Bundel van de Economie Financiën en Bestuur van 20 januari 2020

Agenda bijlagen

- Vastgesteld verslag Commissie Economie Financiën en Bestuur 20 januari 2020 .doc
- Spreektijden commissie 3,5 uur na afsplitsing.docx
- Agenda_Economie_Financiën_en_Bestuur_20_januari_2020 met behandelvoorstellen.docx
- Beantwoording Technische vragen cie EFB 20-01-2020.docx
- 192 Identity matching format JR 2019.docx
- 411 Huisvesting arbeidsmigranten format JR 2019.docx
- 441 Versterking IJsselmeerkustbeleving format JR 2019.docx
- 516 Verblijfsrecreatie format JR 2019.docx
- 517 Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie format JR 2019.docx
- 530-536 Bereikbaarheid format JR 2019.docx
- 542 Vaarroutenetwerk Kolhorn format JR 2019.docx
- Kopie van Bijlage 1 Overzicht VG 2019 en JP 2020.xlsx

1 13:15 - Opening en mededelingen

2 Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Stigter behorende punten uit de c-agenda stellen)

3 13:20 - Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan maar wel tot de portefeuille van de commissie horen

- Powerpoint mw. Sparla inspreekreactie democratie en rechtstaat1.pptx

4 13:50 - Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten

- Concept-verslag Commissie Economie Financien en Bestuur 2 december 2019.doc
- StrA EFB januari 2020.docx
- Moties commissie EFB januari 2020.docx
- Toezeggingen commissie EFB januari 2020.docx

4.a Vooruitblik op de komende vergadering aan de hand van de Strategische agenda

5 14:00 - A-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

5.a Randstedelijke Rekenkamer: Onderzoeksprogramma /1e begrotingswijziging 2020 om zienswijze

Voorstel voor behandeling:
Wel/geen gebruik te maken van de mogelijkheid om over de 1e begrotingswijziging 2020 van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen bij de directeur/bestuurder van de Randstedelijke Rekenkamer en hierover te adviseren aan Provinciale Staten.
De voordracht zal geagendeerd worden voor de PS vergadering van 3 februari 2020.

Toelichting:
In deze begrotingswijziging is het geactualiseerde onderzoeksprogramma van de RR voor 2020 opgenomen. Om duidelijk te maken wat precies is aangepast ten opzichte van de primitieve begroting is een samenvatting van toevoegingen en/of wijzigingen opgenomen.
Op 14 november jl. is met de Programmaraad besproken dat in het kader van het onderzoeksprogramma 2020 de Rekenkamer op korte termijn kan starten met één nieuw onderzoek en dat er in het voorjaar van 2020 ruimte is voor twee nieuwe onderzoeken. De Programmaraad adviseerde om vier provincie vergelijkende onderzoeken in het onderzoeksprogramma op te nemen: Bodemdaling, OV- concessies, Waterkwaliteit en Fietsbeleid.
In de begrotingswijziging is ook het voor de provincie Noord-Holland uit te voeren onderzoek Kwaliteit uitvoering VTH–taken bij Tata Steel en Harsco opgenomen waarvan de oplevering in het 2e kwartaal 2020 wordt verwacht.

- Statenvoordracht 1e begrotingswijziging 2020 randstedelijke rekenkamer.docx
- RR aan PSNH concept 1e begrotingswijziging 2020 voor zienswijze.pdf
- Concept 1e Begrotingswijziging 2020 Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze PS.pdf

5.b Voordracht PS wijzigingsbesluit subsidieverordening fractiebijdragen

Voorstel voor behandeling:
Adviseren aan PS over de voordracht waarin wordt voorgesteld om de verordening op de volgende punten te actualiseren:
1. De bestaande praktijk dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitbetaald in plaats van viermaal per jaar te formaliseren. Voorgesteld wordt om deze praktijk nu te regelen in de verordening door in artikel 8.1 op te nemen dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitgekeerd.
2. Het subsidiejaar eindigt ieder jaar op 14 maart. Elke vier jaar zijn er Provinciale Statenverkiezingen, met kort daarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten. Deze vinden in sommige verkiezingsjaren op een later tijdstip plaats dan de datum van 14 maart.
Indien een fractie na verkiezingen niet terugkeert in Provinciale Staten, krijgt zij geen subsidie meer. Door middel van de voorgestelde wijziging kunnen gemaakte kosten tussen 14 maart en de datum waarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten plaatsvindt toch worden betrokken bij de subsidievaststelling van het betreffende subsidiejaar. Hiermee wordt ondervangen dat fracties rechtmatige kosten zelf moeten dragen.
De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 3 februari 2020.

Voordracht PS wijzigingsbesluit subsidieverordening fractiebijdragen - Aangepast.docx

6 Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van Dijk behorende punten uit de c-agenda stellen)

7 14:20 - B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)

7.a De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, Jaarprogramma 2020

Voorstel voor behandeling:
De commissie kan opmerkingen aan GS meegeven ten behoeve van de inhoud van de projecten in het 'jaarprogramma 2020 De Kop Werkt" .
Tevens kunt u vragen stellen en/of opmerkingen maken over de voortgangsrapportage 2019.

Toelichting:
Op 11 april 2017 hebben de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) en de provincie Noord-Holland de "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020" getekend.
Op grond van artikel 3, lid 6 van de "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt!" bereidt de Stuurgroep jaarprogramma's van uitvoerbare projecten voor die zijn opgenomen in Investeringsprogramma 2017 - 2020. Deze jaarprogramma's worden samen met wijzigingen groter dan € 500.000,- voor opmerkingen voorgelegd aan de raden en de Provinciale Statencommissie EFB.
Naast het opstellen van jaarprogramma's en het voorleggen van wijzigingen wordt gerapporteerd over de voortgang van het programma.

Dossier 1700 voorblad

Brief PS De Kop Werkt!.pdf

Bijlage 1 Overzicht Voortgangsrapportage 2019 en Jaarprogramma 2020

bijlage 2 Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

7.b Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

Voorstel voor behandeling:
De leden van de commissie kunnen deze brief met elkaar en de gedeputeerde bespreken en daarbij aangeven of zij akkoord zijn om het presidium te adviseren om motie 74-2019 als afgedaan te beschouwen. Tevens kunnen zij reageren op de wijze waarop GS de opmerkingen die gemaakt zijn tijdens de behandeling van de notitie uitgangspunten evenementensponsoring (28 oktober 2019) heeft verwerkt.

Toelichting:
GS hebben op 26 november de uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 vastgesteld.
De uitgangspunten zijn op 28 oktober voor opmerkingen behandeld in de commissie EFB.
Gevraagd is toen om -voordat GS de uitgangspunten definitief vaststellen- deze nogmaals in de commissie te behandelen.
GS hebben op dit verzoek afwijzend gereageerd (zie brief c-agenda EFB 2 december 2019) . Wel is toen aangegeven dat wanneer zij de evenementensponsoring definitief hebben vastgesteld, PS hierover zullen informeren. De brief ligt nu voor. Ook wordt in de brief aangegeven hoe GS motie 74-2019, aangenomen bij de begrotingbehandeling 2020 in PS van 11 november 2019, af willen doen

Dossier 1699 voorblad

Brief aan PS over uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023.pdf

Toelichting uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023.docx

M74-2019 AANGENOMEN online versie.pdf

7.b.1 Ingekomen reacties van derden bij dit onderwerp (ter kennisname bijgevoegd)

Brief provincie NH Sponsoring evenementen Caring Vets (Verklaring Caring Vets ten aanzien van sponsoring van evenementen met dieren).docx

Brief S. Pesie cie EFB Sponsoring Jumping Amsterdam.docx

Brief van sectorraad paarden inz. dierenwelzijn en paarden II.pdf

Resultaten onderzoek onder de Nederlandse bevolking 2019 Jumping Amsterdam.pdf

Brief Jumping Amsterdam en KNHS inz. dierenwelzijn en evenementensponsoring.pdf

8 Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van der Hoek behorende punten uit de c-agenda stellen)

9 15:20 - B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

9.a Afdoening motie 39-2019: aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten (B-agenda EFB 20 januari 2020)

Voorstel voor behandeling:
De leden van de commissie kunnen deze brief met elkaar en de gedeputeerde bespreken en daarbij aangeven of zij akkoord zijn om het presidium te adviseren deze motie als afgedaan te beschouwen.

Toelichting:
In de vergadering van Provinciale Staten van 30 september 2019 is Motie 39, inhoudende het verzoek aan Gedeputeerde Staten om bij Noord-Hollandse gemeenten die nog geen gemeentelijk erfgoedregister hebben, aan te dringen op het instellen daarvan. Gedeputeerde Staten hebben onderzoek gedaan. Daaruit is gebleken dat alle gemeenten of via een erfgoedregister of via een bestemmingsplan monumentale panden beschermen. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om de motie als afgedaan te beschouwen.

Dossier 1722 voorblad

Brief aan PS over Motie 39-2019 aanleg erfgoedregisters.pdf

M39-2019 aangenomen -online versie-.pdf

9.b Monumenten: Brief GS aan PS inz. Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20-2-2020)

Voorstel voor behandeling:
Zoals u weet wil uw voorzitter graag het debat in de commissie bevorderen.
Bij agendapunten die zich daarvoor lenen zal daarom gekeken worden of met een ander behandelvoorstel dit bevorderd kan worden.
Bij de Noord-Hollandse Waarderingskaart willen wij daarom de volgende behandelwijze voorstellen (aangepast nav ervaringen vergadering 28 oktober 2019):
1e termijn:
gelegenheid tot het stellen van korte verduidelijkende politieke vragen die u nodig heeft om uw standpunt te kunnen bepalen en beantwoording door GS
(technische vragen dienen voorafgaand aan de commissie gesteld te worden volgens de daarvoor geldende procedure);

2e termijn:
Kort aangeven naar welke van de door GS voorgestelde denkrichtingen uw voorkeur uitgaat (of een andere oplossing) en waarom.

3e termijn:
Debatteren met elkaar om te bezien of een commissie breed gedragen standpunt aan GS meegegeven kan worden voor het vervolg en reactie van GS daarop (met mogelijkheid tot kort interrumperen van de commissieleden).

Verzocht wordt om in de voorbereiding met deze behandelwijze rekening te houden.

Toelichting:
De provincie wil samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren tot een betere bescherming en benutting van stolpboerderijen komen. Als middel hiertoe willen Gedeputeerde Staten een waarderingskaart maken. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het verzoek van Provinciale Staten om een oplossingsrichting voor het verdwijnen van stolpboerderijen uit het Noord-Hollandse landschap.

Dossier 2002 voorblad

Brief aan PS over Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen.pdf

9.c Discussienotitie SP over archeologie en erfgoed

Voorstel voor behandeling:
De commissie kan de discussienota van de SP met elkaar en GS bespreken.

De SP doet de volgende voorstellen:
- Het Steunpunt inventariseert jaarlijks bij alle Noord-Hollandse gemeenten of men beschikt over politiek vastgesteld
archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt,
hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer ze dateren, en geeft follow-up aan deze inventarisatie;
- Doorontwikkeling van het Steunpunt richting Erfgoedhuis door te beginnen met ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers;
- Thematische structuurdragers opbouwen naar erfgoedlijnen en budgetten hiervoor vrijmaken;
- Huis van Hilde nog breder inzetten voor publieksbereik en onderzoeken of, en zo ja hoe, het kan worden ingeschreven als
geregistreerd museum;
- Subsidieregeling publieksbereik bij archeologie;
- Middelen voor onderwaterarcheologie structureel op de begroting plaatsen.

Toelichting:
Een discussienota is een beleidsmatig stuk, opgesteld door een Staten- of commissielid, dat een bepaald probleem of voorstel schetst zonder een ontwerpbesluit.
Het doel hiervan is het voeren van een discussie in een voorbereidende commissie van Provinciale Staten (PS) over het in de discussienota omschreven onderwerp om bijvoorbeeld te peilen of er draagvlak is voor een mogelijke oplossingsrichting.
De uitkomsten van deze discussie kunnen leiden tot het opstellen van een initiatiefvoorstel of tot het indienen van een motie Vreemd aan de orde van de dag in de Statenvergadering.

Discussienota_Archeologie_NH_SP.pdf

10 Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Pels behorende punten uit de c-agenda stellen)

10.a Cultuur: Brief GS inz. actualisering cultuurbeleid (brief wordt geagendeerd bij de rondvraag van mw. Pels EFB 20-1-2020).

Eind 2020 loopt het huidige cultuurbeleid 'Cultuur in Ontwikkeling 2017 - 2020' af.
Komend jaar willen Gedeputeerde Staten daarom gebruiken om het cultuurbeleid te actualiseren.
Hierbij willen zij Provinciale Staten actief betrekken door het BOB-model (Beeldvorming — Oordeelsvorming - Besluitvorming) toe te passen.
In de brief wordt beschreven hoe GS het proces denken in te richten.
In de vergadering van 20 januari zal mw. Pels nog een toelichting geven. Graag ontvangt zij dan uw opmerkingen/ideeën over het proces.

Noot Statengriffie:
Bij stap 4 (september 2020): bespreken discussienotitie (Oordeelsvorming) wordt voorgesteld om dit in de vorm van Benen op Tafel overleg of B-agenda te doen..
De agendacommissie heeft echter op 16 december uitgesproken een BOT uitsluitend in de vroege fasen van de beeldvorming (1e fase BOB-model) over een bepaald beleidsdossier ingezet kan worden en niet in de oordeels- of besluitvormende fase. Agendering op de B-agenda zal hier dan moeten plaatsvinden.

Brief GS inz. actualisering cultuurbeleid.pdf

11 Sluiting

12 C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

12.a Brief GS aan PS inz. Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Dossier 1840 voorblad

Maandelijkse BNW (10) exceloverzicht.pdf

Brief aan PS over budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10).pdf

12.b Brief GS aan PS inz. Evaluatie social return

De provincie Noord-Holland maakt bij de inkoop van producten en diensten afspraken met contractpartners om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kans te geven op een baan: social return.
Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van een positieve evaluatie besloten om de opbrengst van social return nog verder te vergroten door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering.

Dossier 1811 voorblad

SR adviesrapport evaluatie 2019 definitief.pdf

Brief aan PS over evaluatie social return.pdf

12.c Monumenten: Brief GS aan PS inz. Wijzigen uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (C-agenda EFB 20-1-2020 en RWK 13-1-2020; EFB is leidende commissie)

De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (UvR) stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden en de haalbaarheid van een nieuwe bestemming en/of verduurzaming te onderzoeken of om de huidige exploitatie dusdanig te verbeteren zodat continuerend gebruik mogelijk is. Voortschrijdend inzicht heeft er toe geleid dat de UvR van 2017 op sommige punten aanpassing behoeft, die in dit wijzigingsbesluit uitvoeringsregeling worden voorgelegd.

Dossier 1561 voorblad

Brief aan PS over UvR subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten.pdf

12.d Cultuur: Procedure museum voordracht OCW (C-agenda EFB 20-1-2020)

De minister van OCW heeft elke provincie gevraagd om één museum voor te dragen voor subsidiering in het kader van de basisinfrastructuur 2021 - 2024. Gedeputeerde Staten hebben besloten hiervoor een uitvraag te doen onder Noord-Hollandse musea die in aanmerking komen. Een jury zal de ingediende plannen beoordelen en GS adviseren over de voordracht.

Dossier 2038 voorblad

Brief aan PS over de procedure museumvoordracht OCW.pdf

12.e Financien: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming (C-agenda EFB 20-1-2020)

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Dossier 1987 voorblad

Brief aan PS over de budgettair neutrale wijziging van de beleidsdoelenraming 2019 (07).pdf

Maandelijkse BNW (07) Exceloverzicht.pdf

12.f Financien: Brief ministerie BIZA inz. toezichtregime 2020 begroting (C-agenda EFB 20-1-2020)

Brief ministerie BIZA inz. toezichtregime 2020 begroting.pdf

12.g Stelling van Amsterdam: Brief GS aan PS inz. Stand van zaken projecten Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam (c-agenda EFB 20-1-2020)

Brief GS aan PS inz. Stand van zaken projecten Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam.pdf

Bijlage bij stand van zaken projecten Stelling van Amsterdam.pdf

13 C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

13.a Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid.
De provincie Noord-Holland wil mede van andere provincies leren waar mogelijke kwetsbaarheden zitten en welke maatregelen daartegen kunnen worden ingezet.
Het college heeft besloten om Interne Audit een onderzoek uit te laten voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. In het onderzoeksplan is de opdrachtformulering uitgewerkt.

Dossier 1885 voorblad

Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies

Brief aan PS over onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies.pdf

13.b Juridische zaken: Brief GS aan PS inz. Jaarverslag 2018 hoor- en adviescommissie (C-agenda EFB 20-1-2020)

De provincie heeft voor de afhandeling van bezwaarschriften een onafhankelijke hoor- en adviescommissie ingesteld. Deze commissie brengt jaarlijks een verslag uit van haar werkzaamheden. Het verslag wordt gepubliceerd op de provinciale website.

Dossier 1968 voorblad

20190696_xnl276048_HAC-jaarverslag 2018_IR_V2 (002).pdf

Brief aan PS over HAC-jaarverslag 2018.pdf

13.c PS/GS zaken : Brief GS aan PS inz. Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland inzake Provinciale Penningen (C-agenda EFB 20-1-2020)

GS hebben op 23 april 2019 de Regeling Provinciale penningen 2020 vastgesteld. GS hebben tevens op 23 april jl. besloten dat het GS mandaat dient te worden aangepast met de inwerking treding van deze regeling. Dat wordt met dit wijzigingsbesluit geregeld.

Dossier 1858 voorblad

Wijzigingsbesluit GS Mandaat Provinciale Penningen

Brief aan PS over wijzigingsbesluit mandaat, volmacht en machtiging.pdf

13.d GS en PS zaken: Portefeuilleverdeling, vervangingsregeling en volgorde loco cdK GS 2019-2023 (C-agenda EFB 20-1-2020)

Op 10 december 2019 is gedeputeerde Tekin afgetreden. Tot het moment dat er een opvolger voor hem benoemd is, heeft het college besloten om zijn takenpakket onderling te verdelen.

Dossier 2094 voorblad

Brief aan PS over de portefeuilleverdeling van GS 2019-2023.pdf

13.e Randstedelijke Rekenkamer: Brief aan PS inz. Opgave BTW-compensatiefonds 2019 (c-agenda EFB 20-1-2020)

Brief Randstedelijke Rekenkamer inz. Opgave BTW-compensatiefonds 2019.pdf

Bijlage bij brief Randstedelijke rekenkamer_Geredigeerd.pdf

14 C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)

14.a Brief GS aan PS inz. Subsidies: Programmering Evaluatiekader Subsidies 2020 (C-agenda EFB 20-1-2020; NLG en RWK 13-1-2020; EFB trekkende commissie)

Op 14 januari 2019 heeft PS het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies vastgesteld waarmee jaarlijks bepaald wordt welke subsidies op doeltreffendheid worden geëvalueerd. Op basis van dit Evaluatiekader ligt de programmering van subsidie-evaluaties voor 2020 ter besluitvorming voor. De resultaten van de subsidie-evaluaties worden te zijner tijd ter kennisname voorgelegd aan de betreffende Statencommissie.

Dossier 1894 voorblad

Brief aan PS over programmering evaluatiekader subsidies 2020.pdf

14.b Economie/verbonden partijen: Brief GS inz. beslissing op Wob-verzoek Lutkemeerpolder (SADC) (C-agenda EFB 20-1-2020)

Wob is de afkorting van de Wet openbaarheid van bestuur. De Wob regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is meestal openbaar, maar de Wob kent een aantal gevallen waarin de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Meer over de Wob is te vinden op www.noord-holland.nl/wob.

Dossier 1809 voorblad

Brief aan PS over Wob-verzoek Lutkemeerpolder.pdf

14.c Europa: Rapportage Europastrategie voor 2019 (C-agenda EFB 20-1-2020)

In de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is toegezegd dat er jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van de doelstellingen en de provinciale acties. Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019.

Dossier 2018 voorblad

Brief aan PS over de Europastrategie NH 2019.pdf

Rapportage Europastrategie 2019.pdf

14.d Subsidies: Brief GS aan PS inz. Evaluatie eenmalige subsidies 2019 (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB 20-1-2020)

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2019 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister geëvalueerd. De subsidie voor de vismigratierivier in de Afsluitdijk, de subsidie voor het project Schaalsprong naar de toekomst en de subsidie voor PAS-maatregelen Natura 2000gebied Kennemerland-Zuid.

Dossier 2027 voorblad

Brief aan PS over evaluatie eenmalige subsidies 2019.pdf

Rapport evaluatie eenmalige subsidies 2019 DEF.pdf

14.e Economie: Brief GS aan PS inz. evaluatie en vervolg investeringsgereedprogramma PIM en versnellingsprogramma GO!-NH (c-agenda EFB 20-1-2020)

In het coalitieakkoord is budget gereserveerd voor het voortzetten van de MKB-innovatie-instrumenten. Aangezien PIM en GO!-NH in 2020 opnieuw aanbesteed moeten worden, zijn de innovatie-instrumenten door een extern bureau geëvalueerd. Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van de positieve evaluatie besloten om beide innovatie-instrumenten voort te zetten voor een periode van drie jaar.

Dossier 2128 voorblad

Evaluatie PIM en GO!-NH_eindrapport.pdf

15 C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

15.a Brief van IPO aan Minister van BZK Consultatiereactie Verkiezingswijze Eerste Kamer

Brief van IPO aan Minister van BZK Consultatiereactie Verkiezingswijze Eerste Kamer.pdf

16 C-agenda Algemeen

16.a Diverse onderwerpen: Brief GS inz. afspraken Regio Deal ZaanIJ (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB en M&B 20-1-2020)

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking tussen Rijk en Regio (Zaanstad; Amsterdam; Oostzaan en de provincie).
Met de Regio Deal ZaanIJ werken partijen samen aan drie pijlers op het gebied van leefbaarheid, ontplooiingskansen en ondermijning.
In totaal draagt het Rijk € 7,5 miljoen bij en de Regio in totaal draagt ook € 7,5 miljoen bij. Hiervan is € 2,75 miljoen voor rekening van de provincie.

Dossier 1691 voorblad

Brief aan PS over Regio Deal ZaanIJ.pdf

Convenant Regio Deal ZaanIJ 99% schoon 5 nov.docx

16.b EFB algemeen: Brief GS inz. beantwoording vragen commissie EFB 2 december 2019 (C-agenda EFB 20-1-2020; brief was ook geagendeerd bij de PS stukken van 16 december 2019)

Brief GS inz. beantwoording vragen commissie EFB 2 december 2019.pdf

Verslag concept

Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur

Datum	:	20 januari 2020
Commissievoorzitter (plv.)	:	mw. S. Doevendans
Commissiegriffier	:	mw. M. de Zwart
Telefoonnummer/e-mail	:	zwartm@noord-holland.nl

Aanwezig:		
Commissievoorzitter		mw. S. Doevendans
Commissiegriffier		mw. M. de Zwart
Leden van de commissie	FvD	dhr. R. Dekker, mw. J. Vastenhouw
	GL	dhr. G. Zaal, dhr. J. Dulfer
	VVD	mw. M. van Meerten
	D66	mw. A. Kapitein, dhr. E. Kanik
	PvdA	dhr. J. Carton, mw. S. Abdi
	PVV	mw. I. Bezaan
	SP	dhr. W. Hoogervorst, mw. M. van Oorsouw
	CDA	dhr. D. Heijnen, mw. C. Kuiper
	PvdD	dhr. F. Zoon, Ines Kostiç
	50PLUS/PvdO)	Dhr. P. Beving
	CU	dhr. M. Klein
	DENK	mw. I. Vos
Afwezig met bericht		dhr. E. Stigter, dhr. G. Hartog (VVD), mw. Kocken
Gedeputeerden		dhr. A. van Dijk (CdK), dhr. J. van der Hoek, mw. Z. Pels
Notulist		Verslagbureau Moneypenny/mw. H. Mutsaerts

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
3. Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan, maar wel tot de portefeuille van de commissie behoren
4. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten
   4.a. Vooruitblik op de komende vergadering a.d.h.v. strategische agenda

5. A-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische zaken, archief, PS- en GS-zaken (EFB-onderwerpen portefeuille CdK)
   5.a. Randstedelijke Rekenkamer: onderzoeksprogramma, 1e begrotingswijziging 2020 en zienswijze
   5.b. Voordracht PS wijzigingsbesluit subsidieverordening fractiebijdragen
6. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
7. B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)
   7.a. De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, jaarprogramma 2020
   7.b. Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023
8. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
9. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   9.a. Afdoening motie 39-2019: aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten (B-agenda EFB 20 januari 2020)
   9.b. Monumenten: Brief GS aan PS inzake Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20 februari 2020)
   9.c. Discussienota SP over archeologie en erfgoed
10. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
11. Sluiting
12. C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
    12.a Brief GS aan PS inz. Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober

    In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

    12.b Brief GS aan PS inz. Evaluatie social return

    De provincie Noord-Holland maakt bij de inkoop van producten en diensten afspraken met contractpartners om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kans te geven op een baan: social return. Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van een positieve evaluatie besloten om de opbrengst van social return nog verder te vergroten door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering.

    12.c Monumenten: Brief GS aan PS inz. Wijzigen uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (C- agenda EFB 20-1-2020 en RWK 13-1-2020; EFB is leidende commissie)

    De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (UvR) stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden en de haalbaarheid van een nieuwe bestemming en/of verduurzaming te onderzoeken of om de huidige exploitatie dusdanig te verbeteren

zodat continuerend gebruik mogelijk is. Voortschrijdend inzicht heeft er toe geleid dat de UvR van 2017 op sommige punten aanpassing behoeft, die in dit wijzigingsbesluit uitvoeringsregeling worden voorgelegd.

12.d Cultuur: Procedure museum voordracht OCW (C-agenda EFB 20-1-2020) De minister van OCW heeft elke provincie gevraagd om één museum voor te dragen voor subsidiering in het kader van de basisinfrastructuur 2021 - 2024. Gedeputeerde Staten hebben besloten hiervoor een uitvraag te doen onder Noord-Hollandse musea die in aanmerking komen. Een jury zal de ingediende plannen beoordelen en GS adviseren over de voordracht.

12.e Financiën: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming (C-agenda EFB 20-1-2020)

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

13. C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

13.a Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid.

De provincie Noord-Holland wil mede van andere provincies leren waar mogelijke kwetsbaarheden zitten en welke maatregelen daartegen kunnen worden ingezet. Het college heeft besloten om Interne Audit een onderzoek uit te laten voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. In het onderzoeksplan is de opdrachtformulering uitgewerkt.

13.b Juridische zaken: Brief GS aan PS inz. Jaarverslag 2018 hoor- en adviescommissie (C-agenda EFB 20-1-2020)

De provincie heeft voor de afhandeling van bezwaarschriften een onafhankelijke hoor- en adviescommissie ingesteld. Deze commissie brengt jaarlijks een verslag uit van haar werkzaamheden. Het verslag wordt gepubliceerd op de provinciale website.

13.c PS/GS zaken : Brief GS aan PS inz. Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland inzake Provinciale Penningen (C-agenda EFB 20-1-2020)

GS hebben op 23 april 2019 de Regeling Provinciale penningen 2020 vastgesteld. GS hebben tevens op 23 april jl. besloten dat het GS mandaat dient te worden aangepast met de inwerkingtreding van deze regeling. Dat wordt met dit wijzigingsbesluit geregeld.

13.d GS en PS zaken: Portefeuilleverdeling, vervangingsregeling en volgorde loco cdK GS 2019-2023 (C-agenda EFB 20-1-2020)

Op 10 december 2019 is gedeputeerde Tekin afgetreden. Tot het moment dat er een opvolger voor hem benoemd is, heeft het college besloten om zijn takenpakket onderling te verdelen.

14. C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)

14.a Brief GS aan PS inz. Subsidies: Programmering Evaluatiekader Subsidies 2020 (C-agenda EFB 20-1-2020; NLG en RWK 13-1-2020; EFB trekkende commissie)

Op 14 januari 2019 heeft PS het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies vastgesteld waarmee jaarlijks bepaald wordt welke subsidies op doeltreffendheid worden geëvalueerd. Op basis van dit Evaluatiekader is de programmering van subsidie-evaluaties voor 2020 ter besluitvorming in GS behandeld. De resultaten van de subsidie-evaluaties worden te zijner tijd ter kennisname voorgelegd aan de betreffende Statencommissie.

14.b Economie/verbonden partijen: Brief GS inz. beslissing op Wob-verzoek Lutkemeerpolder (SADC) (C-agenda EFB 20-1-2020)

Wob is de afkorting van de Wet openbaarheid van bestuur. De Wob regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is meestal openbaar, maar de Wob kent een aantal gevallen waarin de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Meer over de Wob is te vinden op www.noord-holland.nl/wob.

14.c Europa: Rapportage Europastrategie voor 2019 (C-agenda EFB 20-1-2020)

In de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is toegezegd dat er jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van de doelstellingen en de provinciale acties. Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019.

14.d Subsidies: Brief GS aan PS inz. Evaluatie eenmalige subsidies 2019 (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB 20-1-2020)

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2019 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister geëvalueerd. De subsidie voor de vismigratierivier in de Afsluitdijk, de subsidie voor het project Schaalsprong naar de toekomst en de subsidie voor PAS-maatregelen Natura 2000gebied Kennemerland-Zuid.

15. C-agenda <u>IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)</u>

15.a Brief van IPO aan Minister van BZK Consultatiereactie Verkiezingswijze Eerste Kamer

16. <u>C-agenda Algemeen</u>

16.a Diverse onderwerpen: Brief GS inz. afspraken Regio Deal ZaanIJ (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB en M&B 20-1-2020)

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking tussen Rijk en Regio (Zaanstad; Amsterdam; Oostzaan en de provincie). Met de Regio Deal ZaanIJ werken partijen samen aan drie pijlers op het gebied van leefbaarheid, ontplooiingskansen en ondermijning. In totaal draagt het Rijk € 7,5 miljoen bij en de Regio in totaal draagt ook € 7,5 miljoen bij. Hiervan is € 2,75 miljoen voor rekening van de provincie.

<u>Agenda</u>

1. <u>Opening en mededelingen</u>

De **voorzitter** opent de vergadering om 13.15 uur en heet alle aanwezigen welkom. De huishoudelijke regels voor de vergadering worden toegelicht. De afdeling Communicatie verzoekt bij het twitteren de hashtag #PSNH te gebruiken om het bereik te vergroten. Bericht van verhindering is ontvangen van dhr. Stigter die wordt vervangen door mevrouw Pels. De heer Den Hartog van de VVD is afwezig wegens ziekte. Mevrouw Sparla spreekt op persoonlijke titel in over democratie en rechtsstaat. Mevrouw Westerduin spreekt in namens de KNHS (Nederlandse Koninklijke Hippische Sportfederatie) en mevrouw Pesie namens

Stichting Dier & Recht bij het onderwerp evenementensponsoring en dierenwelzijn en bij het onderwerp Stolpboerderijen spreekt de heer Van Zutphen in. PS worden zoveel mogelijk meegenomen bij de Europastrategie in 2020, daarom stelt de voorzitter voor een BOT-overleg te organiseren op 20 april a.s. van 11.00 tot 12.30 uur, voorafgaande aan de EFB-vergadering, waarin de commissie wordt meegenomen in de analyse van het EU beleid en de evaluatie van het Europese beleid van 2017 tot 2020 en de analyse van Europa. Ook zal gevraagd worden welke accenten u het meest belangrijk vindt.
Zij constateert dat de commissie met deze datum akkoord gaat.

Ines **Kostiç** (PvdD) vindt het van belang om een dergelijk onderwerp in het openbaar te bespreken tijdens een commissievergadering. Een BOT-overleg is niet openbaar.

De **voorzitter** meldt dat het op 20 april een eerste gesprek met de gedeputeerde betreft over het bepalen van de accenten in de beeldvormingsfase van het BOB-model. Daarna vindt de verdere discussie in openbaarheid in de commissievergadering plaats.

2. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn voor de gedeputeerde.

3. Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan, maar wel tot de portefeuille van de commissie behoren

Mevrouw **Sparla** geeft een toelichting aan de hand van een presentatie over democratie en rechtsstaat. Zij leest de tekst van de presentatie voor.

Dhr. **Zaal** (GL) vraagt naar de aanleiding om op dit moment aandacht voor dit onderwerp te vragen. Maakt mevrouw Sparla een tour langs alle provincies en gemeenten?

Dhr. **Klein** (CU) vraagt mevrouw Sparla of volgens haar de provincie goed functioneert en of zij nog adviezen ter verbetering heeft.

Mw. **Sparla** antwoordt dat de politiek in Nederland zich niet bewust is van de effecten van artikel 120. Daarom dient het constitutionele hof – net als in België – naar Nederland te komen en opengesteld te worden om rechters, politici en groepen burgers te adviseren en daarvoor hoeft de Grondwet niet gewijzigd te worden. De politiek van de provincie moet toegankelijk gemaakt worden door het gebruik van een specifieke methodiek om bijvoorbeeld verordeningen te toetsen, onder andere op het gelijkheidsbeginsel. In de provincie Utrecht wordt dit knelpunt momenteel onderzocht. In antwoord op de vraag van dhr. Klein antwoordt zij dat de provincie het niet goed doet, want nergens kan nagegaan worden volgens welke methodiek de grondrechten in bijvoorbeeld provinciale verordeningen getoetst worden.

4. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

De **voorzitter** meldt dat er geen wijzigingsvoorstellen op het verslag zijn binnengekomen. Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld. De afdoening van de motie 39 Aanleg van erfgoedregisters en motie 74 Dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring staat vandaag op de agenda. Mevrouw Pels zal bij de rondvraag

een mededeling doen over motie 91, het vieren van seksuele en genderdiversiteit. De motie- en toezeggingenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

4.a. Vooruitblik op de komende vergadering a.d.h.v. strategische agenda

De volgende commissievergadering staat gepland op 24 februari a.s. en op de agenda staan de onderwerpen: de eerste begrotingswijziging, Pallas en burgerparticipatie (op verzoek van het presidium).

5. A-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische zaken, archief, PS- en GS-zaken (EFB-onderwerpen portefeuille CdK)

5.a. Randstedelijke Rekenkamer: onderzoeksprogramma, 1e begrotingswijziging 2020 en zienswijze

De **voorzitter** introduceert het onderwerp.

Dhr. **Kanik** (D66) geeft een toelichting op de totstandkoming van de lijst. Elke provincie heeft een top-3 van onderzoeksonderwerpen samengesteld op basis van een lijst met 9 onderwerpen van de rekenkamer. De onderwerpen op deze lijst heeft de rekenkamer opgehaald bij de provincies. De onderwerpen waterkwaliteit, OV-concessies, fietsbeleid en bodemdaling zijn aan de rekenkamer voorgesteld als onderwerpen om te onderzoeken. De rekenkamer heeft er zelf voor gekozen om als eerste onderzoek te doen naar de waterkwaliteit.

Dhr. **Dulfer** (GL) is blij met de onderwerpen die in onderzoek worden genomen. In paragraaf 2.3, meerjarenraming, is een bijzondere constructie van plaatsvervangend bestuurder vastgelegd. In 2016 is hier 80.000 euro voor gereserveerd, waarvan de helft inmiddels is uitgegeven en dit loopt door tot 2023. Waarom is voor deze constructie gekozen en hoe ziet het vervolg na 2023 eruit? Worden de gelden structureel toegekend?

Dhr. **Hoogervorst** (SP) beoordeelt de financiële consequenties niet als heel erg groot, dus dat is prima. Hij vindt het opvallend dat er 4 onderwerpen zijn gekozen in plaats van 3. OV-concessies zijn voor de programmaraad misschien niet zo belangrijk, maar wel voor andere partijen in de provincie. Het gemak waarmee dit ter zijde wordt geschoven, is niet correct. De SP verzoekt om op een bepaald moment duidelijk te maken op welke wijze de vier onderwerpen worden onderzocht.

Dhr. **Klein** (CU) heeft er geen behoefte aan om een zienswijze in te dienen. Door onderzoek te doen naar VTH-taken laat de commissie zien in te spelen op de actualiteit en ook de overige gepland onderzoeken zijn zinvol. Bij de invulling van de OV-concessies dient meegenomen te worden hoe PS kunnen sturen op de inhoud waarbij de rol van de PS'en in de verschillende provincies kan worden vergeleken. Bij het fietsbeleid dient nagegaan te worden hoe de onderbesteding kan worden gereduceerd.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat tot 2023 geld is vrijgemaakt voor de plaatsvervangend bestuurder en na afloop van deze periode vindt een evaluatie plaats van het huidige besturingsmodel die kan leiden tot de keuze voor een ander besturingsmodel. Naar aanleiding van de evaluatie zal de financiering nader bepaald worden.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt of als gekozen wordt voor de huidige structuur, de huidige tijdelijke reservering structureel wordt.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) antwoordt dat dit afhankelijk is van de keuze die wordt gemaakt naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie.

Mw. **Hoenderdos** (directeur/bestuurder Randstedelijke Rekenkamer) antwoordt dat gekozen is voor 4 onderwerpen, omdat de delegaties namens de provincies meerdere onderwerpen hebben voorgesteld. Bovendien was geen sprake van een duidelijke top-3 als grootste gemene deler. Er was in de programmaraad wel veel overeenstemming over de waterkwaliteit. Flevoland had geen interesse in fietsbeleid, maar de overige provincies wel. Utrecht had bijvoorbeeld veel belangstelling voor de OV-concessies. De rekenkamer maakt zelf een keuze uit de onderwerpen en heeft als eerste gekozen voor waterkwaliteit. Voor de overige 3 onderwerpen zal maatwerk in het onderzoek geboden worden. Als bijvoorbeeld het fietsbeleid voor Flevoland niet of gedeeltelijk wordt onderzocht, dan ontstaat er capaciteit om ten behoeve van Utrecht meer aandacht aan OV-concessies te besteden. Daarom is de begroting nog niet uitgewerkt. De volgende stap is de onderzoeksaanpak die naar PS wordt gestuurd. Daarop kunnen PS reageren. In het proces hier naartoe gaat men in gesprek met de Statenleden die in het rondje fracties een onderwerp voorgesteld hebben. In dit rondje langs de 53 fracties zijn ruim 120 onderwerpen voorgesteld die getoetst zijn aan de criteria die gelden voor rekenkameronderzoek, zoals maatschappelijk en financieel belang, de rol van de provincie en timing. De selectie heeft geleid tot een shortlist met 9 onderwerpen die aan de programmaraad zijn voorgelegd.

De **voorzitter** concludeert dat het als hamerstuk aan PS wordt doorgeleid.

5.b. Voordracht PS wijzigingsbesluit subsidieverordening fractiebijdragen

De **voorzitter** introduceert het onderwerp. Zij concludeert dat het als hamerstuk naar PS kan worden doorgeleid.

6. <u>Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden</u>

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

7. <u>B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)</u>

7.a. De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, jaarprogramma 2020

De **voorzitter** introduceert het onderwerp.

Mw. **Kapitein** (D66) constateert dat de Kop van Noord-Holland een belangrijke regio is met eigen krachten en uitdagingen en daarom is dit programma heel waardevol. Qua omvang van budgetten is een aantal grote projecten nog niet afgerond of zelfs nog niet gestart, dat betreft met name de bereikbaarheidsprojecten en haven/marineprojecten in Den Helder. Bereikbaarheidsprojecten hebben per definitie een lange doorlooptijd, daarom wordt gevraagd of deze na afloop van dit programma een regulier onderdeel kunnen worden van PMI-projecten. De haven/marineprojecten zijn cruciaal voor Den Helder en voor de regio, maar deze kennen een eigen dynamiek vanwege de samenwerking met het Rijk en Defensie. Wat is er het komende jaar nog mogelijk bij deze projecten of hoe lang lopen deze door? Is dit

programma de beste vorm om de doelstellingen te realiseren of is er een betere vorm denkbaar? Of is alles in afwachting van de afronding van de strategische verkenning? De overige projecten kennen een andere aard en komen meer over als projecten die gemeenten kunnen uitvoeren. Niettemin heeft dit programma geleid tot een goede vorm van samenwerking en betere communicatie tussen de gemeenten onderling. Deze samenwerking kan zich verder ontwikkelen om hetzelfde niveau te bereiken zoals in andere regio's in de provincie het geval is. Het college wordt verzocht het komende jaar na te denken over een nog effectievere samenwerking en het realiseren van eigenaarschap in de Kop met het oog op het vervolg van dit programma na de einddatum. In ieder geval zouden de projecten voor bereikbaarheid en haven/marine door moeten gaan.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) heeft waardering voor de intensieve samenwerking tussen gemeenten in de regio en de provincie voor een regionale aanpak van verschillende problemen onder het hoofddoel van het verbeteren van het woon-, werk- en leefklimaat in Noord-Holland. Eind 2020 wordt het programma na vier jaar afgerond. Helaas ontbreekt tot op heden een goed overzicht van alle projecten die nog lopen of die moeten worden opgestart. De voortgangsrapportage ontbeert helderheid en transparantie. Daarom wordt verzocht om een compleet overzicht op te stellen met alle resultaten van projecten, welke vervolgacties nodig zijn en hoe participatieprocessen zijn uitgevoerd en wat deze hebben opgeleverd. Bij enkele projecten is de rol van het Rijk cruciaal en het stimuleren van werkgelegenheid en de leefbaarheid in de regio is sterk afhankelijk van de visie van het Rijk op bijvoorbeeld de toekomst van de marine. Om goed voorbereid de stappen te kunnen beoordelen voor verlenging van het programma door PS, worden GS verzocht een goede evaluatie uit te voeren. De scope van de Kop Werkt is niet toereikend voor verbetering van de bereikbaarheid van de Noordkop en Texel. Zijn er mogelijkheden om de overheid bij deze problematiek te betrekken om samen te investeren?

Dhr. **Dulfer** (GL) constateert dat de voortgang van het programma moeizaam verloopt.

Dhr. **Heijnen** (CDA) vraagt op basis waarvan deze conclusie wordt getrokken, want hij heeft andere signalen gehoord van betrokkenen.

Dhr. **Dulfer** (GL) antwoordt dat deze conclusie is gebaseerd op de financiële voortgang die blijkt uit de documenten. In 2017 is ruim 20 miljoen euro gereserveerd waarvan 6 miljoen is uitgegeven. Ongeveer 10 miljoen euro is gereserveerd voor verplichtingen en hiervan is ruim 7,5 miljoen euro in het project havens en mobiliteit vertraagd. Dit jaar kan derhalve nog 4 miljoen euro uitgegeven worden, maar daarvoor is de tijd te kort. Alles bij elkaar resteert ruim 10 miljoen euro – de helft van het totaal – dat waarschijnlijk niet tot besteding komt en dat weerspiegelt een moeizame voortgang. Voor 1 oktober a.s. moet een besluit worden genomen over verlenging van het programma. Is de gedeputeerde voornemens om voor verlenging te kiezen en vindt hij dit programma met een financiële impuls de juiste manier van verbetering van werkgelegenheid en leefbaarheid in de Kop van Noord-Holland? Dit aspect zal kritisch getoetst worden wanneer het voorstel voor verlenging door GS wordt voorgelegd.

Ines **Kostiç** (PvdD) concludeert op basis van de antwoorden op technische vragen dat wordt erkend dat het ambitiedocument uit 2015 achterhaald is. In het nieuwe document dat wordt opgesteld, ziet de PvdD veel mogelijkheden voor verbetering vooral met het oog op de grote uitdagingen ten aanzien van natuur en klimaat, waarvan men zich in 2015 nog minder bewust

was. De nadruk bij investeringen in de projecten ligt op economische groei en toerisme, maar de schade van het toerisme voor natuur en klimaat wordt niet meegenomen. Zij stelt voor deze schade wel mee te laten wegen bij de selectie en evaluatie van projecten. Dezelfde eenzijdigheid komt terug bij het inzetten op en versterking van de bollenteelt, maar de afbouw van landbouwgif is geen onderdeel van het programma. De kwaliteit van lucht, bodem en water vallen hierbij in het niet en aan klimaat wordt helemaal niets gedaan. Zij verzoekt het college daarom om te focussen op een integrale aanpak. Zij verzoekt de commissie zich uit te spreken tegen economische groei als richtinggevend of doel an sich. GS worden verzocht om bij activiteiten die economische baten opleveren, ook de kosten van gezondheid, natuur en milieu in kaart te brengen.

Dhr. **Carton** (PvdA) sluit zich aan bij de SP. De voortgangsrapportage over de projecten is beperkt want deze is met name financieel gedreven. In hoeverre vertalen de andere resultaten zich in nieuwe accenten voor de rest van het programma en voor verlenging hiervan?

Dhr. **Klein** (CU) is positief over het programma om gezamenlijk met gemeenten te investeren in de Kop. Hoewel het toetsingskader is vastgesteld, is de voortgangsrapportage beperkt. Hij is overigens van mening dat PS niet inhoudelijk moeten sturen in de projecten.

Ines **Kostiç** (PvdD) constateert dat het toetsingskader een aantal jaren geleden is vastgesteld. Is de CU het ermee eens om de ambities op het gebied van klimaat, natuur en milieu in een nieuw toetsingskader aan te scherpen?

Dhr. **Klein** (CU) is het hiermee eens. Hij verzoekt om meer inzage te geven in de effectiviteit van bepaalde bestedingen, hoewel erkend wordt dat een aantal doelen niet concreet meetbaar zijn, zoals de resultaten van de investeringen in destinatiemarketing. Hij verzoekt om in de volgende rapportage aan te geven welke investeringen wel en welke niet tot het gewenste effect hebben geleid.

Mw. **Bezaan** (PVV) heeft gemengde gevoelens bij het investeringsprogramma. Het lijkt positief dat 41 van de 50 projecten uitgevoerd worden, maar het blijft lastig om de exacte economische effecten aan te geven. Is er een mogelijkheid om deze inzichtelijk te maken? De PVV vindt het opmerkelijk op pagina 3 van de toelichting bij project 711, uitvoering marketingstrategie, te lezen dat het landschap en de rijke cultuurhistorie belangrijke pijlers zijn voor de toeristische aantrekkingskracht van de Kop. Maar ook de Kop ontkomt niet aan zonnepanelen en windturbines. Project 411, huisvesting arbeidsmigranten: hiervoor is 100.000 euro beschikbaar gesteld, waarvan tot en met 2019 87.700 euro is uitgegeven. Het zou beter zijn geweest om Noord-Hollandse werklozen aan het werk te helpen ondanks het feit dat bepaalde sectoren een tekort aan arbeidskrachten ervaren.

Mw. **Van Meerten** (VVD) is enthousiast over de resultaten. Zij sluit zich aan bij dhr. Klein en zijn opmerking over het ontbreken van inzicht in de daadwerkelijke effectiviteit van projecten. Voor de toekomst verzoekt zij om een uitgebreidere rapportage over wat er bereikt is en hoe effectief men is geweest. Samenwerking is heel belangrijk, maar de bestuursopdracht van de haven voor een aantal miljoen euro leidt tot zorgen. Komt dit nog van de grond en wordt het verlengd? Is er een plan-B?

Dhr. **Heijnen** (CDA) is positief over de voortgang en de impuls van het programma op economie, bereikbaarheid en toerisme, ondanks de vertraging in de besteding van gelden door een stroperige start. De projecten komen grotendeels voort uit de regio zelf en worden mede mogelijk gemaakt door de provincie. De bestuurlijke samenwerking tussen de vier gemeenten onderling en met de provincie is versterkt. Daarom is het CDA voorstander van verlenging van het programma, mede op basis van positieve signalen uit de regio. Voor de toekomst zijn er nog voldoende wensen, zoals verbetering van de bereikbaarheid van Texel en een betere doorgeleiding van de verkeersstromen naar en door Den Helder, zeker nu Den Helder verder zal groeien door uitbreiding van de marine.

Dhr. **Dekker** (FvD) is positief over het programma, want de economische versterking is inderdaad tot stand gekomen. De verlenging wordt ondersteund, mede vanwege de positieve geluiden.

Gedeputeerde **Van der Hoek** dankt voor de positieve reacties en neemt de opmerkingen over het feit dat projecten niet goed lopen en over wat zij opleveren in acht. Gezien de aard van de opmerkingen veronderstelt hij dat de commissie enkel heeft kennis genomen van één overzicht van de projecten en niet van het digitale magazine waarin uitgebreid en diep wordt ingegaan op de stand van zaken van de pijlers waarop het programma is gebaseerd. Sommige projecten zoals over mobiliteit, bereikbaarheid en de civiele haven/marine duren lang, onder andere vanwege gewijzigde inzichten, maar deze investeringen zijn wel noodzakelijk. Voor de gevolgen voor de haven/marine kan gedeputeerde Pels worden aangesproken die binnenkort PS nader zal informeren via de Gateway Review. Het opnemen van de afspraken over mobiliteit in het PMI is een mogelijkheid, maar veel projecten lopen nog, daarom zal er wellicht voor worden gekozen om het programma met een jaar te verlengen, zodat deze projecten goed kunnen worden afgerond. In maart 2020 ontvangt de stuurgroep een overzicht van afgeronde, vertraagde en te vervallen projecten. Op dat moment kan de gedeputeerde uitsluitsel geven over de noodzaak van verlenging met een jaar om het programma op juiste wijze af te ronden.

Dhr. **Heijnen** (CDA) vraagt of het mogelijk is om het programma voor een langere periode of meerdere keren met een jaar te verlengen.

Gedeputeerde **Van der Hoek** antwoordt dat dit afhankelijk is van het te nemen besluit door de stuurgroep. De verlenging met een jaar is met name gericht op het afronden van lopende projecten. Als men kiest voor voortzetting van het programma, dan dient eerst duidelijk te zijn wat het heeft opgeleverd en wat de effecten zijn geweest. De regio heeft een concept regioakkoord opgesteld en samen met het ambitiedocument dat zij gaat vaststellen, vormt dit de basis voor de keuze voor verlenging van het huidige programma of het opstellen van een ander programma. Dit jaar wordt een effectrapportage van de maatschappelijke en economische effecten opgesteld en ook van de governance vindt op verzoek van de provincie een evaluatie plaats om een goede keuze over de voortzetting van het programma te kunnen maken.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) begrijpt dat er projecten zijn die dit jaar of in 2021 afgerond zijn of worden. Is het mogelijk om te kiezen voor De Kop Werkt '2.0'. waarin nieuwe projecten anders worden ingericht, indachtig de opmerkingen van de PvdD en lopende projecten uit dit programma te halen en deze zelfstandig af te ronden?

Gedeputeerde **Van der Hoek** stelt voor eerst de evaluatie en de effectrapportage af te wachten, want die vormen samen met het regioakkoord de basis voor het afronden en actualiseren van het ambitiedocument. Dat geldt eveneens voor het rondje langs de gemeenten in maart over de voortgang van individuele projecten. Daarna kan worden beoordeeld of de wensen van de PvdD over het opnemen van de gevolgen voor het klimaat en effecten op de natuur hierin worden meegenomen.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of PS nog kunnen sturen op het ambitiedocument want de kaders hiervan vormen de basis voor nieuwe projecten.

Gedeputeerde **Van der Hoek** antwoordt dat dit te zijner tijd moet worden beoordeeld wanneer de uitslagen van de effectrapportage en evaluatie bekend zijn. Er kunnen dan aanbevelingen worden gedaan om mee te nemen in het regioakkoord. Voor nu gelden de kaders van 2015 maar gezien de huidige tijdsgeest, moet meer ruimte komen voor actuele onderwerpen en ontwikkelingen. De aanleiding voor de huisvesting van arbeidsmigranten wordt veroorzaakt door het feit dat te weinig mensen zich aanmelden voor deze werkzaamheden.

Tweede termijn

Dhr. **Dulfer** (GL) is blij dat alvorens tot voortgang of verlenging wordt besloten, een goede effectrapportage en evaluatie worden voorgelegd. Hij vindt het vreemd dat een aantal fracties positief is over de ontwikkelingen, want 50% van het budget komt niet tot besteding en dat is geen groot succes.

De **voorzitter** concludeert dat de gedeputeerde heeft toegezegd dat het onderwerp terugkomt op de agenda van de commissie na afronding van de effectrapportage, de evaluatie en het ambitiedocument.

7.b. Afdoening motie 74-2019: Dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en de door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

De **voorzitter** introduceert het onderwerp. Als eerste geeft zij het woord aan mw. Pesie namens Stichting Dier & Recht die inspreekt over dierenwelzijn.

Mw. **Pesie** spreekt in namens Stichting Dier & Recht. Zij is tegenstander van subsidiëring van paardensportevenementen want dit zijn commerciële evenementen en die hoeven niet gesubsidieerd te worden. Ook de landbouwshow Opmeer verdient geen subsidie omdat dieren daar de hele dag te kijk worden gesteld waardoor zij veel stress ervaren. Dat geldt ook voor de activiteiten met paarden, zoals het rijden met koetsjes, want zij ondervinden veel pijn van de neusriem en het trekken aan het – te strakke – bit in de mond. Uit onderzoek bij 739 sportpaarden bleek de neusriem zo strak te zitten dat controle zelfs niet kon plaatsvinden. De controle van het hoofdstel zou zichtbaar voor het gehele publiek moeten plaatsvinden. 40% tot 80% van de paarden loopt tijdens wedstrijden door het bit verwondingen op in de mond, afhankelijk van de tak van sport. Bij bloedingen worden paarden gediskwalificeerd, maar veel oorzaken van deze verwondingen leiden niet tot bloeden, waardoor zij gewoon worden ingezet. Als voorwaarde voor het verlenen van subsidie zou gesteld moeten worden dat er onafhankelijke dierenartsen worden ingezet die de dieren objectief kunnen onderzoeken.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) gaat ervan uit dat er bij evenementen met dieren standaard dierenartsen aanwezig moeten zijn.

Mw. **Pesie** bevestigt dat bijvoorbeeld bij Jumping Amsterdam er 8 dierenartsen ingezet worden op 190 paarden, maar deze dierenartsen zijn ingehuurd door de sector en er wordt enkel naar symptoomoplossing gezocht en er wordt niet gefocust op de oorzaken van stress en verwondingen. Onafhankelijke dierenartsen moeten de problemen transparant in kaart brengen, want dan komt men zeker tot andere conclusies.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt of paardensport helemaal verboden moet worden of dat deze in bepaalde omstandigheden wel kan plaatsvinden, zoals bij Jumping Amsterdam.

Ines **Kostiç** (PvdD) leest in de brieven van de sector over de intrinsieke motivatie van paarden om een topprestatie te leveren bij dressuur en springen. Hoe denkt mw. Pesie hierover? Welke problemen bestaan er bij de tuigpaardenrijders bij de landbouwshow in Opmeer en hoe wordt hiertegen opgetreden?

Dhr. **Klein** (CU) is verbaasd over deze signalen, want hij veronderstelt dat dergelijke activiteiten worden ondernomen door dierenliefhebbers. Gaat het om nieuwe inzichten die breed gedeeld worden?

Mw. **Kapitein** (D66) constateert dat de paardensport al heel lang bestaat. Is er een specifieke aanleiding voor de inspraakreactie van vandaag? Zijn de problemen verslechterd of bestaan deze al eeuwenlang?

Mw. **Pesie** rijdt zelf af en toe ook paard en heeft ervaren dat dieren veel dingen kunnen leren met beloningsgericht werken met voedsel of stemcommando's, dus zonder dwang en zonder een bit in de mond. Hiervoor worden zelfs aparte wedstrijden georganiseerd, die overigens niet leiden tot Olympische prestaties. Deze andere omgang met dieren is traditioneel nog niet geaccepteerd. Vroeger was er minder kennis beschikbaar en werden paarden met name ingezet bij oorlogsvoering en daarom moesten zij 100% reageren op de wijze zoals door de mens bedoeld werd. Nu zijn dergelijke methoden niet meer noodzakelijk en door voortschrijdend wetenschappelijk inzicht, zijn de perspectieven veranderd. Het tuig-paardrijden vereist een andere manier van trainen, want de huidige werkwijze leidt tot problemen met bijvoorbeeld een tweede bit/opzetteugel. Dit is nog minder diervriendelijk. Intrinsieke motivatie leidt bij paarden tot normaal kuddegedrag, maar uit zichzelf springt een paard in een bak niet over hindernissen. Alle wetenschappelijke onderzoeken over dit onderwerp leiden niet tot discussie, maar er zijn twee onderzoeksgroepen, een is in dienst van de paardensport die onderzoekt hoe de paardensport diervriendelijker kan worden en de tweede groep onderzoekt hoe het paard gehouden moet worden zodat hij voldoende beweging krijgt en goed verzorgd wordt. Bij 130 onderzochte paarden had 53% zweren in de mond en de ruiters hadden dat niet door omdat zij gewend zijn aan bepaald gedragingen en reacties. Zij realiseren zich niet dat het paard pijn heeft. Over hoe een paard pijn laat zien bestaat overigens geen discussie.

De **voorzitter** geeft het woord aan de tweede inspreker, mw. Westerduin namens de KNHS en jumping Amsterdam.

Mw. **Westerduin** is dierenarts en lid/bestuurslid van diverse nationale en internationale organisaties en van groepen wetenschappers die onderzoek doen naar de gezondheid van paarden. Het gaat vandaag over het meenemen van dierenwelzijn bij de beoordeling van sponsoringaanvragen en dat initiatief wordt toegejuicht. De paardensport is heel breed en op elk niveau staan de veiligheid en gezondheid van de paarden centraal. Alle instructeurs op alle niveaus zijn gecertificeerd en moeten zich bijscholen om hun licentie te behouden. Dat geldt ook voor juryleden en stewards bij wedstrijden. De wedstrijden zijn bedoeld om de voortgang van de training te testen. Van Nederlandse paarden is de hele carrière in beeld. Bij de training wordt gekeken naar waar het paard zich zowel fysiek als mentaal goed bij voelt. Tijdens de wedstrijden gelden strenge regels die zijn vastgelegd in het wedstrijd- en dopingreglement dat voor paarden veel strenger is dan voor ruiters. Elke ruiter heeft het wedstrijdreglement en de gedragscode voor het paard geaccordeerd. Stewards en dierenartsen checken de omstandigheden tijdens wedstrijden. Via het tuchtrecht worden overtreders van de regels bestraft en deze regels gelden tijdens alle jaarlijkse 9.000 wedstrijdactiviteiten. Jumping Amsterdam valt onder de internationale regels van de Wereldbond die overigens gelijk zijn aan die van de KNHS. Bij de start worden de paarden veterinair gecheckt of zij 'fit to compete' zijn. De paardensector werkt hard aan bewustzijn van het paardenwelzijn en optimalisatie hiervan. Zonder paardenwelzijn kan er geen paardensector bestaan en daarom staat dit aspect centraal in opleidingen. Zij nodigt de commissieleden uit om een keer te komen kijken bij een wedstrijd.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vraagt of er ook toezicht wordt gehouden bij trainingen.

Dhr. **Klein** (CU) vraagt naar aanvullende mogelijkheden – naast de huidige maatregelen – om bij te dragen aan het verhogen van dierenwelzijn.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt naar de door mw. Pesie geclaimde schade die onder andere door bitten wordt veroorzaakt. Kan mw. Westerduin de alternatieve manieren voor het leiden van paarden toelichten?

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt zich af in hoeverre mw. Westerduin de bijdrage en de zogenaamde onwaarheden van mw. Pesie heeft kunnen ontkrachten, zoals zij in de eerste zin van haar bijdrage aankondigde. Het onderzoek naar de publieke opinie richt zich helemaal niet op dierenwelzijn, dus waarom is dit rapport toegestuurd?

Mw. **Westerduin** bevestigt dat haar bijdrage met name focust op de criteria die worden gesteld in het kader van evenementensponsoring en wedstrijden. Buiten wedstrijden zoals tijdens trainingen is geen sprake van controles vanwege ontbrekende menskracht. De mens wil graag met het paard samenwerken en daarop wordt ingezet. Daarom is de afgelopen tien jaar veel onderzoek gedaan naar het bevorderen van het welzijn van het paard en de resultaten worden geïmplementeerd in opleidingen en opgenomen in de taken van toezichthoudende functies. Er mag tot op het hoogste Nederlandse wedstrijdniveau bitloos worden gereden, maar hier is nog weinig vraag naar. Zij wil liever niet met de vinger wijzen naar mw. Pesie, maar een aantal zaken klopt niet, want bitloos rijden is dus wel toegestaan, evenals het rijden met een neck rope in plaats van een hoofdstel. Zij nodigt PS uit om een keer een wedstrijd van Jumping Amsterdam bij te wonen. Dan zal blijken dat wel degelijk sprake is van intrinsieke motivatie bij de paarden. Was dat niet het geval, dan zouden zij niet op het hoge niveau kunnen functioneren waarop zij nu actief zijn. Uit het onderzoek naar de publieke opinie blijkt

overigens dat leden van de landelijke PvdD geen tegenstander zijn van bijvoorbeeld Jumping Amsterdam.

De **voorzitter** verzoekt mw. Westerduin eventuele aanvullingen schriftelijk toe te sturen.

Ines **Kostiç** (PvdD) constateert dat er dankzij de inzet van PS zeker een verbeterslag is doorgevoerd in het sponsorbeleid. Zij moet helaas constateren dierenwelzijn onvoldoende is meegenomen in het sponsorbeleid. Dieren hebben eigen behoeften en recht op een leven zonder pijn en stress. Uiterlijk 2022 heeft het kabinet besloten dat dit perspectief van het dier leidend moet zijn. Daarom zijn de meerjarige sponsorcontracten met de landbouwshow en Jumping Amsterdam onwenselijk, want bij deze evenementen is dierenwelzijn van ondergeschikt belang, aangezien zij tot onnatuurlijke handelingen en houdingen worden gedreven en omdat het specifieke gedrag wordt veronachtzaamd. Van jongs af aan is bij paarden sprake van dwang, het dier weet dus niet beter en er is geen sprake van vrije keuze. Dieren staan vooral op stal en het sociale aspect ontbreekt. Bij Jumping Amsterdam vinden ook westernactiviteiten plaats vanuit historische perspectief en dat leidt tot veel leed. Ook bij de landbouwshow bestaan problemen met demonstraties en keuringen van allerlei dieren en wordt dierenleed veroorzaakt zoals voor papegaaien in kleine kooien en tuigpaardenraces met onnatuurlijke houdingen en dikbilstieren die bezwijken onder de eigen spiermassa. Wil de provincie met een eigentijds bestuur dergelijke activiteiten ondersteunen en delen met de buitenwereld? De intenties van de sector zijn goed bedoeld, maar men moet hier niet in willen investeren gezien de grote misstanden. Er is bij het evenementenbeleid nu alle ruimte om nieuwe keuzes te maken om te voorkomen dat dieren op deze wijze worden gebruikt. De motie is absoluut nog niet afgedaan, want het dierenwelzijn wordt alleen geadresseerd door het opvragen van een rapport van de landbouwshow en Jumping Amsterdam over de wijze waarop wordt omgegaan met dierenwelzijn. Het dierenwelzijn moet door een onafhankelijk bureau getoetst worden.

Dhr. **Dulfer** (GL) is ook niet tevreden over de invulling van de motie. In de toelichting is onder het kopje duurzaamheid nu ook dierenwelzijn vermeld, maar in deze toelichting moet ook ingegaan worden op de wijze waarop men met het dierenwelzijn wil omgaan. Hij stelt voor om het dierenwelzijn samen met de organisaties zoals van Jumping Amsterdam te bediscussiëren en de wensen van PS hierbij te betrekken.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of GL van ook mening is dat de geschetste misstanden nu eerst aangepakt moeten worden alvorens een discussie wordt gevoerd.

Dhr. **Dulfer** (GL) wil de excessen met dieren zeker oplossen, maar de vraag is of hiervoor eenzijdige maatregelen genomen moeten worden of dat er eerst een brede discussie met de sector gevoerd moet worden om hierin verder te komen. Onlangs is een groot sponsorcontract afgesloten met Sail Amsterdam. Hoe zijn de nieuwe uitgangspunten zoals ten aanzien van duurzaamheid, hierin verwoord?

Mw. **Van Oorsouw** (SP) refereert aan de levendige discussie in de commissie over de motie dierenwelzijn, waarvan helaas weinig terugkomt in de vastgestelde uitgangspunten van GS. Het woord ‘dierenwelzijn’ is slechts twee keer vermeld in de tekst bij duurzaamheid zonder nadere toelichting, dus hoe kan hieraan invulling worden gegeven? Hoe heeft het college de

discussie in de commissie verwoord in de uitgangspunten en hoe gaat het college dierenwelzijn betrekken bij toekomstige sponsorcontracten?

Gedeputeerde **Van der Hoek** meldt dat vandaag de afdoening van de motie ten aanzien van het opnemen van dierenwelzijn in de sponsorregels voorligt en alle andere onderwerpen die aan de orde zijn gekomen, worden hier niet bij betrokken want die vallen buiten het agendapunt. Dierenwelzijn is nu als criterium vermeld in de voorwaarden en het is aan GS om dit criterium concreet vorm te geven in de vast te stellen contracten. Achteraf kunnen de afspraken door PS getoetst worden. Dit is een leerproces en het zal niet zo zijn dat dit in alle contracten meteen vanaf het begin succesvol wordt uitgevoerd. Jumping Amsterdam start dit jaar met een educatief kennisprogramma, de kennisstal, en het informeren van bezoekers over de verzorging van paarden. Dat gesprek wordt ook met de landbouwshow aangegaan. Er wordt constant inzet gepleegd op het verbeteren van dierenwelzijn onder andere door de inzet van professionals, dat ervaart hij als paardensportbeoefenaar ook persoonlijk. Dat betreft het afbouwen van gebruik van het bit en de andere wijze waarop maneges met omgaan, door hen bijvoorbeeld overdag in de wei te zetten.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of GS erkennen dat het geschetste romantische beeld van hoe paarden worden gehouden, niet conform de praktijk is. Willen GS toezeggen om iets te gaan doen aan de papegaaien in de kleine kooien en dikbilkoeien bij de landbouwshow?

Gedeputeerde **Van der Hoek** constateert een welles-nietes discussie tussen partijen en daar gaat hij niet aan meedoen. Hier beperkt de discussie zich tot Jumping Amsterdam en of er voldoende waarborgen zijn om het dierenwelzijn te waarborgen en daarvan is inderdaad sprake. Dit past binnen de uitgangspunten van het sponsorbeleid. Dierenartsen controleren tijdens wedstrijden en er is wet- en regelgeving van kracht en als daaraan voldaan wordt, dan is een discussie in deze zaal over wat er wel of niet klopt, niet aan de orde. De vogelshow is in de landbouwshow al afgeschaft en de andere thema's zijn onderwerp van gesprek met de organisatie. Het opnemen van het criterium dierenwelzijn biedt volgens GS juist een mogelijkheid om hier extra op te sturen tijdens evenementen. Mochten PS in de toekomst besluiten de sponsoring van deze organisaties te beëindigen, dan verdwijnt ook de mogelijkheid om verbeteringen aan te brengen. PS krijgen inzicht in de afspraken die GS over dierenwelzijn gaan maken, maar hij benadrukt dat het eerste jaar niet alle problemen opgelost kunnen worden. Wel wordt hiermee de mogelijkheid geschapen om samen met de organisaties tot een nieuwe opzet te komen. Ook het gehandicaptenbeleid wordt als nieuw element betrokken in de sponsorafspraken.

Tweede termijn

De **voorzitter** constateert dat een meerderheid van de commissie heeft aangegeven dat de motie is afgedaan. De gedeputeerde heeft toegezegd aan PS inzage te geven in de wijze waarop dierenwelzijn wordt vertaald in afspraken in de sponsorcontracten.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt hoe PS worden geïnformeerd en hoe zij de vinger aan de pols kunnen houden bij het monitoren van de afspraken over het waarborgen van dierenwelzijn in contracten.

Gedeputeerde **Van der Hoek** antwoordt dat na drie jaar een evaluatie plaatsvindt, dit is reeds toegezegd, maar tussentijds zal PS jaarlijks via een voortgangsbrief worden geïnformeerd over de ontwikkelingen zodat de effectiviteit getoetst kan worden en de regels kunnen worden aangescherpt.

8. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden

Dhr. **Hoogervorst** (SP) refereert aan de berichtgeving eind vorige week over de negatieve ontwikkelingen ten aanzien van toenemende winkelleegstand. Onder andere in Hilversum loopt een pilot. Gaat de provincie reageren op deze berichtgeving en zo ja, komen er namens de provincie maatregelen om deze ontwikkelingen tegen te gaan?

Gedeputeerde **Van der Hoek** heeft het artikel gelezen. De provincie gaat niet onmiddellijk actie nemen, want dat is primair aan de gemeenten, maar hij spreekt in regionaal verband en in de MRA wel over deze ontwikkelingen, evenals met wethouders economie. Eventuele acties zullen in gezamenlijkheid plaatsvinden en in dat geval zullen PS geïnformeerd worden.

9. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

9.a. Afdoening motie 39-2019: aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten (B-agenda EFB 20 januari 2020)

De **voorzitter** introduceert het onderwerp.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) beschouwt de motie als afgedaan.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) is blij dat de meeste gemeenten erfgoedregisters hebben. Kunnen GS toezeggen dat zij in het kader van de herziening van omgevings- en bestemmingsplannen zullen toezien op het door gemeenten minimaal opnemen van provinciale en Rijksmonumenten?

Gedeputeerde **Pels** antwoordt dat conform de wet en de eigen verordening dit reeds op deze wijze wordt en zal worden uitgevoerd.

9.b. Monumenten: Brief GS aan PS inzake Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20 februari 2020)

De **voorzitter** introduceert het onderwerp. Zij geeft eerst het woord aan de inspreker, dhr. Van Zutphen.

Dhr. **Van Zutphen** spreekt in als voorzitter van de Boerderijstichting Noord-Holland. In monumenten- en stolpenland is veel in beweging en de vraag die voorligt is of betere bescherming van stolpen mogelijk is. Men kan constateren dat alle stolpen voor nieuwe functies gebruikt worden, met uitzondering van een klein aantal waar boeren de stolp nog steeds als woning en boerderij gebruiken. De focus bij het stolpenbeleid is verplaatst naar het erf, maar alle aangebrachte wijzigingen hebben gevolgen voor de gehele omgeving en de samenhang tussen het gebouw, het erf en landschap. De stichting wil voor een betere bescherming van stolpen met name de beschikbare kennis uitbreiden, want het inhoudelijke draagvlak voor het behoud van boerderijen gaat achteruit. De agrarische stolpen zijn 500 jaar lang beheerd door boeren en zij wisten precies hoe dat moest. Daarna zijn er andere

eigenaren gekomen die nieuwe functies willen creëren en dat heeft geleid tot een sterke vermindering van de benodigde kennis. Daarom investeert de stichting met name in het vergaren en beschikbaar stellen van kennis over stolpboerderijen, want zij kiest voor de optie van het opstellen van beleid gevoed door kennis, bewustzijn en de betrokkenheid van een grote groep eigenaren die zorgdraagt voor onderhoud van hun eigendom.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vraagt naar de mening van het toepassen van waarderingskaarten voor de kennisborging.

Dhr. **Van Zutphen** vindt de waarderingskaart een belangrijk instrument om de waarde van het bestand objectief vast te stellen.

Dhr. **Dulfer** (GL) meldt dat de provincie een bepaalde urgentie voelt voor het behoud van stolpboerderijen, maar volgens de stichting gaat het erom dat eigenaren voldoende deskundig worden geïnformeerd om onhandige verbouwingen te voorkomen en minder over het stopzetten van het verval en het slopen van stolpboerderijen.

Dhr. **Van Zutphen** antwoordt dat een groot aantal eigenaren jaarlijks veel in het onderhoud investeert, maar de effectiviteit en maatschappelijke waarde van het gangbare onderhoud kan aanzienlijk verhoogd worden wanneer de eigenaren over voldoende kennis beschikken. Hierdoor wordt het cultuurhistorisch erfgoed behouden en wordt verloedering met alle negatieve effecten van dien, voorkomen.

Mw. **Van Meerten** (VVD) vraagt of veel stolpboerderijen als gemeentelijk monument zijn aangemerkt.

Dhr. **Van Zutphen** meldt dat slechts 12% van de stolpen als monument is aangemerkt – gemeentelijk, provinciaal, Rijk – mede doordat het beleid om een historisch belangrijk gebouw als monument aan te merken wordt belemmerd door het beschikbare geld voor monumenten, want de restauratie van een stolpboerderij kost al snel 700.000 tot 800.000 euro. Daarom is de vraag welke strategie moet worden toegepast om stolpen te behouden en eigenaren te stimuleren.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) vraagt of als er meer wordt geïnvesteerd in kennis van eigenaren, zij bereid zijn meer geld te investeren.

Dhr. **Van Zutphen** antwoordt dat eigenaren nu al veel investeren. Een gemiddelde van 10.000 euro voor gangbaar onderhoud is al heel veel voor een doorsnee bewoner van een stolp. Twee jaar geleden is het initiatief genomen om alle kennis te verzamelen en beschikbaar te stellen aan alle belanghebbenden.

De **voorzitter** licht het voorstel voor behandeling van het onderwerp toe.

Dhr. **Kanik** (D66) heeft drie vragen. Hoe functioneert de stolpencoach die de vorige periode is ingezet? Waarom is gewacht op de waarderingskaart met het instellen van een adempauze van 6 weken? Hoe is het gesprek van de gedeputeerde met de Erfgoedvereniging Heemschut verlopen?

Mw. **Vastenhouw** (FvD) vraagt naar de inhoud van het huidige beleid voor stolpen. Wat is de visie van GS op stolpenbeleid en boerderijen in het algemeen en welke signalen ontvangen GS hierover? Hoe gaan GS de resultaten van de waarderingskaart koppelen aan de praktijk? Wat zijn de nu voorliggende plannen tot bescherming? Is er voldoende gebudgetteerd voor onderhoud en voorkoming van verval en welke beschermingsmogelijkheden hebben GS voor ogen, zoals restauratie?

Mw. **Bezaan** (PVV) vraagt hoe het beschermen van stolpboerderijen zich verhoudt tot het voornemen van GS om geheel Noord-Holland vol windturbines en zonneparken te zetten. Staat dit niet haaks op elkaar? Staat de gedeputeerde ervoor open om bij stolpboerderijen geen windturbines en zonneparken toe te staan? Op bladzijde 4 van de brief staat bij de financiële aspecten/risico's een onduidelijk bedrag. Hoe hoog is dit bedrag concreet?

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt zich af wat de urgentie van het onderwerp is, aangezien een groot aantal boerderijen al is verdwenen en/of gesloopt of op instorten staat terwijl dhr. Van Zutphen juist de nadruk legt op het vergaren en beschikbaar stellen van kennis.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vraagt welke status de stolpen en stolpenstructuren krijgen binnen het bijzondere provinciale landschap in de Omgevingsverordening.

Dhr. **Klein** (CU) vraagt of op de waarderingskaart alle stolpen vermeld worden of enkel de stolpen met toegevoegde waarde. Hoe is het mogelijk dat door provinciaal wegenbeleid 8 stolpen per jaar verdwijnen? Zijn er tegenargumenten voor uitbreiding van de provinciale monumentenlijst met 70 stolpen?

De **voorzitter** schorst de vergadering voor een paar minuten. De vergadering wordt heropend.

Gedeputeerde **Pels** gaat in op de gestelde vragen. De stolpencoach heeft zeker geleid tot een positief effect, mede ook door inzet van de loods herbestemming, want hierdoor ontstaat steeds meer aandacht voor het onderwerp. Het voornemen om een stolp te slopen, moet gemeld worden bij de gemeente en indien wordt gekozen voor de waardenkaart, zou het een optie zijn om hier iets over op te nemen. In het prettige gesprek met de Erfgoedvereniging is overeengekomen om gezamenlijk in te zetten op het motiveren van eigenaren, erfgoedverenigingen en de verschillende overheden. Op dit moment is er geen apart stolpenbeleid van kracht. Aan de hand van de waardenkaarten wordt gekozen voor het gezamenlijk met PS en de buitenwacht, verenigingen en eigenaren vormgeven van het beleid. Dat is de visie van GS. Via het fonds voor erfgoed kan gebruik worden gemaakt van leningen voor restauraties. Windturbines worden door GS niet betrokken bij de waarderingskaart en het beschermen van stolpen. Het exacte bedrag moet zijn 150.000 euro. Per jaar verdwijnen 24 stolpen, daarom is dit het moment om te starten met het opstellen van beleid voor behoud en bescherming, want intussen is al de helft van de stolpen verdwenen. De status binnen het bijzonder provinciaal landschap is zodanig dat wanneer iets verdwijnt of gesloopt wordt, er iets vergelijkbaars moet terugkomen, dus gekoppeld aan het volume. Alle stolpen worden betrokken bij het vaststellen van de te beschermen gedeelde waarden.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) vraagt wat volgens de visie van GS voldoende is.

Gedeputeerde **Pels** stelt voor eerst de waarderingskaart op te stellen met waarden over de identiteitsdragers en het aantal stolpen dat deze vertegenwoordigen en hoe dat samen met de eigenaren wordt vastgesteld. Stolpen kunnen geleidelijk verdwijnen door infrastructurele ingrepen, maar ook door dijkversterkingsactiviteiten of verstedelijking. De monumentenlijst kan nog uitgebreid worden naar 70 objecten, maar de ruimte voor uitbreiding is beperkt en de universele waarde is bepalend. Het subsidiëren van provinciale monumenten is tevens een oorzaak van beperking, maar dat wordt niet de beperkende factor bij het beschermen van stolpen. De kaart kan vrij snel worden geproduceerd, mede dankzij het werk van de boerderijstichting. Het inlassen van een adempauze terwijl de waarde van een aangemelde stolp niet bekend is, is een te zwaar verzoek aan eigenaren.

Tweede termijn

Mw. **Kuiper** (CDA) vindt de waarderingskaart op zich heel waardevol, maar ook het proces er naartoe is belangrijk, vooral richting gemeenten, want het is primair hun verantwoordelijkheid om de panden te beschermen. Het is goed om bij het proces van het opstellen van de waarderingskaart ook nieuwe methodieken te betrekken. Het CDA kiest daarom voor optie 2.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) is voorstander van optie 3, het instrueren van gemeenten om een sloopvergunningsstelsel te hanteren, want hierdoor kan een politiek controleerbare afweging plaatsvinden. Ook optie 4, herbestemming, wordt toegejuicht.

Mw. **Van Meerten** (VVD) sluit zich aan bij het CDA. De VVD wil best optie 2 ondersteunen, mits gemeenten een verzoek kunnen indienen en dat het niet verplichtend wordt opgelegd.

Dhr. **Kanik** (D66) is voorstander van een sloopvergunning. De huidige sloopmelding naar gemeenten werkt niet, want hierdoor hoeft slechts een dag van te voren een melding gedaan te worden en de dag erna is de boerderij al gesloopt. Een sloopvergunning biedt een adempauze van 6 weken in welke periode door betrokken partijen naar andere oplossingen kan worden gezocht. Daarom wordt optie 3 ondersteund.

Mw. **Bezaan** (PVV) steunt optie 3, gemeenten instrueren om een sloopvergunningstelsel te hanteren voor geclassificeerde stolpen van de stolpenkaart. Slopen zonder vergunning moet onmogelijk worden.

Dhr. **Dulfer** (GL) kiest voor optie 3, het instellen van een sloopvergunning, juist om te voorkomen dat er hier en daar een boerderijtje staat en dat stolpboerderijen een soort openluchtmuseum karakter krijgen. De linten van stolpen – als ruimtelijke component – moeten daarom beschermd worden.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) kiest voor optie 3.

Dhr. **Klein** (CU) kiest optie 2, want uit de waarderingskaart kan blijken dat bepaalde stolpen heel belangrijk zijn vanwege specifieke kwaliteiten. Er wordt dus een waarderingskaart opgesteld waarvan een stimulerende werking uitgaat. De top van de kaart kan additioneel op de provinciale monumentenlijst geplaatst worden. Ook elementen van optie 4 worden ondersteund.

Mw. **Abdi** (PvdA) kiest voor optie 2.

Dhr. Beving (50plus/PvdO) is voorstander van de waarderingskaart. Hetgeen gezegd is over optie 3, wordt ondersteund. Het vergaren en ter beschikking stellen van kennis is een belangrijk aandachtspunt maar dat ontbreekt in het geheel.

De **voorzitter** constateert dat er 31 stemmen zijn voor optie 3 en 20 voor optie 2. Een aantal fracties heeft geen uitspraak gedaan en optie 4 wordt gedeeltelijk ondersteund door de SP. Ook de CU ondersteunt enkele elementen uit optie 4.

Derde termijn

Mw. **Kuiper** (CDA) is verrast door het feit dat velen voor optie 3 kiezen, want een sloopvergunning kan goed werken, maar dat de provincie gemeenten hiertoe gaat verplichten, gaat te ver. De gemeenten moet de gelegenheid geboden worden om zelf te concluderen dat een sloopvergunningstelsel goed werkt zodat hen de bevoegdheid kan worden gegeven om een dergelijk stelsel in te voeren. De vraag is wat de financiële consequenties voor de eigenaar van de stolp zijn bij het verbieden van sloop.

Dhr. **Klein** (CU) sluit hierbij aan, want dit is ook veel meer in lijn met de Omgevingswet en Omgevingsverordening. De gemeenten moeten de ruimte krijgen om samen met de provincie vast te stellen wat waardevol is en niet verplicht worden om een sloopverordening vast te stellen.

Dhr. **Dulfer** (GL) is geen voorstander van het opleggen van verplichting een gemeenten. Het opnemen van de stolpenstructuur in de Omgevingsverordening geeft richting aan gemeenten bij hoe zij moeten handelen. Dit is als zodanig verwerkt in optie 3.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vindt een stolp een uniek stukje erfgoed dat alleen in Noord-Holland voorkomt. Daarom heeft de provincie een grote verantwoordelijkheid om toe te zien op het behoud van de stolpen en stolpenstructuur. Gemeenten maken weleens een andere afweging en daarom is het belangrijk om een politiek controleerbare sloopvergunning in het leven te roepen.

Mw. **Van Meerten** (VVD) vraagt hoe de SP aankijkt tegen de taak van de gemeenteraden die daarover moeten besluiten.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vindt een vergunningenstelsel hiervoor een mooi instrument.

Dhr. **Klein** (CU) vindt het vreemd dat hiervoor een sloopvergunningstelsel nodig is, want de inspreker stelt dat 3.500 stolpen beheerd worden door enthousiaste eigenaren. Per jaar verdwijnen 25 stolpen waarvan 8 door brand – hetgeen niet voorkomen kan worden met een sloopvergunning – en 8 door provinciaal beleid. Slechts 8 stolpen verdwijnen door verwaarlozing en het is nog maar de vraag of verwaarlozing kan worden ingeperkt door het hanteren van een sloopvergunning. Waarom wordt zo'n zwaar middel ingezet voor een dergelijk klein effect van 8 stolpen die verwaarloosd worden? Daarom moeten er met optie 4 nieuwe middelen ontwikkeld worden om de eigenaren te bewegen tot herbestemming van hun stolp te komen of deze op een andere manier te gaan gebruiken.

Dhr. **Kanik** (D66) constateert dat een vergunning leidt tot een adempauze van 6 weken en met enkel een melding kan de stolp de dag erna al verdwenen zijn. Om verwaarlozing tegen te gaan, is het beter een sloopvergunning af te geven, want dan is er tijd om te handelen. De sloopvergunning wordt steeds negatief benaderd, maar er is ook een positieve insteek mogelijk. Veel eigenaren van stolpen weten vaak niet wat de mogelijkheden zijn, daarom dient de provincie de regie te pakken en samen met de eigenaar te zoeken naar alternatieve bestemmingen en/of archeologisch onderzoek te doen.

Mw. **Van Meerten** (VVD) constateert dat gemeenteraden en inwoners erg betrokken zijn. Wanneer een besluit moet worden genomen, dan verricht de gemeente eerst archeologisch en ander onderzoek. Zij pleit er daarom voor om de gemeenten in hun eigen kracht te laten. Met een sloopvergunning wordt het doel niet bereikt en bovendien gaat het om een klein percentage. Met optie 1 en 2 kunnen al goede stappen gezet worden.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) ziet dat bij gemeenten hele bekwame mensen werken die goede besluiten kunnen nemen. Het gaat echter over het provinciale beeld, daarom dient de provincie nu haar verantwoordelijkheid te nemen en aan te geven wat zij belangrijk vindt. Een vergunningenstelsel is daar een goed middel voor.

Dhr. **Klein** (CU) is het eens met D66, maar een sloopvergunningstelsel gaat hierbij niet helpen, want dan is het te laat. Wanneer een verzoek tot sloop wordt ingediend, dan is de boerderij vaak al verwaarloosd en zijn er geen alternatieven meer. Vooraf moet je gaan kijken hoe een goed hergebruik tot stand kan komen. Het idee van de Omgevingswet is dat er minder regels moeten komen en dat overheden gezamenlijk oplossingen zoeken voor maatschappelijke problemen.

Mw. **Kuiper** (CDA) is het hiermee eens. In aanvulling daarop, men gaat met elkaar het proces van het vaststellen van de waarderingskaart in en dat is een activiteit die door de provincie getrokken wordt. Daarom zou een sloopvergunning niet nodig moeten zijn.

Gedeputeerde **Pels** benadrukt dat het gaat om het beschermen van een provinciaal beeld waar iedereen bepaalde ideeën over heeft. Er is breed draagvlak om te zorgen dat de provincie de kennisdelingsfunctie behoudt en versterkt en nagaat op welke manieren eigenaren en gemeenten kunnen worden gestimuleerd. Alleen al de waarderingskaart zal zorgen voor een heroverweging van de verhouding van gemeenten en eigenaren tot stolpen. Daardoor zal het enthousiasme en de aandacht toenemen. Er is breed draagvlak om de ogen en oren open te houden met optie 4, de situatie in kaart te brengen en nieuwe mogelijkheden te verkennen voor bescherming. Af en toe is er een 2 die neigt naar 3 en een 3 die neigt naar 2 van sommigen die de toenadering nog niet zo zien, maar een goed procesvoorstel kan zijn dat men aan de slag gaat met de waarderingskaart zodat de gesprekken met gemeenten op gang komen. De inzet van de provincie is om afspraken te maken over hoe de gemeenten kunnen worden gestimuleerd en aan te geven wat zij van de provincie nodig hebben. Door uit te gaan van deze afspraken ontstaat een synergie tussen 2 en 3 en kan worden toegewerkt naar een lichte versie van 3, waarbij dit een eerste aanzet is. De daadwerkelijke uitwerking – waarvoor wel enige tijd nodig zal zijn – zal ongeveer in het eerste kwartaal van 2021 op de agenda van de commissie terugkomen. Hierin wordt gezocht naar een mengvorm van opties 2 en 3.

De **voorzitter** stelt voor om dit jaar wel de voortgang terug te koppelen.

Gedeputeerde **Pels** zegt toe een – schriftelijke of mondelinge – mededeling toe te sturen wanneer sprake is van ontwikkelingen in de waarderingskaart. Er zal een terugkoppeling worden gegeven over hoe gemeenten hiermee willen omgaan.

9.c. Discussienota SP over archeologie en erfgoed

De **voorzitter** geeft de gelegenheid aan mw. Van Oorsouw voor een introductie.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) verwijst naar de discussienota waarin een aantal voorstellen wordt opgesomd met het verzoek aan de commissie om op deze voorstellen te reageren. Indien er voldoende steun is, zullen er initiatiefvoorstellen worden opgesteld.

Samenvattend zijn de volgende voorstellen van belang:
- Het Steunpunt inventariseert jaarlijks bij alle Noord-Hollandse gemeenten of men beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer ze dateren, en geeft follow-up aan deze inventarisatie;
- Doorontwikkeling van het Steunpunt richting Erfgoedhuis door te beginnen met ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers;
- Thematische structuurdragers opbouwen naar erfgoedlijnen en budgetten hiervoor vrijmaken;
- Het Huis van Hilde nog breder inzetten voor publieksbereik en onderzoeken of en zo ja hoe het kan worden ingeschreven als geregistreerd museum; (onder agendapunt 12.d wordt ingegaan op de mogelijkheid dat de provincie een museum kan voordragen voor een plaats in de landelijke culturele basisinfrastructuur waardoor er landelijk geld beschikbaar komt. Het zou mooi zijn als het Huis van Hilde hierin zou worden opgenomen)
- Subsidieregeling publieksbereik bij archeologie;
- Middelen voor onderwaterarcheologie structureel op de begroting plaatsen.

Dhr. **Kanik** (D66) constateert dat de SP de vraag aan PS stelt wat de archeologie en het erfgoed waard zijn. In het coalitieakkoord zijn de erfgoedlijnen opgenomen om een provinciaal landschap te vormen. Daarnaast is gedeputeerde Van der Hoek erin geslaagd om onderwaterarcheologie op de kaart te zetten en dat de samenwerking tussen amateurduikers, de provincie en het Rijk een blauwdruk is voor het omgaan met archeologische vondsten onder water. Het is D66 dus veel waard, maar helaas zijn de budgetten beperkt en moeten er keuzes gemaakt worden. Men kan ondanks de erfgoedlijnen, nog veel leren van Zuid-Holland, want met allerlei verhalen inspireren zij stakeholders om deel te nemen aan de erfgoedtafels. Ook Noord-Holland kent vergelijkbare verhalen, waarmee op die van Zuid-Holland kan worden aangesloten. Het op een laagdrempelige manier organiseren van input door middel van erfgoedtafels wordt zeer ondersteund. Stakeholders krijgen hiermee meer verantwoordelijkheid bij het gevoerde beleid hetgeen leidt tot meer draagvlak. Dit kan bijdragen aan het adviseren en inspireren van gemeenten. Is de gedeputeerde bereik om erfgoedtafels in het leven te roepen? Ook de ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers is onderdeel van de rol van de provincie als verbinder. Ondersteunt het college dit voorstel en zo nee, waarom niet? Een buitenplaatscoach van de provincie kan ondersteuning bieden bij het herbestemmen van buitenplaatsen. Ook kan de stolpencoach verbreed worden naar alle erfgoedlijnen, te beginnen met de Stelling van Amsterdam,

buitenplaatsen en stolpenlinten. Hoe ziet het college dit? Het voorstel voor het Huis van Hilde wordt ondersteund, maar D66 wil het breder trekken met het tentoonstellen van de vondsten uit het wrak op Texel. Dit leidt tevens tot het meer verspreiden van het toerisme in de provincie. Hoe gaat het college dit aanpakken? Ook in deze periode zal veel aandacht worden besteed aan onderwaterarcheologie, want veel geschiedenis ligt op de bodem van de Waddenzee en spoelt snel weg. Daarom moet nu snel gehandeld worden. Zijn er voldoende financiële middelen beschikbaar voor het beschermen van een nieuw wrak dat waarschijnlijk dit jaar gevonden gaat worden? Voor archeologie is door het Rijk 11,1 miljoen euro gereserveerd en daarvan is in Noord-Holland niets besteed aan de vindplaatsen, terwijl het wel om Rijksmonumenten gaat. Hoe zorgt het college ervoor dat er meer van dit Rijksgeld naar Noord-Holland komt? Het college wordt verzocht met het Rijk in gesprek te gaan om meer aandacht te verkrijgen voor onderwaterarcheologie in de Waddenzee.

Mw. **Bezaan** (PVV) hecht veel waarde aan het culturele erfgoed. Daarom wordt de SP bedankt voor de discussienota, het onderzoek is de moeite waard. Het is opmerkelijk dat het Huis van Hilde nog steeds niet als museum geregistreerd is. Hierover heeft de PVV in 2015 een motie Vreemd ingediend. Inmiddels heeft het college besloten om de organisatievorm BV om te zetten in een stichting, een criterium voor de museale status. Waarom is deze museale status nog niet bereikt?

Mw. **Kuiper** (CDA) geeft complimenten aan de SP. Zij is het ermee eens om het steunpunt Monument en Archeologie voor een breder doel in te zetten, namelijk ook voor historische verenigingen en stichtingen en de betrokken vrijwilligers. Zij vindt het erfgoedbeleid een eigen verantwoordelijkheid van gemeenten en daar heeft de provincie geen rol. Een verplichting is helemaal uit den boze.

Dhr. **Dulfer** (GL) bedankt de SP voor alle ideeën, maar de vraag is hoe de financiering van deze ideeën plaatsvindt. Daarom moet een goede analyse gemaakt worden van de urgentie van het probleem. De gedeputeerde wordt verzocht om archeologie een belangrijke plaats te geven in de actualisering van het cultureel beleid, zodat een analyse kan worden uitgevoerd.

Dhr. **Kanik** (D66) merkt op dat in het coalitieakkoord geld is gereserveerd voor cultuur en archeologie, daarvoor hoeven de algemene reserves niet te worden aangesproken.

Dhr. **Dulfer** (GL) vindt daarom een analyse van de problemen van belang, zodat hierop de verdeling van de financiële middelen kan worden afgestemd.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) is er geen voorstander van om voor deze voorstellen keuzes te maken in de beschikbare middelen, wanneer die ten koste gaan van andere dingen.

Dhr. **Dekker** (FvD) vindt het goed dat de SP meer aandacht vraagt voor erfgoed en cultuur, wel dient de discussie toegespitst te worden op concreet beleid van de provincie, zoals op de cultuurschatten die het Noord-Hollandse landschap kenmerken. De doelmatigheid van de subsidieregeling dient nader besproken te worden.

Dhr. **Klein** (CU) dankt de SP, maar wat is de toegevoegde waarde van de doorontwikkeling van het steunpunt richting erfgoedhuis? Hoe denkt de gedeputeerde hierover en hoe verhoudt dit zich tot het bestaande beleid?

Mw. **Van Meerten** (VVD) dankt de SP. De VVD meent dat eventuele vervolgvoorstellen binnen het huidige budget voor cultuur en archeologie gerealiseerd moeten worden. De doorontwikkeling van het steunpunt richting erfgoedhuis wordt ondersteund, maar waar komt de vraag vandaan? Veel gemeenten werken al met grote pools van vrijwilligers. Is sprake van eventuele dubbelingen wanneer de provincie ook actie gaat ondernemen?

Mw. **Vos** (DENK) is blij met het initiatief van de SP. Welk erfgoed wordt hierin meegenomen? DENK hoopt op erfgoed dat breed gedragen kan worden door een diverse en inclusieve provincie.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) dankt voor alle waardering. Het voorstel om het steunpunt te laten onderzoeken bij gemeenten, is bedoeld als inventarisatie. In de notitie wordt richting gegeven aan het aanwijzen van structuren, niet wordt bestreden dat de huidige erfgoedstructuren niet goed zouden zijn, maar men wil bevorderen dat er meer mee wordt gedaan. De doorontwikkeling van het steunpunt kent als meerwaarde dat het belang van de bijdrage van andere partijen wordt onderstreept en dat zij worden ondersteund in hun werk. Voor het aantrekken van vrijwilligers wordt al veel gedaan, maar aan het bekrachtigen van hun waarde kan nog het nodige gebeuren.

Gedeputeerde **Pels** vindt het belangrijk goed mee te nemen wat er momenteel al gedaan wordt. Hierbij moeten de rol en bevoegdheden van de provincie transparant betrokken worden om zo effectief mogelijk te zijn. Twee jaar terug heeft het steunpunt een inventarisatie gemaakt van de archeologische waardenkaart en de beleidskaarten. Op de site van www.mooinoordholland.nl kunnen deze kaarten gevonden worden. Binnen het BOB-model en het erfgoedhuis zal een voorstel worden gedaan voor hoe de vrijwilligers nog meer kunnen worden betrokken bij het beleid. Hierbij kan men van andere provincies ook leren en via Oneindig Noord-Holland wordt al samengewerkt met historische verenigingen. Hetzelfde geldt voor de thematische structuurdragers die zijn verwerkt in het eigen beleid. Tevens worden hiervoor themajaren benoemd. Ten aanzien van het breder inzetten van het Huis van Hilde, in 2016 heeft het college al besloten om te streven naar de museale status, maar hiervoor moet voldaan worden aan een groot aantal voorwaarden en dat kost veel tijd, meer dan men had verwacht, omdat men als overheid de benodigde stappen grondiger moet doorlopen. Het zal nog minstens een jaar duren voordat deze status bereikt is. Subsidieregeling publieksbereik archeologie, het Huis van Hilde is gericht op het publieksbereik en ook het Rijk werkt hieraan en stelt een subsidieregeling beschikbaar. De mogelijkheden voor een verdere uitbouw van het Huis van Hilde worden meegenomen in het BOB-model, inclusief hoe de provincie zich verhoudt tot vrijwilligers. Voorstel 6, het budgetrecht is aan PS, dus een eventueel ander besluit wordt gewoon door GS uitgevoerd. Er is een bidboek opgesteld ten behoeve van de verbouwing van het museum voor onderwaterarcheologie om de collectie te kunnen huisvesten. Aan de duikers zal nogmaals worden benadrukt dat alles wat gevonden wordt, ingeleverd moet worden. Er zijn doorlopend gesprekken met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed over het gezamenlijk met het Rijk oppakken van onderwaterarcheologie om te voorkomen dat het erfgoed dat op de bodem ligt, verdwijnt. De provincie kent op dit moment geen beschermingsbeleid, want het zijn Rijkswateren. Deze casus zal in het BOB-model uitgewerkt worden ten behoeve van het bepalen van de rol van de provincie.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) dankt de leden voor hun positieve insteek van de voorstellen. De fractie gaat zich beraden op met welke voorstellen zij verder wil gaan.

10. <u>Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden</u>

Gedeputeerde **Pels** meldt over motie 91, het vieren van seksuele genderdiversiteit, dat momenteel de aanmelding voor de Canal Parade tijdens de Gay Pride komende zomer uitgevoerd wordt. Momenteel wordt geïnventariseerd welke provincies willen deelnemen. De aanmelding moet voor 3 februari plaatsvinden en daarna vindt de selectie plaats. Zij verzoekt om de motie als afgedaan te beschouwen.

De **voorzitter** constateert dat de commissie instemt met het als afgedaan beschouwen van de motie. Zij benadrukt dat de PvdD de motie als niet afgedaan beoordeelt.

De **voorzitter** stelt de brief van GS over de actualisatie van het cultuurbeleid aan de orde. Het huidige beleid loopt eind 2020 af, daarom willen GS dit jaar gebruiken voor de actualisatie, waarbij PS via het BOB-model worden betrokken.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat door toepassing van het BOB-model, gezocht wordt naar nieuwe manieren om met elkaar samen te werken bij de actualisatie. In de brief is een aantal suggesties voor het proces gegeven, maar het is niet de bedoeling dat elk dossier een andere aanpak krijgt.

Mw. **Vos** (DENK) dankt het college voor het gehoor geven aan de vraag voor een diverser en inclusiever cultuurbeleid. Zij gaat ervan uit dat het beleid toereikender wordt dan enkel het implementeren van diversiteit en inclusiviteit in de bestuurscultuur. Er dient ook te worden geïnvesteerd in cultuureducatie. Hopelijk zal de actualisatie leiden tot een accurate weerspiegeling van de provincie en haar inwoners. Het meedenken en praten over het te vormen beleid moet een continu proces zijn om tunnelvisie te voorkomen. Het is dus niet de bedoeling om als PS enkel deel te nemen aan de beeldvormingsfase van het proces waarna over een aantal jaren het beleid weer wordt aangepast. Hoe wordt ervoor gezorgd dat niet vanuit een eendimensionaal cultureel perspectief besluiten worden genomen in de latere stappen van het proces zonder BOT-overleg? Wat bedoelen GS met het actief betrekken van PS enkel in de beeldvormende fase van het BOB-model? De andere stappen van het proces zijn even belangrijk.

Dhr. **Zaal** (GL) waardeert de vormgeving van het proces. In plaats van een grote rondetafelbijeenkomst kunnen de onderwerpen beter verdeeld worden vanwege de verschillen die tussen de sectoren bestaan. De commissie dient een betrokken rol te krijgen gedurende het gehele proces en moet de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan de gesprekken.

Mw. **Kuiper** (CDA) verzoekt een overzicht van de betrokken stakeholders.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) is het met DENK eens dat er door PS andere accenten moeten kunnen worden gelegd in het cultuurbeleid en nu is de kans om die nieuwe punten in te brengen, zoals meer aandacht voor cultuureducatie.

Gedeputeerde **Pels** benadrukt dat het BOB-model erop ziet dat PS vanaf het begin gedurende het gehele proces betrokken worden en blijven. Uiteindelijk besluiten PS in de laatste fase van het model over het nieuwe beleid. Diversiteit wordt aan de voorkant al meegenomen bij de informatievoorziening. Zij stelt voor om met de sectoren te bespreken hoe PS betrokken kunnen worden bij de rondetafelgesprekken. In de uitwerking zal zij hierop terugkomen. In plaats van dat het college een lijst met stakeholders overlegt, vraagt zij de commissie aan te geven welke belangrijke stakeholders en instellingen betrokken moeten worden. De voorstellen met namen kunnen per mail via de commissiegriffier worden gecommuniceerd. Er zal een uiterste datum worden toegestuurd waarop dit kan geschieden. Gezien de heroverweging is een accentverschuiving zeker mogelijk ten aanzien van hoe men zich met de taken en bevoegdheden verhoudt tot de cultuur. Voor cultuureducatie zijn middelen vrijgemaakt en verwerkt in de begroting. Het ziet ernaar uit dat er goede stappen gezet kunnen worden.

Dhr. **Dulfer** (GL) refereert aan de notitie financiële hygiëne en het verzoek tot meer inzicht hierin, hoewel het met name uitvoering betreft en die is aan GS. Hij stelt voor om bij de jaarrekening de stand van zaken van de notitie toe te lichten.

Gedeputeerde **Pels** zal via de rekeningencommissie de Statencommissie informeren. Bij de jaarrekening zal via een brief de stand van zaken teruggekoppeld worden, maar tot op heden verloopt het proces goed.

11. Sluiting

De **voorzitter** sluit de vergadering om 17.31 uur.

Spreektijdregeling commissies 2019-2023

Fractie	Vergadering van 3,5 uur
GroenLinks	13 minuten
VVD	13 minuten
FvD (8/9e deel)	11,5 minuten
D66	10 minuten
PvdA	10 minuten
CDA	9 minuten
PvdD	8 minuten
PVV	8 minuten
SP	8 minuten
ChristenUnie	7 minuten
50+ / PvdO	7 minuten
Denk	6 minuten
Fractie Baljeu (afsplitsing, 1/9e deel)	1,5 minuten
GS (ca. 2/5e deel)	45 minuten

Provincie Noord-Holland

Agenda Economie Financiën en Bestuur

Datum	20-01-2020
Tijd	13:15 - 16:35
Locatie	Vergaderzaal 1.4
Voorzitter	Sandra Doevendans
Omschrijving	Deze commissievergadering is openbaar en dus toegankelijk voor publiek. Ook is het mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dit kan op punten die ter bespreking staan geagendeerd of tijdens het inloophalfuur op andere punten die tot het werkgebied van de commissie EFB behoren. Voor het inspreken moet u zich aanmelden. Dat kan bij de commissieadviseur Monique de Zwart: zwartm@noord-holland.nl Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inloophalfuur zullen de agendapunten vanaf punt 4 ca. 30 minuten eerder beginnen. De vergadering is live te volgen via: noord-holland.stateninformatie.nl/

1 13:15	**Opening en mededelingen**
2	**Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Stigter behorende punten uit de c-agenda stellen)**
3 13:20	**Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan maar wel tot de portefeuille van de commissie horen**
4 13:50	**Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten**
4.a	**Vooruitblik op de komende vergadering aan de hand van de Strategische agenda.**

Provincie Noord-Holland

5 **A-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale**
14:00 **betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)**

5.a **Randstedelijke Rekenkamer: Onderzoeksprogramma /1e begrotingswijziging 2020 om zienswijze**

Voorstel voor behandeling:

Wel/geen gebruik te maken van de mogelijkheid om over de 1e begrotingswijziging 2020 van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen bij de directeur/bestuurder van de Randstedelijke Rekenkamer en hierover te adviseren aan Provinciale Staten.

De voordracht zal geagendeerd worden voor de PS vergadering van 3 februari 2020.

Toelichting:

In deze begrotingswijziging is het geactualiseerde onderzoeksprogramma van de RR voor 2020 opgenomen.

Om duidelijk te maken wat precies is aangepast ten opzichte van de primitieve begroting is een samenvatting van toevoegingen en/of wijzigingen opgenomen.

Op 14 november jl. is met de Programmaraad besproken dat in het kader van het onderzoeksprogramma 2020 de Rekenkamer op korte termijn kan starten met één nieuw onderzoek en dat er in het voorjaar van 2020 ruimte is voor twee nieuwe onderzoeken. De Programmaraad adviseerde om vier provincie vergelijkende onderzoeken in het onderzoeksprogramma op te nemen: Bodemdaling, OV- concessies, Waterkwaliteit en Fietsbeleid.

In de begrotingswijziging is ook het voor de provincie Noord-Holland uit te voeren onderzoek Kwaliteit uitvoering VTH-taken bij Tata Steel en Harsco opgenomen waarvan de oplevering in het 2e kwartaal 2020 wordt verwacht.

5.b **Voordracht PS wijzigingsbesluit subsidieverordening fractiebijdragen**

Voorstel voor behandeling:

Adviseren aan PS over de voordracht waarin wordt voorgesteld om de verordening op de volgende punten te actualiseren:

1. De bestaande praktijk dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitbetaald in plaats van viermaal per jaar te formaliseren. Voorgesteld wordt om deze praktijk nu te regelen in de verordening door in artikel 8.1 op te nemen dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitgekeerd.

2. Het subsidiejaar eindigt ieder jaar op 14 maart. Elke vier jaar zijn er Provinciale Statenverkiezingen, met kort daarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten.

Deze vinden in sommige verkiezingsjaren op een later tijdstip plaats dan de datum van 14 maart.

Indien een fractie na verkiezingen niet terugkeert in Provinciale Staten, krijgt zij geen subsidie meer. Door middel van de voorgestelde wijziging kunnen gemaakte kosten tussen 14 maart en de datum waarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten plaatsvindt toch worden betrokken bij de subsidievaststelling van het betreffende subsidiejaar. Hiermee wordt ondervangen dat fracties rechtmatige kosten zelf moeten dragen.

De voordracht zal worden geagendeerd voor de PS vergadering van 3 februari 2020.

6 **Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van Dijk behorende punten uit de c-agenda stellen)**

7 **B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk**
14:20 **Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)**

7.a **De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, Jaarprogramma 2020**

Voorstel voor behandeling:

De commissie kan opmerkingen aan GS meegeven ten behoeve van de inhoud van de projecten in het ‘jaarprogramma 2020 De Kop Werkt” .

Tevens kunt u vragen stellen en/of opmerkingen maken over de voortgangsrapportage 2019.

Toelichting:

Op 11 april 2017 hebben de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) en de provincie Noord-Holland

de “Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020” getekend.

Op grond van artikel 3, lid 6 van de “Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt!” bereidt de Stuurgroep jaarprogramma’s van uitvoerbare projecten voor die zijn opgenomen in Investeringsprogramma 2017 - 2020. Deze jaarprogramma’s worden samen met wijzigingen groter dan € 500.000,- voor opmerkingen voorgelegd aan de raden en de Provinciale Statencommissie EFB.

Naast het opstellen van jaarprogramma’s en het voorleggen van wijzigingen wordt gerapporteerd over de voortgang van het programma.

7.b Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

Voorstel voor behandeling:

De leden van de commissie kunnen deze brief met elkaar en de gedeputeerde bespreken en daarbij aangeven of zij akkoord zijn om het presidium te adviseren om motie 74-2019 als afgedaan te beschouwen.

Tevens kunnen zij reageren op de wijze waarop GS de opmerkingen die gemaakt zijn tijdens de behandeling van de notitie uitgangspunten evenementensponsoring (28 oktober 2019) heeft verwerkt.

Toelichting:

GS hebben op 26 november de uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 vastgesteld.

De uitgangspunten zijn op 28 oktober voor opmerkingen behandeld in de commissie EFB.

Gevraagd is toen om -voordat GS de uitgangspunten definitief vaststellen- deze nogmaals in de commissie te behandelen.

GS hebben op dit verzoek afwijzend gereageerd (zie brief c-agenda EFB 2 december 2019) . Wel is toen aangegeven dat wanneer zij de evenementensponsoring definitief hebben vastgesteld, PS hierover zullen

informeren. De brief ligt nu voor. Ook wordt in de brief aangegeven hoe GS motie 74-2019, aangenomen bij de begrotingbehandeling 2020 in PS van 11 november 2019, af willen doen

8 **Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van der Hoek behorende punten uit de c-agenda stellen)**

9 **B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en**
15:20 **Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)**

9.a **Afdoening motie 39-2019: aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten (B-agenda EFB 20 januari 2020)**

Voorstel voor behandeling:

De leden van de commissie kunnen deze brief met elkaar en de gedeputeerde bespreken en daarbij aangeven of zij akkoord zijn om het presidium te adviseren deze motie als afgedaan te beschouwen.

Toelichting:

In de vergadering van Provinciale Staten van 30 september 2019 is Motie 39, inhoudende het verzoek aan Gedeputeerde Staten om bij Noord-Hollandse gemeenten die nog geen gemeentelijk erfgoedregister hebben, aan te dringen op het instellen daarvan. Gedeputeerde Staten hebben onderzoek gedaan. Daaruit is gebleken dat alle gemeenten of via een erfgoedregister of via een bestemmingsplan monumentale panden beschermen. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om de motie als afgedaan te beschouwen.

9.b **Monumenten: Brief GS aan PS inz. Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20-2-2020)**

Voorstel voor behandeling:

Zoals u weet wil uw voorzitter graag het debat in de commissie bevorderen.

Bij agendapunten die zich daarvoor lenen zal daarom gekeken worden of met een ander behandelvoorstel dit bevorderd kan worden.

Provincie Noord-Holland

Bij de Noord-Hollandse Waarderingskaart willen wij daarom de volgende behandelwijze voorstellen (aangepast nav ervaringen vergadering 28 oktober 2019):

1e termijn:

gelegenheid tot het stellen van korte verduidelijkende politieke vragen die u nodig heeft om uw standpunt te kunnen bepalen en beantwoording door GS (technische vragen dienen voorafgaand aan de commissie gesteld te worden volgens de daarvoor geldende procedure);

2e termijn:

Kort aangeven naar welke van de door GS voorgestelde denkrichtingen uw voorkeur uitgaat (of een andere oplossing) en waarom.

3e termijn:

Debatteren met elkaar om te bezien of een commissie breed gedragen standpunt aan GS meegegeven kan worden voor het vervolg en reactie van GS daarop (met mogelijkheid tot kort interrumperen van de commissieleden).

Verzocht wordt om in de voorbereiding met deze behandelwijze rekening te houden.

Toelichting:

De provincie wil samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren tot een betere bescherming en benutting van stolpboerderijen komen. Als middel hiertoe willen Gedeputeerde Staten een waarderingskaart maken. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het verzoek van Provinciale Staten om een oplossingsrichting voor het verdwijnen van stolpboerderijen uit het Noord-Hollandse landschap.

9.c Discussienotitie SP over archeologie en erfgoed

Voorstel voor behandeling:

De commissie kan de discussienota van de SP met elkaar en GS bespreken.

De SP doet de volgende voorstellen:

- Het Steunpunt inventariseert jaarlijks bij alle Noord-Hollandse gemeenten of men beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer ze dateren, en geeft follow-up aan deze inventarisatie;
- Doorontwikkeling van het Steunpunt richting Erfgoedhuis door te beginnen met ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers;
- Thematische structuurdragers opbouwen naar erfgoedlijnen en budgetten hiervoor vrijmaken;
- Huis van Hilde nog breder inzetten voor publieksbereik en onderzoeken of, en zo ja hoe, het kan worden ingeschreven als geregistreerd museum;
- Subsidieregeling publieksbereik bij archeologie;
- Middelen voor onderwaterarcheologie structureel op de begroting plaatsen.

Toelichting:

Een discussienota is een beleidsmatig stuk, opgesteld door een Staten- of commissielid, dat een bepaald probleem of voorstel schetst zonder een ontwerpbesluit.

Het doel hiervan is het voeren van een discussie in een voorbereidende commissie van Provinciale Staten (PS) over het in de discussienota omschreven onderwerp om bijvoorbeeld te peilen of er draagvlak is voor een mogelijke oplossingsrichting.

De uitkomsten van deze discussie kunnen leiden tot het opstellen van een initiatiefvoorstel of tot het indienen van een motie Vreemd aan de orde van de dag in de Statenvergadering.

10 **Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Pels behorende punten uit de c-agenda stellen)**

11 **Sluiting**

12 **C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)**

Provincie Noord-Holland

12.a **Brief GS aan PS inz. Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober**

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

12.b **Brief GS aan PS inz. Evaluatie social return**

De provincie Noord-Holland maakt bij de inkoop van producten en diensten afspraken met contractpartners om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kans te geven op een baan: social return.

Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van een positieve evaluatie besloten om de opbrengst van social return nog verder te vergroten door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering.

12.c **Monumenten: Brief GS aan PS inz. Wijzigen uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (C-agenda EFB 20-1-2020 en RWK 13-1-2020; EFB is leidende commissie)**

De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (UvR) stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden en de haalbaarheid van een nieuwe bestemming en/of verduurzaming te onderzoeken of om de huidige exploitatie dusdanig te verbeteren zodat continuerend gebruik mogelijk is.
Voortschrijdend inzicht heeft er toe geleid dat de UvR van 2017 op sommige punten aanpassing behoeft, die in dit wijzigingsbesluit uitvoeringsregeling worden voorgelegd.

12.d **Cultuur: Procedure museum voordracht OCW (C-agenda EFB 20-1-2020)**

De minister van OCW heeft elke provincie gevraagd om één museum voor te dragen voor subsidiering in het kader van de basisinfrastructuur 2021 - 2024. Gedeputeerde Staten hebben besloten hiervoor een uitvraag te doen onder Noord-Hollandse musea die in aanmerking komen. Een jury zal de ingediende plannen beoordelen en GS adviseren over de voordracht.

Provincie Noord-Holland

12.e **Financien: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming (C-agenda EFB 20-1-2020)**

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

13 **C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)**

13.a **Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies**

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid.

De provincie Noord-Holland wil mede van andere provincies leren waar mogelijke kwetsbaarheden zitten en welke maatregelen daartegen kunnen worden ingezet.

Het college heeft besloten om Interne Audit een onderzoek uit te laten voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. In het onderzoeksplan is de opdrachtformulering uitgewerkt.

13.b **Juridische zaken: Brief GS aan PS inz. Jaarverslag 2018 hoor- en adviescommissie (C-agenda EFB 20-1-2020)**

De provincie heeft voor de afhandeling van bezwaarschriften een onafhankelijke hoor- en adviescommissie ingesteld. Deze commissie brengt jaarlijks een verslag uit van haar werkzaamheden. Het verslag wordt gepubliceerd op de provinciale website.

13.c **PS/GS zaken : Brief GS aan PS inz. Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland inzake Provinciale Penningen (C-agenda EFB 20-1-2020)**

GS hebben op 23 april 2019 de Regeling Provinciale penningen 2020 vastgesteld. GS hebben tevens op 23 april jl. besloten dat het GS mandaat dient te worden aangepast met de inwerking treding van deze regeling. Dat wordt met dit wijzigingsbesluit geregeld.

13.d **GS en PS zaken: Portefeuilleverdeling, vervangingsregeling en volgorde loco cdK GS 2019-2023 (C-agenda EFB 20-1-2020)**

Op 10 december 2019 is gedeputeerde Tekin afgetreden. Tot het moment dat er een opvolger voor hem benoemd is, heeft het college besloten om zijn takenpakket onderling te verdelen.

14 C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)

14.a Brief GS aan PS inz. Subsidies: Programmering Evaluatiekader Subsidies 2020 (C-agenda EFB 20-1-2020; NLG en RWK 13-1-2020; EFB trekkende commissie)

Op 14 januari 2019 heeft PS het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies vastgesteld waarmee jaarlijks bepaald wordt welke subsidies op doeltreffendheid worden geëvalueerd. Op basis van dit Evaluatiekader is de programmering van subsidie-evaluaties voor 2020 ter besluitvorming in GS behandeld. De resultaten van de subsidie-evaluaties worden te zijner tijd ter kennisname voorgelegd aan de betreffende Statencommissie.

14.b Economie/verbonden partijen: Brief GS inz. beslissing op Wob-verzoek Lutkemeerpolder (SADC) (C-agenda EFB 20-1-2020)

Wob is de afkorting van de Wet openbaarheid van bestuur. De Wob regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is meestal openbaar, maar de Wob kent een aantal gevallen waarin de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Meer over de Wob is te vinden op www.noord-holland.nl/wob.

14.c Europa: Rapportage Europastrategie voor 2019 (C-agenda EFB 20-1-2020)

In de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is toegezegd dat er jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van de doelstellingen en de provinciale acties. Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019.

14.d Subsidies: Brief GS aan PS inz. Evaluatie eenmalige subsidies 2019 (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB 20-1-2020)

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2019 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister geëvalueerd. De subsidie voor de vismigratierivier in de Afsluitdijk, de subsidie voor het project Schaalsprong

naar de toekomst en de subsidie voor PAS-maatregelen Natura 2000gebied Kennemerland-Zuid.

15 C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

15.a Brief van IPO aan Minister van BZK Consultatiereactie Verkiezingswijze Eerste Kamer

16 C-agenda Algemeen

16.a Diverse onderwerpen: Brief GS inz. afspraken Regio Deal ZaanIJ (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB en M&B 20-1-2020)

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking tussen Rijk en Regio (Zaanstad; Amsterdam; Oostzaan en de provincie).

Met de Regio Deal ZaanIJ werken partijen samen aan drie pijlers op het gebied van leefbaarheid, ontplooiingskansen en ondermijning.

In totaal draagt het Rijk € 7,5 miljoen bij en de Regio in totaal draagt ook € 7,5 miljoen bij. Hiervan is € 2,75 miljoen voor rekening van de provincie.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
1	CDA/mw. Kuiper	Agendapunt 12b.	Mw. Pels	Evaluatie Social return	Evaluatie Social return Op pag. 53/54 zijn 10 aanbevelingen geformuleerd die zouden kunnen leiden tot een vergroting van de opbrengst van social return. Welke van deze aanbevelingen zijn, naast de verlaging van de drempelbedragen door GS overgenomen?	Het College van GS heeft alle aanbevelingen uit de evaluatie overgenomen. Het geschetste Plus scenario uit het 'Adviesrapport naar aanleiding van de evaluatie social return, november 2019' is per 1 januari 2020 ingevoerd.
2	PvdD/Kostic	Agendapunt 7a:	Hr. Van der Hoek	De Kop Werkt	1. Hoofddoelstelling van "De Kop Werkt" is de verbetering van woon-, werk- en leefklimaat in de regio van Kop van Noord-Holland. a) Wat wordt precies onder "leefklimaat" verstaan? b) Hoe wordt succes van projecten op dit gebied concreet meetbaar gemaakt? Wat hebben de projecten tot nu toe aan deze doelstelling bijgedragen? c) Moet een goedgekeurd project positief (of in ieder	a) Met leefklimaat wordt het geheel van omstandigheden waarin mensen in de Kop van Noord-Holland prettig wonen, werken en leven bedoeld. Hierbij valt te denken aan fysieke omstandigheden zoals woonomgeving, de aanwezigheid van voorzieningen (o.a. winkels, horeca, vrije tijdsvoorzieningen, medische voorzieningen), natuur

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					geval niet negatief) bijdragen aan alle drie aspecten (woon-, werk-, leefklimaat) of kan het zo zijn dat een project bijvoorbeeld wel positief bijdraagt aan het werkklimaat, maar tegelijk het leefklimaat negatief blijkt te beïnvloeden? Hoe wordt ervoor gezorgd dat de verschillende doelen elkaar niet tegenwerken?	en werkgelegenheid, maar ook aan minder tastbare zaken zoals sfeer. Deze laatste zal voor iedereen verschillen. b) De effecten van het programma zullen worden gemeten door middel van een maatschappelijke en economische effectrapportage. Er is bij de start van het programma een nul-meting gedaan. De effecten van het programma zullen daaraan worden vergeleken. De opdracht voor het maken van een maatschappelijke en economische effectrapportage wordt naar verwachting dit najaar verleend. c) Het centrale doel van het programma is het creëren van een optimaal klimaat om te wonen, werken, recreëren en voor bedrijven om zich in de Kop van Noord-Holland te vestigen. Bij de vertaling van het Regionaal

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						Ambitiedocument en het programma naar de 4 bestuursopdrachten (welke uitvoering moeten geven aan het programma) is rekening gehouden met de zorg voor het creëren van een optimaal woon-, werk- en leefklimaat. Niet alle projecten dragen bij aan de 3 aspecten van het programma om een optimaal klimaat te realiseren maar alle projecten samen weer wel. Doordat de locaties waarin de projecten zich bevinden verschillen wordt gezorgd dat de doelen elkaar niet tegenwerken. Zo zullen projecten in de haven op die locatie bijdragen aan het werkklimaat maar op deze locatie niet bijdragen aan het woonklimaat.
					2. Het Regionaal Ambitiedocument van de Kop van Noord-Holland op basis waarvan de doelstellingen van “De Kop Werkt” zijn bepaald stamt alweer uit 2015. De ontwikkelingen	2) A: Op dit moment wordt gewerkt aan de actualisatie van het bestaande Regionaal Ambitiedocument. De

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					gaan snel en we zijn ons sinds die tijd steeds bewuster geworden van het belang van beschermen van natuur en milieu. a) Wanneer, door wie en op welke manieren kan het Ambitiedocument een update krijgen/gewijzigd worden?	ontwikkelingen sinds 2015 zijn snel gegaan. Er zijn vooral grote veranderingen gaande op het gebied van (circulaire) economie, klimaat, energie, demografie en leefbaarheid. Deze ontwikkelingen zijn van invloed op de ruimtelijke en economische ontwikkeling van de regio en vormen hiermee een belangrijke basis voor de actualisatie. De intentie is om op basis van het geactualiseerde ambitiedocument te komen tot een nieuwe samenwerkingsagenda voor de Kop voor na 2020 (als het huidige programma van 'De Kop Werkt!' afloopt). Net voor de zomer zal GS een bezoek brengen aan de regio, de eerste opzet van een nieuwe samenwerkingsagenda zal dan gedeeld worden.
					b) Het Ambitiedocument en de Toetsingskader richten zich	B Er is niet zozeer sprake van een

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					bijvoorbeeld op het bevorderen van toerisme. Is er sprake van een tekort aan toerisme in de regio? Wordt de schade die toerisme met zich meebrengt voor o.a. natuur, milieu en klimaat bijgehouden en meegewogen?	tekort aan toerisme, maar de regio is gebaat bij een toename van het toerisme vanwege de economische waarde van de sector en de toegevoegde waarde die het heeft ten aanzien van het vestigingsklimaat en de leefomgeving, in de zin van bijvoorbeeld het in standhouden van voorzieningen. De schade die toerisme mogelijk met zich meebrengt wordt hierin niet meegenomen. Daarbij zijn er ook nog geen signalen dat de toeristische draagkracht van de regio onder druk staat.
					c) Er wordt onder andere ingezet op biomassa. Schuift deze visie over biomassa automatisch mee met de actuele discussies en conclusies over biomassa? Hoe?	C) In het huidige programma De Kop Werkt! zijn m.b.t. biomassa geen concrete projecten opgenomen. De actuele discussies en conclusies over biomassa worden wel betrokken
					d) De nadruk wordt gelegd op	

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					versterking van de bollenteelt. Wordt er ook actief gewerkt aan afbouw van gebruik van landbouwgif en zo ja, hoe precies?	bij de actualisatie van het bestaande ambitiedocument. D) De afbouw van het gebruik van landbouwgif is geen onderdeel van het huidige programma De Kop Werkt. (*Vanuit ons beleid ondersteunen wij de integrale verduurzaming van de agri-food sector waarbij onder meer het sluiten van kringlopen het streven is. De ontwikkeling van weerbare gewassen en de vermindering van de afhankelijkheid van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen is daar onderdeel van.* *In het collegeprogramma is onder meer de transitieacademie en de stimulering van biologische bollenteelt*

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					3. Hoeveel geld is er tot nu toe uitgegeven aan projecten voor 1.economische groei en ambities op vlak van toerisme 2. beschermen en versterken van de natuur 3.verbeteren van de kwaliteit van water/lucht/bodem 4. aanpak van klimaatcrisis en klimaatbestendig maken van de regio? Graag de verhoudingen duidelijk laten zien.	*aangekondigd. In de Omgevingsvisie Noord-Holland is de ambitie opgenomen om de grondgebonden landbouw in 2030 natuurinclusief te laten zijn.* *Onze inzet richt zich op het verminderen van het gebruik en de emissie van gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast stimuleren we de ontwikkeling van weerbare gewassen en teeltsystemen zoals agroforestry, precisielandbouw en bodemverbetering. Dit doen wij onder andere via de Greenports, het programma Natuurinclusieve Landbouw (NIL) en het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen (LMB)).*

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						3. Het programma De Kop Werkt kent een andere indeling van het type projecten dan hierbij wordt gevraagd. Op basis van de inhoud van de projecten is een schattig gemaakt van de verleende bijdragen aan de hier boven gevraagde doelen. Tot medio 2019 zijn de volgende bedragen uitgegeven (zie overzicht Jaarrapportage 2019) @1: economische groei en ambities op vlak van toerisme circa € 2,7 miljoen @2: beschermen en versterken van de natuur circa € 480.000 @3: verbeteren van de kwaliteit van water/lucht/bodem (zie @2) @4: aanpak van klimaatcrisis en klimaatbestendig maken van de regio dit is geen onderdeel van het programma

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
3	PvdD/Kostic	Agendapunt 7b	Hr. Van der Hoek	Evenementensponsoring	1. Wat verstaat de provincie precies onder het begrip “beeldbepalend”? Hoe zijn volgens de provincie evenementen zoals Landbouwshow Opmeer en Jumping Amsterdam precies beeldbepalend? 2. De provincie is van plan om in het derde jaar van deze collegeperiode de resultaten te evalueren, o.a. op het gebied van dierenwelzijn. Hoe gaat de provincie dierenwelzijn precies toetsen? Maakt ze daarbij gebruik van adviezen van de dierenwelzijnsorganisaties, onafhankelijke organisaties die experts zijn op het gebied van dierenwelzijn?	1. De Landbouwshow Opmeer is beeldbepalend, omdat deze goed aansluit bij onze uitgangspunten voor evenementensponsoring: • Evenementen met een Noord-Hollands karakter • Evenementen die aansluiten bij onze kerntaken • Mogelijkheden voor een grote zichtbaarheid • Evenementen met een bovenregionale uitstraling (media-aandacht) • Publieksevenementen en we in het verleden succesvol met deze organisatie hebben samengewerkt. Jumping Amsterdam sponsoren we vanuit EK en WK budget, dit is een evenement met een wereldbekerwedstrijd dressuur en een wereldbekerwedstrijd springen.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						2 Na het evenement vindt er een evaluatie plaats, waarbij eigen medewerkers, de organisatie, publiek, personeel en/of vrijwilligers en externe partijen worden betrokken. Bij deze evaluatie brengen we nadrukkelijk in beeld welke stappen de organisatie heeft genomen om dierenwelzijn te verbeteren en hoe dierenartsen en andere relevante experts zijn ingezet.
4	PvdD/Kostic	Agendapunt 12	Mw. Pels	Wijziging Uitvoeringsregeling subsidies onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland	1. De provincie geeft subsidie voor 1. Haalbaarheidsonderzoek naar de herbestemming of verbetering van de exploitatiemogelijkheden van een monument en 2. Energiescan(s) met betrekking tot èèn of meerdere monumenten. Stimuleren van duurzaamheid van monumenten lijkt dus vooral op het gebied van energie ingevuld te worden, klopt dat? Zijn er ook mogelijkheden ook andere aspecten van duurzaamheid	Nee dat klopt niet. De nadruk ligt op energiebesparing en opwekking omdat hier de grootste opgave ligt. Door het vergroten van het comfort en het verlagen van de energielasten worden de kansen op behoud door de vaak kleine stichtingen met een beperkt budget vergroot. De regeling staat nu echter ook open voor bredere onderzoeken naar één of meerdere monumenten in relatie tot elkaar en/ of hun omgeving.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					te bevorderen via subsidies, bijvoorbeeld door steun voor ideeën/onderzoeken die monumenten natuurinclusiever en klimaatbestendiger willen maken?	In bijlage 1 is een opzet meegenomen waar een energiescan aan moet voldoen. Daarin staat dat een energiescan ook kansen voor waterbesparing, groene daken, duurzaam materiaalgebruik, circulariteit en overige tips voor duurzaam gebruik moet bevatten. De regeling is hier juist op aangepast omdat wij naar aanleiding van een pilot in de Zaanse Schans juist veel kansen zien wanneer meerdere monumenten in relatie tot elkaar en/ of de omgeving worden gezien. Dan kan er ook gekeken worden naar bijvoorbeeld uitruil van warmte, afvalverwerking en het versterken van de biodiversiteit.
5	PvdD/Kostic	Agendapunt 12d	Mw. Pels	Procedure museumvoordracht	1. In de brief naar PS staat: “Deze voorstellen zullen worden beoordeeld door een onafhankelijke driekoppige jury van deskundigen. De musea worden in de gelegenheid gesteld hun voorstel toe te lichten aan de jury.	De jury speelt inderdaad een belangrijke rol in dit proces en de keuze voor de voordracht van het museum. Zij voorzien op basis van hun deskundigheid Gedeputeerde Staten een advies over de voordracht voor een

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					De jury zal ons vervolgens adviseren welk museum voorgedragen moet worden." De jury speelt een belangrijke rol in het selectieproces. Door wie wordt de jury geselecteerd en op basis van welke criteria? Wordt daarbij ook gekeken naar diversiteit (in samenhang met deskundigheid)?	museum aan de minister. Deze driekoppige jury is primair geselecteerd op basis van deskundigheid in het museale veld (museale ervaring en kennis/ervaring met aantrekken van nieuwe publieksgroepen). Daarnaast is gekeken naar diversiteit. Dit heeft geleid tot een divers samengestelde jury in termen van man/vrouw, leeftijd en culturele achtergrond. Qua procedure is, na beraad met OCW, Raad voor Cultuur en IPO hier ambtelijk een voorstel gedaan met een long- en short list op basis waarvan de jury geworven is. We zijn blij dat het gelukt is om in korte tijd een goede en deskundige jury te selecteren.
6	PvdD/Kostic	Agendapunt 13b	CvdK: hr. Van Dijk	Jaarverslag HAC	1. Wat is de reden dat verslagen van bijeenkomsten/zittingen van HAC wel openbaar zijn, maar niet zodra mogelijk online worden gezet en geldt dat ze apart telefonisch via HAC moeten worden opgevraagd?	Nee, verslagen worden nu niet standaard actief openbaar gemaakt en standaard online gezet maar kunnen openbaar worden gemaakt in geval van een Wob-verzoek (na toetsing aan de

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Is er een mogelijkheid om de verslagen standaard online te zetten?	Wob). Na inwerkingtreding van de Wet Open Overheid zal er wel actief openbaar moeten worden gemaakt. In de regel worden de adviezen nu pas met de beslissing op bezwaar verstrekt aan de bezwaarde. Als een dergelijk advies nu wordt opgevraagd in het kader van de Wob volgt openbaarmaking in geanonimiseerde vorm (onder de condities van de Wob).
7	PvdD/Kostic	Agendapunt 14c	Hr. Van der Hoek	Rapportage Europastrategie Noord-Holland voor 2019	1.“Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019. De Europastrategie Noord-Holland zal in de loop van 2020 worden hernieuwd. Daarbij zullen wij de Provinciale Staten actief betrekken.” 2020 is al aangebroken. Hoe zit het BOB-proces er precies uit, wat is de tijdlijn? Hoe worden PS exact actief betrokken?	1. Het proces van vernieuwing van de Europastrategie start in 2020. Door middel van het BOB-model wordt PS betrokken bij de beleidsontwikkeling, onderverdeeld in drie fases: Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming. Dit proces wordt in 2020 doorlopen om tot een herziening van de Europastrategie te komen die met ingang van 2021 van kracht moet zijn. Fase 1 (beeldvorming) zal plaatsvinden in de vorm van een BOT-overleg. Aan uw

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						Commissie ligt het verzoek voor om dit overleg op 20 april 2020 te laten plaatsvinden. De inzichten uit dit oriënterend gesprek worden uitgewerkt in een gespreksnotitie die zowel in GS als PS worden besproken (fase 2: oordeelsvorming). Deze notitie, en de bespreking ervan, zijn de basis voor de nieuwe Europastrategie vanaf 2021. Naar verwachting wordt deze aan het eind van 2020 ter vaststelling aan de Provinciale Staten aangeboden (fase 3: besluitvormingsfase).
					2. “Bij de verdeling van zetels van de inhoudelijke commissies van het Comité van de Regio’s is gedeputeerde Van der Hoek benoemd in de commissie NAT (natuurlijke hulpbronnen). In deze commissie worden onderwerpen zoals het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), voedsel(productie), Europees	2 De inzet is het vertegenwoordigen van de Noord-Hollandse en bredere Nederlandse regionale belangen op Europees niveau. In de commissie NAT richt Noord-Holland zich met name op het onderwerp gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dit is in lijn met de Noord-Hollandse

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					visserijbeleid, maritiem beleid en toerisme behandeld. Dit sluit goed aan bij de onderwerpen van de portefeuille van de gedeputeerde." Wat is precies de inzet van de Gedeputeerde in deze functie? Wat willen GS bereiken op alle aangehaalde onderwerpen en welke prioriteiten worden daarbij gesteld?	Europastrategie en de prioriteiten van het IPO. De standpunten zoals verwoord in het position paper over toekomst GLB van het IPO zijn hierbij het uitgangspunt. Het Comité van de Regio's is het gremium om bekendheid te geven aan goede regionale praktijkvoorbeelden en een bijdrage te leveren aan adviesrapporten over de genoemde onderwerpen.
					3. Het grote belang en actualiteit van biodiversiteit wordt erkend door de provincie in de huidige Europastrategie. Daarom is er op dit onderwerp gekozen voor de pilot 'mededepartementschap'. Welke activiteiten zijn ondernomen en welke input is geleverd door de provincie in het kader van mededepartementschap op het gebied van biodiversiteit? Wat zijn de resultaten en hoe worden die gemeten?	3 Aan deze IPO pilot heeft de provincie in een eerder stadium een bijdrage geleverd en is daarom niet terug te vinden in de rapportage over de Europastrategie van 2019. Informatie over de pilot kunt u terug vinden in het voortgangsrapport van Regio Randstad dat op 18 april 2018 aan PS is gestuurd.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					4.. “Noord-Holland richt zich op het verbeteren van Europese regelgeving met als doel dat deze regelgeving bijdraagt aan zowel de regionale economie als het milieu en het klimaat.” Betekent dat dat de provincie zich uitsluitend inzet voor ontwikkelingen die naast aan economie, óók positief bijdragen aan milieu én het klimaat? Is het dus altijd een kwestie van ‘en-en’ en niet ‘of-of’? 5. Kan het zijn dat in praktijk inzet op bepaalde ambities van de provincie (bijvoorbeeld economische groei en werkgelegenheid) andere ambities van de provincie binnen Europa tegenwerkt (bijv. waterkwaliteit, natuurbescherming, gezondheid)? Hoe wordt dan een afweging van belangen gemaakt en hoe is dat precies tot nu toe gedaan? Wordt	4 Aan het thema Regionale Economie in de Europastrategie 2017-2021 ligt de Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019, met als titel ‘Werken aan een duurzaam, ondernemend en vernieuwend Noord-Holland’, ten grondslag. De Europese inzet van de provincie draagt daarmee bij aan de doelen en beleidsmatige afwegingen die in deze uitvoeringsagenda door PS zijn vastgesteld. 5. De ontwikkeling van de verschillende beleidsagenda’s, zoals de Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019 en de Watervisie 2021, gebeurt integraal. Daarbij maakt PS een afweging van de verschillende belangen en stelt de beleidsagenda’s vast. Deze vastgestelde beleidsagenda’s vormden, samen met het vorige

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					er gewerkt aan meer integrale aanpak? 6. Kan het zijn dat in praktijk een deel van de inzet van o.a. EFRO subsidiefondsen en geld vanuit landbouwsubsidies sommige ambities van de provincies helpt (subsidie voor een werkgelegenheidsproject bijvoorbeeld), maar tegelijk andere ambities (waterkwaliteit, natuurbescherming, gezondheid) schaadt? Hoe wordt dan een afweging van belangen gemaakt en hoe is dat precies tot nu toe gedaan? Wordt er gewerkt aan meer integrale aanpak, om ervoor te zorgen dat alle uitgegeven subsidies positief bijdragen aan alle provinciale ambities (of die in ieder geval niet negatief beïnvloeden)? 7. “De luchthaven Schiphol is een	coalitieakkoord, de basis voor de Europastrategie 2017-2021. Deze aanpak zal ook bij de herziening van de Europastrategie worden toegepast. 6. Net als bij de ontwikkeling van de Europastrategie vormen de door PS vastgestelde beleidsagenda’s de basis voor de ontwikkeling van de Operationele Programma’s van de EU subsidiefondsen die onder regie staan van de provincie. De afweging van belangen en integraliteit gebeurt bij de vaststelling van de verschillende beleidsagenda’s in PS. 7. De maatschappelijke voor- en

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					belangrijke pijler voor de economische ontwikkeling van de metropoolregio (en de rest van Nederland).” Wordt in kaart gebracht hoe de zogenaamde economische voordelen van Schiphol in verhouding staan tot de aangerichte schade aan andere provinciale doelen, zoals gezondheid, natuurbescherming, milieu en klimaat?	nadelen van (de groei van) Schiphol worden in beeld gebracht met de gestandaardiseerde methode van een maatschappelijk kosten- en batenanalyse (MKBA). In een MKBA worden negatieve effecten, zoals geluidhinder en milieueffecten, ook gemonitord. Voor Schiphol wordt regelmatig een MKBA uitgevoerd en vrijwel altijd in opdracht van het ministerie van I&W, niet door de provincie Noord-Holland. De laatste bekende MKBA voor Schiphol van de rijksoverheid was in 2018 (Decisio/SEO, Verkennende MKBA beleidsalternatieven luchtvaart).
					8. “De hoofdconclusie van het onderzoek is dat vanaf het begin van de huidige Europese programmaperiode (2014-2020) tot de peildatum 1 september 2018, € 728.928.610 Europese subsidie is toegekend aan 1.291 organisaties in	8. Op pagina 9 in de rapportage vindt u een link naar een artikel en **het onderzoek naar toegekende Europese middelen in Noord-Holland** naar toegekende Europese middelen in Noord-Holland. Op pagina 16 in

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Noord-Holland. Deze organisaties dragen met 2.556 projectdeelnames bij aan het realiseren van 2.130 projecten." (p.9) Welk percentage van deze organisaties/projecten betreft 1) organisaties en/of projecten die zich richten op versterking en bescherming van natuur 2) organisaties en/of projecten die zich richten op aanpak van klimaatcrisis 3) organisaties en/of projecten die zich richten op verbetering en milieu (water, bodem, lucht)? 9. Als het gaat om de ambitie van duurzaamheid en bereikbaarheid voor bewoners en bezoekers van Noord-Holland: wordt er binnen de Europese context ook gewerkt aan duurzame innovatie op het gebied van openbaar vervoer? Welke mogelijkheden bestaan daarvoor?	het onderzoeksrapport zijn alle projecten gecategoriseerd naar economische topsector volgens het nationaal topsectorenbeleid. Op pagina 19 vindt u een uitsplitsing per Grand Societal Challenge. Daarin zijn ook de thema's klimaat en milieu meegenomen. De provinciale inzet op Europese subsidies richt zich hoofdzakelijk op de EFRO programma's (Kansen voor West en Interreg). Dit vanwege het feit dat de provincie directe invloed op deze programma's heeft. 9. Binnen de Europastrategie 2017-2021 hebben de vorige Provinciale Staten gekozen voor de prioriteit 'smart mobility'. Dit betekent dat wij ons op dit moment in Europese context niet richten op het onderwerp duurzame innovatie op het gebied van openbaar vervoer.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						Gedurende 2020 wordt u betrokken bij de herziening van de Europastrategie voor de periode vanaf 2021. Een eventuele heroverweging van prioriteiten is onderdeel van dit proces.
8	PVV/mw. Bezaan	Agendapunt 7a:	Hr. Van der Hoek	De Kop Werkt	Op blz. 2 van de brief staat dat voor de projecten uit de Bestuursopdracht Havens geldt dat deze vertraging en wijzigingen oplopen door gewijzigd beleid van Defensie / Koninklijke Marine en daardoor druk zetten op de ontwikkelingen in de civiele haven. VRAAG: Kan de gedeputeerde een toelichting geven inzake het gewijzigde beleid van Defensie / Koninklijke Marine?	Sinds jaar en dag is er sprake van civiel-militaire samenwerking in de haven van Den Helder. Eén van de gezamenlijke acties, opgenomen in de Bestuursopdracht Havens, was het onderzoek naar de haalbaarheid om de defensie-locatie Harssens I te ontwikkelen als industrieterrein civiel gebruik.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						Het onderzoek heeft echter opgeleverd dat dit op belemmeringen stuit op het gebied van geluidsruimte, externe veiligheid en nautische veiligheid. Diverse ontwikkelingen, zoals de verwachte groei van de Koninklijke Marine, de ambitie van Den Helder om te investeren in de energietransitie en onzekerheid rondom de implementatie van de omgevingswet geven aanleiding tot een stijgende vraag naar ontwikkelruimte voor havenfaciliteiten voor zowel civiele als defensie doeleinden. Momenteel wordt aan de hand van een strategische verkenning onderzocht hoe in de toekomst deze toegenomen vraag aan ruimte geaccommodeerd kan worden.
9	PVV/mw. Bezaan	Agendapunt 7a:	Hr. Van der Hoek	De Kop Werkt	Bijlage 1 Overzicht Voortgangsrapportage 2019 en Jaarprogramma 2020:	

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					1. Op blz. 3 staat project nr. 171 “Onderzoek Petten Energy and Health”. Vanuit project nr. 181 (Petten Zuid) wordt € 128.221 verschoven naar dit project. VRAAG: Kan de gedeputeerde deze verschuiving toelichten? 2. Op blz. 5 staat project nr. 514 “Dorpsontwikkelplan Wieringerwerf” voor het Jaarprogramma 2020. Daar is 400.000 euro budget voor nodig in 2020. Op blz. 4 van de pdf-bijlage staat dat duurzaamheid een leidend thema is bij dit project en dat bij de enginering aan dit aspect veel aandacht wordt besteed. Het gaat daarbij om grondstoffen, circulariteit of een bijdrage aan de opwekking van duurzame energie. VRAAG:	1 Het project Petten Zuid wordt niet tijdig opgepakt en uitgevoerd en de stuurgroep De Kop Werkt! is gemachtigd om met deze gelden te schuiven binnen het programma De Kop Werkt!. 2 De enginering van dit project is gestart per 1 januari 2020. Start van het project is voorzien in het najaar van 2020. Op dit moment kan nog geen antwoord worden gegeven hoe deze aspecten worden verwerkt in het Dorpsontwikkelplan Wieringerwerf. De genoemde aspecten zijn meegenomen in de opdracht van de enginering van dit plan. De engineer zal van deze aspecten aan moeten geven hoe deze bij de uitvoering van dit plan kunnen

Commentaar [ZmM(d1]:

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Kan de gedeputeerde toelichten op welke manier aandacht wordt besteed aan grondstoffen, circulariteit of een bijdrage aan de opwekking van duurzame energie? 3. Op blz. 5 project nr. 530 “Bereikbaarheid netwerkkwadrant”, waarvan het linkje niet lijkt te werken. Dit lijkt ook het geval te zijn bij de projecten 542, 521, 517, 516, 441, 411 en 192. En op blz. 6 staan een aantal overige projecten zonder linkje. VRAAG: Kunnen de documenten bij de genoemde linkjes “los” gepubliceerd worden (en indien mogelijk ook eventuele documenten die horen bij betreffende overige projecten)?	worden meegenomen. 3 In de bijgevoegde bijlagen treft u de documenten aan en tevens de Bijlage Overzicht Voortgangsrapportage 2019 en Jaarprogramma 2020 waarin de linkjes wel werken.

Technische vragen cie <EFB, 20-01-2020>						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
	PVV/mw. Bezaan	9b	Mw. Pels	Brief aan PS over Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen	Op blz. 4 van de brief staat bij financiële aspecten/risico's dat het richtbedrag voor het onderzoek 150.0000 is uit de bestaande middelen. **VRAAG:** Gaat het hier om 150.000 of 1.500.000 euro?	Het juiste bedrag is € 150.000,-.

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 192**
Naam project	**: Identity matching**
Jaar start project	**: 2017**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder H. Huisman**
Projectleider	**: Marjan Nicolay**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 260.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 260.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 136.353**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

De algemene doelstelling van dit project is de (toeristisch-) economische attractiviteit van de kustplaatsen te versterken. Een versterking van de lokale identiteit waar bewoners zich in herkennen is tevens van belang voor culturele ontwikkeling van een gebied. Het doel is om de ontwikkelde identiteit van kustplaatsen tot uitdrukking te laten komen in (soms kortlopende) formules voor winkels, horeca, recreatiebedrijven en evenementen, maar ook maatregelen in de openbare ruimte.

Planning 2017 volgens de doelstelling

Het project bestaat uit de volgend fasen:
Fase 2 Network of Values
Fase 3 Identity Matching
Fase 4 Marketing & Communicatie.

Gewijzigde planning

In de Jaarrapportage 2017 is de planning bijgesteld en worden Fasen 3 en 4 uitgevoerd.
In 2018 worden Fase 3 Hollandse Kust (Schagen/Julianadorp) verder uitgewerkt in Q2 en zal zowel Fase 3 Den Helder (Q3/4) en start Fase 1 Kolhorn (Q4) worden uitgevoerd.
In 2019 is Fase 4 Den Helder (Q1/2) gestart. Worden Fase 1 Kolhorn en Texel (Q3/4) gestart.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?

(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
Ondernemers, bewoners en sociale organisaties zijn een belangrijk onderdeel van fase 1 (opstellen plan van aanpak fase 2 en 3) geweest en worden weer betrokken bij de verdere ontwikkeling van het 'branding concept'en de uiteindelijke uitvoeren hiervan.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
In het plan van aanpak wordt een communicatieplan met de bewoners en ondernemers ` opgenomen. Bewoners en ondernemers spelen net als in fase 1 een belangrijke rol in fase 2 en 3.

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg *kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.*

5. **Duurzaamheid**
De versterking van de lokale identiteit is van belang voor de sociale duurzaamheid van een plek en kan ten goede komen aan de duurzaamheid van de economische vitaliteit. De natuurwaarden in de regio zijn belangrijke elementen van de lokale identiteit. Versterking van de lokale identiteit zorgt voor een verduurzaming van de maatschappelijke, economische en natuurlijke waarden d.m.v. het vastleggen van deze waarden in een 'brand'.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**260.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**260.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**136.353**
Totale kosten	**260.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
(Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 411**
Naam project	**: Huisvesting arbeidsmigranten**
Jaar start project	**: 2018**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder Th. Meskers**
Projectleider	**: Jarno van Galen**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 100.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 87.700**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 0**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

Meer (voldoende) en betere huisvesting van arbeidsmigranten en een structurele oplossing voor tijdelijk gebruik.
De inzet van arbeidsmigranten is essentieel voor het functioneren van bedrijven in diverse sectoren. Het ter beschikking gestelde budget is enerzijds nodig om de kwantitatieve en kwalitatieve nut en noodzaak in beeld te brengen en anderzijds voor aanvullende handhaving en het faciliteren van het aanjaagteam, dat het bewustzijn bij ondernemers bevordert.

Planning volgens de doelstelling
Tot en met december uitvoering onderzoek, daarna uitwerken en kwantitatieve en kwalitatieve afspraken met alle betrokkenen maken.

Aangepaste planning n.a.v. (half-)jaarrapportage 2018
Tot en met juli 2018 zijn vooral bestuurlijke afspraken op niveau van de Kop van NH gemaakt. Voor tweede helft 2018 zullen op NHN niveauafspraken worden gemaakt. Daarnaast is gestart met voorlichting over het "Westlandse model": alle aanwezige arbeidsmigranten worden ingeschreven en geregistreerd in de gemeentelijke administratie. De tweede helft 2018 zal worden gebruikt om dit model in de regio in te voeren. De pilot liep goed waardoor deze wijze van registreren in 2019 kan worden geformaliseerd. Den Helder en Schagen starten in 2019 met het registratiemodel.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
Er wordt een klankbordgroep ingesteld die één á twee keer gedurende het onderzoek geconsulteerd wordt.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
Het ambassadeursteam kan na de uitkomsten van het onderzoek samen met de overheden aan de slag gaan met het benoemen van doelen. Aan de hand hiervan wordt gekeken op welke manier andere partijen geïnformeerd of betrokken moeten worden,

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg *kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.*

5. **Duurzaamheid**
Door te zorgen voor voldoende en goede huisvesting voor arbeidsmigranten deelt het aantal kilometers voor woon-werkverkeer van deze arbeidskrachten. Het fatsoenlijk onderbrengen van arbeidsmigranten als structurele oplossing is een duurzame invulling van de arbeidsbehoefte in de speerpuntsectoren.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**100.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**100.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**0**
Totale kosten	**100.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
(Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 441**
Naam project	**: Versterking IJsselmeerkustbeleving**
Jaar start project	**: 2018**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder Th. Meskers**
Projectleider	**: Zoraida Schuitema / Stefan Louwerse**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 750.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 735.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 70.000**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

Het project behelst recreatieve voorzieningen (groen-blauwe investeringen) langs de IJsselmeerkust, complementair aan de Noordzeekust en de Waddenkust, In dit gebied worden groen-blauwe investeringen geconcentreerd aan de polderranden In de kuststrook worden langs de IJsselmeerdijk tussen Medemblik en Den Oever de recreatieve voorzieningen ontwikkeld.

Het algemene doel van het project is de versterking van de IJsselmeerkustbeleving door recreatief ruimtegebruik rond de dijk toe te staan en te onderzoeken hoe deze nieuwe mogelijkheid van meerwaarde kan zijn voor onder andere ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en de recreatief-toeristische waarde van de Wieringermeer.

Planning volgens de doelstelling

In 2018 wordt een prijsvraag uitgeschreven waarbij ontwerpers middelen krijgen om een plan te maken voor de realisatie van recreatieve voorzieningen (groen-blauwe investeringen) langs de IJsselmeerkust. Uitvoering realisatie van recreatieve voorzieningen vanaf 2019.

Projectfasering

Opstellen plan van aanpak (fase 1)	*Startdatum: 01-04-2018*	*einddatum: 31-05-2018*
Uitvoering plan van aanpak (quick-wins) (fase 2)	*Startdatum: 01-06-2018*	*einddatum: 31-12-2018*
Uitvoering plan van aanpak (overig) (fase 3)	*Startdatum: 01-01-2019*	*einddatum: 31-12-2020*

Voor 1 juni heeft de projectgroep een plan van aanpak opgeleverd waarbij het versterken van de IJsselmeerkustbeleving centraal staat door recreatieve voorzieningen te realiseren. Deze voorzieningen zijn verdeeld in quick-wins en projecten voor de langere termijn. De uitvoering van quick-wins start, net als in het originele format, in 2018.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
Hollands Kroon is met HHNK primair verantwoordelijk voor dit project, Vanuit de projectgroep komen de voorstellen naar het college van B&W. De projectgroep zorgt ervoor dat het portefeuillehouders overleg RO en EZ en de Stuurgroep regelmatig geïnformeerd worden over de voortgang.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
Per fase is er een communicatieplan opgesteld. Dit in afstemming met onze eigen communicatieadviseur en de communicatieadviseur vanuit de Kop Werkt!

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg *kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.*

5. **Duurzaamheid**
Uitgangspunt is duurzaam, recreatief gebruik van de dijk.
De projectgroep zet in op duurzame relaties met andere overheidsinstanties. Zo heeft de projectgroep met dit project nauw contact en overleg gevoerd met Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Rijkswaterstaat. Daarnaast houdt de projectgroep rekening met duurzaamheid door gebruik te maken duurzame materialen tijdens het ontwikkelen van de plannen.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**735.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**735.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**70.000**
Totale kosten	**735.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
(Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 516**
Naam project	**: Regionale visies verblijfsrecreatie en detailhandel**
Jaar start project	**: 2018**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder H. Keur**
Projectleider	**: werkgroep Verblijfsrecreatie**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 100.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 50.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 49.806**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

Met de vitaliteitsscan krijgen we inzicht in de vitaliteit van de verblijfsrecreatie in de Kop op parkniveau, inclusief oplossingsrichtingen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de ambities zoals die in de visie verblijfsrecreatie Noord-Holland Noord geformuleerd worden en wordt dit vertaald naar een gerichte inzet van middelen uit het revitaliseringsfonds.

Voor een gestructureerde aanpak is het nodig om tot op parkniveau inzicht te hebben in de feitelijke situatie, knelpunten en oplossingsrichtingen. Met dat inzicht kan bepaald worden waar de meest urgente situaties ontstaan en waar het kansrijk is om de middelen vanuit het revitaliseringsfonds effect in te zetten om daadwerkelijk de ambities te behalen die in de visie worden geformuleerd.

Met een vitaliteitsscan krijgen we een verdiepend inzicht in de vitaliteit van de verblijfsrecreatie op individueel parkniveau, maar ook een totaalbeeld van de Kop van NH. Daarnaast een beleving: welke instrumenten kunnen er voor welk park worden ingezet en welke stappen moeten er worden genomen om tot uitvoering te komen. Op basis van het inzicht in de benodigde instrumenten voor de individuele parken kan het revitaliseringsfonds efficiënt en effectief ingericht worden.

Planning volgens de doelstelling

De vitaliteitsscan is uitgevoerd in het eerste kwartaal van 2018. Medio 2018 wordt deze fase afgerond. De rapportage Vitaliteitsonderzoek Kop van Noord-Holland "De wind in de rug" is in maart 2019 verschenen. Hiermee is het project afgerond en kan in 2019 worden gestart met het vervolgproject 517 Revitalisering Verblijfsrecreatie. Het resultaat van de vitaliteitsscan dient als basis voor het project "Revitalisering Verblijfsrecreatie. Laatstgenoemd project maakt onderdeel uit van het jaarprogramma 2019.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
In dit project is nauw samengewerkt met de recreatiesector (Recron) en de ondernemers in de sector. Ze zijn actief betrokken bij het opstellen van de scan en de uitkomsten en het opstellen van de vervolgstappen.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
Uitvoeren van de communicatie maakt onderdeel uit van de uitvoering van de opdracht, waarvoor een extern bureau wordt ingeschakeld.

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.

5. **Duurzaamheid**
Doelstelling van dit project is het versterken van de verblijfsrecreatie als belangrijke economische sector (profit) voor de regio. De uitkomst leidt tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit foor eht aanpakken van de verouderde parken: zuinig omgaan met de ruimte door gebruik te maken van de bestaande parken en alleen nog slim te ontwikkelen in de openbare ruimte (planet). Dit draagt bij aan de leefbaarheid van de regio (people).

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**50.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**50.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**49.806**
Totale kosten	**50.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
   (Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 517**
Naam project	**: Revitalisering Verblijfsrecreatie**
Jaar start project	**: 2019**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder H. Keur**
Projectleider	**: Werkgroep Verblijfsrecreatie**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 1.400.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 1.400.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 0**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

1. **Doelstelling algemeen**

In de regionale visie verblijfsrecreatie is de regionale ambitie met bijbehorende doelstellingen voor de verblijfsrecreatie in NHN geformuleerd. Noord-Holland Noord heeft als ambitie de meest vitale verblijfsregio van Nederland te worden. In de visie wordt de focus zowel op de onderkant als op de bovenkant gelegd en op het verschil tussen bestaand en nieuw aanbod.
Nieuwe verblijfsinitiatieven en uitbreidingen dienen te zijn gericht op langjarige toeristische exploitatie en ondernemerschap (of bewust tijdelijke duurzame concepten. Om dit te bewerkstellingen is met de visie een regionaal Ontwikkelkader opgesteld waaraan nieuwe initiatieven getoetst dienen te worden. Dit nieuwe aanbod valt niet binnen dit project.

Het project 517 uit het programma De Kop Werkt! heeft als doel om bestaande parken de komende jaren nog vitaler te maken en de parken die niet langer geschikt geacht worden voor verblijfsrecreatie, op gang te helpen nieuwe waarden te geven/te transformeren.

Om tot een efficiënte aanpak en invulling van het Revitaliseringsprogramma / fonds te komen is in 2018 eerst gestart met het opstellen van een een vitaliteitsscan (project 516 – Verblijfsrecreatie De Kop Werkt!). Dit project is begin 2019 afgerond met de oplevering van de rapportage "Vitaliteitsonderzoek Kop van Noord-Holland, De wind in de rug", d.d. maart 2019.
Uit het rapport is naar voren gekomen dat de recreatiesector zich snel ontwikkeld en, gestuwd door het inkomend toerisme is het de afgelopen jaren goed gegaan. De positieve ontwikkeling van de sector biedt kansen om door te groeien. Met het nieuwe project 517 – revitalisering verblijfsrecreatie gaat de regio naar een actieprogramma. Drie strategielijnen staan centraal.

1. *Vernieuwen*
2. *Her-ontwikkelen "toppers van toen"*
3. *Transformeren*

De regionale werkgroep Verblijfsrecreatie heeft op basis van genoemde rapportage een uitwerking opgesteld voor het nieuwe programma.

Door de vitaliteit van het perspectiefrijke aanbod te verbeteren, vitaal aanbod toe te voegen en perspectief-arm aanbod nieuwe waarde te laten vinden, kunnen de doelen bereikt worden.

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Planning volgens de doelstelling
Na vaststellen van de uitwerking in de Stuurgroep DKW! (maart resp. april 2019) is gestart met het opstellen en inrichten van de instrumenten. Dit heeft in de eerste helft van 2019 zijn beslag gekregen. In de uitwerking is zowel een inhoudelijke als financiële planning opgenomen.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
Over het project wordt intern gemeentelijk gecommuniceerd via de werkgroep (ambtelijk) en Stuurgroep De Kop Werkt! (bestuurlijk).

De externe communicatie vindt plaats op verschillende wijzen:
a. Individuele ondernemers/VvE's/eigenaren
In de inventarisatiefase zijn ondernemers op verschillende momenten en wijzen betrokken geweest. Bij de uitvoering van de projecten zijn ondernemers veelal de initiatiefnemers.
In overleg met deze ondernemers worden de cases uitgewerkt. Zij blijven als initiatiefnemer bij de uitvoering aan het roer zitten. De gemeentelijke projectmedewerker zal frequent overleg en contact hebben met individuele ondernemers.
Voor de ondernemers/ parken wordt in overleg met de klankbordgroep periodiek een informatieavond georganiseerd waarin zij op de hoogte worden gebracht van de voortgang van het project, waar visies worden gedeeld en waar ideeën over het vervolg kunnen worden gegenereerd.
In het projectteam wordt beoordeeld of dit gecombineerde bijeenkomsten voor zowel ondernemers als VvE's kunnen zijn, of dat hier onderscheid in gemaakt moet worden.
b. Pers/nieuwsbrieven/website DKW!
Het project vraag om een zorgvuldige communicatie.
Niet alleen raakt het direct individuele ondernemersbelangen, ook kunnen snel ongewenste beelden ontstaan. Het is belangrijk proactief te blijven communiceren over de voortgang van het project. Dit onder andere om ondernemers betrokken te houden. Daarnaast is het van belang dat ook de communicatie richting pers vanuit het project, en zeker ook in relatie tot DKW! gestructureerd blijft verlopen. De wijze waarop en de vorm waarin de projectcommunicatie wordt opgepakt en ingericht wordt nader uitgewerkt met de afdeling communicatie van DKW! en brancheorganisaties RECRON en KHN.

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.

5. **Duurzaamheid**
Het aspect duurzaamheid maakt onderdeel uit van de uitwerking met de ondernemers. De te nemen maatregelen dienen duurzaam te zijn. In het actieprogramma wordt hier op ingegaan.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**1.400.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**1.400.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**0**
Totale kosten	**1.400.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
   (Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 530 - 536**
Naam project	**: Bereikbaarheid De Kop Werkt!**
Jaar start project	**: 2017**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: provincie Noord Holland gedeputeerde A. Tekin, gemeente Den Helder - wethouder H. Keur, gemeente Schagen - wethouder H. Heddes**
Projectleider	**: Ronald Bon**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 8.100.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 2.246.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 577.776**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

De gemeenten in de Kop van Noord-Holland hebben een gezamenlijk programma opgesteld ter bevordering van de ontwikkeling van de Kop van Noord-Holland. Onderdeel van dit programma is ook verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen. Gelijktijdig liep bij de provincie de kwartiermaker fase ter voorbereiding op een onderzoek naar de verbetering van de bereikbaarheid van Den Helder.
Omdat de bereikbaarheid van, naar en door Den Helder ook onderdeel uitmaken van de bereikbaarheidsopgave van De Kop Werkt! is besloten tot één gebiedsgerichte aanpak van de bereikbaarheid van De Kop van Noord-Holland.
De verbetering van de bereikbaarheidsproblematiek is opgenomen in De Kop Werkt!
Binnen de organisatie van de Kop Werkt! Is een werkteam actief voor het in beeld brengen van maatregelen om de bereikbaarheid te verbeteren.
Door het werkteam bestaande uit de vier gemeenten Texel, Hollands Kroon, Den Helder en Schagen, de provincie Noord-Holland en Rijkswaterstaat is een onderzoeksprogramma opgesteld om in beeld te krijgen waar eventueel verbetering van de bereikbaarheid te bewerkstelligen is.

Planning 2018 volgens de doelstelling

Op 13 september 2017 heeft het bestuurlijk Trio een onderzoeksvoorstel voor een verbetering van de bereikbaarheid besproken en doorgestuurd voor behandeling in de stuurgroep van de Kop werkt!.
In het voorstel zijn onderzoeken opgenomen naar de verbetering van de doorstroming:

- *op de N250,*
- *op de oostwestrelatie Stolpen Medemblik,*
- *de bereikbaarheid van de ontwikkelingslocatie Petten*
- *het ICT gestuurd vervoer voor Agriport A7.*

Daarnaast heeft de provincie een onderzoek uitgevoerd naar de functionele werking van een vaste oeverbinding Burgervlotbrug en is een position paper bereikbaarheid voor de kop opgesteld.
Op 17 mei 2018 zijn de resultaten van de geformuleerde opdracht van 13 september in het bestuurlijk Trio gepresenteerd en is een voorstel gedaan voor de tweede helft van 2018. In het bestuurlijk Trio zijn inmiddels de gemeenten Texel, Hollands Kroon, Den Helder en Schagen, de provincie Noord Holland en Rijkswaterstaat bestuurlijk vertegenwoordigd.
Het voorstel van het bestuurlijk Trio is in de stuurgroep De Kop Werkt! van 20 juli 2018 vastgesteld.

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Naast een verdieping van de projecten uit de eerste helft van 2018 is onderzoek gestart naar:

- *een 2+2 wegverbinding tussen Alkmaar en Den Helder,*
- *een goede doorstroming van de N245 door Schagen,*
- *een vertaling van de fietsvisie van de provincie naar concreet netwerk en projecten.*

8 april 2019 zijn de resultaten van de uitgezette onderzoeken in opdracht van de Stuurgroep. voorgelegd aan het bestuurlijk Trio. Per project is een voorstel gedaan voor de planning, de werkzaamheden en doorontwikkeling in 2019.

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
Burgerparticipatie en overheidsparticipatie spelen een belangrijke rol bij het opstellen en uitvoeren van de concrete projecten.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.

5. ***Duurzaamheid***
Duurzaamheidsaspecten worden in de uitvoering van de projecten meegenomen.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**2.246.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**2.246.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**577.776**
Totale kosten	**2.246.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
(afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
   (Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Jaarrapportage 2019 De Kop Werkt!

Nummer project	**: 542**
Naam project	**: Versterking vaarroutenetwerk Kop van NH, knooppunt Kolhorn**
Jaar start project	**: 218**
Bestuurlijk opdrachtgever	**: Wethouder Th. Meskers**
Projectleider	**: Silke Benjamins**
Boekjaar	**: 2019**
Totale raming DKW![1]	**: € 215.000**
Raming tot en met boekjaar 2019	**: € 200.000**
Kosten tot en met eerste halfjaar 2019	**: € 135.469**

A. Inhoudelijke rapportage

1. **Doelstelling algemeen**

De Provincie Noord-Holland werkt aan een programma voor waterrecreatie. De Noordkop haakt hier via Hollands Kroon op aan. Allereerst door voor sloepen een goedkope koppeling te maken met het routenetwerk van Alkmaar en West-Friesland. Hierdoor kan Kolhorn verder uitgroeien als knooppunt, scharnierpunt tussen West-Friesland en de Kop van Noord-Holland, ondersteund door Schagen en Middenmeer.
De doelstelling van dit project luidt daarom als volgt: "Uitbreiding en verbetering sloepen-netwerk van Noord-Holland Zuid naar Noord-Holland Noord c.q. Kop van Noord-Holland.

Planning volgens de doelstelling

Fase 0 Opstellen projectaanvraag	*oktober 2017 - december 2017*
Fase 1 Opstellen plan van aanpak	*januari – mei 2018*
Fase 2 Uitvoering PVA 'quick wins'	*juni – december 2018*
Fase 3 Uitvoering PVA overig	*2019 en 2020.*

Is het beoogde doel van het project voor het jaarprogramma 2019 behaald?

Is de beoogde planning voor 2019 behaald?

Indien (een deel van) het project nog niet is gestart: start de uitvoering van (een deel van) het project in 2020?
(Dus: planvorming, vergunningen e.d. moet dan gereed zijn en met de uitvoering gestart)

[1] Budget conform de projectenlijst DKW!

Is het project naar verwachting afgerond (gerealiseerd) per 31 december 2020?
(en de aanbesteding is wel afgerond en opdrachten verstrekt)

Indien ultimo 2020 niet afgerond: wanneer wel?
(niet later dan eerste helft 2021)

2. **Geef een beknopte beschrijving van de tot nu toe verrichte werkzaamheden.**
(De activiteiten tot 1 juli 2019 staan beschreven in de Halfjaarrapportage 2019 en worden hier niet herhaald).

3. **Burgerparticipatie/ overheidsparticipatie volgens doelstelling**
De projecten in en rondom Kolhorn zijn in afstemming met verschillende partijen opgepakt. Zo is er regelmatig overleg met HHNK, Staatsbosbeheer, inwoners en de stichting watertoerisme Kolhorn geweest.

In hoeverre heeft burgerparticipatie en/ of overheidsparticipatie plaatsgevonden en in welke vorm?

4. **Communicatie**
Per fase wordt een communicatieplan gemaakt. Dit in afstemming met onze eigen communicatieadviseur en de communicatieadviseur van de Kop Werkt.

In welke vorm heeft er voorlichting en/of communicatie plaatsgevonden over dit project?
Voeg *kopieën van persberichten, foto's van bouwborden e.d. toe.*

5. **Duurzaamheid**
Duurzaamheid is leidend en ven een verbindend principe. Duurzaamheid kent vele gezichten en interpretaties. Waar het om gaat is dat de basishouding er één is van 'denken en doen aan duurzaamheid'. Duurzaamheid vormt een integraal uitgangspunt bij opzet en uitvoering van het project. Om dit optimaal te borgen zullen we ook de Omgevingsdienst hiervoor als projectgroep consulteren.

Op welke wijze heeft is aan het aspect duurzaamheid in dit project vorm gegeven?

B. Opgave van kosten tot en met projectjaar

	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Totale kosten project	**200.000**	**€**
Ten laste van DKW!	**200.000**	
Eigen bijdrage gemeente		
Overige ontvangsten		

C. Financiële verantwoording tot en met projectjaar

1. Geef een overzicht van de **werkelijke kosten** van het project in vergelijking met de begrote kosten zoals opgenomen in het *format jaarprogramma 2019*
   Afwijkingen ten opzichte van de begroting bij C2 toelichten.
   Bedragen en verantwoording dienen in overeenstemming te zijn met de programmarekening van de projectverantwoordelijke. Dit dient zichtbaar aangeleverd te worden in het projectdossier.

Kostenpost	Begroot (€)	Werkelijk (€)
Verantwoord t/m eerste halfjaar 2019		**135.469**
Totale kosten	**200.000**	

2. Toelichting/onderbouwing bij **afwijkingen** van de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting.
   (*afwijkingen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming kunnen van invloed zijn op de bijdrage vanuit De Kop Werkt!)*

3. Geef een overzicht van de verleende/ontvangen subsidies en bijdragen ten behoeve van dit project. Geef ook de naam van de betreffende co-financiers.

Naam	Bedrag (€)	vast bedrag of percentage?	Al uitbetaald (€)
Totale financiering			

Wijziging activiteiten 2019 en benodigde middelen 2020

(voor zover niet eerder gemeld)

1. Geef een beschrijving van de wijziging in de activiteiten van het project in het jaar 2019.

2. Opgave projectgelden die aangevraagd worden voor het jaarprogramma 2020, 2e tranche (alleen mogelijk indien totale budget nog niet is opgevraagd).
(Hierbij is het mogelijk dat het bedrag van het jaarprogramma afwijkt van de oorspronkelijke planning. Dit dient toegelicht te worden. Uitgangspunt is dat de totale projectkosten niet groter mogen zijn dan in de bijlage bij de SOK is vastgesteld).

Rapportage geschreven door

Datum

Voortgangsrapportage 2019 en jaarprogramma 2020

Leeswijzer

Hieronder treft u het overzicht aan van de voortgang van de projecten welke in 2017, 2018 en 2019 zijn opgestart.
Onderaan de lijst is het overzicht opgenomen van de nieuw op te starten projecten in het jaarprogramma 2020.

Deze bijlage is een verkorte weergave van de projecten. Wilt u over de voortgang van een betreffend project of over de nieuwe projecten meer informatie?
U kunt dan in de kolom Beschrijving op het project klikken om bij de achterliggende informatie te komen.

Een samenvatting van de voortgang van de projecten is opgenomen in het digitaal magazine:
https://publicize.nl/de-kop-werkt-halfjaarverslag-2019

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Bestuursopdracht Havensontwikkeling							
211	Ontwikkellocatie kade 43-46	Kade 43-46 betreft de ontwikkeling van een verbrede (mogelijk ISPS) kade nabij de zeehaven, achter de Moormanburg.	**100.000**	**100.000**		**112.527**	**0**	Er is sprake van een overschrijding van het beschikbare budget van € 12.527. De overschrijding wordt binnen de bestuursopdracht Havens gedekt uit de niet bestede gelden van het project 214.
212	Ontwikkellocatie Paleiskade 2 = Harssens I	Paleiskade 2 betreft de aanleg van een kade en terrein als "one stop supply base" voor de offshore operations and maintenance sector.	**1.800.000**	**500.000**		**0**	**1.300.000**	
213	Field Lab Maritieme drones	Realisatie van fysieke onderzoek en test faciliteiten voor het in de praktijk testen van maritieme drones.	**150.000**	**150.000**		**157.957**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 141 (verbetering Zanddijk) € 150.000 verschoven naar dit project.
214	Haven Oude Zeug	Faciliteren van bedrijfsontwikkeling haven Oude Zeug.	**75.000**	**50.000**			**25.000**	Zie tekst bijzonderheden project 211 ontwikkellocatie kade 43 - 46
216	Marketingstrategie Maritime Maintenance & Offshore Logistics	Het project moet bijdragen aan de verbetering van de concurrentiepositie van de PoDH en overige havens in de Kop. De marketingstrategie is bedoeld om meer bedrijven gerelateerd aan de energiesector op de Noordzee naar de regio te halen.	**400.000**	**305.000**	**30.000**	**170.000**	**65.000**	
217/218	Vaststellen geluidsruimte en het nemen van geluidsmaatregelen	Onderzoek geluidsruimte en nemen van maatregelen voor een verdere ontwikkeling van de haven.	**800.000**	**180.000**		**80.604**	**620.000**	
219	Samenwerkende havens Kop van NH	Project betreft het vorm en inhoud geven aan samenwerking tussen de havens in de Kop van NH.	**50.000**	**45.000**		**-**	**5.000**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
221	Project Buitenveld	Verwerving en ontwikkeling strategische locatie tussen haven en Willemsoord.	**1.000.000**	**1.000.000**		**-**	**0**	
231	Building with nature	Bevorderen natuurkwaliteit in en om het Balgzand en het bevorderen van duurzame economische groei door creatie van ruimte in de haven van Den Helder voor havengerelateerde bedrijvigheid.	**750.000**	**750.000**		**484.250**	**0**	
	Bestuursopdracht Match 2020							
	Uitvoering BO Aansluiting Onderwijs Arbeidsmarkt (Match2020) sectorplannen:							
611	Uitvoering BO Match2020	Met het opstellen en uitvoeren van sectorplannen voor de vier sectoren wordt invulling gegeven aan het stimuleren van de regionale arbeidsmarkt en het daarin tot stand brengen van een optimale afstemming van vraag en aanbod.	**1.430.000**	**1.430.000**		**899.057**	**0**	
613	Plan voor de Sector ZORG							
614	Plan voor de Sector AGRI							
615	Plan voor de Sector Maritiem, Offshore							
617	Plan voor de Sector Toerisme							
	Overige projecten binnen BO aansluiting onderwijs arbeidsmarkt:							
612 en 618	Campagne arbeidsmarktcommunicatie (incl. Carrieres in de Kop)	Met arbeidsmarktcommunicatie moet de Kop van Noord-Holland worden neergezet als aantrekkelijker leer- en werkregio. Het onderdeel Carrières in de Kop is samengevoegd met het project Arbeidsmarktcommunicatie.	**750.000**	**600.000**	**150.000**	**8.227**	**0**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Bestuursopdracht Destinatiemarketing							
711	Uitvoering marketingstrategie	Aan de hand van een toeristisch regioprofiel wordt een marketingstrategie bepaald en in de periode 2017-2020 worden diverse campagnes gevoerd.	**1.600.000**	**1.200.000**	**400.000**	**1.001.669**	**0**	
	Bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument							
111	Revitalisering De Koog/Planet Texel	Project betreft een revitalisering van De Koog (aanpassingen in Dorpsstraat, Kop van Zuid en Rondje De Koog en aanpassingen openbare ruimten).	**1.500.000**	**1.500.000**		**767.070**	**0**	
121	Opwaarderen Dorpsplein Huisduinen	Herinrichting van het Dorpsplein.	**150.000**	**150.000**		**10.000**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 141 (verbetering Zanddijk) € 200.000 verschoven naar dit project.
122	Verbinding zee-strand Huisduinen	Aanleg van een strandopgang voor een verbetering van de bereikbaarheid van het strand.	**100.000**	**100.000**		**2.930**	**0**	
131	Versterken ligging aan zee/Voorhoedeproject	Multifunctioneel ruimtegebruik op de dijk door realisering van een icoon/kunstwerk.	**1.000.000**	**1.000.000**		**60.940**	**0**	
151	Revitalisering Groote Keeten	Aanpassing openbare ruimte omgeving Dorpsplein Groote Keeten.	**250.000**	**250.000**		**250.000**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 181 (Petten Zuid) € 121.779 verschoven naar dit project.
161	Gebiedsvisie Sint Maartenszee	Vanuit de gebiedsvisie Sint Maartenszee is gekozen om het project "verkeersveiligheid/uitstraling Belkmerweg/ Westerduinweg/ Zeeweg" en "verleggen voetpad Zeeweg" uit te voeren.	**250.000**	**250.000**		**-**	**0**	
171	Onderzoek Petten Energy & Health	Het project betreft een totale gebiedsontwikkeling. Concrete projecten zijn voorzieningen tbv EHC, toegankelijkheid terrein, informatiecentrum, receptiegebouw en/of een incubatorgebouw.	**1.500.000**	**1.100.000**	**400.000**	**65.512**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 181 (Petten Zuid) € 128.221 verschoven naar dit project.
192	Identity Matching	Doel van het project Identity Matching is om met concrete projecten de (toeristisch-) economische attractiviteit van de kustplaatsen te versterken.	**260.000**	**260.000**		**136.353**	**0**	
310	Waddenbaai	Ontwikkeling van een Waddenbelevingsroute met drie concrete projecten. Tevens betreft hjet project het opstarten van een interbestuurlijk gebiedsproces voor de Waddenbaai.	**500.000**	**500.000**		**320.000**	**0**	
411	Huisvesting arbeidsmigranten	Fatsoenlijke huisvesting van buitenlandse werknemers moet invulling geven aan dit project.	**100.000**	**87.700**		**-**	**12.300**	
421	Verduurzamingonderzoeken agrarische sector	Inventarisatie van oplossingsrichtingen en de vertaling naar concrete projecten voor de gevolgen van de reductie van uitstoot van CO2 uit de glastuinbouw.	**50.000**	**50.000**		**5.620**	**0**	
431	Gezond lokaal voedselprogramma	Met twee verschillende projecten wordt ingezet op het vergroten van de marktkansen voor streekproducten.	**50.000**	**50.000**		**50.000**	**0**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
441	Versterking IJsselmeerkustbeleving	Aanleg recreatieve voorzieningen langs de IJsselmeerkust i.v.m. versterking van de IJsselmeerkustbeleving.	**750.000**	**200.000**	**535.000**	**70.000**	**15.000**	Conform besluit stuurgroep DKW! wordt € 15.000 verschoven naar het project 542 vaarroutenetwerk knooppunt Kolhorn.
512	Dorpsontwikkeling Oudesluis	Uitvoering van het dorpsontwikkelplan Oudesluis.	**500.000**	**500.000**		**500.000**	**0**	Project is afgerond.
513	Dorpsplan Wieringerwerf	Verbeteren leefbaarheid in Wieringerwerf met als concrete projecten de verplaatsing van brandweerkazerne, ambulancepost en politiebureau en nieuwbouw van de gemeentewerf.	**400.000**	**400.000**			**0**	
516	Regionale visie verblijfsrecreatie / regionale detailhandelsvisie	Het project is gericht op de vitaliteit van de verblijfsrecreatie. De op te stellen vitaliteitsscan levert input op voor het vervolgproject "Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie".	**100.000**	**50.000**		**49.806**	**50.000**	Vitaliteitsscan Verblijfsrecreatie is opgeleverd. Dit gedeelte van het project is afgerond.
517	Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie	Op basis van de uitkomsten uit de vitaliteitsscan wordt in dit project aan de slag gegaan met het revitaliseren van de 120 onderzochte parken aan de hand van 5 actielijnen en 14 instrumenten.	**1.400.000**	**475.000**	**925.000**		**0**	
521	Vrijkomende agrarische bebouwing	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	**100.000**	**50.000**	**50.000**	**3.365**	**0**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
530	Bereikbaarheid netwerkkwadrant:						**0**	
531	Opstellen en uitvoeren bereikbaarheidsplannen en kosten programmamanager	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	**100.000**	**300.000**		**273.000**	**-200.000**	
532	ICT gestuurd mobiliteitssysteem		**1.000.000**	**132.000**	**320.000**	**74.180**	**548.000**	
533	Ongelijkvloerse aansluitingen A9-N9-Den Helder		**2.500.000**	**242.000**	**270.000**	**21.300**	**1.988.000**	
534	Oost-West verbinding Stolpen-Medemblik		**2.500.000**	**282.000**	**220.000**	**79.750**	**1.998.000**	
535	Versterking N250 (Texel-knooppunt De Kooy)		**1.000.000**	**238.000**	**220.000**	**80.496**	**542.000**	
536	Vaste oeververbinding Burgervlotbrug		**1.000.000**	**102.000**	**120.000**	**49.050**	**778.000**	
542	Vaarroutenetwerk Kolhorn	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor knooppunt Kolhorn opgenomen in het programma.	**200.000**	**190.500**	**9.500**	**135.469**	**0**	Vanuit project nr. 441 versterking IJsselmeerkustbeleving wordt € 15.000 verschoven naar dit project.
543	Vaarroutenetwerk Amstelmeer - IJsselmeer	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor de vaarroute Amstelmeer - IJssemeer opgenomen in het programma.	**1.300.000**	**580.000**	**720.000**	**28.228**	**0**	
	JAARPROGRAMMA 2020							
514	Dorpsontwikkelplan Wieringerwerf		**400.000**		**400.000**		**0**	Oorspronkelijk project Dorpsontwikkelplan Middenmeer is gewijzigd in dit project.
							0	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Overige projecten						**0**	
141	Verbetering Zanddijk		**500.000**				**500.000**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit dit budget een bedrag van € 150.000 verschoven naar projectnr. 213 Field Lab drones en een bedrag van € 200.000 wordt verschoven naar projectnr. 122 Dorpsplein Huisduinen. Resteert nog een bedrag van € 150.000.
181	Herontwikkeling Petten Zuid		**250.000**				**250.000**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit dit budget een bedrag van € 121.779 verschoven naar projectnr. 151 (Revitalisering Groote Keeten). Het overige budget € 128.221 wordt toegevoegd aan projectnr. 171 (onderzoek Petten Energy & Health).
191	Regionaal Uitvoeringsprogramma Noordzeekust		**50.000**				**50.000**	Stuurgroep DKW! heeft op 3 juli 2019 besloten om de bijdrage te koppelen aan het Regionaal Ambitiedocument 2.0..
193	Recreatief routenetwerk		**25.000**				**25.000**	In voorbereiding.
511	Vestigingsmilieus		**50.000**	**25.000**			**25.000**	Besluit stuurgroep DKW! 3 juli 2019 gelden toevoegen aan Regionaal Ambitiedocument 2.0.
515	Levensloopbestendig en verduurzamen bestaande woningen		**800.000**				**800.000**	In voorbereiding.
541	Groen blauw netwerk		**10.000**				**10.000**	In voorbereiding.
911	Regionale Omgevingsvisie		**50.000**				**50.000**	2020 oppakken, na opstellen Regionaal Ambitiedocument 2.0.
	Overige							
	Evenementen Sail		**200.000**	**200.000**		**200.000**	**0**	
	Onvoorzien		**200.000**				**200.000**	
	Totalen		**30.000.000**					
				15.574.200	**4.769.500**	**6.147.360**	**9.656.300**	
								30.000.000,00

Proviciale State Noord-Holland:

2020

Democratie en Rechtstaat
Een verkenning rondom de impact van Art120Gw

Door: Monique Sparla

Ter inspiratie

Sleutelwoorden in een democratische rechtsorde zijn

‘tegenwicht’, ‘tegenspraak’ en ‘tegenmacht’.

Voor het handhaven van een gematigde staatsvorm is cruciaal dat de macht niet in één hand rust, maar dat er een evenwicht van machten bestaat.

Herman Tjeenk Willink

Groter denken Kleiner doen (pag 23/24)

- Waarom heeft Nederland sinds 1983 Artikel 120 in de grondwet en hebben burgers van het Koninkrijk der Nederlanden in het algemeen sinds 2010 geen directe toegang tot het rijks instituut het constitutionele hof ?
- Nederlandse burgers hebben specifiek vanaf 2010 geheel geen toegang tot het rijks instituut het constitutionele hof. Terwijl de ministeriële verantwoordelijkheid in Nederland ligt.

Democratie en Rechtstaat

- Welke verantwoordelijkheid ligt er bij de (decentrale)Politiek als er in onze constitutionele monarchie een Art120 in haar grondwet heeft
- Er geen toegang is voor burgers tot het rijks instituut het constitutioneel hof
- In welke mate is de (decentrale) politiek zich bewust van de verantwoordelijk die hierdoor bij hun ligt?

3 vragen

- Wie is de regering in Nederland?
- Bent u bekent met het Statuut der Nederlanden?
- Bent u bekent met Art120Gw en het gevolg dat dit heeft voor het werk dat u politiek verricht?

De regering

- De regering bestaat uit de koning en alle ministers. Het kabinet bestaat uit alle ministers en alle staatssecretarissen.

- https://wetten.overheid.nl/BWBR0002154/2017-11-17

De constitutionele monarchie

- Nederland is een constitutionele monarchie.
- Dat betekent dat de positie van de koning in de Grondwet staat, ook wel constitutie genoemd.
- In de Grondwet staat dat de koning samen met de ministers de regering vormt. De koning is het staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden.
    - ttps://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/grondwet-en-statuut/staatsvorm-nederland

Het Statuut der Nederlanden
Artikel 5 en 9

Artikel 5

- Het koningschap met de troonopvolging, de in het Statuut genoemde organen van het Koninkrijk, de uitoefening van de koninklijke en de wetgevende macht in aangelegenheden van het Koninkrijk worden voor zover het Statuut hierin niet voorziet geregeld in de Grondwet voor het Koninkrijk.
- De Grondwet neemt de bepalingen van het Statuut in acht.

Artikel 9

- De Gevolmachtigde Minister legt, alvorens zijn betrekking te aanvaarden, in handen van de Gouverneur een eed of belofte van trouw aan de Koning en het Statuut af.
- Welke onderlinge relatie en afhankelijkheid ontstaat hierdoor?

De Trias politica

- *wetgevende macht*,
- *uitvoerende macht*
- *rechtsprekende macht*.
- Waar ligt de macht dankzij en door Art120Gw als

"De rechter treedt niet in de beoordeling van de grondwettigheid van wetten en verdragen"

De positie van burgers met haar grondrechten als deze niet getoetst mogen worden.

Ook al is er een Artikel 93 en Art94

- Burgers kunnen in Nederland niet terecht bij de rechter als grondrechten geschonden worden (vanwege Art120),
  - Hierdoor ligt er veel meer verantwoordelijk bij politiek
  - Is de taak van de volksvertegenwoordiger hierdoor niet veel zwaarder (in meeste gevallen) dan deze wordt ervaren?

Politiek en democratie

- Kijken naar al de moties die u afgelopen jaar met elkaar heeft ingetrokken – aanvaard en verworpen heeft,
- In welke mate stelt u de belangen van de burgers centraal?
- Welke methode en model gebruikt u om de belangen te inventariseren?
- Welke methode gebruikt u om te toetsen of de ingetrokken – aanvaard en verworpen moties en de wetgeving die vanuit de provincie uitgevoerd worden geen grondrechten van burgers schenden?
- Hoe zijn de “checks and balances” van zelfregulering in uw provincie ontwikkelt?

- Politiek is grotendeels een leken bestuur, echter in haar wetgevende en beleidstaak dient ze dankzij Art120Gw in al haar handelen en afwegingen óók steeds de constitutionele toetsing te doen.
- Was u zich hiervan bewust?

Hoe controleert u uw macht?

Verslag concept

Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur

Datum	:	2 december 2019
Commissievoorzitter (plv.)	:	dhr. F. Zoon
Commissiegriffier	:	mw. M. de Zwart
Telefoonnummer/e-mail	:	zwartm@noord-holland.nl

Aanwezig:		
Commissievoorzitter		dhr. F. Zoon
Commissiegriffier		mw. M. de Zwart
Leden van de commissie	FvD	--
	GL	dhr. G. Zaal, dhr. J. Dulfer
	VVD	mw. M. van Meerten, dhr. G. Hartog
	D66	mw. A. Kapitein, mw. A. Strens, hr. Kanik
	PvdA	dhr. J. Carton, mw. Siman
	PVV	mw. I. Bezaan
	SP	dhr. Hoogervorst, mw. M. van Oorsouw
	CDA	dhr. D. Heijnen, mw. C. Kuiper
	PvdD	dhr. J. Hollebeek, Ines Kostiç
	50PLUS/PvdO)	--
	CU	dhr. G. van den Heuvel
	DENK	--
Afwezig met bericht		mw. R. Kocken (GL), mw. Nanninga (FvD), mw. J. Vastenhouw (FvD), dhr. J. Dekker (FvD), dhr. G. Everduim en mw. I. Vos (DENK) dhr. V. van den Born (PVV)
Gedeputeerden		dhr. A. van Dijk (CdK), dhr. J. van der Hoek, mw. Z. Pels, dhr. E. Stigter
Notulist		Verslagbureau Moneypenny/mw. H. Mutsaerts

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan, maar wel tot de portefeuille van de commissie behoren
3. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

3.a. Vooruitblik komende vergaderingen a.d.h.v. strategische agenda

4. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
5. A-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische zaken, archief, PS- en GS-zaken (EFB-onderwerpen portefeuille CdK)
   5.a. Statenvoordracht, wensen en bedenkingen bij subsidievaststelling fractiebijdragen n.a.v. rapport van bevindingen 2018-2019
   5.b. Voordracht wijziging verordening programmaraad Randstedelijke Rekenkamer en wijziging gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer
6. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
7. A-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   7.a. Voordracht financiële verordening 2019
   7.b. Voordracht laatste begrotingswijziging 2019
   7.c. Voordracht vaststelling nazorgheffing stortplaatsen 2020
   7.d. Voordracht Wijziging van enkele regelingen in het kader van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)
   7.f. Vaststelling legesverordening 2020 en tarieventabel 2020
   7.g. Voordracht tot wijziging van de Grondwaterheffingsverordening Noord-Holland 2010
8. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   8.a. Brief GS aan PS inzake conceptprofiel nieuwe dienstauto's
9. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden
10. A-agenda IPO, ICT en Data en subsidies algemeen (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)
    10.a. IPO-begroting
11. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
12. Sluiting
13. C-agenda algemeen
14. C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Van der Hoek)
    14.a Bestuur: Brief GS aan PS inz. verkenning grenscorrectie Spaarndam (c-agenda EFB 2-12-2019)
    14.b Bestuur: Brief GS aan PS inz. Vaststellen Uitvoeringsregeling subsidie versterken bestuurskracht Noord-Holland 2020 (c-agenda EFB 2-12-2019)
    14.c Evenementensponsoring: Brief GS aan PS inzake niet opnieuw in de commissie EFB brengen uitgangspunten evenementensponsoring (C-agenda EFB 2-12- 2019)
15. C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
    15.a. Financiën: brief GS aan PS inzake actualiseren reglement en beleggingsstatuut nazorgfonds gesloten stortplaatsen (C-agenda 2 december 2019)

16. C-agenda IPO, ICT en Data en subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)
17. C-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische zaken, archief, PS- en GS-zaken (EFB-onderwerpen portefeuille CdK)
    17.a Auditopvolging: Brief GS aan PS inz. Auditopvolging peildatum 1 september 2019 (C-agenda NLG en RWK 25/11 en EFB en M&B 2-12-2019)

Agenda

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 13.17 uur en heet alle aanwezigen welkom. In het kader van de (vice-)voorzitterstraining treedt hij vandaag op als voorzitter van de commissie. Mw. Kocken (GL), mw. Nanninga (FvD), mw. Vastenhouw (FvD), dhr. Dekker (FvD) en dhr. Van den Born (PVV) zijn afwezig. Dhr. Hollebeek (PvdD) vervangt dhr. Zoon.
Het eerder in de commissie afgesproken werkbezoek aan NV Schiphol Area Development Company/SADC vindt plaats op 27 januari 2020 in de middag. Graag in uw agenda noteren.
De reacties op het agendapunt Conceptwetsvoorstel Grondwetwijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer dat geagendeerd stond voor de vergadering van oktober, zijn ontvangen en doorgestuurd naar het IPO, die e.e.a. heeft doorgestuurd naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Alle reacties worden doorgestuurd naar de Raad van State en de Staten-Generaal. De IPO-aanbiedingsbrief bij de reacties zal te zijner tijd worden toegestuurd aan PS.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat de toezegging om het nieuwe Communicatieplan in november aan PS aan te bieden, niet kan worden nagekomen. De termijn wordt verschoven naar het voorjaar 2020.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt naar de stand van zaken van de rapportage over ondermijning die volgens de CdK voor het eind van dit jaar zou worden toegestuurd.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat dit de afronding van motie 110 GS betreft. De rapportage wordt volgende week in GS besproken en toegestuurd aan PS.

2. Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan, maar wel tot de portefeuille van de commissie behoren

Er zijn geen aanmeldingen ontvangen.

3. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

De **voorzitter** constateert na raadpleging van de commissie dat agendapunt 7.d. als hamerstuk wordt doorgestuurd naar PS. De overige agendapunten worden besproken.

De toezeggingenlijst en overzicht van moties worden ter kennisgeving aangenomen.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

Verslag van de vorige vergadering d.d. 28 oktober 2019:
Er zijn geen opmerkingen ontvangen.
Het verslag van 28 oktober 2019 wordt ongewijzigd vastgesteld.

3.a. Vooruitblik komende vergaderingen

De **voorzitter** meldt dat voor de vergadering van 20 januari 2020 geagendeerd staan de volgende onderwerpen: Jaarprogramma 2020 De Kop Werkt, discussienota van de SP over archeologie en erfgoed, afdoen van motie 39 uit 2019 aanleg erfgoedregisters in Noord-Hollandse gemeenten, brief van GS over afdoening van de motie 74 2019, dierenwelzijn meenemen bij sponsorevenementen, eerste begrotingswijziging Randstedelijke Rekenkamer/zienswijze, voorstel Noord-Hollandse waarderingskaart stolpboerderijen.

4. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden

Dhr. **Zaal** (GL) meldt dat bij Tata Steel binnenkort de nodige ontslagen worden verwacht. In de duurzaamheidssector ontstaan allerlei kansen voor nieuwe werkgelegenheid. De provincie is betrokken bij een aantal initiatieven om de werkgelegenheid te stimuleren in die sector. Is de gedeputeerde bereid om te onderzoeken of de provincie kan bevorderen om het vervallen van banen in de ene sector te compenseren met nieuwe werkgelegenheid in de duurzaamheidssector? Kan de gedeputeerde de commissie informeren over de kansen?

Gedeputeerde **Van der Hoek** is ook bezorgd over de situatie bij Tata Steel en het college onderhoudt hierover regelmatig contact met Tata, ook over de alternatieven voor mensen die ontslagen worden. Een van de opties is om te onderzoeken of een aantal ontslagen medewerkers kan overstappen naar een functie in de (technische) duurzaamheidssector. Hij stelt voor eerst de gang van zaken bij Tata af te wachten zodat duidelijk wordt welke functies gaan vervallen en daarna actie te ondernemen om te kijken of er een match kan worden gevonden bij de invulling van technische vacatures. Hij zal PS daarover informeren zodra er meer duidelijkheid ontstaat.

Dhr. **Zaal** (GL) refereert aan de brief van GS die onderweg is naar PS, over de reden waarom het sponsorbeleid niet opnieuw wordt voorgelegd aan de commissie. Hij verzoekt dit onderwerp voor de volgende commissievergadering te agenderen.

De **voorzitter** bevestigt dat de brief van GS over het sponsorbeleid, zoals net bij agendapunt 3a is gezegd, geagendeerd wordt voor de commissievergadering van 20 januari 2020.

5. A-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische zaken, archief, PS- en GS-zaken (EFB-onderwerpen portefeuille CdK)

5.a. Statenvoordracht, wensen en bedenkingen bij subsidievaststelling fractiebijdragen n.a.v. rapport van bevindingen 2018-2019

Dhr. **Hoogervorst** (SP) kan zich prima vinden in het voorgestelde besluit. Er wordt een jaarperiode gehanteerd die een aantal dagen vóór de PS-verkiezingen eindigt. Daardoor is een aantal items bij verschillende partijen niet in lijn met de jaarperiode. Is het mogelijk om bij de PS-verkiezingen van 2023 de jaarperiode iets ruimer te nemen zodat de datum van de verkiezingen binnen deze termijn valt? Bij de SP is een bedrag van 100 euro niet conform de regels uitgegeven. Dit bedrag is gedoneerd aan de organisatie voor de herdenking van de februari-staking. De SP accepteert de opgelegde correctie.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat er twee wijzigingsvoorstellen in voorbereiding zijn die hij aan het presidium zal aanbieden. Voorgesteld wordt om de jaarperiode te verlengen zodat deze aansluit bij de datum van de PS-verkiezingen.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

5.b. Voordracht wijziging verordening programmaraad Randstedelijke Rekenkamer en wijziging gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer

Dhr. **Hoogervorst** (SP) gaat akkoord met de voorgestelde wijzigingen. De rekenkamer is formeel ondergebracht bij de provincie Flevoland, dus klopt het dat GS van Flevoland ingediende bezwaren dienen te beoordelen? Waarom is die taak niet aan de programmaraad toebedeeld? Wie bepaalt welke onderwerpen van de groslijst door de rekenkamer worden opgepakt? Wat is de inbreng van de vertegenwoordiging namens PS van Noord-Holland in de programmaraad? Is het zo dat de gekozen onderwerpen door PS moeten worden goedgekeurd?

Dhr. **Kanik** (D66) meldt als lid van de programmaraad dat de groslijst door de rekenkamer wordt samengesteld. De programmaraad bepaalt welke onderwerpen belangrijk zijn voor Noord-Holland, maar dat geldt ook voor de andere provincies. Elke provincie kiest een top 3 waarna de finale besluitvorming over te onderzoeken onderwerpen door de rekenkamer plaatsvindt, want zij hoeft het advies van de programmaraad niet over te nemen.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat de rekenkamer historisch is ondergebracht bij de provincie Flevoland en bij de programmaraad kan formeel geen bezwaar worden aangetekend. De leden van de programmaraad zijn afkomstig uit PS, maar de rekenkamer is onafhankelijk en niet verplicht om het advies van de provincies/programmaraad over te nemen. PS hebben een

adviesfunctie en hebben geen bevoegdheid bij het selecteren van de te onderzoeken onderwerpen. De verordening blijft daarom op dit punt gehandhaafd.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

6. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk (CdK) en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

7. A-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

7.a. Voordracht financiële verordening 2019

Dhr. **Heijnen** (CDA) beoordeelt de voordracht als hamerstuk.

Dhr. **Dulfer** (GL) is blij met de koppeling tussen de begroting en de besluitvorming over de investeringskredieten PMI en PMO en het daarbij behorende meerjareninvesteringsplan. Gaat het programma financiële hygiëne invloed hebben op de verordening en zo ja, hoe wordt dit programma hierin verwerkt?

Mw. **Strens** (D66) sluit zich aan bij de laatste vraag. In het kader van het klimaatakkoord is gesproken over langere meerjarenramingen om verder vooruit te kijken dan 4 jaar. Heeft dit wellicht impact op deze verordening? In artikel 2.5 staat vermeld dat PS spelregels voor grotere projecten opstellen. Geldt dit voor grote infrastructurele projecten en is daar momenteel sprake van?

Dhr. **Hartog** (VVD) beoordeelt de voordracht als hamerstuk.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat in de financiële verordening de wettelijke regels worden vastgelegd die de basis vormen voor de beoordeling door de accountant. Binnenkort wordt de rekeningcommissie bijgepraat over het programma financiële hygiëne dat erop is gericht om de eigen administratie beter op orde te krijgen naar aanleiding van de bevindingen van de accountant. De meerjarenraming kan eventueel worden toegevoegd aan hetgeen de accountant controleert. Zij zal nagaan wat in dit verband de juiste betekenis van 'grote projecten' is. Het gaat waarschijnlijk om een woordenkwestie.

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vraagt of aan het lijstje met beleidsnota's onder artikel 3.e het beleid evenementensponsoring kan worden toegevoegd.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat het gaat om beleidsstukken die een financiële impact hebben op het geheel en niet op een onderdeel van het communicatieprogramma. Zij stelt de commissie voor om de wijze waarop PS bij evenementensponsoring betrokken wil worden, te bespreken met gedeputeerde Van der Hoek. Dit vormt geen onderdeel van de financiële verordening.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

7.b. Voordracht laatste begrotingswijziging 2019

Dhr. **Dulfer** (GL) constateert dat de belangrijkste wijziging ziet op de septembercirculaire die aangeeft dat de provincie 12,5 miljoen euro minder zal ontvangen. Het gaat onder andere om

3,4 miljoen door lagere uitgaven van het Rijk en 1,6 miljoen euro door een onvoordeliger verdeelsleutel tussen de provincies. Voert het college of het IPO het gesprek met het Rijk over de onvoordelige gevolgen van het trap op/trap af principe? Het is inmiddels duidelijk dat het verplichte schatkistbankieren door de lage rente voor de provincie heel onvoordelig heeft uitgepakt de afgelopen jaren. Het is zorgelijk dat uit de bestemmingsreserves 97 miljoen euro minder is uitgegeven dan begroot. De provincie loopt dus bijna 100 miljoen euro achter op de uitgaven uit de bestemmingsereserves en dat is een vijfde deel van de begroting. Verwacht het college en heeft zij er vertrouwen in dat deze uitputting de komende jaren wordt ingelopen?

Ines Kostiç (PvdD) constateert dat veel subsidies voor ruimte en groene projecten zijn verdwenen. Kan de gedeputeerde de redenen hiervoor toelichten? Op pagina 41 staat vermeld dat er minder aanvragen zijn binnengekomen dan verwacht voor de uitvoeringsregeling duurzaamheidsinitiatieven. Daarom worden de uitgaven met 100.000 euro verlaagd. De PvdD vraagt zich af of de provincie de doelgroep van de regeling voldoende bereikt, want enkel de vermelding van deze regeling op de website is onvoldoende. Het gaat om bredere lokale duurzaamheidsinitiatieven. Kan de provincie meer inzetten op bekendmaking van deze regeling zoals via social media en door meer samen te werken met niet alleen de Vereniging Energie-initiatieven Noord-Holland maar ook met de Milieufederatie? Hoe denken de andere fracties hierover?

Mw. **Bezaan** (PVV) merkt op dat op bladzijde 3 vermeld staat dat maatregelen zijn uitgevoerd voor het goed functioneren van de ecologische verbinding en natuurbrug over de Naarderstraat en bij de A1 bij Laren. Voor dit project is een krediet van 500.000 euro beschikbaar gesteld. Tijdens de realisatie van het project zijn een aantal risico's opgetreden, onder andere door omissies in het contract met de aannemer. Voor het mitigeren van deze risico's zijn meerwerkopdrachten verstrekt waarvoor een extra krediet van 60.000 euro wordt gevraagd. Om welke omissies in het contract gaat het en hoeveel bedraagt het meerwerk? Deze vragen kunnen ook schriftelijk worden beantwoord. De PVV stemt in met het besluit, maar niet met alle besluitpunten. De PVV staat kritisch tegenover natuurbruggen en ecologische verbindingen, dus besluit punt 6 wordt niet ondersteund. Met besluitpunten 3 en 4 heeft men ook enige moeite.

Dhr. **Heijnen** (CDA) is geschrokken van deze begrotingswijziging, niet van het kleine negatieve resultaat, maar met name van de 79 miljoen euro die niet tot besteding komen. Dit is 15% op een geplande onttrekking van totaal 675 miljoen euro. Wat gaan GS doen om 2019 op nul te eindigen en plannen alsnog tot realisatie te brengen? Het gaat met name om projecten voor mobiliteit, energietransitie en geothermie en natuur die niet tot besteding komen, terwijl hier grote uitdagingen liggen. Wat is hiervan de oorzaak en welke acties nemen GS om alsnog tot investering te komen?

Mw. **Strens** (D66) constateert dat er intenties voor 7,2 miljoen euro worden uitgesteld naar 2020. Hoe verhoudt dit bedrag zich ten opzichte van eerdere jaren? Hoe wordt ervoor gezorgd dat de begrote bedragen daadwerkelijk worden besteed? Een aantal subsidies is verwijderd, maar wat is de reden hiervan? Hoe wordt omgegaan met projecten die voorzien zijn in 2019 maar die in 2020 tot uitvoering komen? Gaan de hiermee samenhangende bedragen over naar 2020?

Dhr. **Hartog** (VVD) wil de infrastructurele werken zo snel en zo goed mogelijk uitvoeren. De VVD sluit zich daarom aan bij de reeds gevoerde pleidooien.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) meldt dat de SP bezorgd is over de discussie met het Rijk over de hoogte en opbouw van het provinciefonds, hoewel reeds bekend was dat de uitkering lager zou worden. Is het zo dat bij lagere opcenten de uitkering uit het provinciefonds hoger wordt (en andersom)?

Gedeputeerde **Pels** zal de inhoudelijke technische vragen van de PVV en de PvdD schriftelijk laten beantwoorden door de vakgedeputeerde. Een van de redenen voor de (reeds jarenlang bestaande) onderbesteding is het feit dat men sterk afhankelijk is van derde partijen, die sommige projecten niet of niet tijdig kunnen uitvoeren. Dat leidt voor de provincie tot onderbesteding. Dit punt wordt betrokken bij het programma financiële hygiëne en besproken met de budgethouders. Bij het plannen van investeringen moet het 'planningsoptimisme' iets ingeperkt worden en dient op korte termijn realistisch te worden vastgesteld welke projecten daadwerkelijk tot uitvoering kunnen komen. Hieraan zal het voornemen om toe te werken naar bestedingsplannen voor elke bestemmingsreserve bijdragen. Daarnaast speelt de angst voor overbesteding ook een rol. Men raamt heel voorzichtig om te voorkomen dat aan PS een extra kredietaanvraag moet worden voorgelegd, hoewel wordt erkend dat het niet vreemd is wanneer dat een keer het geval is. Dit aandachtspunt wordt meegenomen in de gesprekken met de budgethouders. Zij zal met haar collega's meer afstemmen welke programma's niet tot besteding komen zodat er meer sturing aan gegeven kan worden. De provincies zijn via het IPO betrokken bij de discussie met het Rijk over de trap op/trap af systematiek. Hierbij speelt ook een rol de omvang van het totale belastinggebied van de provincies en de toekomstige ontwikkelingen. Zij stelt voor om in maart 2020 een technische briefing te organiseren over de te verwachten wijzigingen in de financieringssystematiek van de provincies voor de komende jaren en de inzet van de provincie op deze dossiers. Zij zal PS nader informeren over de onderbesteding over de jaren heen door middel van een brief of technische briefing indien de commissie dat wenst. Aan het begin wordt een lijst opgesteld met mogelijk te verlenen subsidies. De reden voor het verwijderen van subsidies is dat deze niet meer nodig zijn. Voor subsidies die niet tot besteding komen in het betreffende jaar, wordt een uitgestelde intentie naar het nieuwe jaar opgenomen en dat wordt toegevoegd aan de eerste begrotingswijziging voor het nieuwe jaar, 2020 dus.

Tweede termijn

Dhr. **Hartog** (VVD) vindt een brief van GS over de situatie van onderuitputting voldoende.

Dhr. **Dulfer** (GL) constateert dat het college er alles aan doet om de onderbesteding in 2020 te beperken. Mocht dit bedrag in 2020 niet beduidend lager zijn, dan zal sprake zijn van enige 'bemoeizorg' vanuit PS.

Dhr. **Heijnen** (CDA) is het eens met het voornemen van de gedeputeerde om strakker en realistischer te budgetteren. Hoe ziet het plan eruit om dit jaar nog tot optimale besteding te komen? Het lijkt voldoende wanneer de rekeningencommissie bij de toelichting op het programma financiële hygiëne ook geïnformeerd wordt over de onderbesteding. Indien nodig, kan er via een brief nog meer informatie verstrekt worden.

Mw. **Strens** (D66) verzoekt de redenen voor onderbesteding in een brief toe te lichten, zodat alle fracties hiervan kunnen kennisnemen en niet alleen de rekeningencommissie.

Gedeputeerde **Pels** is blij dat de commissie ook haar collega's/vakgedeputeerden zal bevragen op onderbestedingsbudgetten. Uit de jaarrekening 2019 zal te zijner tijd blijken welk bedrag dit jaar nog tot besteding is gekomen.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

7.c. Voordracht vaststelling tarieventabel nazorgheffing stortplaatsen 2020

Dhr. **Heijnen** (CDA) stemt inhoudelijk in met de begroting, maar heeft veel moeite met de gehanteerde rekenrente van 5% die is vastgesteld in 2010. Dit is niet realistisch gezien de huidige lage rentestand. In de resultaten 2018 zijn de gevolgen van een fictieve hoge rente al duidelijk te zien. De begroting kent daarom een groot risico, namelijk dat de provincie in de toekomst wordt geconfronteerd met de noodzaak van grote stortingen in het doelvermogen. Het CDA verzoekt een reactie van de gedeputeerde.

Mw. **Bezaan** (PVV) gaat akkoord met de voordracht. Op bladzijde 2 staat vermeld dat de exploitant van de stortplaats Insteekhaven dit jaar een verzoek heeft ingediend om een duurzame afdichting met zonnepanelen toe te passen. Op dit verzoek heeft de provincie positief gereageerd en daarom is uitstel verleend voor het nazorgplan dat in 2020 wordt verwacht. Graag een toelichting.

Dhr. **Dulfer** (GL) is ook bezorgd over de gehanteerde rekenrente – de risico's voor de provincie zijn groot – maar de tarieventabellen zijn akkoord. Eind 2019 wordt een rapportage verwacht met scenario's die de gevolgen van een lage rekenrente doorrekenen. Zijn er al scenario's bekend en hoe worden deze verwerkt in de tarieventabellen voor 2021?

Dhr. **Hartog** (VVD) vraagt het CDA naar de verwachte gevolgen van een lagere rekenrente van bijvoorbeeld 3%.

Dhr. **Heijnen** (CDA) antwoordt dat er dan een hoger doelvermogen beschikbaar zou moeten komen. Omdat er met een fictief hoge rente wordt gewerkt, zal er bijgestort moeten worden, nu of in de toekomst. Het CDA kiest daarom voor een realistische rekenrente om niet alle problemen vooruit te schuiven.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat in IPO-verband het onderzoek naar een realistische rente is gestart, want het wijzigen van de rente heeft grote gevolgen voor het doelvermogen. De uitkomsten van het onderzoek zijn nog niet bekend, maar hierin wordt gerekend met de rekenrente die ook verzekeraars hanteren. Na afronding van het onderzoek kan een realistisch scenario opgesteld worden, dus zij is niet enthousiast over het nu reeds aanpassen van de rekenrente. De vraag van de PVV zal schriftelijk worden beantwoord.

Dhr. **Heijnen** (CDA) vraagt naar de mogelijkheid om met tussentijdse begrotingswijzigingen te werken, zodat er al een aanpassing kan worden doorgevoerd nadat het onderzoek is afgerond.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat technisch gezien, een begrotingswijziging mogelijk is, maar de tarieven moeten nu vastgesteld worden. Die kunnen tussentijds niet aangepast worden. Zij zegt toe de commissie te informeren zodra de consequenties van het onderzoek bekend zijn. Mochten de effecten heel erg groot zijn, dan zal de commissie tijdig met een brief van GS via de B-agenda geïnformeerd worden. Zij verwacht de resultaten van het onderzoek in februari 2020 te kunnen voorleggen.

Dhr. **Heijnen** (CDA) gaat voor nu akkoord met deze toezegging van de gedeputeerde.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

7.d. Voordracht Wijziging van enkele regelingen in het kader van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

7.f. Vaststelling legesverordening 2020 en tarieventabel 2020

Mw. **Bezaan** (PVV) gaat akkoord met de voordracht aangezien de leges kostendekkend zijn. De PVV is tegenstander van de in hoofdstuk 1 vermelde vrijstelling voor de leges van vergunningsaanvragen voor de bouw en aanleg van zonnecollectoren en -panelen.

Ines Kostiç (PvdD) constateert dat al jarenlang wordt beloofd dat de leges kostendekkend worden. Dit stond al vermeld in de jaarstukken 2017. Het is daarom goed dat er leges worden geheven op onderdelen uit de Luchtvaartwet en Natuurbeschermingswet. Kan de gedeputeerde de uitzonderingen voor schadebestrijding en populatiebeheer uitleggen? Gaan GS deze kosten inzichtelijk maken of is hier een motie voor nodig?

Mw. **Strens** (D66) vraagt naar de hoogte van de kostendekkendheid van de voorgestelde tarieven voor de komende 2 tot 3 jaar.

Dhr. **Van den Heuvel** (CU) kan instemmen met de legesverordening. Er wordt een veel hogere vergoeding gevraagd in de Wadloopverordening voor natuurlijke personen die solo lopen of kleine groepen begeleiden, terwijl aan grotere organisaties die wel duizend wadlopers begeleiden, niet zo'n verhoging wordt opgelegd. Waarom is deze keuze gemaakt?

Mw. **Van Oorsouw** (SP) vraagt of een vrijstelling van leges mogelijk is voor een aanvraag tot aanpassing in het kader van herbestemming van een monument.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt naar de effecten op de legesinkomsten na invoering van de Omgevingswet.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat er 2 tot 3 jaar is uitgetrokken om de kostendekkendheid te realiseren, dit met het oog op de draagkracht van initiatiefnemers en individuen. Hier moet een balans gerealiseerd worden, want het gaat niet om een verdienmodel. Er is met name gekozen voor de uitzondering van zonnepanelen vanwege de grote urgente opgave bij de energietransitie. Alle cijfers worden samen met de Omgevingsdiensten inzichtelijk gemaakt, ook de termijnen die nodig zijn om vergunningen te verlenen. Er vindt een rustige opbouw plaats en er wordt gestart met de Natuurbeschermingswet. Waar het haalbaar is, wordt de

opbouw jaarlijks beoordeeld, maar ook de huidige uitzonderingen worden kostendekkend gemaakt. De huidige dekkingsgraad is 55% (er wordt waarschijnlijk 150.000 euro meer aan leges ontvangen), maar dit percentage is sterk afhankelijk van de aanvragen. Zij zegt toe om in 2020 terug te kijken naar de huidige graad, waar naartoe wordt gewerkt en in welk tempo. Bij het wadlopen wordt de verordening van Friesland gevolgd. Zij zal de geuite zorgen over de hoge kosten voor het wadlopen aan de provincie Friesland overbrengen.

Dhr. **Van den Heuvel** (CU) vraagt waarom in deze de verordening van Friesland wordt gevolgd.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat Noord-Holland samen met Groningen deze besluitvorming heeft gemandateerd aan Friesland zodat er één tarief wordt gehanteerd voor het gehele gebied. Een interprovinciale werkgroep onderzoekt de effecten op de leges van de Omgevingswet en medio volgend jaar wordt een voorstel voor een nieuw model verwacht.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

7.g. Voordracht tot wijziging van de Grondwaterheffingsverordening Noord-Holland 2010

Dhr. **Hartog** (VVD) verzoekt een toelichting op het beoogde doel van de wijziging.

Ines Kostiç (PvdD) constateert dat de volledige impact van de klimaatverandering op de toegenomen onbalans van aanbod en vraag naar grondwater pas duidelijk zal worden ten tijde van de volgende generaties. Het belasten van het onttrekken van grondwater is een belangrijk middel om voorzichtig om te gaan met het grondwater en dat mag dus niet goedkoper worden, hoewel dat met deze wijziging wel het geval lijkt te zijn. Waarom gaan GS zo laconiek om met de grondwaterheffing? De provincie Noord-Holland evenals Utrecht en Zuid-Holland, hanteert een vrijstellingsgrens van 12.000 m3, maar Limburg heeft de laagste vrijstellingsgrens van 10.000 m3 en legt de hoogste tarieven op. Hoe draagt het door de provincie gehanteerde tarief bij aan het duurzaam omgaan met grondwater? Het wijzigen van de vrijstellingsgrenzen zou kunnen bijdragen aan duurzaam omgaan met grondwater.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) ondersteunt de bijdrage van de PvdD.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat het gaat om twee zaken: de grondwateronttrekking en welke heffing geldt voor welke hoeveelheid. De grondwateronttrekking voor projecten wordt gemonitord, want hiervoor moet bij het waterschap een vergunning aangevraagd worden. Het gaat bij de provincie om een efficiencyslag om de lasten van hele kleine onttrekkingen met hele lage opbrengsten te voorkomen, want dat kost meer geld dan dat het opbrengt. Elf provincies hanteren een heffing (die voor Noord-Holland 800.000 euro per jaar oplevert) om beleidsmatig beter te kunnen sturen. Daarnaast is het een prikkel om zuinig en efficiënt met grondwater om te gaan. Niettemin is het mogelijk om deze inkomsten op een andere wijze in het beleid te verankeren wanneer ervoor wordt gekozen om deze heffing te laten vervallen.

Ines Kostiç (PvdD) meent dat dit los staat van de vergunning. Met de heffing kan worden gestuurd op de bescherming van het grondwater, dus waarom wordt de grens nu verruimd naar 25.000 m3? Voor een schaars goed moet gewoon betaald worden.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat de bescherming van het grondwater een taak is van het waterschap en niet van de provincie. De provincie voegt een heffing toe van een paar honderd euro, maar deze inefficiënte werkwijze kost meer geld dan dat het opbrengt. Het afschaffen van deze heffing leidt niet tot andere vormen van bescherming.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als bespreekstuk naar PS wordt doorgeleid.

8. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   8.a. Brief GS aan PS inzake conceptprofiel nieuwe dienstauto's

De **voorzitter** heeft het woord aan de initiatiefnemers van het initiatiefvoorstel 'Maatschappelijk Verantwoord inkopen naar een hoger plan' van de CU en de PvdD.

Dhr. **Van den Heuvel** (CU) is blij dat het profiel nu voldoet aan de kaders van het initiatiefvoorstel. Hij constateert dat wordt gekozen voor 4 hybride auto's of 3 hybride auto's en 1 elektrische auto. Is deze keuze al definitief of kan nog worden gekozen voor andere modellen/samenstellingen? Is de optie van een 4-wielaandrijving echt noodzakelijk? Dat beperkt namelijk het aantal opties in het aanbod en leidt tot hogere kosten.

Dhr. **Hollebeek** (PvdD) kan zich gedeeltelijk vinden in de aanvulling op het profiel dat een grotere verbetering is ten opzichte van het vorige, maar een aantal opties is dubieus. De absolute ondergrens is 3 hybride en 1 elektrische auto, maar de voorkeur gaat uit naar volledig emissievrije dienstauto's. Een eventuele stijging van de kosten ten gevolge van deze keuze is bespreekbaar, want de voorbeeldfunctie van de provincie is heel belangrijk. Elektrisch rijden heeft de toekomst en heeft daarom de voorkeur van de PvdD.

Mw. **Kuiper** (CDA) vertrouwt erop dat GS een verstandige keuze maken. De voorkeur gaat uit naar 4 hybride auto's of een combinatie van 2 diesels en 2 elektrische auto's.

Mw. **Van Meerten** (VVD) sluit zich hierbij aan. De keuze voor dienstauto's is een bevoegdheid van GS, maar niettemin is het goed dat PS zich hierover kunnen uitspreken. Wordt ook rekening gehouden met de toegankelijkheid van auto's voor mindervaliden, d.w.z. kan er een rolstoel in de kofferbak vervoerd worden? Wordt ook gekeken naar goede en jonge elektrische tweedehandsauto's? De elektrische auto is pas na 39.000 km duurzamer dan een benzineauto.

Mw. **Kapitein** (D66) sluit zich aan bij de VVD. Het concept van auto delen dat het college hanteert, wordt toegejuicht, evenals de keuze voor hybride en/of elektrische auto's. De actieradius van elektrische auto's is tegenwoordig groot genoeg, ongeveer 300 km, dus de voorkeur gaat uit naar de aanschaf van 4 elektrische auto's. Omdat in de provincie 20.000 extra laadpunten worden aangelegd, hoeft het opladen geen probleem meer te zijn. Loont het om nu opnieuw een onderzoek uit te voeren naar elektrische auto's, omdat de ontwikkelingen zo snel gaan?

Mw. **Bezaan** (PVV) meent dat het college ook had moeten onderzoeken hoe een diesel of benzineauto scoort op het vlak van beheersbare kosten van het GS-dienstvervoer. Dit is een gemiste kans, want de kosten moeten zo laag mogelijk gehouden worden. Het is wonderlijk dat geen van de overige fracties zich uitspreekt over de CO2-uitstoot van auto's, want

elektrische auto's stoten pas na 219.000 km of 14,6 jaar minder CO2 uit dan een dieselauto en voor benzineauto's is dat 8,5 jaar.

Dhr. **Zaal** (GL) is blij met de keuze voor duurzaamheid, maar begrijpt de afwegingen die gemaakt zijn. Hij stelt het college voor om de eis van 4-wielaandrijving nog een keer te heroverwegen. Voorgesteld wordt om een commerciële tekst op de auto aan te brengen zoals "De provincie Noord-Holland rijdt duurzaam" omdat de provincie een voorbeeldfunctie heeft.

Dhr. **Carton** (PvdA) vraagt of het mogelijk is om in het af te sluiten contract op te nemen dat tussentijds kan worden overgestapt naar volledig elektrische auto's. Wat is de overweging geweest bij de puntenverdeling tussen comfort en veiligheid en duurzaamheid?

Gedeputeerde **Pels** is blij dat er gemiddeld genomen tevredenheid bestaat bij PS. Het is belangrijk om als provincie het goede voorbeeld te geven, maar het moet wel haalbaar zijn met het oog op het gebruik van de auto's. Dit gebruik is bepalend voor de keuze voor hybride of 100% elektrisch. Jaarlijks wordt per auto 60.000 km gereden. Als voor een elektrische auto wordt gekozen, moet in de planning van de gedeputeerden tussentijds rekening worden gehouden met noodzakelijke oplaadtijd, terwijl de dagen van gedeputeerden altijd al volgepland zijn met aaneengeschakelde afspraken waarin er geen tijd is om tussentijds op te laden.

Mw. **Kapitein** (D66) meldt dat er met een opgeladen accu 400 km kan worden gereden. Hoe vaak komt het voor dat er meer dan 400 km aaneengesloten op een dag moet worden gereden? De auto kan toch opgeladen worden tijdens besprekingen van de gedeputeerden?

Gedeputeerde **Pels** meldt dat het onderzoek dateert van deze zomer, zodat de allerlaatste modellen konden worden meegenomen. Het komt regelmatig voor dat er meer wordt gereden dan 400 km per dag. Voor elektrische auto's wordt gesteld dat die 350 km aaneengesloten kunnen rijden, maar dat geldt enkel in ideale omstandigheden en in de praktijk komen die niet voor. Daarom moet er eerder worden opgeladen en in dat geval moeten meerdere auto's worden gekocht en meer chauffeurs worden aangetrokken en de vraag is of daarmee de doelen goed gediend worden, dus de keuze is niet op deze extra investering gevallen. Het lijstje met eisen is met name gericht op comfortabel rijden voor de chauffeurs en een goede werkplek voor de gedeputeerden in de auto zodat zij op hun laptop kunnen werken. De 4-wielaandrijving is gekozen als optie om ook bezoeken aan natuurgebieden op ruwer terrein en in barre weersomstandigheden te faciliteren. Het is lastig om bijvoorbeeld één auto met 4-wielaandrijving in te zetten, want dat leidt beslist tot allerlei problemen in de agenda's van de gedeputeerden. Daarom is ervoor gekozen om alle dienstauto's te voorzien van 4-wielaandrijving.

Dhr. **Van den Heuvel** (CU) vraagt hoe vaak het voorkomt dat er op onverhard terrein moet worden gereden. Hij meent dat er simpel een schema kan worden opgesteld voor welke gedeputeerde op welke dag met de 4-wielaandrijving auto gaat rijden.

Gedeputeerde **Pels** antwoordt dat de reis ook veiliger verloopt bij een 4-wielaandrijving zeker in barre weersomstandigheden met heftige sneeuwval of regen. Hier is echt over nagedacht.

Dhr. **Hollebeek** (PvdD) vraagt welke actieradius nodig is om volledig elektrisch rijden mogelijk te maken.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat tot op heden 350 tot 400 km gangbaar is. Over drie jaar wordt een nieuw contract afgesloten en alsdan zal de actieradius van de auto's weer verbeterd zijn want deze markt ontwikkelt zich erg snel. Vanuit veiligheidsoverwegingen wil men niet met herkenbare teksten op de auto rijden waaruit blijkt dat er een gedeputeerde van de provincie onderweg is. Nadat de duurzame keuze voor de auto's gemaakt is, zal deze gecommuniceerd worden via social media en de nieuwsbrief, zodat de burgers hiervan op de hoogte zijn. Ten behoeve van de nieuwe dienstauto's zullen snelladers geplaatst worden.

Dhr. **Van den Heuvel** (CU) is niet overtuigd van de noodzaak van 4-wielaandrijving van alle auto's van gedeputeerden, hierbij spreekt hij uit eigen ervaring als chauffeur in zijn studententijd. Ook in een auto zonder deze voorziening kan in de winter prima gereden worden en ook in verband met de veiligheid is hier geen noodzaak voor. Hij wenst het college succes bij de keuze.

Gedeputeerde **Pels** bedankt voor het vertrouwen dat in het college gesteld wordt om de juiste keuze te maken. De vorige gedeputeerde heeft de toezegging gedaan om voor de definitieve keuze terug te komen bij de commissie voordat het contract wordt getekend, maar om geen vertraging in het proces te veroorzaken, wordt voorgesteld dat GS de de definitieve keuze maken en dit per brief aan de commissie communiceren. Dat kost aanzienlijk minder tijd.

De **voorzitter** constateert dat de commissie heeft kennisgenomen van de brief van GS en akkoord gaat met het voorstel van de gedeputeerde om de definitieve keuze van GS per brief te communiceren.

9. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

10. A-agenda IPO, ICT en Data en subsidies algemeen (EFB-onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

10.a. IPO-begroting

Dhr. **Kanik** (D66) vraagt waarom dit belangrijke thema in een commissievergadering wordt besproken in plaats van in een Statenvergadering.

De **voorzitter** meldt dat de algemene vergadering van het IPO eerder plaatsvindt, namelijk 12 december, dan de PS-vergadering op 16 december a.s. De begroting is door IPO te laat aangeleverd, daarom kon deze niet eerder geagendeerd worden. De gedeputeerde is vandaag aanwezig voor een toelichting en het beantwoorden van vragen. De Statenleden Er (GL) en Everduim (DENK) vertegenwoordigen PS van Noord-Holland in de ALV. De inbreng van de commissie zal via het verslag door beide vertegenwoordigers meegenomen worden, want beide leden konden vandaag helaas niet aanwezig zijn.

Gedeputeerde **Stigter** is aanwezig om eventuele vragen te beantwoorden, maar de ALV stelt de begroting vast.

Mw. **Kuiper** (CDA) verzoekt de begroting voortaan eerder aan te leveren zodat deze in de PS-vergadering kan worden besproken.

Mw. **Bezaan** (PVV) meldt dat algemeen bekend is dat de PVV kritisch staat tegenover de door het Rijk en Brussel opgedragen energietransitie- en andere duurzaamheidsambities, zoals de circulaire economie. Deze thema's spelen echter een prominente rol in de conceptbegroting 2020 en daarom wordt deze niet ondersteund. Het is wel positief dat BIJ12 de onderdelen waarvan de budgetten door meerkosten in 2019 bijgesteld moeten worden, geheel opvangt binnen de begroting 2019 en met de beschikbare middelen in de bestemmingsreserves. Er wordt bij de eerste begrotingswijziging 2020 50.000 euro uitgetrokken voor klimaat gerelateerde maatregelen en 220.000 euro voor de beleidsopgave Toekomst OV, fiets, verkeersveiligheid en overige duurzame mobiliteit. De PVV kan deze begrotingswijziging niet ondersteunen en stemt niet in met het besluit.

Mw. **Kuiper** (CDA) vraagt of in de begroting rekening is gehouden met extra werkzaamheden voor IPO en BIJ12 met het oog op het stikstofprobleem.

Dhr. **Hollebeek** (PvdD) ziet een belangrijke opgave voor de provincies, aangezien er gemeenschappelijk invulling moet worden gegeven aan het klimaatakkoord. Daarnaast is de aanpak van de stikstofproblematiek van groot belang, dus het voorzetten van bestaand beleid is niet de juiste koers. De keuze voor een beleidsarme begroting is begrijpelijk gezien de recente PS-verkiezingen. Innovatie en vernieuwing worden niet door IPO en BIJ12 geïnitieerd, maar door de provincies. De PvdD zal instemmen met de voordracht, maar verzoekt mw. Er en dhr. Everduim bij de ALV op 12 december 2019 nadrukkelijk in te zetten op leefbaarheid, duurzaamheid en het niet achteloos omgaan met de levens van dieren, met name bij schadebestrijding en populatiebeheer.

Gedeputeerde **Stigter** merkt op dat de commissie haar zienswijze kan meegeven die door de leden wordt ingebracht, waarna de ALV het besluit neemt over de begroting. Zowel in de IPO- als de BIJ12-begroting zijn de prioriteiten van alle provincies zichtbaar, zoals natuurbeleid en klimaatbeleid. Een twaalfde deel van de begroting van BIJ12 is gericht op natuur- en stikstofactiviteiten. Vooralsnog volstaat dit, maar de begrotingen zijn opgesteld rond de uitspraak van de Raad van State, nog voordat er duidelijkheid was over het pakket en de gebiedsgerichte benadering. Daarom is niet zeker of dit voldoende is, zeker met het oog op alle wensen van de provincie en de kennis die nodig is.

Tweede termijn

Dhr. **Kanik** (D66) vindt het belangrijk om aan de twee leden het grote belang van de begroting voor duurzaamheid, circulaire economie en mobiliteit mee te geven welk uitgangspunt door de commissie wordt gedragen met uitzondering van de PVV. Voor de volgende keer wordt verzocht om de begroting tijdig aan te bieden zodat deze in de PS-vergadering kan worden besproken waarin ook de vertegenwoordigende leden aanwezig zijn.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

11. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

12. Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun bijdragen en sluit de vergadering om 15.32 uur.

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

				GS	Werkvorm	Procesafspraken / Wensen tav de voorbereiding
Commissie EFB	**20-1-20**	**24-2-20**	**23-3-20**			
Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (Van der Hoek)						
Voortgangsrapportage/actualisatie economisch uitvoeringsbeleid/Dashboard						26 november 2018 is de 2e voortgangsrapportage behandeld in EEB (incl. voortgang PIM en andere MKB instrumenten). - In de nieuwe Statenperiode zal een expertmeeting worden georganiseerd.
Pallas		Waarschijnlijk (deels) besloten?				In 2012 is door het Kabinet en de Provincie Noord-Holland besloten om een lening te verstrekken om de mogelijkheid te bieden om tot een nieuwe reactor in Petten te komen ter vervanging van de huidige Hoge Flux Reactor (HFR). Eind 2013 is hiertoe de Stichting Pallas opgericht, met als doel om een reactor te ontwerpen en realiseren, die bestemd is voor de productie van medische isotopen en voor nucleair technologisch onderzoek. Onderdeel van de opdracht was het aanvragen van de benodigde vergunningen, het opstellen van een business case en het aantrekken van private investeerders (fase 1). Voor deze fase hebben het Rijk en de Provincie Noord-Holland samen een lening van €80 mln. verstrekt die in drie tranches ter beschikking is gesteld. Onderdeel van de opdracht was ook om de daadwerkelijke bouw en exploitatie - fase 2 en 3 - privaat te financieren. Uit de brief van GS aan PS (zie C-agenda 16-9-2019; 11.1.b) blijkt dat er momenteel concrete interesse is van private investeerders.

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

HIRB						EEB 20 maart 2017 behandeling Uitvoeringsprogramma toekomstbestendige werklocaties en Evaluatie HIRB:. Hr. Bond zegt toe: - De rol van de ambassadeur en aanjager parkmanagement wordt meegenomen in de volgende evaluatie - Op verzoek van dhr. Hietbrink wordt leegstand gemonitord en een 0 meting uitgevoerd - Het onderdeel glasvezel wordt bij breedband meegenomen (zie C-agenda EEB 11-9-2017: Brief GS inz. Wijziging Uitvoeringsregeling toekomstbestendige werklocaties N-H 2017 - Er wordt een overzicht gestuurd met bedrijventerreinen die zijn geherstructureerd (zie: http//www.nhwerklocaties.nl) Evaluatie HIRB na 2 jaar (na verkiezingen 2019).
Jaarprogramma van De Kop Werkt! (wensen en bedenkingen').						
Voorstel herstructurering Winkelgebieden						Komt voort uit de afgedane motie 45 van 9 november 2015: pilot herstructurering, herverkaveling of transformatie winkelstraat of buurtwinkelcentrum. De uitvoeringsregelingen (tkn) en evaluatiecriteria zijn op 24 mei 2018 in de commissie behandeld: Hr. Bond zegt toe: - de aanvragen voor duurzaamheid als evaluatiepunt toe te voegen;

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

						- Gedeputeerde Bond antwoordt dat PS het beleid hebben vastgesteld om subsidies kleiner dan 5.000 euro niet toe te kennen, omdat deze meer geld kosten dan opbrengen. Hij zegt toe deze aanvragen mee te nemen in het project en in de evaluatie na te gaan of sprake is geweest van dergelijke aanvragen voor kleinere bedragen; -Het meten van de meerwaarde van de provinciale inzet en na te gaan of de projecten tot stand waren gekomen zonder deze regeling, wordt toegevoegd als evaluatiecriterium
Continuering regionale economische samenwerking NHN						23 maart 2017 in commissie EEB behandeld. Hr. Bond zegt toe: - Halverwege de 7 jarige overeenkomst zal een tussenevaluatie worden uitgevoerd waarbij de inzet van ieders rol wordt geëvalueerd om zo de gerealiseerde effecten te kunnen meten
Uitkomsten evaluatie detailhandelbeleid						
Sponsering/ brief GS afdoening motie 74-2019 inz. het meenemen van Dierenwelzijn bij sponsoring evenementen en wat GS hebben gedaan met de opmerkingen die						Uitgangspunten zijn behandeld in commissie EFB van 28 oktober 2019. Commissie heeft opmerkingen meegegeven aan ged. Van der Hoek voor vervolg en gevraagd het eventueel aangepaste stuk weer aan de commissie voor te leggen. De hr. Van der Hoek zal dit in GS bespreken. Brief GS dat zij het hun uiteindelijk besluit niet meer voorleggen aan commissie (zie c-agenda EFB 2 december 2019). Wel wordt een brief gezonden met hoe GS de opmerkingen van de commissie verwerkt hebben in de uitgangspunten evenementensponsoring.

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

gemaakt zijn bij de behandeling van de concept uitgangspunten evenementensponsoring						
Evaluatie behandeling Europadossier in commissie						Commissie EFB 16-9-2019: afgesproken in om geen COE in te stellen. Halverwege de collegeperiode zal de nu gekozen werkwijze geëvalueerd worden.
Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (Pels)						
Notitie en actieprogramma						

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

duurzaam inkopen						
Voortgang Social Return						Voortgang: 1e kwartaal 2020 Voortgang: 2e kwartaal 2021 Voortgang: 3e kwartaal 2022 Herijking social return medio 2023
Kaderbrief 2021						Rekeningencommissie - maandag 8 juni 2020 PS 29 juni 2020 Reguliere commissies - maandag 8 juni 2020 (NLG en RWK - maandag 15 juni 2020 (EFB en M&B)
Jaarstukken 2019						Rekeningencommissie - maandag 8 juni 2020 PS 29 juni 2020 Mondelinge technische vragenronde donderdagavond 4 juni 2020 Reguliere commissies - maandag 8 juni 2020 (NLG en RWK - maandag 15 juni 2020 (EFB en M&B)

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

Voorstel om de opzet van de begroting te verbeteren en meer inzichtelijk te maken						In de rekeningencommissie (valt onder commissie EFB) van 26 augustus 2019 is over dit onderwerp gesproken, GS zullen met een voorstel richting commissie/PS komen om de opzet van de begroting te verbeteren en meer inzichtelijk te maken.
1e begrotingswijziging 2020						Cie EFB: 24 februari 2020 PS: 9 maart 2020
2e begrotingswijziging 2020 (voorheen Zomernota)						- maandag 28 september 2020 EFB - PS 5 oktober 2020
Laatste begrotingswijziging 2020						cie EFB :30 november 2020 PS :14 december 2020
Provinciale Begroting 2020						Cie EFB 28 Oktober 2019 PS : 11 november 2019
Provinciale begroting 2021						- maandag 19 oktober 2020 (NLG en RWK) PS 9/16 november 2020 - donderdag 26 2020 oktober (EFB en

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

						M&B)
Financiële Hygiene en opcenten/open huishouding			*Technische briefing*			(cie EFB 2-12-2019) Mw. Pels stelt voor om in maart 2020 een technische briefing te organiseren over de te verwachten wijzigingen in de financieringssystematiek van de provincies voor de komende jaren en de inzet van de provincies. Technische briefing voorafgaande aan EFB van 23 maart 2019
Onderzoek Rekenrentes in IPO verband						(cie EFB 2-12-2019) Mw. Pels meldt dat in IPO-verband het onderzoek naar een realistische rente is gestart, want het wijzigen van de rente heeft grote gevolgen voor het doelvermogen. De uitkomsten van het onderzoek zijn nog niet bekend, maar hierin wordt gerekend met de rekenrente die ook verzekeraars hanteren. Na afronding van het onderzoek kan een realistisch scenario opgesteld worden. Uitkomsten waarschijnlijk in februari 2020. Deze worden met de commissie gedeeld. Mochten de effecten heel erg groot zijn, dan zal de commissie tijdig met een brief van GS via de B-agenda geïnformeerd worden.
Nota Verbonden Partijen						Evaluatie behandeld in EFB van 16 september 2019. De nieuwe nota verbonden partijen zal in het eerste kwartaal van 2020 aan EFB/PS worden aangeboden.
Afdoening motie 39-2019 Aanleggen Erfgoedregisters Noord-Hollandse Gemeenten						

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

Discussienotitie SP over archeologie en erfgoed						
Voorstel voor Noord-Hollands waarderingskaart stolpboerderijen						
IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (Sligter)						
IPO begroting 2021						
Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (CdK)						

Strategische Statenagenda Commissie EFB

Januari 2020

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

Wijziging van de Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015						EFB : 20 januari 2020 PS 3 februari 2020
1e begrotingswijziging Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze						EFB 20 januari 2020 PS 3 februari 2020
Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2021						Mei/juni 2020
Communicatieplan						Voorjaar 2020 (meegedeeld vergadering 2-12-2019 door CdK)

Moties commissie EFB 20 januari 2020

Onderwerp	Inhoud	Nummer	Indiener	Portefeuille houder	Datum PS	Stand van zaken GS	Voorstel Presidium
Aanleggen Erfgoedregisters Noord-Hollandse Gemeenten	PS verzoekt Gedeputeerde Staten de Noord-Hollandse gemeenten zonder erfgoedregister op te roepen om een erfgoedregister aan te leggen.	M39-2019	Kohler, G.H.J. (FvD)	Pels, Z.	30-09-2019	28-11-2019: uit besluitenlijst GS d.d. 26-11-2019: Besluit: 1. Het antwoord op Motie 39 inzake het aanleggen van erfgoedregisters door Noord-Hollandse gemeenten vast te stellen 2. Provinciale Staten via bijgaande brief te verzoeken Motie 39-2019 als afgedaan te beschouwen.	Afdoeningsvoorstel wordt 20 januari 2020 in EFB behandeld
Vergroting bekendheid van Noord-Hollandse burgers met provinciaal referendum, burgerinitiatief en inspraak	PS verzoeken het college van Gedeputeerde Staten: - de volgende vier communicatie-uitingen die bekendheid in grote mate zouden versterken te	M98-2019	Vastenhouw, J. (FvD)	Hoek van der, J.	11-11-2019		

	organiseren en uit te voeren o de mogelijkheid tot het initiëren van een referendum, burgerinitiatief of inspraak opnemen in een (digitale) brochure en die onder Noord-Hollandse burgers verspreiden o het doen van (meer) uitingen hieromtrent op sociale media te denken valt hierbij aan een aparte website, en gebruik van de sociale media						

	Facebook, Twitter en Instagram o het opstellen en verspreiden van een infographic met wegwijzer over alle mogelijke manieren van inspraak en meedenken die Noord-Hollandse burgers t.a.v. het bestuur hebben o de informatie op de website toegankelijk en up to date houden						
Vieren van seksuele en genderdiversiteit	PS verzoeken het college van GS: - om samen met de	M91-2019	Kocken, R.P.M. (GroenLinks)	Pels, Z.	11-11-2019		

	andere provincies met een boot deel te nemen aan de Canal Parade 2020 - hierover op korte termijn in overleg te treden met de andere provincies en de resultaten daarvan terug te koppelen aan PS						
Motie Dierenwelzijn Meenemen bij Sponsoring Evenementen	PS verzoeken het college van GS om: dierenwelzijn mee te laten wegen in het beleid voor sponsoring van evenementen	M74-2019	Zoon, F.A.S. (PvdD)	Hoek van der, J.	11-11-2019	28-11-2019: uit besluitenlijst GS d.d. 26-11-2019: Besluit: 1. de uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 vast te stellen. 2. PS te informeren door middel van bijgaande brief. 3. PS met brief te	Afdoenings-voorstel staat op 20 januari 2020 op agenda EFB.

						verzoeken motie M74-2019 als afgedaan te beschouwen.	

Toezeggingen EFB januari 2020

Onderwerp	Portefeuillehouder	Inhoud	Behandeld in agenda	Stand van zaken
Ontslagen bij Tata in relatie tot werkgelegenheid in duurzaamheidssector	Hoek van der, J.	De hr. Van der Hoek stelt voor eerst de gang van zaken bij Tata af te wachten zodat duidelijk wordt welke functies gaan vervallen en daarna actie te ondernemen om te kijken of er een match kan worden gevonden bij de invulling van technische vacatures. Hij zal PS daarover informeren zodra er meer duidelijkheid ontstaat.	Economie Financiën en Bestuur 02-12-2019 4. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van der Hoek behorende punten uit de c-agenda stellen)	
Mogelijkheden tussentijdse begrotingswijzigingen nazorgheffing stortplaatsen na afronding onderzoek Asset Liability Managementstudie inz. te hanteren rekenrentes	Pels, Z.	Mw. Pels zegt toe de commissie te informeren zodra de consequenties van het onderzoek bekend zijn. Mochten de effecten heel erg groot zijn, dan zal de commissie tijdig met een brief van GS via de B-agenda geïnformeerd worden. Zij verwacht de	Economie Financiën en Bestuur 02-12-2019 7.c. Voordracht vaststelling tarieventabel 2020 nazorgheffing stortplaatsen 2020	

		resultaten van het onderzoek in februari 2020 te kunnen voorleggen.		
Begroting 2020	Dijk van, A.	Hr. Van Dijk merkt op dat in november GS besluiten over het communicatieplan en dat dat voor het einde van het jaar wordt toegezonden aan PS.	Economie Financiën en Bestuur 28-10-2019 4.a. Voordracht Begroting 2020 en Memorie van Antwoord.	In de vergadering EFB van 2 december 2019 heeft de hr. Van Dijk aangegeven dat het plan niet eind van het jaar wordt toegezonden maar in het voorjaar 2020
Concept uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023	Hoek van der, J.	Hr. Van Der Hoek zal het document van Jumping Amsterdam over hoe het dierenwelzijn tijdens het evenement wordt gegarandeerd, ter informatie aan de commissie toesturen. De voorzitter verzoekt het college gezien alle vragen en opmerkingen van de Statenleden, het voorstel na aanpassing opnieuw aan de commissie voor te leggen. Dhr. Van der	Economie Financiën en Bestuur 28-10-2019 9.a. Concept uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 .	GS leggen de notitie niet opnieuw voor aan de commissie (zie brief GS c-agenda commissie EFB 2 december 2020). Op de agenda EFB van 20 januari 2020 staat brief van GS over de afdoening van de motie dierenwelzijn bij evenementensponsoring en de door hen vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring.

		Hoek kan hier nu geen toezegging over doen, hij zal de gevoelens en suggesties van de commissie en het verzoek om de aangepaste tekst opnieuw aan de commissie voor te leggen, meenemen naar GS. Uiteindelijk besluiten GS over het wel of niet opnieuw aan de commissie voorleggen van de concepttekst. Hij zal de commissie informeren over het uiteindelijke besluit van GS.		Na positieve behandeling de toezegging afdoen.
Begroting 2020	Pels, Z.	Mw. Pels zegt toe na te gaan hoe de begroting voor de burgers meer inzichtelijk gemaakt kan worden, bijvoorbeeld door middel van Infographics.	Economie Financiën en Bestuur 28-10-2019 4.a. Voordracht Begroting 2020 en Memorie van Antwoord.	Dat zal miv begroting 2021 gebeuren.
Financiele Hygiene en opcenten/open	Pels, Z.	Gedeputeerde Pels deelt mee dat voor het reces	Economie Financiën en Bestuur 16-09-2019 7.	Voor de EFB vergadering van 23 maart zal een

huishouding/onderbestedingen		door GS is gesproken over hoe aan de slag wordt gegaan met de begroting vanwege een aantal signalen over gewenste wijzigingen. Deze vraag is neergelegd bij de Rekeningencommissie. Vooral bij de opzet van de huidige begroting en de implementatie van het coalitieakkoord hierin, liep men tegen een aantal punten aan. Na overleg met de Rekeningencommissie is besloten dat GS een voorstel zullen doen aan PS om de opzet te verbeteren en de begroting meer inzichtelijk te maken en dat in deze commissie te bespreken. Tevens zullen GS meer informatie aanleveren over de gevolgen van de opcenten	Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Pels behorende punten uit de c-agenda stellen)	technische briefing worden gehouden over de te verwachten wijzigingen in de financierings-systematiek. Over onderbestedingen door de jaren heen zal PS geïnformeerd worden bij brief (vergadering EFB 2-12-2019 laatste begrotingswijziging 2019)

		en de open huishouding voor de provincie. Zodra er een helder beeld ontstaat wat de gevolgen zijn voor de provincie, dan komt men terug bij PS.		
3e begrotingswijziging 2019/reserves	Pels, Z.	Gedeputeerde Pels meldt dat er alleen maar technische wijzigingen zijn doorgevoerd om de reserves meer inzichtelijk te maken. In veel reserves zaten clusterreserves/compartimenten waarmee meerdere doelen werden bediend. De compartimenten zijn opnieuw vergeheveld naar bestemmingsreserves die passen bij het doel waarvoor deze oorspronkelijk waren ingesteld. Dit geldt voor alle reserves en ook de onttrekkingen zijn	Economie Financiën en Bestuur 16-09-2019 6.b. Financien: Derde begrotingswijziging 2019 (A-Agenda Commissie EFB 16 september 2019)	

		technisch van aard. Er is geen sprake geweest van beleidsinhoudelijke afwegingen bij de herschikking van de reserves, het is puur bedoeld om de begroting en de inhoud van de reserves te wijzigen op verzoek van PS. PS kunnen in de begroting de verschillende mutaties van de reserves zien, maar door de koppeling van een doel aan een reserve kan in het vervolgtraject verduidelijkt worden wanneer wordt gekozen voor een structurele storting of wanneer sprake is van incidenteel geld. Hiermee wordt zichtbaar welke reserve betrekking heeft op langlopend beleid en welke eenmalig is. Zij		

		stelt voor dat PS over enige tijd worden ingelicht en dat geldt ook voor het inzicht verschaffen aan PS wanneer een reserve tot besteding komt conform de afspraak van de coalitie om een taakstelling op de reserves te leggen. De heer Klein (CU) verzoekt vooral om helderheid te bieden over de consequenties voor de manier waarop de provincie zich vastlegt. Is dat anders wanneer een reserve of eenmalige uitgave wordt geboekt dan het aanhouden van een reserve waaruit zaken betaald worden? Het gaat nu om een eenmalige uitgave die afgeboekt wordt, omdat de provincie geen eigenaar meer is.		

		Wat zijn daarvan de consequenties voor de beslissingsbevoegdheden van PS? Gedeputeerde Pels zal nagaan hoe een en ander zich tot elkaar verhoud		
Adempauze stolpboederijen	Pels, Z.	Gedeputeerde Van der Hoek antwoordt dat een aantal zaken al in gang is gezet maar de vraag is of de commissie voorstander is van aanscherping van de regels. Het inlassen van een adempauze bemoeilijkt het slopen van een stolp. Eerst kan dan worden bepaald wat de waarde is van de stolp en kan worden nagegaan of er bijvoorbeeld stijlkamers aanwezig zijn. Hierover is de gedeputeerde met gemeenten in gesprek of dit op basis van vrijwilligheid kan	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 11-02-2019 6.d. Erfgoed: verzoek tot agendering Adempauze sloop stolpen (op verzoek van D66, PvdA, GL, VVD en CDA wordt dit punt geagendeerd)	Brief GS inz. waarderingskaart stolpboerderijen zal op 20 januari 2020 in de commissie worden besproken. Hierna deze toezegging afdoen.

		gebeuren. De gemeenten Koggenland en Drechterland hebben hier ervaring mee en voor de evaluatie van dit proces bij deze gemeenten wordt binnenkort een extern bureau ingezet. Een andere mogelijkheid is het door de gemeente opleggen van een beschermingsregiem per stolp of voor de stolpenstructuur en dan zou hierover iets in de Omgevingsvisie kunnen worden opgenomen maar daarbij dient benadrukt te worden dat de Omgevingsvisie juist ziet op deregulering en niet op het weer toevoegen van extra regels. Medio 2019 wordt een nota voorgelegd door GS met daarin de mogelijkheden voor verdere		

		aanscherping van de regels. Daarnaast kan gedacht worden aan het in het leven roepen van een sloopvergunning – met name vanwege de preventieve werking – of aan het koppelen van de Loods aan de herbestemming van stolpen. GS stellen voor om te focussen op stolpen die dateren van voor 1950.		
Maatschappelijk Verantwoord inkopen	Pels, Z.	Hr. Klein CU/SGP: Een punt is nog niet geconcretiseerd, namelijk het stimuleren van goede werkomstandigheden bij de productie van elektronica. Er is contact geweest met de organisatie Electronic Watch, maar dit heeft niet geleid tot een opdracht of concrete samenwerking. Zijn GS bereid die	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 21-01-2019 7. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van der Hoek	

		samenwerking te onderzoeken en alsnog aan te gaan? Gedeputeerde Van der Hoek antwoordt dat de mogelijkheid van samenwerking met Electronic Watch nog steeds onderzocht wordt. De commissie zal worden geïnformeerd zodra er iets te melden is over de vorderingen. GS staan hier positief tegenover.	behorende punten uit de c-agenda stellen)	
Tweede voortgangsrapportage strategische economische agenda	Hoek van der, J.	Hr. Bond gaat expertmeeting organiseren. Daar kunnen worden besproken: De vragen van D66 over verdieping van de matrix, de stoplichtensystematiek en Research en Development evenals de vraag van ONH over het succes van de MRA-regio gerelateerd aan de krimp in overige regio's.	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 26-11-2018 8.a. Economie: Brief GS aan PS inz. Tweede Voortgangsrapportage Uitvoeringsagenda economie 2016-2019 (B-agenda EEB 26-11-2018)	Cie EEB 21-1-2019: de gedeputeerde wordt gevraagd de expertmeeting in de nieuwe Statenperiode te organiseren en niet meer in de oude.

		Technologie is zeer geënt op de regio Eindhoven terwijl de MRA is gespecialiseerd in ICT en dienstverlening. Wel moeten waar mogelijk stageplaatsen gefaciliteerd worden. Deze vraag zal meegenomen worden naar de expertmeeting.		
Pallas	Hoek van der, J.	Gedeputeerde Bond heeft al toegezegd dat zodra er meer informatie bekend is over private investeerders, hij PS onmiddellijk zal informeren. Dat geldt ook voor de informatie over het op hetzelfde niveau brengen van de provinciale lening als die van het Rijk en het besluit hierover vanuit Den Haag.	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 26-11-2018 3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten (de lijst met moties zal volgende week worden toegevoegd)	Lening Rijk en provincie zijn op hetzelfde niveau gebracht (zie GS brief van 10/12/2018, C-agenda EEB 21 januari 2018). Zie ook brief GS van 12 maart 2019 Stand van zaken Pallas op ingekomen stukkenlijst PS van maart 2019. Zie ook brief GS aan PS van 5 juli 2019 over private investeerders (ingekomen stukkenlijst PS van juli 2019) In de EFB vergadering van 24 februari zal Pallas

				waarschijnlijk (deels?) besloten op de agenda staan.
Arbeidsmarkt	Hoek van der, J.	- De heer Klein (CU/SGP) vraagt of de diploma's van de interne opleiding bij Tata ook buiten de onderneming erkend worden. Kan de provincie iets meer doen aan public relations, want het aantal afgestudeerde technische VMBO'ers neemt af. Waar zit het knelpunt? Bij de evaluatie dienen concrete percentages benoemd te worden. Heeft het college meer budget nodig en zo ja, waar zou dit dan aan besteed worden? de heer Tekin: De vraag over het organiseren van een promotiecampagne zal aan de werkgevers voorgelegd worden. - De heer De Groot (D66) stelt voor een subcategorie van	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 17-09-2018 6.a. Arbeidsmarkt: Brief GS aan PS inz. Midtermrapportage Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt (B-agenda EEB 17-9-2018)	

		67-plus te benoemen in het kader van de grens van 75 jaar die door de EU is opgelegd. Gedeputeerde Tekin zegt toe deze subcategorie in de volgende rapportage mee te nemen.		
Brexit notitie	Hoek van der, J.	• In de volgende notitie zal breder worden ingezet op de Brexit waarbij ook de bereikbaarheid en mobiliteit – ook op provinciale wegen – arbeidsplaatsen en personeelstekorten aan de orde komen.	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 22-01-2018 6.a. Brief GS aan PS: Brexit-notitie (bij dit punt worden ook de leden van de commissies NLWM en M&F uitgenodigd).	
Beleidsvoorstel uitbreiding inzet provincie herstructurering winkelgebieden	Hoek van der, J.	- De suggestie om de verduurzamingsvraag van het CDA en VVD in de verdieping te betrekken, neemt de gedeputeerde graag over, want dit betekent besparing op kosten van energie waardoor de positie van	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 16-10-2017 9.b. Brief GS inz. Beleidsvoorstel uitbreiding inzet provincie herstructurering winkelgebieden .	De uitvoeringsregeling is op 24 mei 2018 ter kennisname in EEB geagendeerd. De evaluatiecriteria zijn ter bespreking in EEB van 24 mei 2018 geagendeerd: de hr. Bond heeft hierbij toegezegd: - de

		de ondernemers verstevigd wordt. Op het moment dat met de gemeenten de verdiepingsslag is gemaakt, zal het onderwerp terugkomen bij de commissie. - Dhr. Haijen (SP) vraagt naar de criteria voor de evaluatie, waar wordt op gelet en wanneer is sprake van een succes? Gedeputeerde Bond zegt toe dat hij de criteria zal bespreken met PS.		aanvragen voor duurzaamheid als evaluatiepunt toe te voegen - Gedeputeerde Bond antwoordt dat PS het beleid hebben vastgesteld om subsidies kleiner dan 5.000 euro niet toe te kennen, omdat deze meer geld kosten dan opbrengen. Hij zegt toe deze aanvragen mee te nemen in het project en in de evaluatie na te gaan of sprake is geweest van dergelijke aanvragen voor kleinere bedragen -Het meten van de meerwaarde van de provinciale inzet en na te gaan of de projecten tot stand waren gekomen zonder deze regeling, wordt toegevoegd als evaluatiecriterium
Dienstauto's	Pels, Z.	Bij de volgende aanbesteding	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 23-	Brief GS aan PS inzake conceptprofiel nieuwe

		(waarschijnlijk over 3 jaar) wordt vóór de bestelling de keuze van de auto's gedeeld met PS.	03-2017 11.a. Initiatiefvoorstel van PvdD en CU-SGP Maatschappelijk verantwoord inkopen naar een hoger plan.	dienstauto's is behandeld in commissie EFB van 2 december 2019. De vorige gedeputeerde heeft de toezegging gedaan om voordat de definitieve keuze gemakt wordt dit in de commissie te brengen. Maar om geen vertraging in het proces te veroorzaken stelt mw. Pels voor dat GS de definitieve keuze maken en dit per brief aan de commissie communiceren. Dat kost aanzienlijk minder tijd. De commissie gaat hiermee akkoord. Voorstel: na deze brief de toezegging afdoen

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 20 januari 2020

Onderwerp: Concept 1e begrotingswijziging 2020 Randstedelijke Rekenkamer

Kenmerk:

Bijlagen:
- Ontwerpbesluit
- Concept 1e begrotingswijziging 2020 Randstedelijke Rekenkamer
- Begeleidende brief directeur Randstedelijke Rekenkamer

1. Inleiding

De Randstedelijke Rekenkamer (hierna: RR) opgericht bij gemeenschappelijke regeling door Provinciale Staten van de provincies Utrecht, Flevoland, Zuid-Holland en Noord-Holland heeft de concept 1e begrotingswijziging 2020 opgesteld. Onder verwijzing naar artikel 48, lid 1 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen kunnen Provinciale Staten hun zienswijze op de 1e begrotingswijziging 2020 uitbrengen.

2. Inhoud

In deze begrotingswijziging is het geactualiseerde onderzoeksprogramma van de RR voor 2020 opgenomen.
Om duidelijk te maken wat precies is aangepast ten opzichte van de primitieve begroting is een samenvatting van toevoegingen en/of wijzigingen opgenomen.
Op 14 november jl. is met de Programmaraad besproken dat in het kader van het onderzoeksprogramma 2020 de Rekenkamer op korte termijn kan starten met één nieuw onderzoek en dat er in het voorjaar van 2020 ruimte is voor twee nieuwe onderzoeken. De Programmaraad werd daarom gevraagd om uit de voorliggende shortlist met negen onderwerpen er drie te prioriteren.
Nadat de leden per provincie hun top-3 bekend hadden gemaakt volgde een gedachtewisseling over elkaars top-3 en zijn de argumenten voor en tegen uitgewisseld. Na deze gedachtewisseling adviseerde de Programmaraad om vier provincie vergelijkende onderzoeken in het onderzoeksprogramma op te nemen: Bodemdaling, OV- concessies, Waterkwaliteit en Fietsbeleid.
In de begrotingswijziging is ook het voor de provincie Noord-Holland uit te voeren onderzoek Kwaliteit uitvoering VTH-taken bij Tata Steel en Harsco opgenomen waarvan de oplevering in het 2e kwartaal 2020 wordt verwacht.
In deze begrotingswijziging, is op basis van de Macro Economische Verkenning 2020, de definitieve bijdrage voor de deelnemende provincies over 2020 opgenomen.

3. Proces/procedure

Provinciale Staten worden verzocht uiterlijk 6 februari 2020 hun zienswijze aan de directeur/bestuurder van de RR kenbaar te maken. Agendering in de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur van 20 januari 2020 betekent dat Provinciale Staten op 3 februari 2020 een besluit kunnen nemen waarmee de deadline voor het indienen van een zienswijze gehaald kan worden.

4. Voorstel

Ik stel u voor te besluiten overeenkomstig het ontwerpbesluit.

S.A. Doevendans,	voorzitter Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur
M.C.A. de Zwart,	commissiegriffier Economie, Financiën en Bestuur

Ontwerpbesluit

Nr. …

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelet op artikel 48, lid 1 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen

gelezen de voordracht van de voorzitter van de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur

Besluiten

1. Geen gebruik te maken van de mogelijkheid om bij de bestuurder/directeur van de Randstedelijke Rekenkamer een zienswijze in te dienen betreffende de concept 1e begrotingswijziging 2020 van de Randstedelijke Rekenkamer en instemmend te reageren.

Haarlem, 3 februari 2020,

Provinciale staten van Noord-Holland,

,voorzitter

,Statengriffier

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Aan Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland

Datum	*Bijlage(n)*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
12 december 2019	1		2019/AH/095

Onderwerp
Concept 1e begrotingswijziging 2020

Geachte leden van Provinciale Staten,

Hierbij bieden wij u de concept 1e begrotingswijziging 2020 voor zienswijze aan.
In deze begrotingswijziging is ons geactualiseerde onderzoeksprogramma voor 2020 opgenomen.
Om duidelijk te maken wat precies is aangepast ten opzichte van de primitieve begroting, hebben wij een samenvatting van toevoegingen en/of wijzigingen opgenomen.

Op 14 november jl. is met de Programmaraad besproken dat in het kader van het onderzoeksprogramma 2020 de Rekenkamer op korte termijn kan starten met één nieuw onderzoek en dat er in het voorjaar van 2020 ruimte is voor twee nieuwe onderzoeken. De Programmaraad werd daarom gevraagd uit de voorliggende shortlist met negen onderwerpen er drie te prioriteren. Nadat de leden per provincie hun top-3 bekend hadden gemaakt volgde een gedachtewisseling over elkaars top-3 en zijn de argumenten voor en tegen uitgewisseld. Na deze gedachtewisseling adviseerde de Programmaraad om vier onderzoeken in het onderzoeksprogramma op te nemen: Bodemdaling, OV- concessies, Waterkwaliteit en Fietsbeleid.

In deze begrotingswijziging, is op basis van de Macro Economische Verkenning 2020, de definitieve bijdrage voor de deelnemende provincies over 2020 opgenomen.

Conform artikel 48, lid 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen verzoek ik u uiterlijk 6 februari 2020 uw zienswijze hierop aan mij kenbaar te maken. Daarna zal de Randstedelijke Rekenkamer de 1e begrotingswijziging 2020 vaststellen en deze terstond toesturen aan u en aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Met vriendelijke groet,

dr. ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA
Bestuurder/directeur
Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110 | 1043 EJ AMSTERDAM | 020 - 5818 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl | www.randstedelijke–rekenkamer.nl

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

1e begrotingswijziging 2020

Concept voor Provinciale Staten

december 2019

Inhoudsopgave

| SAMENVATTING VAN DE WIJZIGINGEN | 3

| 1 | BELEIDSBEGROTING 4

1.1 Programmaplan/onderzoeksprogramma 4

1.1.1 Algemeen 4

1.1.2 Het onderzoek 5

1.2 Paragrafen 10

1.2.1 Weerstandsvermogen 10

1.2.2 Financiering 10

1.2.3 Bedrijfsvoering 11

| 2 | FINANCIËLE BEGROTING 13

2.1 Overzicht van Baten en Lasten 13

2.2 Uitzetting financiële positie 16

2.3 Meerjarenraming 18

Samenvatting van de wijzigingen

Aanleiding

Op 14 november 2019 heeft de Programmaraad geadviseerd over het onderzoeksprogramma 2020. Dit advies is in deze gewijzigde begroting 2020 verwerkt en leidt samengevat tot de volgende toevoegingen en/of wijzigingen van de primitieve begroting:

Toevoegingen en/of wijzigingen t.o.v. de begroting 2020

Beleidsbegroting
In het onderzoeksprogramma zijn de volgende onderzoeken opgenomen:

I. Warmtebedrijf Rotterdam: Naar aanleiding van een motie van PS Zuid-Holland voert de Rekenkamer een onderzoek uit naar het Warmtebedrijf Rotterdam. Publicatie van het onderzoek staat gepland voor het eerste kwartaal van 2020.
II. Kwaliteit uitvoering VTH–taken bij Tata Steel en Harsco: Naar aanleiding van een motie van PS Noord-Holland voert de Rekenkamer een onderzoek uit naar de kwaliteit van de uitvoering van VTH-taken bij Tata Steel en Harsco. Publicatie van het onderzoek staat gepland voor het tweede kwartaal van 2020.
III. Waterkwaliteit: In het eerste kwartaal zal de Rekenkamer starten met het opstellen van een onderzoeksopzet.
IV. Fiets, bodemdaling en OV-concessies: In het voorjaar van 2020 zal een nadere verdeling en planning van deze drie geadviseerde onderzoeksthema's worden vastgesteld.
V. Verkenningen: De Rekenkamer voert structureel oriënterende verkenningen uit naar mogelijke nieuwe onderzoeksonderwerpen die aansluiten op de behoeften van de provincies en de actualiteit.

Financiële begroting
In de baten zijn de definitieve indexcijfers uit de Macro Economische Verkenningen van het CPB van september 2019 verwerkt.

| 1 | Beleidsbegroting

1.1 Programmaplan/onderzoeksprogramma

1.1.1 Algemeen

Wat willen we bereiken?
Begin dit jaar verschenen de resultaten van de externe evaluatie van de Randstedelijke Rekenkamer en de Programmaraad[1]. De onderzoekers concludeerden dat het draagvlak voor de Rekenkamer in de afgelopen jaren is toegenomen. *"De Rekenkamer vult in het algemeen haar rol goed in met grondig en betrouwbaar onderzoek. De onderbouwing van conclusies en adviezen is uitstekend en de kwaliteit van de rapportages staat niet ter discussie. Er is vooruitgang geboekt met het toegankelijker presenteren van de uitkomsten en adviezen in de rapporten."* De positieve evaluatie van de Rekenkamer geeft een goede steun in de rug om met veel energie de ingeslagen weg voort te zetten en in deze nieuwe statenperiode een aantal verbeter- en vernieuwingslagen te maken.

Onze vernieuwde missie luidt:

> *De Randstedelijke Rekenkamer zet zich in voor transparante, betrouwbare en lerende Randstadprovincies*

Wat gaan we daarvoor doen?
Conform de Provinciewet doet de Rekenkamer onderzoek naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Onze kernwaarden hierbij zijn: onafhankelijk, zorgvuldig, toegankelijk, kritisch en omgevingsbewust. De Rekenkamer rapporteert de onderzoeksresultaten primair aan de Provinciale Staten.
De Rekenkamer heeft een gestructureerd proces om tot een optimale onderzoeksprogrammering te komen. Op verschillende manieren worden suggesties voor onderzoeksthema's verzameld, bijvoorbeeld via een 'rondje langs de fracties'. Na een oriëntatie op een thema en/of door het uitvoeren van een verkennend onderzoek wordt een beknopte lijst van kansrijke relevante onderzoeksonderwerpen opgesteld, die voor advies wordt voorgelegd aan de Programmaraad. Bovendien stimuleert de Rekenkamer verzoekonderzoeken vanuit de Staten.
In paragraaf 1.1.2 zijn de onderzoeken opgenomen die we in 2020 uitvoeren.

Wat mag het kosten?
De totale lasten van het onderzoeksprogramma zullen circa € 1.661.300[2] bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW en exclusief eventuele kosten voor een evaluatie van de Rekenkamer. De kosten van de overhead bedragen € 367.400. De overhead beslaat personele kosten (management, ondersteuning en opleidingen), kosten voor huisvesting en kosten voor de informatievoorziening. Het onderzoeksprogramma wordt gefinancierd door de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland als deelnemers aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer.

[1] I&O Research, 2019, Externe evaluatie Randstedelijke Rekenkamer en Programmaraad, 28 januari.
[2] De verdeling van € 1.661.300 over de onderzoeken is afgerond op tienduizendtal.

1.1.2 Het onderzoek

Op 14 november 2019 is met de Programmaraad besproken dat in het kader van het onderzoeksprogramma 2020 de Rekenkamer op korte termijn kan starten met één nieuw onderzoek en dat er in het voorjaar van 2020 ruimte is voor twee nieuwe onderzoeken. De Programmaraad werd daarom gevraagd uit een shortlist met negen onderwerpen er drie te prioriteren. Nadat de leden per provincie hun top-3 bekend hadden gemaakt volgde een gedachtewisseling over elkaars top-3 en zijn de argumenten voor en tegen uitgewisseld. Na deze gedachtewisseling adviseerde de Programmaraad om vier onderzoeken in het onderzoeksprogramma op te nemen: Bodemdaling, OV- concessies, Waterkwaliteit en Fietsbeleid.

De Rekenkamer heeft vervolgens in beschouwing genomen hoe aan dit advies opvolging kan worden gegeven. Daarbij is bijvoorbeeld gekeken naar de op korte termijn beschikbare capaciteit en het grootste gezamenlijke draagvlak binnen de Programmaraad voor eenzelfde thema. Dit heeft erin geresulteerd dat de Rekenkamer zo spoedig mogelijk zal starten met de voorbereiding van een provincievergelijkend onderzoek naar Waterkwaliteit. In het voorjaar van 2020 zal nader worden uitgewerkt hoe en wanneer invulling kan worden gegeven aan de andere drie onderzoeksonderwerpen. Daarom zijn de andere drie onderwerpen in deze begrotingswijziging nog onder één noemer geplaatst.

Schematisch ziet het onderzoeksprogramma voor 2020 er als volgt uit:

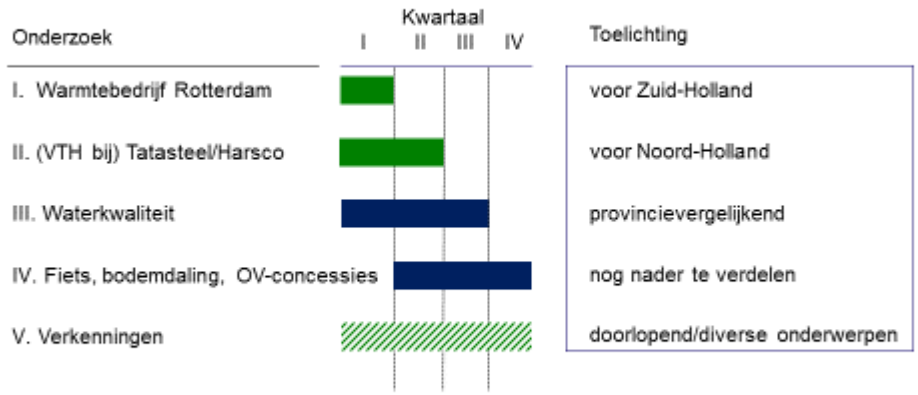

I. Warmtebedrijf Rotterdam

Wat is de aanleiding?

Op 19 september 2018 namen PS van Zuid-Holland met algemene stemmen een motie aan waarin de Randstedelijke Rekenkamer wordt gevraagd om een onafhankelijk onderzoek uit te voeren naar de bedrijfsvoering en de rol van de provincie bij het Warmtebedrijf Rotterdam (WbR).[3] Het WbR bouwt, beheert en onderhoudt onder meer het warmtetransportnetwerk in de regio Rotterdam, ter benutting van de restwarmte uit de Rotterdamse haven. De Rekenkamer heeft het verzoek van PS gehonoreerd en is in januari 2019 gestart aan een vooronderzoek. Tijdens het vooronderzoek constateerde de Rekenkamer dat er met betrekking tot de bedrijfsvoering bij het WbR in 2018 en 2019 reeds een aantal onderzoeken was uitgevoerd en nog zou worden uitgevoerd. De voor dit onderzoek ingestelde klankbordgroep van PS heeft in een bespreking hierover aangegeven dat wat betreft de bedrijfsvoering bij het WbR met name inzicht in de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de gemeente Rotterdam en de provincie hierover gewenst is. Afgesproken is dat dit aspect wordt meegenomen in de onderzoeksvragen die betrekking hebben op de provinciale rol bij het WbR. De onderzoeksopzet is op 2 april 2019 gepubliceerd.

Wat willen we bereiken?

Met dit onderzoek wil de Rekenkamer PS van Zuid-Holland ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol door inzichtelijk te maken hoe de provinciale besluitvorming en de informatievoorziening is verlopen inzake het dossier WbR.

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2020 bevindt het onderzoek zich in de afrondende fase. De resultaten zullen in het eerste kwartaal worden voorgelegd voor feitelijk en bestuurlijk wederhoor. Daarna zal het rapport worden gepubliceerd. Het onderzoek richt zich op een aantal belangrijke momenten in de besluitvorming door GS en PS met betrekking tot het WbR. De Rekenkamer gaat na of de provinciale besluiten zorgvuldig zijn voorbereid en genomen alsmede of de communicatie en informatie-uitwisseling tussen de ambtelijke organisatie, GS en PS over de besluiten voldoende was. Publicatie van het rapport staat gepland aan het eind van het eerste kwartaal van 2020.

Wat mag het kosten?

De kosten voor het onderzoek zullen circa € 120.000 bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW.

II. Kwaliteit uitvoering VTH–taken bij Tata Steel en Harsco

Wat is de aanleiding?

Het bedrijf Tata Steel produceert, bewerkt en distribueert staal. Bij de staalproductie ontstaat een restproduct. Dit wordt slak genoemd. Op het bedrijfsterrein van Tata Steel in IJmuiden verwerkt het bedrijf Harsco de slak voor Tata Steel. Voor het uitvoeren van deze activiteiten hebben beide bedrijven vergunningen van de provincie gekregen. Naast de vergunningverlening is de provincie (specifiek Gedeputeerde Staten) ook verantwoordelijk voor het toezicht en de handhaving bij beide bedrijven. Vanaf 2014 voert de Omgevingsdienst Noordzeekanaal-gebied de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving bij beide bedrijven uit namens Gedeputeerde Staten.

[3] Provincie Zuid-Holland (2018), *Motie 837: Onderzoek Rekenkamer Warmtebedrijf*, 19 september 2018

Bij het verwerken van de zogeheten ROZA-slak zijn er sinds 2016 en met een piek in de zomer/herfst 2018, meerdere keren uitstoten van grafiet geweest, die in de nabije omgeving terecht zijn gekomen. Deze ‘grafietregens’ leidden tot bezorgdheid bij omwonenden over hun gezondheid. Bij PS van Noord-Holland leidde dit tot vragen over de kwaliteit van de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving (VTH-taken) door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied bij de bedrijven Tata Steel en Harsco. Op 17 juni 2019 hebben PS van Noord-Holland een motie aangenomen om een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren naar de kwaliteit van de VTH-taken bij Tata Steel en Harsco, waarbij de Randstedelijke Rekenkamer expliciet wordt genoemd. Dit is voor de Rekenkamer aanleiding geweest om een onderzoek te starten naar de kwaliteit van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving bij Tata Steel en Harsco. De onderzoeksopzet is op 30 september gepubliceerd.

Wat willen we bereiken

Met dit onderzoek willen we PS van Noord-Holland ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol door inzicht te geven in de kwaliteit van de vergunningverlening, toezicht en handhaving bij Tata Steel en Harsco en mogelijke verbeteringen voor te stellen (het onderzoek richt zich daarmee op de doeltreffendheid van het VTH-beleid).

Wat gaan we daarvoor doen?

Het onderzoek is gestart met een beschrijving van het VTH-stelsel met de belangrijkste actoren. Daarbij wordt ingezoomd op de rollen en taken van PS, GS en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. Hiervoor worden onder andere relevante algemene wet- en regelgeving en verschillende evaluaties van het VTH-stelsel geraadpleegd. Voor een oordeel over de uitvoering van het VTH-beleid wordt een selectie van vergunningen van Tata Steel en Harsco en aanverwante besluiten als casus onderzocht. Daarbij worden toezichtverslagen en handhavingsbesluiten betrokken in het onderzoek. Deze documentstudie wordt aangevuld met interviews met de ambtelijke organisatie van de provincie en vergunningverleners, inspecteurs en handhavers van de omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. Ook willen we hiervoor interviews houden met vertegenwoordigers van Tata Steel en Harsco. Verder betrekken we ook de omgang met meldingen en klachten (van bijvoorbeeld omwonenden) over Tata Steel en Harsco in het onderzoek. Voor een oordeel over de verantwoording omtrent de uitvoering van VTH-taken bij Tata Steel en Harsco nemen we verantwoordingsrapportages van de omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied aan de provincie en verantwoordingsdocumenten van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten door. Ook gaan we na of er periodiek overleg plaatsvindt tussen de provincie en de omgevingsdienst (zowel op ambtelijk niveau als op bestuurlijk niveau) en wat de inhoud van dergelijke overleggen is. Daarnaast gaat de Rekenkamer na welke afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop PS geïnformeerd worden over belangrijke ontwikkelingen en incidenten bij Tata Steel en Harsco en hoe dit in de praktijk verloopt. Als laatste kijken we naar de communicatie richting omwonenden over incidenten, belangrijke ontwikkelingen en de uitvoering van VTH-taken bij Tata Steel en Harsco. Om deze vraag te beantwoorden gaan we na welke bijeenkomsten er zijn geweest en wat daar is besproken en houden we interviews met omwonenden en belangenorganisaties, de ambtelijke organisatie van de provincie en omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. Publicatie van het rapport staat gepland voor het tweede kwartaal van 2020.

Wat mag het kosten?

De kosten voor het onderzoek zullen circa € 170.000 bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW.

III. Waterkwaliteit

Wat is de aanleiding?

De provincies zijn een partner in het behalen van de doelen van de (Europese) Kaderrichtlijn Water (KRW). In de richtlijn staan afspraken die ervoor moeten zorgen dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese landen voldoende schoon en gezond is. De Adviescommissie Water heeft in 2017 geconcludeerd dat de achteruitgang van de grondwaterkwaliteit een urgente opgave is, zeker omdat de drinkwatervoorziening hiervan afhankelijk is. De grootste bedreigingen van de grondwaterkwaliteit betreffen de diffuse verontreiniging door nitraat uit meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, nieuwe stoffen en medicijnresten. Het feit dat, met name voor grondwaterkwaliteit, onomkeerbaarheid een groot risico is, is volgens de Adviescommissie Water een extra reden om structurele en op de toekomstgerichte aandacht aan grondwater te geven. Bodemverontreinigingen die nu optreden en bestaande verontreinigingen hebben vaak pas jaren later effect op de kwaliteit van grondwater, maar zijn vaak wel vanaf het eerste begin onomkeerbaar.

Een relatief nieuwe bedreiging voor de kwaliteit van het grondwater is de toenemende benutting van de ondergrond, zoals via boringen in de bodem voor warmte-/koudeopslag en aardwarmte. Hierbij worden de ondoordringbare bodemlagen doorboord en kan de vervuiling makkelijker in het diepe grondwater komen. Ook kunnen deze installaties bij lekkage voor nieuwe verontreiniging in de ondergrond zorgen.

Wat willen we bereiken

De provincies zijn op het gebied van grondwaterkwaliteit verantwoordelijk voor de grondwaterbescherming, in het bijzonder voor het monitoren van de grondwaterkwaliteit en het uitvoeren van maatregelen om de doelen van de Kaderrichtlijn Water voor het grondwater te bereiken. Zij begrenzen de grondwaterbeschermingsgebieden, stellen regels op ter bescherming van deze gebieden, houden toezicht en handhaven op de regels buiten inrichtingen en binnen inrichtingen als het gaat om RIE of BRZO-bedrijven. Verder hebben zij een regierol bij het opstellen van gebiedsdossiers grondwaterwinningen en wijzen zij strategische voorraden aan. Een rekenkameronderzoek kan de doeltreffendheid van het beleid van de provincies op het beheer van de grondwaterkwaliteit toetsen.

Wat gaan we daarvoor doen?

In het eerste kwartaal zal de Rekenkamer starten met het opstellen van een onderzoeksopzet. Hierbij zullen we onder andere relevante beleidsdocumenten doornemen en gesprekken voeren met beleidsmedewerkers van de vier provincies.

Wat mag het kosten?

De kosten voor het onderzoek zullen circa € 400.000 bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW.

IV. Fiets, bodemdaling en OV-concessies

Wat is de aanleiding?

De Programmaraad heeft op 14 november 2019 geadviseerd om in 2020 vier onderwerpen te onderzoeken: Waterkwaliteit, Bodemdaling, OV- concessies en Fietsbeleid. De belangstelling voor deze onderwerpen en nut & noodzaak van een onderzoek is verschillend in de vier provincies. Zo spoedig mogelijk start de Rekenkamer de voorbereiding naar een provincievergelijkend onderzoek Waterkwaliteit. De verdeling en planning van onderzoek naar Bodemdaling, OV-concessies en Fietsbeleid vindt in het voorjaar plaats.

Wat willen we bereiken

In 2020 willen we zo relevant en actueel mogelijk onderzoek doen naar de door de Programmaraad geadviseerde onderwerpen.

Wat gaan we daarvoor doen?

In het voorjaar zullen we bepalen hoe en wanneer we de nader te verdelen onderzoeken zullen oppakken. Voor wat betreft het thema Fietsbeleid hebben de Flevolandse Programmaraadsleden aangeven dat de provincie Flevoland geen belangstelling heeft voor dit onderwerp. Aan de andere kant hebben de Utrechtse leden het thema OV-concessies het hoogst geprioriteerd en voor Bodemdaling geldt ten slotte dat dit voor alle vier provincies een relevant thema is, maar dat de achterliggende problematiek divers is.

Wat mag het kosten?

De kosten voor de onderzoeken zullen samen circa € 800.000 bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW.

V. Verkenningen (Flevoland, Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland)

Wat is de aanleiding?

De medewerkers van de Rekenkamer besteden een beperkt deel van hun tijd aan het volgen van beleids-ontwikkelingen en oriëntatie op nieuwe onderzoeksonderwerpen. Hiervoor houden zij bijvoorbeeld actuele berichten bij uit de provincies en volgen zij vergaderingen van PS en Statencommissies. Daarnaast kan een verzoek van de afzonderlijke provincies of derden ertoe leiden dat wij ons nader in een onderwerp verdiepen.

Wat willen we bereiken

Door structureel aandacht te besteden aan de verschillende beleidsthema's en oriëntatie op nieuwe onderzoeks-onderwerpen wil de Rekenkamer zorg dragen voor een goede aansluiting op de behoeften van de provincies en de actualiteit. Op basis van de verkenningen en het actualiseren van de bestaande groslijst van onderzoeks-onderwerpen stelt de Rekenkamer na overleg met de Programmaraad haar onderzoeksprogramma vast.

Wat gaan we daarvoor doen?

De medewerkers van de Rekenkamer zijn toebedeeld aan provincieteams. Het uitvoeren van verkenningen is een continue activiteit van deze teams. Voor de verkenning van onderzoeksonderwerpen monitoren en bestuderen zij documenten, waaronder persberichten, nieuwsbrieven, rapporten, begrotingen en jaarstukken. Dit kunnen documenten zijn van de provincies, maar ook van andere overheden of aan de provincies gerelateerde instellingen. Ook spreken zij zo nodig betrokken ambtenaren, maar ze voeren vooral ook informerende

gesprekken met Statenleden en ze volgen vergaderingen van Statencommissies en PS als een relevant onderwerp op de agenda staat.

De Rekenkamer verzamelt relevante onderwerpen en beoordeelt deze onderwerpen op financieel belang, maatschappelijk belang, rol van de provincie en geschiktheid voor een rekenkameronderzoek.

Wat mag het kosten?

De kosten voor het onderzoek zullen circa € 170.000 bedragen inclusief overhead en (de voor de provincies compensabele) BTW.

1.2 Paragrafen

De beleidsbegroting bestaat uit een aantal paragrafen waarin de beleidslijnen zijn vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten (zie BBV). Voor de Rekenkamer zijn alleen onderstaande paragrafen Weerstandsvermogen, Financiering en Bedrijfsvoering van toepassing.

1.2.1 Weerstandsvermogen

De directe risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie van de Rekenkamer, zijn minimaal van omvang. De Rekenkamer heeft vooral te maken met reguliere kosten die vooraf goed te ramen zijn, zoals personeelskosten, huisvesting, ICT en kantoorartikelen. Onverwachte kosten van substantiële omvang waarvoor geen dekking is, hebben zich in het verleden niet voorgedaan en worden ook in 2020 niet verwacht.

De weerstandscapaciteit van de Rekenkamer bestaat uit het resterende deel van de begroting inclusief de reserves onderzoek en spaarverlof van in totaal € 320.000 waarvoor nog geen verplichtingen zijn aangegaan. Deze capaciteit is voldoende groot om de risico's van materiële betekenis af te dekken.

In totaal hebben wij zes risico's geïdentificeerd waarvoor beheersmaatregelen zijn getroffen. De risico's van het eigen risicodragerschap, het persoonlijk ontwikkelbudget (POB) en de evaluatie van de Rekenkamer zijn afgedekt door middel van een voorziening. De risico's van extra onderzoek, de extra kosten van de plaatsvervangend bestuurder en van het sparen van vakantiedagen, zijn afgedekt door middel van een reserve. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.2 Uiteenzetting financiële positie.

1.2.2 Financiering

De Randstedelijke Rekenkamer wordt gefinancierd door de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Het programmaresultaat is te gebruiken om de reserves aan te vullen tot 25% van de totale bijdrage van de vier deelnemende provincies. Het resterende deel wordt naar rato van de bijdragen teruggestort naar de vier provincies.

De Rekenkamer heeft een rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Conform het Treasurystatuut kunnen tijdelijke overschotten aan liquide middelen worden uitgezet, indien hiermee een rentevoordeel van meer dan € 4.000 kan worden behaald. Dit is niet het geval en daarom zetten we in 2020 geen middelen uit.

1.2.3 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de stand van zaken en de beleidsvoornemens omtrent de bedrijfsvoering.

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

Het personeel van de Randstedelijke Rekenkamer is in dienst van de provincie Flevoland. De Randstedelijke Rekenkamer volgt daarom het beleid van de provincie aangaande de arbeidsvoorwaarden, de arbeids-omstandigheden en het ziekteverzuim. De Randstedelijke Rekenkamer stelt zich ten doel om het ziekteverzuim in 2020 onder de norm van 5% te houden. Indien een medewerker zich regelmatig ziek meldt, zal er een verzuimgesprek plaatsvinden tussen de medewerker en de bestuurder/directeur. De Rekenkamer stimuleert vitaliteit van het team door middel van goed ingerichte werkplekken en persoonlijke aandacht voor werkdruk en werkplezier.

De Randstedelijke Rekenkamer beschikt over twee gediplomeerde bedrijfshulpverleners, die in geval van ongevallen of calamiteiten in staat zijn eerste hulp te verlenen. De bedrijfshulpverleners zullen beide in 2020 een herhalingscursus volgen.

Personeelsbeleid

De personeelsformatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat uit een ambitieuze groep van hoog opgeleide medewerkers met over het algemeen ruime onderzoekservaringen. Ook in 2020 zal de Rekenkamer aandacht besteden aan opleiding en training, zodat de medewerkers zich verder blijven ontwikkelen. Voor het aanvullen van specifieke kennis en vaardigheden, worden zo nodig externen ingezet.

Alhoewel de bestuurder/directeur bevoegd is tot het voeren van een eigen personeelsbeleid wordt in principe aangesloten bij het personeelsbeleid van de provincie Flevoland. Met regelmaat worden P&O-aangelegenheden met de afdeling Managementondersteuning van de provincie Flevoland afgestemd. Voor 2020 gaat het bijvoorbeeld om de implicaties van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren en de plaatsing van het personeel van de Randstedelijke Rekenkamer in het Generiek functiegebouw.

Automatisering en Informatisering

Het ICT systeem van de Randstedelijke Rekenkamer biedt de mogelijkheid om locatie ongebonden te kunnen werken. Voor 2020 is een aantal wijzigingen voorzien. Deze hebben met name betrekking op het verder verbeteren en beveiligen van de ICT omgeving.

Communicatie

De Rekenkamer is regelmatig op de provinciehuizen. De eerder genoemde provincieteams onderhouden actief contact met de Statenleden voor input van onderzoeksuggesties en reflectie op ons werk. Al in een vroege fase van ieder onderzoek wordt gesproken met ambtenaren en Statenleden, zodat het onderzoek zoveel mogelijk kan aansluiten bij de behoefte van PS. Ook besteedt de Rekenkamer veel aandacht aan de wijze van het aanbieden van haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen. De Rekenkamer publiceert haar rapporten op de website www.randstedelijke-rekenkamer.nl, waarop niet alleen de publicaties maar ook de agenda's en verslagen van de behandeling eenvoudig zijn te vinden.
De Randstedelijke Rekenkamer voert regelmatig overleg met andere Rekenkamers. In het kader van de Kring van Provinciale Rekenkamers wordt tijdens bijeenkomsten onder meer gesproken over bedrijfsvoering, beleid, onderzoeksprogrammering en concrete onderzoeken. Daar waar relevant wisselen de Rekenkamers informatie uit over de oriëntatie op een onderzoeksonderwerp, het beoordelingskader, de onderzoeksopzet en de

bevindingen. Tevens heeft de bestuurder/directeur regelmatig overleg met de directeuren van de Rekenkamers van Amsterdam en Rotterdam. Daarnaast participeert de Randstedelijke Rekenkamer in een overleg van de lokale rekenkamers in de regio Kennemerland en in een overleg van de lokale Rekenkamers in Flevoland om kennis en ervaring te delen.

Organisatie

De organisatie van de Randstedelijke Rekenkamer bestaat uit een totale formatie van 11,3 fte. Wij zijn een overwegend jong team, met veel parttimers. Ook wordt er in 2020 gebruik gemaakt van ouderschapsverlof. Voor de boven formatieve 0,1 fte bestuurder wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve. Dit alles biedt in 2020 financiële ruimte voor tijdelijke onderzoekers. De ambtsperiode van de huidige bestuurder/directeur loopt november 2020 af. Een subcommissie uit de Programmaraad (één lid per provincie) zal zich hierover in de komende periode buigen.

De formatie en bezetting begin 2020 zijn als volgt:

Formatie	Fte	Bezetting 1 januari 2020	Fte
Bestuurder/directeur	1,1	Bestuurder/directeur	1,2
Ondersteuning	1,2	Ondersteuning	1,3
Projectleider	3,0	Projectleider	2,6
Onderzoeker	6,0	Onderzoeker (vast)	5,6
		Onderzoeker (tijdelijk)	1,6
Totaal	**11,3**	**Totaal**	**12,4**

Interne beheersing

De financiële administratie wordt bijgehouden door het secretariaat van de Randstedelijke Rekenkamer. Conform de Financiële beleids- en beheersverordening en de Controleverordening heeft de Rekenkamer een Intern Controleplan. Met behulp van checklists wordt in september en in februari de betrouwbaarheid van de financiële informatievoorziening en de naleving van relevante wet- en regelgeving getoetst. Via kwartaalrapportages houdt de bestuurder/directeur van de Rekenkamer zicht op de uitputting van de begroting, de voortgang van de onderzoeken en de omvang van de liquide middelen.

Huisvesting en facilitaire dienstverlening

De Randstedelijke Rekenkamer is gevestigd nabij station Sloterdijk in Amsterdam. Vanuit dit kantoorpand is er via het openbaar vervoer een goede aansluiting met de vier provinciehuizen in Den Haag, Haarlem, Lelystad en Utrecht. De kantoorruimte is gehuurd en maakt onderdeel uit van een bedrijfsverzamelgebouw. De facilitaire dienstverlening (zoals bewaking, schoonmaak en receptie) maakt onderdeel uit van het huurcontract. Het huurcontract zal in 2020 worden verlengd. Vanwege het vervallen van de korting op het huidige huurcontract zullen de kosten voor de huisvesting in 2020 stijgen.

| 2 | Financiële begroting

2.1 Overzicht van Baten en Lasten

	Begroting 2020 1e wijziging	Begroting 2020 primitief	Begroting 2019	Rekening 2018
Baten				
Bijdragen van de provincies	1.649.100	1.646.500	1.608.100	1.553.300
Extra bijdrage provincie Utrecht				128.064
Rentebaten		-	-	-
Onttrekking uit de voorziening POB	7.000	7.000	7.000	
Som van de baten	**1.656.100**	**1.653.500**	**1.615.100**	**1.681.364**
Lasten				
Onderzoeksprogramma	1.661.300	1.652.700	1.613.900	1.553.507
Toevoeging voorziening POB				4.083
Toevoeging aan de voorziening eigen risicodragerschap		-		7.543
Toevoeging aan voorziening evaluatie	8.300	8.300	8.300	8.300
Som van de lasten	**1.669.600**	**1.661.000**	**1.622.200**	**1.573.433**
Resultaat voor bestemming	**-/-13.500**	**-/-7.500**	**-/-7.100**	**107.931**
Onttrekking uit bestemmingsreserve plv bestuurder	13.500	13.500	13.100	12.726
Toevoeging aan bestemmingsreserve onderzoek	-	-	-	60.000
Onttrekking uit bestemmingsreserve onderzoek	-	-	-	-
Toevoeging aan bestemmingsreserve spaarverlof	-	-6.000	-6.000	-13.000
Onttrekking aan reserve spaarverlof	-	-	-	-
Resultaat na bestemming	**-**	**-**	**-**	**47.657**
Bestemming programmaresultaat				
Verrekenen met de deelnemende provincies	**-**	-	-	47.657

De lasten worden gedekt door de bijdragen van de provincies aan de Gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer en onttrekkingen uit de voorzieningen POB en de bestemmingsreserve plaatsvervangend bestuurder.

Baten

De begroting van de Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de Macro Economische Verkenningen van het CPB. Voor 2020 bedraagt de indexering voor de Salarissen en sociale lasten 2,8% en de indexering voor Overige overheadkosten 1,5%. De structurele begroting neemt hierdoor met 2,5% toe.

Begroting	Structureel 2020		Structureel 2019 (na MEV)
Salarissen en sociale lasten	1.333.400	(+2,8%)	1.297.100
Overige overheadkosten	315.700	(+1,5%)	311.00
Totaal	1.649.100	(+2,5%)	1.608.100

De verdeling van de kosten over de vier deelnemende provincies dient te worden gebaseerd op gegevens uit de meicirculaire provinciefonds 2019[4], zoals overgenomen in onderstaande tabel.

Provincie	Belastingcapaciteit	Totale uitkering Provinciefonds	Totaal	In %
Flevoland	62.018.011	95.050.147	157.068.158	10,96%
Noord-Holland	203.362.935	211.453.944	414.816.879	28,93%
Utrecht	112.368.759	230.006.445	342.375.204	23,88%
Zuid-Holland	248.918.588	270.457.456	519.376.044	36,23%
Totaal	626.668.293	806.967.992	1.433.636.285	100,00%

Voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij (het gelijke deel). Voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds (het ongelijke deel). De bijdragen van de vier provincies worden in de hiernavolgende tabel weergegeven.

Provincie	In %	Ongelijk deel	Gelijk deel	Totaal structurele bijdragen incl. BTW
Flevoland	10,96%	90.337	206.138	296.475
Noord-Holland	28,93%	238.580	206.138	444.718
Utrecht	23,88%	196.916	206.138	403.053
Zuid-Holland	36,23%	298.717	206.138	504.854
Totaal	100,00%	824.550	824.550	1.649.100

De genoemde bijdrage van de provincies is inclusief de voor de provincies compensabele BTW. De Rekenkamer verstrekt namelijk na afloop van het jaar een opgave van de afgedragen BTW aan de provincies. De provincies kunnen deze omzetbelasting beschouwen als ware deze rechtstreeks in rekening gebracht, zodat compensatie van deze omzetbelasting uit het BTW-compensatiefonds mogelijk is. De raming van de netto bijdragen is in de hiernavolgende tabel weergegeven.

Provincie	Bijdragen incl. BTW	Raming netto bijdragen
Flevoland	296.475	247.400
Noord-Holland	444.718	371.100
Utrecht	403.053	336.300
Zuid-Holland	504.854	421.300
Totaal	1.649.100	1.376.100

[4] In de gemeenschappelijke regeling Randstedelijke Rekenkamer is vastgelegd dat de kosten over de deelnemers worden verdeeld volgens de sleutel zoals omschreven in artikel 8 van de Statuten van de Vereniging Interprovinciaal Overleg.

Lasten

In onderstaande tabel worden de lasten per kostenpost gegeven

Lasten	Begroting 2020 1e wijziging	Begroting 2020 oorspronkelijk 2020	Begroting 2019	Rekening 2018
Personeel	1.419.300	1.394.500	1.331.200	1.198.636
- w.v. management en ondersteuning (overhead)	*190.400*	*189.700*	*187.100*	
13,4%	*25.000*	*25.000*	*29.000*	
- w.v. opleidingen (overhead) 1,8%				
Inhuur	90.000	110.000	130.000	209.402
w.v. Project inhuur	*45.000*	*65.000*	*75.000*	*168.057*
w.v. Inhuur diensten van derden	*45.000*	*45.000*	*55.000*	*41.345*
Huisvesting en servicekosten (overhead)	122.000	120.300	117.000	114.658
Informatievoorziening (overhead)	30.000	27.900	35.700	30.811
Toevoeging voorziening POB	-	-	-	4.083
Toevoeging voorziening Evaluatie	8.300	8.300	8.300	8.300
Toevoeging voorziening eigen risicodragerschap	-	-	-	7.543
	1.669.600	1.661.000	1.622.200	1.573.433

Lasten onderzoeksprogramma

Personeel

De personele lasten zijn iets hoger dan de raming van de primitieve begroting 2020 ten gevolge van de inzet van tijdelijke onderzoekers.

Project inhuur

Het bedrag voor project inhuur is lager dan geraamd in de primitieve begroting om de extra kosten van personeel op te vangen.

Inhuur diensten van derden

De kosten voor de inhuur van diensten van derden zijn nagenoeg gelijk aan de raming van de primitieve begroting 2020.

Huisvesting en servicekosten

De huisvesting en servicekosten stijgen licht, omdat de huidige korting op het huurcontract vervalt.

Informatievoorziening

De kosten voor informatievoorziening stijgen iets, omdat geïnvesteerd wordt in informatieveiligheid.

Evaluatie

De Gemeenschappelijke Regeling bepaalt dat de Rekenkamer eens per zes wordt geëvalueerd. De laatste evaluatie is bijna geheel in 2018 uitgevoerd. Vanaf 2019 wordt jaarlijks een zesde deel van de geraamde kosten voor de volgende externe evaluatie toegevoegd aan de voorziening.

Toevoeging aan de voorziening eigen risicodragerschap
Er wordt in 2020 geen onttrekking verwacht.

Saldo
Het beoogde saldo voor 2020 is nul. Indien zich een overschot mocht voordoen, dan kan dit worden gebruikt om de reserves aan te vullen tot maximaal 25% van de bijdragen van de provincies. Het restant vloeit vervolgens terug naar de deelnemende partijen.

2.2 Uitzetting financiële positie

Financiering
Voor een toelichting op de financiering zie onderdeel baten in paragraaf 2.1.

Reserves

Bestemmingsreserve onderzoek				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	215.000	0	60.000	275.000
2019	275.000	0	10.000	285.000
2020	**285.000**	**0**	**0**	**285.000**

Bestemmingsreserve plaatsvervangend bestuurder				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	74.000	13.000	0	61.000
2019	61.000	13.100	0	47.900
2020	**47.900**	**13.500**	**0**	**34.400**

Bestemmingsreserve spaarverlof				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	32.000	0	13.000	45.000
2019	45.000	10.000	0	35.000
2020	**35.000**	**0**	**0**	**35.000**

Bestemmingsreserve onderzoek
De opgebouwde bestemmingsreserve onderzoek zal in 2020 in principe niet worden aangesproken. Overeenkomstig de motivatie van de opbouw van de bestemmingsreserve zijn hierop twee uitzonderingen mogelijk:

1. Het terstond uitvoeren van eenmalig extra onderzoek, als de actualiteit daar aanleiding voor geeft. Dankzij de reserve is de Rekenkamer dan niet afhankelijk van het al dan niet beschikbaar stellen van extra budget door de provincies.
2. Het opvangen van onverwachte extra uitgaven voor het geprogrammeerde onderzoek.

Bestemmingsreserve plaatsvervangend bestuurder
PS van de vier provincies hebben besloten om een nieuwe plaatsvervangend bestuurder aan te stellen voor 0,2 fte, terwijl bij de reorganisatie budgettair rekening is gehouden met 0,1 fte. Vanuit het programmaresultaat 2016 is daarom voor de extra 0,1 fte € 80.000 gestort in een bestemmingsreserve voor de plaatsvervangend bestuurder. De onttrekking aan de reserve zal in 2020 naar verwachting ongeveer € 13.500 bedragen.

Bestemmingsreserve spaarverlof
In het kader van de CAO hebben medewerkers de mogelijkheid om hun al dan niet bijgekochte verlof tot een bepaald, maar aanzienlijk plafond, te sparen. Er is een voorziening gevormd voor het geval (langdurig) doorbetaald verlof wordt opgenomen en hiervoor vervanging ingehuurd moet worden. De dotaties zijn afgeleid van de tot 1 januari 2020 al opgebouwde verlofuren en het verwachte saldo per 31 december 2020.

Investeringen
In 2020 zijn geen grote investeringen voorzien. De waardering van de vaste activa op de balans wordt voor ultimo 2020 geschat op ongeveer € 1.400. De Rekenkamer investeert niet in openbare ruimtes met een maatschappelijk nut. De vaste activa worden volgens de systematiek uit artikel 8 van de financiële beleids- en beheersverordening afgeschreven.

Voorzieningen

Voorziening POB				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	25.000	4.000	8.000	29.000
2019	29.000	15.000	8.000	22.000
2020	**22.000**	**15.000**	**8.000**	**15.000**

Voorziening Evaluatie				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	50.000	45.000	8.000	13.000
2019	13.000	5.000	8.000	16.000
2020	**16.000**	**0**	**8.000**	**24.000**

Voorziening eigen risicodragerschap				
	Beginsaldo	Onttrekkingen	Toevoegingen	Eindsaldo
2018	49.000	0	8.000	57.000
2019	57.000	0	0	57.000
2020	**57.000**	**0**	**0**	**57.000**

Voorziening POB
In het kader van de CAO hebben alle medewerkers per 1 januari 2018 de beschikking over een Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) van € 5.000 voor een periode van vijf jaar. Dit bedrag mag ineens, maar ook verspreid over vijf jaar worden uitgeput. Voor de Rekenkamer kan dit oplopen tot maximaal € 65.000. In 2017 is € 25.000 gestort in de voorziening en in de jaren 2018-2022 zal jaarlijks een bedrag van € 8.000 worden gestort. Voor 2020 wordt verwacht dat weer enkele medewerkers hun POB zullen benutten.

Voorziening evaluatie
De Gemeenschappelijke Regeling bepaalt dat de Rekenkamer eens per zes wordt geëvalueerd. De laatste evaluatie is bijna geheel in 2018 uitgevoerd. In 2020 wordt een bedrag gestort van een zesde van de totale kosten voor de volgende evaluatie.

Voorziening eigen risicodragerschap
De Randstedelijke Rekenkamer is eigen risicodrager, waardoor mogelijke uitkeringslasten bij vertrek van personeel ten laste van de Rekenkamer worden gebracht. Omdat de Rekenkamer voor tijdelijk personeel een payroll-aanstelling als beheersmaatregel ongewenst vindt en omdat dat ook een relatief dure constructie is, is voor het eigen risicodragerschap een voorziening gevormd. In 2018 is de voorziening aangevuld tot het geraamde bedrag om het gemiddelde van de mogelijke scenario's te dekken.

2.3 Meerjarenraming

De begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt jaarlijks geïndexeerd. De indexering voor 2020 is gebaseerd op de indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan van het CPB en is 2,5%. Voor 2021 en verder schat de Rekenkamer de prijsindexering constant op 2%. De rentebaten zijn op € 0 geraamd, omdat het drempelbedrag van € 4.000 voor het uitzetten van overtollige middelen de komende jaren waarschijnlijk niet behaald zal worden. De lasten voor de extra 0,1 fte voor de plaatsvervangend bestuurder worden gedekt vanuit de bestemmingsreserve voor de plaatsvervangend bestuurder, die hiervoor tot en met het eerste kwartaal van 2023 toereikend is. De PS-en van de Randstadprovincies dienen ruim voor dit moment een beslissing te nemen over de herbenoeming van de plaatsvervangend bestuurder.

Hieronder is de meerjarenraming tot en met 2023 gegeven.

Baten	begroting 2019	begroting 2020 1e wijziging		2021		2022		2023	
Bijdragen provincies structurele begroting	1.608.100	1.649.100	(+2,5%)	1.682.000	(2%)	1.715.600	(2%)	1.749.900	(2%)
Rentebaten	-								
Onttrekking uit de voorziening POB	7.000	7.000		7.000		7.000			
Lasten									
Onderzoeksprogramma	1.613.900	1.661.300	(+2,9)	1.694.500	(2%)	1.728.300	(2%)	1.748.600	(1,2%)
Toevoeging aan de voorziening evaluatie	8.300	8.300		8.300		8.300		8.300	
Toevoeging aan de voorziening eigen risicodragerschap	-	-		-					
Saldo	**-7.100**	**-13.500**		**-13.800**		**-14.000**		**-7.000**	
Onttrekking aan bestemmingsreserve plv bestuurder	13.100	13.500		13.800		14.000		7.000	
Toevoeging aan bestemmingsreserve spaarverlof	-6.000	-		-		-		-	
Saldo	**0**	**0**		**0**		**0**		**0**	

Colofon

Randstedelijke Rekenkamer
Teleportboulevard 110
1043 EJ Amsterdam
020 – 58 18 585
info@randstedelijke-rekenkamer.nl
www.randstedelijke-rekenkamer.nl
Volg ons op twitter via: @rekenrandstad

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, [datum]

Onderwerp: Wijziging van de Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015

Kenmerk:

Bijlagen:

- Ontwerpbesluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van [datum] tot wijziging van de Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015.

1. Inleiding

De Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015 is toe aan actualisatie. De voorliggende wijziging heeft als doel om de verordening aan te passen op twee punten.

2. Toelichting

De twee aan te passen punten betreffen de volgende voorgestelde wijzigingen

1. De bestaande praktijk dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitbetaald in plaats van viermaal per jaar formaliseren. Voorgesteld wordt om deze praktijk nu te regelen in de verordening door in artikel 8.1 op te nemen dat het voorschot tweemaal per jaar wordt uitgekeerd.

2. Het subsidiejaar eindigt ieder jaar op 14 maart. Elke vier jaar zijn er Provinciale Statenverkiezingen, met kort daarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten. Deze vinden in sommige verkiezingsjaren op een later tijdstip plaats dan de datum van 14 maart.

   Indien een fractie na verkiezingen niet terugkeert in Provinciale Staten, krijgt zij geen subsidie meer. Door middel van de voorgestelde wijziging kunnen gemaakte kosten tussen 14 maart en de datum waarop de afscheidsvergadering van Provinciale Staten plaatsvindt toch worden betrokken bij de subsidievaststelling van het betreffende subsidiejaar. Hiermee wordt ondervangen dat fracties rechtmatige kosten zelf moeten dragen.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

De aanpassingen zullen nauwelijks financiële gevolgen hebben.

4. Proces en procedure

Het besluit wordt na vaststelling door PS bekendgemaakt via het Provinciaal Blad op overheid.nl. De geconsolideerde tekst van de verordening zal terug te vinden zijn in de regelingenbank op overheid.nl.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Het Presidium

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

dhr. E. Krijgsman, griffier

Ontwerpbesluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van [datum] tot wijziging van de Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015
Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

Gelezen de voordracht van het presidium van [datum];

Gelet op artikel 33 Provinciewet,

besluiten:

ARTIKEL I
De Subsidieverordening fractiebijdragen Noord-Holland 2015 wordt als volgt gewijzigd:

A
Artikel 8, eerste lid, komt te luiden:
1. Bij de subsidieverlening wordt bepaald dat op 1 april en 1 oktober een voorschot wordt betaald van 50% van het verleende subsidiebedrag, onder verrekening van eventuele vorderingen die voortvloeien uit besluiten tot subsidievaststelling over voorgaande jaren.

B
In artikel 11a wordt, onder vernummering van het tweede tot het derde lid, een lid ingevoegd, luidende:
2. Indien een fractie na verkiezingen niet terugkeert in provinciale staten, worden rechtmatige kosten, gemaakt tussen 14 maart en de datum waarop de afscheidsvergadering van provinciale staten plaatsvindt, betrokken bij de subsidievaststelling over het voorgaande subsidiejaar.

ARTIKEL II
Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Provinciaal Blad waarin het wordt geplaatst, waarbij
a. artikel I, onderdeel A, terugwerkt tot 15 maart 2017;
b. artikel I, onderdeel B, terugwerkt tot 15 maart 2019.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

K. Bolt, griffier

Toelichting

A

Het voorschot wordt tweemaal per jaar uitbetaald. Deze praktijk wordt nu geregeld in de verordening.

B

Het subsidiejaar eindigt op 14 maart. De Provinciale Statenverkiezingen, en daarmee de afscheidsvergadering van Provinciale Staten, vinden soms op een later tijdstip plaats.
Indien een fractie niet terugkeert in Provinciale Staten, krijgt zij geen subsidie meer.
Door middel van deze wijziging kunnen gemaakte kosten tussen 14 maart en de datum waarop de afscheidsvergadering van provinciale staten plaatsvindt worden betrokken bij de subsidievaststelling van het voorgaande subsidiejaar. Hiermee wordt ondervangen dat fracties rechtmatige kosten zelf moeten dragen.

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1700
Extern Zaak ID	994478
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	7.a
Omschrijving	De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, Jaarprogramma 2020
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief PS De Kop Werkt!.pdf
Bijlage 1 Overzicht Voortgangsrapportage 2019 en Jaarprogramma 2020
bijlage 2 Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	25 november 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De provincie Noord-Holland werkt met de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) aan de uitvoering van het programma De Kop Werkt!
Het jaarprogramma wordt ter goedkeuring aangeboden en de over de voortgang van het programma De Kop Werkt! wordt gerapporteerd.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
mw I.A. Soldaat
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144181
soldaati@noord-holland.nl

Verzenddatum
21 NOV. 2019

Kenmerk
994478 / 1315336

Uw kenmerk

Betreft: **De Kop Werkt!**
Voortgangsrapportage 2019, Jaarprogramma 2020

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

Het college besluit:

1. de Voortgangsrapportage 2019 en het Jaarprogramma 2020 van het programma 'De Kop Werkt!' vast te stellen;
2. de Voortgangsrapportage 2019 ter kennisname en het Jaarprogramma 2020 voor opmerkingen voor het vervolg van het programma 'De Kop Werkt!' aan Provinciale Staten te sturen door middel van bijgaande brief.

Op 11 april 2017 hebben de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) en de provincie Noord-Holland de "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! 2017 - 2020" getekend.
Op grond van artikel 3, lid 6 van de "Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt!" bereidt de Stuurgroep jaarprogramma's van uitvoerbare projecten voor die zijn opgenomen in Investeringsprogramma 2017 - 2020. Deze jaarprogramma's worden samen met wijzigingen groter dan € 500.000,- voor opmerkingen voorgelegd aan de raden en de Provinciale Statencommissie EFB.
Naast het opstellen van jaarprogramma's en het voorleggen van wijzigingen wordt gerapporteerd over de voortgang van het programma.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De stuurgroep De Kop Werkt! heeft de Voortgangsrapportage 2019 en het Jaarprogramma 2020' vastgesteld. De voortgangsrapportage informeert over de stand van zaken met betrekking tot de diverse projecten die in 2017, 2018 en 2019 zijn gestart. Het jaarprogramma 2020 geeft aan welke projecten nog doorlopen in 2020 en welke projecten vanaf 2020 gaan starten. Dit alles in de grotere context van de vastgestelde Investeringslijst 2017-2020.

Voortgangsrapportage 2019

Na ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst in april 2017 is voortvarend gestart met de uitvoering van de projecten uit het Investeringsprogramma De Kop Werkt!. De voortgangsrapportage 2019 gaat over de projecten die vanaf april 2017 zijn opgestart en zijn vastgelegd in de jaarprogramma's 2017 t/m 2019. Per project wordt ingegaan op de tot nu toe uitgevoerde werkzaamheden, de wijzigingen van projecten, de planning en de verantwoording van de uitgegeven budgetten.

Uit de voortgangsrapportage valt af te leiden dat voor de uitvoering van de Investeringslijst De Kop Werkt! € 20.343.700 beschikbaar is gesteld. Hiervan is inmiddels circa € 6 miljoen uitgegeven en zijn inmiddels 41 van de 50 projecten opgepakt en in uitvoering genomen.
Van de circa € 9,6 miljoen die nog moet worden opgevraagd is circa € 7,6 miljoen bestemd voor de Bestuursopdracht Havens en het project Bereikbaarheid.

Projecten uit de Bestuursopdracht Havens en het project bereikbaarheid (realisatie netwerkkwadrant Kop van Noord-Holland) zullen niet voor eind 2020 op de oorspronkelijk aangegeven wijze zijn uitgevoerd. In het geval van het project bereikbaarheid was dit overigens ook voor de start al bekend.

Voor de projecten uit de Bestuursopdracht Havens geldt dat deze vertraging en wijzigingen oplopen door gewijzigd beleid van Defensie / Koninklijke Marine en dit levert druk op de ontwikkelingen in de civiele haven op. De opgaven in de haven van Den Helder zijn ook onderdeel van de afspraken die provincie en Den Helder hebben gemaakt in de Samenwerkingsovereenkomst Den Helder- provincie Noord-Holland (2018).

De verwachting is dat het programma, in ieder geval voor de uitvoering van de Bestuursopdracht Havens en het project bereikbaarheid, na 2020 deels door zal lopen. De Samenwerkingsovereenkomst voorziet in verlenging van de overeenkomst. In artikel 8 is opgenomen dat partijen tot uiterlijk 1 oktober 2020 kunnen besluiten tot verlenging van de samenwerking.

De wijzigingen van projecten zijn opgenomen in de voortgangsrapportage (rechterkolom bijzonderheden). Tenslotte wordt in de rapportage voor diverse projecten budget gevraagd voor uit te voeren werkzaamheden in 2020.

De voortgangsrapportage is ter kennisname en als bijlage 1 opgenomen.

Jaarprogramma 2020

Het jaarprogramma 2020 bestaat uit twee onderdelen. In de eerste plaats uit nieuw op te starten projecten die zijn opgenomen op de Investeringslijst 2017 - 2020. Voor 2020 wordt opgevoerd een deelproject uit het dorpontwikkelplan Wieringerwerf. Dit plan komt in de plaats van het dorpontwikkelplan Middenmeer.

In de tweede plaats maken de doorlopende projecten uit de jaarprogramma's 2017 t/m 2019 ook onderdeel uit van het jaarprogramma 2020. Deze projecten hebben voor 2020 budget nodig en in de voortgangsrapportages 2019 (bijlage 1) wordt op het project en het benodigde budget ingegaan.

In de samenwerkingsovereenkomst is vastgelegd dat deze projecten opnieuw voorgelegd moeten worden om in aanmerking te komen voor budget. De Staten mogen opmerkingen naar voren brengen op het jaarprogramma 2020.

Als kader voor deze opmerkingen dient het 'Toetsingskader projecten De Kop Werkt!'. Dit document bevat criteria voor de beoordeling van de projecten. De projecten kunnen op zowel de kwalitatieve criteria als de basisvoorwaarden uit het toetsingskader worden beoordeeld.

Het toetsingskader is als bijlage 2 bijgevoegd.
De voortgangsrapportage (bijlage 1) is weergegeven in een digitaal magazine.

Hieronder de link naar genoemd magazine.

https://publicize.nl/de-kop-werkt-halfjaarverslag-2019

Vervolgprocedure
Wij zullen na de consultatieronde bij uw Staten gehoord hebbende uw opmerkingen, besluiten over het instemmen met het Jaarprogramma 2020.

Voor onze samenwerkingspartners geldt dat de colleges B&W van Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel gehoord hebbende de opmerkingen en de wensen en bedenkingen van de gemeenteraden, besluiten over het instemmen met het Jaarprogramma 2020.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Meegezonden bijlagen:
1. Overzicht voortgangsrapportage 2019 en jaarprogramma 2020
2. Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

Voortgangsrapportage 2019 en jaarprogramma 2020

Leeswijzer

Hieronder treft u het overzicht aan van de voortgang van de projecten welke in 2017, 2018 en 2019 zijn opgestart.
Onderaan de lijst is het overzicht opgenomen van de nieuw op te starten projecten in het jaarprogramma 2020.

Deze bijlage is een verkorte weergave van de projecten. Wilt u over de voortgang van een betreffend project of over de nieuwe projecten meer informatie?
U kunt dan in de kolom Beschrijving op het project klikken om bij de achterliggende informatie te komen.

Een samenvatting van de voortgang van de projecten is opgenomen in het digitaal magazine:
https://publicize.nl/de-kop-werkt-halfjaarverslag-2019

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Bestuursopdracht Havensontwikkeling							
211	Ontwikkellocatie kade 43-46	Kade 43-46 betreft de ontwikkeling van een verbrede (mogelijk ISPS) kade nabij de zeehaven, achter de Moormanburg.	**100.000**	**100.000**		**112.527**	**0**	Er is sprake van een overschrijding van het beschikbare budget van € 12.527. De overschrijding wordt binnen de bestuursopdracht Havens gedekt uit de niet bestede gelden van het project 214.
212	Ontwikkellocatie Paleiskade 2 = Harssens I	Paleiskade 2 betreft de aanleg van een kade en terrein als "one stop supply base" voor de offshore operations and maintenance sector.	**1.800.000**	**500.000**		**0**	**1.300.000**	
213	Field Lab Maritieme drones	Realisatie van fysieke onderzoek en test faciliteiten voor het in de praktijk testen van maritieme drones.	**150.000**	**150.000**		**157.957**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 141 (verbetering Zanddijk) € 150.000 verschoven naar dit project.
214	Haven Oude Zeug	Faciliteren van bedrijfsontwikkeling haven Oude Zeug.	**75.000**	**50.000**			**25.000**	Zie tekst bijzonderheden project 211 ontwikkellocatie kade 43 - 46
216	Marketingstrategie Maritime Maintenance & Offshore Logistics	Het project moet bijdragen aan de verbetering van de concurrentiepositie van de PoDH en overige havens in de Kop. De marketingstrategie is bedoeld om meer bedrijven gerelateerd aan de energiesector op de Noordzee naar de regio te halen.	**400.000**	**305.000**	**30.000**	**170.000**	**65.000**	
217/218	Vaststellen geluidsruimte en het nemen van geluidsmaatregelen	Onderzoek geluidsruimte en nemen van maatregelen voor een verdere ontwikkeling van de haven.	**800.000**	**180.000**		**80.604**	**620.000**	
219	Samenwerkende havens Kop van NH	Project betreft het vorm en inhoud geven aan samenwerking tussen de havens in de Kop van NH.	**50.000**	**45.000**		**-**	**5.000**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
221	Project Buitenveld	Verwerving en ontwikkeling strategische locatie tussen haven en Willemsoord.	**1.000.000**	**1.000.000**		**-**	**0**	
231	Building with nature	Bevorderen natuurkwaliteit in en om het Balgzand en het bevorderen van duurzame economische groei door creatie van ruimte in de haven van Den Helder voor havengerelateerde bedrijvigheid.	**750.000**	**750.000**		**484.250**	**0**	
	Bestuursopdracht Match 2020							
	Uitvoering BO Aansluiting Onderwijs Arbeidsmarkt (Match2020) sectorplannen:							
611	Uitvoering BO Match2020	Met het opstellen en uitvoeren van sectorplannen voor de vier sectoren wordt invulling gegeven aan het stimuleren van de regionale arbeidsmarkt en het daarin tot stand brengen van een optimale afstemming van vraag en aanbod.	**1.430.000**	**1.430.000**		**899.057**	**0**	
613	Plan voor de Sector ZORG							
614	Plan voor de Sector AGRI							
615	Plan voor de Sector Maritiem, Offshore							
617	Plan voor de Sector Toerisme							
	Overige projecten binnen BO aansluiting onderwijs arbeidsmarkt:							
612 en 618	Campagne arbeidsmarktcommunicatie (incl. Carrieres in de Kop)	Met arbeidsmarktcommunicatie moet de Kop van Noord-Holland worden neergezet als aantrekkelijker leer- en werkregio. Het onderdeel Carrières in de Kop is samengevoegd met het project Arbeidsmarktcommunicatie.	**750.000**	**600.000**	**150.000**	**8.227**	**0**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Bestuursopdracht Destinatiemarketing							
711	Uitvoering marketingstrategie	Aan de hand van een toeristisch regioprofiel wordt een marketingstrategie bepaald en in de periode 2017-2020 worden diverse campagnes gevoerd.	**1.600.000**	**1.200.000**	**400.000**	**1.001.669**	**0**	
	Bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument							
111	Revitalisering De Koog/Planet Texel	Project betreft een revitalisering van De Koog (aanpassingen in Dorpsstraat, Kop van Zuid en Rondje De Koog en aanpassingen openbare ruimten).	**1.500.000**	**1.500.000**		**767.070**	**0**	
121	Opwaarderen Dorpsplein Huisduinen	Herinrichting van het Dorpsplein.	**150.000**	**150.000**		**10.000**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 141 (verbetering Zanddijk) € 200.000 verschoven naar dit project.
122	Verbinding zee-strand Huisduinen	Aanleg van een strandopgang voor een verbetering van de bereikbaarheid van het strand.	**100.000**	**100.000**		**2.930**	**0**	
131	Versterken ligging aan zee/Voorhoedeproject	Multifunctioneel ruimtegebruik op de dijk door realisering van een icoon/kunstwerk.	**1.000.000**	**1.000.000**		**60.940**	**0**	
151	Revitalisering Groote Keeten	Aanpassing openbare ruimte omgeving Dorpsplein Groote Keeten.	**250.000**	**250.000**		**250.000**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 181 (Petten Zuid) € 121.779 verschoven naar dit project.
161	Gebiedsvisie Sint Maartenszee	Vanuit de gebiedsvisie Sint Maartenszee is gekozen om het project "verkeersveiligheid/uitstraling Belkmerweg/ Westerduinweg/ Zeeweg" en "verleggen voetpad Zeeweg" uit te voeren.	**250.000**	**250.000**		**-**	**0**	
171	Onderzoek Petten Energy & Health	Het project betreft een totale gebiedsontwikkeling. Concrete projecten zijn voorzieningen tbv EHC, toegankelijkheid terrein, informatiecentrum, receptiegebouw en/of een incubatorgebouw.	**1.500.000**	**1.100.000**	**400.000**	**65.512**	**0**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit project nr. 181 (Petten Zuid) € 128.221 verschoven naar dit project.
192	Identity Matching	Doel van het project Identity Matching is om met concrete projecten de (toeristisch-) economische attractiviteit van de kustplaatsen te versterken.	**260.000**	**260.000**		**136.353**	**0**	
310	Waddenbaai	Ontwikkeling van een Waddenbelevingsroute met drie concrete projecten. Tevens betreft hjet project het opstarten van een interbestuurlijk gebiedsproces voor de Waddenbaai.	**500.000**	**500.000**		**320.000**	**0**	
411	Huisvesting arbeidsmigranten	Fatsoenlijke huisvesting van buitenlandse werknemers moet invulling geven aan dit project.	**100.000**	**87.700**		**-**	**12.300**	
421	Verduurzamingonderzoeken agrarische sector	Inventarisatie van oplossingsrichtingen en de vertaling naar concrete projecten voor de gevolgen van de reductie van uitstoot van CO_2 uit de glastuinbouw.	**50.000**	**50.000**		**5.620**	**0**	
431	Gezond lokaal voedselprogramma	Met twee verschillende projecten wordt ingezet op het vergroten van de marktkansen voor streekproducten.	**50.000**	**50.000**		**50.000**	**0**	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
441	Versterking IJsselmeerkustbeleving	Aanleg recreatieve voorzieningen langs de IJsselmeerkust i.v.m. versterking van de IJsselmeerkustbeleving.	750.000	200.000	535.000	70.000	15.000	Conform besluit stuurgroep DKW! wordt € 15.000 verschoven naar het project 542 vaarroutenetwerk knooppunt Kolhorn.
512	Dorpsontwikkeling Oudesluis	Uitvoering van het dorpsontwikkelplan Oudesluis.	500.000	500.000		500.000	0	Project is afgerond.
513	Dorpsplan Wieringerwerf	Verbeteren leefbaarheid in Wieringerwerf met als concrete projecten de verplaatsing van brandweerkazerne, ambulancepost en politiebureau en nieuwbouw van de gemeentewerf.	400.000	400.000			0	
516	Regionale visie verblijfsrecreatie / regionale detailhandelsvisie	Het project is gericht op de vitaliteit van de verblijfsrecreatie. De op te stellen vitaliteitsscan levert input op voor het vervolgproject "Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie".	100.000	50.000		49.806	50.000	Vitaliteitsscan Verblijfsrecreatie is opgeleverd. Dit gedeelte van het project is afgerond.
517	Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie	Op basis van de uitkomsten uit de vitaliteitsscan wordt in dit project aan de slag gegaan met het revitaliseren van de 120 onderzochte parken aan de hand van 5 actielijnen en 14 instrumenten.	1.400.000	475.000	925.000		0	
521	Vrijkomende agrarische bebouwing	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	100.000	50.000	50.000	3.365	0	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
530	Bereikbaarheid netwerkkwadrant:						**0**	
531	Opstellen en uitvoeren bereikbaarheidsplannen en kosten programmamanager	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	**100.000**	**300.000**		**273.000**	**-200.000**	
532	ICT gestuurd mobiliteitssysteem		**1.000.000**	**132.000**	**320.000**	**74.180**	**548.000**	
533	Ongelijkvloerse aansluitingen A9-N9-Den Helder		**2.500.000**	**242.000**	**270.000**	**21.300**	**1.988.000**	
534	Oost-West verbinding Stolpen-Medemblik		**2.500.000**	**282.000**	**220.000**	**79.750**	**1.998.000**	
535	Versterking N250 (Texel-knooppunt De Kooy)		**1.000.000**	**238.000**	**220.000**	**80.496**	**542.000**	
536	Vaste oeververbinding Burgervlotbrug		**1.000.000**	**102.000**	**120.000**	**49.050**	**778.000**	
542	Vaarroutenetwerk Kolhorn	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor knooppunt Kolhorn opgenomen in het programma.	**200.000**	**190.500**	**9.500**	**135.469**	**0**	Vanuit project nr. 441 versterking IJsselmeerkustbeleving wordt € 15.000 verschoven naar dit project.
543	Vaarroutenetwerk Amstelmeer - IJsselmeer	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor de vaarroute Amstelmeer - IJssemeer opgenomen in het programma.	**1.300.000**	**580.000**	**720.000**	**28.228**	**0**	
	JAARPROGRAMMA 2020							
514	Dorpsontwikkelplan Wieringerwerf		**400.000**		**400.000**		**0**	Oorspronkelijk project Dorpsontwikkelplan Middenmeer is gewijzigd in dit project.
							0	

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2019 (jaarprogramma 2017, 2018 en 2019)	Benodigd budget voor 2020 (jaarprogramma 2020)	Uitgegeven tot en met medio 2019	Nog beschikbaar 2020	Bijzonderheden ten aanzien van de projecten.
	Overige projecten						**0**	
141	Verbetering Zanddijk		**500.000**				**500.000**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit dit budget een bedrag van € 150.000 verschoven naar projectnr. 213 Field Lab drones en een bedrag van € 200.000 wordt verschoven naar projectnr. 122 Dorpsplein Huisduinen. Resteert nog een bedrag van € 150.000.
181	Herontwikkeling Petten Zuid		**250.000**				**250.000**	Conform besluit Stuurgroep DKW! wordt vanuit dit budget een bedrag van € 121.779 verschoven naar projectnr. 151 (Revitalisering Groote Keeten). Het overige budget € 128.221 wordt toegevoegd aan projectnr. 171 (onderzoek Petten Energy & Health).
191	Regionaal Uitvoeringsprogramma Noordzeekust		**50.000**				**50.000**	Stuurgroep DKW! heeft op 3 juli 2019 besloten om de bijdrage te koppelen aan het Regionaal Ambitiedocument 2.0..
193	Recreatief routenetwerk		**25.000**				**25.000**	In voorbereiding.
511	Vestigingsmilieus		**50.000**	**25.000**			**25.000**	Besluit stuurgroep DKW! 3 juli 2019 gelden toevoegen aan Regionaal Ambitiedocument 2.0.
515	Levensloopbestendig en verduurzamen bestaande woningen		**800.000**				**800.000**	In voorbereiding.
541	Groen blauw netwerk		**10.000**				**10.000**	In voorbereiding.
911	Regionale Omgevingsvisie		**50.000**				**50.000**	2020 oppakken, na opstellen Regionaal Ambitiedocument 2.0.
	Overige							
	Evenementen Sail		**200.000**	**200.000**		**200.000**	**0**	
	Onvoorzien		**200.000**				**200.000**	
	Totalen		**30.000.000**					
				15.574.200	**4.769.500**	**6.147.360**	**9.656.300**	
								30.000.000,00

Bijlage: Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt!

Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

Voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! dient te worden bepaald op basis van welke criteria projecten beoordeeld worden. De wijze van toetsing van de projecten dient daarom onderdeel te zijn van de samenwerkingsovereenkomst die wordt ondertekende door de partijen.
Het proces van projectbeoordeling waarborgt de zorgvuldigheid die in relatie tot ieder afzonderlijk projectvoorstel maar vooral ook tot de onderlinge en regionale samenhang in acht dient te worden genomen. Dit is in dit toetsingskader nader uitgewerkt.

Het programma De Kop Werkt! is een meerjarig regionaal programma. De programmatische benadering houdt een werkwijze in waarbij de aard en kwaliteit van de projecten dienen bij te dragen aan de totale invulling en doelstellingen van het programma en de bijbehorende bestuursopdrachten. Het toetsingskader heeft als uitgangspunt dat de projecten een samenhangend geheel moeten vormen en is geformuleerd op basis van (vooral) kwalitatieve criteria om te komen tot een projectbesluit. Daarnaast zijn een aantal basisvoorwaarden geformuleerd waaraan een projectvoorstel moet voldoen. Alle projecten worden beoordeeld op zowel de kwalitatieve criteria als de basisvoorwaarden.

Doelstellingen programma
Ieder project dient te onderbouwen dat het voldoet aan de hoofd- en subdoelstellingen van het programma De Kop Werkt!.

<u>Hoofddoelstelling</u>
Het hoofdcriterium voor een projectbesluit is af te lezen aan de hoofddoelstelling waaraan projecten moeten bijdragen: *Verbetering van het woon-, werk- en leefklimaat in de regio Kop van Noord-Holland.*

<u>Subdoelstellingen</u>
De hoofddoelstelling is gespecificeerd aan de hand van een aantal subdoelstellingen:
- Versterken van het ruimtelijk-economische klimaat van de Kop;
- Versterken van de kwaliteiten op regionale schaal;
- Realisatie van het toekomstperspectief, zoals is weergegeven in het Regionaal Ambitiedocument.

Scanpagina 1 van 4

De hoofddoelstelling en subdoelstellingen zijn bepaald op basis van het Regionaal Ambitiedocument waarin een toekomstperspectief is geschetst dat richting geeft aan de samenhang, kansen en opgaven op regionale schaal. Het biedt zo bouwstenen om te komen tot een gezamenlijk gedragen koers en kader in ruimtelijk ordeningsbeleid, gebaseerd op bestaande en te versterken kwaliteiten. Het toekomstperspectief is vertaald in ambities en concrete acties.

Subdoelstellingen per bestuursopdracht

Het Regionaal Ambitiedocument vormt de kapstok voor de regionale samenwerking en verbindt daarmee de verschillende bestuursopdrachten. Tussen de bestuursopdrachten zijn grote verschillen in het type projecten. Om de beoordeling van projecten transparant te maken is per bestuursopdracht een aantal criteria opgesteld waaraan de projecten dienen te voldoen binnen de betreffende bestuursopdracht. Ieder project dient te voldoen aan alle criteria van de bestuursopdracht waarbinnen de uitvoering plaatsvindt.

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument</u>

- Bijdrage aan de ambities binnen het regionale 'frame' waar het project betrekking op heeft en het bijbehorende toekomstbeeld

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Havensontwikkelingen</u>

- Bijdrage aan werkgelegenheid
- Behoud van kennis in de regio
- Aansluiting bij onderling versterkende projecten en de relevante economische- en havenvisies van zowel de regio, provincie als het Rijk

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Aansluiting Arbeidsmarkt en Onderwijs</u>

- Bijdragen aan een gezonde regionale arbeidsmarkt
- Aanbieden van opleidingen in de regio
- Opheffen van de verwachte mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in 2020
- Stijging van het Bruto Regionaal Product van 15,8 miljard in 2010 naar 18,2 miljard in 2020

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Destinatiemarketing</u>

- Een betere en herkenbare toeristische positionering van de regio
- De vindbaarheid van het bestaande aanbod verbeteren
- Vergroten aantal (verblijfs)bezoekers, verblijfsduur en bestedingen in de regio

Basisvoorwaarden projectvoorstellen
Naast de inhoudelijke criteria wordt bij de beoordeling van een project ook getoetst op een aantal basisvoorwaarden waaraan voldaan moet worden. Deze voorwaarden geven uitdrukking aan de minimale eisen die gelden voor een projectvoorstel. Aan de volgende eisen moet zijn voldaan:

- De projecten dienen te voldoen aan de afspraken zoals vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst, waar dit toetsingskader onderdeel van uitmaakt.
- De uitvoering van het programma – en dus ook de projecten binnen het programma - moeten te allen tijde verenigbaar zijn met geldend (Europees, nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal) overheidsbeleid en de daaraan verbonden wet- en regelgeving.
- Voor alle projecten heeft vooraf overleg plaats gevonden tussen partijen en binnen de hiervoor bestaande bestuurlijke platforms en wordt overeenstemming bereikt tussen partijen om er zorg voor te dragen dat het project voldoet aan geldend lokaal, regionaal en provinciaal beleid.
- Om tot besluitvorming te kunnen komen is voor alle projecten een volledig ingevulde projectformat aanwezig waarin duidelijk staat beschreven op welke wijze het project wordt gedefinieerd, georganiseerd, begroot, gefinancierd en bijdraagt aan de regionale doelstellingen.
- De periode van uitvoering van het project ligt binnen de uitvoeringsperiode van het programma, inclusief het verrichten van alle betalingen binnen het project.
- Er kan geen overschrijding zijn van de vooraf vastgestelde projectkosten.
- De bedragen genoemd in een format zijn maximale kosten. Alle partijen zijn in beginsel compensatiegerechtigd voor de btw en komen overeen zich maximaal te zullen inspannen om de btw geen onnodige kostenpost te laten vormen. In het projectformat dient nader te worden toegelicht hoe wordt omgegaan met de btw.
- Beheer en onderhoud maken geen onderdeel uit van de projectkosten. Voor beheer en onderhoud van projecten worden waar nodig afzonderlijk afspraken gemaakt door de verantwoordelijke partijen. In het projectformat dient te worden beschreven hoe het beheer en onderhoud op een duurzame wijze is geborgd (financieel en organisatorisch) voor de komende jaren.
- Projecten binnen de bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument en Havensontwikkelingen dienen altijd een fysieke weerslag te hebben. Onderzoek en verkenningen zijn alleen mogelijk indien ze onderdeel zijn van een projectaanpak wat resulteert in daadwerkelijk fysieke investeringen.
- Het verlenen van een financiële bijdrage vanuit het programma is noodzakelijk voor de realisatie van het project. Daarbij is getoetst of het project mogelijk voor andere subsidie- of financieringsregelingen in aanmerking kan komen, waarbij met name gekeken wordt naar koppelingen met het Waddenfonds. Hierbij mag in principe geen sprake zijn van ongewenst stapelen waarbij partijen dubbel belast worden. Als hierdoor een vliegwiel effect ontstaat kan hierop een uitzondering worden gemaakt. Hierover dient vooraf overeenstemming te zijn bereikt tussen de betrokken partijen voordat een project kan worden ingediend.

- Het project betreft nieuwe activiteiten. Een projectvoorstel voor een vervolg van reeds uitgevoerde activiteiten (zonder verruiming van de werkingssfeer) is uitgesloten evenals voor reguliere activiteiten en verantwoordelijkheden van de projectuitvoerder of andere betrokkenen.
- Bij elk project wordt (indien van toepassing) aangegeven op welke wijze er borging van participatie heeft plaatsgevonden. Burgers dienen te zijn geïnformeerd en geraadpleegd, daar waar nodig bovengemeentelijk.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan het verbeteren van duurzaamheid.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de werkgelegenheid in de regio.
- Bij elk project wordt (indien van toepassing) aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de verbetering van de infrastructuur en/of mobiliteit.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de leefbaarheid in de regio.

Uitzonderingen:

1. Het project Sail 2017 – zie bijlage 1 van de SOK– valt niet onder het toetsingskader.

2. De post 'onvoorzien Provincie Noord-Holland' valt niet onder het toetsingskader

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1699
Extern Zaak ID	1277725
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	7.b
Omschrijving	Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023
Organisatieonderdeel	CZ/COM

Bijlagen
Brief aan PS over uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023.pdf
Toelichting uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023.docx
M74-2019 AANGENOMEN online versie.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	9 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

In het coalitieakkoord is evenementensponsoring als nieuw beleid opgenomen. Na bespreking in de PS commissie Economie, Financiën en Bestuur van 28 oktober jl. stellen GS de definitieve uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 vast.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw R.M.L. Kanne

CZ/COM

Telefoonnummer +31235144970

kanner@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 4 DEC. 2019

Kenmerk

1277725/1310018

Uw kenmerk

Betreft: uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis: op 26 november 2019 hebben wij het volgende besloten:

> De uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023 vast te stellen.

De inhoudelijke en financiële uitgangspunten voor evenementen-sponsoring in de periode 2020-2023 zijn in bijgaande notitie vastgesteld. Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken 2020-2023' en gelieerd aan de nieuwe communicatie-strategie, passend bij een integer, transparant en inclusief openbaar bestuur. De resultaten van evenementensponsoring in voorgaande collegeperiodes zijn meegewogen.

In de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 28 oktober jl. zijn de concept uitgangspunten voor evenementensponsoring besproken. Naar aanleiding van deze bespreking zijn enkele wijzigingen in de uitgangspunten aangebracht, zo is er toegevoegd dat de resultaten van evenementensponsoring gemonitord zullen worden.

Ook laten wij, conform motie 74-2019 van 11 november 2019, dierenwelzijn meewegen in de uitgangspunten voor evenementensponsoring. Een eerste concreet resultaat is op dit onderwerp al te melden. Naar aanleiding van het opnemen van dierenwelzijn heeft de Landbouwshow Opmeer besloten om niet langer roofvogels in te zetten.

In Noord-Holland worden veel evenementen georganiseerd. Voor inwoners en bezoekers dragen zij bij aan de aantrekkelijkheid van de provincie en zijn zij een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding. De kracht van evenementen is sterk, juist omdat mensen er plezier aan beleven. In de nieuwe communicatiestrategie wil de provincie haar reputatie versterken, kiezen we tevens voor een aantal nieuwe ambities en willen we groeien van een zendende organisatie naar een organisatie

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

die continu in gesprek is met haar inwoners. De strategie geeft daarmee invulling aan het college dat een eigentijds bestuur wil zijn, waarbij iedereen gehoord wordt en zijn inbreng kan leveren. Met dit nieuwe beleid voor evenementensponsoring willen we hier eveneens een bijdrage aan leveren, onder meer door evenementen actiever in te zetten voor (burger-)participatie en meer te richten op diversiteit. Daarnaast kan met sponsoring een bijdrage worden geleverd aan maatschappelijke doelen uit het coalitieakkoord, zoals verduurzaming of het stimuleren van breedtesport.

Het nieuwe coalitieakkoord is de basis van het nieuwe beleid voor evenementensponsoring, er wordt op twee plaatsen gerefereerd aan sponsoring:

Openbaar Bestuur: Wij kunnen een sponsorbijdrage verlenen aan publieksevenementen die een Noord-Hollands karakter, een bovenregionale uitstraling en een grote zichtbaarheid hebben. Hierbij richten we ons op publieksevenementen die aansluiten bij onze kerntaken. Onze sponsorbijdrage richt zich bij voorkeur op het realiseren van een maatschappelijk doel, zoals verduurzaming of participatie.

Sport: Sport is goed voor de gezondheid en voor veel Noord-Hollanders een geliefde vorm van vrijetijdsbesteding. We onderschrijven het belang van (breedte)sport en ondersteunen een aantal belangrijke sportieve evenementen, zoals de Dam-tot-Damloop en de Wandelvierdaagse.

Door evenementensponsoring integraal onderdeel uit te laten maken van de communicatie van de provincie wordt de bekendheid van en het vertrouwen in de provincie vergroot. Ook biedt het de kans om de dillema's, keuzes, taken en projecten van de provincie duidelijker voor het voetlicht te brengen en om daarover met relaties, bezoekers en inwoners van Noord-Holland in gesprek te gaan.

In de sponsorstrategie voor 2020 tot en met 2023 gaan we uit van:

- Evenementen met een Noord-Hollands karakter
- Evenementen die aansluiten bij onze kerntaken
- Mogelijkheden voor een grote zichtbaarheid
- Evenementen met een bovenregionale uitstraling (media-aandacht)
- Publieksevenementen

Hierbij zetten we, in principe, onze sponsorbijdrage in voor het realiseren van een maatschappelijk doel, zoals verduurzaming van het evenement of participatie.

Op de meerjarenbegroting is jaarlijks een bedrag van € 600.000,- voor het uitvoeringsprogramma evenementensponsoring gereserveerd. Hiervan zal ongeveer een kwart worden ingezet voor activering. Voor de sponsoring van EK's en WK's is jaarlijks een bedrag van maximaal € 100.000,- van het sponsorbudget gereserveerd.

In het derde jaar van deze collegeperiode zullen we de doelstellingen van evenementensponsoring toetsen en de resultaten evalueren, o.a. op het gebied van (verbetering van) dierenwelzijn.

Wij verzoeken u om hiermee motie M74-2019 als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

notitie uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

Provincie
Noord-Holland

Bijlage 1277725/1310019

Uitgangpunten evenementensponsoring 2020-2023

Deze notitie beschrijft de inhoudelijke en financiële uitgangspunten voor evenementensponsoring in de periode 2020-2023. Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken 2020-2023' en gelieerd aan de nieuwe communicatiestrategie, passend bij een integer, transparant en inclusief openbaar bestuur. De resultaten van evenementensponsoring in voorgaande collegeperiodes zijn meegewogen.

Inleiding

In Noord-Holland worden veel evenementen georganiseerd. Voor inwoners en bezoekers dragen zij bij aan de aantrekkelijkheid van de provincie en zijn zij een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding. De kracht van evenementen is sterk, juist omdat mensen er plezier aan beleven. In de nieuwe communicatiestrategie wil de provincie haar reputatie versterken, kiezen we tevens voor een aantal nieuwe ambities en willen we groeien van een zendende organisatie naar een organisatie die continu in gesprek is met haar inwoners. De strategie geeft daarmee invulling aan het college dat een eigentijds bestuur wil zijn, waarbij iedereen gehoord wordt en zijn inbreng kan leveren. Met dit nieuwe beleid voor evenementensponsoring willen we hier eveneens een bijdrage aan leveren, onder meer door evenementen actiever in te zetten voor (burger-)participatie en meer te richten op diversiteit. Daarnaast kan met sponsoring een bijdrage worden geleverd aan maatschappelijke doelen uit het coalitieakkoord, zoals verduurzaming of het stimuleren van breedtesport.
Het nieuwe coalitieakkoord is de basis van het nieuwe beleid voor evenementensponsoring, er wordt op twee plaatsen gerefereerd aan sponsoring:

Openbaar Bestuur: *Wij kunnen een sponsorbijdrage verlenen aan publieksevenementen die een Noord-Hollands karakter, een bovenregionale uitstraling en een grote zichtbaarheid hebben. Hierbij richten we ons op publieksevenementen die aansluiten bij onze kerntaken. Onze sponsorbijdrage richt zich bij voorkeur op het realiseren van een maatschappelijk doel, zoals verduurzaming of participatie.*

Sport: *Sport is goed voor de gezondheid en voor veel Noord-Hollanders een geliefde vorm van vrijetijdsbesteding. We onderschrijven het belang van (breedte)sport en ondersteunen een aantal belangrijke sportieve evenementen, zoals de Dam-tot-Damloop en de Wandelvierdaagse.*

Door evenementensponsoring integraal onderdeel uit te laten maken van de communicatie van de provincie wordt de bekendheid van en het vertrouwen in de provincie vergroot. Ook biedt het de kans om de dillema's, keuzes, taken en projecten van de provincie duidelijker voor het voetlicht te brengen en om daarover met relaties, bezoekers en inwoners van Noord-Holland in gesprek te gaan.

Provincie Noord-Holland

Bijlage 1277725/1310019

In de sponsorstrategie voor 2020 tot en met 2023 gaan we uit van:

- Evenementen met een Noord-Hollands karakter
- Evenementen die aansluiten bij onze kerntaken
- Mogelijkheden voor een grote zichtbaarheid
- Evenementen met een bovenregionale uitstraling (media-aandacht)
- Publieksevenementen
- Hierbij zetten we, in principe, onze sponsorbijdrage in voor het realiseren van een maatschappelijk doel, zoals verduurzaming van het evenement of participatie.

<u>Algemene uitgangspunten evenementensponsoring</u>

Bij evenementen kiest de provincie bewust voor een sponsorovereenkomst in plaats van subsidie. Sponsoring biedt de mogelijkheid een andere relatie aan te gaan. Dan is het evenement niet het doel, zoals bij subsidie, maar een middel voor de realisatie van onze doelstellingen. Bij sponsoring wordt actief gestuurd op onderhandelbare tegenprestaties, zoals het verkrijgen van publiciteit voor het gekoppelde provinciale beleid, hospitality rechten, het stimuleren van verduurzaming van het evenement en contact en interactie met de doelgroep van het evenement.

De provincie kiest voor een mix van grote, middelgrote en kansrijke kwalitatief hoogwaardige evenementen die aansluiten op de basisvoorwaarden. Nieuw hierbij is dat we streven naar een combinatie van evenementen waarmee we verschillende doelgroepen bereiken, waarbij bijvoorbeeld meer dan voorheen aandacht is voor jongeren en de diversiteit in de achtergrond van de inwoners van Noord-Holland. Ook werken we de komende jaren meer thema-gericht, waarbij er in 2020 extra aandacht is voor evenementen die ‘75 jaar vrijheid’ als centraal thema hebben en in 2021 sluiten we aan bij het nationale themajaar ‘Ode aan het landschap’.

Basisvoorwaarden:

a. te sponsoren evenementen moeten bijdragen aan de profilering en positieve uitstraling van de provincie als maatschappelijk relevante overheidsorganisatie en als aantrekkelijke werkgever;
b. sponsoring moet de provinciale identiteit bevorderen, het imago van de provincie verbeteren en de naamsbekendheid vergroten, passend bij de realisering van beleidsdoelen;
c. evenementen moeten een bovenregionale uitstraling hebben; een breed publiek bereiken dan wel interessante intermediairs of opinieleiders en media-aandacht opwekken;
d. aanvullend op bestaande evenementen waarmee de provincie zich presenteert, zoals nieuwjaarsbijeenkomst, provincieconcert, werkbezoeken en reguliere presentaties en congressen;

Bijlage 1277725/1310019

e. een evenement mag geen afbreuk doen aan de reputatie van de provincie Noord-Holland;
f. spreiding over het jaar;
g. spreiding van aandacht over de Noord-Hollandse regio's;
h. spreiding over de diverse doelgroepen die in Noord-Holland wonen;
i. spreiding over de verschillende beleidsthema's;
j. contract met uitvoerend rechtspersoon.

Voor EK's en WK's gelden de volgende aanvullende voorwaarden:

a. het betreft een door NOC*NSF erkende tak van topsport- en internationale wedstrijdsportdiscipline;
b. alleen Olympische of paralympische disciplines, of disciplines die op de nominatie staan om Olympisch of paralympisch te worden komen in aanmerking;
c. het betreft een EK, WK of een ander grootschalig evenement, zoals een Wereldbekerwedstrijd;

Grote sportevenementen kunnen we alleen ondersteunen als een deel van de sponsorbijdrage wordt gebruikt voor de realisatie van (inclusieve) side-events die breedtesport stimuleren of voor het verduurzamen van het evenement.

<u>Beeldbepalende evenementen</u>

Op grond van een optimale aansluiting op bovenstaande voorwaarden en succesvolle samenwerking in het verleden zullen wij voor onderstaande beeldbepalende evenementen in principe een sponsorovereenkomst voor vier jaar afsluiten:

- Landbouwshow Opmeer (o.a. landbouw)
- Ondernemingsverkiezingen Noord-Holland (MKB)
- Promotie Events Techniek (arbeidsmarkt & onderwijs)
- Ronde om Texel (watersport)
- Jumping Amsterdam (WK dressuur en WK springen)
- Wandel4daagse (breedtesport)
- Dam-tot-Dam weekend (breedtesport)
- 30 van Zandvoort (breedtesport)
- Bevrijdingspop Haarlem
- MOOOISTE landschapsfestival (landschap en natuur)
- Hildes Verjaardag (archeologie)

<u>Mega-evenementen</u>

Provincie Noord-Holland

Bijlage 1277725/1310019

De provincie heeft goede ervaringen met mega-evenementen als SAIL Amsterdam en Sail Den Helder. Op basis van besluitvorming in 2018 is voor SAIL Amsterdam 2020 een apart bedrag in de begroting gereserveerd (€ 400.000,- voor sponsoring én verkeersmaatregelen). In 2023 zal een nieuwe editie van Sail Den Helder plaatsvinden, waarvoor een aanvraag voor sponsoring van dat evenement in combinatie met PreSail Texel voor een bedrag van € 300.000,- wordt verwacht. Omdat zulke mega-evenementen slechts af en toe plaatsvinden en de hoogte van de sponsorbijdrage de mogelijkheden binnen de reguliere sponsorbegroting overschrijdt, wordt net als in het verleden de sponsorbijdrage voor een mega-evenement apart opgenomen in de begroting.

Werkwijze

Organisaties melden zich bij de provincie met een sponsoraanvraag of wij benaderen evenementen/organisaties die passen bij onze uitgangspunten. Sponsoraanvragen worden aan de hand van onze uitgangspunten beoordeeld, waarbij we streven naar variatie in thema's, spreiding in tijd en ruimte en variatie tussen typen evenementen. Op jaarbasis kunnen we ongeveer 20 tot 30 evenementen ondersteunen. We kiezen ervoor om met organisaties van de beeldbepalende evenementen een sponsorovereenkomst voor de periode 2020-2023 af te sluiten.

Ter bescherming van de integriteit van de provincie worden sponsorships alleen aangegaan met partijen van goede reputatie en met ervaring in het organiseren van evenementen. Om zoveel mogelijk met betrouwbare partijen in zee te gaan, worden organisatoren gescreend. Wij vragen de organisator zo nodig informatie aan te leveren om te vast te stellen dat wij met een bonafide en professionele partij in zee gaan.

De sponsorbedragen en tegenprestaties worden contractueel vastgelegd.

Relatiemanagement en burgerparticipatie

Evenementen zijn een ideale gelegenheid om op een laagdrempelige manier met inwoners, partners en andere relaties in gesprek te gaan. Dat kan op verschillende manieren, waarbij vaak een mix wordt gekozen van een relatiebijeenkomst in het kader van het evenement, het onder de aandacht brengen van een bepaald beleidsthema bij het publiek (bijv. met een paviljoen) of door interactie met de bezoekers tot stand te brengen. Enkele voorbeelden zijn: voorlichting over een provinciaal project in de omgeving van het evenement of communicatie over provinciaal beleid dat raakvlak heeft met het evenement. En zo mogelijk, vergelijk de campagne rond de

Bijlage 1277725/1310019

totstandkoming van de Omgevingsvisie, willen we bezoekers vragen mee te denken over nieuw provinciaal beleid.

Duurzaamheid

We gaan stimuleren dat de evenementen die wij sponsoren steeds meer verduurzamen door een deel van onze sponsorbijdrage hiervoor te bestemmen. Hierbij vragen wij onder andere (en indien van toepassing) aandacht voor het (her)gebruik van grondstoffen, voedselverspilling, energiebesparing, vervoersstromen, impact op natuur, gezondheid en (verbetering van) dierenwelzijn.

We bevorderen verduurzaming van evenementen niet alleen door hierover afspraken te maken in de sponsorovereenkomst, maar ook door kennisuitwisseling tussen onze partners op dit vlak te organiseren. Bijvoorbeeld tijdens werkbezoeken of in expertsessies.

Activering

Waar mogelijk zal de provincie de doelen van sponsoring versterken met aanvullende eigen, provinciale, activiteiten (merk-activatie) en inzet van provinciebestuurders. Zo wordt een hoger rendement uit sponsoring behaald. Hierover worden met de organisatie afspraken gemaakt. Het kan bijvoorbeeld gaan om:

- meenemen van een gesponsord evenement in een eigen social media campagne;
- acties ter promotie van een evenement in een media campagne, bijv. een prijsvraag of win-actie via social media of de plaatsing van advertenties;
- zichtbaar maken van beleid/beleidsprojecten door middel van een of meer infostands bij het evenement, advertorial, promotiefilms, social media, brochures, etc. of een actieve rol van bestuurders tijdens het evenement, zoals het verzorgen van een opening, startschot, prijsuitreiking, etc.

Uitzonderingen op het sponsorbeleid

Het is bij sponsoring ook goed aan te geven welke aanvragen, projecten en evenementen niet via het sponsorbudget zullen worden ondersteund:

- geen activiteiten met een religieus, militair of politiek karakter
- geen fondsenwervende evenementen
- geen individuele activiteiten (van privépersonen)
- geen studiereizen, scripties, boeken, etc.
- geen beurzen en congressen

Bijlage 1277725/1310019

- geen evenement enkel en alleen vanwege een jubileum
- geen toeristische activiteiten
- geen uitvoering van regulier beleid (oftewel: geen subsidie of vervanging daarvan).

Financiën

Op de meerjarenbegroting is jaarlijks een bedrag van € 600.000,- voor het uitvoeringsprogramma evenementensponsoring gereserveerd. Hiervan zal ongeveer een kwart worden ingezet voor activering. Voor de sponsoring van EK's en WK's is jaarlijks een bedrag van maximaal € 100.000,- van het sponsorbudget gereserveerd.

De omvang van het sponsorbedrag is gerelateerd aan de marktwaarde van de ingekochte rechten en gaat deze niet te boven.

Monitoring
In het derde jaar van deze collegeperiode zullen we de doelstellingen van evenementensponsoring toetsen en de resultaten evalueren. Hierbij gaan we ook in beeld brengen in hoeverre de evenementen stappen hebben gemaakt op het gebied van verduurzaming, bijvoorbeeld op het vlak van energiereductie en (verbetering van) dierenwelzijn.

AANGENOMEN

M74/ 11-11-2019

Partij voor de Dieren
Statenfractie Noord-Holland

PvdA NOORD-HOLLAND

GROEN LINKS NOORD-HOLLAND

Noord-Holland D66

Motie Dierenwelzijn Meenemen bij Sponsoring Evenementen

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 11 november 2019, ter bespreking van de begroting 2020;

constaterende dat:

- de provincie tot en met 2023 elk jaar 600.000 euro aan evenementen sponsoring uitgeeft;
- de provincie medeverantwoordelijk is voor het welzijn van dieren en een zorgplicht heeft;
- de provincie de provinciale bescherming van dieren erkent en gewicht geeft door een portefeuille en Gedeputeerde Dierenwelzijn in te stellen;
- bij evenementen regelmatig dieren worden gebruikt;

overwegende dat:

- op dit moment de provincie wel bereid is duurzaamheidsvoorwaarden te stellen aan de sponsoring, maar geen voorwaarden over dierenwelzijn heeft gesteld;
- PS de kaders van dit beleid bepaalt;
- binnen de huidige kaders het sponsoren van evenementen waarbij bijvoorbeeld kerkuilen ingezet worden voor vermaak blijkbaar toegestaan is, terwijl zulke shows volgens onder andere de Vogelbescherming dierenleed veroorzaken [1];
- PS met de motie tegen het levend koken van kreeften en krabben bij evenementen al heeft aangegeven dierenwelzijn belangrijk te vinden bij evenementen;

gehoord de discussie,

roepen het college van GS op:

- dierenwelzijn mee te laten wegen in het beleid voor sponsoring van evenementen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Fabian Zoon, Partij voor de Dieren	Anouk Gielen GroenLinks	Emre Kanik D66	Lars Voskuil PvdA

[1] https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-roofvogelshows

Aan: Provinciale Staten Noord-Holland
Van: Frederieke Schouten, Caring Vets
13 januari '20

Betreft: agendapunt beleid sponsoring evenementen en dierenwelzijn

Geachte leden van de Commissie Economie, Financiën en Bestuur,

Op de agenda van de commissie EFB van 20 januari staat op de agenda 'Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023' (agendapunt 7b).

Ten behoeve van de behandeling van dit agendapunt stuur ik u bij deze een Verklaring van dierenartsenvereniging Caring Vets[1] over het dierenwelzijn bij twee van de evenementen die de provincie wil blijven sponsoren, te weten de Landbouwshow Opmeer en Jumping Amsterdam.

Caring Vets is een vereniging van dierenartsen die zich uitspreekt over structurele schendingen van dierenwelzijn. Het doel van Caring Vets is advies te geven over dierenwelzijn en ons in te zetten voor een betere bescherming van dieren. We laten onze stem laten horen op het gebied van dierenwelzijn, gebaseerd op onze veterinaire expertise.

Graag verwijs ik u voor de Verklaring naar de bijlage 'Verklaring Caring Vets ten aanzien van sponsoring van evenementen met dieren'.

Met vriendelijke groet,

Frederieke Schouten, Caring Vets,
E-mail: info@caringvets.nl
Tel: 06-48926889

<u>Bijlage</u>:
- Verklaring Caring Vets ten aanzien van sponsoring van evenementen met dieren

[1] https://www.caringvets.nl/

Verklaring Caring Vets ten aanzien van sponsoring van evenementen met dieren

De rol en status van het dier zijn de laatste jaren in onze maatschappij sterk veranderd. Hoewel men het acceptabel vindt om dieren te gebruiken ten behoeve van de mens blijkt uit enquêtes dat men als voorwaarde hiervoor stelt dat welzijn van dieren gewaarborgd is en het dier zijn natuurlijke gedrag kan uiten. Ook de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) pleit voor meer rekening houden met het welzijn van het dier.

Slechts 61% van de Nederlandse samenleving vindt volgens het Trendpanel Paard dat we paarden mogen houden en berijden.[i,ii]

Volgens een grootschalige enquête door de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) vindt een groot deel van de bevolking dat het welzijn van landbouwhuisdieren verbeterd moet worden en dat er meer rekening moet worden gehouden met de behoeftes van dieren.[iii]

Natuurlijk gedrag

Wij, dierenartsen van Caring Vets, zijn van mening dat het welzijn van landbouwhuisdieren in Nederland in veel gevallen slecht is. Veel dieren worden absoluut niet in staat gesteld hun natuurlijke gedrag te uiten, wat leidt tot veel chronische stress en dwanggedrag als staartbijten bij biggen, navelzuigen bij kalveren en weven en kribbebijten bij paarden. Deze gedragingen lijden naast stress tot aantastingen van de gezondheid van de dieren. De oorzaken liggen veelal in de manier waarop dieren worden gehuisvest - op een te kleine oppervlakte, zonder uitloop, in een ongezonde, prikkelarme leefomgeving. Paarden staan als kuddedieren veel te vaak eenzaam en te lang in een box zonder sociaal contact. Deze manier van huisvesten dient zo snel mogelijk te worden aangepakt.

Koeien ongevraagd topsporter

Naast het houden van dieren in systemen die ongeschikt en ongezond voor ze zijn, wordt er ook in veel gevallen te veel van dieren gevraagd. Zo is de melkproductie van een koe al jaren extreem aan het stijgen. De gemiddelde melkproductie per koe steeg tussen 1980 en 2019 van bijna 5 duizend liter per jaar tot 9 duizend liter per jaar (CBS). Om die melkplas te produceren is de koe een soort geraamte geworden met een enorm uier. Al haar energie moet ze steken in de melkproductie en dat gaat niet zonder problemen: 25% van de koeien krijgt jaarlijks een pijnlijke uierontsteking, 25% van onze koeien is kreupel, de hoge productie leidt bij de geringste afwijking in haar eetpatroon tot problemen met de stofwisseling, en de magere koeien hebben snel last van verwondingen, doordat ze vel over been zijn. (bron RDA) De hedendaagse melkkoe wordt terecht een topsporter genoemd. Dat heeft een ernstig negatief effect: een koe wordt vandaag de dag gemiddeld maar vijf jaar oud.[iv] Na drie jaar melkgeven is ze op en wordt ze geslacht. Een koe kan van nature ruim 20 jaar oud worden.[v]

Topsport met paarden

Wanneer mensen aangeven dat het berijden van paarden mogelijk moet zijn, voegen ze daar aan toe ‘maar het welzijn van de dieren moet voorop staan’. In de paarden-topsport is dat helaas niet het geval. Er wordt (te) veel van de paarden gevraagd, en de wijze waarop we dat vragen is met forse dwang. Opzetteugels dwingen paarden in onnatuurlijke houdingen en bitten met enorme hefboomwerking oefenen ongezond veel druk uit op de gevoelige paardenmond. Onderzoek van de paardenmond voor en na een wedstrijd toont aan dat 83% van de paarden letsels in de mond heeft. Bij 23% van de paarden ontstonden tijdens de wedstrijd verse verwondingen aan de slijmvliezen, de mondhoeken en het tandvlees.[vi] Soms tot bloedens toe.

Om een jong paard als belofte voor de toekomst zo goed mogelijk te verkopen krijgt het veulen al veel te jong krachtvoer, om maar goed op de veulenkeuring te tonen. Hiermee wordt de basis van maagzweerproblemen al gelegd. Vervolgens worden paarden op jonge leeftijd ingereden en klaargemaakt voor wedstrijden, terwijl de groeischijven nog niet gesloten zijn. Problemen met het bewegingsapparaat binnen enkele jaren komen hierdoor relatief vaak voor. Slechts enkelen halen de top, de rest gaat soms van handelaar naar handelaar. Veel paarden in deze handel lijden aan chronische stress, gedragsproblemen, en aandoeningen van de maag (maagzweren) en het bewegingsapparaat. De verzorging en huisvesting in sport- of handelsstallen is wisselend. Op veel plaatsen staan paarden dag en nacht binnen, wordt er met harde hand getraind en hebben de paarden weinig sociale contacten en bewegingsvrijheid. [vii,viii,ix]

Dikbilfokkerij

Nog een uitwas van de menselijk zucht naar hoge productie zijn de dikbilrassen bij koeien. Om steeds meer vlees te produceren zijn er rassen ontwikkeld die zó sterk bespierd zijn dat het kalf niet natuurlijk geboren kan worden. De billen van het kalf zijn dubbel bespierd en te dik geworden, en tegelijkertijd is het bekken van de koe smaller gefokt. Vrijwel 100% van deze kalveren komt met een keizersnede ter wereld. Een keizersnede is een forse buikoperatie, die voor de koe pijn en risico's met zich meebrengt. Een ingreep die alleen in geval van nood zou moeten worden ingezet is routine geworden bij de dikbilrassen 'Belgisch Blauw' en 'Verbeterd Roodbont'. Een volstrekt onnatuurlijke en dieronvriendelijke ontwikkeling, die niet valt uit te leggen aan de maatschappij en eigenlijk verboden zou moeten worden (zoals bij andere diersoorten al het geval is) en al helemaal niet gestimuleerd moet worden. Hoewel de rasverenigingen zeggen de ergste misstanden in de fokkerij tegen te willen gaan zijn de resultaten hiervan nog mager.

Rol van overheden

Caring Vets is van mening dat een ommekeer in de dierhouderij nodig is. De maatschappij eist meer aandacht voor dierenwelzijn en de planeet vraagt een andere, duurzame landbouw en veehouderij. Individuen kunnen hierin juiste keuzes maken, maar daarnaast ligt er een enorm belangrijke rol voor onze overheden. Die moeten een lange termijn visie ontwikkelen, waarin dieren en de planeet niet langer lijden onder de wensen en grillen van de mens. Er is een stip op de horizon nodig op weg naar een toekomst waarin we respectvol omgaan met dieren.

Afgaande op de wens van de maatschappij om het welzijn van dieren in Nederland te verbeteren is het niet langer acceptabel om belastinggeld uit te geven aan evenementen die het welzijn van dieren verslechteren. Gemeentelijke, provinciale, landelijke én Europese overheden kunnen hier met goed fatsoen niet langer aan bijdragen.

Als dierenartsen willen wij u dan ook met klem vragen hier niet langer aan mee te werken. Deel geen beloning uit aan een evenement als Jumping Amsterdam, waar met behulp van schadelijke dwangmiddelen teveel gevraagd wordt van paarden, onder stressvolle omstandigheden. Sponsor niet een evenement als de landbouwshow te Opmeer, waar de ongezond hoge productie van melkkoeien gestimuleerd wordt met veekeuringen, en de dikste dikbillen de grootste complimenten krijgen. Het is heel goed nieuws dat dit jaar wordt afgezien van een roofvogelshow, maar beelden van de landbouwshow uit 2019 laten nog meer leed zien: papegaaien in kleine volières waar ze de vleugels niet kunnen uitslaan, een show met slangen en krokodillen die uit kleine kistjes tevoorschijn worden getoverd, tuigpaardenraces met strakke staartbeugels en onnatuurlijke houdingen die met zware trainingen worden bewerkstelligd, en een trots geshowde dikbilstier die bijna bezwijkt onder zijn eigen spiermassa.

U hoeft hier niet langer aan bij te dragen. Het goede nieuws is namelijk dat er ieder jaar meer initiatieven bijkomen, die wél uw investering waard zijn. Maneges, die investeren in permanente

groepshuisvesting voor paarden (en de wachtlijsten voor dit soort maneges zijn groot), melkveehouders die het kalf langer bij de koe houden, diervriendelijke varkenshouders die hun dieren laten wroeten. Dit soort initiatieven verdienen maatschappelijke steun, en u heeft de macht in handen dit te realiseren. Voor sponsoring heeft u een ruime keuze aan mooie evenementen waarvoor géén dieren worden ingezet, zoals de Dam tot Dam loop, de Beach Cleanup, en mooie sportevenementen zonder dieren.

Caring Vets vraagt de Gedeputeerde en de leden van Provinciale Staten om de subsidieregeling aan te passen aan de wens van de bevolking. Een betere toekomst voor dieren ligt mede in uw handen.

Wij wensen u veel wijsheid toe in uw beslissing.

---

[i] Tijdschrift voor Diergeneeskunde 145, 1 januari 2020, online beschikbaar via https://www.knmvd.nl/is-er-in-nederland-draagvlak-voor-verantwoord-paardrijden-en-paarden-houden/

[ii] https://www.nrc.nl/nieuws/1994/03/26/het-evangelie-volgens-mani-7218938-a397068

[iii] RDA, 2019 – De staat van het dier. Online beschikbaar via: https://www.rda.nl/publicaties/publicaties/2019/02/14.02.2019-rapportage-publieksenquete-de-staat-van-het-dier-kantar-public/14.02.2019-rapportage-publieksenquete-de-staat-van-het-dier-kantar-public

[iv] Boerderij, 2015, 'Weinig schot in verlengen levensduur melkkoe', online beschikbaar via https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2015/12/Weinig-schot-in-verlengen-levensduur-melkkoe-2738289W/

[v] RDA 2006, Hoogproductief melkvee: grenzen aan groei? Online beschikbaar via: https://www.rda.nl/binaries/raad-voor-dierenaangelegenheden/documenten/zienswijzen/2006/06/01/rda-zienswijze-hoogproductief-melkvee-grenzen-aan-groei/RDA_2006_07+Hoogproductief+melkvee_grenzen+aan+groei.pdf

[vi] Rijckaert, UGent, 2013, De impact van het bit op de paardenmond. Online beschikbaar via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/062/619/RUG01-002062619_2013_0001_AC.pdf

[vii] https://www.horses.nl/infos/gaat-de-liefde-voor-paarden-en-topsport-niet-samen/

[viii] https://aimeederooij.nl/paardensport-dierenwelzijn/

[ix] https://www.bitmagazine.nl/welzijn/paarden-topsport-missen-voorbereiding/24601/

Aan: Provinciale Staten Noord-Holland

Van: Sarah Pesie, Ingenieur Dierwetenschappen, Stichting Dier&Recht

Datum: 12 januari 2020

Betreft**: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023**

Geachte leden van de Commissie Economie, Financiën en Bestuur,

Op maandag 20 januari bespreekt u onder agendapunt 7b **"**Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023" het nieuwe sponsorbeleid van de provincie. In de door GS benoemde uitgangspunten is dierenwelzijn één van de aspecten van het uitgangspunt duurzaamheid. Dat is een positief punt, maar tegelijkertijd wil GS het evenement Jumping Amsterdam blijven sponsoren.

Er is veel mis met dierenwelzijn in de paardentopsport, zowel in de dressuur als bij het springen. Bij het beoefenen van topsport met een paard is het dierenwelzijn ondergeschikt aan de enorme prestatie die van het dier wordt gevraagd, zoals het springen over steeds hogere hindernissen.

Zo 'danst' een paard tijdens een dressuurwedstrijd niet uit zichzelf. Hier gaan dieronvriendelijke trainingsmethoden aan vooraf, zoals het rijden van 'rollkur' waarbij het paard zijn kin op de borst wordt getrokken. Sommige paarden worden in een moeilijke houding uren lang vastgebonden om ze 'soepel' te maken en gewilligheid af te dwingen. Er worden zeer pijnlijke hulpmiddelen gebruikt.

Wat betreft hulpmiddelen wordt er sinds april '19 strenger gecontroleerd op overmatig teugelgebruik en hoe strak de neusriem zit. Dit is slechts een druppel op de gloeiende plaat. Het bit op tandvlees en tong, de neusriem die de mond dichthoudt, samen met de scherpe sporen die in de ribben prikken en de altijd aanwezige zweep zorgen ervoor dat een paard zijn dansje doet. Pas als het paard zichtbaar bloedt of verwond raakt, wordt het uitgesloten van deelname. Alsof het dier niet allang pijn heeft voor het bloedt. Voor een neutrale toeschouwer lijken paarden welwillend, maar de kenmerken van pijn en stress ontgaan een kenner niet. Ze trekken hun lippen op, zwiepen hun staart en hebben opengesperde ogen en opgetrokken neusgaten. Wie deze signalen herkent en het nog mooi vindt om een paard te zien dansen sluit zijn ogen voor de wereld die erachter schuilgaat. Voor verdere informatie over pijn en stress door bitgebruik, zie de bijlage bij deze brief.

Andere misstanden in de paardentopsport zijn o.a. dat veel paarden worden afgeschreven door blessures, deze kudde dieren steeds eenzaam alleen in te kleine stallen worden opgesloten en dat vele van hen last hebben van maagzweren door verkeerd voer. Ook worden de paarden veel te jong al belast worden en zijn hierdoor met een leeftijd van 10 a 15 jaar al versleten, terwijl paarden wel 35 jaar oud kunnen worden.

Ik wil u vragen om het aspect dierenwelzijn écht mee te wegen in de evenementen die u als provincie kiest om te sponsoren en geen dierenleed, zoals aan de orde is bij Jumping Amsterdam, te sponsoren. Het is een evenement waarmee de provincie zich mijns inziens niet mee geassocieerd zou moeten willen worden.

Met vriendelijke groet,
Sarah Pesie, Ingenieur Dierwetenschapper St. Dier&Recht

- Bijlage: Stop het subsidiëren van dierenleed

Bijlage: Stop het subsidiëren van dierenleed

In de paardensport wordt er van paarden een enorme prestatie gevraagd. Hardhandig gebruik van dwangmiddelen leidt tot pijn en stress onder de paarden. Uit onderzoek blijkt dat 83% van de paarden tijdens spring en dressuurwedstrijden van alle niveaus, een of meerdere verwondingen had in of om de mond. Stichting Dier&Recht spreekt zich nadrukkelijk uit tegen dit dierenleed.

Dwangmiddelen zeer schadelijk voor het paardenwelzijn
Uit Belgisch onderzoek van de veterinaire faculteit Gent blijkt dat maar liefst honderd van 120 random onderzochte paarden een of meerdere verwondingen had in of om de mond. [1] Het gebruik van een bit is hierbij schadelijk voor de gezondheid en het welzijn van een paard.

Bitten leiden tot stress en extreem veel slikken, kwijlen, schudden met het hoofd en ander afwijkend gedrag waaruit is af te leiden dat het paard last heeft van het bit. [2] Ook botsplinters en gebroken tanden komen regelmatig voor door bitgebruik. [3]

Het paard wil graag zijn mond openen of tong uitsteken om de pijnlijke druk van het bit te verminderen. Daarom doen ruiters het paard een neusriem om, zodat de mond dichtgesnoerd wordt. Regelmatig zit de neusriem zo strak, en trekt men zo hard aan het bit dat de bloedtoevoer in de neus en tong slecht wordt. De tong kleurt dan blauw.

Dit is echter het zichtbare dierenleed. Er is geen zicht op hardhandige methodes die buiten de wedstrijden om gebruikt worden. Zo is het gebruikelijk dat de paardenmond wordt aangepast aan het bit door het trekken van kiezen en het vijlen van tanden. Er zijn aanwijzingen dat deze ingrepen ook worden verricht door personen zonder de juiste opleiding en/of zonder verdoving.

Bitloos rijden als alternatief
Het gebruik van bitten is niet aan wetgeving gebonden. Tijdens wedstrijden is het zelfs verplicht om bitten te gebruiken, zo ook tijdens Jumping Amsterdam. Echter zijn er voldoende alternatieven die het paard geen pijn doen. Steeds meer ruiters van alle niveaus stappen over op bitloos rijden. Zelfs voor de beginnende ruiter is een hoofdstel zonder bit goed te gebruiken.

Omdat er goede alternatieven zijn en een bit een onacceptabele aantasting van het paardenwelzijn is, pleit Stichting Dier&Recht voor een uitfasering en een uiteindelijk verbod op het gebruik van bitten. Evenementen waarbij paarden met dergelijke dwangmiddelen gepresenteerd worden verdienen absoluut geen overheidssubsidies. Deze passen niet binnen een diervriendelijk beleid.

---

[1] Rijckaert 2013, 'De impact van het bit op de paardenmond: een klinische veldstudie bij 120 paarden.' Veterinaire Faculteit Gent.
[2] Offereins, E.(1998). "Paardentanden" EquiCare, Almere: 123-124
[3] Cook, R. W. en H. Strasser (2003). Metal in the Mouth: The Abusive Effects of Bitted Bridles.

Trekken aan het bit veroorzaakt veel pijn.

De ketting klemt de kin en het tandvlees samen, deze houding heet de Rollkur.

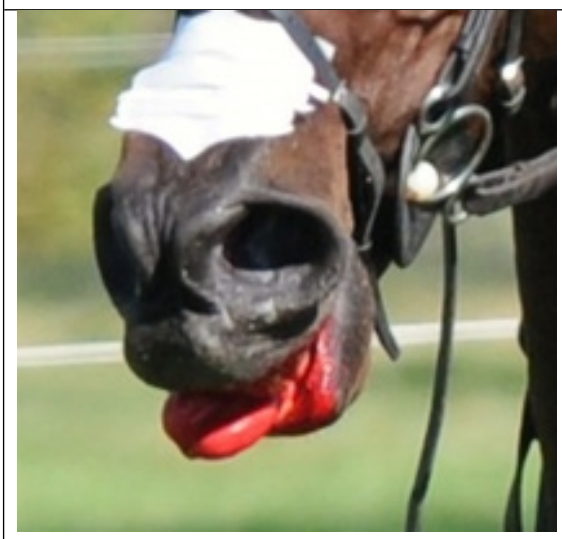

Bitloos rijden kan makkelijk, diervriendelijk en veilig

Ook mennen, rijden met een koetsje, kan ook gemakkelijk zonder bit

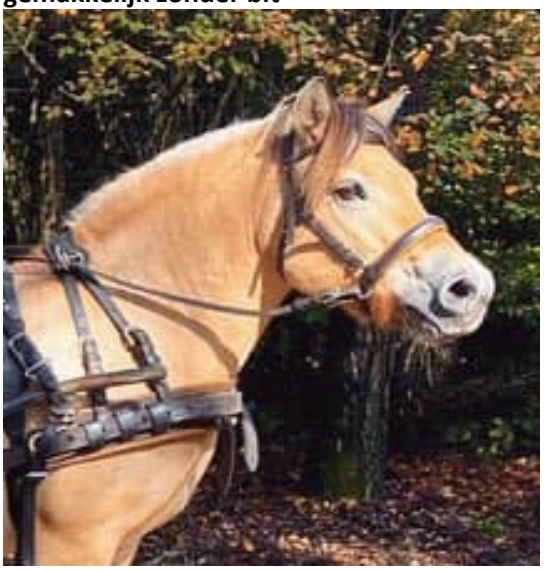

Betreft: Dierenwelzijn evenementensponsoring

Geachte commissie Economie, Financiën en Bestuur

Op 11 november 2019 heeft u een motie aangenomen in het kader van Dierenwelzijn bij sponsoring van evenementen. 20 januari aanstaande bespreekt u de door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023.

Ter informatie sturen we u de volgende informatie.

In 2019 heeft Trendpanel Paard in samenwerking met onder andere de Sectorraad Paarden en Jumping Amsterdam een groot onderzoek uitgevoerd onder de Nederlandse bevolking. Doel van dit onderzoek was het inzichtelijk maken van het maatschappelijk draagvlak voor verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland. Is er draagvlak? Jazeker!

Bijgaand treft u een samenvatting van dit onderzoek aan. Binnen het onderzoek met 2.623 respondenten hebben 247 respondenten aangeven dat ze aanhanger van de Partij van de Dieren zijn. In de grafieken worden de totale uitkomsten weergegeven, maar ook de uitkomsten onder de aanhangers van de Partij van de Dieren. Op deze manier wordt inzichtelijk hoe de Nederlandse bevolking denkt ten opzichte van de aanhangers van de Partij van de Dieren.

Een opmerkelijk onderzoeksresultaat. 16,3% van de Nederlandse bevolking geeft aan dat de politiek het gebruik van paarden in de sport in Nederland mag verbieden. 30,8% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dit ook. 34,8% van de aanhangers van de Partij van de Dieren is tegen een dergelijk verbod. Er zijn binnen Partij van de Dieren dus meer tegenstanders dan voorstanders van een dergelijk verbod.

ij verwachten dat deze samenvatting u kan helpen bij het beantwoorden van de vragen. Antwoorden die dan niet gebaseerd zijn op gevoel en aannames, maar op basis van hard empirisch onderzoek.

Mocht u nog vragen hebben dan kunt u contact opnemen met Fenna Westerduin.

Met vriendelijke groet,

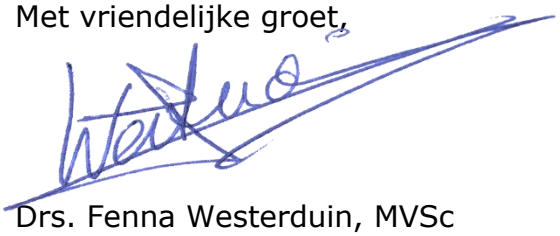

Drs. Fenna Westerduin, MVSc

Werkgroep Welzijn Sectorraad Paarden
Verantwoordelijke KNHS Paardenwelzijn
Bestuurslid Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde, cluster Paard
Lid International Society of Equitation Science

F.Westerduin@knhs.nl
06-11225094

Onderzoek naar de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking en de aanhang van de Partij van de Dieren met betrekking tot verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland

In opdracht van: TrendPanel Paard, Sectorraad Paarden en Jumping Amsterdam, januari 2019

Onderzoeksopzet

Aanleiding

TrendPanel Paard voert voor de eerste keer een onderzoek uit naar het maatschappelijk draagvlak voor verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paarden-sector in Nederland. Een beeld van het maatschappelijk draagvlak is belangrijk voor de positie-, beleids- en strategiebepaling van de paardensector. Om deze reden heeft Panel paard besloten een uitgebreid, representatief onderzoek uit te laten voeren onder de Nederlandse bevolking om te toetsen wat de werkelijke opinies en percepties zijn.

Kortom: Trendpanel Paard wil weten hoe Nederlanders denken over het houden van paarden, verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector.

Deze samenvatting wordt aangeboden aan wethouder Sport, mevrouw Simone Kukenheim, om handvatten te bieden bij de beantwoording van vragen die gesteld zijn door raaslid A.L. Bakker van de Partij van de Dieren aan het College van Burgemeester en wethouders (8 janauri 2020, volgnummer 9).

Deze samenvatting wordt aangeboden aan wethouder Sport, mevrouw Simone Kukenheim, om handvatten te bieden bij de beantwoording van vragen die gesteld zijn door raadlid A.L. Bakker van de Partij van de Dieren aan het College van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam (8 januari 2020, volgnummer 9).

Doelstelling

Het uitvoeren van een representatief onderzoek onder de Nederlandse bevolking met als doel het inzichtelijk maken:

- Van de mate waarin de Nederlandse bevolking bekend is met allerlei aspecten rond het paard
- Van de mate waarin de Nederlandse bevolking bekend is met het houden van paarden
- Van de mate waarin de Nederlandse bevolking voor- of tegenstander is ten aanzien van het houden van paarden
- Hoe de Nederlandse bevolking denkt over verantwoord paardrijden
- Mate waarin de Nederlandse bevolking voor- of tegenstander is van paardensport
- De mate waarin er draagvlak is in de Nederlandse samenleving voor het houden van, berijden en sporten met paarden
- Hoe de Nederlandse bevolking denkt over innovatie in de paardensector

Doelgroepen, benaderingswijze en representativiteit

Doelgroepen

Voor dit kwantitatieve online onderzoek is een doorsnee van de Nederlandse bevolking benaderd met een juiste balans ten aanzien van leeftijd, de plaats waar men woont (Nielsen gebieden) en geslacht. Er is een minimale leeftijd gehanteerd van 18 jaar. Uitnodigingen zijn representatief verzonden. De doelgroep is benaderd met een algemeen onderzoek over paarden. In de uitnodigingsteksten is op geen enkele manier melding gemaakt van het feit, dat het om een onderzoek uit de paardensector zelf ging. Ook logo's en huisstijlelementen van betrokken organisaties zijn niet toegepast.

Benaderingswijze

De meting vond kwantitatief plaats. Via een uitnodiging werd men geattendeerd op het onderzoek. In de uitnodiging was een link opgenomen naar een online vragenlijst. Er werden zoveel uitnodigingen verstuurd tot er een respons van ± 2.500 volledig ingevulde vragenformulieren was gerealiseerd. De ervaringen leert dat onderzoeken als deze bij een respons van 1.000 tot 3.000 volledig ingevulde vragenformulieren een representatief beeld opleveren.

Het monitoren van de respons

Gaandeweg de responsverzameling werd gemonitord of de respons representatief was. Tijdens het onderzoek zijn procedures gehanteerd om inconsistent invulgedrag van respondenten op te sporen. Hier kan worden gedacht aan respondenten die de vragenlijst zo snel invullen dat niet kan worden aangenomen dat de vragen ook gelezen zijn of respondenten die overal de eerste invulmogelijkheid bij een vraag hebben ingevuld.

Doelgroepen, benaderingswijze en representativiteit

Opstellen vragenlijst

De vragenlijst is in samenwerking met betrokkenen binnen TrendPanel Paard opgesteld.

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 17 juni en 8 juli 2019. In eerste instantie zijn er 100 uitnodigingen verstuurd als test. Na de test zijn nog eens 2.854 uitnodigingen verstuurd.

Representativiteit

2.623 respondenten hebben in juni / juli van dit jaar meegewerkt aan het invullen van een uitgebreide digitale vragenlijst van TrendPanel Paard op het internet. Hierdoor ontstaat een behoorlijk beeld over de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking. In het onderzoek laten de variabelen geslacht, leeftijd en in welke Nielsen gebieden men woonachtig is, een representatief beeld zien (niet statistisch significant, dus geen verschil, dus representatief). Anders gezegd: het onderzoek geeft een goed beeld hoe de Nederlandse bevolking denkt over het houden van paarden, verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland.

Onder de respondenten bevinden zich 247 aanhangers van de Partij van de Dieren.

Dit document is een korte samenvatting van een groot uitgevoerd onderzoek. Op uw verzoek sturen wij u het gehele onderzoek.

Verantwoording onderzoeksresultaten 2019

	Aantallen (#) in 2019
Totaal aantal uitnodigingen verstuurd	3.143
Respondenten, maar non-starts	297
Respondent die gestart zijn met het invullen van de vragenlijst	2.846
Respondenten die ergens zijn gestopt met het invullen van de vragenlijst of vragenlijsten die zijn verwijderd door de survey validator*	213
Respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld (completes)	2.623
Respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld **en aanhanger van de Partij van de Dieren zijn**	**247**
Average completion time	10 minuten en 56 seconden

*Indien bij het invullen van de vragenlijst afwijkend invulgedrag wordt geconstateerd (bijvoorbeeld een respondent vult overal de eerste invoermogelijkheid in of de respondent vult de vragenlijst in bijvoorbeeld 1 minuut in), dan worden dergelijke vragenlijsten verwijderd uit het onderzoeksbestand en derhalve niet gebruikt voor de analyses en rapportages.

Resultaten gebaseerd op 247 aanhangers van de Partij van de Dieren op een totale respons van 2.623

Wist u dat …

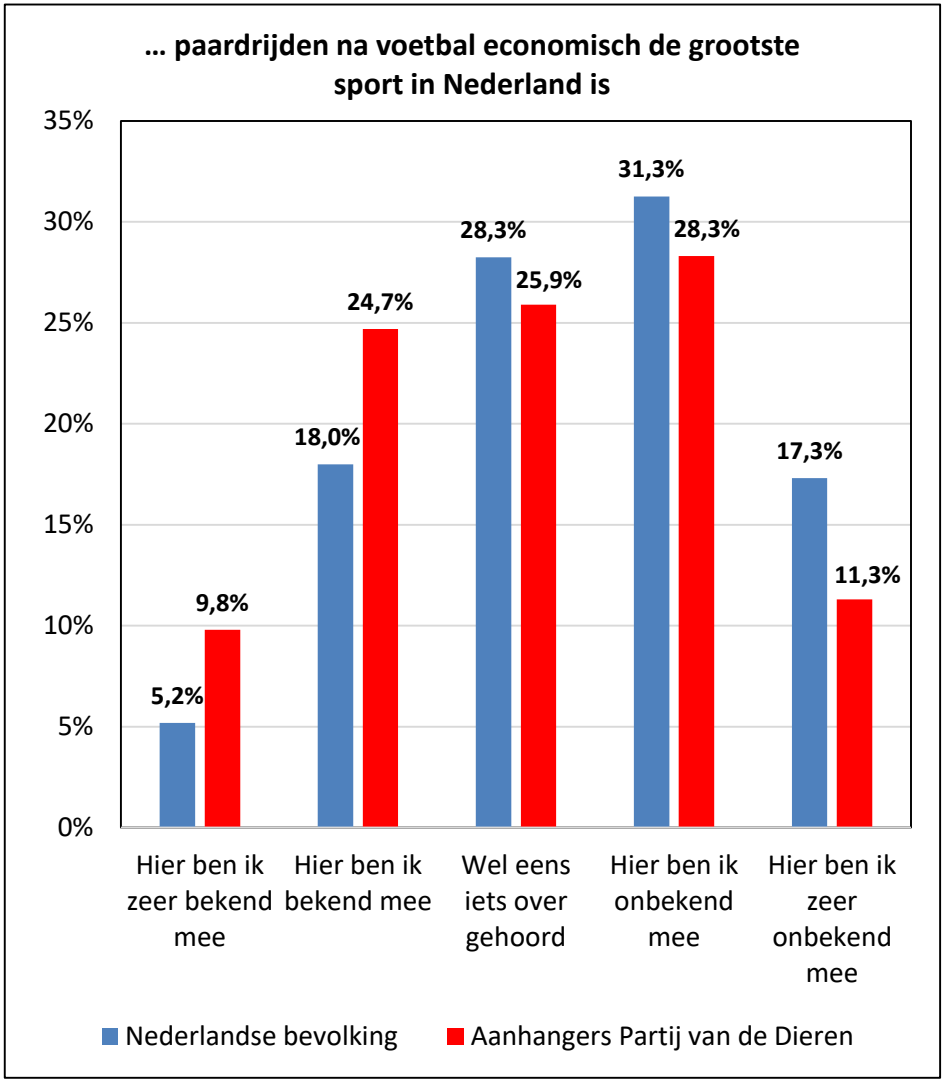
… paardrijden na voetbal economisch de grootste sport in Nederland is
35%
30%
25%
20%
15%
10%
5%
0%
5,2%
9,8%
18,0%
24,7%
28,3%
25,9%
31,3%
28,3%
17,3%
11,3%
Hier ben ik zeer bekend mee
Hier ben ik bekend mee
Wel eens iets over gehoord
Hier ben ik onbekend mee
Hier ben ik zeer onbekend mee
Nederlandse bevolking
Aanhangers Partij van de Dieren

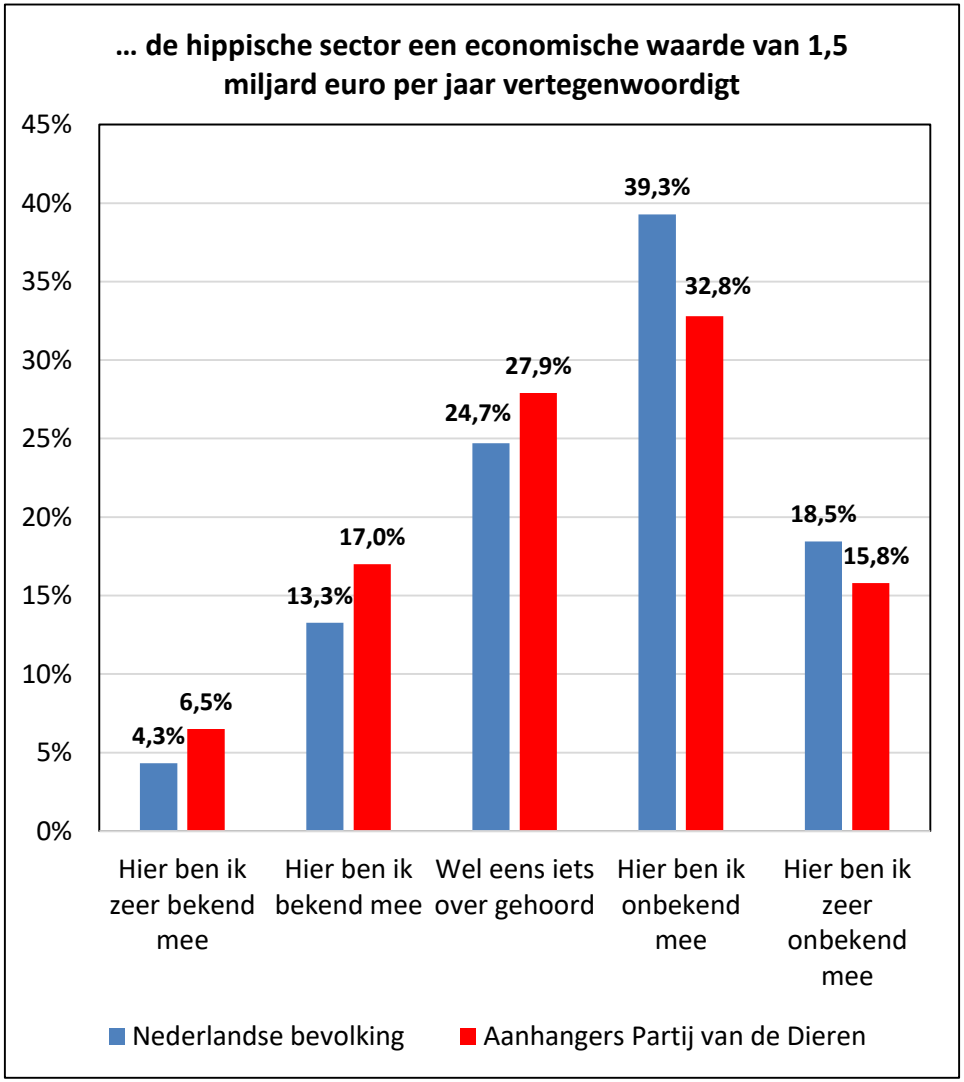
… de hippische sector een economische waarde van 1,5 miljard euro per jaar vertegenwoordigt
45%
40%
35%
30%
25%
20%
15%
10%
5%
0%
4,3%
6,5%
13,3%
17,0%
24,7%
27,9%
39,3%
32,8%
18,5%
15,8%
Hier ben ik zeer bekend mee
Hier ben ik bekend mee
Wel eens iets over gehoord
Hier ben ik onbekend mee
Hier ben ik zeer onbekend mee
Nederlandse bevolking
Aanhangers Partij van de Dieren

Wist u dat …

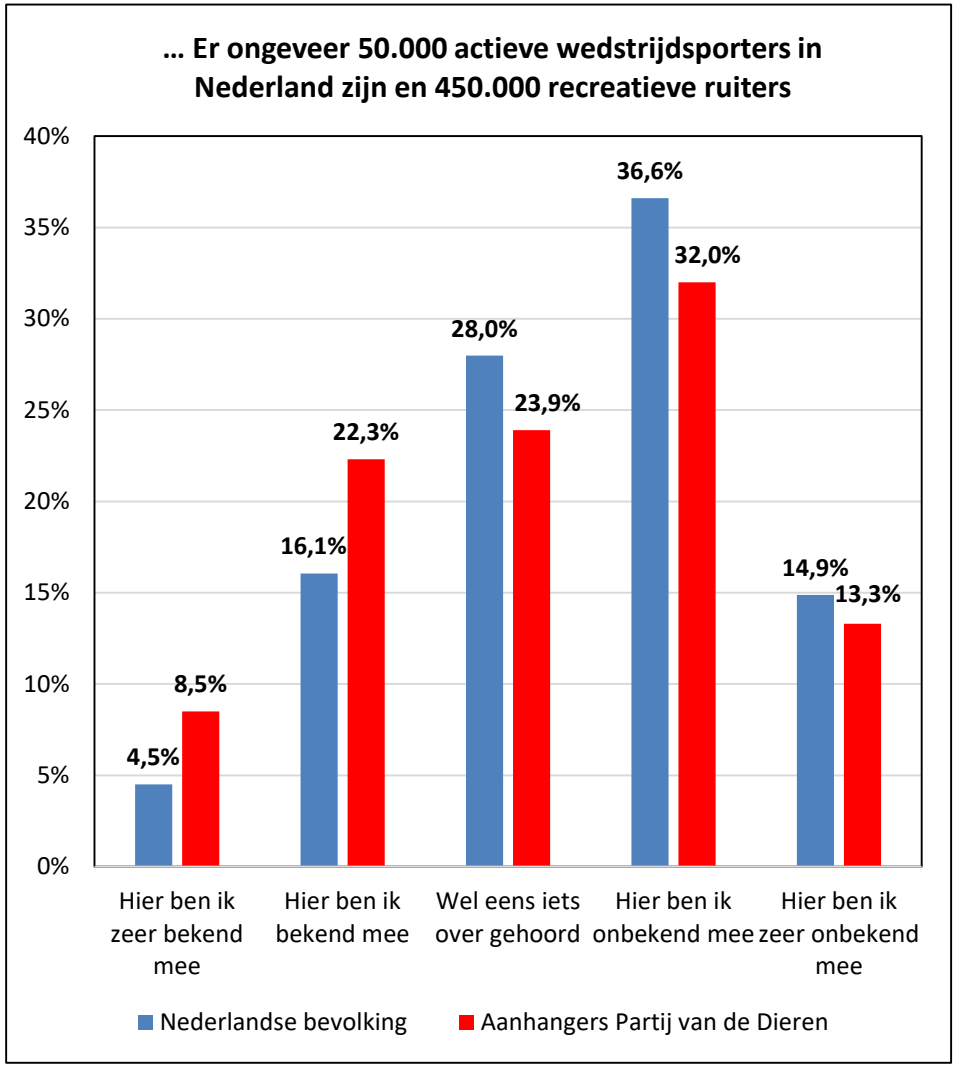
… Er ongeveer 50.000 actieve wedstrijdsporters in Nederland zijn en 450.000 recreatieve ruiters
40%
35%
30%
25%
20%
15%
10%
5%
0%
4,5%
8,5%
16,1%
22,3%
28,0%
23,9%
36,6%
32,0%
14,9%
13,3%
Hier ben ik zeer bekend mee
Hier ben ik bekend mee
Wel eens iets over gehoord
Hier ben ik onbekend mee
Hier ben ik zeer onbekend mee
Nederlandse bevolking
Aanhangers Partij van de Dieren

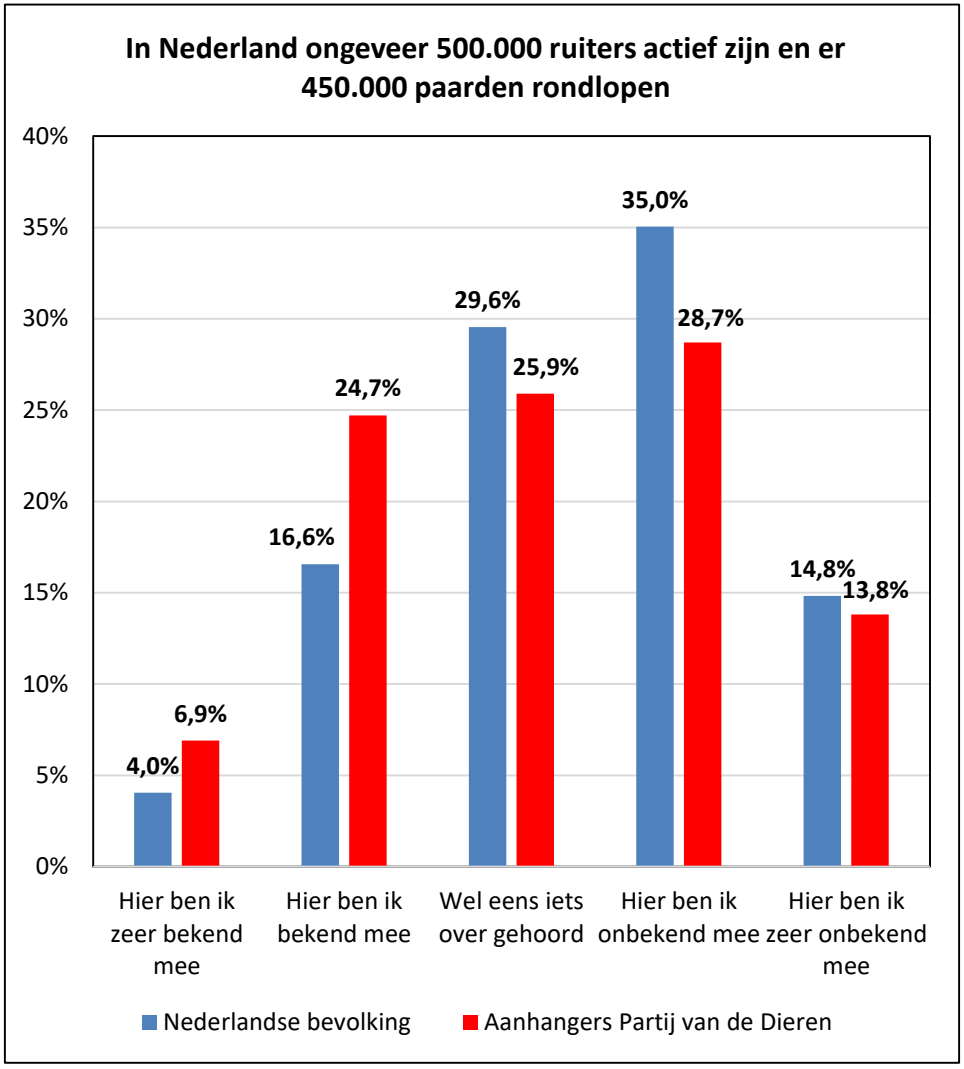
In Nederland ongeveer 500.000 ruiters actief zijn en er 450.000 paarden rondlopen
40%
35%
30%
25%
20%
15%
10%
5%
0%
4,0%
6,9%
16,6%
24,7%
29,6%
25,9%
35,0%
28,7%
14,8%
13,8%
Hier ben ik zeer bekend mee
Hier ben ik bekend mee
Wel eens iets over gehoord
Hier ben ik onbekend mee
Hier ben ik zeer onbekend mee
Nederlandse bevolking
Aanhangers Partij van de Dieren

Draagvlak in de samenleving

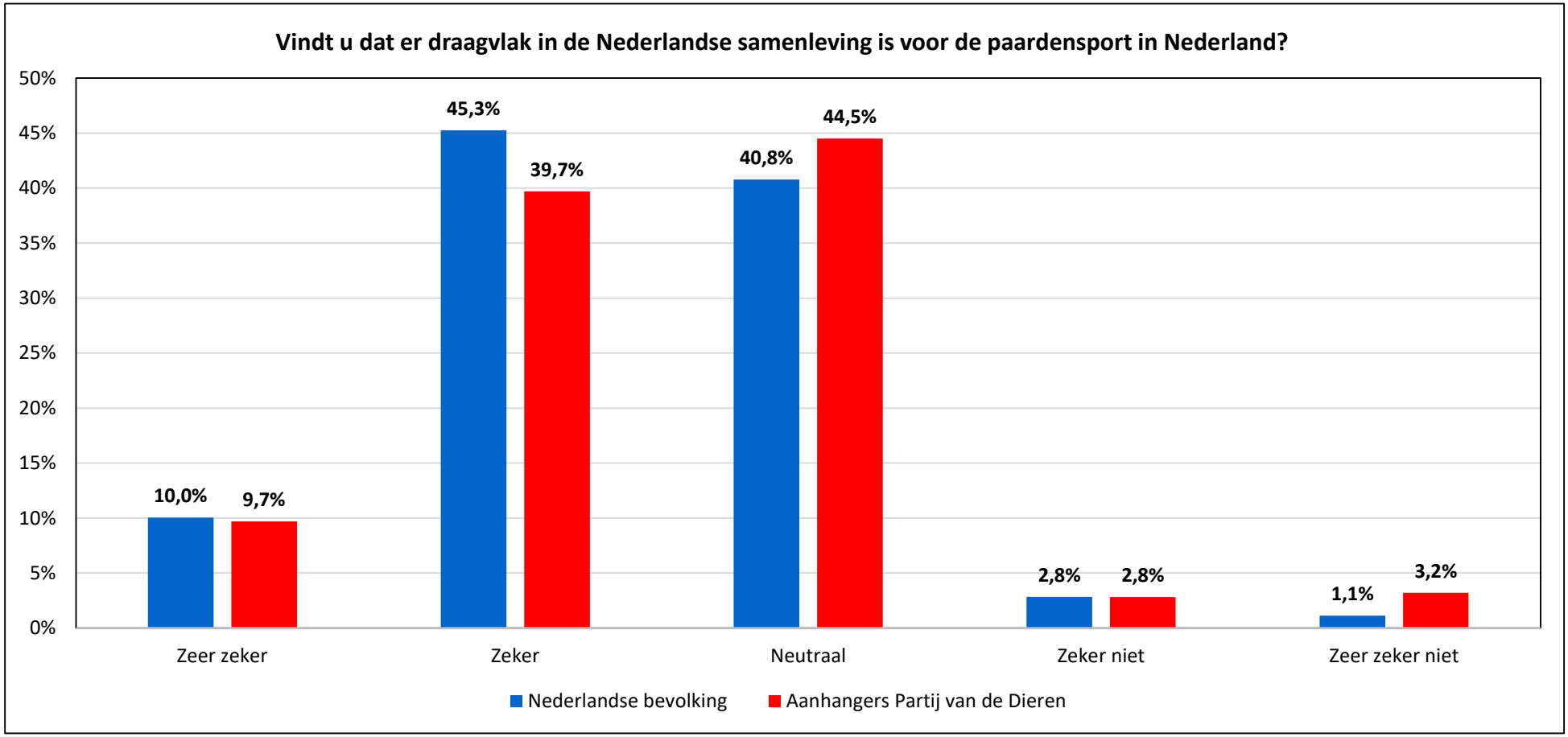

55,3% van de Nederlandse bevolking geeft aan dat er draagvlak is in de Nederlandse samenleving voor de paardensport in Nederland. 49,4% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dit ook. Slechts 6,0% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dat er geen draagvlak in de samenleving is voor de paardensport.

Voor- of tegenstander van onderdelen van de paardensport

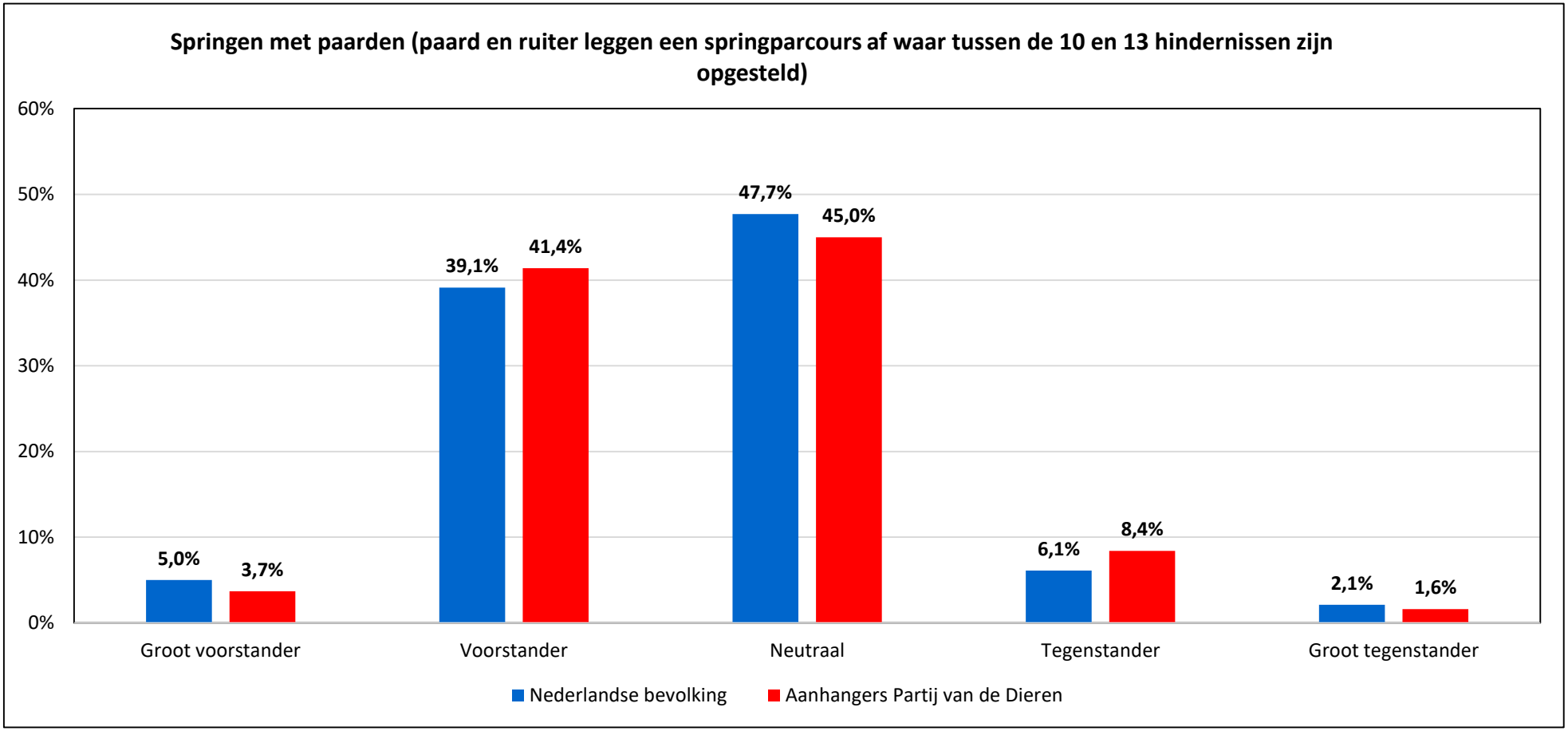

44,1% van de Nederlandse bevolking geeft aan voorstander te zijn van het springen met paarden. 45,1% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dit ook. Slechts 10,0% van de aanhangers van de Partij van de Dieren is tegenstander van het springen met paarden. Onder de Nederlandse bevolking is dit percentage 8,2%

Het berijden van paarden en professionele sport

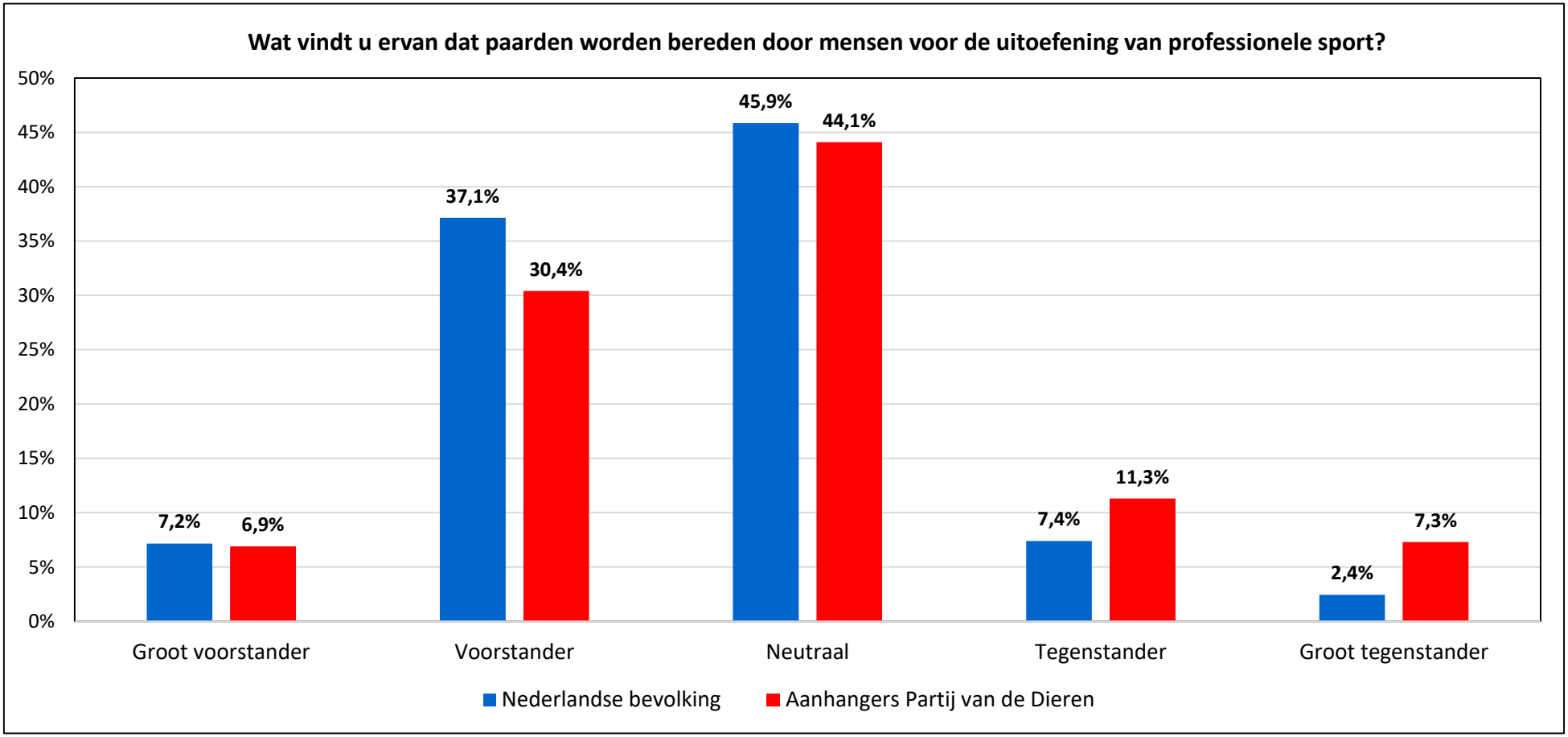

44,3% van de Nederlandse bevolking geeft aan voorstander te zijn van het berijden van paarden door mensen voor de uitoefening van professionele sport. 37,3% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dit ook. Slechts 18,6% van de aanhangers van de Partij van de Dieren is tegenstander van het springen met paarden. Onder de Nederlandse bevolking is dit percentage 9,8%

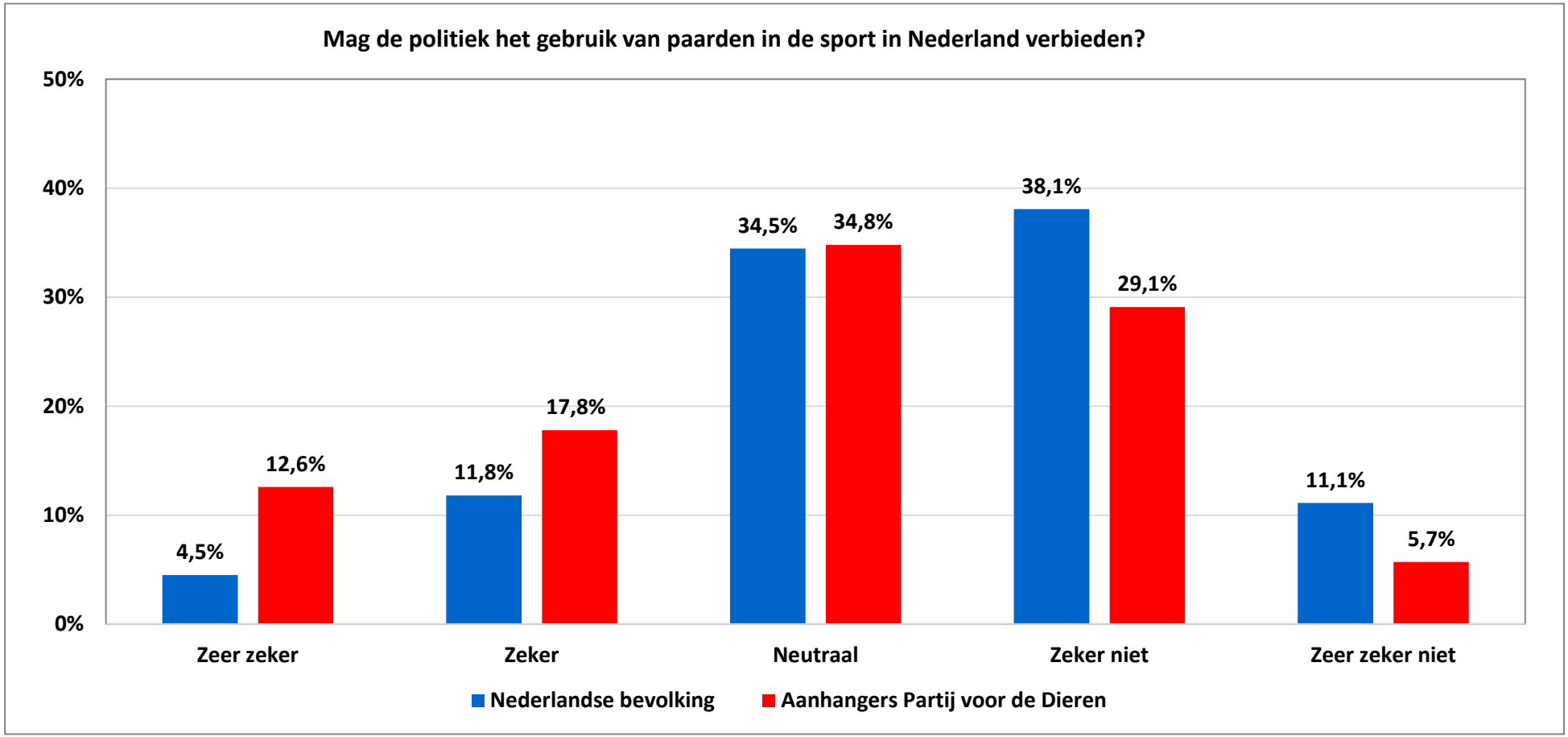

16,3% van de Nederlandse bevolking geeft aan dat de politiek het gebruik van paarden in de sport In Nederland mag verbieden. 30,8% van de aanhangers van de Partij van de Dieren vindt dit ook. 34,8% van de aanhangers van de Partij van de Dieren is tegen een dergelijk verbod. Er zijn binnen Partij van de Dieren meer tegenstanders dan voorstanders van een verbod.

Demografische gegevens

Geslacht

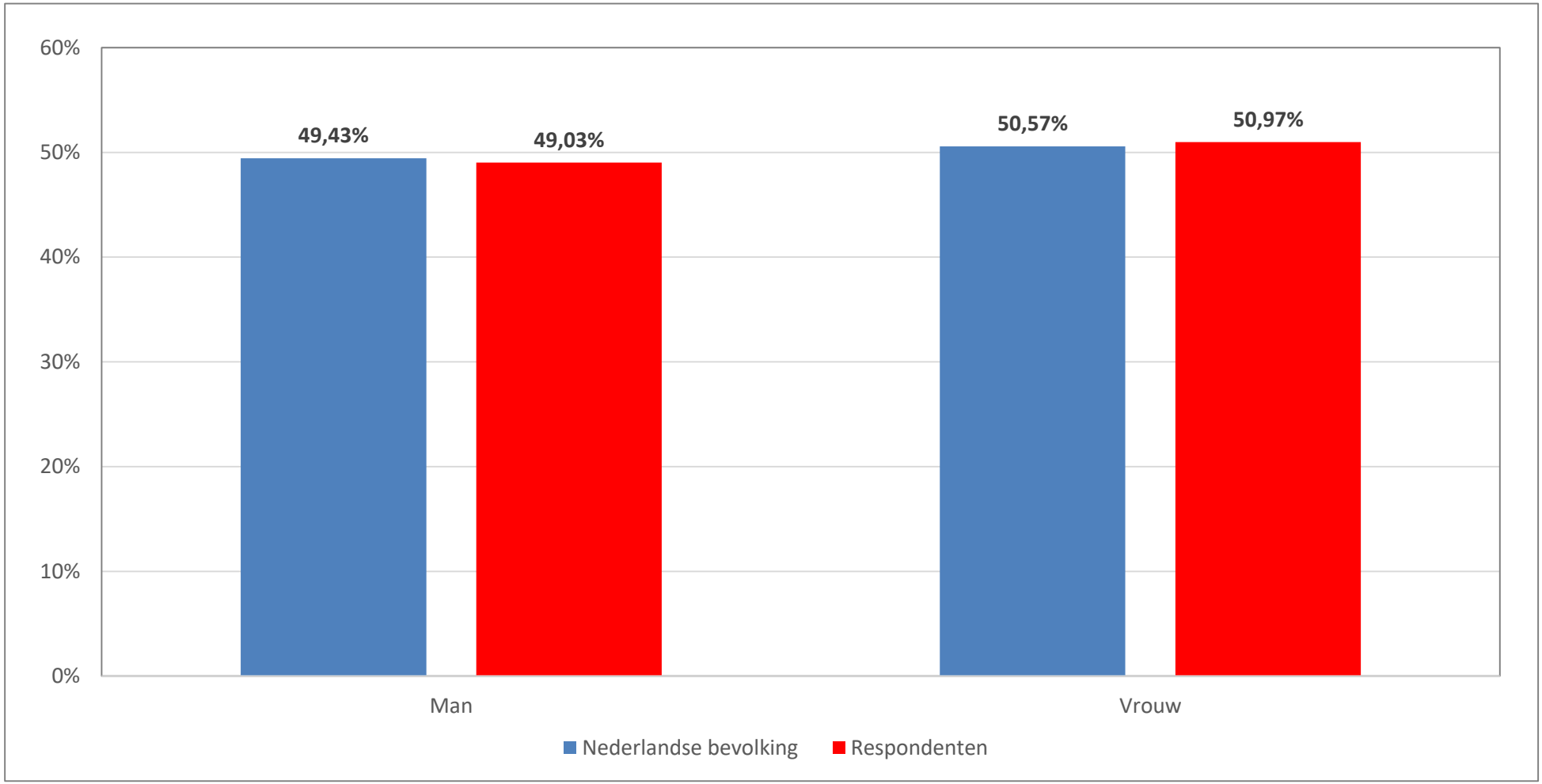

Uitkomst voor 2019 is niet statistisch significant oftewel de respons is representatief voor de Nederlandse bevolking op het aspect geslacht

Leeftijd

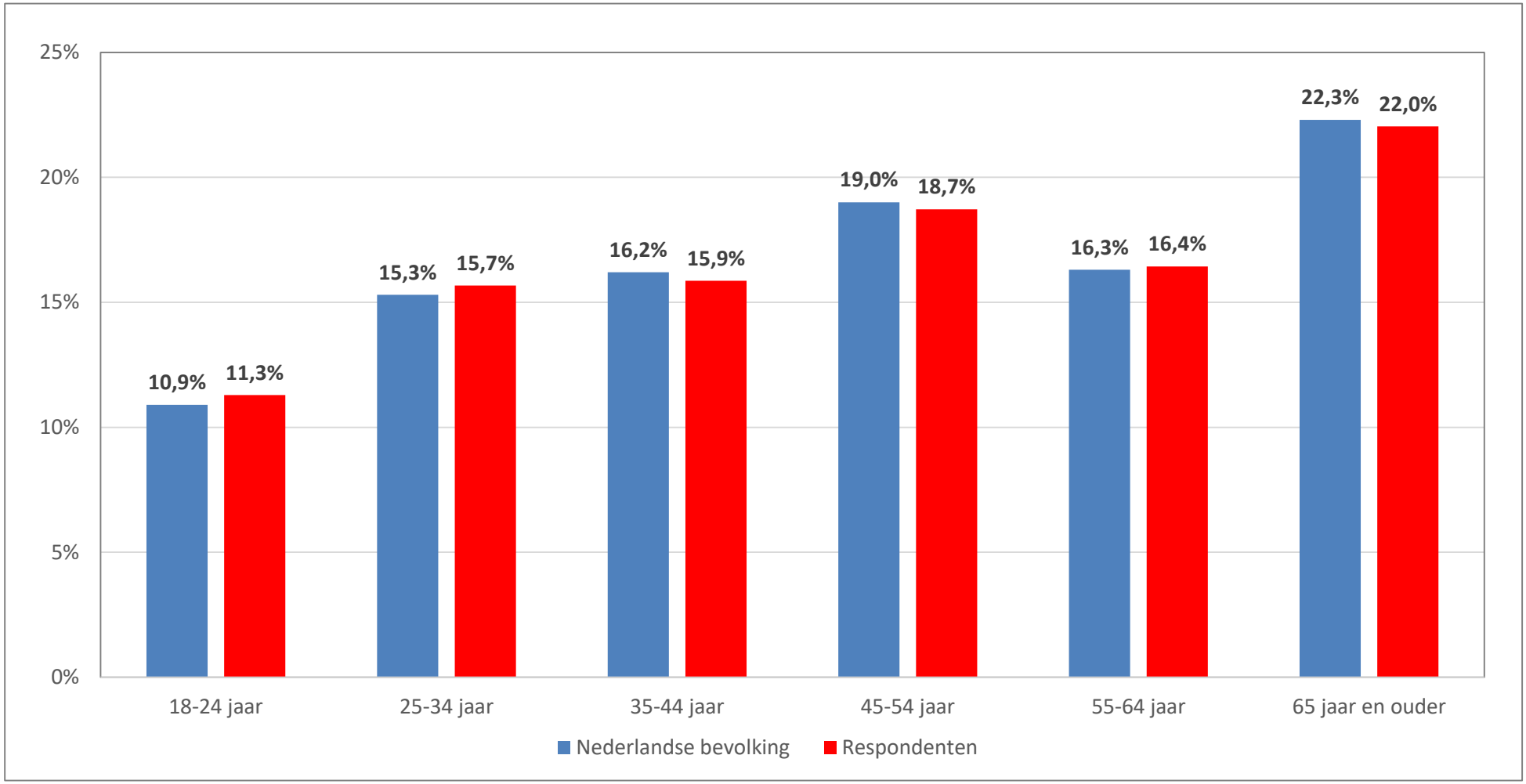

Uitkomst voor 2019 is niet statistisch significant oftewel de respons is representatief voor de Nederlandse bevolking op het aspect leeftijd

In welke regio woont u (Nielsen gebieden)?

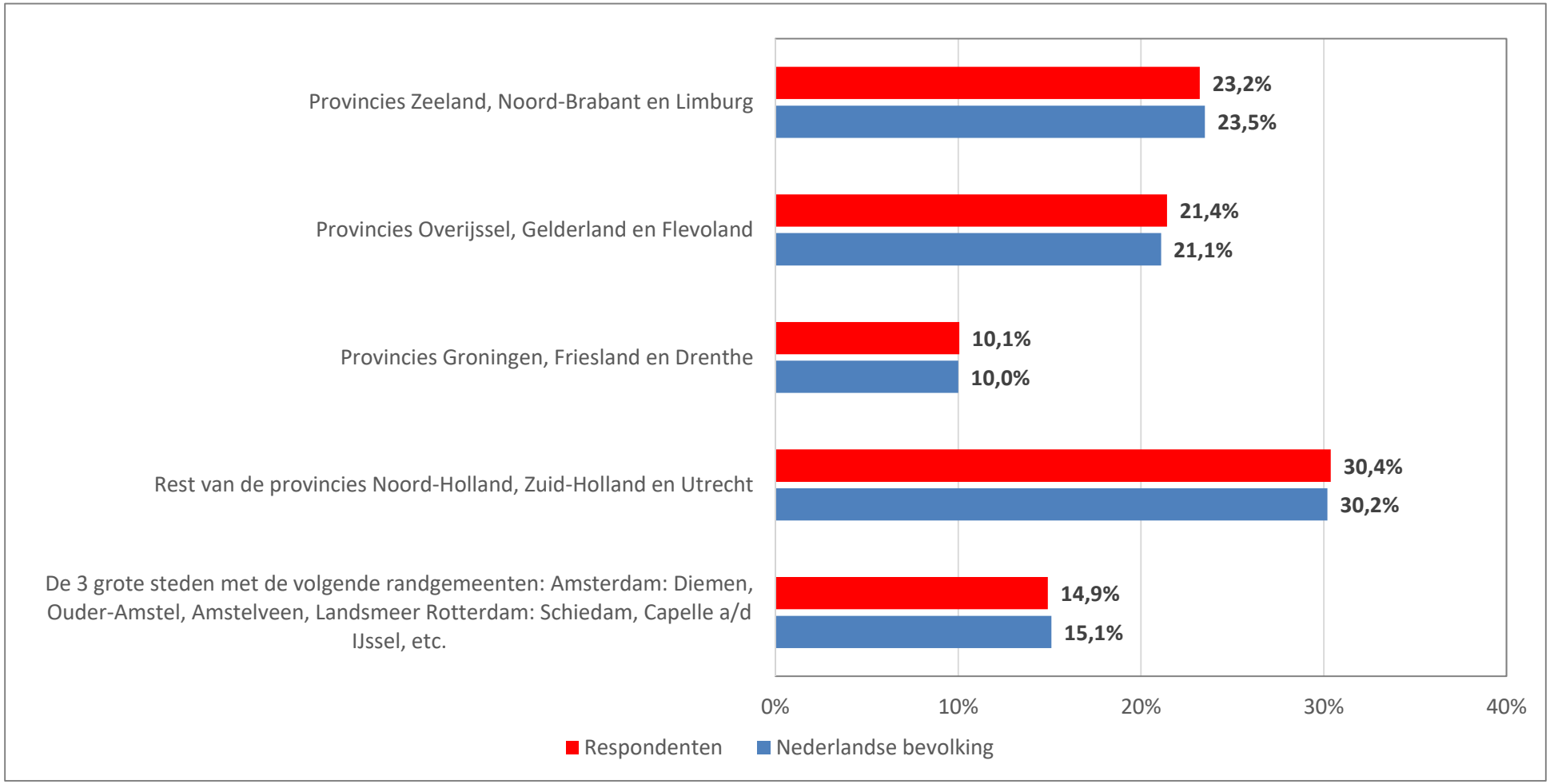

Uitkomst voor 2019 is niet statistisch significant oftewel de respons is representatief voor de Nederlandse bevolking op het aspect verspreiding respondenten over de vijf Nielsen gebieden

Auteursrecht

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Zest Marketing in publicaties op basis van deze rapportage – anders dan integrale publicatie – is echter schriftelijke toestemming vereist van Zest Marketing Consultancy.

Beeldmateriaal

Zest Marketing heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Zest Marketing.

Zest Marketing

Midden-Nederland
Herensingel 21
1382 VM WEESP

Noord-Nederland
Schoolstraat 19
9251 EA BURGUM

E-mail: info@zest.nl
Website: www.zest.nl

Zest Marketing is onder andere gespecialiseerd in het in kaart brengen van verwachtingen, opinies en percepties. Met de bekende Wat Wilt U?© methode worden verwachtingen, opinies en percepties gemeten van burgers, leden en donateurs. Dit leidt tot nieuwe inzichten. Inzichten die direct vertaald kunnen worden naar nieuwe strategieën, beleid, programma's, producten en diensten en campagnes.

Zest ondersteund organisaties vraaggestuurd met het inbedden van deze nieuwe strategieën.

Oftewel: vragen, maken en …
daarna succesvol vermarkten!

Geachte commissie Economie, Financiën en Bestuur,

Tijdens uw commissievergadering van 20 januari 2020 neemt u een beslissing over het sponsorbeleid van de provincie Noord-Holland. Dat dierenwelzijn daar een onderdeel van is, kunnen wij alleen maar toejuichen. Het paardenwelzijn staat bij Jumping Amsterdam en bij de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS) centraal.

Juist tijdens een evenement als Jumping Amsterdam wordt zichtbaar waartoe een intensieve, jarenlange samenwerking tussen mens en dier kan leiden. Het unieke van de paardensport, waar jaarlijks ruim 500.000 Nederlanders vol enthousiasme van genieten, zit hem juist in het wederzijds contact dat we kunnen hebben tussen mens en dier en behoort tot de spaarzame verbindingen die we in onze steeds verder verstedelijkende maatschappij nog met dier en natuur onderhouden. Iets om te koesteren.

Bij een publieksevenement als Jumping Amsterdam, waar alle lagen van de bevolking zijn vertegenwoordigd, weten we dat niet alleen kenners aanwezig zijn, maar ook mensen die minder bekend zijn met de paardensport. Zij verdienen het om te weten dat aandacht voor het juiste welzijn van de aanwezige paarden ten volle aanwezig is en de basis vormt van hun deelname aan dit evenement.

De basis van het opleiden van de paarden en het toewerken naar een evenement als Jumping Amsterdam bestaat immers uit een uitgekiend management van deze zeer waardevolle dieren, waarbij juiste voeding, verzorging, training en het kunnen uitoefenen van natuurlijk gedrag onmisbaar zijn.

We hebben we hier te maken met paarden die enkel in staat zijn om in actie te komen als ze zowel mentaal als fysiek in topconditie verkeren. De paarden die op evenementen als Jumping Amsterdam lopen, vormen de absolute crème de la crème van de sportpaarden en zijn topfitte atleten die na een zeer lange aanloop en dito opleiding van minimaal vijf jaar hebben aangetoond dat zij in de breedste zin van het woord ervoor geschikt zijn om samen met hun ruiter op dit niveau in actie te komen. Niet alleen beschikken zij over de fysieke eigenschappen, maar tevens hebben zij de intrinsieke motivatie -zonder is namelijk niet mogelijk- om de gevraagde sportprestaties, zowel in de dressuur als bij het springen, samen met hun ruiter te tonen aan een talrijk publiek.

De organisatie van Jumping Amsterdam doet er daarnaast ook nog eens alles aan om het verblijf en de verzorging van de paarden tijdens het evenement te optimaliseren.

Evenementen als Jumping Amsterdam zijn de ontmoetingsplaats voor paardenliefhebbers en hebben een uitwerking en economische uitstraling die verder gaat dan een sportwedstrijd alleen.
Sport, gemeente, provincie en bedrijfsleven werken hierbij nauw samen.
Amsterdam zet zich mede door dit soort evenementen nationaal en internationaal op de kaart.

Als KNHS onderstrepen wij het belang van Jumping Amsterdam als een van de topevenementen voor de paardensport in Nederland, een ontmoetingsplek voor de nationale en internationale paardenwereld, een evenement waarin de paardensport zich op een onderscheidene manier kan tonen aan een breder publiek, en een evenement waarbij het welzijn van de paarden in goede handen ligt. Wij helpen u graag met de richtlijnen voor dierenwelzijn.

Wij gaan er vanuit dat uw commissieleden onze zienswijze onderschrijft en zien uit naar voortzetting en verdere uitbouw van onze samenwerking,

Met vriendelijke groet,

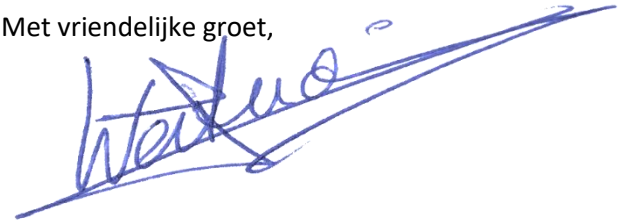

Fenna Westerduin (E-mail F.Westerduin@knhs.nl, telefoon 06-11225094)
Namens Jumping Amsterdam en KNHS

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1722
Extern Zaak ID	1308573
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	9.a
Omschrijving	Afdoening motie 39-2019: aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten (B-agenda EFB 20 januari 2020)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over Motie 39-2019 aanleg erfgoedregisters.pdf
M39-2019 aangenomen -online versie-.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2019
Overdracht vanuit GS	2 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

In de vergadering van Provinciale Staten van 30 september 2019 is Motie 39, inhoudende het verzoek aan Gedeputeerde Staten om bij Noord-Hollandse gemeenten die nog geen gemeentelijk erfgoedregister hebben, aan te dringen op het instellen daarvan. Gedeputeerde Staten hebben onderzoek gedaan. Daaruit is gebleken dat alle gemeenten of via een erfgoedregister of via een bestemmingsplan monumentale panden beschermen. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om de motie als afgedaan te beschouwen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw I.H.W. Matheij-Pos
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144382
matheiji@noord-holland.nl

Verzenddatum

27 NOV. 2019

Kenmerk
1308573/1308587

Uw kenmerk

Betreft: Motie 39-2019 aanleggen erfgoedregisters Noord-Hollandse gemeenten

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u Motie 39-2019 inzake het aanleggen van erfgoedregisters door Noord-Hollandse gemeenten op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 20 januari 2020 te plaatsen.

De reden hiervoor is, dat u in uw vergadering van 30 september 2019 Motie 39-2019 heeft aangenomen, inhoudende dat wij bij de Noord-Hollandse gemeenten, die nog geen gemeentelijk erfgoedregister hebben, aandringen op het instellen hiervan.

In Motie 39 wordt een viertal gemeenten genoemd, dat (nog) geen gemeentelijk erfgoedregister heeft, te weten: Hollands Kroon, Medemblik, Beemster en Koggenland. Daarnaast heeft echter ook de gemeente Opmeer geen gemeentelijk erfgoedregister. Naar aanleiding van Motie 39 heeft er contact plaatsgevonden met genoemde gemeenten.

<u>Hollands Kroon:</u>
Nadat de herijking van het provinciaal erfgoedregister heeft plaatsgevonden in Hollands Kroon heeft deze gemeente in 2019 het besluit genomen een gemeentelijk erfgoedregister in te stellen. Basis voor dit gemeentelijk register zijn de voormalige provinciale monumenten. Momenteel loopt de procedure tot aanwijzing van de gemeentelijke monumenten.

<u>Medemblik:</u>
Nadat de herijking van het provinciaal erfgoedregister heeft plaatsgevonden in Medemblik heeft deze gemeente in december 2018 het besluit genomen een gemeentelijk erfgoedregister in te stellen. Basis voor dit register zijn de voormalige provinciale monumenten. Het gemeentelijk erfgoedregister is er inmiddels.

Van de 47 gemeenten in de provincie Noord-Holland resteren dus nog drie gemeenten, die geen gemeentelijk erfgoedregister hebben, te weten:

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Gemeente Beemster
Deze gemeente kent zo'n 75 rijksmonumenten en een groot aantal onderdelen van de Stelling van Amsterdam, dat provinciaal monument is. Daarnaast is de Stelling van Amsterdam UNESCO Werelderfgoed. De droogmakerij Beemster is eveneens als UNESCO Werelderfgoed aangewezen. De historische kern van Beemster is aangewezen tot (Rijks)beschermd dorpsgezicht.
Indien de gemeente een object beschermingswaardig vindt, neemt zij dit op als "karakteristiek object" in haar bestemmingsplan. Dit betekent, dat men het object niet zonder vergunning kan slopen, daarnaast gelden voor bepaalde wijzigingen die men aan het object wil aanbrengen specifieke regels.
De gemeente heeft de regelingen rondom Werelderfgoed in hun omgevingsplan 2012 vertaald naar meer algemeen geldende erfgoedregelingen. Momenteel zijn zij bezig met het opstellen van een erfgoedkaart, waarin alle (aangewezen) monumenten en de archeologie worden opgenomen.

Gemeente Opmeer
Deze gemeente heeft 34 rijksmonumenten (inclusief archeologische monumenten) en acht provinciale monumenten. Er is geen specifiek erfgoedbeleid noch een gemeentelijk erfgoedregister. Wel is er een erfgoedverordening.
Indien de gemeente een object beschermingswaardig vindt, neemt zij dit op als "karakteristiek object" in haar bestemmingsplan. Dit betekent, dat men het object niet zonder vergunning kan slopen, daarnaast gelden voor bepaalde wijzigingen die men aan het object wil aanbrengen specifieke regels.

Gemeente Koggenland
Deze gemeente kent 32 rijksmonumenten binnen haar grenzen en zeven provinciale monumenten.
Indien de gemeente een object beschermingswaardig vindt, neemt zij dit op als "beeldbepalend object" in haar bestemmingsplan. Dit betekent, dat men het object niet zonder vergunning geheel of gedeeltelijk kan slopen. Daarnaast geldt dat de vorm van een object beschermd is en dat er dus zonder vergunning geen wijzigingen aan deze vorm kunnen plaatsvinden.
De voormalige provinciale monumenten binnen de gemeentegrenzen, die als gevolg van de herijking van het provinciaal erfgoedregister uitgeschreven zijn, worden bij de eerstvolgende wijziging van het bestemmingsplan opgenomen als beeldbepalend object.

Gelet op het bovenstaande kan gesteld worden, dat de drie gemeenten die geen gemeentelijk erfgoedregister hebben op een andere wijze de bescherming van monumentale objecten hebben gewaarborgd, namelijk in hun bestemmingsplannen.

Wij merken hierbij tevens op, dat het instellen van een gemeentelijk erfgoedregister een autonome bevoegdheid is van de gemeente (zie ook artikel 3.16 van de Erfgoedwet).
De provincie kan slechts aangeven, dat zij een gemeentelijk erfgoedregister belangrijk vindt, maar de gemeente hier niet toe verplichten. Dat wij als provincie grote waarde hechten aan een erfgoedregister moge duidelijk zijn: wij zijn immers, naast Drenthe, de enige provincie die een provinciaal erfgoedregister heeft.

Gelet op bovenstaande informatie verzoeken wij u dan ook motie 39-2019 als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

M139/30-9-2019
punt 2

Forum voor Democratie

AANGENOMEN

Motie 'Aanleggen Erfgoedregisters Noord-Hollandse Gemeenten'

Provinciale staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 30 september 2019, te Haarlem, ter behandeling van motie(s) vreemd aan de orde van de dag,

Kennis genomen hebbende van:

- het Noord-Hollandse monumentenbeleid dat op verscheidene punten te wensen overlaat, zoals ook beschreven in andere aanhangige moties van Forum voor Democratie;

Constaterende dat:

- verschillende Noord-Hollandse gemeenten momenteel geen erfgoedregister hebben, waaronder de gemeenten Hollands Kroon, Koggeland, Beemster en Medemblik;

Overwegende dat:

- gemeenten zonder erfgoedregister het risico lopen om gebrekkig(er) erfgoedbeleid te voeren, onvoldoende overzicht hebben en mogelijk financiën mislopen, althans het risico lopen deze niet goed te kunnen beheren;

- het aanleggen van erfgoedregisters in Noord-Hollandse gemeenten bovenstaande problematiek weg kan nemen;

Van mening zijnde dat:

- er simpelweg geen gedegen erfgoedbeleid gevoerd, of monumentenzorg verleend kan worden zonder het aanleggen van erfgoedregisters;

Verzoekt Gedeputeerde Staten de Noord-Hollandse gemeenten zonder erfgoedregister op te roepen om een erfgoedregister aan te leggen,

… en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2002
Extern Zaak ID	1327641
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	9.b
Omschrijving	Monumenten: Brief GS aan PS inz. Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20-2-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	16 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De provincie wil samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren tot een betere bescherming en benutting van stolpboerderijen komen. Als middel hiertoe willen Gedeputeerde Staten een waarderingskaart maken. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het verzoek van Provinciale Staten om een oplossingsrichting voor het verdwijnen van stolpboerderijen uit het Noord-Hollandse landschap.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr E. van der Kleij

BEL/REE

Telefoonnummer +31235143596

kleije@noord-holland.nl

Verzenddatum

12 DEC. 2019

Kenmerk

1327641/1327646

Uw kenmerk

Betreft: Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u de Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 20 januari 2020 te plaatsen.

De reden hiervoor is

Mede naar aanleiding van de gezamenlijke petitie "Red de stolp" van de Bond Heemschut, de Boerderijenstichting Noord-Holland en de Stichting het Westfriese Landschap van juni 2018 hebben Provinciale Staten hun zorg uitgesproken over het geleidelijk verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap (discussienota inzake behoud Stolpboerderijen t.b.v. Commissie EEB 17 september 2018, vervolgens agendering sloop stolpen 11-02-2019). De stolp beschouwende als identiteitsbepalend voor het Noord-Hollandse landschap, gaf men aan te willen voorkomen dat stolp voor stolp autonome sloopbeslissingen worden genomen die sluipenderwijs leiden tot afbraak van de karakteristieke stolpstructuren en van de landschappen waar deze deel vanuit maken. Rekening houdend met de komende Omgevingsverordening zou samen met gemeenten tot een werkbare en breed gedragen oplossing gekomen moeten worden om waar nodig een drempel op te werpen tegen voortgaande sloop en om behoud aantrekkelijker te maken (adempauze). Regelgeving zou één van de uitkomsten kunnen zijn maar zeker geen uitgangspunt vooraf. Primair van belang achtte men het centraal stellen van de toekomstige functies die recht doen aan een mix van cultuurhistorische en sociaaleconomische waarden. Een economisch sterke functie (kosten dragend of inkomens vormend) zag men als het fundament voor behoud en als passend bij de maatschappelijk ambitie gericht op een vitaal en hoogwaardig platteland. De zorg werd niet als motie gesteld. GS hebben in reactie hierop evenwel aangegeven om medio 2019 te komen met een voorstel voor oplossingsrichtingen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Concreet wordt aan de commissie gevraagd

Consultatie over gewenste oplossingsrichtingen voor het geleidelijk verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap in de vorm van een waarderingskaart voor stolpboerderijen en de denkrichtingen voor de doorwerking hiervan.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is de volgende informatie van belang

Datum en inhoud GS besluit

GS hebben op 10 december 2019 besloten om:

1. Opdrachtverlening voor te bereiden voor Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen als middel om samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren tot een betere bescherming van stolpen te komen;
2. met het maken van deze waarderingskaart een proces in te zetten waarin op basis van waarden met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren wordt gezocht naar manieren om onbeschermde stolpen te kunnen behouden en duurzaam te benutten, al dan niet door herbestemming;
3. de benodigde doorwerking van de waarderingskaart gedurende het proces samen met gemeenten te bepalen en voor te bereiden;
4. PS door middel van bijgaande brief hierover te consulteren en hen te verzoeken om de brief te agenderen voor bespreking in de Statencie EFB van 20 januari 2020.

Eerdere behandeling in commissie of PS

Eerdere behandeling in commissie of PS van de door GS voorgestelde oplossingsrichtingen heeft nog niet plaatsgevonden.

Op grond van welk kader/beleid is dit voorstel gedaan

Het gaat hier om aanvullend erfgoedbeleid gericht op onbeschermde stolpboerderijen in de gehele provincie met uitzondering van het Gooi en de Vechtstreek waar de stolp niet voorkomt (zie bijlage). Dit betekent dat de waarderingskaart een inventarisatie en waardenstelling gaat bevatten van stolpboerderijen met hun erven in zowel toekomstig regulier landelijk gebied als bijzonder provinciaal landschap (BPL).

Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen

De Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen wordt een proces dat kan worden gezien als een pilot in de geest van de Omgevingswet. Er wordt gestuurd op waarden en mogelijkheden. Het is een middel om samen met gemeenten en andere betrokkenen te bepalen welke wijze van bescherming het meest passend is.

We vragen gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren om te participeren bij het maken van de kaart. Belangrijk is dan om vooraf te kunnen zeggen wat de intentie is die de provincie met de waarderingskaart heeft en wat de doorwerking kan zijn na voltooiing van de kaart.

Denkrichtingen voor doorwerking

Onze intentie is om samen met gemeenten en andere betrokkenen tot een betere bescherming van stolpen te komen. Hiervoor zijn meerdere opties voor doorwerking denkbaar:

1. Een basisoptie is om een waarderingskaart te maken die louter stimulerend is. Een publieke kenniskaart die inzicht geeft in de waarden van de stolpen en hun erven en die partijen stimuleert om te investeren in behoud en ontwikkeling. Een kaart ook als basis voor inzet van provinciale instrumenten voor bescherming, herbestemming en financiering.
2. Een verdergaande optie is om naast stimulering en inzet van de onder 1 genoemde provinciale instrumenten, gemeenten te verzoeken om zelf tot een betere bescherming van stolpen te komen. Dit zou kunnen door opname van waardevolle stolpen in de gemeentelijke omgevingsplannen, door uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijsten, of door betere begeleiding van partijen die leegstaande stolpen willen herbestemmen.
3. Meest vergaand is de optie om naast de punten uit optie 1 en 2, gemeenten te instrueren om een sloopvergunningstelsel te gaan hanteren voor geclassificeerde stolpen uit de stolpenkaart. Deze instructie zou bij de actualisatie van de Omgevingsverordening kunnen worden verwerkt. Dat wil zeggen dat een mogelijke instructie nog niet meegaat in besluitvorming over de eerste Omgevingsverordening NH2020. Afstemming met de Omgevingsverordening en in het bijzonder het in de eerste Omgevingsverordening NH2020 vast te stellen regime Bijzonder Provinciaal Landschap zou daarbij onderdeel van de aanpak zijn.
4. Naast deze opties bevinden zich mogelijk tal van varianten die gedurende het proces naar boven kunnen komen. Varianten die bij voorkeur niet in de gebod sfeer zitten, maar die uitnodigen om stolpen beter te benutten, bijvoorbeeld voor meerdere woonfuncties. Behouden van stolpen betekent namelijk vooral inzet op duurzame benutting door economisch sterke functies. Leegstand en verwaarlozing ten gevolge daarvan is de echte oorzaak van het verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap. Onderdeel van de afspraken kan daarom ook zijn de inzet op herbestemming via onze bestaande en eventueel nieuw te ontwerpen instrumenten.

Uitgangspunt is dat we, aan de hand van de hierboven genoemde denkrichtingen, in het proces van opstellen van de waarderingskaart samen met gemeenten en andere betrokkenen bepalen welke vorm van bescherming passend en haalbaar is.

Motivatie keuzevrijheid

PS zijn niet gebonden aan eerdere besluitvorming. Gevraagd wordt om van gedachten te wisselen over de waarderingskaart, inclusief denkrichting ten aanzien van de doorwerking hiervan. Uitgangspunt is

om de waarderingskaart met eventuele doorwerking samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren te ontwikkelen.

Effecten voorstel

Met het maken van de waarderingskaart geeft de provincie uiting aan het provinciaal belang van de historische stolpboerderij als identiteitsbepaler van het Noord-Hollandse landschap.

Overleg heeft plaatsgevonden met

Gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren van stolpen. Dit gebeurde in het kader van de onderzoek Handreiking voor de stolp (2015) en Vierkant achter de stolp (2018), dat met bijbehorend symposium in opdracht van de provincie werd uitgevoerd. De waarderingskaart werd hierin aanbevolen als middel om uiting te geven aan het belang dat de provincie hecht aan het behoud van de stolpboerderij als onderdeel van het landschap.

(Burger) participatie

Uitgangspunt is dat gemeenten en andere betrokkenen actief participeren in het opstellen van de waarderingskaart en het bepalen van de doorwerking hiervan.

Communicatie omtrent besluit

Bij opdrachtverlening door GS wordt Communicatie betrokken voor het uitdragen van de boodschap naar het veld.

Evaluatie

Nader te bepalen.

Financiële aspecten/risico's

Richtbedrag onderzoek is € 150.0000 uit bestaande middelen.

Vervolgprocedure

De bevindingen van PS worden meegenomen in het proces van de waarderingskaart.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage: Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen

BIJLAGE

Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen

Mede naar aanleiding van de gezamenlijke petitie "Red de stolp" van de Bond Heemschut, de Boerderijenstichting Noord-Holland en de Stichting het Westfriese Landschap van juni 2018 hebben Provinciale Staten hun zorg uitgesproken over het geleidelijk verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap (discussienota inzake behoud Stolpboerderijen t.b.v. Commissie EEB 17 september 2018, vervolgens agendering sloop stolpen 11-02-2019). De stolp beschouwende als identiteitsbepalend voor het Noord-Hollandse landschap, gaf men aan te willen voorkomen dat stolp voor stolp autonome sloopbeslissingen worden genomen die sluipenderwijs leiden tot afbraak van de karakteristieke stolpstructuren en van de landschappen waar deze deel vanuit maken. Rekening houdend met de komende Omgevingsverordening zou samen met gemeenten tot een werkbare en breed gedragen oplossing gekomen moeten worden om waar nodig een drempel op te werpen tegen voortgaande sloop en om behoud aantrekkelijker te maken (adempauze). Regelgeving zou één van de uitkomsten kunnen zijn maar zeker geen uitgangspunt vooraf. Primair van belang achtte men het centraal stellen van de toekomstige functies die recht doen aan een mix van cultuurhistorische en sociaaleconomische waarden. Een economisch sterke functie (kosten dragend of inkomens vormend) zag men als het fundament voor behoud en als passend bij de maatschappelijk ambitie gericht op een vitaal en hoogwaardig platteland. De zorg werd niet als motie gesteld. GS hebben in reactie hierop evenwel aangegeven om medio 2019 te komen met een voorstel voor oplossingsrichtingen.

Alle stolpboerderijen bij elkaar vormen een structuur van piramidale volumes die bepalend is voor het ruimtelijk beeld en de identiteit van het Noord-Hollandse landschap. De stolpboerderijen zijn daarmee bij elkaar een structuurdrager van provinciaal belang. Naast deze landschappelijke waarde hebben de stolpen en hun erven ook een individuele cultuurhistorische waarde. Deze individuele waarde is bepalend voor bescherming op objectniveau. Voor de 627 beschermde stolpen (12% van het stolpenbestand) is deze waarde evident. Dit geldt niet voor de 4100 onbeschermde stolpen (88% van het stolpenbestand). Inzicht in die waarden ontbreekt. Maatregelen tot behoud zijn zonder dit inzicht niet mogelijk. Ook een eventuele aanvulling van de provinciale monumentenlijst, een verzoek aan gemeenten tot aanvulling van hun monumentenlijst, instrueren van gemeenten tot het hanteren van een sloopvergunningstelsel, dan wel tot opname van stolpen in bestemmingsplannen, is niet mogelijk zonder inzicht in de individuele waarden van de stolpen en hun erven. Maar wellicht belangrijker dan bescherming is de onbekendheid met waarden die wanneer ze wel bekend zouden zijn, ook zonder verbod op sloop behouden zouden worden. Het gaat dan om bewustwording en stimulering. Het is de bedoeling dat de waarderingskaart voor stolpen een provincie brede inventarisatie en waardenstelling van alle onbeschermde stolpen in Noord-Holland gaat bevatten. Ter verkrijging van draagvlak wordt deze kaart samen met gemeenten en erfgoedpartijen gemaakt op basis van criteria die gedurende het proces kunnen worden aangescherpt. De kaart wordt een overzicht van gezamenlijk gedragen waarden die uiteindelijk door GS wordt vastgesteld. Op basis van deze kaart kan worden bepaald of en zo ja in welke gevallen GS nieuwe instrumenten

willen inzetten om in de toekomst aan het geleidelijk verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap het hoofd te bieden.

Kennisbank voor breed publiek

De Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpen heeft meerdere functies: het gaat niet alleen om een beleidskaart voor provincie en gemeenten, maar de kaart ontsluit evenzeer een voor een breed publiek toegankelijke kennisbank met uitgebreide informatie over alle stolpboerderijen in de provincie Noord-Holland. Uit interviews en enquêtes, die Mooi Noord-Holland in opdracht van de provincie hield, wordt telkens weer genoemd het belang van kennis en waardering voor stolpen. En dan vooral bij de stolpeigenaren. Iets waarvan je weet dat het waardevol is, eindigt niet zo snel onder de slopershamer.[1]

Proces

Het maken van de kaart wordt een externe opdracht door de provincie om samen met gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren (stakeholders) te komen tot waardestelling van onbeschermde stolpen teneinde aan deze stolpen een betere bescherming te bieden. Uitgangspunt is het belang dat de provincie hecht aan de waarde van de stolpboerderij als uniek Noord-Hollands fenomeen. Sommige gemeenten beschikken al over inventarisaties en waardenstelling. We vragen hen of we deze in de provinciale waarderingskaart mogen integreren. Om een werkbaar model te krijgen onderzoeken we of de beeldbank van de Boerderijenstichting zoals ondergebracht bij het Steunpunt Monumenten & Archeologie, als basis kan dienen. We laten deze perfectioneren volgens de systematiek van de Monumentenmonitor Noord-Holland. Hierdoor kan binnen beperkte tijd een compleet digitaal overzicht van alle stolpboerderijen en hun erven worden verkregen. Deze digitale kaart gaat een inventarisatie en waardenstelling van alle onbeschermde stolpen in Noord-Holland bevatten. De kaart wordt een overzicht van gezamenlijk gedragen waarden die uiteindelijk door GS wordt vastgesteld. De kaart wordt regelmatig geactualiseerd waardoor evaluatie mogelijk wordt. Bronhouder van de kaart wordt de provincie. De wijze van beheer zal nader worden bepaald.
De stolpenkaart is een inventarisatie en een classificering op perceelsniveau van cultuurhistorische waarden die onbeschermde stolpen in relatie tot erf en landschap vertegenwoordigen. De inventarisatie en classificering wordt gedaan door experts die hun bevindingen delen met klankbordgroepen bestaande uit onze stakeholders.

Wat is een stolpboerderij

De stolpboerderij is een agrarisch bouwtype dat vanaf de 16de eeuw tot in het midden van de 20ste eeuw alleen in Noord-Holland werd gebouwd voor dagelijks gebruik ten behoeve van landbouwdoeleinden. Hooi- en oogstberging en verblijf van mens en

[1] Kansen voor de stolp in Noord-Holland, Alkmaar 2015

dier bevinden zich in oorsprong onder één kap. De stolpboerderij heeft altijd een inwendige houten draagconstructie (het vierkant) bestaande uit vier of zes vierkantstijlen met dekbalkgebint. Een enkel vierkant leidt tot een piramidale hoofdvorm met korte noklijn. Een dubbel of heel soms een driedubbel vierkant tot een hoog schilddak met lange noklijn. Op basis van dit principe zijn er streekgebonden varianten, waaronder die met aangebouwd woonhuis en met al dan niet aangebouwde stolpschuren..
De hoofdvorm van de stolpboerderij is nooit uit het landschap verdwenen. Tot op heden worden woonhuizen in stolpvorm gebouwd. Dit zijn echter woonhuizen en geen stolpboerderijen. Hiervan is alleen sprake wanneer gebouwd vóór 1960 en het vierkant daadwerkelijk voor hooi- of oogstberging heeft gediend.

Alle stolpboerderijen bij elkaar vormen een structuur van provinciaal belang

In het Noord-Hollands landschap boven het Noordzeekanaal is de stolpboerderij het meest kenmerkende agrarische bouwtype en daarmee een belangrijke identiteitsdrager. In het provinciaal Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling 2017-2020 wordt de stolpboerderij genoemd als structuurdrager van provinciaal belang. Dit bouwtype komt alleen in Noord-Holland voor en is daarmee een typisch Noord-Hollands fenomeen. In het open en weidse landschap vormen de reeksen stolpboerderijen met hun hoge piramidevormige daken en monumentale silhouetten ruimtelijke structuren. Maar ook in de beschutting van de binnenduinrand en op het schaalniveau van buurt en straat vormen de stolpen belangrijke ijkpunten in het bebouwingsbeeld vanwege de kenmerkende vorm, de specifieke gebouwonderdelen en - als het behouden is gebleven - het kenmerkende erf. Door hun streekgebonden erfinrichting, de beplanting in samenhang met de lokale landschapsstructuur en de kenmerkende gevelindeling vertellen stolpen het verhaal van de Noord-Hollandse agrarische geschiedenis. Ze vertellen daarmee het verhaal van het Noord-Hollandse cultuurlandschap, de dorpen en de steden en dragen daardoor bij aan de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Noord-Holland. Alle 4727 stolpboerderijen bij elkaar vormen een structuur van piramidale vormen in het landschap. Deze structuur is van provinciaal belang.

Probleem: op termijn identiteitsverlies door geleidelijke afname van het stolpenbestand

Ten gevolge van verstedelijking, bedrijfsbeëindiging, wegaanleg, brand en verwaarlozing is het stolpenbestand in Noord-Holland in de ruim zeventig jaar na de Tweede Wereldoorlog ruim gehalveerd. In 1950 telde de provincie nog ongeveer 10.000 stolpboerderijen, dat aantal ligt nu op 4727[2]. Hiervan zijn er 627 (12%) beschermd als rijks, provinciaal of gemeentelijk monument. Daarvoor geldt een verbod om zonder vergunning te slopen. De afname speelt zich dan ook voornamelijk af binnen de groep van de 4100 onbeschermde stolpen. In de periode 2010-2014 verdwenen naar schatting tussen

[2] Kaartviewer Steunpunt Monumenten en archeologie

de 20 en 30 stolpen per jaar [3]ten gevolge van brand, wegaanleg of leegstand en verwaarlozing na bedrijfsbeëindiging. Indien dit proces zich in de komende jaren voortzet wordt het typische Noord-Hollandse cultuurlandschap met de kenmerkende stolpen geleidelijk minder herkenbaar en ontstaat het risico van identiteitsverlies.

12% van de stolpen is beschermd als monument zoals hier in Twisk, gemeente Medemblik (foto Theo Baart)

Dorpsweg Twisk

[3] Kansen voor de stolp in Noord-Holland, overzicht van bedreigingen en mogelijkheden voor bescherming, behoud en ontwikkeling van waardevolle stolpboerderijen in Noord-Holland, Alkmaar 2015 (in opdracht van provincie Noord-Holland)

88% van de stolpen is onbeschermd, zoals dit karakteristieke 19de -eeuwse stolpcomplex te Lutjewinkel, gemeente Hollands Kroon, thans in renovatie ten behoeve van een duurzame woonfunctie.

Probleemanalyse

De afname speelt nauwelijks binnen de 12% van het stolpenbestand dat is beschermd als monument. Op de beschermde monumenten rust een verbod op sloop zonder vergunning en sinds kort ook een onderhoudsplicht. Hiervan gaat een preventieve werking uit. Maar belangrijker dan deze regelgeving, is de intrinsieke motivatie van eigenaren om hun monument in stand te houden. Die is alom aanwezig. Eigenaren worden hierin ondersteund door de overheid in de vorm van subsidiering, financiering en begeleiding bij herbestemming, maar zijn primair zelf de trotse bezitters die verantwoordelijk zijn voor het behoud van hun monumentale stolpboerderij. Voor beschermde stolpen wordt zelden een sloopvergunning afgegeven. Na brand volgt meestal herbouw, bij wegaanleg wordt met het monument rekening gehouden en verwaarlozing komt incidenteel voor[4]. De 12% beschermde stolpen verkeren overwegend in redelijke tot goede bouwkundige staat [5]. De afname speelt vooral binnen de 88% van het stolpenbestand dat niet is beschermd als monument. Binnen dit bestand van 4100 stolpen verdwijnen er gemiddeld 25 (0,5%) per jaar. De vraag is hoe zich dit in de toekomst gaat ontwikkelen. Van de 25 stolpen verdwijnt gemiddeld een derde ten gevolge van verwaarlozing bij leegstand, een derde ten gevolge van wegaanleg en gebiedsontwikkeling en een derde ten gevolge van brand, al dan niet na blikseminslag. Wanneer we de oorzaken bekijken kan worden gesteld dat wij (de overheid) bij sloop door wegaanleg en gebiedsontwikkeling zelf de veroorzaker zijn, dat sloop door brand een autonome factor is en dat alleen sloop door verwaarlozing[6] - naar schatting zo'n 8 stolpen per jaar - onder de verantwoordelijkheid van de eigenaar valt.

Leegstand en herbestemming

De agrarische sector is sterk in beweging. Sommige bedrijven nemen in omvang toe, andere bedrijven stoppen. Het aantal agrarische bedrijven in Nederland neemt iedere vijftien jaar met de helft af. Het landbouwareaal daalt tegelijkertijd maar licht; er treedt een snelle schaalvergroting op. In hun rapportage over vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) in Nederland berekende Alterra in 2014 dat tot 2030 in Noord-Holland ruim 1500 boeren zullen stoppen. Daarvan zijn er heel wat gevestigd in een stolp. Als bedrijfsgebouw is de stolp te klein geworden. De stolp is gebouwd voor 16 of 24 koeien en hun hooivoorraad, de huidige boer heeft een veelvoud daarvan. Bedrijfsvergroting leidt tot nieuwe stallen en schuren en de stolp- bedoeld voor een combinatie van wonen en werken onder één kap - verliest een belangrijk deel van de oorspronkelijke

[4] Monumentenmonitor Noord-Holland

, [5]idem

[6] Brand kan samen hangen met verwaarlozing

functie. Afhankelijk van de eigenaar blijft de stolp dan gehandhaafd als woning, al dan niet door een nieuwe eigenaar, of volgt (wanneer onbeschermd) sloop en vervanging door nieuwbouw. Wie zijn bedrijf niet vergroot kan het hoofd alleen boven water houden en door nevenactiviteiten als natuurbeheer, bed&breakfast en kinderboerderij en daarmee het dure onderhoud van de stolp betalen.
Vaak worden stolpen na bedrijfsbeëindiging verwaarloosd, met name daar waar de oude boer op zijn land blijft wonen en niet meer investeert in het onderhoud van de kap. Jarenlange verwaarlozing wordt naast brand door iedere gemeente genoemd als hoofdoorzaak voor sloop.[7]
Waar verkoop van de oude stolp plaatsvindt gebeurt dit vooral ten bate van kleinschalige woonfuncties en soms voor kleinschalige maatschappelijke functies. Dit is een herbestemming die al decennia plaatsvindt bij beschermde monumenten, en dan met name in landschappelijk aantrekkelijk gelegen buitengebieden in nabijheid van de grotere steden (Waterland, Kennemerland) en binnen beschermde dorpsgezichten zoals het unieke West-Friese dorp Twisk. De afname van de stolp uit het Noord-Hollands landschap doet zich dan ook vooral voor buiten deze gebieden en bij onbeschermde stolpen. Onvoldoende bekend is hoe het is gesteld met de onbeschermde stolpen. Hebben ze inmiddels via herbestemming een gezekerde toekomst of bestaat er een categorie die geleidelijk in conditie afglijdt naar een situatie van onafwendbare sloop. De vraag is hoe groot deze groep is en hoe snel de achteruitgang gaat. Hoe dan ook is het zo dat langdurige leegstand niet alleen wordt tegengegaan door bescherming, maar vooral door flankerend beleid ter vergroting van herbestemmingskansen. Hierbij spelen zaken als ondersteuning van eigenaren bij betere benutting of herbestemming (Loods Herbestemming, stolpencoach), gunstige financiering (NH Fonds voor Monumenten) en stimulerende begeleiding van eigenaren door gemeenten bij verandering van agrarische functie naar woonfunctie.

Huidig provinciaal erfgoedbeleid voldoende of meer doen?

Het objectbeleid bestrijkt de 12% beschermde stolpboerderijen. Het zijn er 627, waarvan 293 beschermd als rijksmonument, 77 als provinciaal monument en voor zover bekend 260 als gemeentelijke monument[8]. Bij deze beschermde monumenten gaat het om ondersteuning van eigenaren bij herbestemming en verduurzaming. Dit laatste onder meer door inzet van de Loods Herbestemming en van de door de provincie ondersteunde stolpencoach van Mooi Noord-Holland. Daarnaast door subsidiering en door laagrentedragende financiering van restauratie, onderhoud en verduurzaming.
Het aantal stolpboerderijen dat is beschermd als provinciaal monument is relatief klein in vergelijking met het aantal stolpen onder rijks bescherming. Dit komt omdat bij de grote selectieronde

[7] Kansen voor de stolp in Noord-Holland
[8] Kaartviewer Steunpunt Monumenten en archeologie

voor jongere rijksmonumenten rond het jaar 2000[9], de kwalitatieve top van het provinciaal stolpenregister - zo'n 50 gaaf bewaard stolpen met hun erven - tot rijksmonument werd gepromoveerd. De toenmalige verwachting was dat er ter aanvulling in de hele provincie nog zo'n 75 stolpen aan de provinciale lijst zouden kunnen worden toegevoegd. Door beleidsverandering, werd het provinciaal stolpenregister nooit geheel afgerond. Aanwijzing van nieuwe monumenten was voortaan vooral voorbehouden aan gemeenten. Diverse gemeenten bouwden inderdaad een monumentenlijst op waarop bij elkaar dus zo'n 260 stolpen kwamen. Ook kozen diverse gemeenten voor opname van de stolpen als beeldbepalend of karakteristiek in hun bestemmingsplannen en verbonden hier restricties aan voor sloop. Nieuwe provinciale monumentaanwijzingen blijven evenwel mogelijk[10]. Gezien de 88% onbeschermd zal een uitbreiding met zo'n 75 stolpen echter niet de oplossing zijn voor de geleidelijke afname. Wel zal hier een voorbeeldfunctie naar gemeenten van kunnen uitgaan, met name wanneer aanwijzingen zouden plaatsvinden ter invulling van de ambitie tot behoud van stolpenstructuren uit de Leidraad Landschap & Cultuurhistorie. Bovenal geldt dat meer inzicht nodig is in de huidige waarden van de 88% onbeschermde stolpen. Naar verwachting is er een grotere groep van potentiele gemeentelijke monumenten en van karakteristieke stolpen die opname in de gemeentelijke bestemmingsplannen zouden rechtvaardigen.
Uitbreiding van bescherming is echter niet het enige middel. Mogelijkheden tot benutting en herbestemming van vrijkomende stolpen zijn minstens even belangrijk. In dat verband zijn ons steunpunt Monumenten & Archeologie en ons ruimtelijk beleid relevant. Via het steunpunt monumenten en archeologie worden gemeenten gestimuleerd bij het ontwikkelen van eenduidig, steekhoudend stolpenbeleid.[11] In dat kader verscheen in 2018 in opdracht van de provincie een handreiking om richtlijnen te geven voor inspirerend en effectief lokaal stolpenbeleid. Beleid dat past in de sfeer van de uitnodigingsplanologie waarbij de overheid vooral stuurt op doelen en gebruik maakt van kwalitatieve regels, in plaats van harde criteria of gesloten normen.
Ruimtelijk beleid biedt gemeenten ruimte voor benutting en herbestemming. Ruimtelijk beleid is er op grond van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie die in 2018 door GS is vastgesteld. De Leidraad bevat zogenaamde stolpenstructuren. Stolpenstructuren bevatten hoge concentraties beschermde en onbeschermde stolpen met een sterke ruimtelijke relatie tot elkaar en het omringende open landschap. Deze concentraties zijn een verbijzondering binnen de algemene provincie brede stolpenstructuur die in het Beleidslader Cultuur 2017-2020 als identiteitsdrager is genoemd. Het gaat hier om het ruimtelijk ensemble van de stolpen in relatie tot het open landschap. De stolpenstructuren zijn De Leidraad bevat ambitie en ontwikkelprincipes voor deze stolpenstructuren waarbinnen in totaal

---

[9] Monument Selectieproject in kader waarvan de rijksmonumentenlijst rond 2000 werd aangevuld met monumenten uit de periode 1850-1940, de periode van de zogenaamde jongere bouwkunst.

[10] Op grond van de Erfgoedverordening Noord-Holland, gaat op in de Omgevingsverordening

[11] Vierkant achter de stolp een handreiking voor gemeentelijk stolpenbeleid, nu en onder de Omgevingswet

ruim 1850 stolpen staan waarvan circa 250 beschermd en 1600 onbeschermd. De ambities en ontwikkelprincipes zorgen ervoor dat ruimtelijke ontwikkelingen passen binnen de uitgangspunten van ruimtelijke kwaliteit. Ambitie en ontwikkelprincipes zijn ontwikkeld binnen de constatering dat de stolp die als gebouwtype in de hele provincie onder druk staat ten gevolge van schaalvergroting in de landbouw en ten gevolge van verstedelijking. Met de Leidraad worden ruimtelijke ontwikkelingen ten gevolgen hiervan gestuurd. De Leidraad is een stimulans om stolpen te behouden maar kan het verdwijnen van stolpen niet voorkomen. Bescherming van objecten valt namelijk buiten de scope van de Leidraad. Het ruimtelijk beleid is in de Provinciale Ruimtelijke Verordening PRV (wordt Omgevingsverordening) vertaald in regelgeving. Zo moeten gemeenten op grond van artikel 15 rekening houden met de provinciale ambitie en ontwikkelprincipes voor stolpenstructuren uit de Leidraad. Dit rekening houden betekent dat gemeenten hier alleen gemotiveerd van kunnen afwijken. Daarnaast wordt op grond van artikel 17 lid 3 ruimte geboden voor ontwikkeling van karakteristieke bebouwing op het platteland. Op grond van artikel is het namelijk mogelijk om bij wijziging van de agrarische functie van een karakteristieke boerderij naar een woonfunctie, de boerderij te splitsen in meerdere woningen. Indien gemeenten de stolpen als karakteristiek in het bestemmingsplannen vastleggen, wordt hier ruimte geboden voor behoud door herbestemming van stolpboerderijen.
Samenvattend kan worden gesteld dat het huidig erfgoedbeleid mogelijkheden biedt om het geleidelijk verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollands landschap te verkleinen, dan wel het behoud te bevorderen. Op grond van de Erfgoedverordening Noord-Holland (wordt Omgevingsverordening) hebben GS de mogelijkheid om het aantal beschermde stolpen uit te breiden en daarmee sloop zonder vergunning onmogelijk te maken. Op grond van de PRV geven GS ruimte aan gemeenten om aan het behoud een betere functionele basis te geven en daarmee dit behoud te stimuleren.
Het huidig provinciaal erfgoedbeleid heeft echter geen systematisch inzicht in de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de niet beschermde stolpen en kan daarom niet bijdragen aan een programmatische oplossing van het probleem. Er ontbreekt actuele kennis over en waardering van de onbeschermde stolpen in de provincie. Hierdoor kan niet worden bepaald of en zo ja welke waarden bij sloop verloren zouden kunnen gaan. Het is de bedoeling dat De Noord-Holandse waarderingskaart voor stolpboerderijen in dit gemis gaat voorzien.

Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen

De Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen wordt een proces dat kan worden gezien als een pilot in de geest van de Omgevingswet. Er wordt gestuurd op waarden en mogelijkheden. Het is een middel om samen met gemeenten en andere betrokkenen te bepalen welke wijze van bescherming het meest passend is.

We vragen gemeenten, erfgoedverenigingen en eigenaren om te participeren bij het maken van de kaart. Belangrijk is dan om vooraf te kunnen zeggen wat de intentie is die de provincie met de

waarderingskaart heeft en wat de doorwerking kan zijn na voltooiing van de kaart.

Denkrichtingen voor doorwerking

Onze intentie is om samen met gemeenten en andere betrokkenen tot een betere bescherming van stolpen te komen. Hiervoor zijn meerdere opties voor doorwerking denkbaar:

1. Een basisoptie is om een waarderingskaart te maken die louter stimulerend is. Een publieke kenniskaart die inzicht geeft in de waarden van de stolpen en hun erven en die partijen stimuleert om te investeren in behoud en ontwikkeling. Een kaart ook als basis voor inzet van provinciale instrumenten voor bescherming, herbestemming en financiering.
2. Een verdergaande optie is om naast stimulering en inzet van de onder 1 genoemde provinciale instrumenten, gemeenten te verzoeken om zelf tot een betere bescherming van stolpen te komen. Dit zou kunnen door opname van waardevolle stolpen in de gemeentelijke omgevingsplannen, door uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijsten, of door betere begeleiding van partijen die leegstaande stolpen willen herbestemmen.
3. Meest vergaand is de optie om naast de punten uit optie 1 en 2, gemeenten te instrueren om een sloopvergunningstelsel te gaan hanteren voor geclassificeerde stolpen uit de stolpenkaart. Deze instructie zou bij de actualisatie van de Omgevingsverordening kunnen worden verwerkt. Dat wil zeggen dat een mogelijke instructie nog niet meegaat in besluitvorming over de eerste Omgevingsverordening NH2020. Afstemming met de Omgevingsverordening en in het bijzonder het in de eerste Omgevingsverordening NH2020 vast te stellen regime Bijzonder Provinciaal Landschap zou daarbij onderdeel van de aanpak zijn.
4. Naast deze opties bevinden zich mogelijk tal van varianten die gedurende het proces naar boven kunnen komen. Varianten die bij voorkeur niet in de gebod sfeer zitten, maar die uitnodigen om stolpen beter te benutten, bijvoorbeeld voor meerdere woonfuncties. Behouden van stolpen betekent namelijk vooral inzet op duurzame benutting door economisch sterke functies. Leegstand en verwaarlozing ten gevolge daarvan is de echte oorzaak van het verdwijnen van de stolp uit het Noord-Hollandse landschap. Onderdeel van de afspraken kan daarom ook zijn de inzet op herbestemming via onze bestaande en eventueel nieuw te ontwerpen instrumenten.

Uitgangspunt is dat we, aan de hand van de hierboven genoemde denkrichtingen, in het proces van opstellen van de waarderingskaart samen met gemeenten en andere betrokkenen bepalen welke vorm van bescherming passend en haalbaar is.

Discussienota 'Archeologie en erfgoed in Noord-Holland – erop of eronder'

Aanleiding

De afgelopen maanden heeft de SP-fractie in de Provinciale Staten van Noord-Holland enkele malen schriftelijke vragen gesteld naar aanleiding van een ernstige verstoring van het archeologisch bodemarchief op Wieringen. De beantwoording van deze vragen door Gedeputeerde Staten had grosso modo als strekking 'Wij gaan er niet over'.

De SP-fractie keert het nu om: waar gaat de provincie wél over en hoe zou het archeologie- c.q. erfgoedbeleid zodanig kunnen worden vormgegeven/ingestoken dat uiterst betreurenswaardige ontwikkelingen als die op Wieringen in de toekomst kunnen worden voorkomen? Hoe zouden beleid en beschikbare instrumenten bovendien mogelijk nog effectiever kunnen worden ingezet?

Onze voorstellen worden hieronder inhoudelijk toegelicht en staan aan het einde van de nota nog eens puntsgewijs opgesomd.

Gemeentelijk beleid

In de kwestie-Wieringen werd het probleem deels veroorzaakt doordat het beleid van de gemeente Hollands Kroon uit 2008 dateerde en gebaseerd was op kaartmateriaal dat destijds voorhanden was.

Op pagina 29 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020[1] staan de activiteiten van het steunpunt in de afgelopen periode genoemd. Dit overzicht komt vooral neer op '*Het ondersteunen van gemeenten*…' in diverse aangelegenheden.

Het is o.i. noodzakelijk om het steunpunt meer pro-actief te laten optreden, bijvoorbeeld door periodiek (i.c. jaarlijks) bij alle Noord-Hollandse gemeenten te inventariseren of de gemeente beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer die kaarten dateren. De uitkomsten van deze inventarisatie kan het steunpunt vervolgens ook gebruiken om gemeenten pro-actief te benaderen met adviezen en aanbevelingen, bijvoorbeeld om met enkele aangrenzende gemeenten samen nieuw(e) beleid(skaarten) te (laten) ontwikkelen.

Een dergelijke inventarisatie reikt verder dan het toezien op het houden van een Erfgoedregister door gemeenten[2].

Pro-actief optreden in deze sluit aan bij punt 2 '*Archeologie is een overheidsverantwoordelijkheid*' van het pamflet 'Benut het verleden, investeer in archeologie' van het Groot Reuvensoverleg[3].

---

1 Geagendeerd als punt 12.d op de agenda van de Commissie EFB van 16 september 2019.
2 Vergelijk de aangenomen motie 39 van Forum voor Democratie in de PS-vergadering van 30 september 2019 en de reactie daarop van Gedeputeerde Pels.
3 Geagendeerd als punt 12.i op de agenda van de Commissie EFB van 16 september 2019.

Voorgestelde inzet van het steunpunt komt tevens tegemoet aan de tijdens het Noord-Hollands Erfgoeddebat op 7 maart jl. breed geuite oproep om het steunpunt te laten doorgroeien naar een Erfgoedhuis, zoals dat ook in andere provincies succesvol opereert.

Erfgoedhuis

Een Erfgoedhuis voert in de regel de provinciale steunpunttaken (gericht op gemeenten) uit, maar richt zich in zijn advisering en ondersteuning ook op andere partijen en organisaties die zich met behoud, beheer, beleefbaarheid en publieksbereik van erfgoed in de provincie bezig houden. Dat kunnen bijvoorbeeld musea en archieven zijn, maar ook particuliere monumenteneigenaren en vrijwilligersorganisaties als historische verenigingen of archeologische werkgroepen. Zie ook http://www.openerfgoed.nl

De doorontwikkeling van het steunpunt naar een Erfgoedhuis kan o.a. gestalte krijgen door veel meer in te zetten op ondersteuning en vooral deskundigheidsbevordering van vrijwilligers in dit domein. De minister van OCW heeft in haar beleid[4] nadrukkelijk aangegeven vrijwilligerswerk te willen stimuleren en deskundigheid van vrijwilligers te willen bevorderen. Hiervoor zijn ook middelen ter beschikking gesteld. Ook punt 3 '*Archeologie verbindt*' van het hierboven reeds genoemde pamflet van het Groot Reuvensoverleg onderstreept het belang van de inzet van en samenwerking met vrijwilligers.

In navolging van het succesvolle beleid van de provincies Zuid-Holland, Zeeland en Drenthe kan de provincie Noord-Holland, daarbij inhoudelijk gevoed en ondersteund door het steunpunt/ Erfgoedhuis, het concept van de thematische structuurdragers uitbouwen naar zogenaamde erfgoedlijnen. Dit zijn lijnen in het landschap (zoals bijvoorbeeld de trekvaarten of de Nieuwe Hollandse Waterlinie) waarop extra (financieel) wordt ingezet als het gaat om erfgoed. Het succes schuilt in de formule waarbij alle stakeholders – van bedrijven tot vrijwilligersorganisaties – periodiek met elkaar aanschuiven aan netwerktafels, waaraan zij gezamenlijk bepalen waar die extra inzet naartoe gaat. Zowel wat betreft het verbreden van draagvlak als voor regionale en lokale inbedding en inzet en capaciteit worden met de erfgoedlijnen verrassende resultaten bereikt. Tijdens het Noord-Hollands Erfgoeddebat hintte ook Spoorbouwmeester Eric Luiten op dit navolgenswaardige voorbeeld.

Archeologisch depot

Op pagina 15 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020 staat onder het kopje '*Instandhouding archeologisch depot/onderzoek & publicatie*' dat sinds voorjaar 2018 extra capaciteit wordt ingezet op het publiekstoegankelijk maken van archeologisch onderzoek. Het voornemen is om onderzoeksrapporten om te werken naar een publiekssamenvatting in de vorm van een toegankelijke flyer. Het komt ons voor dat er ook andere mogelijkheden zijn om het publiek te bereiken; de provincie beschikt met het Huis van Hilde, waarin ook het archeologisch depot gevestigd is, over een krachtige infrastructuur voor het organiseren van tentoonstellingen, evenementen, het met het publiek nader onderzoeken van vondsten en het bieden van een podium voor educatieve doeleinden.

4 Beleidsnota 'Erfgoed telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving' uit 2018.

Het verdient aanbeveling nader te onderzoeken of, en zo ja hoe, het Huis van Hilde kan worden ingeschreven als geregistreerd museum, teneinde de Museum(jaar)kaart te kunnen accepteren. Dit geeft naar verwachting een positieve invloed op de bezoekersaantallen en brengt tevens nieuwe groepen naar het museum.

Subsidieregeling

Teneinde initiatieven in de provincie op het gebied van publieksbereik bij archeologie te stimuleren, kan een subsidieregeling in het leven geroepen worden. Middels een dergelijke regeling worden projecten vanuit particulier initiatief aangemoedigd. Op deze manier wordt dubbel draagvlak gegenereerd, zowel bij de initiatiefnemers als bij het publiek dat met de projecten bereikt wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het organiseren van tentoonstellingen, het maken van apps, het realiseren van publieksopenstellingen van archeologisch onderzoek, het uitzetten van fiets- en wandelroutes en het maken van (bescheiden) publicaties.

Onderwaterarcheologie

In het coalitieakkoord zijn eenmalig middelen beschikbaar gesteld voor het thema onderwaterarcheologie, met het Palmhoutwrak als 'vlaggenschip'. Omdat de grote uitdagingen op dit thema zich niet tot deze collegeperiode beperken, moeten deze middelen structureel inzetbaar worden gemaakt.

Overigens zij naar aanleiding van de op pagina 15 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020 vermelde lobby van het maritiem erfgoed (erosie) bij het Rijk vermeld dat deze lobby niet alleen vanuit Noord-Holland gevoerd is, maar dat het signaal aanmerkelijk versterkt werd doordat het vanuit de gezamenlijke kustprovincies kwam.

Financiën

Uiteraard zal ten behoeve van het realiseren van deze ambities financiële ruimte gecreëerd moeten worden. De SP-fractie is ervan overtuigd dat deze ruimte, mits de ambitie er is, gevonden kan worden, bijvoorbeeld in de ruime reserves. Eerst is echter de principiële kwestie aan de orde: wat zijn de archeologie en in het verlengde daarvan het erfgoed van Noord-Holland ons waard?

Samenvattend: onze voorstellen

- Het Steunpunt inventariseert jaarlijks bij alle Noord-Hollandse gemeenten of men beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer ze dateren, en geeft follow-up aan deze inventarisatie;
- Doorontwikkeling van het Steunpunt richting Erfgoedhuis door te beginnen met ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers;
- Thematische structuurdragers opbouwen naar erfgoedlijnen en budgetten hiervoor vrijmaken;
- Huis van Hilde nog breder inzetten voor publieksbereik en onderzoeken of, en zo ja hoe, het kan worden ingeschreven als geregistreerd museum;
- Subsidieregeling publieksbereik bij archeologie;
- Middelen voor onderwaterarcheologie structureel op de begroting plaatsen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr M.S. de Graef
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143327
graefm@noord-holland.nl

INGEKOMEN 2 0 DEC. 2019

Verzenddatum

2 0 DEC. 2019

Kenmerk
1335612/1335616

Uw kenmerk

Betreft: actualisering cultuurbeleid

Geachte leden,

Eind 2020 loopt ons huidige cultuurbeleid 'Cultuur in Ontwikkeling 2017 - 2020' af. Komend jaar willen we daarom gebruiken om het cultuurbeleid te actualiseren. Hierbij willen wij Provinciale Staten actief betrekken door het BOB-model (Beeldvorming - Oordeelsvorming - Besluitvorming) toe te passen.

Proces
Op hoofdlijnen zien wij het volgende proces voor ons:

Stap 1 (maart 2020): PS informeren (Beeldvorming)
Technische briefing voor commissie EFB (beeldvorming). De briefing biedt overzicht van huidig beleid, de ambities Coalitieakkoord en relevante ontwikkelingen bij het Rijk. Aan de hand daarvan zal ingegaan worden op de belangrijkste vraagstukken die zich aandienen en wordt een vooruitblik gegeven op het proces van actualisering cultuurbeleid en de rol van PS daarbij.

Stap 2 (maart - mei 2020): bouwstenen verzamelen
Extern input ophalen (ambtelijk en bestuurlijk) in de vorm van enkele gesprekken met stakeholders. Eventueel in de vorm van één grote ronde tafel bijeenkomst
Daarnaast wordt een evaluatie van ons huidige cultuurbeleid uitgevoerd.

Stap 3 (juni/juli 2020): discussienotitie opstellen
Op basis van de opgehaalde input (gesprekken en evaluatie) wordt een discussienotitie opgesteld waarin voor de belangrijkste vraagstukken keuzerichtingen aan PS worden gepresenteerd.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Stap 4 (september 2020): PS bespreken discussienotitie (Oordeelsvorming)
Bespreking van de discussienotitie in Statencommissie EFB, in de vorm van Benen op Tafel overleg of B-agenda.

Stap 5 (september – oktober 2020): opstellen actualisering
Op basis van de uitkomsten van de bespreking van de discussienotitie in de commissie EFB wordt het cultuurbeleid geactualiseerd.

Stap 6 (januari 2021): PS stellen geactualiseerd cultuurbeleid vast (Besluitvorming)
Het geactualiseerde cultuurbeleid wordt in de vorm van een Statenvoordracht ter besluitvorming aan PS voorgelegd. Voorafgaand vindt bespreking in de commissie EFB plaats.

Aandachtspunten vanuit PS
Bij de komende vergadering van de commissie EFB op 20 januari a.s. zal de gedeputeerde Cultuur het proces kort toelichten. Graag bieden wij u dan ook de gelegenheid nog aandachtspunten mee te geven voor de verdere inrichting van het proces.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1840
Extern Zaak ID	1172964
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	12.a
Omschrijving	Brief GS aan PS inz. Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober
Organisatieonderdeel	CZ/FIN

Bijlagen
Maandelijkse BNW (10) exceloverzicht.pdf
Brief aan PS over budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10).pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	9 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Budgettair neutrale wijzigingen begroting 2019 (10) (Reg.nr. 1172964/1319044)
Datum: 20-nov-19

Boekingscombinatie					Boeking		Programmastructuur 2019		Kostensoort structuur
Kostenplaats Code	Kostenplaats Omschrijving	Kostensoort Code	Kostensoort Omschrijving	Lasten/Baten	2019	Omschrijving	Niveau 2 Code	Niveau 2 Omschrijving	Niveau 1 Code
709204	Capaciteitskosten BU	4110101	Lonen en salarissen (taakvelde	Lasten	-19.000	16. Deel Kaderbief-gelden 2020 zijn bestemd voor auto weginspecteur ipv formatie	2019PR0232	OV, wegen en kunstwerken in st	A
731119	Leasewagens inspecteurs	4231000	Aank.niet dz.goed. (gebr. allee	Lasten	19.000		2019PR0241	Netwerkmanagement en verkeer	D
					0				

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland,
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.J.M. Hafkenscheid
CZ/FIN

Doorkiesnummer (023) 514 5008
hafkenscheij@noord-holland.nl

Betreft: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober.

Verzenddatum
- 4 DEC. 2019
Kenmerk 1172964-1319044

Uw kenmerk

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u ter kennisname de 10e budgettair neutrale wijziging van de beleidsdoelenraming 2019 toe. Het betreft budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Bijlage: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (10) oktober.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1811
Extern Zaak ID	316511
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	12.b
Omschrijving	Brief GS aan PS inz. Evaluatie social return
Organisatieonderdeel	CZ/SI

Bijlagen
SR adviesrapport evaluatie 2019 definitief.pdf
Brief aan PS over evaluatie social return.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	9 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De provincie Noord-Holland maakt bij de inkoop van producten en diensten afspraken met contractpartners om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kans te geven op een baan: social return.
Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van een positieve evaluatie besloten om de opbrengst van social return nog verder te vergroten door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering.

Provincie
Noord-Holland

Adviesrapport naar aanleiding van de evaluatie social return

November 2019

ADVIESRA

INHOUD

3 Inleiding

5 | 1 Social return resultaten 2015-2019

6 | 2 Conclusies van de evaluatie

7 | 3 Aanbevelingen

8 | 4 Social return vanaf januari 2020

9 | 5 Organisatie

10 Bijlage 1 Social return beleid, ingevoerd per 1 januari 2016

11 Bijlage 2 Evaluatie social return door Ipso Facto, 24 mei 2019

12 Bijlage 3 Social return in één oogopslag 2019

13 Bijlage 4 Doelgroepwaardenmodel met ingang van 1 januari 2020

INLEIDING

Wat is social return?
Een algemeen geldende (landelijke) definitie van social return is het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop- en aanbestedingstrajecten. Zodat opdrachtnemers, in ruil voor het verkrijgen van de opdracht, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt^{<?>} meer kans geven deel te nemen aan het arbeidsproces. Afspraken over de invulling van social return op het contract vinden altijd plaats voorafgaand aan de uitvoering.

Toepassing van social return vindt bij de provincie Noord-Holland (PNH) plaats bij de inkoop van werken en diensten boven de vigerende Europese drempelbedragen, met voldoende loonwaarde en een projectduur langer dan 6 maanden. Bijna alle provincies passen inmiddels social return toe als contractvoorwaarde, of hebben dit minimaal in ontwikkeling. PNH past het percentage van 2-5% over de totale opdrachtwaarde toe, hetgeen landelijk gebruikelijk is bij regionale en lokale overheden.

Provinciale Staten van Noord-Holland hebben in 2012 opgedragen om te onderzoeken hoe social return bij aanbestedingen op zorgvuldige wijze geïmplementeerd kan worden.

Na een marktonderzoek[1] in 2013 bij PNH zijn de eerste ervaringen met social return opgedaan met 3 pilot-aanbestedingen en zijn er scenario's geschetst voor de invoering van social return.

Het social return beleid is in 2016 ingevoerd via het Basis scenario[2], een instapmodel waarbij ingezette activiteiten na verloop van tijd, naar aanleiding van een evaluatie, konden worden bijgesteld naar een Nul scenario (geen social return) of Plus scenario (onder andere het aantal aanbestedingen met social return uitbreiden). Onderdeel van het Basis scenario was dat in eerste instantie social return bij diensten werd toegepast, met ingang van 2017 ook bij werken.

Op basis van de uitvoering van dit Basis scenario is social return in 2019 geëvalueerd. Dit onderzoek is uitgevoerd door onafhankelijk onderzoeksbureau Ipso Facto[3].

De bevindingen van deze evaluatie zijn positief: social return is goed geborgd in de provinciale organisatie en de uitvoering is servicegericht voor opdrachtnemers. Ontwikkelingen bij andere aanbestedende diensten en ervaringen van betrokkenen laten echter zien dat de sociale opbrengst nog verder kan worden vergroot door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering van social return.

In het coalitieakkoord van het College van GS van juni 2019 staat het volgende:

De afgelopen jaren hebben wij fors ingezet op social return bij provinciale aanbestedingen.
Wij zetten dit voort en leggen hierbij nadrukkelijk de koppeling met diversiteitsbeleid.

1) Onderzoek naar het toepassen van social return bij de Provincie Noord-Holland (Verseon 139073).
2) Zie Bijlage 1, Social return beleid, ingevoerd per 1 januari 2016, en zie verder Adviesrapport social return Provincie Noord-Holland, september 2015 (Verseon 316511).
3) Zie Bijlage 2, Evaluatie social return door Ipso Facto Beleidsonderzoek, 24 mei 2019.

In dit adviesrapport wordt aan het college van GS het voorstel voor besluitvorming gedaan om social return uit te breiden van het Basis naar het Plus scenario, zodat PNH als opdrachtgever meer sociale en maatschappelijke waarde creëert dan nu het geval is. In hoofdstuk 4 staat het voorstel voor realisatie van het Plus scenario met ingang van januari 2020 zoals dit tot stand is gekomen na de evaluatie. In Bijlage 1 staat het Plus scenario opgenomen zoals dit in 2015 vooraf is geschetst en geprognotiseerd.

Gevraagd besluit

Het college besluit:

1. Kennis te nemen van het “Adviesrapport naar aanleiding van de evaluatie social return, november 2019”, en de daarbij behorende evaluatie (Bijlage 2 van het Adviesrapport);
2. Het in het adviesrapport geschetste Plus scenario in te voeren per 1 januari 2020;
3. PS periodiek over de voortgang social return te informeren via het format “In één oogopslag”: eerste kwartaal 2020: eerste kwartaal 2021, eerste kwartaal 2022;
4. Eerste kwartaal 2023 de uitvoering van het social return beleid te herijken;
5. PS te informeren via bijgevoegde brief.

SOCIAL RETURN RESULTATEN 2015-2019

PNH heeft sinds januari 2015 (inclusief pilot-periode) social return toegepast bij 46 contracten met een contractwaarde van €630.341.890,-: 35 diensten, negen werken, een concessie (openbaar vervoer) en één levering (op initiatief van de opdrachtnemer). Het percentage social return varieert tussen 1% en 5%, maar bedraagt meestal 2% (diensten en werken) of 5% (diensten).

In totaal hebben 181 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werk(ervaring) opgedaan via de contracten van PNH. Als social return activiteit wordt in 2018 daarnaast vaker gekozen voor het leveren van een maatschappelijke bijdrage voor de doelgroep:
25 sociale inkopen door opdrachtnemers bij een sociale onderneming;
26 sociale initiatieven ondersteund door inbreng van kennis door uren.

Social return is bij twee keer zoveel aanbestedingen toegepast als vooraf was geprognotiseerd in 2015. Dit heeft te maken met een inschatting aan de voorzichtige kant van het totaal aantal aanbestedingen waarop social return van toepassing zou kunnen zijn.

Social return in één oogopslag[5]

Creëren van kansen voor iedereen met een afstand tot de arbeidsmarkt

46 opdrachtnemers
met social return verplichting
in contract (jan. 2015 – mei 2019)

25 sociale inkopen
door opdrachtnemers bij een
sociale onderneming

181 mensen
met een afstand tot de arbeidsmarkt
aan werk(ervaring) geholpen

26 sociale initiatieven
ondersteund met inbreng van
kennis of uren

5) Zie Bijlage 3, Social return in één oogopslag 2019.

2 CONCLUSIES VAN DE EVALUATIE

Social return is in 2019 door onafhankelijk onderzoeksbureau Ipso Facto beoordeeld op organisatie en borging van het onderwerp, de interne samenwerking, de relatie met opdrachtnemers, en het onderhouden van het netwerk met maatschappelijke instellingen en andere overheden. Daarnaast is de flexibiliteit van social return beoordeeld in het licht van een veranderende arbeidsmarkt.

Interne organisatie

De evaluatie toont aan dat PNH social return goed heeft vormgegeven. De interne organisatie wordt gezien als een sterk punt: de verantwoordelijkheid is belegd bij een gespecialiseerd team. Zo is de expertise gebundeld en is er tegelijkertijd een duidelijke link met de eigen organisatie.

Opdrachtnemers

De uitvoering van social return is servicegericht voor opdrachtnemers. Ervaringen van opdrachtnemers zijn dan ook overwegend positief, met een enkele kanttekening. Zo is gewezen op de korte duur van het mogen meetellen van kandidaten, de hoogte van bepaalde bedragen in het doelgroepwaardenmodel en de gebruiksvriendelijkheid van het monitoringssysteem WIZZR.

Ontwikkelingen

Door economische groei ontstaat krapte op de arbeidsmarkt, en wordt het in sommige sectoren lastiger om kandidaten social return te vinden. Deze ontwikkeling vraagt om continue bijsturing en maatwerk in de uitvraag van social return, uitgangspunten die voldoende gewaarborgd zijn bij PNH.

3 AANBEVELINGEN

Ipso Facto heeft 10 aanbevelingen gedaan om de opbrengst van social return verder te vergroten zodat PNH meer sociale en maatschappelijke waarde creëert.
De 10 aanbevelingen kunnen door team social return worden uitgevoerd onder voorwaarde dat het college van GS besluit het Plus scenario in te voeren.

Op 6 van de 10 aanbevelingen worden door team social return vervolgacties gezet. Opvolging van de overige 4 aanbevelingen maakt onderdeel uit van het GS-besluit bij dit rapport. Na instemming wordt dit in samenspraak met andere organisatieonderdelen binnen PNH georganiseerd. De linkerkolom bevat de aanbevelingen van Ipso Facto om de impact van social return verder te vergroten. De rechterkolom bevat de toelichting.

	Aanbeveling uit de evaluatie van Ipso Facto	Toelichting van team social return
1	Onderzoek hoe de waarden in het doelgroepwaardenmodel beter kunnen aansluiten op de behoefte van de opdrachtnemers.	Actualiseren huidig doelgroepwaardenmodel per 1 januari 2020. Het doelgroepwaardenmodel is een afrekenkader om de social return waarde te berekenen en wordt gebaseerd op landelijke benchmarkgegevens van onder andere de VNG, provincies Friesland, Noord-Brabant en Gelderland, regio Noord-Holland Noord en regio Haarlem.
2	Onderzoek of nieuwe opdrachten zich lenen om als 'voorbehouden opdracht' (conform artikel 2.82 uit de Aanbestedingswet) aan te besteden.	PNH onderzoekt of nieuwe opdrachten zich lenen om als 'voorbehouden opdracht' (conform artikel 2.82 Aanbestedingswet) aan te besteden. Er zal ook onderzoek worden gedaan naar het toepassen van social return bij subsidies.
3	Zoek naar verbinding tussen de gecontracteerde opdrachtnemers en de afdeling HRM van de provincie om op nieuwe ideeën te komen, van elkaar te leren en mogelijkheden voor doorstroming van kandidaten te creëren. Wellicht zijn er kandidaten die uit de participatiedoelgroep kunnen worden aangenomen.	De sectoren Inkoop, HRM en REE (arbeidsmarktbeleid) verkennen de mogelijkheden tot verdergaande samenwerking om kandidaten uit de doelgroep aan te nemen, en dit waar mogelijk te verbinden met provinciale doelstellingen op het gebied van arbeidsmarktbeleid en de social return verplichting van onze contractpartners. Er wordt samengewerkt aan een Werkplan bevorderen inclusiviteit met bijbehorende projectwebsite.
4	Overweeg om drempelwaarden te verlagen, met name bij werken.	Als drempel wordt een opdrachtwaarde van €214.000,- voor diensten en €150.000,- voor werken gehanteerd, ongeacht de aanbestedingsvorm, met een contractduur langer dan 6 maanden, met ingang van 1 januari 2020.

6) Zie Bijlage 4, Doelgroepwaardenmodel met ingang van 1 januari 2020.

4 SOCIAL RETURN VANAF JANUARI 2020

De aanbevelingen van Ipso Facto leiden tot het voorstel voor besluitvorming om social return uit te breiden naar het Plus scenario om de maatschappelijke impact van social return verder te vergroten.

Huidig beleid: Basis scenario 2016-2020	Uitbreiding via het Plus scenario m.i.v. 2020
Toepassing bij Diensten > €221.000,- Werken > €5.448.000,-	Toepassing bij Diensten > €214.000,- Werken> €150.000,- Ongeacht aanbestedingsvorm Prognose: jaarlijkse toename van 20 aanbestedingen door toepassen verlaging drempelbedragen
2-5%	1-7% of maatwerk De streefwaarde social return is 5% van de totale opdrachtsom. Toepasbaarheid op de opdracht en proportionaliteit bepalen mede welk percentage wordt gehanteerd. Heeft een opdracht minder dan 30% arbeid, dan is de toepasbaarheid laag en zakt het percentage. De afwijking geldt ook andersom: bij een relatief makkelijk toepasbare opdracht kan het percentage stijgen. Deze afweging wordt door team social return gemaakt in samenspraak met de organisatie voordat de aanbesteding wordt gepubliceerd. Deze werkwijze wordt ook door andere aanbestedende diensten toegepast.
Contractduur langer dan 6 maanden	Contractduur langer dan 6 maanden
Berekening volgens doelgroepwaardenmodel	Actualisatie doelgroepwaardenmodel per 1 januari 2020 en herijking in 2023 Proef met voorbehouden opdracht (art 2.82 Aanbestedingswet) Onderzoek naar het toepassen van social return bij subsidies
	Opzetten en beheer projectwebsite social return met als doel het bevorderen van inclusiviteit. Hierbij wordt aangesloten bij bestaande initiatieven: • Online faciliteren van opdrachtnemers bij het invullen van de social return verplichting • Inspiratie door het laten zien van succesvolle voorbeelden (van contractpartners) • Kans voor (regionale) sociale ondernemingen (met minimaal 30% mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst) om in beeld te komen voor (provinciale) inkopen • Stimuleren van inkopen bij sociale ondernemingen vanuit provinciale organisatie
	Verkenning gezamenlijke projecten Inkoop en HRM, arbeidsmarktbeleid en diversiteit om social return breed intern te verbinden
Organisatie 1 fte	Organisatie Uitbreiding van 1 fte naar 1,5 fte. Dit wordt binnen de capaciteit van de directie Concernzaken opgelost.

5 ORGANISATIE

In de uitbreiding van het aantal fte van 1 naar 1,5 worden de volgende extra werkzaamheden voorzien:

- Advisering en monitoring voor uitbreiding aantal werken en diensten, in totaal geschatte toename van 20 aanbestedingen per jaar;
- Onderzoek naar toepassen voorbehouden opdrachten, na positieve bevinding ook uitvoeren;
- Onderzoek naar toepassen social return bij subsidies, na positieve bevinding ook uitvoeren;
- Opzetten en beheer projectwebsite social return voor contractpartners en sociale ondernemingen met als doel het bevorderen van inclusiviteit;
- Uitbreiding netwerk (o.a. met met sociale ondernemingen);
- Verbinden van activiteiten in de crossover HRM, Inkoop en arbeidsmarktbeleid.

BIJLAGE 1:
SOCIAL RETURN BELEID, INGEVOERD PER 1 JANUARI 2016

De taken en verantwoordelijkheden zoals geschetst in 2015 (zie onder) zijn in het Plus en Basis scenario gelijk. Het verschil bij de scenario's zit in het aantal aanbestedingen per jaar waarbij social return wordt toegepast en de uitbreiding van activiteiten zoals geschetst in hoofdstuk 3 van dit adviesrapport.

Op 8 december 2015 heeft het toenmalig college van GS besloten het zogenoemde Basis scenario voor social return gefaseerd in te voeren: eerst bij aanbestedingen van diensten. Na een succesvolle pilot bij de aanbesteding van het Gebiedscontract Kop van Noord-Holland is social return met ingang van januari 2017 ook ingevoerd als bijzondere uitvoeringsvoorwaarde bij aanbestedingen van werken.

*Het toenmalig college van GS heeft besloten tot invoering van het **Basis** scenario als instapmodel met ingang van 1 januari 2016.*

	Basis	Plus
Toepassing werken	>€5.186.000,- (Europees drempelbedrag)	>€207.000,-
Toepassing diensten	>€207.000,- (Europees drempelbedrag)	>€207.000,-
Toepassing leveringen	Niet	>€207.000,-
Prognose contractwaarde	€28.000.000,- (bij 23 aanbestedingen)	Tussen €40.000.000,- en €50.000.000,- (bij 45-60 aanbestedingen)
Toelichting	Social return wordt opgenomen bij de aanstaande contracten voor de gebieden West-Friesland/Noord-Kennemerland en Gooi en Vechtstreek. Evaluatie 'social return' in Gebiedscontract Kop NH volgt december 2016, ingezette activiteiten kunnen worden bijgesteld.	Ook vrije variant mogelijk: social return als inspannings-verplichting.
Projectduur	Langer dan 6 maanden	Langer dan 6 maanden + inspanningsverplichting
Percentage opdrachtwaarde	2- 5%	1-20% (of vrije variant)
Organisatie		
Coördinatie	Social return coördinator (0,6 fte) schaal 12	Social return coördinator (1,0 fte) schaal 12
Monitoring	Contractmanager social return (0,4 fte) schaal 11	Contractmanager social return (0,5 fte) schaal 11
Totaal fte	1,0	1,5 fte
Database	Ja (eenmalig licentie €10.000,-, jaarlijks abonnement €10.000,-) (gerealiseerd is abonnement online tool WIZZR €4.500,- per jaar)	Ja (eenmalig licentie €10.000,-, jaarlijks abonnement €10.000,-)
Totale kostenraming	€107.500,- voor eerste jaar, daarna €97.500,-	€152.300,- voor eerste jaar, daarna €142.300,-

BIJLAGE 2:
EVALUATIE SOCIAL RETURN DOOR IPSO FACTO, 24 MEI 2019

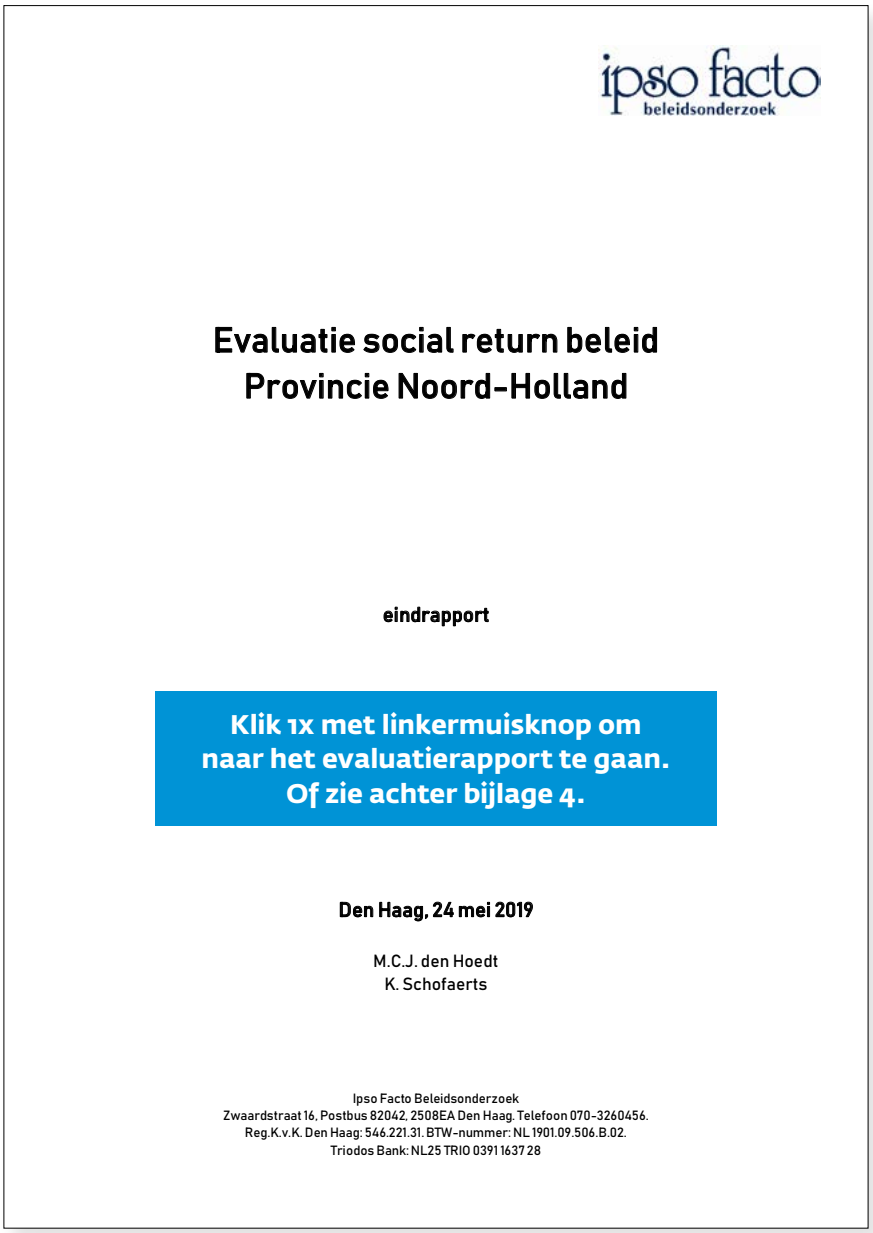

ipso facto
beleidsonderzoek

Evaluatie social return beleid
Provincie Noord-Holland

eindrapport

Klik 1x met linkermuisknop om naar het evaluatierapport te gaan. Of zie achter bijlage 4.

Den Haag, 24 mei 2019

M.C.J. den Hoedt
K. Schofaerts

Ipso Facto Beleidsonderzoek
Zwaardstraat 16, Postbus 82042, 2508EA Den Haag. Telefoon 070-3260456.
Reg.K.v.K. Den Haag: 546.221.31. BTW-nummer: NL 1901.09.506.B.02.
Triodos Bank: NL25 TRIO 0391 1637 28

BIJLAGE 3:
SOCIAL RETURN IN ÉÉN OOGOPSLAG 2019

Social return in één oogopslag

Creëren van kansen voor iedereen met een afstand tot de arbeidsmarkt

46 contractpartners
met social return verplichting
in contract (jan. 2015 – mei 2019)

25 sociale inkopen
door opdrachtnemers bij een
sociale onderneming

181 mensen
met een afstand tot de arbeidsmarkt
aan werk(ervaring) geholpen

26 sociale initiatieven
ondersteund met inbreng van kennis of uren

Werk(ervaring)

Vacatures/banen	73%
Leerwerkplekken	7%
Opleiding, begeleiding & stages	18%
Detacheringen (personen)	1%
Opleidingsplekken/stages	1%

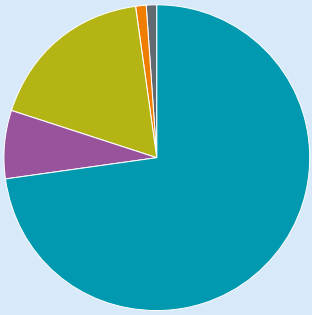

Doelgroepen

WW < 1 jaar (min 3 maanden in de uitkering)	8%
WW > 1 jaar	32%
WWB (incl. IOAW/ OAZ/ BBZ)	1%
Participatiewet, zonder arbeidsbeperking < 2 jaar uitkering	10%
Participatiewet, zonder arbeidsbeperking > 2 jaar uitkering	16%
WIA/ WAO	2%
WAJONG	7%
Participatiewet met arbeidsbeperking vastgesteld door UWV	4%
WSW	1%
Leerlingen (o.a. BOL/BBL)	19 %

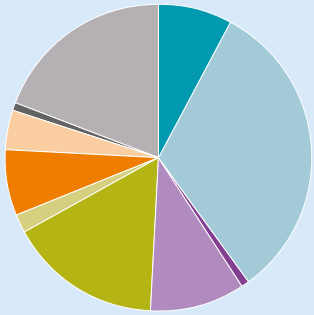

	Peiling 2017	Peiling 2018	Peiling 2019
Lopende contracten met SR	15	32	36
Afgeronde contracten met SR			10
Inkoopwaarde contracten	€ 97.644.388,-	€ 279.566.765,-	€ 630.341.890,-
Te realiseren SR waarde	€ 2.304.067,-	€ 4.641.044	€ 11.898.771,-
Gerealiseerde SR waarde	€1.237.158,-	€ 1.890.577,-	€ 3.085.389
Sociale inkopen en sociale initiatieven			€ 432.968,-
Totaal aantal mensen aan werk(ervaring) geholpen	62	96	181

De provincie Noord-Holland past social return toe bij 46 opdrachten: 35 diensten, 9 werken, 1 concessie en een levering op initiatief van een opdrachtnemer. Het percentage social return varieert tussen 1% en 5%.

BIJLAGE 4: DOELGROEPWAARDENMODEL MET INGANG VAN 1 JANUARI 2020

In overeenstemming met andere aanbestedende diensten is het doelgroepwaardenmodel een afrekenkader waarmee de fictieve waarde van de social return verplichting wordt berekend. Dit model wordt geactualiseerd om aan te sluiten bij een veranderende arbeidsmarkt in combinatie met de wens van de opdrachtnemers om social return nog breder en creatiever in te kunnen vullen. Dit wordt momenteel al toegestaan, en onderstaand aangepast doelgroepwaardenmodel komt hieraan tegemoet. In 2023 wordt het doelgroepwaardenmodel opnieuw tegen het licht gehouden en na beoordeling eventueel geactualiseerd bij nieuw af te sluiten contracten na 1 januari 2024.

Doelgroep		Bijzonderheden	Inspanningswaarde social return (op basis van jaarcontract 36 uur per week)	Telt mee gedurende
1	Participatiewet	Zonder arbeidsbeperking < 2 jaar uitkering	€ 30.000,-	Duur opdracht
		Zonder arbeidsbeperking > 2 jaar uitkering	€ 40.000,-	Duur opdracht
		Met arbeidsbeperking vastgesteld door UWV	€ 45.000,-	Duur opdracht
2	< 1 jaar in de WW	Minimaal 3 maanden in WW	€ 15.000,-	3 jaar
3	> 1 jaar in de WW		€ 20.000,-	3 jaar
4	WIA / WAO (bij nieuwe werkgever)*		€ 35.000,-	Duur opdracht
5	Wajong (oude regeling)		€ 40.000,-	Duur opdracht
6	NUG (niet uitkeringsgerechtigden)		€ 10.000,-	2 jaar
50+ en zonder werk		Extra waarde bovenop 1 t/m 6	€ 5.000,-	Eenmalig
Leerling BBL (leerwerkbaan)		MBO niveau 1 t/m 4	€ 15.000,-	Per stageperiode
Leerling BOL (stage)		MBO niveau 1 t/m 4	€ 10.000,-	Per stageperiode
Voortijdig schoolverlaters tot 27 jaar		Iedere jongere tot 27 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat wordt aangemerkt als een voortijdig schoolverlater. Ook leerlingen tot 27 jaar die langer dan een maand zonder reden van school wegblijven, worden aangemerkt als voortijdig schoolverlater. Een startkwalificatie is een diploma havo, vwo of mbo niveau 2 of hoger.	€ 15.000,-	Duur opdracht
Stage voor leerling VSO / Praktijkonderwijs			€ 10.000,-	Per stageperiode
Vast dienstverband van bovenstaande doelgroepen		Extra op bovenstaande waarde	€ 10.000,-	Eenmalig

Overige Invullingsmogelijkheden			
Overige MVO-activiteiten gericht op genoemde doelgroep(en) en de opdracht	U kunt hierbij denken aan: inkopen bij sociale ondernemingen, vrijwilligerswerk, voorlichting, training, etc.	€ 250,- per medewerker per besteed uur of betaalde facturen aan sociale onderneming	Duur opdracht
Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO)	Eerste trede	2% van het social return bedrag	Eenmalig
	Tweede trede	5% van het social return bedrag	Eenmalig
	Derde trede	7% van het social return bedrag	Eenmalig

*Onder de WIA/WAO vallen niet de kandidaten voor wie de werkgever ingevolge de Wet Verbetering Poortwachter een verplichting tot re-integratie heeft.

Toelichting

Voorgaande fictieve inspanningswaarden zijn bepaald op basis van de afstand tot de arbeidsmarkt die de kandidaat heeft en de extra inspanning die vanuit u als werkgever nodig is om de kandidaat naar werk te begeleiden. Tijdens de aanbesteding is het social return percentage meegegeven dat geldt voor uw opdracht. Dit percentage van de opdrachtsom vormt de (fictieve) social return waarde en wordt in geld uitgedrukt om de inspanning meetbaar te maken.

De social return activiteiten moeten gericht zijn op genoemde doelgroepen, voldoende verband houden met de opdracht en kunnen o.a. worden ingevuld door het geven van opleidingen/trainingen, het bieden van stageplaatsen, het in dienst nemen van mensen uit de doelgroep, of het organiseren of ondersteunen van sociale activiteiten die mensen uit de doelgroep dichter bij werk brengen.

Evaluatie social return beleid Provincie Noord-Holland

eindrapport

Den Haag, 24 mei 2019

M.C.J. den Hoedt
K. Schofaerts

Ipso Facto Beleidsonderzoek
Zwaardstraat 16, Postbus 82042, 2508EA Den Haag. Telefoon 070-3260456.
Reg.K.v.K. Den Haag: 546.221.31. BTW-nummer: NL 1901.09.506.B.02.
Triodos Bank: NL25 TRIO 0391 1637 28

INHOUD

SAMENVATTING		**4**
1.	**INLEIDING**	**7**
1.1.	Aanleiding	7
1.2.	Doel en onderzoeksvragen	7
1.3.	Leeswijzer	8
2.	**OPZET EN UITVOERING EVALUATIE**	**10**
2.1.	Inleiding	10
2.2.	Interviewronde met medewerkers provincie	10
2.3.	Enquête alle opdrachtnemers	10
2.4.	Selectie aanbestedingen en interviews betrokkenen	11
2.5.	Contextonderzoek	11
3.	**CONTEXT EN MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN**	**12**
3.1.	Inleiding	12
3.2.	Social return en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt	12
3.2.1.	Participatiewet, banenafspraak en social return	13
3.3.	Maatschappelijke verantwoord inkopen	15
3.4.	Ontwikkelingen in de toepassing van social return	16
3.4.1.	Toegenomen ervaring en professionaliteit	17
3.4.2.	Meten van social return inspanningen	18
3.4.3.	Regionale samenwerkingsverbanden	19
4.	**BELEID EN UITVOERING SOCIAL RETURN PNH**	**20**
4.1.	Inleiding	20
4.2.	Inkoopbeleid PNH	20
4.3.	Beleid en organisatie social return	21
4.4.	Toepassing social return	22
4.5.	Resultaten toepassing social return	23
4.5.1.	Resultaten in termen van geplaatste kandidaten	24
4.6.	Vergelijking met andere provincies	26
4.7.	Beantwoording onderzoeksvragen	30
5.	**ERVARINGEN OPDRACHTNEMERS (ENQUÊTE)**	**32**
5.1.	Inleiding	32
5.2.	Achtergrondkenmerken en ervaring opdrachtnemers	32
5.2.1.	Gehanteerde bedragen doelgroepwaardenmodel	33
5.2.2.	Duur meetellen kandidaten	33
5.3.	Aanbestedingsfase en gunning	34
5.3.1.	Proportionaliteit social return eisen	34
5.3.2.	Plan van aanpak en informatievoorziening	35
5.4.	Invullen social return afspraken	36
5.4.1.	Monitoren en toezicht	37

5.5. Effecten voor eigen organisatie 38
5.6. Ervaring met team social return 38
5.7. Slotvragen 39
5.8. Beantwoording onderzoeksvragen 41

6. SELECTIE AANBESTEDINGEN (VERDIEPING) 42
6.1. Inleiding, selectie van aanbestedingen 42
6.2. Social return uitvraag, inschrijving en proportionaliteit 42
6.3. Invulling social return 44
6.4. Monitoring en toezicht 45
6.5. Opbrengsten social return 46
6.6. Evaluatie en mogelijke verbeterpunten 46
6.7. Beantwoording onderzoeksvragen 47

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 49
7.1. Conclusies 49
7.2. Aanbevelingen 52

BIJLAGE: RESPONDENTEN INTERVIEWS 55

SAMENVATTING

Aanleiding
Social return is met ingang van 1 januari 2016 onderdeel van het inkoopbeleid van de provincie Noord-Holland (PNH). De eerste ervaringen zijn opgedaan in 2015 met drie pilots, vervolgens is het beleid in 2016 geëffectueerd. In eerste instantie gold dit alleen voor opdrachten in de sector dienstverlening, vanaf 2017 ook bij werken. Afgesproken is om het beleid en de uitvoering van social return bij de provinciale inkoop in 2019 te evalueren. Deze evaluatie is uitgevoerd door Ipso Facto beleidsonderzoek.

Het onderzoek had tot doel om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop social return wordt toegepast in de (inkoop)praktijk en welke (gewenste en ongewenste) effecten dat heeft. Daarnaast wordt gevraagd op welke wijze het effect van social return kan worden vergroot. De hoofdvraag is als volgt geformuleerd: *In hoeverre wordt het instrument social return door de provincie effectief toegepast, zodanig dat mensen uit de doelgroep aan werk(ervaring) komen en dat de afstand tot de arbeidsmarkt verkleind wordt?*

Uitvoering evaluatie
De evaluatie is uitgevoerd in de maanden april en mei 2019 en kende een korte doorlooptijd van ongeveer zes weken. Het proces bij inkoop is in kaart is gebracht aan de hand van desk research en interviews met direct betrokkenen bij PNH. Daarnaast zijn ervaringen van opdrachtnemers geïnventariseerd met een enquête. Bij een zestal aanbestedingen zijn de ervaringen van zowel opdrachtgever als opdrachtnemer in kaart gebracht door middel van telefonische interviews. Om inzicht te krijgen in het beleid en de uitvoering bij andere provincies zijn social return coördinatoren van vijf andere provincies telefonisch geïnterviewd.

Toepassing social return bij PNH
Uitgangspunt is dat 5% social return wordt berekend over de uiteindelijk gerealiseerde opdrachtwaarde. Dit percentage kan worden bijgesteld afhankelijk van de proportionaliteit en toepasbaarheid, bijvoorbeeld als er sprake is van een grote leveringscomponent. Social return wordt uitgevraagd bij opdrachten met een contractduur van ten minste zes maanden. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Diensten: 2-5%>€221.000
- Werken: 2-5%>€5.548.000

Sinds de start in 2015 is social return toegepast bij 46 opdrachten; 35 diensten, negen werken, een concessie (openbaar vervoer) en een levering (op initiatief van de opdrachtnemer). Bij alle aanbestedingen die voldoen aan de criteria is social return daadwerkelijk toegepast. Het percentage social return bedraagt meestal 2% (diensten en werken) of 5% (diensten). In totaal zijn 181 social return kandidaten bemiddeld. Bij ongeveer driekwart van de kandidaten gaat het om plaatsing in werk, bij de overige gaat het vooral om stages, opleidingsplaatsen en begeleiding. De provincie heeft geen direct financieel belang bij geplaatste kandidaten en heeft dan ook geen doelstellingen of streefwaarden geformuleerd.

Organisatie en uitvoering
De evaluatie toont aan dat PNH goed heeft nagedacht over de vormgeving van het social return beleid en de borging in de organisatie. De interne organisatie is een sterk punt, doordat de verantwoordelijkheid is belegd bij een gespecialiseerd team. Daarmee is de expertise gebundeld en is er tegelijkertijd een duidelijke link met de eigen organisatie. Het zicht op de totale opdrachtwaarde en daarmee de te realiseren social return waarde kan worden gezien als verbeterpunt in de organisatie.

Ervaringen opdrachtnemers
De uitvoering is servicegericht voor opdrachtnemers. Voorbeelden worden gevonden in meedenken, doorverwijzen, uitgaan van goede wil van de opdrachtnemer. Ervaringen van opdrachtnemers zijn dan ook overwegend positief, met enkele kanttekeningen. Zo is gewezen op de duur van het mogen meetellen van kandidaten, de hoogte van bepaalde bedragen in het doelgroepwaardenmodel en de gebruiksvriendelijkheid van het monitoringssysteem WIZZR. Uit de enquête blijkt dat een relatief groot deel van de opdrachtnemers niet weet dat social return breder kan worden ingevuld dan alleen door kandidaten in werk te plaatsen.

Context en toekomst social return
Verkenning van de context heeft een aantal voor social return relevante ontwikkelingen opgeleverd. We zien dat door economische groei krapte ontstaat op de arbeidsmarkt, waardoor het in sommige sectoren lastiger wordt om kandidaten social return te vinden. Een andere relevante ontwikkeling is het toegenomen maatschappelijk bewustzijn bij inkoop. Door de toegenomen aandacht voor aspecten als duurzaamheid, innovatie en MKB-vriendelijk inkopen wordt social return in de toekomst wellicht minder herkenbaar als zelfstandig doel. Wat deze ontwikkelingen gemeen hebben is dat ze vragen om maatwerk in de uitvraag van social return en reflectie op het eigen beleid; uitgangspunten die voldoende gewaarborgd blijken bij PNH.

Tot slot kan gewezen worden op de Banenafspraak en de verplichtingen die daaruit voortvloeien. Hoewel PNH vooralsnog voldoende nieuwe banen creëert voor de doelgroep, wordt niet uitgesloten dat in de toekomst social return een rol gaat spelen in het realiseren van de banenafspraak. Intern wordt daar nog over nagedacht; zowel het principe als ook de technische uitwerking ervan roepen vragen op.

De evaluatie heeft geen structurele verbeterpunten opgeleverd in de uitwerking van het social return beleid en de wijze waarop het wordt uitgevoerd. Ontwikkelingen elders en ervaringen van betrokkenen, zowel intern als extern, laten zien dat er wel mogelijkheden zijn om de opbrengst van social return verder te vergroten en/of meer maatschappelijke waarde te creëren. De verschillende mogelijkheden die met deze evaluatie zijn geïnventariseerd zijn uitgewerkt in tien aanbevelingen, onderverdeeld naar vier aspecten:
- rechtmatigheid (R)
- doelmatigheid (D)
- goed opdrachtgeverschap (OG)
- goed opdrachtnemerschap (markt stimuleren of uitdagen) (ON)

		R	D	OG	ON
1.	Onderzoek hoe de waarden in het doelgroepwaardenmodel beter kunnen aansluiten op de behoefte van de opdrachtnemers. Probeer het model te laten meebewegen met economische ontwikkelingen.		x	x	x
2.	Kijk naar de duur van het meetellen van kandidaten om te voorkomen dat mensen uitstromen op het moment dat ze niet meer meetellen voor de social return verplichting.		x	x	x
3.	Onderzoek of nieuwe opdrachten zich lenen om als 'voorbehouden opdracht' (conform artikel 2.82 uit de Aanbestedingswet) aan te besteden. Middels dit artikel kan PNH het gunnen van een overheidsopdracht voorbehouden aan sociale werkplaatsen en aan ondernemers.	x	x	x	x
4.	Onderzoek op welke wijze het onderhands uitnodigingsbeleid (voor enkelvoudige en meervoudig onderhandse offerte procedures) mogelijkheden biedt om ondernemers uit te nodigen die al maatschappelijk verantwoord ondernemen. Overweeg een lijst samen te stellen van sociale ondernemingen waar ingekocht kan worden.	x		x	
5.	Zoek naar verbinding tussen de gecontracteerde opdrachtnemers en de afdeling HRM van de provincie om op nieuwe ideeën te komen, van elkaar te leren en mogelijkheden voor doorstroming van kandidaten te creëren Wellicht zijn er kandidaten die als participatiedoelgroep kunnen worden aangenomen.		x	x	x
6.	Overweeg om drempelwaarden te verlagen, met name bij werken. Onder voorwaarde dat er voldoende draagvlak is in de interne organisatie.		x		
7.	Overweeg social return ook als wens uit te vragen, bijvoorbeeld bij leveringen om de markt te stimuleren.		x		x
8.	Kijk hoe kan worden voorkomen dat aanbestedingen niet conform beleid PNH worden uitgevraagd.	x			
9.	Onderzoek mogelijkheden om WIZZR gebruikersvriendelijker te laten zijn (mogelijk in overleg met opdrachtnemers en leverancier Provijf)			x	
10.	Denk na over mogelijkheden om meer structureel inzicht te krijgen in de opbrengsten voor kandidaten zelf, zoals gerealiseerde werkervaring, duurzaamheid van arbeidsplaatsen, doorstroming naar ander werk.		x	x	

De onderverdeling naar de vier aspecten kan worden gebruikt bij het maken van een keuze uit de aanbevelingen. Op basis van de gemaakte keuze moet vervolgens in kaart worden gebracht welke vervolgstappen nodig zijn en wat dat betekent voor de organisatie (inzet van capaciteit en middelen).

.

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Social return is van oorsprong een re-integratie-instrument voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, dat wordt gekoppeld aan aanbestedingen door de rijksoverheid, provincies, gemeenten en andere aanbestedende diensten. Door social return uit te vragen kunnen leveranciers worden gestimuleerd om bij te dragen aan beleidsdoelen van overheden (zoals vermindering van het aantal mensen met een uitkering) en kunnen tegelijkertijd resultaten op individueel niveau worden bereikt (zoals het kunnen opdoen van werkervaring). De provincie Noord-Holland (hierna afgekort tot PNH) past social return toe sinds 1 januari 2016, na ervaring te hebben opgedaan met drie pilots. Social return wordt als bijzondere uitvoeringsvoorwaarde bij aanbestedingen toegepast met als doel de deelname aan het arbeidsproces te vergroten van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en daarmee bij te dragen aan de werkgelegenheid in de provincie. Afgesproken is om de uitvoering van het social return beleid in 2019 te evalueren. Deze evaluatie is uitgevoerd door Ipso Facto beleidsonderzoek.

1.2. Doel en onderzoeksvragen

Het onderzoek heeft tot doel om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop social return wordt toegepast in de (inkoop)praktijk en welke (gewenste en ongewenste) effecten dat heeft. Daarnaast wordt gevraagd op welke wijze het effect van social return kan worden vergroot. De hoofdvraag is als volgt geformuleerd: *In hoeverre wordt het instrument social return door de provincie effectief toegepast, zodanig dat mensen uit de doelgroep aan werk(ervaring) komen en dat de afstand tot de arbeidsmarkt verkleind wordt?*

De opdrachtgever heeft vijf deelvragen geformuleerd en een aantal aandachtspunten. De vragen hebben betrekking op de effectiviteit van het beleid, de ervaringen van betrokkenen, de vergelijking met andere provincies en het inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Ook vraagt de provincie naar eventuele verbeterpunten. Wij hebben de vragen en de bijbehorende aandachtspunten als volgt samengevoegd:

Vormgeving beleid

1. Hoe is het social return beleid van de provincie vormgegeven? Welke specifieke kenmerken kunnen worden genoemd en welke verschillen zijn er met andere aanbestedende diensten, en in het bijzonder met andere provincies?

Uitvoering

2. Wat zijn de ervaringen van medewerkers van de provincie (team social return, contracteigenaars, inkoopadviseurs) met toepassing van social return? Wat gaat goed en welke verbeterpunten constateren zij?

3. Wat zijn de ervaringen van leveranciers met de toepassing van social return door de provincie (informatie, duidelijkheid 'bouwblokken', registratie en monitoring etc.)?
4. Wat zijn ervaringen van beleidsmedewerkers van andere provincies bij de toepassing van social return? Welke sterke punten en mogelijke verbeterpunten constateren zij bij het eigen beleid?

Resultaten

5. Hoe vaak wordt social return toegepast door de provincie Noord-Holland, bij welke aanbestedingen (kenmerken en omvang)? Wanneer en om welke redenen past men het niet toe?
6. Wat zijn de opbrengsten in termen van geplaatste kandidaten?
7. Wat voor soort plaatsingen worden gerealiseerd, hoe duurzaam zijn deze (tijdelijk, vast, werkervaringsplaatsen)?

Context en aanbevelingen

8. Welke maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt zijn (mogelijk) van invloed op de toepassing van social return door de provincie? Welke ontwikkelingen worden door andere provincies waargenomen en hoe spelen zij daar op in?
9. Welke aanbevelingen (juridisch, organisatorisch en/of beleidsmatig) kunnen worden gedaan om (de effectiviteit van) het social-returnbeleid van de provincie Noord-Holland te verbeteren?

1.3. Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk beschrijft kort de opzet en uitvoering van het onderzoek. Daarna volgt een beschrijving van de context en maatschappelijke ontwikkelingen die relevant zijn voor social return (H3). Dan volgen drie resultatenhoofdstukken waarin wordt ingegaan op het beleid en de uitvoering van social return bij PNH (H4) en de ervaringen van betrokkenen (H5 en H6). Aan het eind van elk resultatenhoofdstuk worden de belangrijkste uitkomsten samengevat aan de hand van de onderzoeksvragen. Het rapport besluit met conclusies en een aantal aanbevelingen. Onderstaand schema laat per onderzoeksvraag zien hoe en waar deze beantwoord wordt.

onderzoeksvraag	*beantwoording aan de hand van*	*waar*
1. kenmerken beleid social return PNH	desk research, interviews	H4
2. ervaringen medewerkers PNH	interviews beleid/inkoopmedewerkers	H4
3. ervaringen opdrachtnemers	enquête en verdiepende interviews	H5 en 6
4. ervaringen medewerkers andere provincies	interviews, vergelijking met PNH	H3 en 4
5. toepassing social return (kenmerken, omvang)	desk research, interview team sr	H4
6. aantal geplaatste kandidaten	desk research, interview team sr	H4
7. duurzaamheid plaatsingen	desk research, interviews	H4 en 6
8. maatschappelijke ontwikkelingen	desk research, interviews	H3
9. aanbevelingen	analyse, integratie	H7

2. OPZET EN UITVOERING EVALUATIE

2.1. Inleiding

De evaluatie is uitgevoerd in de maanden april en mei 2019 en kende een korte doorlooptijd van ongeveer zes weken. De kern van de evaluatie bestaat eruit dat het beleid en de uitvoering van social return in kaart is gebracht aan de hand van desk research en interviews met direct betrokkenen. Daarnaast zijn ervaringen van opdrachtnemers met social return verplichting (hierna: opdrachtnemers) geïnventariseerd met een enquête. Bij een zestal aanbestedingen zijn de ervaringen van zowel de contracteigenaar bij PNH als de opdrachtnemer in kaart gebracht door middel van telefonische interviews.

2.2. Interviewronde met medewerkers provincie

Om inzicht te krijgen in de achtergrond bij het social return beleid en in relevante politieke en maatschappelijke ontwikkelingen zijn interviews gehouden met diverse medewerkers van de provincie:

- beide leden van het team social return
- inkoopadviseur en senior inkoopadviseur
- senior projectleider/contractmanager
- aanbestedingsjurist
- strategisch adviseur arbeidsmarktbeleid
- HRM adviseur

In alle gevallen is ingegaan op de eigen rol bij de uitvoering van het social return beleid, de context waarbinnen het wordt uitgevoerd (zoals het inkoop-, HRM- en arbeidsmarktbeleid van de provincie), het oordeel over de wijze waarop de provincie social return uitvoert en de verwachtingen voor de toekomst (inclusief maatschappelijke en politieke ontwikkelingen). Alle gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een gespreksleidraad. Van elk gesprek is een kort verslag gemaakt dat ter accordering is aangeboden aan de respondenten.

2.3. Enquête alle opdrachtnemers

De enquête is verspreid onder alle opdrachtnemers (m.u.v. de groep die is benaderd voor een interview, zie paragraaf 2.4). In de enquête is gevraagd naar een oordeel over de wijze waarop PNH social return uitvraagt, de toepassing op de eigen opdracht (welk percentage en op welke manier, wordt het proportioneel gevonden), de ervaren ondersteuning vanuit de provincie (zoals beantwoorden vragen, toegankelijkheid team social return, kwaliteit verstrekte informatie), de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de afspraken (o.a. ervaring met selecteren kandidaten), monitoring en toezicht door

de provincie en de effecten van social return voor de eigen organisatie (zowel positief als negatief).

De enquête is per e-mail verspreid. Ipso Facto heeft de e-mails verzonden, nadat PNH eerst toestemming heeft gevraagd voor het gebruik van de adresgegevens (via een zogenoemde negatieve machtiging). Respondenten konden kiezen of ze de enquête per mail wilden terugsturen of per post. In totaal is de enquête naar 33 bedrijven gestuurd. Veertien hebben deze ingevuld en teruggestuurd. De respons bedraagt daarmee 42% en dat is redelijk goed te noemen, zeker ook gezien de korte evaluatieperiode.

2.4. Selectie aanbestedingen en interviews betrokkenen

In overleg met team social return is een selectie gemaakt van aanbestedingen die interessant waren om nader in kaart te brengen. Het gaat om twee grote werken en drie diensten en de OV-concessie voor het gebied Noord-Holland Noord. Bij de selectie is gekeken naar spreiding in soort opdracht, maar ook naar manier waarop social return is uitgevraagd en de stand van zaken met betrekking tot de invulling ervan. Van elke geselecteerde aanbesteding zijn zowel opdrachtnemer als opdrachtgever (projectleider en/of contractmanager) gevraagd om mee te werken aan een telefonisch interview. Tijdens het interview in ingegaan op de inschrijving, het oordeel over de wijze waarop social return is uitgevraagd, de invulling ervan (inzet van kandidaten) en de contacten met team social return.

2.5. Contextonderzoek

Het contextonderzoek bestaat uit telefonische interviews met social return coördinatoren bij vijf andere provincies: Friesland, Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Utrecht. De selectie is gemaakt in overleg met de opdrachtgever, waarbij zowel gekeken is naar het beleid van de provincies (interessante verschillen en overeenkomsten met PNH), als naar geografische spreiding. De medewerkers van team social return hebben hun collega's bij de andere provincies vooraf om medewerking aan de evaluatie gevraagd.

In de gesprekken is ingegaan op de doelen van het beleid, de uitvoering en de resultaten. Ook is gevraagd naar sterke punten en mogelijke verbeterpunten van het eigen beleid en verwachtingen voor de toekomst. De resultaten zijn gebruikt als contextmateriaal en ter vergelijking met het beleid en de uitvoering bij PNH.

3. CONTEXT EN MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op externe ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de toekomst van social return, zoals ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en op inkoopgebied[1]. Ook beschrijven we een aantal ontwikkelingen in de toepassing van social return, zoals toegenomen maatwerk en samenwerking tussen aanbestedende diensten.

3.2. Social return en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

Er zijn diverse ontwikkelingen op de arbeidsmarkt te noemen die mogelijk van invloed kunnen zijn op de toekomst van social return[2]. Daarbij kan gewezen worden op toenemende krapte op de arbeidsmarkt[3] (waardoor het moeilijker wordt om geschikte kandidaten voor vacatures te vinden), automatisering en robotisering van laaggeschoold werk (en daarmee verdringing van de social return doelgroep), meer flexibilisering en uitvoering door zzp'ers, waardoor het aantal vaste banen afneemt (met als gevolg dat er mogelijk minder mogelijkheden zijn voor doorstroom via een social return plaats).

Deze ontwikkelingen hebben gemeen dat ze vragen om een bredere definitie van wat social return is, en om meer maatwerk bij het uitvragen ervan. We zien dat aanbestedende diensten vaker dan voorheen rekening houden met arbeidsmarktomstandigheden, bijvoorbeeld door aanpassing van het gevraagde percentage social return (lager in sectoren met een krappe arbeidsmarkt zoals bouw en infra) en ook ruimte bieden voor alternatieve invulling van social return. Denk aan het geven van trainingen of cursussen gericht op de doelgroep, het begeleiden van kandidaten naar zelfstandig ondernemerschap of sociaal inkopen. Ook inzet van kandidaten die al in dienst zijn bij de opdrachtnemer wordt door een deel van de aanbestedende diensten toegestaan, mits deze wordt ingezet op de betreffende opdracht.

De krapte op de arbeidsmarkt is het grootst in de bouw, daar zie je ook diverse initiatieven ontstaan gericht op een efficiëntere invulling van social return. Zo zijn er

---

1 Tijdens de interviews met social return coördinatoren van provincies is ook gesproken over politieke processen die mogelijk van invloed kunnen zijn op de toekomst van social return bij de provincies. Denk aan veranderingen in het beleid met de komst van nieuwe Colleges van Gedeputeerde Staten. Hoewel erkend wordt dat de politieke koers van invloed zou kunnen zijn op social return, wordt dit over het algemeen niet verwacht.

2 Met name op de toekomst van social return als re-integratie-instrument, ingezet met het doel kandidaten dichterbij werk te helpen. Bij een bredere interpretatie of invulling van social return zal krapte op de arbeidsmarkt minder snel een belemmering vormen.

3 Uit een enquête van UWV onder ruim tweeduizend werkgevers in het najaar van 2018 blijkt dat 46% van de vacatures moeilijk te vervullen is. Dit aandeel is het hoogst in de bouw (58%) en het laagst bij het openbaar bestuur (31%).

diverse initiatieven bekend van samenwerkende bedrijven in de infrasector gericht op een meer gecoördineerde social return inzet. In de provincie Friesland is de centrale invulling van social return vijf jaar geleden ontstaan vanuit de wens van werkgevers in infra en bouw. Zij verzochten om meer uniformiteit en duurzaamheid van de inzet. Ook bij andere aanbestedende diensten zijn voorbeelden gevonden. Zo voorziet de provincie Noord-Brabant in de toekomst een mogelijk tekort aan kandidaten bij grote infraprojecten. In die gevallen wil men kijken of de gemeenten die liggen aan de aan te besteden weg kandidaten kunnen leveren voor een opleidingstraject waarbij men een VCA certificaat kan krijgen. De kosten die hiermee gemoeid zijn kunnen dan als social return verplichting worden opgevoerd. De provincie Limburg heeft een sociaal bouwconvenant gesloten met de regio Midden Limburg. Doel is om kandidaten (BBL) duurzaam in te zetten, gericht op scholing.

De krapte op de arbeidsmarkt beïnvloedt ook de manier waarop naar de doelgroep wordt gekeken. Opdrachtnemers hebben er baat bij om een brede afbakening te hanteren, en bijvoorbeeld ook Hbo-studenten te rekenen tot de doelgroep. Daarnaast zien we bij zowel opdrachtnemers als -gevers dat er binnen de bestaande social return doelgroep meer aandacht is voor specifieke subgroepen. Voorbeelden zijn oudere werkzoekenden, laaggeletterden en statushouders.

Uiteindelijk zou het uitvragen van social return in een krappe arbeidsmarkt kunnen resulteren in het afschrikken van inschrijvers. In een situatie van economische groei kunnen opdrachtnemers het zich ook veroorloven om selectiever te zijn bij de keuze voor welke opdracht ze zich inschrijven. Dit is bijvoorbeeld al het geval bij gespecialiseerde ICT opdrachten, verzekeringen en accountancyopdrachten bij de overheid. In de praktijk zien we echter nog niet dat aanbestedende diensten om deze reden afzien van het uitvragen van social return. Wel vormt het een impuls om te zoeken naar een andere of bredere invulling. In dit verband wordt ook wel gesproken over social return 2.0[4], waarbij het gaat om maatwerk en om samen met opdrachtnemers maatschappelijke impact realiseren[5].

3.2.1. Participatiewet, banenafspraak en social return

Naast demografische en technologische ontwikkelingen speelt ook wet- en regelgeving een rol als het gaat om de toekomst van social return. Met name de ontwikkelingen rondom de participatiewet en banenafspraak zijn in dit kader relevant.

Participatiewet
Op 1 januari 2015 is de Participatiewet in werking getreden. De participatiewet heeft diverse 'oude wetten' vervangen, zoals de werk en bijstand (Wwb) en de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Het doel van de nieuwe wet is om iedereen die kan werken maar

[4] Oorspronkelijk ontwikkeld in de gemeente Amsterdam

[5] Naast social return 2.0 wordt soms ook al gesproken over social return 3.0. Dit zou de overgang markeren naar de situatie waarin social return niet meer hoeft te worden uitgevraagd, prikkels op basis van verplichtingen niet meer nodig zijn en werkgevers echt inclusief gaan ondernemen.

het op de arbeidsmarkt zonder ondersteuning niet redt, aan een baan te helpen. Overheid en werkgevers hebben met elkaar afgesproken dat zij extra banen gaan creëren voor mensen uit deze doelgroep.

Banenafspraak
Op 1 april 2015 is de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten (Wet BQA) in werking getreden. Deze wet legt de gemaakte landelijke banenafspraken wettelijk vast. In de landelijke banenafspraak is afgesproken dat er in totaal 125.000 extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking worden gecreëerd. 100.000 banen dienen door de markt te worden gecreëerd en 25.000 door de overheid. Om te bepalen om welke mensen het gaat is een doelgroepenregister vastgesteld waarin iedereen die tot de doelgroep hoort geregistreerd staat. Het UWV is verantwoordelijk voor indicatiestelling en beheert het register. Gemeenten en UWV zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de actualiteit en juistheid van de gegevens in het register.

Voor PNH betekent de Banenafspraak dat er tot het jaar 2023 in het totaal 37 banen moeten worden gerealiseerd. Volgens de HRM-adviseur van de provincie (tevens projectleider taakstelling banenafspraak) ligt de provincie goed op koers met de invulling en er is draagvlak in de organisatie. Daarbij speelt ook een rol dat geprobeerd wordt om leidinggevenden zoveel mogelijk te 'ontzorgen', zodat zij zich uitsluitend hoeven bezig te houden met het plaatsen en begeleiden van de kandidaten. Dit wordt samengevat als organiseren zonder verantwoordelijkheid weg te nemen[6].

Banenafspraak en social return
De doelstellingen van de participatiewet/banenafspraak overlappen met die van social return. Beide maatregelen zijn bedoeld ter ondersteuning van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de banenafspraak gaat het om het creëren van werk in de eigen organisatie, bij social return om het creëren van kansen via opdrachtgeverschap. Dat kan in de vorm van werk, werkervaring of maatregelen die bijdragen aan een grotere kans op werk (denk aan trainingen gericht op het vergroten van vaardigheden van de doelgroep). De afbakening van de doelgroep is strikter bij de banenafspraak. Daarbij gaat het om mensen die vallen onder het landelijk doelgroepenregister. De social return doelgroep is breder en omvat ook mensen met een minder grote afstand tot arbeidsmarkt, zoals werkzoekenden met een WW-uitkering en leerlingen van het praktijkonderwijs.

De doelstellingen in de banenafspraak gaan uit van een groeiende opgave over tijd. Om in de toekomst te kunnen voldoen aan die doelstellingen wordt ook gezocht naar het creëren van arbeidsplaatsen op uitvoerend niveau. Bij de overheid wordt dat belemmerd doordat uitvoerende werkzaamheden meestal zijn uitbesteed, waardoor toepassen van social return bij die werkzaamheden meer voor de hand ligt. In de toekomst zouden de twee instrumenten echter dichter bij elkaar kunnen worden gebracht, als gevolg van landelijke beleidsaanpassing die is voorgesteld door staatssecretaris Van Ark.

[6] Vergelijkbaar met hoe team social return functioneert bij de uitvoering van het social return beleid, zie H4.

In twee recente brieven aan de Tweede Kamer[7,8] heeft de staatssecretaris verschillende maatregelen uitgewerkt om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen. Een van die voorgestelde veranderingen raakt ook aan social return: banen die via inkoop (social return) gerealiseerd worden, mogen gaan meetellen voor de inkopende werkgever. Tot nu toe tellen deze banen niet mee bij de inkopende partij maar bij de werkgever waar de kandidaat in dienst is. Reden om dit te wijzigen is dat overheidswerkgevers zich hieraan zouden storen en soms zelfs zouden overgaan tot inbesteding, om de banen bij zichzelf mee te kunnen tellen. Met de voorgestelde wijzigingen zouden de social return banen mee kunnen tellen voor het banenquotum van de inkopende werkgever. De staatssecretaris heeft aangeven aan de slag te gaan om de benodigde wetswijzigingen van de Participatiewet en de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten voor te bereiden, waarbij ze streeft naar invoering in 2020[9].

Volgens de HRM-adviseur van PNH zal daartoe een verdeelsleutel met opdrachtnemers moeten worden afgesproken. Het creëren van arbeidsplaatsen op uitvoerend niveau (zoals bij social return meestal het geval is) sluit volgens hem wel beter aan op de kenmerken van de participatiedoelgroep. De uitvoering zal echter naar verwachting wel technisch en ingewikkeld zijn. Denk aan de vraag wie telt waar mee, en hoe voorkom je dubbeltellingen op social return/participatie in een situatie waarin het belang van opdrachtnemer en opdrachtgever niet noodzakelijk hetzelfde is. Ook kunnen vraagtekens worden geplaatst bij het principe van het creëren van extra arbeidsplaatsen door middel van social return (door opdrachtnemers), die vervolgens worden meegerekend in de banenafspraak voor de opdrachtgever[10]. Een aantal social return coördinatoren bij provincies hebben dan ook hun bedenkingen geuit (onder andere PNH en Noord-Brabant).

3.3. Maatschappelijke verantwoord inkopen

Het toegenomen maatschappelijk bewustzijn met betrekking tot milieu en klimaat, en daarmee samenhangend de energietransitie zien we terug in de ontwikkeling van maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI). MVI betekent dat bij inkoop ook gelet wordt op de effecten op milieu en sociale aspecten. Daarbij zijn de volgende thema's benoemd:

7 Kamerbrief Breed offensief om meer mensen met een beperking aan werk te helpen 07-09-2018

8 Kamerbrief Reactie motie banenafspraak, 08-10-2018

9 Kamerstuk 34 352 nr. 138 Brief regering; Uitwerking breed offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen.

10 Het levert nog meer vragen op bij de verdere uitwerking. Bijvoorbeeld: social return heeft niet tot doel om kandidaten een vast arbeidscontract te bezorgen, ook werkervaring telt mee. Participatiedoelgroepen hebben over het algemeen meer bescherming nodig en dat verhoudt zich slecht tot het tijdelijke karakter.

- Internationale sociale voorwaarden
- Social return
- Milieuvriendelijk inkopen
- Biobased inkopen
- Circulair inkopen
- Innovatiegericht inkopen
- MKB-vriendelijk inkopen

Bron: Pianoo

Het Rijk en veel gemeenten, provincies en waterschappen werken aan Maatschappelijk Verantwoord inkopen en hebben het Manifest MVI ondertekend. Meer dan 160 overheidspartijen (waaronder de provincies Noord-Holland, Noord-Brabant, Overijssel en Zeeland) hebben hiervoor een MVI plan opgesteld[11]

Social return is een van de doelstellingen van MVI, maar niet uit te sluiten is dat in de toekomst concurrentie tussen de diverse doelstellingen ontstaat, of dat maatschappelijke ontwikkelingen ertoe leiden dat bepaalde onderwerpen meer prioriteit krijgen. De vraag is of opdrachtgevers al deze factoren kunnen meewegen, of dat er keuzes gemaakt moeten worden. De social return coördinatoren die wij hebben geïnterviewd zijn niet pessimistisch over de toekomst van social return als inkoopdoelstelling. Daarbij wordt meegewogen dat social return goed geborgd is in de organisatie en dat regionaal wordt samengewerkt bij de invulling ervan. Tevens is aangegeven dat social return onderdeel is van een breder duurzaamheidsthema en dat in de toekomst de sociale doelen nog meer naar elkaar toe kunnen groeien. Ook is de hoop uitgesproken dat sociale inspanningen in de toekomst meer vanuit bedrijven zelf komen. Dat zou er uiteindelijk toe kunnen leiden dat social return als extern opgelegde eis zou kunnen vervallen.

3.4. Ontwikkelingen in de toepassing van social return

Er zijn verschillende ontwikkelingen te zien in de toepassing van social return, zowel bij opdrachtgevers als bij opdrachtnemers. We hebben de belangrijkste ontwikkelingen samengevat in drie thema's: toename van ervaring en professionaliteit (bij zowel opdrachtgevers als opdrachtnemers), ontwikkelingen in meten en monitoren van social return en regionale samenwerking tussen partijen bij invulling van social return.

[11] Zie https://www.pianoo.nl/nl/actieplannen-manifest-maatschappelijk-verantwoord-inkopen.

3.4.1. Toegenomen ervaring en professionaliteit

Zowel opdrachtgevers als opdrachtnemers hebben de afgelopen jaren ervaring opgedaan met social return, hetgeen zich vertaalt in meer professionaliteit in zowel de uitvraag als de invulling ervan. Voor de meeste opdrachtnemers is social return niet nieuw meer[12]. Dankzij die ervaring weten opdrachtnemers inmiddels welke functies/activiteiten binnen hun organisaties geschikt zijn voor het invullen van social return en weten ze de weg te vinden naar de organisaties die bekend zijn met de verschillende social return doelgroepen. Er zijn verschillende bedrijven die zich gespecialiseerd hebben in ondersteuning bij het invullen van social return. Dit zijn zowel uitzendbureaus als adviesbureaus op het gebied van participatie, social return en inclusief werkgeverschap, als sociale ondernemingen die de invulling daadwerkelijk doen. Opdrachtnemers die veel opdrachten met social return uitvoeren (zoals aannemers, bedrijven in infra) hebben gespecialiseerde medewerkers aangenomen die zich volledig richten op het zoeken van kandidaten en invulling van social return verplichtingen.

Opdrachtgevers
De toegenomen ervaring van opdrachtgevers (het Rijk, de provincies en gemeenten) met het uitvragen van social return blijkt onder meer uit toegenomen maatwerk bij uitvraag en meer mogelijkheden voor alternatieve invullingen. In de beginfase van social return koos een deel van de opdrachtgevers (gemeenten en het Rijk) ervoor een standaardpercentage uit te vragen over de opdrachtsom, ongeacht kenmerken van de opdracht. Tegenwoordig wordt social return veel meer als maatwerk uitgevraagd. Bij sommige opdrachten heeft dat geleid tot een ander percentage (meestal lager, maar soms ook hoger), of bijvoorbeeld tot een verschuiving van social return over de loonsom in plaats van aanneemsom. De eis wordt afgestemd op diverse factoren, zoals de omvang en kenmerken van de opdracht (zoals looncomponent) en ook op de marktsituatie en beschikbaarheid van kandidaten. Ook ervaringen elders (leren van elkaar) en adviezen van bijvoorbeeld de Commissie van Aanbestedingsexperts kunnen hierbij een rol hebben gespeeld (bijvoorbeeld adviezen 98, 166, 234, 290 en 375).

Ook zien we bij aanbestedende diensten dat er alternatieve invullingen worden gekozen, waarbij kandidaten breder kunnen worden ingezet dan louter op de opdracht. In die ontwikkeling past ook dat reeds bestaande inspanningen mogen meetellen in de social return verplichting. Verschillende provincies belonen in dat kader ook het hebben van een PSO certificaat[13]. Ten slotte zien we dat soms ook toegestaan wordt dat een deel van de verplichting wordt ingevuld door in te kopen bij sociale ondernemingen[14].

---

12 Dat blijkt ook uit deze evaluatie: Bij 17 van de 20 geïnventariseerde opdrachten in dit onderzoek (opdrachtnemers van PNH die een enquête hebben ingevuld of zijn geïnterviewd) heeft de opdrachtnemer eerder ervaring opgedaan met social return.

13 De Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO) is een methode om inspanningen van bedrijven met betrekking tot inzet van werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt zichtbaar en vergelijkbaar te maken. De PSO onderscheidt vier prestatieniveaus: een aspirant-status en drie treden waarbij bedrijven, in oplopende mate, bovengemiddeld scoren ten opzichte van andere bedrijven in hun bijdrage aan werkgelegenheid voor mensen met een kwetsbare

3.4.2. Meten van social return inspanningen

De VNG schrijft in het handboek social return[15] dat social return prestaties op drie verschillende manieren worden gemeten:

- Door het afrekenen van de daadwerkelijke kosten
- Met een bouwblokkenmethode (of doelgroepwaardenmodel zoals PNH het noemt)
- Door het erkennen van een certificaat of keurmerk

Bij het afrekenen van de daadwerkelijke kosten gaat het in de eerste plaats om de loonkosten, maar in overleg kunnen ook de voorbereidingskosten en de eventuele begeleidingskosten worden opgevoerd. Nadeel hiervan is dat het een complex en onoverzichtelijk kan worden en dat er per opdracht andere afspraken moeten worden gemaakt. Ook privacygevoeligheid van de gegevens kan gezien worden als nadeel. Van grote opdrachtnemers is bekend dat ze soms een complexe administratie moeten bijhouden als gevolg van het gebruik van verschillende systemen door verschillende opdrachtgevers (aanbestedende diensten).

Om het proces te vereenvoudigen en transparanter te maken kiezen steeds meer aanbestedende diensten voor een de zogenoemde bouwblokkenmethode om de 'waarde' van social return te bepalen[16]. We zien bijvoorbeeld dat diverse (grote) gemeenten (waaronder Den Haag, Utrecht, Leiden, Eindhoven, Amersfoort, Enschede en Haarlem) hiervoor hebben gekozen, evenals ongeveer de helft van de provincies. Gekoppeld aan deze methodiek worden diverse monitoringssystemen gebruikt om de voortgang van de social return afspraken inzichtelijk te maken. Een bekend voorbeeld is het instrument WIZZR, ontwikkeld door het bedrijf Provijf.

De keurmerken en certificaten zijn niet specifiek ontwikkeld voor social return, maar kunnen wel gebruikt worden om inspanningen van bedrijven aan te tonen en te belonen. Naast PSO zijn er nieuwe keurmerken ontstaan en in ontwikkeling, zoals de Code Sociale Ondernemingen (nog niet erkend), MVO-keurmerkschildjes (regio West Friesland) en SEBO keurmerk (Zoetermeer). Bij ongeveer een kwart van de Nederlandse gemeenten kan de PSO worden gebruikt om een deel van de social return eis in te vullen. Ook bij een aantal provincies kan een deel van de verplichting worden ingevuld via het PSO certificaat. Uit de interviews met medewerkers van provincies blijkt echter dat het in de praktijk niet vaak wordt gebruikt.

---

arbeidsmarktpositie. De PSO is niet ontwikkeld als instrument om social return inspanningen te meten, maar heeft wel betrekking op dezelfde doelgroep.

14 Dit is bijvoorbeeld het geval bij de gemeente Utrecht.

15 Handreiking social return van de VNG 2018

16 De kern van dit model is dat de afstand van de kandidaat tot de arbeidsmarkt, en daarmee de inspanning van de werkgever om een kandidaat te plaatsen, meetbaar wordt gemaakt en wordt vertaald in een geldbedrag. Dit bedrag komt in de plaats van de werkelijk gemaakte loonkosten.

3.4.3. Regionale samenwerkingsverbanden

Een andere ontwikkeling is dat er in toenemende mate kennisdeling en samenwerking plaatsvindt. Verschillende aanbestedende diensten uit dezelfde regio (provincie en gemeenten) stemmen hun social return beleid op elkaar af. Punten waarop afstemming plaatsvindt zijn bijvoorbeeld wanneer social return wordt uitgevraagd, welke doelgroepen meetellen en de waarde die aan deze doelgroepen wordt gekoppeld. Ook zien we dat afstemming met arbeidsmarktregio's plaatsvindt. De interviews met vertegenwoordigers van andere provincies laten zien dat elke provincie wel een bepaalde vorm van samenwerking kent met andere regionale aanbestedende diensten (zoals gemeenten en waterschappen) en/of uitvoeringsorganisaties. In het volgende hoofdstuk wordt een aantal van die voorbeelden genoemd bij de vergelijking tussen het beleid van PNH en andere provincies. De social return coördinatoren van de provincies overleggen ook periodiek met elkaar in het Interprovinciaal Overleg (IPO) social return.

4. BELEID EN UITVOERING SOCIAL RETURN PNH

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de kenmerken van het social return beleid van PNH en de wijze waarop het in de praktijk wordt uitgevoerd. Ook vindt vergelijking plaats met het social return beleid van een aantal andere provincies (contextonderzoek).

4.2. Inkoopbeleid PNH

Jaarlijks besteedt de provincie Noord-Holland zo'n €350 miljoen aan inkoopopdrachten en heeft daarmee een belangrijke positie in de (regionale) markt. De overkoepelende inkoopbeleidsdoelstelling is om binnen de beschikbare budgettaire ruimte op dusdanige wijze richting te geven aan het provinciale inkoopproces, dat dit zo veel mogelijk maatschappelijke waarde genereert[17].

In het inkoop- en aanbestedingskader van de provincie staan alle provinciale, economische en juridische uitgangspunten beschreven[18]. De provinciale uitgangspunten zijn professioneel opdrachtgeverschap, lastenverlichting, maatschappelijk verantwoord aanbesteden en integriteit. Per inkooptraject wordt nagegaan in welke mate elk thema met betrekking tot maatschappelijk verantwoord inkopen kan worden ingevuld. De economische uitgangspunten zijn zoveel mogelijk maatschappelijke waarde creëren en het stimuleren van lokale economie en MKB. De juridische uitgangspunten zijn de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en de aanbestedingsbeginselen. Rechtmatig en integer inkopen zonder belangenverstrengeling en eerlijke kansen bieden aan (potentiële) aanbieders moeten vanzelfsprekend zijn voor alle inkooptrajecten volgens het inkoopbeleid van de provincie.

De organisatie van de provincie Noord-Holland bestaat uit drie directies (beheer en uitvoering, beleid en concernzaken). De inkoopadviseurs en centrale contractmanagers vallen onder concernzaken en hebben een adviserende functie. Daarnaast zijn er specifiek voor de werken contractmanagers die deel uitmaken van een Integraal Projectmanagement (IPM) team, zij vallen onder de directie beheer en uitvoering. De inkoopadviseur moet bij elke nieuwe Europese aanbesteding (voor werken bij iedere opdracht van meer dan 50.000 euro) worden ingezet, anders wordt er uiteindelijk geen akkoord gegeven door de budgethouder. De rol van de inkoopadviseur is om, met als hoofddoel rechtmatigheid, het aanbestedingsproces te begeleiden en mee te denken over de eisen, selectie- en gunningscriteria, de documenten te toetsen en het hele aanbestedingsproces te begeleiden. De rol van de inkoopadviseur stopt bij gunning,

[17] Samen inkopen voor Noord-Holland 2017-2021

[18] Inkoop- en aanbestedingskader provincie Noord-Holland 2019 (vastgesteld door het College van Gedeputeerde Staten d.d. 26 februari 2019)

daarna neemt de projectleiding het over en adviseert contractmanagement over de uitvoering van het contract.

4.3. Beleid en organisatie social return

Social return is met ingang van 1 januari 2016 vast onderdeel van het provinciaal inkoopbeleid. Het beleid is ontwikkeld in samenwerking met bureau Interpactum en bureau social return van de gemeente Amsterdam en de gemeente Haarlem. Eerste ervaringen zijn opgedaan met drie pilots, vervolgens is het beleid in 2016 geëffectueerd. Bij aanvang gold dit alleen voor opdrachten in de sector dienstverlening, vanaf 2017 ook bij werken. De provincie beoogt kansen op werk(ervaring) voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te creëren door social return bij haar contractpartners uit te vragen. Social return kan worden ingevuld door kandidaten een baan, stageplek of opleiding te bieden, of door het organiseren van activiteiten die mensen dichter bij werk brengen[19]. Opdrachtnemers kunnen de social return eis invullen met bestaande medewerkers, mits ze tot de social return doelgroep behoren en worden ingezet op de opdracht.

De social return doelgroep bestaat uit mensen met een aantoonbare afstand tot de arbeidsmarkt. Om de financiële invulling van social return contractueel vast te kunnen leggen heeft de provincie waarden bepaald van de verschillende doelgroepen; hoe groter de afstand tot de arbeidsmarkt van een kandidaat en hoe meer inspanningen opdrachtnemer moet doen in de begeleiding, hoe hoger de waarde van de kandidaat. De waarden zijn vastgesteld in het doelgroepwaardenmodel.

Social return wordt gezien als een specialisme dat los van de contracten wordt gemanaged. Daarom heeft de provincie ervoor gekozen de uitvoering en verantwoordelijkheid van social return te beleggen bij een gespecialiseerd team van twee personen. Het team social return is betrokken bij de beleidsvorming, de voorbereiding van een aanbesteding, het aanbestedingsproces zelf en ondersteunt na gunning de opdrachtnemer bij de invulling van social return. De werkzaamheden van het team zijn als volgt samen te vatten:

Ondersteunen interne organisatie	
	• Ondersteunen bij marktconsultaties • Bindend advies over een passend percentage social return • Het leveren van bestek- en contractteksten • Vragen beantwoorden over social return in de Nota van Inlichtingen • Het verzorgen van informatiebijeenkomsten over social return • Het beantwoorden van Statenvragen • Monitoring en evaluatie • Rapportages en bestuurlijke afstemming
Ondersteunen opdrachtnemer en toezien op social return verplichting	
	• Het maken van prestatieafspraken met de opdrachtnemer • Periodiek overleg met opdrachtnemers over de invulling van de verplichting • De opdrachtnemers ondersteunen bij het maken van een plan van aanpak • De opdrachtnemers desgewenst ondersteunen bij het vinden van intermediairs

[19] Bron: website van PNH.

4.4. Toepassing social return

Social return wordt toegepast bij aanbestedingen van diensten en werken boven de Europese drempelwaarde met een contractduur langer dan 6 maanden. Het wordt in principe niet toegepast bij leveringen. Uitgangspunt is dat 5% social return wordt berekend over de uiteindelijk gerealiseerde opdrachtwaarde. Dit percentage kan worden bijgesteld afhankelijk van de proportionaliteit en toepasbaarheid, bijvoorbeeld als er sprake is van een grote leveringscomponent. Bij uitvraag van social return gelden de volgende uitgangspunten:

- Diensten: 2-5%>€221.000
- Werken: 2-5%>€5.548.000

Het op te leggen percentage wordt voorafgaand aan de aanbesteding bepaald, door het team social return, de inkoopadviseur en projectleider/contracteigenaar. In de beslissing worden diverse factoren betrokken, zoals: omvang van de opdracht, uitvraag van vergelijkbare opdrachten in het verleden, arbeidscomponent en hoogwaardigheid van de dienstverlening, actuele arbeidsmarktomstandigheden, pool van potentiële inschrijvers et cetera. De inkoopadviseur is verplicht om het team social return te consulteren, maar kan zelf bepalen op welk moment dat gebeurt. Dat moment verschilt per traject en per projectleider/aanbestedingteam. Ondanks dat dit een verplichte processtap is, is het bij enkele aanbestedingen gebeurd dat de social return eis zonder overleg is toegepast. Dat is bijvoorbeeld gebeurd onder tijdsdruk en eenmalig met een externe inkoopadviseur die onvoldoende op de hoogte was.

Na gunning wordt met opdrachtnemer overlegd over de invulling van de eis. Daartoe dienen opdrachtnemers een plan van aanpak bij het team social return in. Het plan van aanpak dient door contracteigenaar en team social return te worden goedgekeurd voordat tot uitvoering kan worden overgegaan. Opdrachtnemer maakt desgewenst gebruik van het netwerk van de provincie om kandidaten te vinden. De opdrachtnemers krijgen vervolgens toegang tot het monitoringssysteem WIZZR om hun inspanningen te registreren. Opdrachtnemer hoeft pas aan het eind van een contract aan te tonen dat hij heeft voldaan aan de social return verplichting. Tussendoor vindt monitoring plaats en er worden voortgangsgesprekken met team social return gehouden. Indien duidelijk is dat de opdrachtnemer zich onvoldoende inzet om aan de social return eis te voldoen kan dit reden zijn voor team social return om te escaleren richting de contracteigenaar, zodat deze dit ook aan de orde kan laten komen in de reguliere contractbesprekingen.

Social return levert intern binnen PNH weinig weerstand op, het draagvlak bij de medewerkers is goed. Bij invoering was dat minder goed, maar dankzij de manier waarop het is ingericht zijn aanvankelijke bedenkingen verdwenen. Het team social return is vanaf het begin van de aanbesteding tot en met het einde contract betrokken bij de invulling van social return. Hierdoor ontzorgen zij de organisatie en worden projectleiders en contractmanagers niet geconfronteerd met problemen of bezwaren

van opdrachtnemers. De medewerkers die wij hebben geïnterviewd vinden dat een duidelijke meerwaarde hebben.

4.5. Resultaten toepassing social return

De provincie Noord-Holland heeft in totaal (sinds januari 2015) social return toegepast bij 46 opdrachten; 35 diensten, negen werken[20], een concessie (openbaar vervoer) en een levering (op initiatief van de opdrachtnemer). Het percentage social return varieert tussen
1%[21] en 5%, maar bedraagt meestal 2% (diensten en werken) of 5% (diensten). Onderstaande tabel geeft een overzicht van het gevraagde percentage naar soort opdracht:

Tabel 4.1. Percentage social return naar soort opdracht (totaal t/m 2018)

gevraagd %	aantal diensten	aantal werken	aantal leveringen	OV-concessie	totaal
1%	-	2	-	-	2
2%	13	5	-	1	19
3%	3[22]	1	1	-	5
5%	19	1	-	-	20
totaal	35	9	1	1	46

Het gemiddelde social return percentage bedraagt ruim 3%. Dat is echter het ongewogen gemiddelde, waarbij geen rekening wordt gehouden met de verschillen in opdrachtgrootte. Bij de opdrachten met een grote waarde (zoals de meeste werken) wordt meestal een lager percentage social return gevraagd. Het percentage social return gemeten over de opdrachtwaarde bedraagt ongeveer 2%. Onderstaande tabel laat de gemiddelde social return waarde over de afgelopen jaren zien (het betreft de lopende opdrachten vanaf 2015, inclusief de pilot projecten. In de meest recente peiling zijn er 36 lopende projecten).

Tabel 4.2. Aantal contracten en gemiddeld social return percentage 2015-2019

	peiling 2017	peiling 2018	peiling 2019
totaal aantal lopende contracten social return	15	32	36
totale waarde contracten	€ 97.644.388	€ 279.566.765	€ 630.341.890
te realiseren social return waarde	€ 2.304.067	€ 4.641.044	€ 11.898.771
social return % gemeten over waarde	2,4%	1,7%	1,9%

De grote stijging in totale opdrachtwaarde vanaf 2017 (peiling 2018) hangt samen met de gunning van een aantal grote contracten. Het gaat onder andere om drie

[20] Bij een van de negen werken is social return als wens opgenomen (voor 2017 was social return nog geen beleid bij werken). Opdrachtnemer heeft op eigen initiatief social return aangeboden bij de inschrijving.

[21] Bij twee grote infrastructurele projecten is gezien de looptijd en omvang van de opdracht besloten om een percentage van 1% uit te vragen.

[22] Waaronder een gezamenlijke aanbesteding van 13 provinciale en gelieerde organisaties waarmee telefoniediensten worden afgenomen. PNH monitort de totale social return verplichting.

gebiedscontracten (onderhoud aan provinciale wegen, inclusief groen), en een OV-concessie met een lange looptijd. Doordat op deze contracten een lager social return percentage is gevraagd (1 tot 2%) is de totaal te realiseren social return waarde in verhouding wat gedaald.

Bij deze resultaten moet opgemerkt worden dat de totale opdrachtwaarde soms niet exact te achterhalen is door het team social return. Enerzijds komt dit door het gebruik van raamcontracten waarvan de totale opdrachtsom nog niet vaststaat, anderzijds zijn de gegevens waarover team social return beschikt niet altijd volledig en actueel. De opdrachtnemer wordt geacht dit door te geven, maar updates worden niet altijd gegeven. Het registratiesysteem bij de provincies geeft momenteel inzicht de totale opdrachtwaarde per leverancier, maar niet altijd per contract. Door Inkoop wordt eraan gewerkt om dit te veranderen, het is een wens dit per 1 januari 2020 geregeld te hebben.

4.5.1. Resultaten in termen van geplaatste kandidaten

In de periode 1 januari 2015 tot 1 mei 2019 zijn in totaal 181 social return kandidaten bemiddeld[23]. Het gaat om 133 plaatsingen in de vorm van een baan (73%), 13 leerwerkplekken (7%) en 34 opleidingsplekken/stages en/of begeleidingen (19%). Ook is een kandidaat gedetacheerd. Onderstaande tabel laat het aantal plaatsingen in de afgelopen jaren zien:

Tabel 4.3 aantal bemiddelde kandidaten over tijd (totaal 181)

	1 jan 2015 t/m 31 maart 2016	1 april 2016 t/m 31 maart 2017	1 april 2017 t/m 31 maart 2018	1 april 2018 t/m 30 april 2019
aantal kandidaten	46	34	46	55

Voor deze analyse zijn we uitgegaan van de peildata die provincie aanhoudt (peiling per 1 april over de voorgaande periode[24]). De resultaten laten een lichte toename zien in het aantal plaatsingen vanaf medio 2016. In de eerste periode (pilots en regulier beleid vanaf 1 januari 2016) zijn relatief veel kandidaten geplaatst, ook als rekening gehouden wordt met de wat langere meetperiode (vanaf 1 januari 2015 in plaats van 1 april).

Als we kijken naar de achtergrond van de kandidaten (of doelgroep)[25] dan zien we dat relatief de grootste groep bestaat uit WW'ers (40%), gevolgd door kandidaten uit de participatiewet zonder arbeidsbeperking (onder andere mensen met een bijstandsuitkering, voorheen vallend onder de WWB, in totaal 27%). De derde grote groep bestaat uit leerlingen, meestal van praktijkonderwijs zoals BOL en BBL (19%). Tot slot is er een groep kandidaten met een arbeidsbeperking (14%).

---

23 De getallen zijn door de opdrachtgever verstrekt en gebaseerd op een uitdraai uit het programma WIZZR.

24 In 2019 was de peildatum 1 mei.

25 Waarbij kan worden opgemerkt dat de provincie vanuit haar arbeidsmarktbeleid geen voorkeur heeft voor doelgroepen. Het wordt aan de markt overgelaten voor welke kandidaten wordt gekozen.

Figuur 4.1 verdeling geplaatste kandidaten naar doelgroep

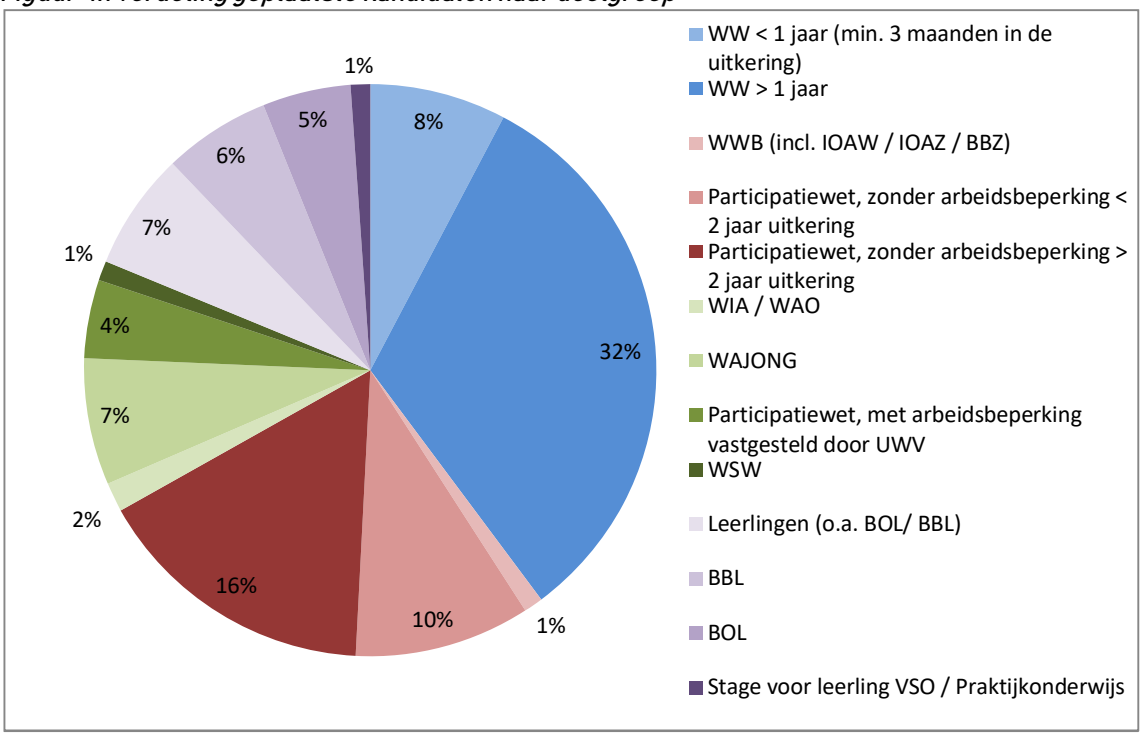

4.6. Vergelijking met andere provincies

We hebben de social return coördinatoren bij vijf provincies (Friesland, Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Utrecht) geïnterviewd en gevraagd naar het beleid en de uitvoering van social return in hun provincie. In deze paragraaf worden de belangrijkste uitkomsten samengevat en vergeleken met het beleid en uitvoering bij PNH.

Beleid en doelstellingen

De geïnventariseerde provincies hebben social return vastgelegd in beleid en hebben een social return coördinator of vergelijkbare functie. Soms is de coördinatie en uitvoering buiten de organisatie geplaatst, zoals in Friesland. Deze provincie werkt (evenals Drenthe en Groningen) met een Coördinatiepunt Social Return dat is belegd bij een onafhankelijke organisatie. Dat wordt door de betrokkene gezien als sterk punt vanwege de gebundelde expertise en het brede netwerk, maar heeft als risico dat social return intern bij de provincie niet zo nadrukkelijk in beeld is. Daardoor worden bijvoorbeeld minder snel verbindingen gelegd tussen afdelingen of dossiers, omdat het externe coördinatiepunt daar niet op kan sturen. Bij PNH is de expertise intern geborgd met een eigen team social return.

De zes provincies hebben vergelijkbare doelstellingen met social return. Opvallend is dat de doelstellingen meestal niet heel expliciet zijn gemaakt. Zo zijn er geen concrete doelen genoemd in termen van doelgroepen of streefcijfers. In algemene zin willen de

provincies bijdragen aan de regionale economie en arbeidsmarkt. Daarnaast speelt het creëren van maatschappelijke waarde bij inkoop ook een rol.

Toepassing social return
Social return wordt bij alle provincies toegepast bij diensten en werken. Een deel past het ook toe bij leveringen:

Tabel 4.4 toepassing social return door provincies (selectie in kader contextonderzoek)

provincie	toepassing	percentage	drempelwaarden
1. Noord-Holland	d, w	2 tot 5%	d: €221.00 w: € 5.225.000
2. Friesland	d, w	2% met maximum	d: €100.000 w: €250.000
3. Gelderland	d, w, l	2 tot 5%	€100.000
4. Limburg	(d), w, (l)	2%	€100.000
5. Noord-Brabant	d, w, l	2 tot 5%	€221.000
6. Utrecht	d, w	2%	€250.000

Wat opvalt uit de vergelijking is dat het percentage social return variabel is (tussen 2 en 5%), of tamelijk klein (2%) als een vaststaand percentage is gekozen. In de provincie Friesland wordt een bovengrens gehanteerd aan de totale social return waarde (€300.000). PNH hanteert in vergelijking met de andere provincies relatief hoge drempelwaarden, met name bij werken.

Standaard wordt social return als bijzondere uitvoeringsvoorwaarde opgenomen door de provincies. In de provincie Gelderland is in het verleden ook ervaring opgedaan met social return als wens, maar dat werd in de uitvoering als belemmering ervaren: doordat het meeweegt in de gunning dient er strikt op de invulling te worden toegezien. Daarmee wordt de ruimte voor meer creatieve invullingen tijdens de uitvoering beperkt. Het toepassen van social return levert weinig vragen op bij inschrijvers. Na gunning worden zij geacht zelf contact op te nemen met de social return coördinator, maar de ervaring in diverse provincies is dat dat niet altijd gebeurt, en het contact ook vaak wordt gelegd door de coördinator. De meeste provincies verwachten van de opdrachtnemer een plan van aanpak met betrekking tot social return. Diverse provincies benadrukken dat dit niet heel uitgebreid hoeft te zijn en dat ernaar gestreefd wordt de administratieve belasting beperkt te houden. De coördinator in Friesland zegt hierover: 'het is vooral van belang dat de opdrachtnemer zich bewust is van de contractuele verplichting, zijn intentie laat zien en in een vroeg stadium al bewust is van kansen voor social return binnen de bedrijfsprocessen'. Ook bij PNH wordt geen uitgebreid plan van aanpak verwacht, maar gaat het om het vastleggen van de intentie.

Regionale samenwerking
In de interviews zijn diverse voorbeelden gegeven van regionale samenwerking rondom het thema social return:

- In de provincie Friesland is een coördinatiepunt social return voor de hele arbeidsmarktregio Friesland (deze valt samen met de geografische grenzen van de provincie) opgericht, die de coördinatie van social return verzorgt. Het social return beleid is daarmee geüniformeerd en de uitvoering geprofessionaliseerd. Voor de

provincie verzorgt het coördinatiepunt het accountmanagerschap en werkgeversdienstverlening op gebied van social return[26]. Voor de Friese gemeenten is de rol wat meer overstijgend, omdat die zelf het accountmanagement doen.

- De gemeente Limburg werkt nauw samen met vijf Limburgse arbeidsmarktregio's. De regiofunctionarissen geven mede namens de provincie vorm aan het beleid. Ze delen ontwikkelingen met elkaar en stemmen het beleid op elkaar af, hoewel niet altijd alles wordt overgenomen van elkaar. Er zijn daardoor ook enkele verschillen tussen de partijen, bijvoorbeeld in gehanteerde drempelbedragen en definitie van de doelgroep (duur werkloosheid).
- De Provincie Noord-Brabant heeft een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Adviespunt social return. Hierin zitten specialisten uit de sociale werkvoorziening en het WSP. Zij kijken in de systemen van UWV en de betrokken gemeenten of er geschikte kandidaten zijn. Alle gemeenten in de arbeidsmarktregio Noord- Oost Brabant zijn aangesloten evenals een deel van de arbeidsregio's Midden Brabant en BIZOB.
- De provincie Utrecht stemt haar social return beleid met de regiogemeenten (zoals Utrecht, Zeist, maar ook het Waterschap). Het betreft hier het toepassen van dezelfde waardes in de Bouwblokkenmethode. Er is ook regelmatig overleg. Een verschil met een aantal gemeenten is echter wel dat binnen de provincie Utrecht social return op de opdracht (of in lijn met het voorwerp van de opdracht) uitgevoerd dient te worden Enkel indien een laatste klein bedrag niet ingevuld kan worden is men wat flexibeler.

Ook door PNH wordt samengewerkt met andere partijen bij het bepalen van het beleid en het richting geven aan de uitvoering. De samenwerking met de gemeenten Amsterdam en Haarlem in de beginfase is al eerder genoemd. Bij het bepalen van de waarden in het doelgroepwaardenmodel zijn bouwblokkenmodellen van een groot aantal andere aanbestedende diensten gebruikt als basis. Ook wordt periodiek overlegd met de gemeente Amsterdam en Haarlem. PNH en Amsterdam delen dezelfde visie, waarbij Amsterdam nog breder het accent legt op sociale en maatschappelijke verbinding. De medewerkers van team social return van PNH zien mogelijkheden om nog meer (boven)regionale samenwerking te realiseren, bijvoorbeeld met een gezamenlijke website om aanbestedende diensten en marktpartijen dichter bij elkaar te brengen. Ondanks het enthousiasme komt dit moeilijk van de grond. Volgens de coördinator social return van PNH komt dat doordat er niet een centrale opdrachtgever is die dit aanjaagt en budget heeft.

Monitoring en toezicht

Van de zes provincies die wij hebben geïnventariseerd (inclusief PNH) gebruiken er vier de bouwblokkenmethode om de social return eis te vertalen in een meetbare inspanning. Monitoring vindt plaats aan de hand van WIZZR of een programma dat daar op lijkt

[26] Ook de provincies Groningen en Drenthe werken samen met het coördinatiepunt social return en hebben eveneens het beleid afgestemd met andere regionale aanbestedende diensten, zoals de gemeenten, Groningen Seaports en Nationaal coördinator Groningen.

(Friesland). In Limburg en Utrecht wordt gewerkt met opgave van loonkosten[27]. In Limburg wordt onderzocht of in de toekomst ook overgestapt kan worden naar een programma als WIZZR, in Utrecht ontbreekt het vooralsnog aan draagvlak daarvoor.

Enkele provincies betrekken het hebben van een PSO-certificaat bij het bepalen van de social return verplichting. Naast PNH zijn dat Friesland en voorheen ook Noord-Brabant. Laatstgenoemde heeft het beleid herzien vanwege twijfels over de geschiktheid van het instrument in relatie tot social return.

Een overeenkomst tussen de provincies is dat er geen boete wordt toegepast op het niet nakomen van social return eisen. Soms is er formeel wel een boeteclausule, maar wordt deze in de praktijk niet gebruikt. Bij PNH is er geen boeteclausule voor social return, wel kan in algemene zin het niet nakomen van contractuele verplichtingen (waaronder social return) resulteren in een boete. De provincies kiezen in de praktijk liever voor een goed gesprek en gezamenlijk zoeken naar oplossingen. De coördinator social return in Gelderland zegt hierover: 'Als een opdrachtnemer echt in gebreke blijft volgt een streng gesprek met de projectleider. Dat resulteert meestal wel in een oplossing, ook omdat er vrij veel mogelijk is. Zo lang er iets gedaan wordt aan arbeidsparticipatie lukt het wel om een oplossing te vinden. De provincie is daar wellicht wat soepeler in, ook omdat er geen direct financieel belang is zoals bijvoorbeeld bij gemeenten wel het geval is'.

De resultaten van het social return beleid worden meestal jaarlijks of tweejaarlijks gerapporteerd. Niet alle provincies geven een overzicht van het aantal geplaatste kandidaten naar doelgroep (o.a. PNH en Gelderland doen dat wel). Soms is dat overzicht niet sluitend, maar ook speelt een rol dat het aantal plaatsingen geen doelstelling van het beleid is. In de provincie Friesland bijvoorbeeld worden uitsplitsingen naar doelgroepen en aantal plaatsingen alleen gedaan op verzoek. Vanuit de afdelingen wordt wel eens een verzoek om dergelijke informatie gedaan, maar dat is vooral uit eigen initiatief of interesse van de betrokken medewerkers. Over het algemeen roepen de resultaten en rapportages daarover weinig vragen of discussie op binnen de provincies.

Verbeterpunten en good practices bij provincies

Als verbeterpunt wijzen enkele provincies op de wijze waarop monitoring bij hen plaatsvindt. Niet alle provincies hebben een exact beeld van de resultaten social return. Dat komt doordat de registratie niet altijd sluitend is, en ook omdat toepassing van social return bij aanbestedingen onder de drempel soms onvoldoende in beeld is. Het gebruik van een systeem als WIZZR wordt gezien als een voorbeeld van een good practice, ook door de provincies die daar (nog) geen gebruik van maken. Een ander punt dat soms genoemd is, betreft de borging van social return in de organisatie. Met name provincies waar social return niet duidelijk is ingebed in de structuur van de organisatie noemen dit

[27] De social return coördinator van de provincie Limburg noemt als voordeel van de bouwblokkenmethode dat inzet van zwakkere doelgroepen meer beloond kan worden, maar het kan ook als nadeel worden ervaren door de opdrachtnemer als de werkelijke kosten voor loon en begeleiding veel hoger zijn. De provincie Limburg en samenwerkende gemeenten kijken daarom naar gerealiseerde loonkosten. Deze worden aangeleverd in Excel.

als kwetsbaar punt. Een van de coördinatoren zegt hierover: 'Momenteel is er bij betrokkenen wel draagvlak, maar is tegelijkertijd de uitvoering erg afhankelijk van de persoonlijke inspanningen en daardoor ook kwetsbaar'. Het samenwerken van de provincie met andere aanbestedende diensten en uitvoeringsorganisaties wordt een aantal keer genoemd als good practice. Gelderland en Limburg worden als voorbeeld genoemd vanwege de regionale invulling en samenwerking.

4.7. Beantwoording onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk is ingegaan op het beleid social return van PNH, de uitvoering en de resultaten (onderzoeksvragen 1 2, 4 en 5 tot 7).

Beleid en uitvoering

1. *Hoe is het social return beleid van de provincie vormgegeven? Welke specifieke kenmerken kunnen worden genoemd en welke verschillen zijn er met andere aanbestedende diensten, en in het bijzonder met andere provincies?*
2. *Wat zijn de ervaringen van medewerkers van de provincie (team social return, contracteigenaars, inkoopadviseurs) met toepassing van social return? Wat gaat goed en welke verbeterpunten constateren zij?*
4. *Wat zijn ervaringen van beleidsmedewerkers van andere provincies bij de toepassing van social return? Welke sterke punten en mogelijke verbeterpunten constateren zij bij het eigen beleid?*

Het social return beleid is geëffectueerd per 1 januari 2016, nadat eerst drie pilots zijn uitgevoerd. De provincie vraagt social return uit in de vorm van een bijzondere uitvoeringsvoorwaarde bij aanbesteding van diensten en werken boven de Europese aanbestedingsdrempel en met een contractduur langer dan zes maanden. De evaluatie toont aan dat PNH goed heeft nagedacht over de vormgeving van het social return beleid en de borging in de organisatie. De interne organisatie is een sterk punt, doordat de verantwoordelijkheid is belegd bij een gespecialiseerd team. Daarmee is de expertise gebundeld en is er tegelijkertijd een duidelijke link met de eigen organisatie. Het team social return opereert onafhankelijk binnen de organisatie, zodat het team de focus kan leggen op de belangen van de social return kandidaat en het ondersteunen van de opdrachtnemer bij het uitvoeren van de verplichting. Intern wordt de organisatie ontzorgd, zonder dat er sprake is van het wegnemen van verantwoordelijkheid. Daarmee is er ook draagvlak gecreëerd voor de toepassing van social return (nadat er aanvankelijk wel bedenkingen waren). Projectleiders en contractmanagers oordelen positief over de ondersteuning en expertise van het team social return.

Mogelijke verbeterpunten in de uitvoering betreffen het standaard betrekken van team social return bij aanbestedingen waarop dat van toepassing is. De procedure daarvoor is goed uitgewerkt, maar in het verleden is daar een enkele keer van afgeweken, bijvoorbeeld bij inzet van een externe inkoopadviseur. Ook het zicht op de totale opdrachtwaarde en daarmee de te realiseren social return waarde is een verbeterpunt.

Momenteel heeft team social return wel inzicht in de opdrachtwaarde per leverancier, maar niet altijd per contract.

Vergelijking van het beleid en de werkwijze met die van andere provincies laat zien dat PNH kiest voor relatief hoge drempelwaarden bij toepassing van social return. Verbeterpunten in de uitvoering die elders worden geconstateerd zijn niet van toepassing op PNH. Het gaat dan vooral om een systematische monitoring en goede borging in de organisatie. Regionale samenwerking tussen provincies en andere aanbestedende diensten wordt gezien als good practice. Team social return zou de mogelijkheden op dit gebied nog meer willen benutten.

Resultaten

5. *Hoe vaak wordt social return toegepast door de provincie Noord-Holland, bij welke aanbestedingen (kenmerken en omvang)? Wanneer en om welke redenen past men het niet toe?*
6. *Wat zijn de opbrengsten in termen van geplaatste kandidaten?*
7. *Wat voor soort plaatsingen worden gerealiseerd, hoe duurzaam zijn deze (tijdelijk, vast, werkervaringsplaatsen)?*

Social return is sinds 2015 toegepast bij 46 contracten. Binnenkort worden daar vijf nieuwe aan toegevoegd. Er zijn geen aanbestedingen geweest die voldoen aan de criteria waarbij social return niet is toegepast. Een enkele keer is besloten om het niet toe te passen bijvoorbeeld omdat de opdracht een grote leveringscomponent kende. Zoals hierboven ook beschreven is het wel af en toe voorgekomen dat team social return niet/onvoldoende betrokken is bij de uitvraag, waardoor achteraf geconstateerd wordt dat er afwijkende eisen zijn gesteld (bijvoorbeeld toepassen van boetebeding op social return).

In totaal zijn sinds 2015 181 kandidaten bemiddeld, van wie ongeveer driekwart is geplaatst in een (tijdelijke) arbeidsplaats. De provincie heeft geen direct financieel belang bij geplaatste kandidaten en heeft dan ook geen doelstellingen of streefwaarden geformuleerd. De provincie heeft goed zicht op de achtergrond van kandidaten (indeling naar doelgroep), maar kan na afronding van de opdracht niet systematisch bijhouden of plaatsingen resulteren in vaste contracten[28]. Gesprekken met opdrachtnemers (zie H6) hebben enkele voorbeelden van vaste contracten opgeleverd.

[28] Tijdens uitvoering van de opdracht krijgen opdrachtnemers een bonus als zij een kandidaat in vaste dienst nemen (via het doelgroepwaardenmodel).

5. ERVARINGEN OPDRACHTNEMERS (ENQUÊTE)

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de enquête onder alle opdrachtnemers bij wie social return is uitgevraagd. De enquête is ingevuld door 14 respondenten (respons 42%). Het gaat vooral om opdrachtnemers die diensten uitvoeren voor PNH (12 van de 14; twee respondenten in de sector werken).

5.2. Achtergrondkenmerken en ervaring opdrachtnemers

De meeste respondenten (12 van de 14 opdrachtnemers, oftewel 86%) hebben ervaring met social return bij andere opdrachtgevers. Meest genoemd is ervaring bij gemeenten, (71%), gevolgd door het Rijk (57%) en andere provincies (36%). Vier bedrijven (29%) hebben ervaring met toepassing van social return bij andere opdrachtgevers (bijvoorbeeld in de zorg of het onderwijs).

Bijna tweederde van de respondenten (64%) heeft eerder ervaring opgedaan met het doelgroepwaardenmodel (of de bouwblokkenmethode, zoals het bij andere opdrachtgevers ook wel wordt genoemd). De respondenten zijn overwegend positief over het gebruik van deze methode om de inspanning m.b.t. het plaatsen en begeleiden van kandidaten meetbaar te maken. Ongeveer tweederde (10 respondenten, 64%) vindt dat het gebruik van het model meerwaarde heeft. Onderstaand figuur toont de antwoordverdeling:

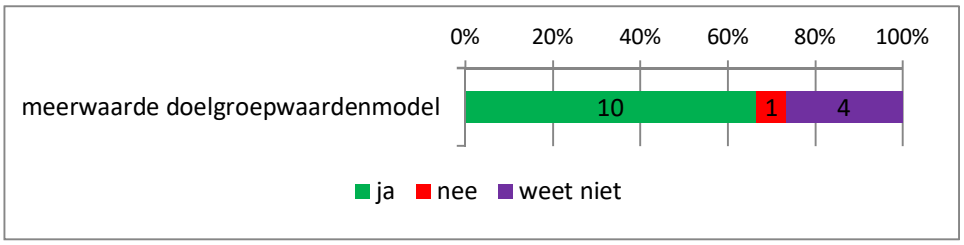

Uit de toelichtingen bij deze vraag blijkt dat vooral duidelijkheid en overzichtelijkheid bijdragen aan het positieve oordeel. Sommigen maken wel een kanttekening. Zo zegt een respondent: '*Het schept duidelijkheid maar zorgt ook voor beperkingen in de uitvoering*'. Een ander wijst erop dat de daadwerkelijke kosten niet overeenkomen met de begrote bedragen: *'Minder vertrouwelijke gegevens nodig. Maar: Daadwerkelijke kosten zijn vaak hoger i.v.m. inhuur'.*

De enige respondent die geen meerwaarde ziet in het model heeft de volgende toelichting gegeven: '*Het blijkt voor een dienstverlenende organisatie als de onze heel lastig op een goede manier invulling te geven aan social return. Het model biedt inzicht in mogelijkheden, maar vergemakkelijkt niet het geven aan de invulling. Dit is tot op heden ook nog niet gelukt'.*

5.2.1. Gehanteerde bedragen doelgroepwaardenmodel

De helft van de respondenten vindt de gehanteerde bedragen in het doelgroepwaardenmodel voldoende hoog. Zes opdrachtnemers (43%) zijn kritisch op de gehanteerde bedragen. Hierbij zijn de volgende toelichtingen gegeven (waarbij twee opmerkingen specifiek betrekking hebben op de hoogte van de bedragen en vier meer algemeen op de systematiek):

Hoogte bedragen:

- *Bij andere opdrachtgevers mogen we hogere uurlonen opvoeren.*
- *Vooral bij de BBL'ers zijn de bedragen te laag, daar de kosten veel hoger liggen. Een verhoging in de op te voeren waarde per jaar. Een groot gedeelte van de social return bij ons bedrijf komt bij de leerlingen vandaan. Ons bedrijf besteedt ook veel aandacht aan stagiaires. Het opvoeren van HBO mogelijk maken zou een goede ontwikkeling zijn, zo ook BBL MBO niveau 3 en 4.*

Systematiek:

- *Het gaat niet zo zeer om de waarde, als wel om de mogelijkheden om dit goed in te vullen als dienstverlenende organisatie. Het is bv. niet toegestaan te doneren aan een goed doel. We snappen de wens tot het bijdragen aan het verkleinen van afstand tot de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd kost het veel tijd dit goed in te vullen en staat de hoeveelheid tijd in de voorbereiding, niet in verhouding tot het bedrag.*
- *Het model zou flexibeler gemaakt kunnen worden door het aanpassen van de doelgroepen. Denk hierbij aan begeleiding van meeloopstagiairs of reïntegratietrajecten voor HBO'ers.*
- *In combinatie met de aantrekkende markt, gaat het invullen van SROI meer een uitdaging worden. Het zou op langere termijn overbodig worden of bedrijven raken in de problemen om SROI in te zetten. Wellicht zal er eens anders gekeken moeten worden naar de tijd van nu.*
- *Voor een relatief klein bedrijf, waarin de waarde van deze aanbesteding maar een klein onderdeel van uitmaakt, is het een behoorlijke belasting. Zowel administratief als operationeel. Ons werk heeft diverse niveaus, zoals voorman, handyman en chauffeur. In deze functies is het zeer beperkt mogelijk om invulling te geven aan de social return.*

5.2.2. Duur meetellen kandidaten

De tijdsduur gedurende welke kandidaten meetellen varieert; sommige doelgroepen mogen een jaar meetellen, andere gedurende de gehele looptijd van de opdracht. Ruim een derde van de opdrachtnemers vindt dat kandidaten lang genoeg mogen meetellen (5 respondenten, 36%), iets meer dan een vijfde (3 respondenten, 21%) vindt dat dit niet het geval is. 43% van de respondenten (6 respondenten) hebben hier 'weet niet' geantwoord.

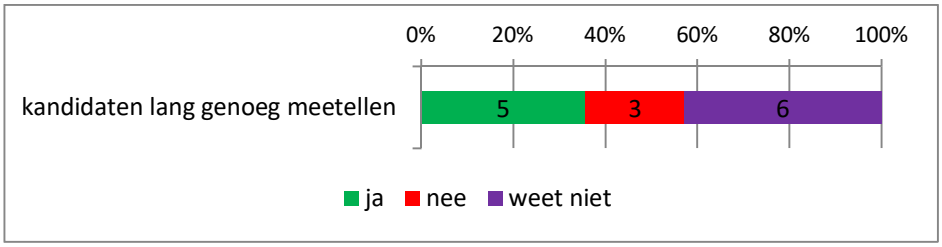

Drie respondenten hebben een toelichting gegeven:

- *In mijn optiek dienen de bedragen voor alle doelgroepen mee te tellen voor de gehele duur dat zij tijdens de contractsduur toegerekend kunnen worden aan de social return verplichting. De huidige systematiek kan ertoe leiden dat mensen uit een doelgroep na de periode dat zij meetellen weer af moeten vloeien en plaats moeten maken voor nieuwe kandidaten die weer wel mee gaan tellen. Dit kan niet de bedoeling zijn van social return.*
- *Wens is de kandidaat voor de duur van de opdracht mee te laten tellen.*
- *WW – Langer kunnen opvoeren dan 1 jaar of duur van de opdracht indien deze langer is, om te voorkomen dat iemand na 1 jaar niet meer interessant is voor een werkgever. De statushouder hoger waarderen. De begeleiding van deze groep vergt veel tijd tegen een lage waarde. Een hogere waarde zou de inzet van deze groep interessanter maken.*

Tot slot van dit onderwerp is gevraagd of respondenten ervan op de hoogte zijn dat ze social return bij de provincie Noord-Holland breder kunnen invullen dan alleen het plaatsen van kandidaten op werk. Bijna tweederde (64%) is hiervan op de hoogte de overige 36% (5 respondenten wisten dit niet).

5.3. Aanbestedingsfase en gunning

De helft van de opdrachtnemers die de enquête heeft ingevuld zegt een vraag te hebben gesteld over social return tijdens de aanbestedingsfase (Nota van Inlichtingen). De vragen waren heel divers en hadden bijvoorbeeld betrekking op de hoogte van de social return eis, de criteria waaraan kandidaten moeten voldoen, privacy/AVG en de samenwerking met de provincie. Alle vragenstellers vinden dat deze vragen naar tevredenheid zijn beantwoord.

5.3.1. Proportionaliteit social return eisen

Het gevraagde social return percentage varieert tussen 2 en 5%. De meeste respondenten vinden dit percentage proportioneel (10 van de 14 respondenten, 71%).

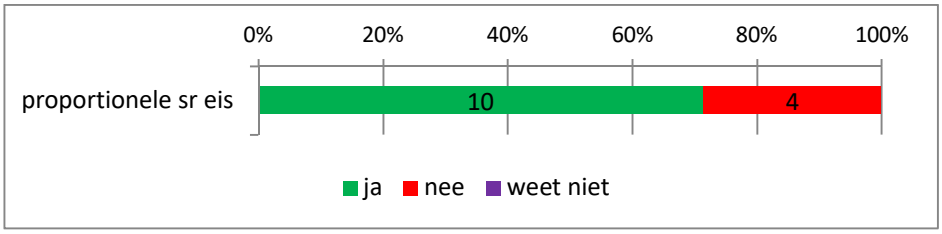

De vier respondenten die de eis niet proportioneel vinden, hebben daarbij de volgende toelichting gegeven:

- *5% klinkt leuk, maar er zou een drempelwaarde moeten zijn zodat je daadwerkelijk iemand een plek kan geven. Op onze omzet zal dit ergens ongeveer 3-5 k zijn.*
- *In combinatie met de aantrekkende markt, gaat het invullen van SROI meer een uitdaging worden. Het zou op langere termijn overbodig worden of bedrijven raken in de problemen om SROI in te zetten. Wellicht zal er eens anders gekeken moeten worden naar de tijd van nu*[29]*.*
- *Ons werk behelst veel asfalt, hetgeen een specialisme is. Met de inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt is het percentage moeilijk te behalen.*
- *Sinds de arbeidsmarkt is aangetrokken is het veel moeilijker om mensen te vinden die zowel geschikt zijn als dat ze uitkeringsgerechtigd zijn. In die zin zou het aangepast moeten worden aan de situatie op de arbeidsmarkt*

5.3.2. Plan van aanpak en informatievoorziening

Iets meer dan een vijfde van de opdrachtnemers (3 respondenten, 21%) zegt extra investeringen te hebben gedaan (bijvoorbeeld inhuur expertise) voor het maken van het plan van aanpak. Uit de toelichtingen blijkt dat de vraag breder geïnterpreteerd is, en dat de expertise met name wordt ingeschakeld bij het uitvoeren van het plan van aanpak:

- *Niet zo zeer op het plan van aanpak waar in de vragenlijst aan gerefereerd wordt, maar wel aan het daadwerkelijke uitvoering geven. Het blijkt veel lastiger (dan op voorhand voorzien) om goed invulling te geven aan social return.*
- *Specifiek iemand aangenomen om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt te zoeken en begeleiden*
- *Wij hebben (niet alleen voor NH) een adviesbureau betrokken bij toepassen SR.*

De helft van de respondenten heeft bij het maken van het plan zelf informatie aangevraagd bij het team social return van de provincie (m.a.w. zelf contact opgenomen met een specifieke vraag of wens). Uit de toelichtingen blijkt dat het daarbij gaat om extra uitleg over hoe de afspraken kunnen worden ingevuld, bijvoorbeeld welke kandidaten meegerekend mogen worden of om extra uitleg over het doelgroepwaardenmodel.

Middels twee stellingen is om een oordeel over de informatievoorziening door PNH gevraagd. Onderstaande tabel toont de antwoordverdeling.

[29] deze toelichting is door dezelfde respondent ook gegeven bij de vraag naar hoogte van de bedragen in het doelgroepwaardenmodel.

Tabel 5.1. oordeel over informatievoorziening (n=14, in %)

	positief	kan beter	niet positief	weet niet
de kwaliteit/bruikbaarheid van informatie die de provincie **schriftelijk** verstrekt (beschikbare informatie op website provincie en verstrekte documentatie) over het toepassen van social return	71%	14%	7%	7%
de kwaliteit/bruikbaarheid van informatie die de provincie **mondeling** verstrekt (startgesprek, voortgangsbesprekingen, telefonische informatie) over het toepassen van social return	71%	21%	-	7%

Bijna driekwart van de respondenten is positief over zowel de schriftelijke als mondelinge informatievoorziening. Drie respondenten (21%) zijn over beide niet (helemaal) tevreden. Daarbij zijn de volgende toelichtingen gegeven:

- *De mogelijkheden om breder te kijken dan alleen de doelgroepen werd in ons startgesprek niet echt toegelicht of aangemoedigd.*
- *Informatie is zeer generiek en minder goed tot geheel niet toepasbaar binnen de hoogwaardige zakelijke dienstverlening.*

5.4. Invullen social return afspraken

Elf van de 14 respondenten (79%) hebben ervaring met het plaatsen van kandidaten op de opdracht die ze voor PNH uitvoeren. Een opdrachtnemer (7%) is bezig met voorbereidingen om kandidaten te plaatsen en twee opdrachtnemers (14%) hebben nog geen voorbereidingen getroffen. Voor het werven van kandidaten wordt relatief het vaakst gebruik gemaakt van het eigen netwerk (genoemd door zeven van de twaalf respondenten, 58%). Ook commerciële partijen die gespecialiseerd zijn in ondersteuning bij social return worden relatief veel genoemd; de helft van de respondenten maakt daar gebruik van (6 opdrachtnemers). UWV, de gemeente en sociale ondernemingen zijn respectievelijk door vijf, drie en vier opdrachtnemers genoemd.

Van de 12 opdrachtnemers die ervaring hebben met werven van kandidaten, hebben er vijf (42%) knelpunten ondervonden bij het vinden en selecteren van geschikte kandidaten.

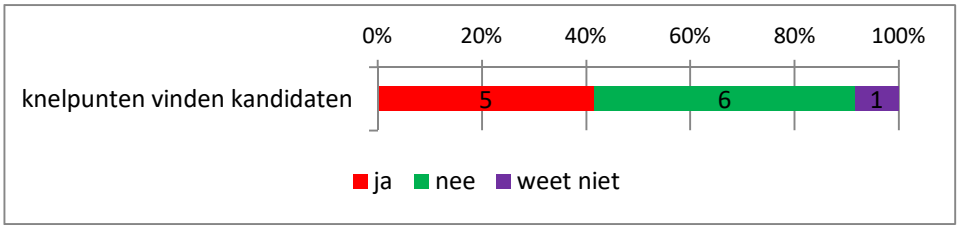

De knelpunten hebben meestal betrekking op het missen van voor de opdracht noodzakelijke kennis/vaardigheden door kandidaten. Dit is door vijf van de 12

opdrachtnemers genoemd. Andere knelpunten die genoemd zijn: onvoldoende ondersteuning door intermediairs, Bereidheid om gegevens te delen om als bewijs te overleggen van de kandidaten en het werven van statushouders.

De helft van de respondenten vindt dat ze voldoende ondersteuning/advies hebben gekregen vanuit de provincie bij het invullen van de social return afspraken. Vijf respondenten (42%) weten niet of dit het geval is, en een opdrachtnemer (8%) vindt dat hij niet voldoende is ondersteund. Hij/zij merkt daarbij het volgende op: '*instrumentele aanpak overheerst, er wordt, zo ervaren wij, niet meegedacht*.

5.4.1. Monitoren en toezicht

Bijna driekwart van de respondenten (71%) vindt dat ze voldoende uitleg hebben gekregen over de wijze waarop de resultaten van social return teruggekoppeld moeten worden. Twee opdrachtnemers (14%) vinden van niet en twee andere weten niet of dit het geval is.

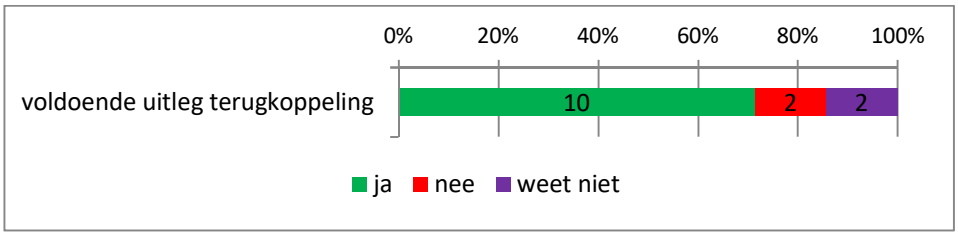

Bij deze vraag is twee keer een toelichting ingevuld:

- *ja en nee lastig systeem, voor het beperkte gebruik. Ligt volgens mij niet aan de uitleg maar aan het systeem.*
- *Nog geen inloggegevens ontvangen na insturen aangepast plan van aanpak*

Tot slot van dit onderdeel is een oordeel gevraagd over het gebruik van WIZZR en de controlemogelijkheden die PNH heeft.

Tabel 5.2. oordeel over monitoring en controle (n=14, in %)

	positief	kan beter	niet positief	weet niet
het gebruik van het programma WIZZR (duidelijkheid, gebruiksvriendelijkheid e.d.)?	50%	21%	21%	7%
de controlemogelijkheden die de provincie heeft op het (niet) nakomen van de social return afspraken?	43%	-	7%	50%

Een relatief groot deel van de respondenten (opgeteld 42%) vindt dat de gebruiksvriendelijkheid van WIZZR beter kan. De helft van de respondenten heeft geen uitgesproken mening over de controlemogelijkheden van de provincie. De anderen zijn overwegend positief (op een respondent na). Met betrekking tot WIZZR is een aantal opmerkingen gemaakt:

- *Ik vind WIZZR niet gebruiksvriendelijk; ik weet vaak niet waar ik wezen moet, en het bevat voor onze opdracht ook teveel opties die niet gebruikt hoeven te worden.*
- *Voor ons is het een lastig systeem, we moeten 1x per periode iets invullen, het systeem is ondoorzichtig.*
- *Wij rapporteren per kwartaal de huidige social return waarde via de maandrapportage naar de Provincie Noord-Holland. Hiervoor moeten wij nog altijd een separate administratie in Excel bijhouden omdat er uit de WIZZR geen data tot op een bepaald moment weergegeven kunnen worden. Alleen de totale social return waarde is inzichtelijk.*
- *WIZZR is onoverzichtelijk, het is een zoekplaatje. Teveel verschillende schermen.*

5.5. Effecten voor eigen organisatie

We hebben de respondenten gevraagd naar de effecten van social return voor de eigen organisatie. Twee respondenten (14%) hebben negatieve effecten ervaren:

- *Vaak te maken met verschillende opdrachtgevers en verschillende eisen. Niet zozeer met dit contract.*
- *Verdringing van klein MKB. stapeling van social return eisen door wisselende eisen/afspraken.*

Met betrekking tot positieve antwoorden is gebruik gemaakt van een meerkeuzevraag. De antwoordverdeling is hieronder weergegeven:

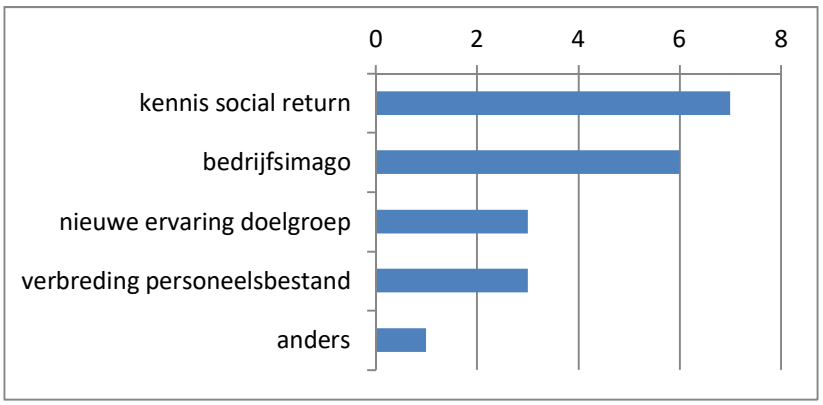

Het meest genoemde positieve effect is een toegenomen kennis van/ervaring met het toepassen van social return (7 van de 14 respondenten, 50%). Ook een positieve bijdrage aan het imago van het eigen bedrijf is relatief vaak genoemd. Een respondent noemt iets anders, namelijk: *Opleiden van jongeren en omscholing van ouderen via een opleidingsinstituut*.

5.6. Ervaring met team social return

We hebben de opdrachtnemers gevraagd of ze vinden dat het inzetten van een gespecialiseerd team social return meerwaarde heeft voor opdrachtnemers van de

provincie. Tweederde van de respondenten vindt dat dit het geval is. Onderstaand figuur toont de volledige antwoordverdeling:

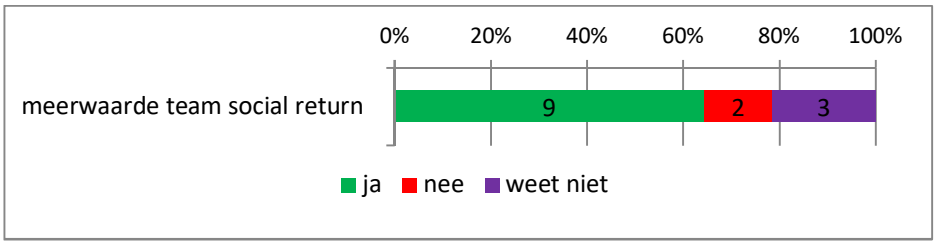

Toelichting meerwaarde:

- *Als sparringpartner bijvoorbeeld.*
- *Altijd vriendelijk geholpen en ingelicht*
- *Gebruik maken van elkaars kennis en netwerk.*
- *Het is voor deze mensen een hoofdtaak. Als het erbij wordt gedaan als neventaak zal het snel worden vergeten.*
- *Vanwege de deskundigheid en het centrale aanspreekpunt.*
- *Vast aanspreekpunt waar je met vragen terecht kunt. Altijd netjes geholpen.*

Geen meerwaarde ervaren:

- *De tijd haalt SROI in.*
- *Vanuit ons perspectief alleen maar meer werk.*

Tabel 5.3. oordeel over expertise team social return (n=14, in %)

	positief	kan beter	niet positief	weet niet
de toegankelijkheid/bereikbaarheid van de medewerkers van team social return	86%	-	7%	7%
de kennis/professionaliteit van de medewerkers van team social return	71%	14%	-	14%

Ter toelichting op kritische antwoorden zijn de volgende opmerkingen gemaakt:

- *Als tip willen we graag meegeven dat het kennispalet nog breder zou kunnen worden wanneer de betrokken medewerkers zich ook verdiepen in de andere mogelijkheden om invulling te geven aan de verplichting.*
- *Inlevingsvermogen in specifieke aspecten van hoogwaardige zakelijke dienstverlening, zeker voor kleine tot middelgrote bedrijven, zou een stuk beter kunnen.*
- *Onze beperkte omzet en diversiteit van het werk zorgt dat het voor ons lastig is om invulling te geven aan de inzet.*

5.7. Slotvragen

De slotvragen bestaan uit enkele stellingen over social return, een vraag over de uitvoering van social return door PNH en een open vraag naar eventuele verbeterpunten.

Tabel 5.4. stellingen over toepassen social return (n=14, in %)

	helemaal eens	beetje eens	neutraal	beetje oneens	helemaal oneens
het is redelijk dat de overheid een (maatschappelijke) bijdrage vraagt van opdrachtnemers in de vorm van social return	21%	43%	14%	14%	7%
de huidige arbeidsmarkt maakt het lastig om geschikte social return kandidaten te vinden	36%	14%	29%	14%	7%
het toepassen van social return vraagt, in combinatie met de verplichtingen die voortvloeien uit de participatiewet, te veel van opdrachtnemers	21%	29%	29%	14%	7%
er zouden meer mogelijkheden moeten zijn om social return in te vullen buiten de specifieke opdracht om (kandidaten ook kunnen inzetten op andere opdrachten of andere plaatsen in het bedrijf)	50%	21%	29%	-	-

Ongeveer tweederde van de respondenten vindt het redelijk dat een bijdrage wordt gevraagd van opdrachtnemers. Wel vindt de helft dat het vinden van kandidaten in de huidige arbeidsmarkt lastig is. De mening over de combinatie social return en participatiewet zijn verdeeld. Het vaakst zijn de respondenten het eens met de laatste stelling, over meer mogelijkheden om social return in te vullen.

De meeste opdrachtnemers vinden de manier waarop social return wordt toegepast bij PNH vergelijkbaar met de toepassing door andere opdrachtgevers. Twee respondenten vinden dat de provincie het relatief beter doet. Onderstaande figuur toont de volledige antwoordverdeling:

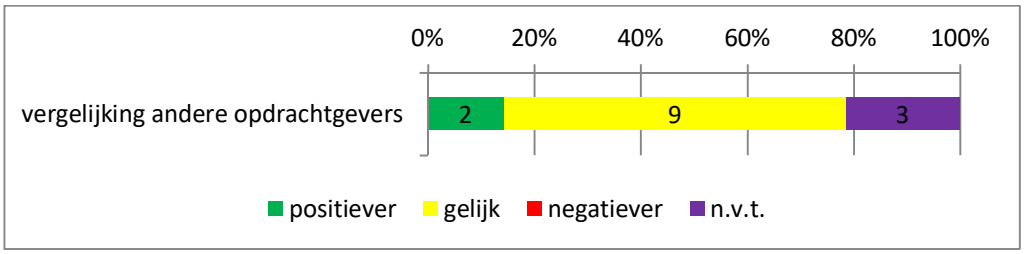

Bij de open vraag naar verbeterpunten zijn drie opmerkingen ingevuld:

- *Drempelniveau van de omzet hoger leggen, voor kleinere aanbestedingen werkt dit niet.*
- *Inzetbaarheid mensen met afstand tot arbeidsmarkt voor langere periodes kunnen inzetten (looptijd opdracht). Zo ook een verlaging van het percentage naar 2% in geval van bouwblokkenmodel.*
- *Ook re-integratie/meeloopstage van HBO'ers accepteren. Verbreding naar MVO!*

5.8. Beantwoording onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk is ingegaan op de resultaten van de enquête. Deze is bedoeld om inzicht te krijgen in de ervaringen van opdrachtnemers met de toepassing van social return (onderzoeksvraag 3):

3. *Wat zijn de ervaringen van leveranciers met de toepassing van social return door de provincie (informatie, duidelijkheid doelgroepwaardenmodel, registratie en monitoring* etc.)?

De enquête laat zien dat het social return beleid voor de meeste opdrachtnemers voldoende duidelijk is en dat ze zich gesteund weten in de uitvoering. De positieve punten worden puntsgewijs samengevat:

- Het gebruik van het doelgroepwaardenmodel heeft volgens de meeste opdrachtnemers meerwaarde en zorgt voor duidelijkheid en transparantie.
- De meerderheid vindt de social return eis proportioneel (hoewel daar ook kritiek op is, zie hieronder).
- De uitleg over de monitoring is duidelijk (los van de gebruiksvriendelijkheid van WIZZR).
- De toegankelijkheid/bereikbaarheid en professionaliteit van het team worden door de meeste respondenten positief beoordeeld.
- De meeste respondenten vinden de uitvoering van social return door PNH vergelijkbaar met de uitvoering door andere aanbestedende diensten. Niemand vindt dat PNH het slechter doet, en twee opdrachtnemers noemen de uitvoering beter.

De enquête heeft ook een aantal mogelijke verbeterpunten opgeleverd:

- Niet iedereen vindt de eisen proportioneel. Bijna 30% oordeelt kritisch, onder andere met verwijzing naar de situatie op de arbeidsmarkt. Een aantal opdrachtnemers zegt toenemende moeite te hebben met het invullen van social return door de aantrekkende markt
- De meningen over de duur dat kandidaten mogen meetellen voor de social return eis zijn nogal verdeeld. Een deel van de respondenten vindt dat kandidaten gedurende de gehele opdracht zouden moeten meetellen, zodat ze niet tussentijds weer plaats moeten maken voor nieuwe kandidaten.
- Ruim een derde van de respondenten zegt niet op de hoogte te zijn van de mogelijkheden om social return bij PNH breder in te vullen dan alleen het plaatsen van kandidaten in werk.
- De gebruiksvriendelijkheid van het programma WIZZR kan beter volgens een relatief groot deel van de respondenten (42%). Het systeem wordt diverse malen onoverzichtelijk en complex genoemd.
- De informatievoorziening door team social return wordt door enkele opdrachtnemers te algemeen gevonden.

6. SELECTIE AANBESTEDINGEN (VERDIEPING)

6.1. Inleiding, selectie van aanbestedingen

Dit hoofdstuk beschrijft de ervaringen van zowel opdrachtnemer als opdrachtgever (projectleider, contractmanager) bij zes geselecteerde aanbestedingen. Het gaat om de volgende opdrachten:

Tabel 6.1. Selectie aanbestedingen verdieping

titel	soort	% sr
1. Gebiedscontract Kop Noord-Holland	werk	2%
2. Gebiedscontract Zaanstreek-Waterland	werk	2%
3. Accountancy	dienst	5%
4. Bedrijfsarts Arbodienstverlening	dienst	5%
5. Concessie Openbaar Vervoer	concessie	2%
6. Programma Investeringsgereed MKB	dienst	3%

De ervaringen zijn geïnventariseerd aan de hand van telefonische interviews. De resultaten zijn te zien als verdieping op de eerder beschreven resultaten van de enquête: waarom worden bepaalde keuzes gemaakt, hoe is de samenwerking ervaren, wat zou beter kunnen etc.

6.2. Social return uitvraag, inschrijving en proportionaliteit

De meeste opdrachtnemers hadden al eerder ervaring opgedaan met opdrachten waarbij social return werd uitgevraagd. Alleen voor de arbodienstverlener was het nieuw. Deze organisatie werkt vaker voor aanbestedende diensten, maar meestal is de opdrachtwaarde dan te laag om social return op uit te vragen. Voor de partij die de concessie OV gegund heeft gekregen, was social return op zich niet nieuw, maar de manier waarop het is uitgevraagd wel. Voorheen werd het volgens deze opdrachtnemer wel genoemd in aanbestedingsstukken, maar meer vrijblijvend en niet (zoals bij PNH) in de vorm van een verplichting. Door die meer vrijblijvende uitvraag was het vroeger ook afhankelijk van de interesse van betrokken managers in hoeverre er actief uitvoering aan werd gegeven.

Bij de geïnventariseerde opdrachten heeft het uitvragen van social return geen duidelijk effect gehad op de inschrijving. Voor de geïnterviewde opdrachtnemers was het geen reden om te twijfelen aan de inschrijving en volgens hun eigen opgave heeft het ook geen effect op de prijs gehad. De uitvoerder van het gebiedscontract kop van Noord-Holland geeft aan dat er wel een effect op de eigen marge is geweest door hogere arbeidskosten van social return kandidaten. De social return verplichting is vooraf tussen de verschillende combinanten verdeeld om hier een gezamenlijke verantwoordelijkheid

voor te dragen. Ook is vooraf gekeken naar onderaannemers die zich al maatschappelijk verantwoord inzetten.

De opdracht accountancy is een interessante case als het gaat om het effect van social return op de inschrijving. Dat komt omdat de interesse van accountantskantoren voor overheidsopdrachten niet heel groot is. De reden is volgens de opdrachtgever dat de bureaus bij deze opdrachten meer risico lopen en dat het in het algemeen moeilijker is om geschikte mensen te vinden. Desondanks is er bij de aanbesteding geen reden gezien om af te wijken van het social return beleid. Er zijn ook geen signalen geweest dat het een belemmering vormde voor inschrijvers. In totaal hebben vier partijen ingeschreven en dat is volgens de opdrachtgever in de huidige markt geen slecht resultaat.

De opdrachtnemer zelf geeft aan dat de toepassing van social return geen groot effect heeft gehad op de inschrijving. Zo lang duidelijk is dat inzetten van een ROC-leerling is toegestaan, is de wijze van invullen van social return ook duidelijk. Het levert dan tijdens de inschrijving geen vragen op en heeft ook geen invloed op de begroting. De uurprijs wordt niet verhoogd, maar zal ook niet lager uitvallen. Als inzet van leerlingen/stagiaires niet toegestaan zou zijn (niet zou meetellen als social return) zou social return volgens de opdrachtnemer niet mogelijk zijn. In dat geval (indien wel zou worden ingeschreven) zou men een eventuele boete voor lief nemen.

De meningen zijn verdeeld over de vraag of de gestelde social return eis proportioneel is. De projectleiders en contractmanagers van PNH vinden de eisen over het algemeen proportioneel[30], maar opdrachtnemers niet altijd. De uitvoerder van het gebiedscontact (een combinatie van samenwerkende bedrijven) vond het gevraagde percentage social return in eerste instantie te hoog, omdat de opdracht veel gespecialiseerd werk bevat. Men heeft hier vragen over gesteld, de provincie heeft echter vastgehouden aan de in de leidraad gestelde eis. Deze beslissing heeft er toe geleid dat de combinatie hierdoor geprikkeld werd om te kijken hoe ze het beste invulling konden gaan geven aan social return. Volgens de geïnterviewde medewerker is dit uiteindelijk een positieve prikkel geweest. De uitvoerder van de OV concessie vindt de gevraagde 2% behoorlijk hoog: 'Als invulling uitsluitend binnen de opdracht (het werkgebied) zou plaats moeten vinden is de eis niet proportioneel (eigenlijk niet haalbaar). Wanneer invulling organisatiebreed kan plaatsvinden is deze beter haalbaar'.

Deze voorbeelden illustreren het belang om gezamenlijk (opdrachtgever en opdrachtnemer) te kijken naar mogelijkheden om invulling te geven aan de gestelde eis. Wanneer opdrachtnemers zich daarin gesteund voelen, ervaren ze de eis ook eerder als haalbaar of proportioneel. Een van de opdrachtnemers zegt bijvoorbeeld: 'De gestelde social return eis is redelijk te noemen. Het vraagt wel een extra investering, maar er is ook draagvlak voor het doel. Daarbij speelt ook een rol dat de samenwerking en

[30] In principe vinden alle geïnterviewden dat de eisen haalbaar zijn. Een van de projectleiders merkt wel op dat het voor aannemers in de huidige arbeidsmarkt steeds moeilijker wordt om geschikte kandidaten te vinden.

communicatie met het team social return heel prettig verloopt en dat er veel vrijheid is in de manier waarop social return kan worden ingevuld'.

6.3. Invulling social return

De social return verplichting gaat over de gehele looptijd van het contract, zodat opdrachtnemers de verplichting in principe voor zich uit zouden kunnen schuiven. Bij de geïnventariseerde opdrachten is dit niet het geval: er zijn nog niet overal kandidaten geplaatst, maar alle opdrachtnemers zijn bezig met de invulling van de afspraken. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de wijze waarop invulling wordt gegeven:

Tabel 6.2. invulling social return bij geselecteerde opdrachten

titel	invulling social return
1. Gebiedscontract Kop Noord-Holland	• Diverse uitvoerende functies op de opdracht (zoals stratenmaker, walsmachinist, medewerker groen, serviceploegmedewerker) • Magazijnmedewerker • Administratief medewerker • Leerlingen BOL opleiding
2. Gebiedscontract Z-W	• Twee kandidaten ingezet als werkvoorbereider • Stagiair werkvoorbereider
3. Accountancy	• Inzet stagiaire ROC opleiding accountancy bij werkzaamheden voor PNH
4. Bedrijfsarts Arbodienstverlening	• Inzet kandidaat bij voorbereidende werkzaamheden jaarlijkse certificering. Kandidaat geworven via Emma-at-Work
5. Concessie Vervoer	• Sollicitatietrainingen bij VMBO scholen • Stagiaires sociale veiligheid • Inzet social return kandidaten bij schoonmaakcontracten • Opleiding statushouders tot chauffeur
6. Programma Investeringsgereed MKB	• Organisatie en uitvoering evenementen voor startende ondernemers met afstand tot de arbeidsmarkt

Uit het overzicht blijkt dat de invulling soms nauw aansluit op de opdracht (inzet van kandidaten op de opdracht zelf, zoals bij de gebiedscontracten en de opdracht accountancy), maar dat soms ook een bredere invulling is gekozen (bijvoorbeeld het geven van trainingen en organiseren van bijeenkomsten). De keuzes zijn op verschillende manieren tot stand gekomen: soms stond het voor de inschrijver bij inschrijving al vast welke invulling aan social return gegeven zou gaan worden (zoals bij accountancy) en bij andere opdrachten is daar in overleg met team social return een uitwerking aan gegeven. Bij de arbodienstverlening is gebruik gemaakt van advies en ondersteuning van een externe deskundige. Deze heeft geholpen met het plan van aanpak, creëren van een functie en het zoeken van een kandidaat.

De ervaring met het werven en selecteren van kandidaten zijn wisselend. Het lukt meestal wel, maar door diverse opdrachtnemers is aangegeven dat het vinden van

geschikte kandidaten lastiger wordt, zeker via intermediairs als gemeente en UWV[31]. We zien dan ook dat gezocht wordt naar alternatieve invullingen en dat andere doelgroepen worden ingezet zoals statushouders en scholieren/stagiaires. De uitvoerder van de accountancy opdracht zocht specifiek naar een ROC-leerling die de richting accountancy volgt. Deze bleek lastig te vinden, omdat slechts een kleine groep ROC-leerlingen deze richting kiest. Via team social return is contact gelegd met het ROC Haarlem, maar daar is geen kandidaat gevonden. De opdrachtnemer heeft zelf bij een ROC in Amstelveen een kandidaat gevonden. Bij de arbodienstverlening is een kandidaat ingezet via Emma-at-Work. Deze organisatie is ontstaan vanuit het Emma kinderziekenhuis/AMC om jongeren in de leeftijd van 15-30 jaar te ondersteunen en begeleiden naar vaste, tijdelijke en vakantiebanen. Het betreft jongeren met vaak een chronische fysieke aandoening.

6.4. Monitoring en toezicht

De monitoring van de social return resultaten wordt vanuit de provincie gedaan door team social return. Het gevolg is dat niet alle projectleiders en contractmanagers precies weten wat de stand van zaken is met betrekking tot social return. Een projectleider vindt dat social return door de wijze waarop het georganiseerd is 'wat uit het zicht raakt'. Dat verschilt uiteraard per opdracht en heeft waarschijnlijk ook te maken met de interesse van de betrokkenen (zowel opdrachtgever als opdrachtnemer) in het onderwerp. De projectleider bij het Programma Investeringsgereed MKB heeft naar aanleiding van het interview over social return afgesproken dat social return vanaf nu meegenomen wordt in de reguliere verslaglegging van het project.

De projectleider van het gebiedscontract Zaanstreek-Waterland vertelt dat social return geen onderwerp is in reguliere voortgangsrapportages of overleg met de opdrachtnemer. Het uitgangspunt is dat ze het te horen krijgt op het moment dat er problemen ontstaan in de uitvoering. Sturing op de opdracht door de projectleider vindt met name plaats op basis van potentiële risico's, en daar wordt social return niet toe gerekend. Ook de projectleider arbodienstverlening geeft aan dat monitoring van social return geen rol heeft in de reguliere voortgangsoverleggen. Team social return geeft aan dat de afspraken worden nagekomen en dat is voor haar voldoende informatie. Een andere projectleider (gebiedscontract Noord-Holland Noord) vindt dat social return ook door het IPM-team zelf gemonitord zou kunnen worden, omdat het een relatief klein contractonderdeel is en grote aannemers veel ervaring hebben met het onderwerp, waardoor ze weinig sturing nodig hebben.

De opdrachtnemers oordelen positief over de monitoring door team social return. De projectleider van de OV-concessie heeft het gevoel dat er strikt wordt toegezien op het naleven van de afspraken, en voegt eraan toe dat dat positief is. Zeker omdat er tegelijkertijd ook ondersteuning wordt geboden. Het gebruik van het programma WIZZR levert voor de geïnterviewde opdrachtnemers geen problemen op. Wel geven twee

[31] Daarbij speelt ook dat veel opdrachtnemers een voorkeur hebben voor kandidaten met een relatief kleine afstand tot de arbeidsmarkt.

opdrachtnemers (uitvoering gebiedscontract en OV-concessie) aan dat de administratie veel tijd kost. Het team social return gaat hier flexibel mee om en geeft de opdrachtnemer de tijd.

6.5. Opbrengsten social return

Bij opbrengsten kan onderscheid gemaakt worden in individuele opbrengsten voor de kandidaat (denk aan werkervaring en mogelijk doorstroom naar een vaste aanstelling of ander werk) en aan opbrengsten voor de organisatie zelf (zoals opgedane ervaring). Met betrekking tot resultaten voor de kandidaten zijn enkele interessante voorbeelden genoemd. De eerder genoemde kandidaat bij de opdracht arbodienstverlening is door Emma-at-Work begeleid, in samenwerking met de externe adviseur. De bedoeling was dat deze persoon na de voorbereidende taken in de toekomst het hele certificeringproces op zich zou gaan nemen. Dankzij de werkervaring die is opgedaan bij de arbodienst kon deze persoon duurzaam doorstromen naar een andere werkgever. De bedoeling is dat er nu op korte termijn weer een nieuwe kandidaat vanuit Emma-at-Work komt, die doorgaat waar de vorige is opgehouden. Deze kandidaat komt ook op de loonlijst van de arbodienst te staan. De opdrachtnemer die betrokken is bij het gebiedscontract Noord-Holland Noord had twee oudere WW'ers geplaatst op de opdracht. Beiden bleken waardevolle medewerkers, maar mochten volgens de social return afspraken maar voor een jaar meetellen. In overleg met team social return is deze periode verlengd zodat beide kandidaten een vast contract konden krijgen. Tegelijkertijd zijn er op dit contract ook mensen voor beperkte duur aangenomen.

Bij de resultaten voor de organisatie is met name de ervaring met het werken met andere doelgroepen genoemd[32]. Andere opbrengsten zijn het kunnen bijdragen aan een leerzame en afwisselende stage (accountancy), het anders/creatiever gaan nadenken over het inzetten van kandidaten en het ondersteunen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

6.6. Evaluatie en mogelijke verbeterpunten

De uitvoering van social return door een gespecialiseerd team wordt door zowel opdrachtnemers als opdrachtgevers gezien als sterk punt. Het zorgt ervoor dat de expertise gecentraliseerd is en dat de aandacht voor social return niet kan verslappen. Het meedenken met opdrachtnemers resulteert in creatieve oplossingen. Ook is aangegeven dat de inzet van een gespecialiseerd team past bij de werkwijze van de provincie: het is volgens een van de geïnterviewden een organisatie met tamelijk autonoom opererende directies en een vrij hiërarchische inrichting. Bij aanvang is er

[32] Dit is een opvallend verschil met de uitkomsten van de enquête; daarbij werd vooral gewezen op de opgedane kennis en ervaring met toepassing van social return en de positieve bijdrage aan het bedrijfsimago.

goed over nagedacht hoe in deze omgeving social return het beste kan worden geïmplementeerd. Dat dit blijkt te werken is volgens deze respondent tevens de verdienste van de leden van het team social return.
De geïnterviewden hebben weinig verbeterpunten genoemd. Dat komt vooral doordat de meeste betrokkenen positief zijn over de invulling van social return bij de provincie en de begeleiding door het team social return. Een geïnterviewde zegt: 'ik heb geen verbeterpunten; de begeleiding vanuit de provincie is goed en ik heb niet het gevoel te worden 'bedolven' onder eisen die voortvloeien uit sociale doelstellingen'. Een enkeling heeft daarnaast aangegeven *op dit moment* geen verbeterpunten te kunnen noemen, omdat de ervaring met social return nog beperkt is.

Bundeling van meer kritische opmerkingen en kanttekeningen resulteert in de volgende punten:

- Het succes van social return bij de provincie is sterk afhankelijk van de inzet van de juiste personen. Personele wijzigingen zouden met andere woorden ook gevolgen kunnen hebben voor het succes van het social return beleid.
- Eerder is al genoemd dat social return voor contractmanagers en projectleiders soms wat uit beeld kan raken. Een contractmanager zegt in het kader daarvan dat ze het op prijs zou stellen om weer eens een update te krijgen in de vakgroep van contractmanagers over de voortgang en eventuele bijsturingsmaatregelen.
- Een projectleider van de provincie vindt dat de meerwaarde van een team social return vooral moet liggen in het ondersteunen van opdrachtnemers bij het invullen van de verplichtingen, en niet zo zeer in het monitoren van de voortgang. Hij constateert dat aannemers daar nu extra mensen voor moeten inschakelen.
- Een opdrachtnemer vindt dat de waarden in het bouwblokkenmodel kritisch bekeken zouden moeten worden. Voor bepaalde doelgroepen zouden kosten en opbrengsten niet goed in balans zijn. Ook vindt deze opdrachtnemer dat er vanuit maatschappelijk belang ook meer mogelijkheden zouden moeten zijn om een kandidaat vast in dienst te nemen en mee te laten tellen, bijvoorbeeld in een combinatie van PSO en social return.

6.7. Beantwoording onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk is dieper ingegaan op de ervaringen opdrachtnemers (onderzoeksvraag 3) en op de opbrengsten van social return voor de opdrachtnemer en de kandidaten (verdieping op vraag 6 en 7 over plaatsingen). De belangrijkste uitkomsten kunnen als volgt worden samengevat:

- Evenals bij de enquête blijkt uit de interviews dat sommige opdrachtnemers de social return eisen in eerste instantie behoorlijk hoog vinden. Goede ondersteuning en uitleg na gunning dragen wel bij aan acceptatie van de eis en een positief oordeel over proportionaliteit.
- De opdrachtnemers geven op heel verschillende wijzen invulling aan de social return eis. Soms wordt daarbij gebruik gemaakt van externe adviseurs. In enkele gevallen staat voor de opdrachtnemer al van tevoren vast hoe de eis zal worden

ingevuld en lijkt het voldoen aan de uitvoeringsvoorwaarde het belangrijkste doel. Er zijn ook voorbeelden waar actiever wordt gekeken naar mogelijkheden om meerwaarde te creëren. Ook zijn er enkele voorbeelden genoemd van duurzame plaatsing en doorstroom naar betaald werk.

- De geïnterviewden hebben over het algemeen positieve ervaringen met de samenwerking met social return kandidaten. Dat wordt ook genoemd als positief resultaat van social return. De respondenten van de enquête noemden dat resultaat ook, maar lijken meer de nadruk te leggen op resultaten voor de eigen organisatie (ervaring met het toepassen met social return, bijdrage aan positief bedrijfsimago).
- De monitoring van de social return verplichting door team social return wordt positief ervaren, maar zorgt intern bij PNH ervoor dat niet iedereen zicht heeft op de resultaten. Volgens enkele medewerkers raken social return en de resultaten ervan wat 'uit beeld'.
- De opdrachtnemers geven aan duidelijke afspraken m.b.t. monitoring en toezicht op de voortgang te waarderen.
- De gesprekken hebben weinig structurele verbeterpunten opgeleverd. De punten die uit de enquête naar voren kwamen zijn hier minder nadrukkelijk genoemd. Het gebruik van het programma WIZZR, bijvoorbeeld, levert voor de geïnterviewde opdrachtnemers geen problemen op. Wel geven twee opdrachtnemers aan dat de administratie veel tijd kost.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

7.1. Conclusies

De onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in vier thema's: beleid social return, uitvoering, resultaten en context/toekomst social return. Deze onderverdeling wordt in dit hoofdstuk gebruikt om de belangrijkste uitkomsten te ordenen en samen te vatten. Vervolgens vertalen we de uitkomsten in een aantal concrete aanbevelingen.

Beleid
De evaluatie toont aan dat PNH goed heeft nagedacht over de vormgeving van het social return beleid en de borging in de organisatie. De uitgangspunten van het beleid zijn uitgewerkt in procedures, standaarddocumenten en teksten. Ook is goed nagedacht over de manier waarop de social return eis meetbaar kan worden gemaakt. De provincie maakt daarbij gebruik van het doelgroepwaardenmodel. Daarmee wordt aangesloten op de landelijke ontwikkeling, waarbij steeds meer aanbestedende diensten kiezen voor een model om de social return eis meetbaar te maken.

De interne organisatie is een sterk punt, doordat de verantwoordelijkheid is belegd bij een gespecialiseerd team. Daarmee is de expertise gebundeld en is er tegelijkertijd een duidelijke link met de eigen organisatie. Het team social return opereert onafhankelijk binnen de organisatie, zodat het team de focus kan leggen op de belangen van de social return kandidaat en het ondersteunen van de opdrachtnemer bij het uitvoeren van de verplichting. Intern wordt de organisatie ontzorgd, zonder dat er sprake is van het wegnemen van verantwoordelijkheid. Uiteindelijk blijft de contracteigenaar verantwoordelijk voor het nakomen van de contractuele verplichtingen, inclusief de social return eis.

In vergelijking met andere provincies valt op dat PNH een aantal andere keuzes maakt in de uitvraag van social return. Zo hanteert de provincie de drempelwaarden van Europese aanbestedingen voor toepassing van social return. Die waarden zijn relatief hoog in vergelijking met andere provincies. Over het algemeen zal dit bijdragen aan acceptatie en het ervaren van proportionaliteit bij opdrachtnemers en de interne organisatie, maar betekent ook dat niet de maximale opbrengst wordt gerealiseerd. Met name bij werken zien we dat veel provincies kiezen voor het toepassen van social return bij lagere opdrachtwaarden. Ook zien we dat sommige provincies ervoor kiezen om social return (als wens) uit te vragen bij leveringen.

Uitvoering
Social return is een vast onderdeel van het aanbestedingsproces bij PNH. We zien dat het consequent wordt toegepast bij aanbestedingen die voldoen aan de door de provincie opgestelde criteria. Over het algemeen verloopt dit goed, hoewel er soms nog ruimte voor verbetering wordt geconstateerd. Een enkele keer is social return uitgevraagd zonder dat het team social return is geconsulteerd. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren als

een externe inkoopadviseur wordt ingeschakeld. Het risico is dan dat er aanbestedingen worden gepubliceerd die op onderdelen afwijken van het reguliere beleid. Daarmee verandert ook de werkwijze verderop in het proces, waardoor bijvoorbeeld de handhaving complexer wordt en gegevens onvoldoende met elkaar kunnen worden vergeleken.

Intern in de organisatie is er draagvlak voor de toepassing van social return (nadat er aanvankelijk wel bedenkingen waren). Projectleiders en contractmanagers oordelen positief over de ondersteuning en expertise van het team social return. De uitvoering is servicegericht voor opdrachtnemers. Voorbeelden worden gevonden in meedenken, doorverwijzen, uitgaan van goede wil van de opdrachtnemer. Ervaringen van opdrachtnemers zijn dan ook overwegend positief, met enkele kanttekeningen. Zo is gewezen op de duur van het mogen meetellen van kandidaten, de hoogte van bepaalde bedragen in het doelgroepwaardenmodel en de gebruiksvriendelijkheid van het monitoringssysteem WIZZR. Ook is gezegd dat de informatievoorziening soms nog beter kan. PNH doet hier al veel aan, maar toch wordt soms nog specifieke informatie gemist. Uit de enquête blijkt dat een relatief groot deel van de opdrachtnemers niet weet dat social return breder kan worden ingevuld dan alleen door kandidaten in werk te plaatsen.

Uit de inventarisatie onder vijf andere provincies blijkt dat zij soms verbeterpunten constateren in de wijze waarop ze social return uitvoeren. Het gaat om punten als borging van beleid en systematische monitoring van uitkomsten. Dit zijn aspecten in de uitvoering die bij PNH goed georganiseerd zijn. Op het gebied van regionale samenwerking is mogelijk nog resultaat te boeken door PNH, bijvoorbeeld met de beoogde gezamenlijke website om aanbestedende diensten en marktpartijen dichter bij elkaar te brengen.

Resultaten
Social return is sinds 2015 toegepast bij 46 contracten. Binnenkort worden daar vijf nieuwe opdrachten aan toegevoegd. PNH heeft goed zicht op de toepassing van social return en de kandidaten die worden ingezet. De totale waarde van de social return verplichting is vooraf niet altijd precies vast te stellen, onder andere omdat het team social return niet beschikt over de meest actuele cijfers met betrekking tot opdrachtsom, of omdat er sprake is van een raamcontract. Er zijn wel cijfers over de totale waarde per opdrachtnemer, maar niet altijd per contract. Social return wordt bij afronding van de opdracht gerekend over de daadwerkelijk gerealiseerde opdrachtsom.

Toepassing van social return heeft geresulteerd in bemiddeling en plaatsing van 181 kandidaten, van wie ongeveer driekwart is geplaatst in een arbeidsplaats. De afgesproken social return percentages (vertaald in een geldwaarde) worden ook gerealiseerd door de opdrachtnemers. In de evaluatie wordt geen oordeel gegeven over het aantal kandidaten, omdat dit geen doelstelling van het beleid van PNH is. Ook heeft de provincie geen voorkeur voor bepaalde doelgroepen. De andere provincies hebben eveneens geen doelstellingen geformuleerd in termen van aantallen en herkomst van

kandidaten, zodat er ook geen vergelijkingsmateriaal is. Dit heeft er ook mee te maken dat er voor provincies geen direct financieel belang bij social return is, zoals bij gemeenten wel het geval is.

Context en toekomst social return
Verkenning van de context heeft een aantal voor social return relevante ontwikkelingen opgeleverd. We zien dat door economische groei krapte ontstaat op de arbeidsmarkt, waardoor het in sommige sectoren lastiger wordt om kandidaten social return te vinden. Dat geldt met name voor doelgroepen met een kleinere afstand tot de arbeidsmarkt. Aanbestedende diensten reageren door de eisen aan te passen en een bredere opvatting van social return te hanteren. Dit is een ontwikkeling die al in2013 is ingezet (social return 2.0, ontstaan in Amsterdam). De manier waarop PNH social return uitvraagt sluit hierbij aan. De eisen worden goed onderbouwd en opdrachtnemers krijgen veel ruimte bij het invullen van de verplichting. Zoals eerder is aangegeven zijn niet alle opdrachtnemers daar, ondanks de inspanningen van team social return, voldoende van op de hoogte.

Een andere relevante ontwikkeling is het toegenomen maatschappelijk bewustzijn bij inkoop. Doelstellingen in het kader daarvan zijn onder andere social return, duurzaamheid, innovatie en MKB-vriendelijk inkopen. Een aantal geïnterviewden heeft de verwachting uitgesproken dat deze doelstellingen in de toekomst meer naar elkaar toe zullen groeien, waardoor social return wellicht minder herkenbaar is als zelfstandig doel. Wel wordt verwacht dat het in bepaalde vorm een rol zal blijven spelen. Ook hier geldt dat maatwerk in de uitvraag en reflectie op het eigen beleid belangrijk zijn, en dat die uitgangspunten voldoende gewaarborgd blijken bij PNH.

Tot slot kan gewezen worden op de Banenafspraak en de verplichtingen die daaruit voortvloeien. De overheid haalt de afgesproken aantallen niet, waardoor gezocht wordt naar mogelijke maatregelen om dit te verbeteren. Een van de opties is om arbeidsplaatsen die worden gecreëerd via social return te laten meetellen bij de opdrachtgever. Hoewel PNH vooralsnog voldoende nieuwe banen creëert voor de doelgroep, wordt niet uitgesloten dat in de toekomst social return een rol gaat spelen in het realiseren van de banenafspraak. Intern wordt daar nog over nagedacht; zowel het principe als ook de technische uitwerking ervan roepen vragen op.

7.2. Aanbevelingen

Het social return beleid van PNH is ontwikkeld in 2015, waarbij een keuze is gemaakt uit drie mogelijke varianten (gekozen is voor de variant basis; alternatieven waren plus en nul). De evaluatie heeft geen structurele verbeterpunten opgeleverd in de uitwerking van het social return beleid en de wijze waarop het wordt uitgevoerd. Ontwikkelingen elders en ervaringen van betrokkenen, zowel intern als extern, laten zien dat er wel mogelijkheden zijn om de opbrengst van social return verder te vergroten en/of meer maatschappelijke waarde te creëren[33]. De verschillende mogelijkheden die met deze evaluatie zijn geïnventariseerd zijn uitgewerkt in tien aanbevelingen.

[33] Sommige van deze mogelijkheden zijn ook genoemd als onderdeel van de plusvariant in het Adviesrapport social return Noord-Holland (september 2015).

Deze aanbevelingen kunnen invloed hebben op verschillende aspecten van het beleid en de uitvoering ervan. Om dit te illustreren is de volgende onderverdeling aangebracht:

- rechtmatigheid (R)
- doelmatigheid (D)
- goed opdrachtgeverschap (OG)
- goed opdrachtnemerschap (markt stimuleren of uitdagen) (ON)

		R	D	OG	ON
1.	Onderzoek hoe de waarden in het doelgroepwaardenmodel beter kunnen aansluiten op de behoefte van de opdrachtnemers. Probeer het model te laten meebewegen met economische ontwikkelingen.		x	x	x
2.	Kijk naar de duur van het meetellen van kandidaten om te voorkomen dat mensen uitstromen op het moment dat ze niet meer meetellen voor de social return verplichting.		x	x	x
3.	Onderzoek of nieuwe opdrachten zich lenen om als 'voorbehouden opdracht' (conform artikel 2.82 uit de Aanbestedingswet) aan te besteden. Middels dit artikel kan PNH het gunnen van een overheidsopdracht voorbehouden aan sociale werkplaatsen en aan ondernemers[34].	x	x	x	x
4.	Onderzoek op welke wijze het onderhands uitnodigingsbeleid (voor enkelvoudige en meervoudig onderhandse offerte procedures) mogelijkheden biedt om ondernemers uit te nodigen die al maatschappelijk verantwoord ondernemen. Overweeg een lijst samen te stellen van sociale ondernemingen waar ingekocht kan worden.	x		x	
5.	Zoek naar verbinding tussen de gecontracteerde opdrachtnemers en de afdeling HRM van de provincie om op nieuwe ideeën te komen, van elkaar te leren en mogelijkheden voor doorstroming van kandidaten te creëren Wellicht zijn er kandidaten die als participatiedoelgroep kunnen worden aangenomen.		x	x	x
6.	Overweeg om drempelwaarden te verlagen, met name bij werken. Onder voorwaarde dat er voldoende draagvlak is in de interne organisatie.		x		
7.	Overweeg social return ook als wens uit te vragen, bijvoorbeeld bij leveringen om de markt te stimuleren.		x		x
8.	Kijk hoe kan worden voorkomen dat aanbestedingen niet conform beleid PNH worden uitgevraagd.	x			
9.	Onderzoek mogelijkheden om WIZZR gebruikersvriendelijker te laten zijn (mogelijk in overleg met opdrachtnemers en leverancier Provijf)			x	

[34] In artikel 2.82 wordt gesproken van ondernemers die de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen tot hoofddoel hebben, of de uitvoering ervan voorbehouden in het kaders van programma's voor beschermde arbeid, mits ten minste 30% van de werknemers van deze werkplaatsen, ondernemingen of programma's gehandicapte of kansarme werknemers zijn

		R	D	OG	ON
10.	Denk na over mogelijkheden om meer structureel inzicht te krijgen in de opbrengsten voor kandidaten zelf, zoals gerealiseerde werkervaring, duurzaamheid van arbeidsplaatsen, doorstroming naar ander werk.		x	x	

De onderverdeling naar de vier aspecten kan worden gebruikt bij het maken van een keuze uit de aanbevelingen. Op basis van de gemaakte keuze moet vervolgens in kaart worden gebracht welke vervolgstappen nodig zijn en wat dat betekent voor de organisatie (inzet van capaciteit en middelen).

BIJLAGE: RESPONDENTEN INTERVIEWS

team social return PNH

- mevrouw M.J.A.C. in 't Veen – social return coördinator
- mevrouw M.I. van Leeuwen-Cottaar – team social return en contractmanager

medewerkers PNH

- de heer A.G.B. Berkhout – strategisch adviseur arbeidsmarktbeleid
- de heer J.M. Bierhuizen – concern controller
- de heer W. Broek – HRM-adviseur en projectleider taakstelling banenafspraak
- mevrouw I.J. Eusman – projectleider opdracht Arbodienstverlening
- mevrouw I.M.T. Langendijk – contractmanager gebiedscontract Zaanstreek-Waterland
- de heer J.B. van den Oever – projectleider programma Investeringsgereed MKB
- de heer A.M.M. Peeters – projectmanager gebiedscontract kop van Noord-Holland
- de heer K. Seeters – projectleider programma Investeringsgereed MKB (bij aanvang)
- de heer J.B. Sta van Utrecht – senior-contractmanager
- mevrouw C.M.A. Utens – inkoopadviseur
- mevrouw A.M. Weijers – senior inkoopadviseur
- mevrouw A. Truggelaar – aanbestedingsjurist
- mevrouw E.M. Ypma – beleidsmedewerker OV-Concessie Noord-Holland Noord

opdrachtnemers

- de heer M. E. Dubbelman – opdracht accountancy
- mevrouw H. Klemann – OV-Concessie Noord-Holland Noord
- de heer R. Prosee – opdracht Arbodienstverlening
- de heer J. Reijnierse –gebiedscontract Zaanstreek-Waterland
- mevrouw N. Schippers – programma Investeringsgereed MKB
- de heer G.D. Snijder – gebiedscontract kop van Noord-Holland

andere provincies

- mevrouw R. van Belle – coördinatiepunt Social Return Provincie Friesland
- mevrouw W.A.A. van der Erf – beleidsmedewerker onderwijs en arbeidsmarkt Provincie Limburg
- mevrouw T. Hendriksen – coördinator Social Return Provincie Gelderland
- mevrouw S. Koolsbergen – coördinator social return Provincie Utrecht
- mevrouw N. Vissers – P&O-adviseur Participatiebanen en coördinator Social Return Provincie Noord-Brabant

HAARLEM, NOVEMBER 2019

ADVIESRAPPORT

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
socialreturn@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Concernzaken | Sector Inkoop

Grafische verzorging
Xeroxmediaservices

Haarlem, november 2019

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M.J.A.C. in 't Veen
CZ/SI

Telefoonnummer +31235144736
veenm@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 4 DEC. 2019

Kenmerk
316511/1322520

Uw kenmerk

Betreft: Evaluatie social return

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

Social return wordt met ingang van 1 januari 2020 toegevoegd als contractvoorwaarde aan infrastructurele projecten met een opdrachtwaarde hoger dan €150.000,-, en aanbestedingen van diensten met een opdrachtwaarde hoger dan €214.000,-, ongeacht de aanbestedingsvorm, en met een contractduur langer dan 6 maanden. Daarnaast wordt onderzocht of opdrachten zich lenen om als 'voorbehouden opdracht' (conform artikel 2.82 Aanbestedingswet) aan te besteden. Er zal ook onderzoek worden gedaan naar het toepassen van social return bij subsidies.

Provinciale Staten van Noord-Holland hebben in 2012 opgedragen om te onderzoeken hoe social return bij aanbestedingen op zorgvuldige wijze geïmplementeerd kan worden. Met ingang van 1 januari 2016 is het social return beleid in uitvoering. Conform besluit van GS van 8 december 2015 is social return in mei 2019 geëvalueerd.

De bevindingen van deze evaluatie zijn positief: social return is goed geborgd in de provinciale organisatie en de uitvoering is servicegericht voor opdrachtnemers. Ontwikkelingen bij andere aanbestedende diensten en ervaringen van betrokkenen laten echter zien dat de opbrengst van social return nog verder kan worden vergroot door een aantal aanpassingen te doen in de uitvoering van social return.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

In het coalitieakkoord van juni 2019 staat het volgende:

"De afgelopen jaren hebben wij fors ingezet op social return bij provinciale aanbestedingen. Wij zetten dit voort en leggen hierbij nadrukkelijk de koppeling met diversiteitsbeleid."

Naast een verruiming van social return geven het coalitieakkoord en de evaluatie aanleiding om de scope uit te breiden: er wordt een projectwebsite gemaakt rond diversiteit en inclusiviteit. Hierbij wordt aangesloten bij bestaande initiatieven. Met deze projectwebsite worden opdrachtnemers gefaciliteerd bij het uitvoeren van de social return verplichting zodat zij de match kunnen maken met maatschappelijke instellingen, sociale ondernemingen en andere 'aanbieders' van kandidaten uit de doelgroep. Deze site biedt een platform aan sociale ondernemingen en dient daarnaast voor de eigen provinciale organisatie om sociaal inkopen te stimuleren. Uitbreiding van de scope past bij het instapmodel waarmee social return is ingevoerd in 2016.

Medio 2023 wordt de uitvoering van het social return beleid herijkt.
U wordt ten aanzien van social return periodiek geïnformeerd op de volgende momenten:

- Eerste kwartaal 2020
- Eerste kwartaal 2021
- Eerste kwartaal 2022
- Herijking social return medio 2023

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)
Adviesrapport naar aanleiding van evaluatie social return, november 2019

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1561
Extern Zaak ID	1303770
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	12.c
Omschrijving	Monumenten: Brief GS aan PS inz. Wijzigen uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (C-agenda EFB 20-1-2020 en RWK 13-1-2020; EFB is leidende commissie)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over UvR subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	2 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Ruimte Wonen en Klimaat	13 januari 2020
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 (UvR) stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden en de haalbaarheid van een nieuwe bestemming en/of verduurzaming te onderzoeken of om de huidige exploitatie dusdanig te verbeteren zodat continuerend gebruik mogelijk is. Voortschrijdend inzicht heeft er toe geleid dat de UvR van 2017 op sommige punten aanpassing behoeft, die in dit wijzigingsbesluit uitvoeringsregeling worden voorgelegd.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw D.C.T. Haverkamp
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143770
haverkampd@noord-holland.nl

Verzenddatum

27 NOV. 2019

Kenmerk
1303770/1303786

Uw kenmerk

Betreft: Wijziging Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

De uitvoeringsregeling stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. Een onderzoek dat van belang is voor de toekomstbestendige exploitabele ontwikkeling met behoud van de monumentale waarde van het monument. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden te onderzoeken. Met het instrument worden eigenaren ontlast in de extra kosten die gepaard gaan met het onderzoek naar herbestemming, verduurzaming en exploitatie van monumenten.

Dergelijke onderzoeken leiden ertoe dat er weloverwogen besluiten kunnen worden genomen over de toekomst van een monument. Meerdere aspecten, zoals juridische, ruimtelijke, economische, duurzaamheidstoepassingen en financiële, bepalen of herbestemming of een gewijzigd exploitatiemodel al dan niet kans van slagen heeft. Na een onderzoek waar een kansrijk concept uit naar voren komt, volgt vaak een veelomvattend proces om tot daadwerkelijk aanpassing van het monument te komen.

Naast het succes van de regeling van de afgelopen jaren, zien wij een behoefte om de strekking van de energiescans te verbreden en de hoogte van de te verstrekken subsidie aan te passen:

1. Naast losse energiescans voor gebouwen is er behoefte om monumenten in samenhang met elkaar of de directe omgeving

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

te onderzoeken. Welke verduurzamingskansen en oplossingen zijn er als naar meerdere monumenten wordt gekeken? Is er uitruil mogelijk van bijvoorbeeld warmte. Daarom hebben GS besloten om de regeling te verbreden door de strekking van de definitie van een 'energiescan' te verbeden door het onderzoek naar de mogelijkheid om de kansen op verduurzaming voor nabijgelegen monumenten of panden in samenhang te stimuleren.

2. In de praktijk zien wij dat een energiescan bij grotere ingewikkelde opgaven zoals stadskerken en de Centrale Markthal in Amsterdam vaak meer kosten dan €5.000,-. Om ook aan de behoefte van deze monumenten te kunnen voldoen, is besloten om het maximaal te subsidiëren bedrag voor energiescans te verhogen naar € 10.000,-.
3. Subsidies kunnen nu worden verstrekt vanaf een ondergrens van € 2.500,- tot een maximum van € 10.000,-. De maximale subsidie voor energiescans was in de oorspronkelijke regeling gesteld op € 2.500,-. Vanwege de gebruikelijke ondergrens van € 5.000,- voor het verstrekken van subsidies, betekende dit in de praktijk dat alleen onderzoeksbureaus door stapeling van verschillende energiescans subsidie konden aanvragen. Als gevolg hiervan werden partijen, die vaak niets met elkaar te maken hebben, gebundeld om zo het benodigde minimale bedrag van de subsidie te halen. Naast het risico dat de begrote kosten hiermee onnodig zouden worden opgehoogd, bleek in de praktijk dat van de gebundelde aanvragen, een aantal energiescans uiteindelijk geen doorgang vonden. Hiermee wordt afgeweken van de gebruikelijke ondergrens van € 5.000,- die in relatie tot de administratieve lasten is ingesteld. Wij schatten overigens in dat de lasten voor de uitvoering van deze regeling relatief laag zijn vanwege het feit dat het hier gaat om een volgorde van ontvangstregeling, met relatief simpele aanvragen waardoor een snelle beoordeling kan plaatsvinden.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2038
Extern Zaak ID	1327908
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	12.d
Omschrijving	Cultuur: Procedure museum voordracht OCW (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over de procedure museumvoordracht OCW.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De minister van OCW heeft elke provincie gevraagd om één museum voor te dragen voor subsidiering in het kader van de basisinfrastructuur 2021 - 2024. Gedeputeerde Staten hebben besloten hiervoor een uitvraag te doen onder Noord-Hollandse musea die in aanmerking komen. Een jury zal de ingediende plannen beoordelen en GS adviseren over de voordracht.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr M.S. de Graef
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143327
graefm@noord-holland.nl

Verzenddatum

18 DEC. 2019

Kenmerk
1327908/1327910

Uw kenmerk

Betreft: procedure museumvoordracht OCW

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

1. Een uitvraag te doen bij Noord-Hollandse musea ter uitvoering van een verzoek van de minister van OCW om één museum in Noord-Holland voor te dragen aan OCW in het kader van de Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2021-2024;
2. de portefeuillehouder Cultuur te machtigen om het selectieproces in de vorm van advisering door een jury in te richten en, na akkoord van Gedeputeerde Staten, de voordracht namens GS bij OCW in te dienen.

Toelichting
De minister van OCW heeft in haar 'Uitgangspunten cultuurbeleid 2021-2024' het voornemen uitgesproken om stedelijke en provinciale musea te ondersteunen in de basisinfrastructuur (BIS) voor publiekstaken van (inter)nationaal belang. De basisinfrastructuur zal ruimte bieden aan maximaal 12 musea met een gemeentelijke of provinciale collectie van nationaal of internationaal belang. De minister stelt hiervoor € 250.000 jaarlijks per museum beschikbaar (jaarlijks 3 miljoen euro per jaar voor het gehele land). De minister heeft elke provincie gevraagd om één museum voor te dragen. De aanvraag van het betreffende museum inclusief de voordracht van GS moet uiterlijk 28 februari 2020 bij OCW worden ingediend.

Om te komen tot een goede voordracht hebben wij besloten om door middel van een open uitvraag Noord-Hollandse musea die in aanmerking komen (collectie in gemeentelijk of provinciaal eigendom)

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

uit te nodigen een voorstel (two-pager) in te dienen. Deze voorstellen zullen worden beoordeeld door een onafhankelijke driekoppige jury van deskundigen. De musea worden in de gelegenheid gesteld hun voorstel toe te lichten aan de jury. De jury zal ons vervolgens adviseren welk museum voorgedragen moet worden.

Om de musea te attenderen op de procedure wordt een nieuwsbericht geplaatst op de website, worden musea direct ingelicht en wordt een webformulier opgesteld om in te vullen.

Als instapcriteria zullen de musea:

- Moeten voldoen aan de voorwaarden die OCW stelt in haar Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2021-2024
- Gemiddeld tenminste jaarlijks 30.000 bezoekers te ontvangen, berekend over de jaren 2016, 2017 en 2018. Wij achten een museum met een geringer bereik niet in staat om aan de landelijke criteria voor de BIS aanvraag te voldoen en willen alle kleinere Noord-Hollandse musea niet onnodig belasten.

De jury zal de kwaliteit van de voorstellen c.q. plannen toetsen aan de hand van de volgende criteria:

Vernieuwing en experiment. Gaat het om een vernieuwende aanpak om collectie en publiek bij elkaar te brengen? In deze snel veranderende samenleving is het noodzakelijk om zowel qua verzamelbeleid als publieksbereik andere en vooral nieuwe doelgroepen te betrekken. Wat draagt het plan hieraan bij?

Continuïteit. Is het een investering die bijdraagt aan de ontwikkeling van het publieksbereik van het museale veld op de lange termijn? Gaat het om een organisatie die deze continuïteit kan borgen met voldoende slagkracht, professionaliteit en massa?

Kennisdelen. Hoe wordt de opgedane kennis gedeeld, zodat andere musea baat hebben van de opgedane ervaringen?.

Plannen die aansluiten op ons provinciaal beleid ontvangen extra bonuspunten voor:

Bovengemeentelijke samenwerking: binnen haar beleid stimuleert de provincie Noord-Holland dat culturele instellingen samenwerking zoeken over de gemeentegrenzen heen. Aanvragen waarbij twee of meerdere musea uit verschillende Noord-Hollandse gemeenten samenwerken maken bij plannen van gelijke kwaliteit meer kans.

Spreiding van aanbod en bezoekers: Het Noord-Hollandse museumlandschap is sterk geconcentreerd in Amsterdam. Provincie NH stimuleert spreiding van aanbod en bezoekers. Daarom maken musea uit gebieden waar deze museumstructuur minder ontwikkeld is, bij plannen van gelijke kwaliteit, meer kans.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1987
Extern Zaak ID	1172964
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	12.e
Omschrijving	Financien: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	CZ/FIN

Bijlagen
Brief aan PS over de budgettair neutrale wijziging van de beleidsdoelenraming 2019 (07).pdf
Maandelijkse BNW (07) Exceloverzicht.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

In het voorliggende overzicht staan wijzigingen in de beleidsdoelenraming. Het gaat om budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de financiële omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland,
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.J.M. Hafkenscheid
CZ/FIN

Doorkiesnummer (023) 514 5008
hafkenscheij@noord-holland.nl

Betreft: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (07) juli.

Verzenddatum
18 DEC. 2019

Kenmerk 1172964-1326119

Uw kenmerk

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u ter kennisname de 7e budgettair neutrale wijziging van de beleidsdoelenraming 2019 toe. Het betreft budgettair neutrale wijzigingen tussen beleidsdoelen, die geen consequenties hebben voor de omvang van het programma. Deze aanpassingen zijn van belang met het oog op de rechtmatigheid.

Door de vakantieperiode is deze wijziging in juli over het hoofd gezien en hebben wij alsnog een besluit genomen over deze wijziging.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Bijlage: Budgettair neutrale wijziging beleidsdoelenraming 2019 (07) juli.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

De omzetting van Public affairs van OD 1.2.1 naar 1.4.2 gaat alsnog ter accordering naar GS. DIt was door de vakantieperiode misgelopen.

Budgettair neutrale wijzigingen begroting juli 2019 (07) (reg.nr.: 1172964-1326119)
Datum 2-12-2019

Omschrijving	# Kostenplaats	Oms. Kostenplaats	# Kostensoort	Oms. Kostensoort	Toelichting	B/L	OD	DIR/Sector	Som van Saldo 2019
BEL-B&S-07-Public Affairs	713105	Public Affairs (N)	4231000	Goederen en diensten	Bij de nieuwe indeling van de begroting met ingang van 2019 is het budget voor vertegenwoordiging van de provincie in Den Haag opgenomen in OD 1.2.1. Deze taak valt echter onder OD 1.4.2. Het budget wordt verplaatst	Lasten	1.2.1	2016BELBS	-29000
	716805	Public Affairs	4231000	Goederen en diensten		Lasten	1.4.2	(leeg)	29000
Totaal BEL-B&S-07-Public Affairs									0
Eindtotaal									0

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres 20011 2511AE

Provincie Noord-Holland
T.a.v. Gedeputeerde en Provinciale Staten
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

INGEKOMEN 23 DEC. 2019

Bestuur en Wonen
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147
Den Haag
20011
2511AE

Contactpersoon
P.J. (Hans) Smit FC

hans.smit@minbzk.nl

Kenmerk
2019-0000667917

Uw kenmerk

Datum 18 december 2019
Betreft toezichtregime 2020

Naar aanleiding van de mij toegezonden begroting 2020 en jaarstukken 2018 deel ik u hierbij mede dat ik van oordeel ben dat uw provincie voor het komende jaar, met inachtneming van artikel 207, 1e en 2e lid, van de Provinciewet, onder de repressieve toezichtvorm kan blijven. Dit betekent dat uw begroting en de begrotingswijzigingen daarop geen goedkeuring van mij behoeft.

Uit de begroting 2020 blijkt dat de financiële positie van de provincie Noord-Holland, evenals voorgaande jaren, zeer goed is. Er is sprake van structureel en reëel evenwicht en daarnaast kent Noord-Holland een hoog eigen vermogen. Op basis hiervan is geconstateerd dat een nadere analyse van de begroting 2020 niet nodig is.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
namens deze,

Mevrouw A. Kroeskamp
Directeur Bestuur, Financiën en Regio's

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN - 8 JAN. 2019

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw S.H.M. Beliën
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144188
beliens@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 8 JAN. 2019

Kenmerk
1334148/1334433

Uw kenmerk

Betreft: Stand van zaken projecten Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam - Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 tot 1 december 2019

Geachte leden,

De provincie Noord-Holland is siteholder (eerstverantwoordelijke) voor het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam. De Stelling is één van de structuurdragers binnen de provincie. Samen met gemeenten, natuurbeherende organisaties en waterschappen, eigenaren en beheerders van de Stelling van Amsterdam maakt de provincie het behoud van dit UNESCO Werelderfgoed mogelijk. Het Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 biedt kaders voor dit behoud.

Elk half jaar sturen wij Provinciale Staten (PS) via deze brief een actueel overzicht van de (fort)ontwikkelingen binnen de Stelling van Amsterdam en een fortenkaart. Hierbij vindt u ter informatie deze kaart 'Stand van zaken ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam tot 1 december 2019'.

Op deze kaart vindt u basisinformatie over de forten, zoals wie de eigenaar en beheerder is, in welke gemeente het fort ligt en wat de huidige functie van het fort is. Daarnaast is in kleur aangegeven of het fort economisch is benut, er een ontwikkeling van het fort plaatsvindt of niet, of dat het fort voornamelijk natuurwaarden heeft. Op deze kaart zijn ook de toekomstige ontwikkelingen opgenomen voor zover deze bij ons bekend zijn.

In deze brief informeren wij u over de:
- Herontwikkeling, restauratie en herstel van de militaire werken.
- Belangrijkste evenementen en activiteiten van de afgelopen periode.
- Voorziene activiteiten en evenementen voorzien in de 1ste helft van 2020.

De laatste keer is Provinciale Staten via een brief en kaart geïnformeerd in augustus van 2018.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

In maart 2019 is PS geïnformeerd over de voortgang van het programma Stelling van Amsterdam via de 'Voortgangsrapportage: Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling | Cultuurbeleid 2017-2020 (kenmerk 1187706/1187707).

Ontwikkeling, restauratie en herstel forten Stelling van Amsterdam 1 maart 2019 t/m 1 december 2019

- Het bezoekerscentrum van de Stelling van Amsterdam op **Forteiland Pampus** in de gemeente Gooische Meren is inhoudelijk en technisch vernieuwd. Het is op 18 april 2019 feestelijk geopend. Pampus is momenteel met ons in gesprek over de noodzakelijke herbouw van hun ontvangstgebouw.
- Voor **Fort aan de Middenweg** in gemeente Beemster ligt er een plan vanuit Fort Resort Beemster (Fort aan de Nekkerweg) om dit fort te ontwikkelen tot Bed & Breakfast. In dit plan is ook een informatiepunt over de Stelling van Amsterdam opgenomen. Dit informatiepunt vervangt het eerder geplande informatiepunt op Fort aan de Nekkerweg. Over deze ontwikkeling vinden gesprekken plaats met Natuurmonumenten die eigenaar van dit fort is.
- Voor **Fort bij Spijkerboor** in de gemeente Beemster is Natuurmonumenten in gesprek met ondernemers over een mogelijk herontwikkeling.
- In **Fort bij Markenbinnen** in de gemeente Alkmaar zijn meerdere escaperooms ontwikkeld.
- Voor **Fort bij Velsen** in de gemeente Beverwijk wordt een nieuwe eigenaar gezocht. Aan de gemeente is aangeven dat de provincie betrokken wil worden bij de planvorming rondom het fort. Op dit moment is het fort tijdelijk een fietsopslag. De fietsen komen uit fietsdepots van grote gemeenten. Het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de fietsen geeft deze een nieuwe bestemming door bijvoorbeeld de onderdelen te verkopen of de fietsen rijklaar te maken voor particulieren.
- **Fort Zuidwijkermeer** in de gemeente Beverwijk wordt ontwikkeld tot Kaasfort. De oplevering stond gepland in 2019. Deze is vertraagd door ruimtelijke procedures en wordt nu verwacht in 2020.
- Bij **Fort benoorden Spaarndam** in de gemeente Velsen is, in opdracht van recreatieschap Spaarnwoude, het Liniepad en Redoute verbeterd. Een Redoute is een van aarde opgeworpen verschansing. De werkzaamheden bestonden uit het opnieuw asfalteren en het aanbrengen van grasbetontegels langs het Liniepad, tussen het Redoute en de brug over Zijkanaal B. De verwachting is dat er in 2020 een plan ligt voor de ontwikkeling van het fort.
- De fortwachterswoning van **Fort bij Penningsveer** in de gemeente Haarlemmermeer is hersteld. Het Rijksvastgoedbedrijf zet het fort in de verkoop.
- Stadsherstel Amsterdam heeft **Fort bij de Liebrug** in de Haarlemmermeer in 2019 aangekocht. Dit fort is vervolgens gerestaureerd net als de fortwachterswoning. Samen met het Recreatieschap Spaarnwoude, de provincie Noord-Holland, Staatsbosbeheer en de gemeente Haarlemmermeer maakt Stadsherstel het fort toegankelijker voor een groter publiek. De huidige huurders blijven en leegstaande ruimten worden ingevuld binnen thema's als 'gezond en gezellig' en 'zakelijk en culinair'.

- **Fort bij Hoofddorp** in de gemeente Haarlemmermeer wordt gerestaureerd en getransformeerd tot stadspark met horeca en openluchttheater. De realisatie wordt medio 2020 verwacht. Met de stichting Fort van Hoofddorp is de provincie in gesprek over de informatievoorziening over de Stelling van Amsterdam op het fort. Stichting Fort van Hoofddorp levert een plan aan.
- In 2010 ondertekende gemeente Haarlemmermeer, CRASH Luchtoorlog- en Verzetsmuseum '40-'45, Boer Bos Management van Natuurtalent en Stadsherstel een intentie verklaring voor de herontwikkeling van **Fort bij Aalsmeer** in de gemeente Haarlemmermeer. Dit traject heeft enige tijd stil gelegen. De gesprekken zijn inmiddels hervat over de inrichting van de ruimtes van dit fort. Stadsherstel Amsterdam is gestart met het herstel van de Genieloods van dit fort.
- **Fort bij Kudelstaart** in de gemeente Aalsmeer wordt ontwikkeld tot een jachthaven, hotel en horeca. In november is gestart met de restauratie. Hierbij wordt de oude zandlaag van het dak van het fort verwijderd, de oude bitumen laag vervangen en wordt het dak waterdicht gemaakt.
- Het dak van **Fort aan de Kwakel** in Uithoorn is hersteld.
- Op **Fort bij Uithoorn** in de gemeente De Ronde Venen is de ontwikkeling van het fort vertraagd door bezwaren op de vergunningverlening. Het plan is het fort te ontwikkelen tot een recreatiebestemming met overnachtingsmogelijkheden en horeca in de genieloods.
- De genieloods van **Fort aan de Drecht** in de gemeente Uithoorn wordt gerestaureerd en krijgt een woonfunctie.
- In **Fort bij Nigtevecht** in de gemeente De Ronde Venen is een nieuwe ondernemer gestart. De bestaande Gedenkplaats is aangevuld met vergadermogelijkheden en horeca in de genieloods.
- Op **Fort Uitermeer** in de gemeente Weesp is de Keerkom gerestaureerd en is een deel van de bezoekersinformatie gerealiseerd.

Belangrijke activiteiten en evenementen van 1 maart t/m 1 december 2019

- Het streekpad Stelling van Amsterdam is samengevoegd met het streekpad van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit is nu één Lange Afstand Wandelpad (LAW) en heet het Waterliniepad.
- In april 2019 is gestart met het landschapsplan Stelling van Amsterdam/A8-A9. Door aanpassingen in de scope van het project A8-A9 (voortkomend uit het coalitieakkoord) wordt het landschapsplan nu in het 3de kwartaal van 2020 opgeleverd. In het 1ste kwartaal van 2021 wordt op basis van dit plan besluitvorming over dit project aan PS aangeboden.

Voorziene activiteiten en evenementen 1ste helft van 2020

- Het LAW Waterliniepad is genomineerd voor wandelpad van 2019. Op de fiets- en wandelbeurs in Gent in februari 2020 wordt bekend gemaakt of deze route de prijs heeft gewonnen.
- 25 t/m 27 maart 2020 is er een internationaal congres Hollandse Waterlinies. Dit congres wordt georganiseerd door de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, samen de Hollandse Waterlinies genaamd. Doel van dit congres is een verkenning naar hoe wereldwijd omgegaan wordt met ruimtelijke ontwikkelingen binnen werelderfgoed. Tijdens dit congres worden wereldwijde casussen besproken waar ruimtelijke ontwikkeling botst met de status van werelderfgoed.
- In het 1ste kwartaal van 2020 verlenen wij een opdracht om een onderzoek uit te voeren naar de herstelbehoefte van de Liniedijken en het landschap van de Stelling van Amsterdam. Dit onderzoek is input voor het inzetten van het Landschapsfonds bij het noodzakelijk herstel van de Liniedijken.

Voortgang voorgenomen uitbreiding werelderfgoed met Nieuwe Hollandse Waterlinie

- In september 2019 is er in het kader van de UNESCO nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie een technische evaluatie missie vanuit ICOMOS geweest. Deze organisatie adviseert UNESCO over nominaties tot werelderfgoed. Deze missie had als doel om de situatie in het veld te beoordelen; wat is er te zien en hoe ligt het erbij. Ook werden in de missie aspecten van het managementplan getoetst. Ook zijn tijdens deze missie de voorgestelde grenswijzigingen van de Stelling van Amsterdam bekeken.
- In april 2019 is gestart met het landschapsplan Stelling van Amsterdam/A8-A9. Door aanpassingen in de scope van het project A8-A9 (voortkomend uit het coalitieakkoord) wordt het landschapsplan nu eind oktober/begin november 2020 opgeleverd.
- In juni 2020 besluit het uitvoerend comité van UNESCO of de Nieuwe Hollandse Waterlinie UNESCO Werelderfgoed wordt als uitbreiding van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam. Dit besluit wordt genomen op basis van het door ICOMOS uit te brengen advies. Dit advies wordt naar verwachting in de eerste helft van mei 2020 openbaar gemaakt. Over het algemeen neemt het uitvoerend comité deze adviezen over, maar in een beperkt aantal gevallen wordt dit advies in positieve zin bijgesteld.

Meer informatie
Mocht u meer informatie wensen over de projecten en ontwikkelingen rondom de Stelling van Amsterdam, dan kunt u hierover informatie opvragen bij mevrouw S. Beliën via e-mailadres: beliens@noord-holland.nl of telefoonnummer 023-5144188.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

P.M. Borgkamp

provinciesecretaris

voorzitter A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is genomen namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

1 bijlage(n)

Kaart basisinformatie ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam maart 2019 t/m 1 december 2020

Stand van zaken ontwikkeling forten per 1-12-2019

De Stelling van Amsterdam

FORT BIJ VELDHUIS
Gemeente: Heemskerk
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Landschap NH
Gebruiker: Stichting ARG '40-'45
Functie: Museaal
Ontwikkeling: Opknapbeurt fort en restauratie herontwikkeling kruitmagazijn

FORT AAN DEN HAM
Gemeente: Uitgeest
Eigenaar Rijks Vastgoed Bedrijf (RVB)
Erfpacht: Stadsherstel A'dam
Gebruiker: Stichting Fort aan den Ham
Functie: Museum
Ontwikkeling: Genieloods wordt gerestaureerd en geschikt gemaakt voor nieuwe bestemming

FORT BIJ MARKENBINNEN
Gemeente: Alkmaar
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Gebruiker: stichting RBOC en FORTtreffelijk
Functie: Opleidingscentrum Brandweer, evenementen-locatie en escaperoom

FORT BIJ SPIJKERBOOR
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Natuurmonumenten
Gebruiker: Vrijwilligersgroep Fort bij Spijkerboor
Functie: Museaal, rondleidingen, genieloods verhuur vakantieappartementen
Ontwikkeling: onderhandeling met nieuwe ondernemer.

FORT AAN DE MIDDENWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruik kantoor en Carex
Functie: Natuurgebied
Ontwikkeling: naar B&B

FORT AAN DE NEKKERWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Landschap Waterland
Gebruiker / erfpacht: Fort Resort Beemster
Functie: Hotel en Wellnesscentre.

FORT AAN DE ST. AAGTENDIJK
Gemeente: Beverwijk
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Landschap NH / Stadsherstel A'dam
Gebruiker: Stichting Fort Pop
Functie: Oefenruimten muziek.

FORT BIJ KROMMENIEDIJK
Gemeente: Uitgeest
Eigenaar: Landschap NH
Erfpacht: Stadsherstel A'dam
Gebruikers: Heeren van Zorg, Landschap NH
Ontwikkeling: Bezoekerscentrum, kleinschalige horeca en woontrainingscentrum voor autistische jongeren.

FORT AAN DE JISPERWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Natuurmonumenten
Functie: Natuurgebied

FORT BENOORDEN PURMEREND
Gemeente: Beemster
Eigenaar: J. Bart BV
Gebruiker: Wijnimport J. Bart BV
Functie: Wijngroothandel

FORT BIJ KWADIJK (aardwerk, genieloods en fortwachterswoning)
Gemeente: Edam - Volendam
Eigenaar: Privé
Functie: Dumpstore

FORT BIJ VELSEN
Gemeente: Beverwijk
Eigenaar: Firma Kruk
Gebruiker: Firma Kruk
Functie: Opslag
Ontwikkeling: planontwikkeling rondom herbestemming

FORT BIJ EDAM
Gemeente: Edam-Volendam
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Gebruiker: Stichting Fort bij Edam
Functie: geen, rondleiding mogelijk
Ontwikkeling: In gesprek met gemeente en Staatsbosbeheer over de ontwikkeling van het fort.

FORT BIJ IJMUIDEN
Gemeente: Velsen
Eigenaar: Rijkswaterstaat
Gebruiker: PBN, Vrienden van Forteiland IJmuiden
Functie: Meetings, trainingen, escaperoom en museaal

FORT BENOORDEN SPAARNDAM
Gemeente: Velsen
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatieschap Spaarnwoude
Gebruiker: Stichting Krayenhoff
Functie: geen
Ontwikkeling: Oorspronkelijke ontwikkeling gestopt. Nieuw herbestemmingsproject gestart.

FORT ZUIDWIJKERMEER
Gemeente: Zaanstad
Eigenaar: Landschap NH
Gebruiker: Bourgondische lifestyle
Functie: Opslag
Ontwikkelingrestauratie fort t.b.v. opslag kazen, gereed medio 2020

FORT BEZUIDEN SPAARNDAM
Gemeente: Haarlem
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatieschap Spaarnwoude
Gebruiker: Café terras Fort Zuid), kinderopvang, kanovereniging
Functie: Horeca, kinderopvang, sport

KUSTBATTERIJ DIEMERDAM
Gemeente: Diemen
Eigenaar: Stadsherstel Amsterdam
Gebruiker: Paviljoen Puur
Functie: Horeca

KUSTBATTERIJ BIJ DURGERDAM (VUURTORENEILAND)
Gemeente: Amsterdam
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Functie: biologisch zomer- en winterrestaurant

FORT AAN HET PAMPUS
Gemeente: Gooise Meren
Eigenaar en beheerder: Stichting Pampus
Functie: Bezoekerscentrum en horeca
Ontwikkeling: Bezoekerscentrum vernieuwd en plan voor verduurzaming.

VESTING MUIDEN
Gemeente, eigendom en beheer: grootste deel Gooise Meren, Fort H particulier eigendom.
Functie: Horeca, museaal, jachthaven, verenigingsruimten, bedrijfsruimten en informatiepunt Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie
Ontwikkeling: Restauratie Oostelijke vestingwallen en het opknappen Vestingplein

FORT BIJ PENNINGSVEER
Gemeente: H'lemmerliede en Spaarnwoude
Eigenaar: Rijk (RVB)
Gebruiker: Stichting Penningsveer en diverse anderen
Functie: verblijfsaccommodatie en diverse andere functies.
Ontwikkeling: Fortwachterswoning is gerestaureerd. Rijksvastgoedbedrijf zet fort in de verkoop.

FORT BIJ DE LIEBRUG
Gemeente: H'lemmerliede en Spaarnwoude
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatie Spaarnwoude
Gebruiker: Divers
Functie: Wijnimport, bedrijfsruimte
Ontwikkeling: Fort komt is in ondererfpacht van Stadsherstel Amsterdam. Afronding restauratie eind 2019.

FORT A/D LIEDE
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar Rijksvastgoedbedrijf
Gebruiker: Rijkswaterstaat
Functie: Wegensteunpunt
Fort voorlopig niet beschikbaar voor nieuwe ontwikkeling

FORT BIJ VIJFHUIZEN
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: provincie NH
Erfpacht / gebruiker: St. Kunstfort Vijfhuizen, Restaurant 't Fort
Functie: Galerie, horeca, bedrijfsruimte en in genieloods multifunctionele ruimte

FORT BIJ HEEMSTEDE (aardwerk)
Gemeente: Haarlemmermeer
Gebruiker: N.v.t.
Functie: park, groen

BATTERIJ AAN DE SLOTERWEG
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: N.v.t.
Functie: broedplaatsen kunstenaars en commerciële activiteiten

FORT BIJ HINDERDAM
Gemeente: Weesp
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker en functie: N.v.t.

FORT COEHOORN (aardwerk)
Gemeente en eigenaar: Gooise Meren
Gebruik en functie: n.v.t.

BATTERIJ AAN DE IJWEG
Gemeente / eigenaar: Haarlemmermeer
Gebruiker: geen
Functie: geen

FORT BIJ UITHOORN
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Fort Amstelhoek
Gebruik: Fort Amstelhoek
Functie: Evenementen, opslag
Ontwikkeling: Recreatiebestemming met overnachtingsmogelijkheden, horeca in genieloods Ruimtelijke procedures gestart. Ontwikkeling vertraagd door proces vergunningverlening

VESTING WEESP (Fort aan de Ossenmarkt)
Gemeente en eigenaar: Weesp
Gebruiker: diverse verenigingen en bedrijven.
Functie: bedrijfs- en verengingsruimten, Museaal.

FORT BIJ HOOFDDORP
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: Stichting Fort van Hoofddorp
Functie: N.v.t.
Ontwikkeling: Wordt gerestaureerd en getransformeerd tot stadspark met horeca en openluchttheater. Realisatie medio 2020.

FORT BIJ AALSMEER
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: Stichting Crash, Boer Bos (Genieloods)
Functie: Museaal
Ontwikkeling: Gesprek met Stadsherstel over nieuwe functies ruimtes. Interne verhuizing Crash. Start herstel Genieloods.

FORT BIJ NIGTEVECHT
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Gedenk.Plaats
Functie: Gedenkplaats, vergaderlocatie en horeca.
Ontwikkeling: Nieuwe ondernemer is gestart met opbouwperiode van 3 jaar

FORT UITERMEER
Gemeente: Weesp
Eigenaar: provincie NH
Erfpacht: Stichting Uiteraard Uitermeer
Gebruiker: Restaurant Uit & Meer, Documentatiecentrum SvA (bibliotheek) en werkruimte aannemer Boskalis
Functie: Horeca, archief
Ontwikkeling: Keerkom gerestaureerd + bezoekersinfo deels gerealiseerd.

FORT BIJ KUDELSTAART
Gemeente: Aalsmeer
Eigenaar: Aalsmeer
Gebruiker: Zeilfort Kudelstaart BV
Functie: Jachthaven, Zeilfort
Ontwikkeling: Gestart met de restauratie door ontwikkelaar en gemeente.

FORT BIJ DE KWAKEL
Gemeente: Uithoorn
Eigenaar: Bar 't Fort
Gebruiker: Bar 't Fort, diverse verenigingen
Functie: horeca, verenigingsruimte
Ontwikkeling: dak hersteld.

FORT A/D DRECHT
Gemeente en eigenaar: Uithoorn
Beheerder: Stichting BHEU
Erfpacht terrein: Landschap NH
Gebruiker: Pannenkoekenfort, Drechtfort, st. Crea en anderen
Functie: Horeca, expositie- en verenigingsruimtes.
Ontwikkeling: Restauratie Genieloods en ontwikkeling nieuwe functie.

FORT IN DE BOTSHOL (aardwerk)
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar en beheerder: Natuurmonumenten
Functie: Natuurgebied

FORT WAVER-AMSTEL
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Krimpenfort wijnen
Functie: bedrijfsruimte

FORT AAN DE WINKEL
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Rijk (RVB)
Gebruiker: wordt gezocht
Ontwikkeling: Onderzoek Rijksvastgoedbedrijf naar openbare verkoop loopt

FORT ABCOUDE
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Stichting Fort Abcoude
Functie: Viscentrum gehandicapten (genieloods)
Ontwikkeling: Natuurmonumenten is in gesprek met gekozen ondernemers voor totale benutting van het fort Wordt gewerkt aan contract tussen Natuurmonumenten en ondernemers.

Fort is economisch benut
In ontwikkeling
Voornamelijk natuur
Geen nieuwe ontwikkelingen
Wijzigingen

forten en batterijen
inundatiesluizen / damsluizen
inundatievelden
huidige bebouwing
hoofdverdedigingslijn
verbinding naar forteilanden
Begrenzing Nationaal Landschap

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1885
Extern Zaak ID	1320758
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	13.a
Omschrijving	Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies
Organisatieonderdeel	AD/CC

Bijlagen
Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies
Brief aan PS over onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	9 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid.
De provincie Noord-Holland wil mede van andere provincies leren waar mogelijke kwetsbaarheden zitten en welke maatregelen daartegen kunnen worden ingezet.
Het college heeft besloten om Interne Audit een onderzoek uit te laten voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. In het onderzoeksplan is de opdrachtformulering uitgewerkt.

Provincie
Noord-Holland

Onderzoeksplan

Ondermijning en Weerbaarheid van provincies

Opdrachtgever:
Gedeputeerde Staten

Opdrachtnemer:
Ed Elferink, programmamanager Interne Audit

Onderzoekers:
Ed Elferink
Marco van Beesten

Datum:
26 november 2019

Status:
Concept

Inhoudsopgave

1 Opdrachtformulering 3

1.1 Inleiding en context 3

1.2 Doelstelling 3

1.3 Onderzoeksvraag 3

1.4 Object en scope van onderzoek 4

1.5 Referentiekader en werkwijze 4

2 Beheersaspecten 5

2.1 Organisatie 5

2.2 Informatie 5

2.3 Tijd 5

2.4 Kwaliteit 5

2.5 Geld 5

1 Opdrachtformulering

1.1 Inleiding en context

In het bijgestelde Auditjaarplan 2019-2020 is een onderzoek naar ondermijning aangekondigd. Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid. Er is steeds meer aandacht vanuit de landelijke politiek, politie en justitie naar ondermijnende criminaliteit. Bijna dagelijks hoor je vormen van ondermijning op het nieuws. Risicovol zijn bijvoorbeeld vastgoed- en horecabedrijven, leegstaande boerenschuren, havens, bedrijventerreinen, recreatieparken en makelaarskantoren.

Er zijn ook vormen van ondermijning zonder een aanwijsbaar crimineel economisch motief maar die een risico vormen voor de integriteit van het openbaar bestuur en onze samenleving. Dan gaat het bijvoorbeeld om omkoping, intimidatie of bedreiging bij aantasting of juist doordrukken van individuele belangen. Het begrip ondermijning wordt in paragraaf 1.4 nader toegelicht.

Bij de provincie Noord-Holland (hierna: PNH) lopen momenteel twee sporen ter versterking van de provinciale weerbaarheid tegen ondermijning:

- Het eerste spoor is in opdracht van de Kabinetschef naar buiten gericht. Het richt zich op de provinciale bijdrage aan het vergroten van de weerbaarheid van gemeenten in Noord-Holland.
- Het tweede spoor is in opdracht van de Coördinator integriteit naar binnen gericht. Het richt zich op de kwetsbaarheden in de kerntaken van PNH en de gemeenschappelijke regelingen.

Op advies van de Auditstuurgroep is aan Interne Audit gevraagd om een derde onderzoek uit te voeren binnen het thema ondermijning. Het college heeft vervolgens Interne Audit opgedragen om in 2019 een onderzoek uit te voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. En dan in het bijzonder hoe de provincies hun kwetsbaarheid verkleinen en weerbaarheid vergroten.

Het voorstel is besproken met de Kabinetschef en de Coördinator integriteit van PNH. Zij zien dit als een goede toevoeging aan de al lopende onderzoeken. Enerzijds kan het de kennis over ondermijning bij de provincie vergroten. Anderzijds geeft het inzicht in de beheersmaatregelen van andere provincies waarvan PNH kan leren om haar eigen weerbaarheid te vergroten.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is tweeledig:

- Inzicht bieden in welke provinciale processen kwetsbaar zijn voor ondermijning en wat de achterliggende oorzaken hiervan zijn.
- Het aanreiken van beheersmaatregelen vanuit andere provincies om de eigen kwetsbaarheid op het gebied van ondermijning te verkleinen en de weerbaarheid te vergroten.

1.3 Onderzoeksvraag

De volgende onderzoeksvraag staat in dit onderzoek centraal:

Wat kan de provincie Noord-Holland leren van de andere provincies over het thema ondermijning om de kwetsbaarheid van de eigen organisatie te verkleinen en de weerbaarheid te vergroten?

De volgende vragen aan de provincies beantwoorden de centrale vraagstelling:

1) Wat verstaan jullie als provincie onder het begrip ondermijning?
2) Wie is eindverantwoordelijk voor het provinciaal beleid en de aanpak van ondermijning?
3) Wat voor beleid hebben jullie als provincie ontwikkeld voor de aanpak van ondermijning?
4) Welke financiële middelen hebben jullie ter beschikking voor de aanpak van ondermijning? Dit kunnen zowel incidentele als structurele gelden zijn.
5) Hoeveel tijd/capaciteit besteedt de provincie aan de aanpak van ondermijning en welke afdelingen en functionarissen voeren dit beleid uit? Dit kan ook een uitbestede partij zijn.
6) a) Welke provinciale processen en functies zijn kwetsbaar voor ondermijning?
   b) Wat maakt deze processen en functies kwetsbaar voor ondermijning en waarom?
7) a) Welke beheersmaatregelen (of activiteiten) heeft de provincie getroffen om de eigen kwetsbaarheid op het gebied van ondermijning te verkleinen en de weerbaarheid te vergroten? Graag zo volledig mogelijk toelichten.
   b) Hebben deze maatregelen het gewenste resultaat of effect opgeleverd? Graag toelichten met voorbeelden van effectieve maatregelen en voorbeelden van niet-effectieve maatregelen.
8) Welke risico's zie je bij de huidige aanpak van ondermijning door provincies?
9) Welke verbetermogelijkheden zie jij bij de huidige aanpak van ondermijning door provincies?

Met de informatie van de andere provincies kan PNH bepalen welke activiteiten en maatregelen een meerwaarde kunnen opleveren naast de huidige inspanningen rond het thema ondermijning.

1.4 Object en scope van onderzoek

Het object van onderzoek is de aanpak van provincies om de kwetsbaarheid van de provincies op het gebied van ondermijning te beperken en de weerbaarheid te vergroten.

<u>Scope</u>

Het onderzoek richt zich primair op de interne weerbaarheid van provincies. Dit zijn provinciale processen, beleidskaders en beheersmaatregelen die betrekking hebben op het thema ondermijning en die gericht zijn op het versterken van de weerbaarheid van de eigen provinciale organisatie.

Buiten de scope van dit onderzoek valt:

- de externe weerbaarheid van provincies; provinciaal beleid dat gericht is op het ondersteunen van gemeenten bij het vergroten van hun weerbaarheid tegen ondermijning;
- het handelen van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten;
- het provinciaal weerbaarheidsbeeld van PNH en de publieke verbonden partijen (dit wordt al in beeld gebracht door een extern bureau; dit is onderdeel van spoor 2 uit paragraaf 1.1).

<u>Begrip ondermijning</u>

Er bestaat geen eenduidige definitie van het begrip ondermijning. Het omschrijven van ondermijning maakt deel uit van dit onderzoek om onder meer een vergelijking te kunnen maken tussen de provincies.

Bij PNH heeft het projectteam Versterking Kwaliteit & Integriteit Lokaal Bestuur de volgende definitie geformuleerd voor ondermijning om het project focus te geven:

'Het door criminelen doelbewust verstoren of laten disfunctioneren van de overheid en het openbaar bestuur of misbruik maken van kwetsbaarheden hierbinnen.'

In opdracht van de Minister van Justitie en Veiligheid heeft de Raad van State onlangs een advies uitgebracht over de rol van gemeenten in de bestuurlijke en integrale aanpak van ondermijning. In hun adviesrapport noemen zij de volgende kenmerken van ondermijnende criminaliteit:

- het gaat om georganiseerde criminaliteit (zij het vooral georganiseerd in flexibele netwerken en niet zozeer in hiërarchieën),
- waarmee meestal grote hoeveelheden geld worden verdiend,
- waarbij de criminele activiteiten en de gehanteerde methodes kunnen wisselen. Zij worden bepaald door winstgevendheid en de kans om onopgemerkt te blijven,
- waarbij de grote winsten worden gebruikt om de bovenwereld te ondermijnen (witwaspraktijken, normvervaging binnen gemeenschappen en wijken, inschakeling van advocaten, accountants en notarissen),
- en waarbij de ondermijning ook dreigt door te werken naar de overheid (corruptie, aantasting van integriteit).

1.5 Referentiekader en werkwijze

Het is een inventariserend onderzoek zonder oordeelsvorming. Een referentie- of toetsingskader is hier niet nodig.

De deelvragen uit paragraaf 1.3 leggen wij als vragenlijst met een begeleidende brief per mail voor aan de provinciemedewerkers die zich bezig houden met ondermijning. Deze contactpersonen zijn in het vooronderzoek geïnventariseerd. In de vragenlijst vragen we ook om onderbouwende documentatie mee te sturen.

Aan de hand van de response en resultaten zullen we bepalen met welke provincies we telefonisch contact opnemen en welke ‘actieve’ provincies we gaan bezoeken voor een nadere toelichting.

Daarna zullen we alle verkregen inzichten en informatie gaan analyseren. Op basis van de analyse zullen we mogelijke beheersmaatregelen tegen ondermijning identificeren die van meerwaarde kunnen zijn voor PNH. Het resultaat is een adviesrapportage die de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen beantwoord.

2 Beheersaspecten

2.1 Organisatie

Ed Elferink en Marco van Beesten van Interne Audit voeren dit onderzoek uit. Er is een ambtelijke begeleidingsgroep ingesteld die bestaat uit de Coördinator integriteit, Kabinetschef en een Beleidsadviseur Kabinet die zich bezig houdt met ondermijning en het versterken van het lokale bestuur. De begeleidingsgroep heeft een adviesrol bij het onderzoeksplan en een controlerende rol bij het onderzoeksrapport. Deze laatste rol is het wederhoor op de juistheid en volledigheid van de onderzoeksresultaten en verhoogt de kwaliteit en navolgbaarheid van het eindrapport.

2.2 Informatie

Om tot dit onderzoeksplan te komen is de richting en de context van het onderzoek afgestemd met de begeleidingsgroep en de Commissaris van de Koning als opdrachtgever.

Op basis van de uitkomsten van de werkzaamheden zoals genoemd in paragraaf 1.5 wordt het concept onderzoeksrapport opgesteld. De bevindingen en conclusies worden besproken met de begeleidingsgroep en de opdrachtgever. In deze besprekingen wordt ook gesproken over de mogelijke aanbevelingen. Na verwerking van de reacties nodigen wij de opdrachtgever uit zijn reactie te geven op het definitieve rapport. De begeleidingsgroep zal de reactie voorbereiden.

Het definitieve rapport bieden wij met reactie opdrachtgever ter besluitvorming aan GS aan. De onderzoeksresultaten zullen wij ook aan de ondervraagde provinciemedewerkers presenteren in de door hun aangekondigde kennismakingsbijeenkomst in het eerste kwartaal van 2020.

2.3 Tijd

Het streven is om eind januari 2020 het conceptrapport aan de begeleidingsgroep op te leveren. En dan eind februari 2020 het definitieve rapport ter vaststelling aan het college van GS aan te bieden.

2.4 Kwaliteit

Interne Audit conformeert zich aan de geldende provinciale regels zoals integriteit en aan de beroepsstandaarden voor auditors. Programmamanager Interne Audit is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoeksrapport en het dossier.

2.5 Geld

Het onderzoek wordt uitgevoerd door de provinciale auditors. Er is geen externe inhuur ingepland.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. M.A. van Beesten
AD/CC

Telefoonnummer +31235143351
beestenm@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 4 DEC. 2019

Kenmerk
1320758/1320811

Uw kenmerk

Betreft: Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u het onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies toe.

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. Ook de provincies hebben hiermee te maken. Wij hebben Interne Audit opgedragen een onderzoek uit te voeren naar de aanpak van ondermijning door de andere provincies. De uitkomsten van dat onderzoek moeten ons meer inzicht geven in:

- de processen en functies die kwetsbaar zijn op dit gebied;
- de mogelijkheden om onze weerbaarheid daartegen te vergroten.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

1 bijlage(n)

Onderzoeksplan ondermijning en weerbaarheid provincies

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1968
Extern Zaak ID	1316273
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	13.b
Omschrijving	Juridische zaken: Brief GS aan PS inz. Jaarverslag 2018 hoor- en adviescommissie (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	CZ/JZ

Bijlagen
20190696_xnl276048_HAC-jaarverslag 2018_IR_V2 (002).pdf
Brief aan PS over HAC-jaarverslag 2018.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	16 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

De provincie heeft voor de afhandeling van bezwaarschriften een onafhankelijke hoor- en adviescommissie ingesteld. Deze commissie brengt jaarlijks een verslag uit van haar werkzaamheden. Het verslag wordt gepubliceerd op de provinciale website.

Provincie
Noord-Holland

JAAR VERSLAG HAC 18

Hoor- en adviescommissie

JAARVERSLAG 2018

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Middelen | Sector Juridische Dienstverlening

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
Provincie Noord-Holland
Xeroxmediaservices

Oplage
25 exemplaren

Haarlem, september 2019

VOORWOORD

Waarde lezer,

Voor u ligt het Jaarverslag van de Hoor- en Adviescommissie Noord-Holland (HAC) over 2018.

Het aantal bezwaarschriften dat de HAC in 2018 heeft binnengekregen loopt weer wat op ten opzichte van de voorgaande jaren. Vooralsnog is hier geen trend uit te halen. Eveneens is het aantal adviezen van de HAC in 2018 gestegen ten opzichte van 2017.

Ook dit jaar hebben gedeputeerde staten slechts één besluit genomen dat contrair is aan het advies van de HAC. Vermeldenswaard is tevens dat de vertegenwoordiging van GS tijdens de zittingen is verbeterd; er wordt dikwijls een goede uitleg gegeven over de motivering van de genomen besluiten. Evenals voorgaande jaren blijkt ook dit jaar dat de informele aanpak voor een eerste zeefwerking heeft gezorgd in de oplossing van bezwaren. 41% van de subsidiebezwaren en 13 % van de andere bezwaren zijn aldus afgehandeld. Het geringe percentage van de andere bezwaren is te verklaren door het feit dat de andere bezwaarschriften zich vaak minder lenen voor de informele aanpak omdat er meer partijen bij betrokken zijn of vanwege de bestuurlijk/politieke gevoeligheid. De noodzaak van de HAC laat zich hierbij gelden. De tweede zeefwerking is de procedure bij de HAC. Beide zeefwerkingen zijn effectief. Het aantal zaken dat uiteindelijk bij de rechtbank aanhangig wordt gemaakt en waarin een uitspraak wordt gedaan is namelijk zeer gering, te weten tussen de 2 à 3 %.

In 2018 heeft een drietal leden afscheid genomen van de HAC. Reden om weer voor nieuwe aanwas te zorgen. Eind 2018 hebben gedeputeerde staten daarom, na een succesvolle externe procedure, vier nieuwe leden voor de HAC benoemd die in 2019 aan de slag zullen gaan.

Ook heeft in 2018 een evaluatie van de HAC plaatsgevonden, waartoe de toenmalige commissaris van de Koning eind 2017, toen de (op dat moment volledig) externe HAC ruim drie jaar bestond, besloten had. De evaluatie heeft geleid tot enkele wijzigingen en aanvullingen van de verordening waarop de HAC gestoeld is. Het gaat dan met name om de vergoedingen van de HAC-leden en -voorzitters per zitting of vergadering, eenmaal herbenoeming van vier jaar, benoeming met als bovengrens 70 jaar, het niet accepteren van giften, geschenken of diensten die de onafhankelijke positie kan beïnvloeden en een apart onderdeel waarin wordt bepaald dat, indien geen overeenstemming wordt bereikt over de inhoud van een advies, de stem van de kamervoorzitter de doorslag heeft. Wat betreft dit laatste zij vermeld dat dit in het bestaan van de externe commissie nog niet is voorgekomen.

Het secretariaat bestaat inmiddels uit vier secretarissen die beurtelings de zaken voorbereiden en een medewerker die o.a. de roosters maakt. De relatie van de HAC-leden met het secretariaat is onverminderd goed. De HAC is er van overtuigd dat dit de kwaliteit van de adviezen ten goede komt.

Ik wens u veel leesplezier.

Mw. mr. J. Hofland,
voorzitter

SAMENVATTING

HOOR- EN ADVIESCOMMISSIE

Aantal bezwaarschriften

In 2018 zijn bij de Hoor- en adviescommissie (hierna ook: HAC) 155 bezwaarschriften binnengekomen.

Vergelijking met vorige jaren

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal bezwaarschriften	155	139	129	173	151	186	142	201

Aantal uitgebrachte adviezen

In 2018 zijn er door de HAC 76 adviezen uitgebracht over de ingediende bezwaarschriften.

Vergelijking met vorige jaren

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal adviezen	76	48	57	108	78	83	62	87

Inhoud van de adviezen

Niet-ontvankelijk : 14
(Gedeeltelijk) gegrond : 14
(Geheel) ongegrond : 43
Herroepen : 5

Contrair

In 2018 is er door gedeputeerde staten één keer afgeweken van het advies van de HAC.

Verbeterpunten

Er zijn geen verbeterpunten ten aanzien van het primaire proces aan gedeputeerde staten doorgegeven.

De informele aanpak

Van de in 2018 binnengekomen subsidiebezwaren (22) is 41% op informele wijze opgelost (9 intrekkingen). Tevens zijn 18 subsidiebezwaren uit 2017 in 2018 ingetrokken. Van de andere dan de subsidiebezwaren is 13% op een informele wijze opgelost.

Uitspraak rechter

De rechter heeft in 2018 11 keer uitspraak gedaan over beslissingen op bezwaarschriften uit 2016/2017/2018. Het beroep is 7 keer ongegrond verklaard (de rechter was het eens met de beslissing op bezwaar) en 4 keer is het beroep gegrond verklaard (de rechter was het oneens met de beslissing op bezwaar), waarbij in één geval de rechter het niet was eens met de contraire beslissing op bezwaar. De rechter was van mening dat het advies van de HAC juist was.

Tijdigheid van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten

In 2018 is 96% van de adviezen tijdig dat wil zeggen binnen 9 of – na verdaging – 15 weken na afloop van de bezwaartermijn uitgebracht door de HAC.

In 2018 heeft in 85% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, d.w.z. binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – de wettelijk toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Vergelijking met vorige jaren

2017: 94% van de adviezen tijdig en 92% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2016: 91% van de adviezen tijdig en 75% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2015: 91% van de adviezen tijdig en 80% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2014: 92% van de adviezen tijdig en 87% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2013: 98% van de adviezen tijdig en 65% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2012: 98% van de adviezen tijdig en 91% van de heroverwegingsbesluiten tijdig
2011: 98% van de adviezen tijdig en 76% van de heroverwegingsbesluiten tijdig

CENTRAAL MELDPUNT KLACHTEN

In 2018 zijn er 42 klachten binnengekomen bij het Centraal Meldpunt Klachten (CMK).
Van deze 42 klachten hadden er 19 betrekking op gedrag van medewerkers. Deze 19 klachten zijn allen in behandeling genomen.
De overige klachten zijn door het CMK doorgezonden naar het juiste orgaan: de betreffende gemeenten of uitvoeringsdiensten of specifieke klachtmeldpunten. Soms heeft het CMK informatie gegeven om de klager verder te helpen of is de klager doorverwezen naar een deskundig loket.
18 Klachten zijn informeel afgehandeld, over één klacht is formeel door de HAC advies uitgebracht. In 50% van de klachten die in behandeling zijn genomen door het CMK, heeft klager terecht gewezen op gebreken in de wijze waarop ten opzichte van die klager is gehandeld. Alle klachten zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

In 2018 zijn de ingekomen klachten aanleiding geweest tot het nemen van de volgende acties: excuus aangeboden en uitvoeren van aanbevelingen van de HAC, excuus aangeboden en schadeverzoek alsnog in behandeling genomen, onzorgvuldige communicatie hersteld en informatie toegezonden, het opleggen van een rechtspositionele maatregel, misverstand in communicatie opgeheven, en excuus aangeboden voor het ontbreken van tussentijdse informatie in een langdurig besluitvormingsproces.

HOOR- EN ADVIESCOMMISSIE RECHTSPOSITIEBESLUITEN BESTUUR

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur (hierna ook: HAC-bestuur) adviseert over bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

In 2018 zijn er geen bezwaarschriften ingediend.

INHOUD

6 | Inleiding

7 | 1 Bezwaarschriften

7 | 1.1 Aantal bezwaarschriften per directie
8 | 1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften
8 | 1.3 Ingetrokken bezwaarschriften
8 | 1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften
8 | 1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

9 | 2 Adviezen over bezwaarschriften

9 | 2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie
9 | 2.2 Inhoud van de adviezen
10 | 2.3 Directie Beleid
11 | 2.4 Directie Beheer en Uitvoering
11 | 2.5 Directie Concernzaken
11 | 2.6 Algemeen Directeur
11 | 2.7 Kabinet
12 | 2.8 Omgevingsdiensten
12 | 2.9 Contraire zaken
12 | 2.10 Verbeterpunten
12 | 2.11 Termijnbewaking
13 | 2.11.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten
13 | 2.11.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten
13 | 2.12 De informele aanpak
14 | 2.13 Uitspraken rechtbank/ Raad van State n.a.v. bezwaren 2016/2017/2018
15 | 2.13.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter

16 | 3 Jaarverslag Centraal Meldpunt Klachten

16 | 3.1 Doel en rol van het Centraal Meldpunt Klachten
16 | 3.2 Afhandeling van klachten in 2018
16 | 3.2.1 Werkwijze
17 | 3.2.1a Cijfers over 2018
17 | 3.2.1b Toelichting bij de afgehandelde klachten
17 | 3.2.3 Nationale Ombudsman
18 | 3.3 Acties naar aanleiding van klachten in 2018
18 | 3.3.1 Doorzenden
18 | 3.3.2 Acties en maatregelen na klachtbehandeling

19 | 4 HAC rechtspositiebesluiten bestuur

20 | Bijlage A: samenstelling HAC per 31 december 2018

INLEIDING

Met dit jaarverslag wordt, ten behoeve van gedeputeerde staten en provinciale staten, uitvoering gegeven aan artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014. In dit artikel is bepaald dat de Hoor- en adviescommissie jaarlijks verslag van haar werkzaamheden uitbrengt aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Met dit jaarverslag wordt tevens uitvoering gegeven aan artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005. In dat artikel is de verplichting van de Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur opgenomen tot het uitbrengen van verslag van haar werkzaamheden aan gedeputeerde staten en provinciale staten van Noord-Holland.

Aangezien de Hoor- en adviescommissie ook advies uitbrengt over klachten die niet naar tevredenheid van de klager worden afgehandeld, wordt in het jaarverslag, in hoofdstuk 3, ook de afhandeling van de klachten opgenomen.

BEZWAARSCHRIFTEN

In 2018 zijn 155 bezwaarschriften ex artikel 7:1 Algemene wet bestuursrecht (Awb) binnengekomen. Deze 155 bezwaarschriften waren gericht tegen (vermeende) besluiten van of namens gedeputeerde staten.

Een vergelijking met voorgaande jaren laat de volgende ontwikkeling zien.

Vergelijking met vorige jaren

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal bezwaarschriften	155	139	129	173	151	186	142	201

Het aantal bezwaarschriften is in 2018 iets toegenomen ten opzichte van 2017.

Van deze 155 bezwaarschriften zijn er 26 ingetrokken, over 58 bezwaarschriften uit 2018 is advies uitgebracht door de HAC en 2 bezwaarschriften zijn doorgezonden aangezien een andere instantie bevoegd bleek te zijn. Er zijn dus nog 69 bezwaarschriften uit 2018 in behandeling/ aangehouden. Dit is een relatief groot aantal en dat is vooral een gevolg van het feit dat in november en december veel bezwaarschriften zijn ontvangen (35), die in 2018 nog niet afgedaan konden worden. Hiervan waren 11 bezwaarschriften ingediend door één bezwaarde. De bezwaarschriften die in aanmerking kwamen voor de informele aanpak zijn in overleg met bezwaarde aangehouden.

Op donderdag houdt een kamer van de Hoor- en adviescommissie zitting om de partijen te horen. Op dinsdag worden de gesprekken gehouden waarin de bezwaarschriften informeel worden behandeld.

1.1 Aantal bezwaarschriften per directie

Hieronder volgt een overzicht van de bezwaarschriften die in 2018 zijn binnengekomen bij de HAC met een splitsing naar directie.

Aantal ingediende bezwaarschriften per directie

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Directie Beleid	45*	26	8	17	23	12	14	33
Directie Beheer en Uitvoering (B&U)	8	21	-	20	7	55	-	-
Directie Subsidies, Vergunningen en Toezicht(SVT)*	-	-	5	114	103	115	127	167
Directie Middelen*	-	-		4	-	3	1	1
Statengriffie	-	-	2	-	3	-	-	-
Algemeen Directeur	1	-		-	-	1	-	-
Omgevingsdiensten	72	51	35	18	15	-	-	-
Directie Concern Zaken (CZ)	21	29	53					
Tijdelijk Cluster Groen**		-	26					
Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO)	6	12						
kabinet	2							

*Dit aantal is relatief hoog ivm planschade zaken N23
**De betreffende directie bestaat niet meer

1.2 Ambtelijk afgehandelde bezwaarschriften

De Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 biedt de mogelijkheid om bezwaarschriften ambtelijk af te handelen indien sprake is van een situatie ex artikel 7:3 van de Algemene wet bestuursrecht (het bezwaar is kennelijk niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond, bezwaarde wil niet worden gehoord of er is al volledig aan het bezwaar tegemoetgekomen en andere belanghebbenden kunnen daardoor niet in hun belangen worden geschaad); er wordt dan niet gehoord en niet geadviseerd door de HAC.
In 2018 is geen enkel bezwaarschrift ambtelijk afgehandeld

1.3 Ingetrokken bezwaarschriften

Van de 155 bezwaarschriften die in 2018 zijn binnengekomen, zijn er 26 ingetrokken. In hoofdstuk 2.12 “De informele aanpak” wordt nader ingegaan op de ingetrokken bezwaarschriften.

Aantal ingetrokken bezwaarschriften per directie in 2018

	2018
Directie CZ	9
Directie Beleid	7
Directie B&U	3
Omgevingsdiensten	6
RVO	1

1.4 Aangehouden of nog niet afgehandelde bezwaarschriften

Er zijn 69 bezwaarschriften aangehouden of nog in behandeling. Bezwaarschriften worden aangehouden omdat gedeputeerde staten en bezwaarde nog in overleg zijn over een mogelijke oplossing van het geschil. De bezwaarschriften die in november en in december 2018 zijn ontvangen, konden in 2018 nog niet worden afgehandeld (35 stuks).

1.5 Overslaan van de bezwaarschriftprocedure – rechtstreeks beroep

In 2018 is geen enkele keer verzocht om de bezwaarfase over te slaan.

2 ADVIEZEN OVER BEZWAARSCHRIFTEN

De HAC heeft 76 adviezen uitgebracht in 2018. Er zijn 18 adviezen uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2017 zijn ingediend, 58 adviezen zijn uitgebracht naar aanleiding van bezwaarschriften die in 2018 zijn ingediend.
Een vergelijking met voorgaande jaren geeft de volgende ontwikkeling te zien ten aanzien van het aantal uitgebrachte adviezen. Daarbij valt op dat het aantal uitgebrachte adviezen is gestegen. Dat komt doordat in 2018 ook meer bezwaarschriften zijn ingediend, maar ook doordat er in 2018 relatief veel adviezen zijn uitgebracht over bezwaarschriften uit 2017.

Vergelijking met vorige jaren

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal adviezen	76	48	57	108	78	83	62	87

2.1 Aantal uitgebrachte adviezen per directie

Omdat bezwaarschriften worden ingetrokken, doorgestuurd, ambtelijk worden afgedaan of nog in behandeling zijn aangezien ze in de maand november/ december zijn ontvangen, komt het aantal uitgebrachte adviezen niet overeen met het aantal ontvangen bezwaarschriften.

Aantal uitgebrachte adviezen per directie

	2018
Directie Beleid	29
Directie B&U	4
Directie CZ	7
Omgevingsdiensten	34
Algemeen Directeur	1
Kabinet	1

2.2 Inhoud van de adviezen

De HAC heeft 14 keer geadviseerd om het bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. De HAC heeft 46 keer geadviseerd het bezwaarschrift (geheel) ongegrond te verklaren, 16 keer is geadviseerd het bezwaarschrift (gedeeltelijk) gegrond te verklaren en 5 keer is geadviseerd het bestreden besluit te herroepen.

Een (gedeeltelijk) gegrond bezwaar betekent over het algemeen dat het besluit verbeterd moet worden, omdat bijvoorbeeld de motivering niet voldoende was. Een weigering blijft in zo'n geval een weigering alleen zal de weigering beter gemotiveerd moeten worden.

Een vergelijking met de voorgaande jaren levert het volgende beeld op.

Vergelijking met vorige jaren

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Niet-ontvankelijk	14	9	5	23	13	27	11	10
ongegrond	43	24	31	36	46	33	23	56
(gedeeltelijk) gegrond (niet herroepen)	14	14	4	34	14	11	5	13
herroepen	5	1	17*	15	5	12	23	8
Totaal	**76**	**48**	**57**	**108**	**78**	**83**	**62**	**87**

*waarvan 10 bezwaarschriften gericht waren tegen 1 besluit

Grafiek inhoud van de adviezen

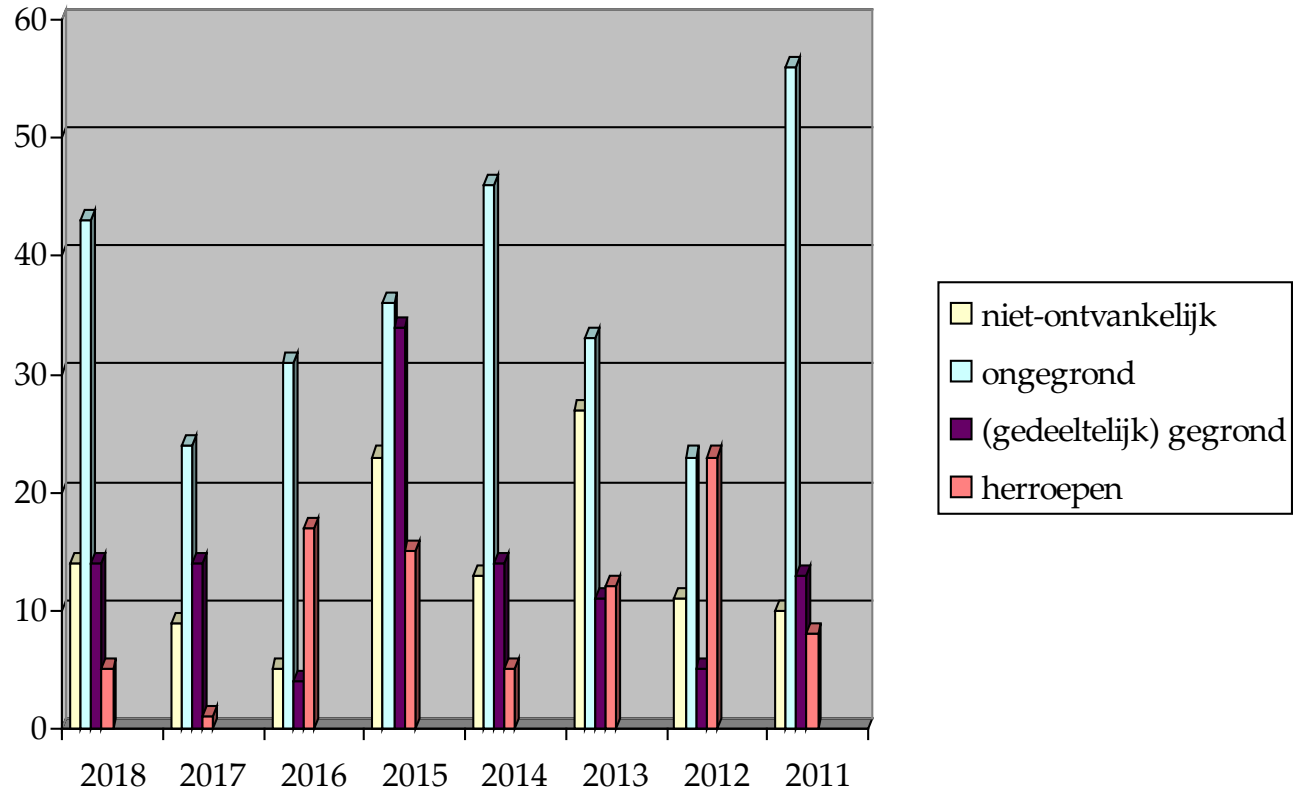

2.3 Directie Beleid

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie Beleid heeft de HAC het volgende geadviseerd.

onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	contrair
Planschade		5	2		
Wob	1	2	2	2	
Nadeelcompensatie		1			
handhaving		2			
Weigering verklaring geen bezwaar		2			
Ganzen Schiphol	4	6			
Totaal	**5**	**18**	**4**	**2**	

Advies om te herroepen

Hieronder zal kort worden ingegaan op de adviezen van de HAC om het bestreden besluit te herroepen.

Wob

Gedeputeerde staten hadden besloten de correspondentie tussen de adviesgroep en de stuurgroep niet openbaar te maken, aangezien het gaat om documenten voor intern beraad. Tijdens de hoorzitting bleek echter dat er geen inhoudelijke communicatie tussen de adviesgroep en de stuurgroep had plaatsgevonden. Aangezien documenten die niet onder het bestuursorgaan berusten niet verstrekt kunnen worden, adviseerde de HAC dat de weigering aangepast moest worden. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.

Wob

Gedeputeerde staten hadden besloten om een aantal documenten niet openbaar te maken. Teksten onder de plaatjes van een PowerPoint-presentatie werden niet openbaar gemaakt, aangezien dit persoonlijke beleidsopvattingen waren. De commissie was, gelet op de inhoud van de teksten onder de plaatjes van een PowerPoint-presentatie, van mening dat dit geen persoonlijke beleidsopvatting waren. De HAC adviseerde dan ook de gehele PowerPoint-presentatie openbaar te maken. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen.

2.4 Directie Beheer en Uitvoering

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie B&U heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	Contrair
verkeersbesluit		3	1		
ligplaatsbesluit					
Totaal		**3**	**1**		

2.5 Directie Concernzaken

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de directie CZ heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	Contrair
subsidie	2			2	
Vergoeding proceskosten					
Wet op het primair onderwijs	1	1	1		
Totaal	**3**	**1**	**1**	**2**	

Advies om te herroepen

Hieronder zal kort worden ingegaan op de adviezen van de HAC om het bestreden besluit te herroepen.

Subsidie

Gedeputeerde staten hadden besloten de verleende subsidie in te trekken, aangezien niet werd voldaan aan de verplichtingen behorende bij de subsidie. De commissie adviseerde dat de intrekking om doelmatigheidsredenen niet in stand kon blijven. Tijdens de zitting bleek namelijk dat het project voltooid was en dat het intrekken van de subsidie onevenredig was. Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen.

Subsidie

Gedeputeerde staten hadden de aangevraagde subsidie niet verleend, aangezien zij van mening waren dat het project niet voldeed aan de gestelde eisen. De HAC adviseerde om de subsidie alsnog te verlenen, aangezien uit de stukken en hetgeen op de zitting naar voren was gebracht voldoende is komen vast te staan dat project wel voldoet aan de gestelde eisen. Gedeputeerde staten hebben dit advies overgenomen.

2.6 Algemeen Directeur

Naar aanleiding van een bezwaarschrift gericht tegen een besluit van de Algemeen Directeur heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	Contrair
Wob			1		
Totaal			**1**		

2.7 Kabinet

Naar aanleiding van een bezwaarschrift gericht tegen een besluit van de commissaris van de Koning heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	Contrair
Wob		1			
Totaal		**1**			

2.8 Omgevingsdiensten

Naar aanleiding van de bezwaarschriften gericht tegen de besluiten van de Omgevingsdiensten heeft de HAC het volgende geadviseerd.

Onderwerp	Niet-ontvankelijk	Ongegrond	(gedeeltelijk) Gegrond	(gedeeltelijk) Herroepen	Contrair
Waterwet					
Last onder dwangsom		2	1	1	1
Handhaving		4	1		
Invordering dwangsom			1		
Wet natuurbescherming	2	9	2		
Sanering			2		
Omgevingsvergunning	4	4			
Gedoogbeschikking	1				
Totaal	**7**	**19**	**7**	**1**	

Advies om te herroepen
Hieronder zal kort worden ingegaan op het advies van de HAC om het bestreden besluit te herroepen.

Last onder dwangsom
De HAC was van mening dat de last onduidelijk was ten aanzien van twee overtredingen en dat hierdoor feitelijk sprake was van een dubbele last ten aanzien van dezelfde overtreding.

Contrair
Gedeputeerde staten hebben dit advies niet overgenomen. Het ging weliswaar om dezelfde overtreding, maar de ene last zag op het beëindigen van de overtreding en de andere op het voorkomen van de herhaling van de overtreding.

2.9 Contraire zaken

Gedeputeerde staten hebben in 1 geval (gedeeltelijk) contrair besloten aan het advies van de HAC (zie 2.8).
Het aantal contraire zaken is gelijk gebleven ten opzichte van 2017, toen hebben gedeputeerde staten ook in 1 geval het advies niet overgenomen.

2.10 Verbeterpunten

In het voorgaande is per directie aangegeven waarom de HAC adviseerde een besluit te herroepen. Uit de toelichting op deze adviezen zijn de verbeterpunten te halen voor de organisatie. Meest voorkomende gebreken blijven het motiveringsgebrek en de onzorgvuldige voorbereiding.

Halverwege 2011 is er gestart met de kwaliteitscyclus van bezwaar en beroep. Dat wil zeggen dat naar aanleiding van een informeel gesprek, een advies van de HAC en/of een uitspraak van de rechter de vakafdeling wordt gevraagd actief te reageren op een verbeterpunt. In 2018 zijn er geen verbeterpunten ten aanzien van het primaire proces onder de aandacht van gedeputeerde staten gebracht.

2.11 Termijnbewaking

Voor 2018 had de HAC zich ten doel gesteld om 90% van haar adviezen tijdig uit te brengen. Een advies is tijdig uitgebracht, indien dit is gebeurd tenminste drie weken voor afloop van de wettelijke beslistermijn. In hoofdstuk 2.11.1 wordt nader ingegaan op de tijdigheid van de adviezen en de beslissingen op bezwaar.

Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen
Op 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen in werking getreden. Dit betekent dat het niet tijdig beslissen (op bezwaar) financiële consequenties kan hebben.

In 2018 is 1 ingebrekestelling ontvangen. De ingebrekestelling was ingediend vanwege het niet tijdig nemen van een beslissing op bezwaar. Er is uiteindelijk € 1260,- betaald.

2.11.1 Tijdigheid van adviezen en heroverwegingsbesluiten

In 2018 heeft de HAC 96% van haar adviezen tijdig uitgebracht. In 2017 heeft de HAC 94% van haar adviezen tijdig uitgebracht. Vanaf 2014 is een advies als tijdig gekwalificeerd als het drie weken voor de beslistermijn is uitgebracht. Dit was twee weken. In 2018 heeft in 85% van de gevallen een tijdige heroverweging plaatsgevonden, d.w.z. binnen 6 weken (ambtelijk), binnen 12 weken of – na verdaging – de wettelijke toegestane 18 weken na afloop van de bezwaartermijn.

Het percentage van de tijdige heroverwegingen is gedaald ten opzichte van 2017. In 2017 lag dit percentage op 92%.

Tijdigheid van de adviezen en heroverwegingsbesluiten in procenten

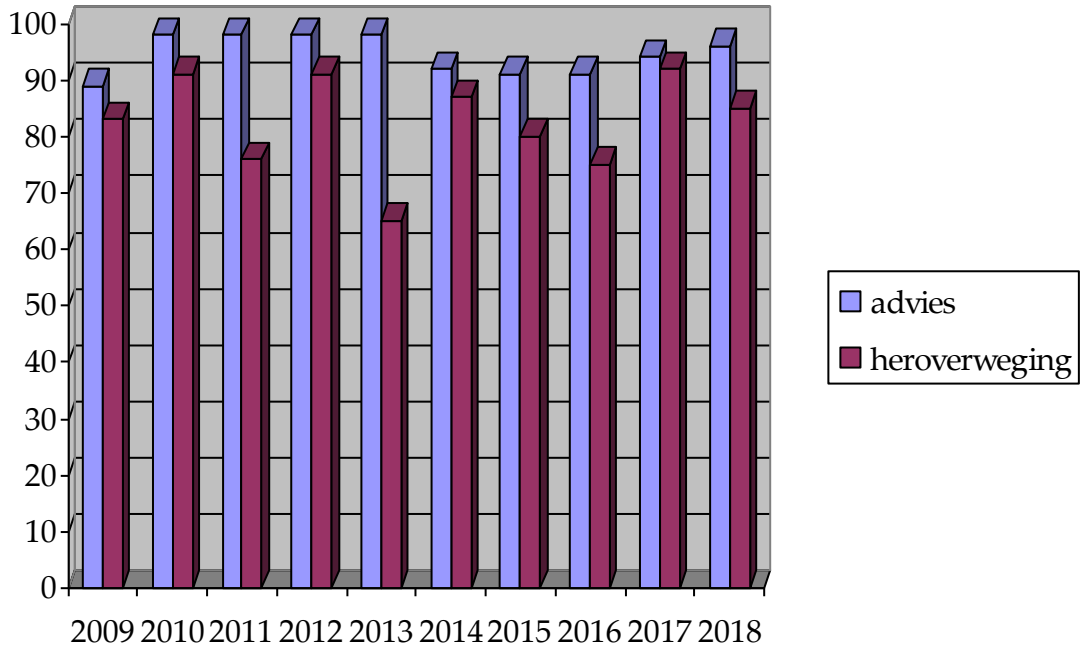

2.11.2 Telling van de adviezen en de heroverwegingsbesluiten

Als er tegen een besluit drie bezwaarschriften binnenkomen dan wordt er door de HAC één advies uitgebracht, maar in de tellingen gaan we uit van drie adviezen. Dit is gedaan omdat zodoende de tijdigheid beter berekend kan worden. Het is immers mogelijk dat in twee van de drie gevallen wel tijdig advies wordt uitgebracht. Er zijn dan twee adviezen tijdig en één advies te laat. Deze berekening is lastiger indien het uitgangspunt is dat er slechts één advies is uitgebracht. Dat zou immers betekenen dat één advies is uitgebracht dat voor 66,6 % tijdig is. De Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen maakt dit niet anders. Het is immers mogelijk dat één bezwaarschrift wel volledig is en het tweede bezwaarschrift niet. De termijn wordt dan opgeschort voor het incomplete bezwaarschrift maar loopt door voor het complete bezwaarschrift (aangenomen dat de bezwaartermijn reeds is verstreken).
Hetzelfde geldt overigens voor het heroverwegingsbesluit.

De ingetrokken bezwaarschriften zijn niet meegenomen bij de berekening van de tijdigheid van de adviezen/ heroverwegingsbesluiten. Er is immers geen advies uitgebracht en/ of een heroverwegingsbesluit genomen naar aanleiding van deze bezwaarschriften.

2.12 De informele aanpak

In 2007 is het team Bezwaar en beroep van de toenmalige sector Juridische Dienstverlening begonnen om meer aandacht te besteden aan het alternatief oplossen van geschillen. Onder het alternatief oplossen van geschillen wordt begrepen de beëindiging van een bezwaarprocedure anders dan door een beslissing op het bezwaarschrift.
Op 1 maart 2009 is het alternatief oplossen van geschillen “geformaliseerd” door de start van de pilot “oplossen op maat”. Bij deze alternatieve geschiloplossing krijgen bezwaarmakers tegen subsidiebesluiten gelegenheid tot een gesprek met vertegenwoordigers van gedeputeerde staten onder onafhankelijke gespreksleiding alvorens, indien nog nodig, de bezwaarprocedure te benutten.

In 2010 is besloten de informele aanpak als standaardprocedure te gebruiken bij de afhandeling van bezwaarschriften gericht tegen subsidiebesluiten onder de naam De Informele Aanpak. In 2011 is besloten De Informele Aanpak uit te breiden naar andere dan subsidiebezwaren.

Van de in 2018 binnengekomen subsidiebezwaren is 41% in 2018 op informele wijze opgelost (9 intrekkingen). Er zijn in 2018 ook nog 18 (subsidie)bezwaarschriften die in 2017 zijn ingediend ingetrokken, als gevolg van de informele aanpak. Tevens is 13% van de overige bezwaren op informele wijze opgelost (17 intrekkingen).

Hoewel de informele aanpak ook is uitgebreid naar de andere dan subsidie-bezwaren, ligt bij deze zaken het percentage dat informeel is opgelost beduidend lager, namelijk 13% (17 intrekkingen). Dit heeft vooral te maken met het feit dat er bij deze bezwaren vaker contra-indicaties (bestuurlijke/politieke gevoeligheid bijvoorbeeld) zijn en er vaak meerdere partijen betrokken zijn bij het bestreden besluit.
Ook bij andere overheden blijkt de informele aanpak in dit soort zaken minder vaak toegepast te kunnen worden.

2.13 Uitspraken rechtbank/ Raad van State n.a.v. bezwaren 2016/2017/2018

(hoger) Beroep ongegrond

Wob
Gedeputeerde staten hadden naar aanleiding van een Wob-verzoek een aantal documenten, al dan niet geanonimiseerd, openbaar gemaakt en een mail niet openbaar gemaakt. De HAC adviseerde om de niet openbaar gemaakte mail wel te verstrekken. De HAC was tevens van mening dat bezwaarde onvoldoende aannemelijk had gemaakt dat er meer documenten zouden moeten zijn die openbaar gemaakt hadden moeten worden. Gedeputeerde staten hebben het advies overgenomen. Bezwaarde tekende beroep aan, aangezien hij van mening was dat er meer documenten zouden moeten zijn over het betreffende onderwerp.
De rechtbank verklaarde het beroep ongegrond.

Wob
Gedeputeerde staten hadden besloten een aantal documenten niet te verstrekken. De HAC adviseerde een aantal documenten wel openbaar te maken. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De rechtbank constateerde dat bepaalde passages in documenten niet openbaar werden gemaakt, maar dat dezelfde passages ook voorkwamen in documenten die wel openbaar waren. Om die reden werd het beroep bij de rechtbank (in 2017) dan ook gegrond verklaard.
Er is vervolgens hoger beroep aangetekend, aangezien appellant van mening was dat meer documenten openbaar gemaakt hadden moeten worden.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het ingestelde hoger beroep ongegrond.

Subsidie
Gedeputeerde staten hadden de subsidie voor een project geweigerd, aangezien het project niet voldeed aan de eisen van de betreffende verordening. De HAC adviseerde het besluit in stand te laten, maar wel de motivering aan te passen. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De rechtbank verklaarde het ingestelde beroep ongegrond.

Subsidie
Gedeputeerde staten hadden de subsidie geweigerd, aangezien de verstrekte gegevens onjuist dan wel onvolledig waren. De KvK-nummers bleken niet te kloppen. De HAC adviseerde het bestreden besluit in stand te laten. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De rechtbank verklaarde het beroep ongegrond; de aanvrager is verantwoordelijk voor het correct en juist invullen van de aanvraag.

Handhaving
Gedeputeerde staten hadden geweigerd om handhavend op te treden ten aanzien van een luchthaven. De HAC adviseerde het bestreden besluit in stand te laten. Er was geen sprake van een overtreding van een wettelijk voorschrift waarvan het college het bevoegde gezag was. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De rechtbank verklaarde het beroep ongegrond.

Planschade
Gedeputeerde staten hadden planschade toegekend. De HAC was van mening dat de hoogte van de planschade op een juiste wijze was berekend. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De rechtbank was het hiermee eens en verklaarde het beroep ongegrond.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het hoger beroep ook ongegrond.

Gedoogbevel
Gedeputeerde staten hadden een gedoogbevel opgelegd om asbest te verwijderen. De HAC adviseerde het bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. De handelingen waar het gedoogbevel op zag waren al uitgevoerd en het gedoogbevel zag nadrukkelijk niet op het verwijderen van al het asbest. Gedeputeerde staten hadden het advies overgenomen.
Bezwaarde stelde beroep in, aangezien zij van mening was dat al het asbest weggehaald moest worden.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het beroep ongegrond.

(hoger) Beroep gegrond

Subsidie
Gedeputeerde staten hadden bij de vaststelling van de subsidie een boete opgenomen, aangezien bezwaarde bij zijn verzoek tot vaststelling van de subsidie niet-subsidiabele kosten had opgenomen. De HAC was van mening dat bezwaarde niet te kwader trouw was en dat bezwaarde door het opleggen van een boete onevenredig zwaar werd getroffen. De HAC adviseerde dan ook geen boete op te leggen.
Gedeputeerde staten hadden besloten het advies niet over te nemen. Zij waren van mening dat een boete alleen niet kan worden opgelegd als bezwaarde geen schuld heeft aan het opnemen van niet-subsidiabele kosten. Het feit dat bezwaarde niet te kwader trouw heeft gehandeld, wil niet zeggen dat bezwaarde geen schuld heeft aan het opnemen van niet-subsidiabele kosten. Daar komt bij dat de EU-regeling geen ruimte geeft om een evenredigheidstoets uit te voeren.
De rechtbank verklaarde het beroep gegrond, maar om een andere reden dan de HAC.
De rechtbank was van mening dat verweerders de controleverordening niet juist hadden toegepast en dat om die reden geen boete opgelegd kon worden.
Gedeputeerde staten hebben vervolgens beroep aangetekend tegen de uitspraak van de rechtbank.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het beroep ongegrond. De Afdeling was van mening dat de boete onterecht was opgelegd, aangezien appellant geen schuld had aan het opnemen van niet-subsidiabele kosten.

Wet natuurbescherming
Gedeputeerde staten hadden een ontheffing verleend voor het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaats en/of rustplaatsen van de dwergvleermuis. De HAC adviseerde het bestreden besluit in stand te laten. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De voorzieningenrechter schorste de ontheffing. Appellanten kregen het voordeel van de twijfel, aangezien de gewraakte kap van de bomen wel uitgesteld kon worden.

Invorderingsbesluit
Gedeputeerde staten hadden verbeurde dwangsommen ingevorderd. De HAC adviseerde de invorderingsbesluiten in stand te laten, hoewel het twijfelachtig was of het invorderingsbesluit aan het juiste bedrijf was gericht. De HAC was echter van mening dat de moeder- en de dochtermaatschappij dusdanig met elkaar verweven waren, dat geconcludeerd kon worden dat het juiste bedrijf was aangeschreven. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het beroep gegrond; de gestelde verwevenheid tussen de bedrijven is er niet.

Verzoek intrekken last onder dwangsom
Gedeputeerde staten hadden besloten het verzoek om de last onder dwangsom in te trekken af te wijzen. De verwevenheid tussen de moeder- en de dochtermaatschappij maakt dat er wel overtredingen van de opgelegde last zijn geconstateerd.
De HAC adviseerde het bestreden besluit in stand te laten. Gedeputeerde staten hadden dit advies overgenomen.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het beroep gegrond; aangezien er geen sprake is van verwevenheid, is er ook geen sprake geweest van overtredingen van de opgelegde last onder dwangsom. Er was dan ook geen reden om de last onder dwangsom te handhaven.

2.13.1 Conclusie naar aanleiding van de uitspraken van de rechter
De meeste beroepszaken worden ongegrond verklaard door de rechter. Het is vooral opvallend dat gedeputeerde staten, nadat zij eerder contrair waren gegaan aan het HAC-advies, ook hoger beroep hebben aangetekend tegen de uitspraak van de rechtbank.
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaarde het hoger beroep echter ongegrond.

3 JAARVERSLAG CENTRAAL MELDPUNT KLACHTEN 2018

3.1 Doel en rol van het Centraal Meldpunt Klachten

In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is in artikel 9:1 geregeld: “Een ieder heeft het recht om over de wijze waarop een bestuursorgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem of een ander heeft gedragen, een klacht in te dienen bij dat bestuursorgaan.”
Sinds 2002 opereert binnen de provincie Noord-Holland het Centraal Meldpunt Klachten (CMK) als meldpunt voor het indienen van klachten in de zin van de Awb, die gericht zijn tegen gedragingen van provinciale medewerkers of bestuurders. Het CMK is ondergebracht bij de sector Juridische Zaken van de directie Concernzaken.

Regelmatig blijkt dat het onduidelijk is wat onder het begrip “klacht” wordt verstaan. Vaak wordt het begrip te eng opgevat. Een klacht is in die beperkte opvatting alleen een uiting van onvrede over bejegening: hoe iemand te woord is gestaan bijvoorbeeld.

Onder een gedraging valt echter elk handelen of nalaten. Het kan feitelijk handelen betreffen maar ook gedrag i.v.m. publiek- of privaatrechtelijke rechtshandelingen. De gedraging moet in het verleden liggen, zodat niet geklaagd kan worden over een in de toekomst te verwachten gedraging. En algemene wensen (niet individualiseerbaar) over het optreden c.q. beleid van een bestuursorgaan, hebben geen betrekking op de wijze waarop een bestuursorgaan zich heeft gedragen en vallen dus niet onder het bereik van titel 9.1 Awb.

Voor het CMK geldt een behandelprotocol dat uitgaat van een twee-fasen model, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de bemiddelingsfase en de formele fase. Het CMK treedt op in de bemiddelingsfase. In de formele fase wordt de klacht behandeld met inschakeling van de onafhankelijke Hoor- en adviescommissie Noord-Holland (HAC).

3.2 Afhandeling van klachten in 2018

3.2.1. Werkwijze

De provincie Noord-Holland wil klachten over haar wijze van optreden op een zorgvuldige manier behandelen. Het CMK probeert eerst informeel door bemiddeling een oplossing te vinden. Deze werkwijze sluit aan bij de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman, namelijk dat klachtbehandeling laagdrempelig en informeel dient te zijn. En zich kenmerkt door een persoonlijke, betrokken en oplossingsgerichte houding van de overheid.

Het CMK heeft voor het zoeken naar een informele wijze van oplossen van de kwestie een aantal mogelijkheden: telefonische bemiddeling, schriftelijke bemiddeling of een bemiddelingsgesprek.
Het CMK bekijkt samen met klager en beklaagde en diens leidinggevende welke vorm van bemiddeling het meest geschikt is. Via telefoon en e-mail is al veel op te lossen: het CMK treedt dan op als intermediair of er is direct contact tussen klager en beklaagde die samen tot een oplossing komen. Een andere mogelijkheid is het houden van een bemiddelingsgesprek tussen klager en beklaagde onder gespreksleiding van het CMK.

Als bemiddeling niet lukt of geen geschikte aanpak is, gaat de klacht voor behandeling naar de HAC. Een kamer uit de HAC hoort klager en beklaagde. Daarna wordt een rapport van bevindingen - vergezeld van een advies en eventuele aanbevelingen aan gedeputeerde staten - gezonden, waarna gedeputeerde staten de klager in kennis stellen van hun conclusies. Gedeputeerde staten mogen afwijken van het advies van de HAC.

Is een klager het niet eens met het oordeel en de conclusies van gedeputeerde staten over de klacht, dan kan hij terecht bij de Nationale Ombudsman.

Het CMK rapporteert kwantitatief en anoniem over de ingediende klachten aan de directie in het kader van de reguliere managementrapportages vanuit de organisatie.

3.2.2a. Cijfers 2018 en eerdere jaren

Afhandeling klachten	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
CMK	19	13	24	31	30	37	31	26
HAC	1	1	1	4	1	3	4	
Nog in behandeling	0	0	2	1	5	3	3	1

3.2.2b. Toelichting tabel Afhandeling klachten

De bovenstaande tabel laat o.a. het aantal en de wijze van afhandeling van de in 2018 ingekomen klachten zien. In dat jaar zijn er in totaal 19 klachten over gedrag van een medewerker binnengekomen bij het CMK, waarvan 3 via de Nationale Ombudsman.
Bij 1 van de 19 klachten werd de HAC betrokken (de formele fase). Het klaagschrift werd door de HAC deels gegrond en deels ongegrond geacht. Gedeputeerde staten hebben dit oordeel van de commissie overgenomen inclusief de twee aanbevelingen van de commissie. De ene aanbeveling is er scherp op te blijven letten dat verzoeken, met name die per e-mail binnenkomen, tijdig en adequaat beantwoord worden. De andere aanbeveling is om in toekomstige situaties meer aandacht te hebben voor het belanghebbenden-vraagstuk en waar nodig burgers eerder te wijzen op het feit dat zij, i.v.m. de ontvankelijkheid van hun bezwaarschrift, in juridische zin belanghebbend moeten zijn.

De neergaande lijn in het aantal klachten dat vanaf 2013 binnenkomt, heeft zich niet voortgezet. Klachten zijn zo verschillend van aard dat het niet goed mogelijk is om de fluctuaties in het aantal ingekomen klachten te verklaren. Aparte vermelding verdient dat de wijze van klachtafhandeling door een sector, aanleiding kan zijn om een aanvullende klacht bij het CMK in te dienen. Dit kwam meer dan eens voor. Een klacht wordt in zulke gevallen niet opgepakt of er komt in de ogen van klager pas heel laat of een ongepaste reactie van de kant van de provincie.
Na tussenkomst van het CMK hebben de betreffende sectoren de oorspronkelijke klacht en de aanvullende klacht, gericht tegen de onzorgvuldige klachtafhandeling, goed opgepakt.

De in 2018 ingekomen klachten zijn, net zoals in de voorafgaande jaren, binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

3.2.3. Nationale Ombudsman

De Nationale Ombudsman (NO) heeft in dit verslagjaar voor 3 zaken aandacht gevraagd bij de provincie.
Eén zaak had betrekking op het onvolledig reageren op vragen van klager door een gemeente en de provincie gezamenlijk. Beide overheden kregen een termijn om gemotiveerd te reageren op de vragen van klager.

De tweede zaak betrof een zaak die al jaren speelt bij de provincie. Het handelen van de provincie is getoetst doordat klaagster zelf naar de NO is gestapt. Het oordeel van de NO was als volgt: “Daarnaast vindt de ombudsman dat de provincie in redelijkheid heeft kunnen beslissen om niet meer te reageren op uw vragen over (...). Dat neemt niet weg dat u de provincie wel voor andere vragen en kwesties kunt benaderen en dat daar dan op gereageerd zal worden”. Deze casus laat zien dat een klachtdossier uiteindelijk gesloten kan worden, d.w.z. dat onder voorwaarden besloten kan worden om niet meer te reageren op klachten van een bepaalde burger over een bepaalde casus. Het CMK had destijds in deze kwestie de voorgenomen handelwijze tot sluiting van het dossier eerst afgestemd met de NO.

Een derde zaak betrof een klacht waarin via een internetlink was doorverwezen naar de politie. De NO vond dat de klacht in behandeling gegeven had moeten worden. Het CMK heeft daarop de klacht pas integraal doorgestuurd naar de politie, nadat klaagster daarmee had ingestemd. Het CMK is nl. van mening dat bij integraal doorzenden van een klacht aan een andere organisatie dan de provincie eerst een afweging moet plaatsvinden of daarvoor toestemming gevraagd moet worden aan een klager, omdat met het doorzenden o.a. zijn naam automatisch bekend wordt. Uit het oogpunt van behoorlijkheid is in deze casus klaagster geïnformeerd over het plan tot in behandeling geven van de klacht bij de politie en de mogelijke gevolgen daarvan voor de privacy van de klaagster.

De NO heeft een overzicht opgemaakt van de klachten, vragen en verzoeken die tussen 1 januari en 31 december 2018 zijn ontvangen over de provincie Noord-Holland. Klachtbehandeling dient volgens de NO twee doelen: de burger (op weg) helpen en leren van de klachten. Het bereiken van een oplossing staat daarbij voorop. Schriftelijke klachtbehandeling, gericht op het geven van een oordeel, is uitzondering geworden bij de NO. Vaak wordt dus met de provincie contact opgenomen, zonder daarbij gebruik te maken van de formele onderzoeksbevoegdheid van de NO. Dat betekent dat sommige zaken die aan de NO worden voorgelegd niet bekend zijn bij het CMK, omdat burgers zich direct tot de NO wenden. In de 3 zaken die hierboven zijn vermeld, heeft het CMK de NO desgevraagd geïnformeerd. In het overzicht van de NO over 2018 worden 10 verzoeken gemeld. Daarvan zijn er 9 zonder onderzoek afgedaan door de NO. En er is een zaak na onderzoek tussentijds beëindigd. In 2017 ging het om 5 verzoeken, waarbij geen of geen volledig onderzoek nodig was door de NO.

3.3 Acties naar aanleiding van klachten in 2018

3.3.1. Doorzending

In 2018 zijn 23 meldingen en klachten ingekomen die niet bij het CMK thuishoren. Het CMK zendt dergelijke meldingen/klachten door naar het bevoegde orgaan: de betreffende gemeenten, uitvoeringsdiensten of specifieke klachtmeldpunten. Soms heeft het CMK informatie gegeven om de klager verder te helpen of is de klager doorverwezen naar een deskundig loket.

3.3.2. Acties en maatregelen na klachtbehandeling

In 50% van de klachten die in behandeling zijn genomen door het CMK, heeft klager terecht gewezen op gebreken in de wijze waarop ten opzichte van hem is gehandeld. Dat was ruim 50% in 2017 en ruim 60% in de jaren voor 2017.

De provincie Noord-Holland wil o.a. naar aanleiding van de resultaten van de klachtafhandeling de werkwijze van bestuur en organisatie waar nodig verbeteren en daarmee de kwaliteit van de dienstverlening waarborgen of aanscherpen.
In 2018 zijn de ingekomen klachten aanleiding geweest tot het nemen van de volgende acties: excuus aangeboden en uitvoeren van aanbevelingen van de HAC, excuus aangeboden en schadeverzoek alsnog in behandeling genomen, onzorgvuldige communicatie hersteld en informatie toegezonden, opleggen van een rechtspositionele maatregel, misverstand in communicatie opgeheven en excuus aangeboden voor het ontbreken van tussentijdse informatie in een langdurig besluitvormingsproces.

4

HAC RECHTSPOSITIEBESLUITEN BESTUUR

De Hoor- en adviescommissie rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland bestaat uit externe leden en adviseert met betrekking tot bezwaarschriften tegen besluiten van gedeputeerde staten die betrekking hebben op de rechtspositie van leden van provinciale staten en gedeputeerde staten.

In 2018 zijn er bij deze commissie geen bezwaarschriften ingediend.

BIJLAGE A
SAMENSTELLING HAC

Leden van de HAC-kamers op 31 december 2018

Coördinerend voorzitter:	mw. mr. J. Hofland
Kamervoorzitters:	Mw. mr. J. Hofland Dhr. O.A. Dijkstra
Leden:	Mw. mr. E.C. Berkouwer Mw. mr. S.G.A. de Boer Dhr. mr. W.J.K. Brugman Dhr. H.J.I. van Leeuwen Mw. mr. C.E. Polak Dhr. mr. J. Wieland

Leden van HAC rechtspositiebesluiten bestuur

Dhr. O.A. Dijkstra (plaatsvervangend voorzitter)
Mw. mr. J. Hofland (plaatsvervangend lid)
Dhr. H.J.I. van Leeuwen (plaatsvervangend lid)

Secretariaat HAC

Sectormanager:	mr. G.J. Barendse
Coördinator: (Informele Aanpak)	mr. K.M. Mur-van Amerongen
Coördinator: (Formele Aanpak)	mr. P.S. van Laar
Administratie: (Informele en Formele aanpak)	A. Veenstra-Bruijnes K.J. Ossendorp
secretarissen:	mr. L. Blommestijn mr. F.E. Burgers mr. A. de Groot mr. P.S. van Laar

Secretariaat CMK

Coördinator:	mr. K.M. Mur-van Amerongen
Administratie:	E.M. Pardoen-Kortekaas

HAARLEM, SEPTEMBER 2019

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M. Essakkili
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235143395
essakkilim@noord-holland.nl

Verzenddatum

11 DEC. 2019

Kenmerk
1316273/1316276

Uw kenmerk

Betreft: aanbieden HAC jaarverslag 2018

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 12 van de Verordening op de behandeling van bezwaar- en klaagschriften Noord-Holland 2014 en artikel 8 van de Verordening rechtspositiebesluiten bestuur Noord-Holland 2005, zenden wij u het jaarverslag over 2018 van de Hoor- en adviescommissie Noord-Holland (HAC) toe.

Het jaarverslag bevat gegevens over bezwaar- en klaagschriften die in 2018 zijn binnengekomen bij het secretariaat van de beide Commissies. Voorts bevat het jaarverslag informatie over de adviezen die de HAC over de bezwaar- en klaagschriften heeft uitgebracht.

Het jaarverslag wordt u ter kennisgeving aangeboden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

1 bijlage(n)

- HAC- jaarverslag 2018

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1858
Extern Zaak ID	1181417
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	13.c
Omschrijving	PS/GS zaken : Brief GS aan PS inz. Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland inzake Provinciale Penningen (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	AD/KAB

Bijlagen
Wijzigingsbesluit GS Mandaat Provinciale Penningen
Brief aan PS over wijzigingsbesluit mandaat, volmacht en machtiging.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	16 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

GS hebben op 23 april 2019 de Regeling Provinciale penningen 2020 vastgesteld. GS hebben tevens op 23 april jl. besloten dat het GS mandaat dient te worden aangepast met de inwerking treding van deze regeling. Dat wordt met dit wijzigingsbesluit geregeld.

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 10 december 2019, nr. [1181417/1319854], tot wijziging van het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Overwegende dat

Gedeputeerde staten op 23 april 2019 de *Regeling provinciale penningen 2020* hebben vastgesteld, op grond waarvan aan personen binnen en buiten de ambtelijke organisatie van de provincie een onderscheiding kan worden uitgereikt in de vorm van een provinciale penning en dat naar aanleiding van deze regeling het onderhavige besluit dient te worden aangepast;

Gelet op de artikelen 59a en 166 van de Provinciewet;

Besluiten:

Artikel I

Het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland wordt als volgt gewijzigd:

A

Aan artikel 3, eerste lid, wordt, onder vervanging van de punt aan het slot van dat lid door een puntkomma, een onderdeel toegevoegd, luidende:

> o. het nemen van een besluit inzake het uitreiken van een onderscheiding in de vorm van een bronzen of zilveren provinciale penning als bedoeld in artikel 2, vierde of vijfde lid van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020.

B

Aan artikel 5, eerste lid, wordt toegevoegd “en het nemen van een besluit inzake het uitreiken van een onderscheiding in de vorm van een bronzen provinciale penning aan een werknemer van de provincie Noord-Holland, als bedoeld in artikel 2, derde lid, van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020”.

Artikel II

Dit besluit treedt in werking met ingang van 1 januari 2020.

Haarlem, 10 december 2019

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Integrale tekst van het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland na wijziging
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

overwegende dat het vigerende besluit dient te worden vervangen in verband met de heroverweging van bevoegdheden;

gelet op artikel 59a en 166 van de Provinciewet;

besluiten vast te stellen:

Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Artikel 1
Dit besluit is niet van toepassing op besluiten en beslissingen op grond van het Besluit mandaat, volmacht, machtiging Human Resource Management, met uitzondering van de artikelen 14 en 15.

Artikel 2
Gedeputeerde Staten verlenen mandaat inzake hun bevoegdheden om besluiten te nemen en volmacht en machtiging aan:

a. de Commissaris van de Koning en de gedeputeerden, ieder voor zover de aangelegenheid behoort tot hun portefeuille zoals omschreven in de bij dit besluit behorende bijlage I en hun plaatsvervangers; en
b. de provinciesecretaris en zijn plaatsvervangers.

Artikel 3 Bevoegdheden aan Gedeputeerde Staten voorbehouden

1. Het mandaat, de volmacht en de machtiging als bedoeld in artikel 2 hebben geen betrekking op de volgende aangelegenheden:
   a. de afdoening en ondertekening van stukken die zijn gericht aan Provinciale Staten met uitzondering van:
      -Aanvullende, toelichtende antwoorden op vragen naar aanleiding van een vergadering van een Statencommissie;
      -Het aan Provinciale Staten toezenden van afschriften van brieven waarover de besluitvorming op portefeuillehouderniveau plaatsvindt;
      -Het toezenden van een kennisgeving dat de beantwoording van vragen van Provinciale Staten niet binnen de gestelde termijn kan plaatsvinden op grond van artikel 45, derde lid, van het Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van Provinciale Staten en Statencommissies Noord-Holland 2015 .
   b. vaststelling of wijziging van de hoofdlijnen van het provinciaal beleid;

c. instelling van commissies als bedoeld in artikel 81 en 82 van de Provinciewet, behoudens het instellen van een schadebeoordelingscommissie als bedoeld in artikel 7, eerste lid van de Regeling nadeelcompensatie infrastructurele werken provincie Noord-Holland 2007 alsmede het aanwijzen van een adviseur inzake een aanvraag tegemoetkoming planschade als bedoeld in artikel 6.1.3.2 van het Besluit ruimtelijke ordening;
d. een beslissing op een bezwaarschrift waarbij wordt afgeweken van het advies van de hoor- en adviescommissie;
e. het aangaan van convenanten;
f. bemiddeling in geschillen tussen andere bestuursorganen;
g. het toepassen van een hardheidsclausule uit een wettelijk voorschrift;
h. een besluit inzake de behandeling van een klacht in de zin van hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht, voor zover de klacht gericht is tegen een gedraging van een lid van Gedeputeerde Staten, de provinciesecretaris, diens plaatsvervanger of een directeur;
i. besluiten aangaande strategische en/of anticiperende aan- en/of verkopen van onroerende zaken;
j. besluiten aangaande aan- en/of verkopen van onroerende zaken, anders dan genoemd in onderdeel i, pachtovereenkomsten, huurovereenkomsten of de vestiging van zakelijke rechten, waarvan de financiële gevolgen groter zijn dan € 2.000.000,-;
k. benoemen van een tijdelijke secretaris en een tijdelijke griffier als bedoeld in artikel 61, eerste lid, van de Wet algemene regels herindeling;
l. besluiten op een verzoek van de secretaris en de griffier als bedoeld in artikel 57, eerste en tweede lid, van de Wet algemene regels herindeling;
m. besluiten tot het in de gelegenheid stellen van gemeenten met gedeputeerde staten overleg te voeren over de wens tot grenscorrectie of tot wijziging van de gemeentelijke herindeling, als bedoeld in artikel 8, eerste lid, Wet algemene regels herindeling;
n. vaststellen van een herindelingsontwerp, als bedoeld in artikel 8, tweede lid, Wet algemene regels herindeling;
o. het nemen van een besluit inzake het uitreiken van een onderscheiding in de vorm van een bronzen of zilveren provinciale penning als bedoeld in artikel 2, vierde of vijfde lid van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020.

2. Het mandaat en de volmacht en machtiging als bedoeld in artikel 2 hebben geen betrekking op de volgende aangelegenheden op het gebied van de ruimtelijke ordening:
a. het geven van een reactieve aanwijzing als bedoeld in artikel 3.8, zesde lid, van de Wet ruimtelijke ordening;
b. het geven van een proactieve aanwijzing als bedoeld in artikel 4.2, eerste lid, van de Wet ruimtelijke ordening;
c. het vorderen van medewerking van andere bestuursorganen als bedoeld in artikel 3.33, tweede lid, van de Wet ruimtelijke ordening;
d. het verlenen van ontheffingen ingevolge de provinciale verordening als bedoeld in artikel 4.1, eerste lid, van de Wet ruimtelijke ordening;
e. het nemen van een voorbereidingsbesluit als bedoeld in artikel 4.2, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening;

f. een gemeente bestuur te verzoeken zijn structuurvisie aan te passen bij gebleken strijdigheid daarvan met het provinciale beleid.

3. Het mandaat, de volmacht en de machtiging als bedoeld in artikel 2 hebben geen betrekking op de volgende aangelegenheden op het gebied van subsidies:
   a. het verstrekken van subsidies als bedoeld in artikel 4: 23, derde lid, onderdelen b en d, van de Algemene wet bestuursrecht;
   b. het geheel of gedeeltelijk weigeren van een subsidie als bedoeld in artikel 4:51 van de Algemene wet bestuursrecht.
4. Het mandaat, de volmacht en de machtiging als bedoeld in artikel 2 hebben geen betrekking op de volgende aangelegenheden op het gebied van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur:
   a. het weigeren van een aangevraagde beschikking dan wel het intrekken van een gegeven beschikking ingevolge artikel 3 van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur;
   b. het verbinden van voorschriften aan de beschikking ingevolge artikel 3 van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur;
   c. het besluit om een gegadigde uit te sluiten van de gunning van een overheidsopdracht dan wel het ontbinden van een overeenkomst met de partij aan wie een overheidsopdracht is gegund ingevolge artikel 5 van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur;
   d. Het beslissen over het aangaan van een vastgoedtransactie ingevolge artikel 5a, onder a van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur;
   e. Het beroepen op een opschortende of ontbindende voorwaarde ingevolge artikel 5a onder b van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen in het geval dat bij een vastgoedtransactie is bedongen dat de overeenkomst kan worden opgeschort of ontbonden dan wel de rechtshandeling worden beëindigd indien zich één van de situaties, bedoeld in artikel 9, derde lid van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur voordoet.

Artikel 4 Bevoegdheden aan Gedeputeerde Staten en gedeputeerde voorbehouden

Het mandaat, de volmacht en de machtiging bedoeld in artikel 2, onder b, hebben geen betrekking op een besluit of beslissing:

a. met betrekking tot de afdoening en ondertekening van stukken die zijn gericht aan Provinciale Staten die betrekking hebben op
   -Aanvullende, toelichtende antwoorden op vragen naar aanleiding van een vergadering van een Statencommissie;
   -Het aan Provinciale Staten toezenden van afschriften van brieven waarover de besluitvorming op portefeuillehouderniveau plaatsvindt;
b. die strekt tot advisering over het beleid van andere bestuursorganen;
c. tot het voordragen ter vernietiging of schorsing van een besluit van een ander bestuursorgaan;

d. tot benoeming en tot voordragen ter benoeming van een persoon in een bestuurlijke functie of in een commissie;
e. op een aanvraag als bedoeld in het Besluit buitengewoon opsporingsambtenaar;
f. tot het voeren van rechtsgedingen, bezwaarprocedures of administratief beroepsprocedures namens de provincie, Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten of het verrichten van handelingen ter voorbereiding daarop, genoemd in artikel 158, eerste lid, onder f, van de Provinciewet;
g. tot het nemen van conservatoire maatregelen als bedoeld in artikel 158, lid 4 van de Provinciewet;
h. tot het afhandelen van schadeclaims van derden, waaronder het aangaan van een planschadeovereenkomst, een schikking of een vaststellingsovereenkomst, met uitzondering van schadeclaims die vallen onder de dekking van een door de provincie afgesloten aansprakelijkheidsverzekering of onder de werking van een wettelijke regeling;
i. tot het voorleggen van een geschil aan derden voor arbitrage of bindend advies;
j. aangaande aan- en/of verkopen van onroerende zaken, anders dan genoemd in artikel 3, eerste lid, onderdeel i, pachtovereenkomsten, huurovereenkomsten of de vestiging van zakelijke rechten, waarvan de financiële gevolgen groter zijn dan € 1.000.000,-, voor zover de transactie betrekking heeft op een Enkelvoudige opgave als bedoeld in de vijfde Nota Grondbeleid;
k. strekkende tot advisering aan het Rijk inzake besluiten van andere bestuursorganen;
l. het instellen van de schadebeoordelingscommissie als bedoeld in artikel 7, eerste lid, van de Regeling nadeelcompensatie infrastructurele werken provincie Noord-Holland 2007, alsmede tot het aanwijzen van een adviseur inzake de aanvraag tegemoetkoming planschade als bedoeld in artikel 6.1.3.2 van het Besluit ruimtelijke ordening;

Artikel 5

1. De provinciesecretaris kan ter uitoefening van het mandaat, de volmacht of de machtiging bedoeld in artikel 2, onder b, schriftelijk rechtstreeks ondermandaat, -volmacht of -machtiging verlenen aan een directeur, het hoofd van het Kabinet, het hoofd van Concerncontrol of het hoofd van de unit staf Algemeen Directeur, voor bevoegdheden zonder financiële gevolgen, met uitzondering van de benoeming van toezichthouders als bedoeld in artikel 5:11 van de Algemene wet bestuursrecht,beslissingen om een verzoek om informatie op grond van de Wet openbaarheid van bestuur geheel of gedeeltelijk af te wijzen en het nemen van een besluit inzake het uitreiken van een onderscheiding in de vorm van een bronzen provinciale penning aan een werknemer van de provincie Noord-Holland, als bedoeld in artikel 2, derde lid, van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020.

2. De provinciesecretaris kan eveneens schriftelijk rechtstreeks ondermandaat, -volmacht of -machtiging verlenen aan (adjunct-)sectormanagers, unitmanagers en medewerkers voor bevoegdheden zonder financiële gevolgen en voor zover passend binnen hun respectieve takenpakket,
3. Ondermandaat, -volmacht of -machtiging als bedoeld in het tweede lid wordt verleend op voorstel van een directeur, het hoofd van het Kabinet, het hoofd van Concerncontrol of het hoofd van de unit Staf Algemeen Directeur.

Artikel 6

De provinciesecretaris kan ondermandaat verlenen voor het nemen van besluiten in verband met het verstrekken van subsidies op grond van een uitvoeringsregeling, op grond van artikel 4:23, derde lid, onderdeel c, van de Algemene wet bestuursrecht, of op grond van een subsidieverordening, alsmede het verstrekken van investeringsbudgetten op basis van een verordening, aan:

a. de directeur Concernzaken;
b. de sectormanager Subsidies- Inkoop of de unitmanager Subsidie Uitvoering tot en met een bedrag van € 500.000,-.

Artikel 7

De provinciesecretaris kan ondermandaat, -volmacht of -machtiging verlenen voor het uitoefenen van bevoegdheden met financiële gevolgen voor opdrachten in het kader van inkoop en aanbesteding met inachtneming van de volgende grenzen.

Ondergemandateerde en -gevolmachtigde	Inkoop/aanbesteding Werken	Inkoop/aanbesteding Leveringen en Diensten
Directeur	≤ Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Werken	≤ € 1.000.000,-
Sectormanager	≤ Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten	≤ Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten
Functionaris aangewezen als budgethouder, als bedoeld in het vigerende Budgethoudersreglement provincie Noord-Holland	≤ Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten	≤ Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten
Unitmanager en een andere medewerker	≤ € 100.000	≤ € 100.000,-

Artikel 8

De provinciesecretaris kan ondermandaat, -volmacht of -machtiging verlenen voor het nemen van besluiten aangaande aan- en/of verkopen van onroerende zaken, anders dan genoemd in artikel 3, eerste lid, onderdeel i, pachtovereenkomsten, huurovereenkomsten of de vestiging van zakelijke rechten:

a. aan de directeur Beleid tot en met een bedrag van € 1.000.000,-;
b. aan de sectormanager Grond tot en met een bedrag van € 500.000.

Artikel 9

De provinciesecretaris kan ondermandaat, -volmacht of -machtiging verlenen voor het nemen van besluiten tot het aangaan van andere privaatrechtelijke rechtshandelingen dan die bedoeld in artikel 7 en artikel 8 aan:

a. een directeur voor zover de financiële consequenties daarvan niet groter zijn dan € 1.000.000,-;
b. een sectormanager, dan wel de functionaris die is aangewezen als budgethouder, als bedoeld in het vigerende Budgethoudersreglement provincie Noord-Holland, voor zover de financiële consequenties daarvan niet groter zijn dan het drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten;
c. een unitmanager of andere medewerker voor zover de financiële consequenties daarvan niet groter zijn dan € 100.000,-.

Artikel 10

1. De provinciesecretaris kan aan een ondermandaat, -volmacht of -machtiging aanvullende voorwaarden en beperkingen stellen.
2. De provinciesecretaris kan aan een ondermandaat, -volmacht of -machtiging een regeling verbinden ter voorkoming van fraude en corruptie wegens een mogelijk direct of indirect persoonlijk belang van de ondergemandateerde of onderge(vol)machtigde die onderdeel uitmaakt van het besluit.

Artikel 11

1. Een ondermandaat, -volmacht of -machtiging wordt door de provinciesecretaris vastgesteld en goedgekeurd op een als zodanig gewaarmerkte ondermandaat, -volmacht of -machtiginglijst per afzonderlijke directie of organisatieonderdeel.
2. De provinciesecretaris actualiseert de in het eerste lid bedoelde lijst tenminste eenmaal per drie kalenderjaren.
3. Elk ondermandaat, -volmacht of -machtigingsbesluit wordt, na de goedkeuring als bedoeld in het eerste lid, bekendgemaakt in het provinciaal blad.

Artikel 12

Gedeputeerde Staten staan op grond van artikel 59a van de Provinciewet de commissaris van de Koning toe de ondertekening van besluiten van Gedeputeerde Staten op te dragen aan de provinciesecretaris, voor het geval dat:

a. de commissaris van de Koning en alle loco-commissarissen van de Koning afwezig zijn, en
b. de ondertekening van het besluit geen uitstel duldt.

Artikel 13

1. Besluiten die namens Gedeputeerde Staten door een gedeputeerde of diens plaatsvervanger worden genomen als bedoeld in artikel 2, onder a, worden ondertekend door de commissaris van de Koning en de provinciesecretaris.
2. Besluiten als bedoeld in het eerste lid worden door alleen de provinciesecretaris, of diens plaatsvervangers ondertekend, indien
   a. de commissaris van de Koning en alle loco-Commissarissen van de Koning afwezig zijn, en
   b. de ondertekening van het besluit geen uitstel duldt.

Artikel 14
Een gedeputeerde, de provinciesecretaris en diens plaatsvervangers zijn gemachtigd om namens Gedeputeerde Staten in rechtsgedingen op te treden.

Artikel 15
1. De provinciesecretaris verleent aan medewerkers machtiging om namens gedeputeerde staten in rechtsgedingen op te treden en plaatst deze medewerkers op een lijst van procesgemachtigden.
2. De provinciesecretaris is bevoegd om:
   a. schriftelijk machtiging te verlenen tot vertegenwoordiging van Gedeputeerde Staten in rechte aan een medewerker die niet is vermeld op de lijst van procesgemachtigden bedoeld in het eerste lid;
   b. een sectormanager schriftelijk te machtigen om schriftelijk machtiging te verlenen tot vertegenwoordiging van Gedeputeerde Staten in rechte aan een medewerker die niet is vermeld op de lijst bedoeld in het eerste lid;
   c. schriftelijke machtiging te verlenen tot vertegenwoordiging van Gedeputeerde Staten in rechte aan een advocaat en aan externen.

Artikel 16
De uitoefening van een gemandateerde bevoegdheid, een verleende volmacht of machtiging geschiedt binnen de grenzen van de vastgestelde taken van de gemandateerde, gevolmachtigde of gemachtigde en met inachtneming van het geldende recht en de geldende beleids- en uitvoeringsregels.

Artikel 17
1. Een gemandateerde, gevolmachtigde of gemachtigde stelt Gedeputeerde Staten of de betrokken portefeuillehouders in kennis van in (onder)mandaat genomen besluiten en met (onder)volmacht of machtiging genomen beslissingen waarvan zij aannemen dat kennisneming door het college of de betrokken portefeuillehouders van belang is.
2. De betrokken portefeuillehouders kunnen zich door de gemandateerde, gevolmachtigde of gemachtigde laten informeren over de krachtens (onder)mandaat genomen besluiten en met (onder)volmacht en- machtiging genomen beslissingen.

Artikel 18
De sectormanager Juridische Zaken houdt een mandaatregister bij, waarin dit besluit en de in de artikel 11 bedoelde ondermandaat –volmacht of machtigingsbesluiten worden bijgehouden.

Artikel 19
Het besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland 2012 wordt ingetrokken.

Artikel 20
Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 21 Citeertitel
Deze regeling wordt aangehaald als: Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.

Bijlage I als genoemd in artikel 2 van het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Portefeuilleverdeling GS van Noord-Holland 2019-2023

Per 18 juni 2019

	Portefeuille
Z. Pels	• Financiën • Circulaire economie • Noordzeekanaalgebied (NZKG) en zeehavens • Cultuur en erfgoed • Sport • Personeel en organisatie • Inkoop
C.J. Loggen	• Ruimtelijke ordening (inclusief wonen) • Interbestuurlijk toezicht (huisvesting verblijfsgerechtigden en ruimtelijke ordening) • Water • Water als economische drager (WED) • Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR)
J. Chr. van der Hoek	• Economie • Arbeidsmarkt en onderwijs • Recreatie en toerisme • Landbouw en visserij • Dierenwelzijn • Bestuur • Interbestuurlijk toezicht (coördinatie, financieel en (extern) archief) • Europa

A. Tekin	• Mobiliteit • Leefbaarheid, gezondheid en milieu • Interbestuurlijk toezicht (VTH-taken) • (Toezicht op) Omgevingsdiensten ODNZKG en ODIJ • Luchtvaart en Schiphol
E.P. Stigter	• Klimaat en energie • (Toezicht op) Omgevingsdiensten OD NHN en OFGV • IPO-bestuur • ICT en data • Subsidies algemeen
E.A.S. Rommel	• Natuur en landschap • Grond • Bodemdaling • Programma Aanpak Stikstof (PAS)
Commissaris van de Koning	• Rijkstaken • Openbare orde en veiligheid (inclusief risicokaarten) • Integriteit • Internationale betrekkingen • Metropoolregio Amsterdam (MRA) • Public affairs • Communicatie • Paviljoen Welgelegen • Huisvesting provinciale organisatie • Concerncontrol • Juridische zaken • Intern archief • PS- en GS-zaken

Algemene toelichting

Bijna dagelijks moeten er allerlei besluiten door Gedeputeerde Staten genomen worden. Het zou niet werkbaar zijn als al die besluiten steeds het voltallige college van GS zouden moeten passeren. Daarom bestaat al sinds jaar en dag de mogelijkheid dat besluiten van Gedeputeerde Staten namens dat collegedoor anderen – een gedeputeerde of een ambtenaar – worden genomen. Die ander heeft dan mandaat van Gedeputeerde Staten. Degene die mandaat heeft kan ondermandaat verlenen, als het mandaatgevende bestuursorgaan daarin heeft toegestemd. Mandaat is in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) gedefinieerd als: de bevoegdheid om namens een bestuursorgaan besluiten te nemen. Het bestuursorgaan blijft zelf verantwoordelijk voor in mandaat genomen besluiten. Verder geldt dat het mandaatgevende bestuursorgaan altijd ad hoc een bepaald besluit zelf kan nemen, ondanks verleend mandaat.
Binnen de provincie bestaat de afspraak dat van een verleend mandaat of ondermandaat geen gebruik wordt gemaakt als een zaak 'gevoelig' ligt. In dat geval neemt de (onder)gemandateerde contact op met zijn leidinggevende. In overleg met de leidinggevende wordt de zaak dan op een hoger niveau afgedaan. Een zaak ligt bijvoorbeeld gevoelig als er grote belangstelling voor is in de pers of er maatschappelijke onrust over bestaat, zodat duidelijk is dat Gedeputeerde Staten of een gedeputeerde daarover aangesproken zullen worden.
Aan een verleend mandaat ligt tevens het uitgangspunt ten grondslag dat de bevoegdheid om te besluiten beperkt is tot het maximum van de daarvoor benodigde financiële middelen.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

De artikelen 14 en 15, waarin geregeld is wie gemachtigd zijn om namens Gedeputeerde Staten in rechtsgedingen op te treden, en welke medewerkers een doorlopende procesmachtiging kunnen krijgen, zijn ook van toepassing op besluiten en beslissingen waarop het Besluit mandaat, volmacht en machtiging van Human Resource Management betrekking heeft.

Artikel 2 Open mandaat

onder a en b
Het mandaat aan de commissaris van de Koning, de leden van Gedeputeerde Staten, de provinciesecretaris en hun vervangers is open, dat wil zeggen dat zij bevoegd zijn alle besluiten en beslissingen te nemen waartoe Gedeputeerde Staten bevoegd zijn, met uitzondering van de in artikel 3 en 4 genoemde besluiten.
Door de bepalingen in deze leden krijgen de commissaris van de Koning, de leden van Gedeputeerde Staten, de provinciesecretaris en hun vervangers mandaat.

Ten aanzien van de volmacht en machtiging het volgende:
Artikel 158 Provinciewet kent de bevoegdheden met betrekking tot het dagelijks bestuur toe aan Gedeputeerde Staten, tenzij bij of krachtens de wet Provinciale Staten of de commissaris van de Koning ter zake bevoegd zijn. De Provinciewet bevat geen opsomming van taken en bevoegdheden. Gedacht kan worden aan de dagelijkse bestuurstaken, zoals de dagelijkse

leiding van het ambtelijk apparaat, het onderhouden van contacten, het verzorgen van de post enz.

Artikel 3 Rode minute
De bevoegdheden die in artikel 3 zijn opgesomd, zijn voorbehouden aan Gedeputeerde Staten plenair. Dit betreft de categorie van de zogenaamde rode minuten binnen de organisatie.

Los van de besluiten die in dit artikel zijn genoemd, zijn in de Awb verschillende besluiten uitgezonderd van mandaat (artikel 10:3, lid 2). Het gaat om de volgende besluiten.

- Besluiten tot het vaststellen van algemeen verbindende voorschriften. Mandaat is alleen mogelijk als bij de verlening van de bevoegdheid tot het nemen van zulke besluiten (dus bijvoorbeeld in de wet) uitdrukkelijk is voorzien in mandaatverlening.
- Besluiten waarvan is bepaald dat ze genomen moeten worden met een versterkte meerderheid of waarvan de aard van de voorgeschreven besluitvormingsprocedure zich om een andere reden tegen mandaatverlening verzet.
- Besluiten tot het beslissen op een beroepschrift.
- Besluiten tot het vernietigen van of onthouden van goedkeuring aan een besluit van een ander bestuursorgaan.
- Verder is in de Awb bepaald dat besluiten op bezwaarschriften zijn uitgezonderd van mandaat aan degene die het besluit heeft genomen waartegen het bezwaar zich richt. Uit de jurisprudentie blijkt dat mandaat om te beslissen op bezwaar aan iemand die hiërarchisch ondergeschikt is aan degene die het primaire besluit genomen heeft, evenmin is toegestaan.
- Hetzelfde geldt voor besluiten op een verzoek aan het bestuursorgaan om in te stemmen met rechtstreeks beroep bij de administratieve rechter.

Eerste lid, onder a:
Hieronder vallen alle voordrachten, de beantwoording van statenvragen, ingekomen stukken die aan PS zijn geadresseerd etc.
Een uitzondering hierop vormen:

- Aanvullende, toelichtende antwoorden op vragen naar aanleiding van een vergadering van een Statencommissie;
- Het aan Provinciale Staten toezenden van afschriften van brieven waarover de besluitvorming op portefeuillehouderniveau plaatsvindt;
- Het toezenden van een kennisgeving dat de beantwoording van vragen van Provinciale Staten niet binnen de gestelde termijn kan plaatsvinden op grond van artikel 45, derde lid, van het Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van Provinciale Staten en Statencommissies Noord-Holland 2015 .

De uitzonderingssituaties die zijn genoemd bij de eerste twee gedachtestreepjes worden door de portefeuillehouder afgehandeld en de uitzonderingssituatie die is genoemd bij het derde gedachtestreepje door de directeuren.
Verder vallen hieronder besluiten tot het oprichten van en deelnemen in stichtingen en andere rechtspersonen, zoals genoemd in artikel 158, lid 2 van de Provinciewet. In de tweede volzin

van dit artikellid is immers bepaald dat Provinciale Staten daarover eerst hun mening moeten geven.

Eerste lid, onder e
Hier wordt onder convenant verstaan: een schriftelijke en door partijen ondertekende afspraak of een samenstel van zulke afspraken, hoe ook genoemd, die betrekking of mede betrekking heeft op de uitoefening van publiekrechtelijke bevoegdheden of anderszins gericht of mede gericht is op het voorbereiden dan wel realiseren van provinciaal beleid.
Convenanten zijn er in vele soorten en maten. Het hier omschreven begrip convenant beoogt daaraan geen inperking te geven. Ook zogenoemde bestuursakkoorden, waarbij alleen bestuursorganen partij zijn, vallen onder het begrip ''convenant'', al dan niet in rechte afdwingbaar. Daarom is de term ''afspraken'' gebruikt, die zowel op in rechte afdwingbare overeenkomsten als op niet-afdwingbare intentieverklaringen ziet. Ook de naam die partijen aan hun afspraken geven, is niet bepalend voor de vraag of het een convenant is.

Eerste lid, onder f
Hieronder vallen zowel besluiten om over te gaan tot bemiddeling in geschillen als besluiten over die geschillen.

Eerste lid onder i
- Strategische grondaankopen: aankopen van onroerende zaken die worden gefinancierd uit het door Provinciale Staten vastgesteld krediet strategische aankopen.
- Anticiperende grondaankopen: aankopen van onroerende zaken die worden gefinancierd uit het door Provinciale Staten vastgesteld krediet strategische aankopen.

Eerste lid onder o
De besluiten op grond van artikel 2, vierde en vijfde lid van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020 hebben betrekking op de volgende uitreikingen:
Een gedeputeerde komt bij zijn vertrek na acht jaar in aanmerking voor een zilveren provinciale penning.
Een lid van Provinciale Staten van Noord-Holland komt bij zijn vertrek na acht jaar in aanmerking voor een bronzen provinciale penning.
De commissaris van de Koning komt in aanmerking voor een provinciale penning bij vertrek na de uitoefening van ten minste één ambtstermijn.
Een persoon die niet werkzaam is bij de provinciale organisatie, kan in aanmerking komen voor een provinciale penning indien er sprake is van belangrijke persoonlijke verdiensten voor de provincie Noord-Holland.

Artikel 4 Blauwe minute
De bevoegdheden die in dit artikel zijn opgenoemd, zijn voorbehouden aan GS en aan de portefeuillehouder. Dit heeft betrekking op de categorie blauwe minuten.

Onder a
Zie toelichting bij artikel 3, eerste lid onder a.

onder d
Dit moet ruim worden opgevat. Onder 'persoon' valt naast GS-leden ook statenleden, personen van buiten de provinciale organisatie, etc. Daarnaast kan het gaan om interne en externe bestuurlijke functies en commissies.

onder f
Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de in artikel 158, lid 1 Provinciewet genoemde rechtsgedingen een ruime categorie vormen. Deze omvat ook het kort geding, de voeging in strafzaken, de instelling van beroep, het verzoek tot schorsing van een aangevochten beslissing of om een voorlopige voorziening ter zake. Het maken van bezwaar tegen een besluit betreft geen rechtsgeding en wordt daarom apart genoemd.

onder h:
Aan Gedeputeerde Staten en de gedeputeerde is voorbehouden het besluit tot het afhandelen van schadeclaims van derden, waaronder het aangaan van een planschadeovereenkomst, een schikking of een vaststellingsovereenkomst, met uitzondering van schadeclaims die vallen onder de dekking van een door de provincie afgesloten aansprakelijkheidsverzekering of onder de werking van een wettelijke regeling.

onder j: Let op: besluiten aangaande aan- en/of verkopen van onroerende zaken anders dan genoemd in artikel 3 onderdeel i, pachtovereenkomsten, huurovereenkomsten en de vestiging van zakelijke rechten, waarvan de financiële gevolgen groter zijn dan € 2.000.000,- zijn voorbehouden aan Gedeputeerde Staten (artikel 3 onder j).
Gedeputeerde Staten hebben op 2 oktober 2018 besloten dat - na vaststelling van de vijfde Nota Grondbeleid door PS - iedere individuele portefeuillehouder bevoegd wordt tot het nemen van besluiten over grondtransacties inzake Enkelvoudige opgaven tot € 2.000.000,-.
Enkelvoudige opgaven zijn opgaven/projecten met één beleidsdoel, zoals is omschreven in de vijfde Nota Grondbeleid. Op 12 november 2018 hebben PS de vijfde Nota Grondbeleid vastgesteld.
Gedeputeerde Staten hebben tevens afgesproken dat de gedeputeerde Grondzaken als systeemverantwoordelijke over alle grondtransacties wordt geïnformeerd en als tweede parafeerder bij de besluitvorming wordt betrokken.

Artikelen 5-11
De artikelen 5-11 hebben betrekking op het verlenen van een ondermandaat, volmacht of machtiging door de provinciesecretaris.

Artikel 5 heeft betrekking op de bevoegdheden zonder financiële gevolgen.

eerste lid
Toezichthouders kunnen alleen door de (plv) provinciesecretaris of de portefeuillehouder benoemd worden. Zij hebben niet de bevoegdheid dit in ondermandaat te geven.
Hetzelfde geldt voor besluiten tot weigering van stukken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur en het nemen van een besluit inzake het uitreiken van een bronzen provinciale penning aan een persoon binnen de ambtelijke organisatie die een provinciaal ambtsjubileum viert van 25 jaar op grond van artikel 2, derde lid van de Regeling provinciale penningen Noord-Holland 2020.

tweede lid
Ondermandaat is niet alleen mogelijk aan provinciale ambtenaren, maar ook aan medewerkers die bij uitzend- of detacheringbureaus zijn ingehuurd en tijdelijk de functie van sectormanager, unitmanager, programmamanager of projectleider vervullen. Voor de duur van hun functievervulling is er immers sprake van materiële ondergeschiktheid aan de mandaatgever en de ondermandaatgever.

Artikelen 6-9
De artikelen 6-9 hebben betrekking op bevoegdheden met financiële gevolgen.

Artikel 7
De drempelbedragen Europees aanbesteden voor Werken en voor Leveringen en Diensten zijn gebaseerd op artikel 4 van de Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad wat betreft de toepassingsdrempels inzake de procedures voor het plaatsen van opdrachten (Richtlijn 2014/24/EU). De Europese commissie wijzigt deze drempelbedragen van de Richtlijn 2014/24/EU om de twee jaar. Om die reden is er een (dynamische) verwijzing naar de vigerende drempelbedragen opgenomen.
Bij opdrachten voor de aanbesteding en inkoop zowel in het kader van Werken als voor Leveringen en Diensten is voor het maximale bedrag voor sectormanagers aangesloten bij het drempelbedrag voor Leveringen en Diensten.

Artikel 7 (tabel) en artikel 9, onderdeel b
De directie heeft bij besluit d.d. 5 december 2018 het *Budgethoudersreglement provincie Noord-Holland 2018* vastgesteld. Dit Budgethoudersreglement bevat voor een deel procesbeschrijvingen in het kader van de planning- en controlcyclus van de jaarlijkse begroting. In voornoemd reglement worden tevens de verschillende rollen benoemd die te maken hebben met budgethouderschap en wordt de term *''budgethouder''* gedefinieerd als *''een door de provinciesecretaris aangewezen functionaris binnen de ambtelijke organisatie van de provincie die verantwoordelijk is voor de budgetten, of een deel van de budgetten binnen een bepaald operationeel doel''.* Deze aangewezen budgethouders zijn in dit kader tevens bevoegd om privaatrechtelijke rechtshandelingen aan te gaan. De uitgaven zijn begrensd tot het Drempelbedrag Europees aanbesteden voor Leveringen en Diensten en dienen plaats te vinden binnen de kaders van voornoemd Budgethoudersreglement.

Artikel 11
De provinciesecretaris stelt het gewijzigde ondermandaat, -volmacht en -machtigingsbesluit van de directies en kabinet, de unit Staf Algemeen Directeur en Concerncontrol vast.
Voor de overzichtelijkheid verdient het aanbeveling bij aanvulling en wijziging een complete nieuwe mandaatlijst te laten goedkeuren en inschrijven.

Artikel 13 besluiten in mandaat door de gedeputeerde genomen.
eerste lid
Omdat uit de ondertekening niet blijkt dat het besluit in mandaat genomen is, komt onder elk besluit dat namens Gedeputeerde Staten door een lid van het college is genomen de zin te staan: “Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.”
Omdat artikel 2 alle leden van het college gelijkelijk bevoegd maakt, is deze zin altijd bruikbaar, welk lid van het college er ook tekent. Daaruit blijkt welk lid van het college als eerste in aanmerking komt om het besluit in mandaat te nemen (via het plaatsen van de paraaf op de minuutomslag) en welk lid als tweede. Is de eerstaangewezen portefeuillehouder er niet en de vervanger evenmin, dan kan elk ander lid van het college het besluit in mandaat nemen.

Artikel 14 en 15 Optreden in rechtsgedingen
Deze artikelen gelden zowel wanneer Gedeputeerde Staten appellant of bezwaarde zijn, als wanneer zij verweerder zijn. Vanwege de uitzondering in artikel 1 gelden deze artikelen bovendien ook voor bezwaar en beroep in personeelszaken.

Artikel 15 lid 2 Schriftelijke machtiging voor personen die niet op de lijst van procesgemachtigden staan
De provinciesecretaris heeft de bevoegdheid medewerkers, advocaten en externen van de provincie aan te wijzen die namens Gedeputeerde Staten in rechtsgedingen optreden.

Artikel 17
In art 10:6, tweede lid, Awb is bepaald dat de gemandateerde aan Gedeputeerde Staten, als mandaatgever, op hun verzoek inlichtingen verschaft. Art 17, eerste lid regelt dat de (onder)gemandateerden dit ook uit eigen beweging moeten doen. Verder geeft het artikel een soortgelijke bepaling als in art 10:6, tweede lid Awb voor de individuele portefeuillehouders.

Uitgegeven op [DATUM] 2019

Namens Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. L.E. Kerstens
AD/KAB/KAB

Telefoonnummer +31235143603
kerstensl@noord-holland.nl

Verzenddatum
11 DEC. 2019

Kenmerk
1181417/1319889

Uw kenmerk

Betreft: Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u het wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland toe.

Op 23 april 2019 is de Regeling Provinciale penningen 2020 vastgesteld. Deze regeling treedt per 1 januari 2020 in werking. In deze regeling wordt bepaald welke criteria gelden voor de uitreiking van een onderscheiding in de vorm van een bronzen of zilveren provinciale penning en welke begunstigden daarvoor in aanmerking komen. Met dit wijzigingsbesluit wordt het mandaat aangepast conform deze regeling.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

1 bijlage(n)

- Wijzigingsbesluit Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2094
Extern Zaak ID	1333186
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	13.d
Omschrijving	GS en PS zaken: Portefeuilleverdeling, vervangingsregeling en volgorde loco cdK GS 2019-2023 (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	AD Staf

Bijlagen
Brief aan PS over de portefeuilleverdeling van GS 2019-2023.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

Op 10 december 2019 is gedeputeerde Tekin afgetreden. Tot het moment dat er een opvolger voor hem benoemd is, heeft het college besloten om zijn takenpakket onderling te verdelen.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. Y. van Lent

AD/STAF

Telefoonnummer +31235144612

lentt@noord-holland.nl

Verzenddatum

18 DEC. 2019

Kenmerk

1333186/1333200

Uw kenmerk

Betreft: Portefeuilleverdeling college van Gedeputeerde Staten 2019-2023

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) informeren wij u, in verband met het aftreden van de heer Tekin, over de portefeuilleverdeling binnen ons college per 17 december 2019. Tot het moment dat er een opvolger benoemd is, heeft het college besloten om het takenpakket van de heer Tekin onderling te verdelen.

	Portefeuille
Z. Pels	• Financiën • Circulaire economie • Mobiliteit • Noordzeekanaalgebied (NZKG) en zeehavens • Cultuur en erfgoed • Sport • Personeel en organisatie • Inkoop
C.J. Loggen	• Ruimtelijke ordening (inclusief wonen) • Interbestuurlijk toezicht (huisvesting verblijfsgerechtigden en ruimtelijke ordening) • Water • Water als economische drager (WED) • Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) • Luchtvaart en Schiphol
J. Chr. van der Hoek	• Economie • Arbeidsmarkt en onderwijs • Recreatie en toerisme • Landbouw en visserij

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

	• Dierenwelzijn • Bestuur • Interbestuurlijk toezicht (coördinatie, financieel en (extern) archief) • Europa
E.P. Stigter	• Klimaat en energie • Leefbaarheid, gezondheid en milieu • Interbestuurlijk toezicht (VTH-taken) • (Toezicht op) Omgevingsdiensten • IPO-bestuur • ICT en data • Subsidies algemeen
E.A.S. Rommel	• Natuur en landschap • Grond • Bodemdaling • Aanpak Stikstof
Commissaris van de Koning	• Rijkstaken • Openbare orde en veiligheid (inclusief risicokaarten) • Integriteit • Internationale betrekkingen • Metropoolregio Amsterdam (MRA) • Public affairs • Communicatie • Paviljoen Welgelegen • Huisvesting provinciale organisatie • Concerncontrol • Juridische zaken • Intern archief • PS- en GS-zaken

Wij gaan ervan uit u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Aan Provinciale Staten van Noord-Holland
Mevrouw K. Bolt, statengriffier
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Datum	*Bijlage*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
10 januari 2020	1		2020/AH/003

Onderwerp
Opgave BTW-compensatiefonds 2019

Geachte leden van de Provinciale Staten,

Hierbij ontvangt u een kopie van de BTW-opgave over 2019 zoals wij die hebben verstuurd naar de sector Administratieve en Financiële Dienstverlening van de provincie Noord-Holland. De provincie kan vanuit het BTW-compensatiefonds compensatie voor deze opgegeven BTW ontvangen.

Mocht u hierover vragen hebben, dan geven wij graag een toelichting.

Met vriendelijke groet,

dr.ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA
bestuurder/directeur
Randstedelijke Rekenkamer

randstedelijke rekenkamer
flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Provincie Noord-Holland
Directie CZ/Financiën
t.a.v. [redacted]
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Datum	*Bijlage*	*Uw kenmerk*	*Ons kenmerk*
10 januari 2020	1		2020/AH/002

Onderwerp
Opgave BTW-compensatiefonds 2019

Geachte [redacted],

Conform het besluit “Omzetbelasting en compensatie van omzetbelasting bij publiekrechtelijke lichamen” van de staatssecretaris van Financiën van 13 juli 2015, zend ik u hierbij de BTW-opgave van de Randstedelijke Rekenkamer en de toerekening hiervan naar de deelnemende provincies.

Het betreft hier de omzetbelasting:

a. die in het kalenderjaar 2019, in overeenstemming met artikel 35 t/m 35d van de Wet op de Omzetbelasting, aan het samenwerkingsverband Randstedelijke Rekenkamer in rekening is gebracht en;
b. die drukt op activiteiten ten behoeve van de uitvoering van taken die daarin zijn ondergebracht door de deelnemende provincies en;
c. waarvoor het recht op bijdrage niet is uitgesloten (zoals in artikel 4 of artikel 13 van de Wet BCF).

De provincie kan deze ‘doorgeschoven’ omzetbelasting voor de toepassing van de Wet op het BTW-compensatiefonds beschouwen als ware deze rechtstreeks in rekening gebracht, waardoor compensatie van deze omzetbelasting mogelijk is.

Mocht u hierover vragen hebben, dan geven wij graag een toelichting.

Met vriendelijke groet,

dr.ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA
bestuurder/directeur
Randstedelijke Rekenkamer

randstedelijke rekenkamer

flevoland | noord-holland | utrecht | zuid-holland

Bijlage opgave BTW 2019

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1894
Extern Zaak ID	1320205
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	14.a
Omschrijving	Brief GS aan PS inz. Subsidies: Programmering Evaluatiekader Subsidies 2020 (C-agenda EFB 20-1-2020; NLG en RWK 13-1-2020; EFB trekkende commissie)
Organisatieonderdeel	BEL/O&I

Bijlagen
Brief aan PS over programmering evaluatiekader subsidies 2020.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	16 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Ruimte Wonen en Klimaat	13 januari 2020
Natuur Landbouw & Gezondheid	16 januari 2020
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

Op 14 januari 2019 heeft PS het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies vastgesteld waarmee jaarlijks bepaald wordt welke subsidies op doeltreffendheid worden geëvalueerd. Op basis van dit Evaluatiekader ligt de programmering van subsidie-evaluaties voor 2020 ter besluitvorming voor. De resultaten van de subsidie-evaluaties worden te zijner tijd ter kennisname voorgelegd aan de betreffende Statencommissie.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M.E. de Winter
BEL/OI

Telefoonnummer +31235143566
winterm@noord-holland.nl

Verzenddatum
11 DEC. 2019

Kenmerk
1320205/1320234

Uw kenmerk

Betreft: Programmering Evaluatiekader Subsidies 2020

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

Het college besluit:

Volgens het Evaluatiekader Subsidies in 2020 de volgende subsidieregelingen en eenmalige subsidies te evalueren:

Uitvoeringsregelingen:

- Cofinanciering Waddenfonds 2014 (opvolgingsonderzoek)
- Agrarische sector Groene Uitweg NH 2015
- Groen Noord-Holland, onderdelen Wandelroutes (opvolgingsonderzoek) en TOP's.
- Woonvisie Noord-Holland

Eenmalige subsidies (op basis van steekproef subsidieregister 2017):

- Duurzaam watersysteem Park 21
- Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
- Fort Liebrug

Met het Evaluatiekader Subsidies (vastgesteld door PS op 4 februari 2013 en geactualiseerd op 14 januari 2019) zet de provincie Noord-Holland in op het verkrijgen van meer inzicht in de mate van doeltreffendheid van de door haar verstrekte subsidies. Hiermee geeft de provincie invulling aan een wettelijke taak. Het Evaluatiekader bevat een afwegingskader aan de hand waarvan wordt bepaald welke subsidies in aanmerking komen voor evaluatie, op basis van o.a.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

omvang van de subsidie, looptijd en eerder uitgevoerde evaluaties. Alle lopende uitvoeringsregelingen, begrotingssubsidies en de eenmalige subsidies zijn langs dit afwegingskader gelegd. In totaal komen zeven subsidies (vier uitvoeringsregelingen en drie eenmalige subsidies) naar voren om in 2020 te evalueren. De resultaten van deze subsidie-evaluaties worden te zijner tijd ter kennisname voorgelegd aan de betreffende Statencommissie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1809
Extern Zaak ID	1290307
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	14.b
Omschrijving	Economie/verbonden partijen: Brief GS inz. beslissing op Wob-verzoek Lutkemeerpolder (SADC) (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over Wob-verzoek Lutkemeerpolder.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	16 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

Wob is de afkorting van de Wet openbaarheid van bestuur. De Wob regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is meestal openbaar, maar de Wob kent een aantal gevallen waarin de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. Meer over de Wob is te vinden op www.noord-holland.nl/wob.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. J.W. Vonk
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143584
vonkjw@noord-holland.nl

Verzenddatum
12 DEC. 2019

Kenmerk
1290307/1316490

Uw kenmerk

Betreft: Wobverzoek inzake Lutkemeerpolder

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) informeren wij u over het volgende.

Op 7 oktober 2019 hebben wij een verzoek om informatie in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur ontvangen betreffende Lutkemeerpolder.

Onze beslissing op dit verzoek zal met het verzoek en de openbare informatie in geanonimiseerde vorm gepubliceerd worden via www.noord-holland.nl/wob.

Vertrouwende u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben,

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2018
Extern Zaak ID	1329612
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	14.c
Omschrijving	Europa: Rapportage Europastrategie voor 2019 (C-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/B&S

Bijlagen
Brief aan PS over de Europastrategie NH 2019.pdf
Rapportage Europastrategie 2019.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

In de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is toegezegd dat er jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van de doelstellingen en de provinciale acties. Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
J.J.G. Dalhuijsen BEL/BS

Telefoonnummer +31648138487
dalhuijsenj@noord-holland.nl

Verzenddatum

18 DEC. 2019

Kenmerk
1329612/1329625

Uw kenmerk

Betreft: Rapportage over 2019 Europastrategie Noord-Holland

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis.

Wij hebben de rapportage over 2019 van de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 vastgesteld.

In de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is toegezegd dat er jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van de doelstellingen en de provinciale acties.

Deze rapportage geeft weer wat er is gebeurd op de prioriteiten en wat de huidige stand van zaken is op de verschillende dossiers in het jaar 2019.

De Europastrategie Noord-Holland zal in de loop van 2020 worden hernieuwd. Daarbij zullen wij de Provinciale Staten actief betrekken. Eind 2020 wordt de hernieuwde strategie ter vaststelling aan PS voorgelegd om met ingang van 2021 van kracht te zijn.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Rapportage over 2019 Europastrategie Noord-Holland 2017-2021

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Rapportage Europastrategie Noord-Holland 2017-2021

Inleiding

De Europastrategie is vastgesteld door Provinciale Staten op 6 februari 2017. De ambities en de acties geformuleerd in de strategie gelden voor de langere termijn, maar via een tussentijdse rapportage willen wij inzicht geven in welke voortgang er is behaald. Deze rapportage behandelt de voortgang over het jaar 2019. In 2020 wordt de Europastrategie geactualiseerd op basis van de afgelopen jaarlijkse rapportages, het coalitieakkoord 2019 en de ambities van de nieuwe Europese Commissie die in december 2019 is aangetreden.

In deze rapportage wordt inhoudelijk ingegaan op de vier prioriteiten uit de strategie en op ontwikkelingen van het afgelopen jaar in Europa en in Noord-Holland.

Ontwikkelingen in Europa en Noord-Holland

In het voorjaar van 2019 vonden zowel de Nederlandse provinciale statenverkiezingen als de Europese parlementsverkiezingen plaats, terwijl het hele jaar rond het nieuws werd gedomineerd door de Brexit. De transitie naar een nieuw Europees krachtenveld ging gepaard met een stoelendans voor belangrijke politieke topposities. Er kwam een nieuw Europees Parlement met een nieuwe voorzitter (de Italiaan Sassoli) en een nieuwe Europese Commissie onder leiding van de Duitse Von der Leyen. Ook kwamen er nieuwe voorzitters van de Europese Raad en de Europese Centrale Bank. Het Meerjarig Financieel Kader (MFK) - waarin in grote lijnen de begroting van de Europese Unie voor de nieuwe regeerperiode wordt uitgezet - en de ontwikkelingen rondom Brexit vormden in Brussel de grootste dossiers. Hieronder volgt een korte toelichting.

Verkiezingen

De Europese verkiezingen resulteerden in een verlies van een meerderheid in het parlement voor de christendemocraten en socialisten waarbij de groenen, liberalen en conservatieven meer ruimte kregen. Eind november werd de nieuwe Europese Commissie, onder leiding van Ursula von der Leyen door het Europees parlement goedgekeurd. Von der Leyen ziet het tegengaan van klimaatverandering als haar belangrijkste speerpunt. Daartoe wordt een Europese Green Deal opgezet onder leiding van de uitvoerend vicevoorzitter (‘executive vicepresident’) van de Europese Commissie, Frans Timmermans. In deze Green Deal moet via een Europese klimaatwet worden verankerd dat Europa in 2050 het eerste klimaatneutrale continent wordt. Belangrijke thema’s binnen de Green Deal zijn: energietransitie, circulaire economie en bouw, duurzame mobiliteit, biodiversiteit en kringlooplandbouw.

De sterke nadruk op klimaat en verduurzaming is ook terug te vinden in het Noord-Hollandse coalitieakkoord: ‘Duurzaam Doorpakken’. Dit maakt een goede aansluiting mogelijk op Europees beleid, Europese subsidies en projectvorming ter ondersteuning van ons eigen beleid. Voor Noord-Holland resulteerden de verkiezingen in een nieuwe Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten, inclusief een andere Europagedeputeerde. Jack van der Hoek (D66) is in de nieuwe periode verantwoordelijk voor het Europa dossier. Hij neemt namens Noord-Holland zitting in onder meer het bestuur van het Huis van de Nederlandse Provincies en vertegenwoordigt de provincie in het Europees Comité van de Regio’s. Bij de verdeling van zetels van de inhoudelijke commissies van het Comité van de Regio’s is gedeputeerde Van der Hoek benoemd in de commissie NAT (*natuurlijke hulpbronnen)*. In deze commissie worden onderwerpen zoals het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), voedsel(productie), Europees visserijbeleid, maritiem beleid en toerisme behandeld. Dit sluit goed aan bij de onderwerpen van de portefeuille van de gedeputeerde. Gedeputeerde Cees Loggen (VVD) heeft de persoonsgebonden functie van vicepresident voor Klimaat en Energie van de

Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) behouden. CPMR is het invloedrijke Europese netwerk van meer dan 150 maritieme en kustregio's.

MFK

Het Meerjarig Financieel Kader (MFK) zet de begroting van de Europese Unie en haar projecten in grote lijnen uit voor een periode van zeven jaar en bepaalt daarmee hoeveel geld beschikbaar wordt gesteld voor o.a. EFRO subsidiefondsen (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De onderhandelingen voor het aankomende MFK (periode 2021-2027) zijn volop aan de gang. De Europese Raad van regeringsleiders moet, nadat het Europees Parlement zijn goedkeuring heeft verleend, unaniem akkoord zijn over het MFK voorstel. Op dit moment spitst de discussie zich in grote lijnen toe op de totaalomvang van het MFK, de wijze van financiering en de omvang van de verschillende uitgavencategorieën. Het Rijk stelt dat het MFK een neerwaartse bijstelling vereist vanwege de Brexit, omdat met het Verenigd Koninkrijk een grote nettobetaler aan de EU-begroting vertrekt en een stijging van de afdrachten voor andere lidstaten moet worden voorkomen. Bij de Europese Raad in december 2019 werd een nieuw onderhandelingskader met cijfers gepresenteerd. De verwachting is dat medio 2020 het MFK rond is.

Brexit

Op 29 maart 2019, twee jaar na de start van de onderhandelingen tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese unie, zou het VK de Europese Unie verlaten. Na afwijzing van een voorlopig uittredingsakkoord door het Britse parlement in maart 2019 verzocht de Britse premier - destijds premier May - om uitstel van de Brexit-datum. Dit gebeurde nog eens in april, en nog eens in oktober, waardoor de huidige Brexit-datum is vastgesteld op 31 januari 2020. Op 12 december 2019 vonden vervroegde verkiezingen plaats waarna een nieuw Brits parlement zal stemmen over het uittredingsakkoord. In principe maakt dit een uittreding vóór 31 januari 2020 mogelijk, maar ook uitstel blijft een optie.

Leeswijzer

In deze rapportage wordt inhoudelijk ingegaan op de voortgang van de vier prioriteiten in 2019:

1. Regionale economie & land- en tuinbouw
2. Water
3. Europees cohesie- en investeringsbeleid, oftewel regionaal-economisch beleid
4. Smart mobility

Per prioriteit worden de ambities uit de strategie opgesomd. Vervolgens worden de voortgang en activiteiten over het afgelopen jaar toegelicht.

Prioriteit 1 : Regionale economie

Ambities voor de langere termijn

- Noord-Holland zet in op behoud en groei van werkgelegenheid in Noord-Holland door middel van innovaties en verduurzaming bij grote industrieën.
- Noord-Holland maakt hierbij optimaal gebruik van de Europese subsidieprogramma's 'Kansen voor West[1]' en 'INTERREG[2]'.
- Noord-Holland richt zich op het verbeteren van Europese regelgeving met als doel dat deze regelgeving bijdraagt aan zowel de regionale economie als het milieu en het klimaat. Wij kaarten de problematiek aan bij de Europese Commissie, o.a. door Europese beleidsmakers uit te nodigen voor werkbezoeken, en vragen aandacht voor uitvoeringsproblemen die de werkgelegenheid in Noord-Holland onder druk zetten.

Voortgang

MKB Innovatie

Ter bevordering van behoud en groei van werkgelegenheid in Noord-Holland en duurzame innovaties in het MKB zijn diverse instrumenten ingezet, zoals PIM NH (Programma Innovatief Investeringsgereed MKB Noord-Holland) en het versnellingsprogramma GO!-NH. Deze programma's helpen ondernemers verder bij marktvalidatie en het vinden van financiering. Zo kan PIM ook adviseren aan ondernemers over Europese subsidies. In 2018 is het Innovatiefonds Noord-Holland gelanceerd: een samenwerking tussen de Universiteit van Amsterdam, Sanquin en de provincie, waarbij leningen worden verstrekt aan ondernemers in de proof-of-conceptfase. Dit fonds heeft €5 miljoen EFRO-subsidie ontvangen uit het Kansen voor West programma. Daarnaast zijn vanuit EFRO verschillende innovatieprojecten en -samenwerkingen met het MKB gesubsidieerd.

Tata Steel

In de rapportage over 2018 maakten wij melding van de mogelijke oprichting van een netwerk van Europese staalregio's. Na twee verkennende besprekingen eind 2018 en begin 2019 heeft de initiatiefnemer om te komen tot dit netwerk, de deelstaat Noordrijn-Westfalen, besloten geen structureel netwerk op te richten, maar om op ad-hoc basis de samenwerking met andere staalregio's te zullen zoeken. Wij zullen in overleg met Tata Steel IJmuiden bezien in hoeverre wij verder betrokken willen blijven bij het netwerk en of we eventueel enige invloed op de agenda van de samenwerking kunnen uitoefenen.

Schiphol(regio)

De provincie Noord-Holland spant zich samen met de gemeente Amsterdam en de provincie Flevoland in om de internationale concurrentiepositie van de Metropool Regio Amsterdam (hierna MRA) te versterken. De luchthaven Schiphol is een belangrijke pijler voor de economische

[1] Kansen voor West is een samenwerkingsverband van de vier randstadprovincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, bedoeld om de regionale economie in de randstad een innovatieve impuls te geven middels subsidies. Het programma wordt voor een belangrijk deel gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkelingen (EFRO). (zie: https://www.kansenvoorwest2.nl/nl/)

[2] Interreg is een Europese subsidieregeling voor ruimtelijke en regionale ontwikkeling, bedoeld om internationale samenwerking en kennisuitwisseling te bevorderen. Het investeringsprogramma richt zich op het stimuleren van innovatie en duurzame economische groei. Het programma wordt voor een belangrijk deel gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkelingen. (zie: https://www.interregeurope.eu/about-us/what-is-interreg-europe/)

ontwikkeling van de metropoolregio (en de rest van Nederland). De luchthaven biedt de regio een uitstekend netwerk van buitenlandse verbindingen, die internationaal georiënteerde bedrijven nodig hebben. Om dit vestigingsklimaat te versterken, heeft de provincie eind jaren ’80 met drie partners (de gemeenten Amsterdam en Haarlemmermeer en de NV Luchthaven Schiphol) de Schiphol Area Development Company (SADC) opgericht. SADC heeft een uitvoeringsrol voor die partners en werkt concreet aan het realiseren van werklocaties, waarbij duurzaamheid (circulaire economie) een leidend principe is. De belangrijkste ontwikkeling in de Schipholregio is het MIRT onderzoek ZWASH (Zuidwest Amsterdam Schiphol Hoofddorp), onderdeel van het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid MRA. Voor de corridor vanaf de Zuidas, via Schiphol tot en met Hoofddorp, wordt een ontwikkelstrategie gemaakt voor de ruimtelijk-economische versterking van dit gebied. Daarbij is één van de ambities het verlengen van de Noord-Zuid metrolijn naar Schiphol/Hoofddorp. Naar verwachting zal in april 2020 een beslissing worden genomen om ZWASH in een MIRT onderzoek verder uit te werken. Op basis van een MIRT onderzoek nemen het Rijk en regionale partners in principe concrete investeringsbeslissingen.

Prioriteit 1: Land- en tuinbouw

Ambities voor de langere termijn

- Noord-Holland heeft Brussel iets te bieden als het gaat om land- en tuinbouw. Daarom willen wij de tuinbouw op de kaart zetten in Brussel en de positie van de tuinbouw in onze provincie in de wereld benoemen en zichtbaar maken.
- Noord-Holland wil voorbereid zijn op eventuele decentralisatie van het Rijk naar de provincie, op onze taken, rollen en positie zodat wij onze taken en onze verantwoordelijkheden richting inwoners en agrariërs goed kunnen invullen, samen met hen.
- Noord-Holland wil de goede samenwerking met collectieven, die gebaseerd is op innovatief coöperatief denken, als praktijkvoorbeeld voor de EU neerzetten en tevens als inspiratiebron voor andere Europese landen dienen.
- Noord-Holland stelt een position paper op met lobbydoelen voor het Europees landbouwbeleid na 2020, waarin we het beleid zodanig willen moderniseren dat Noord-Hollandse agrariërs er mee uit de voeten kunnen. Dat doen wij samen met de andere provincies (in IPO verband).
- Noord-Holland onderhoudt contact met Europese instanties, het Rijk, de gemeenten en provincies, de ngo's, agrarische natuurverenigingen, het Europese netwerk ERIAFF (European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry), de Greenports in Nederland, en organisaties zoals de LTO-Nederland en de Unie van Waterschappen, om over en weer kennis te delen.

Voortgang

Europees Landbouwbeleid

Op 1 juni 2018 presenteerde de Europese Commissie de wetsvoorstellen voor het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) na 2020. Belangrijkste verandering is dat de Commissie een nieuw 'delivery model' voorstelt. Lidstaten moeten een Nationaal Strategisch Plan (NSP) schrijven met daarin de voorgenomen plannen op GLB gebied. Dit plan bevat de acties die in het kader van zowel pijler 1 als 2 worden genomen om bij te dragen aan de GLB doelstellingen. SWOT-analyses moeten zorgen voor de onderbouwing van het ambitieniveau. Specifieke interventies voor het platteland zijn onderdeel van het nationaal plan. Om de aansluiting tussen het Ministerie van LNV en de provincies te waarborgen is een provinciaal medewerker voor de duur van het proces gedetacheerd bij het Ministerie in Den Haag. Deze medewerker schrijft mee aan de SWOT-analyse en het NSP.

Sinds de start van de behandeling van het wetsvoorstel fungeert de IPO werkgroep 'Toekomst GLB' als een belangrijke klankbordgroep. In deze IPO werkgroep formuleren experts vanuit diverse provincies de gezamenlijke standpunten. Deze worden in de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen position paper. Voornaamste kernpunt hieruit:
provincies steunen een grotere bijdrage vanuit het GLB aan het **klimaatakkoord** en een GLB dat meer gericht is op **innovatie** en **duurzaamheid** naast voedselzekerheid en voedselveiligheid.

In 2019 is door het programmateam, bestaande uit ambtenaren van het Ministerie van LNV, provincies en waterschappen, gewerkt aan het Nationaal Strategisch Plan (NSP). In deze fase richt het team zich op de nationale implementatie en beïnvloeding van de behandeling van de verordeningen in o.a. de werkgroepen van de Europese Raad. Voor de provincies vormt het IPO position paper het kader. Op 23 mei 2019 heeft een eerste maatschappelijke consultatie

plaatsgevonden. Begin oktober is de definitieve ‘houtskoolschets SWOT’ voor het NSP naar de Tweede Kamer gestuurd. In de SWOT komen de accenten uit het IPO position paper naar voren.

Na de Europese parlementsverkiezingen werd duidelijk dat vaststelling van de EU meerjarenbegroting (MFK), en daarmee de verordeningen voor het GLB, vertraging opliep. Dit heeft tot gevolg dat het nieuwe GLB niet in 2021, maar pas in 2022 of mogelijk later van kracht wordt. Het programmateam gaat door met de voorbereiding van het NSP voor het GLB. Met name de hervorming van de eerste pijler naar meer ecosysteemdiensten is ingrijpend en vraagt veel voorbereiding. Actuele ontwikkelingen over het GLB kunt u lezen op www.toekomstGLB.nl.

Zichtbaarheid tuinbouw

Sinds de ERIAFF-conferentie van juni 2017 in Den Haag zijn wij lid van ERIAFF en betrokken bij de activiteiten van het netwerk om de tuinbouwsector zichtbaarder te maken in Europa. Noord-Holland gebruikt de informatie uit ERIAFF in de landelijke EU-lobbygroep Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en brengt daarmee de Europese kaders bij de provinciale kaders. Noord-Holland werkt nauw samen met de provincie Zuid-Holland binnen ERIAFF; samen met Zuid-Holland hebben wij de ambitie om een specifieke tuinbouw werkgroep te leiden waarin diverse EU regio’s bijeen komen om kennis en informatie te delen. In 2019 heeft GS de intentieverklaring van ERIAFF ondertekend om op die manier onze betrokkenheid bij het netwerk te herbevestigen. Het gaat hier vooral om het opzetten van een structuur om gezamenlijke acties effectief op te pakken.

Prioriteit 2: Water

Ambities voor de langere termijn

- Noord-Holland wil dat de interactie tussen ontwikkelingen op zee en op land én de rol die regio's daarbij spelen expliciet worden benoemd in nationale structuurvisies van de lidstaten rondom de Noordzee. Om dit proces van maritieme ruimtelijke ordening te beïnvloeden neemt Noord-Holland deel aan het INTERREG project 'NorthSEE' zodat de regionale inbreng bij de vorming van nationale structuurvisies verzekerd is. Daarmee bestendigen wij tevens de positie binnen het netwerk CPMR en de North Sea Commission.
- Noord-Holland wil bij de herziening van de Kaderrichtlijn Water de waterkwaliteit in Noord-Holland blijven garanderen. De ontwikkelingen omtrent de Kaderrichtlijn Water worden in samenwerking met regionale partners gevolgd en beïnvloed.
- Noord-Holland wil de positie van koploper op het gebied van innovatieve oplossingen voor toekomstig waterbeheer behouden en uitdragen naar andere Europese regio's. Wij schrijven daarom een adviesrapport voor het Comité van de Regio's over doeltreffende waterbeheersystemen met als doel dat het Comité van de Regio's een advies vaststelt over deze innovatieve oplossingen voor toekomstig waterbeheer en dat het wordt aangeboden aan de Europese Raad, de Europese Commissie en het Europees Parlement.
- Noord-Holland benut het CPMR netwerk om beleidsontwikkelingen op het gebied van maritieme ruimtelijke ordening en kustbeheer te beïnvloeden.

Voortgang

Waterkwaliteit en toekomstig waterbeheer

In de rapportage over 2017 stond dat een evaluatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) werd verwacht in 2018. Deze evaluatie, in de vorm van een zogeheten fitness check, kwam echter pas in oktober 2018. Deze consultatie liep tot maart 2019 en vormt de basis voor de herziening van de KRW. Samen met het IPO secretariaat hebben medewerkers van de provincies Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Holland eind 2018 een bijeenkomst georganiseerd voor alle provincies waarbij input werd verzameld voor het IPO position paper ten aanzien van de evaluatie van de Europese KRW en de daarmee samenhangende grondwaterrichtlijn, richtlijn milieukwaliteitsnormen, en de overstromingsrichtlijn. In januari 2019 werd in het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel een discussiebijeenkomst met een aantal partijen georganiseerd waarin provinciale en andere standpunten omtrent de KRW werden uitgewisseld. Het position paper is vervolgens aan de Europese Commissie toegezonden in het kader van de fitness check.

Een van de standpunten die de provincies hebben ingenomen, onder andere op initiatief van de provincie Noord-Holland, is dat de KRW ook na 2027 moet worden voortgezet. Alle maatregelen ten behoeve van het bereiken van een goede ecologische en chemische situatie moeten volgens de KRW voor 2027 genomen zijn. Echter, voor behoud van deze situatie -ondanks klimaatverandering en andere externe ontwikkelingen- blijft het nemen van maatregelen ná 2027 noodzakelijk. De Europese Commissie is daarom door ons gevraagd om de KRW ook na 2027 te continueren. Het voortzetten van de stoomgebiedsbeheerplancycli van zes jaar is daar een inherent onderdeel van.

In mei heeft gedeputeerde Loggen vanuit zijn functie als vicepresident van CPMR voor Klimaat & Energie en op uitnodiging van EU-Commissaris Vella van Maritiem Beleid deelgenomen aan de G7-top van Milieuministers in Metz. Het thema was de kwaliteit en diversiteit van de maritieme omgeving en plasticreductie. De gedeputeerde heeft gepleit om de administratieve last te verlagen en subsidie t.b.v. duurzame innovatie te verbreden. De Franse staatssecretaris die de conferentie voorzat heeft in haar speech aan het pleidooi van de gedeputeerde gerefereerd.

Maritieme ruimtelijke ordening en kustbeheer

Noord-Holland heeft een actieve rol binnen de North Sea Commission -één van de zes geografische commissies van CPMR- en werkt samen met 32 Noordzeeregio's op onderwerpen als regionale economie, transport, klimaat, energie, visserij, blue growth en maritieme ruimtelijke planning. Zo is Noord-Holland partner in het Interreg project "NorthSEE". Dit project beoogt de ontwikkeling van een instrument om een goede ruimtelijke planning op zee (in het bijzonder de Noordzee), in relatie tot de ruimte vragende sectoren "Shipping, Energy & Environment" mogelijk te maken. Noord-Holland vertegenwoordigt in dit project alle regio's van de North Sea Commission met als doel om regionale belangen mee te nemen bij maritieme ruimtelijke ordening.

Nationale lidstaten hebben, als beheerder van grote wateren, primair de bevoegdheid, verantwoordelijkheid en taak om nationaal beleid op te stellen voor ruimtelijke ordening op zee. Hoewel provincies geen directe bevoegdheden hebben op zee, hebben activiteiten op zee directe invloed op onze economie, energietransitie, regionale ontwikkeling en kustbeheer. Zo zijn onze belangen in het kader van energietransitie voornamelijk groot m.b.t. aanlandingen vanuit Wind op Zee, maar ook bijvoorbeeld waterstof productie met mogelijk (ruimtelijk-economische) impact voor de zeehavens. Land-zee interacties zijn daarom van regionaal belang die meegenomen dienen te worden in nationaal beleid.
Het NorthSEE project biedt de mogelijkheid om de Europese richtlijn m.b.t. Maritiem Ruimtelijke Ordening uit te voeren. Het is voor het eerst dat Europa expliciet voorschriften geeft voor maritieme ruimtelijke ordening. Het NorthSEE project is dan ook een pioniersproject: er is geen ander platform dat op Europees niveau toegang biedt tot nationale en internationale Maritieme Ruimtelijke Ordening. Het NorthSEE project heeft dit jaar verschillende workshops en een Europese conferentie georganiseerd. Als vertegenwoordiger van de North Sea Commission heeft Noord-Holland een concept rapport over de rol van regio's in Maritieme Ruimtelijke Ordening gepubliceerd. Dit rapport is in samenwerking met de NorthSEE partners tot stand gekomen.

Prioriteit 3: Europees Cohesie- en investeringsbeleid, oftewel regionaal-economisch beleid

Ambities voor de langere termijn

- Noord-Holland maakt optimaal gebruik van de subsidiemogelijkheden van EFRO in de huidige programmaperiode. Daarom zetten we actief in op het stimuleren van de programma's Kansen voor West en INTERREG.
- Noord-Holland volgt en beïnvloedt op dit moment de beleidsontwikkelingen omtrent het nieuwe investeringsbeleid dat van kracht wordt na 2020.
- Noord-Holland is in IPO-verband actief betrokken bij toekomstige beleidsontwikkelingen om het investeringsbeleid na 2020 te beïnvloeden. In IPO-verband wordt er een standpunt namens de Nederlandse provincies ingenomen en uitgedragen.
- Noord-Holland zal parallel het gezamenlijke Nederlandse standpunt ook via het netwerk CPMR onder de aandacht brengen van Europese instellingen.

Voortgang

In opdracht van de provincie Noord-Holland en de gemeente Amsterdam is begin dit jaar een onderzoek afgerond naar de hoeveelheid Europese middelen die terecht komen in de provincie Noord-Holland. Het onderzoek betreft een inventarisatie van alle toegekende Europese subsidies uit circa dertig Europese programma's en beperkt zich niet alleen tot de euro's die door de provincie of gemeente Amsterdam zijn verworven, maar ook door andere partijen in de provincie, zoals universiteiten, UMC's, waterschappen en gemeenten.

De hoofdconclusie van het onderzoek is dat vanaf het begin van de huidige Europese programmaperiode (2014-2020) tot de peildatum 1 september 2018, € 728.928.610 Europese subsidie is toegekend aan 1.291 organisaties in Noord-Holland. Deze organisaties dragen met 2.556 projectdeelnames bij aan het realiseren van 2.130 projecten. Met een gewogen multiplier van 1,52 lokt de subsidie bij deze organisaties een investeringsimpuls uit van € 1.105.944.637. Hieruit volgt een berekend werkgelegenheidseffect in Noord-Holland van 14.089 fte. Deze inventarisatie geeft een 80% dekkend beeld van het totaal.

In 2019 zijn 21 EFRO projecten (zowel Kansen voor West als Interreg) beschikt die met 2.1 miljoen euro provinciale cofinanciering werden ondersteund. Dit verschafte de projecten een totaal subsidiabel projectbudget van 24,5 miljoen euro.

Nieuwe Europese subsidieprogramma's

De onderhandelingen voor de nieuwe Europese subsidie programmaperiode (2021-2027) zijn in volle gang. Noord-Holland heeft zekere invloed op het Interreg programma en Noord-Holland is een van de acht partners in het programma Kansen voor West.

De hoogte van de beschikbare Europese gelden voor Nederland, en uiteindelijk ook Noord-Holland, worden bepaald in het Europees Meerjarig Financieel Kader (MFK). Hoewel de EFRO-programma's in 2021 starten, is het MFK nog niet vastgesteld. Via onze samenwerkingsverbanden zijn we nauw betrokken bij de beïnvloeding van beleidsontwikkelingen omtrent het MFK en het cohesiebeleid. Binnen het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is de Regio Randstad (het Brusselse samenwerkingsverband van Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) dossierhouder voor het MFK en cohesiebeleid. Verder heeft CPMR een mede door Noord-Holland ondersteund position paper vastgesteld om het grote belang van het cohesiebeleid voor de economische ontwikkeling van de Europese regio's voor het voetlicht te brengen.

Daarnaast is dit jaar begonnen met de ontwikkeling van de Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3). De regionale innovatie strategie is een vereiste van de Europese Commissie om in aanmerking te komen voor regionale innovatie middelen. In samenwerking met acht partners ontwikkelt Noord-Holland deze strategie voor het programma Kansen voor West 3. In september 2019 heeft de Management Autoriteit van Kansen voor West de concept versie van de RIS3 gepubliceerd en een consultatie voor stakeholders georganiseerd. De RIS3 wordt in februari 2020 vastgesteld. Voor de komende periode ligt de focus voor EFRO programma's enerzijds op administratieve versimpelingen en anderzijds op Noord-Hollandse prioritaire onderwerpen zoals energietransitie, circulaire economie, klimaat- verandering, duurzaam en slim transport, technologische innovaties en het betrekken van het MKB.

Prioriteit 4: Smart Mobility

Ambities voor de langere termijn

- Noord-Holland wil de beste regio in Europa zijn op het gebied van verkeersmanagement. Dit draagt bij aan de bereikbaarheid voor bewoners en bezoekers.
- Noord-Holland wil op Europese schaal een bijdrage leveren aan innovatieve ontwikkelingen van ITS (intelligente transportsystemen) en deze kennis delen met andere regio's, zodat de ontwikkelingen in Europees verband gelijk opgaan en er tevens goede regelgeving ontstaat.
- Noord-Holland wil op het gebied van E-mobility actief op Europees niveau samenwerken met andere regio's en steden om zo de uitrol van elektrisch rijden te bespoedigen en te kunnen leren van elkaars ervaringen.

Voortgang

De Sector Smart Mobility heeft in 2019 gestaag doorgewerkt aan de voortgang van het Uitvoeringsprogramma Smart Mobility. Met partners uit binnen- en buitenland zijn onderzoeken, testen, proeven en pilots uitgevoerd. Het testbed dat hiervoor is ingericht, rondom Schiphol, is inmiddels internationaal bekend. Bij alle projecten die in dit kader worden uitgevoerd wordt gekeken wat de 'state of the art' in Europa is en of we van Europese projecten kunnen leren en of er standaards zijn ontwikkeld waar we in de projecten gebruik van kunnen maken.

Eén van de projecten, gerealiseerd op de N205, betreft een proef met vijf auto's die reden met behulp van 'coöperatieve adaptieve cruise control'(CACC) waarmee voertuigen veel sneller op elkaar reageren en dus een kortere volgafstand kunnen hanteren. De proef wijst uit dat hierdoor het brandstofgebruik vermindert en de doorstroming verbetert. (zie: https://www.noord-holland.nl/Actueel/Archief/2019/April_2019/Treintje_auto_s_sneller_over_kruispunten_N205)

De resultaten van de proef zijn onder de aandacht gebracht van de ACEA (European Automobile Manufacturers' Association, belangrijkste lobbygroep van autofabrikanten in Europa).

Voor Smart Mobility is Europese standaardisatie vaak een vereiste voor de noodzakelijke opschaling van maatregelen. Ook in de regionale samenwerking in het Platform Smart Mobility wordt dit vaak aangehaald. Dit jaar hebben MRA partijen zich gezamenlijk gepresenteerd bij het Europese ITS congres in Eindhoven waaraan ca. 3000 mensen uit heel Europa deelnamen.

In 2019 heeft de provincie de volgende activiteiten ontplooid als uitwerking van het thema Smart Mobility in de Europastrategie:

a) Continuering van de deelname aan de werkgroep Traffic Efficiency and Mobility van het Polis[3] netwerk met onder andere een bijeenkomst in Gothenburg waar onder meer is gesproken over de consequenties van de gedelegeerde verordening van de Europese Commissie op het gebied van EU-wijde real time verkeersinformatiediensten. Hierin wordt bepaald dat Europese lidstaten verplicht zijn om statische en dynamische informatie over de weg en het gebruik ervan aan te leveren aan service providers. Dat heeft verstrekkende gevolgen omdat iedere wegbeheerder dit type data moet aanleveren. In Nederland resulteert dit in de digitaliseringsopgave waarover de Minister in juni 2019 afspraken heeft gemaakt met gemeenten en provincies (o.a. Noord-Holland). Samen met de MRA-partners

[3] Polis is een samenwerkingsverband van Europese steden en regio's op het gebied van innovatieve transportoplossingen. Het netwerk zet in op projectvorming, kennisuitwisseling en beleidsbeïnvloeding.

heeft Noord-Holland een plan van aanpak gemaakt om de wegbeheerders in de provincie hierop aan te haken.

b) De provincie is voornemens lidmaatschap aan te vragen bij het platform Ertico.[4] Bij de bijeenkomsten met Polis en Ertico brengt de provincie kennis in over de ontwikkeling van Smart Mobility, zowel inhoudelijk (o.a. ontwikkeling intelligente verkeerslichten, proeven met automerken en data-uitwisseling) als procesmatig (organiseren samenwerking tussen overheden en met de markt: hoe doe je dat?) en halen we kennis op over vergelijkbare initiatieven in andere landen en steden.

c) In 2019 heeft de EU een besluit genomen over een langlopende discussie over communicatietechnologie. De Provincie Noord-Holland heeft eerder gereageerd op het Nederlandse standpunt over WiFi-p vs G4/G5. De rijksoverheid dreigde haar standpunt over hybride communicatietechnologieën te verlaten om in te zetten op cellulaire technieken (G4/G5). De provincie heeft zowel schriftelijk als mondeling laten weten het hier niet mee eens te zijn omdat de cellulaire technieken in veiligheid gerelateerde use cases nog niet ver genoeg ontwikkeld zijn en omdat de Europese OEM's in willen zetten op WiFi-p. Uiteindelijk heeft de EU een besluit genomen in te zetten op WiFi-p maar mogelijk wordt dat besluit herroepen.

d) Om invloed uit te oefenen op Europees beleid en regelgeving heeft de provincie de afstemming tussen diverse overheidsinstellingen gecontinueerd. Onder andere in het kader van de Smart Mobility Embassy, waarbij diverse Nederlandse initiatieven richting Europese partners worden gebundeld. Daarnaast zijn diverse bijeenkomsten bijgewoond van het RWS Europa overleg van Rijkswaterstaat (vanuit het Landelijk Verkeersmanagement Beraad (LVMB).

e) In dat kader heeft de provincie in 2019 verder gewerkt met de andere decentrale overheden die actief zijn in Brussel om kennis en standpunten uit te wisselen. Met een meer eenduidig geluid vanuit Nederland vergroten we de kans dat beïnvloeding ook echt effect heeft. De provincie Noord-Holland is voorzitter van het internationale netwerk van LVMB dat gehost wordt door Connekt[5]. De meeste provincies en een aantal grote gemeenten nemen hieraan deel. Een van de zaken waarop we hebben samengewerkt is Europese regelgeving rond verkeersregeltechniek. De Europese Commissie wilde het mogelijk maken dat prioriteit bij verkeerslichten ook door andere dan wegbeheerders verschaft kan worden. Samen met de provincie Utrecht en een aantal gemeenten hebben we succesvol gelobbyd om deze mogelijkheid te schrappen uit de regelgeving.

f) De provincie Noord-Holland was aanwezig bij het ITS Europa congres in Eindhoven en had daar samen met de partners uit de MRA een eigen stand. Hierbij hebben we afstemming gezocht met diverse nationale en internationale bedrijven onder andere op het gebied van iVRI's en zelfrijdende voertuigen. Een geplande excursie naar de MRA moest helaas worden afgelast, omdat er niet voldoende deelnemers waren.

g) In 2019 is gestart met de testen voor de twee Europese projecten waaraan de provincie Noord-Holland via de Praktijkproef Amsterdam (PPA) deelneemt, namelijk Socrates en

[4] Ertico is een samenwerkingsverband van ongeveer 100 Europese bedrijven en instellingen die betrokken zijn bij de productie van intelligente transportsystemen (ITS). Ze zijn zeer invloedrijk in Brussel en organiseren de Europese en wereldwijde ITS-congressen waar duizenden professionals naartoe komen.

[5] Connekt is een onafhankelijk netwerk voor slimme, duurzame en sociale mobiliteit, bestaande uit publieke en private partners.

Concorda. Bij beide projecten is de MRA pilotgebied voor de beproeving van Smart Mobility maatregelen die uiteindelijk in heel Europa uitgerold moeten worden. De provincie werkt hierin samen met partijen in de MRA en andere Europese regio's en internationale bedrijven. In Socrates zijn 4 use cases uitgewerkt waarin data tussen overheden en serviceproviders worden gedeeld (o.a. over verkeersscenario's). In Concorda worden samen met Fiat/Chrysler en NXP proeven voorbereid waarmee zelfrijdende auto's op het wegennet in de MRA worden getest. De testen tot nog toe zijn succesvol verlopen zodat in 2020 gestart kan worden met de echte proeven. Voor Socrates worden 6.000 testrijders gezocht die in de regio Amsterdam willen participeren.

Overig

Klimaat

De gevolgen van klimaatverandering zijn voor heel Europa van groot belang, maar hebben voor maritieme en kustregio's vaak nog extra consequenties zoals de gevolgen van de stijgende zeespiegel. Noord-Holland zet zich, samen met CPMR in voor belangenvertegenwoordiging van ruim 150 perifere en maritieme regio's en is als zodanig een belangrijke gesprekspartner voor de Europese Commissie. Het brengt regio's met dezelfde geografische eigenschappen samen, wat de lobby richting de Europese instellingen versterkt. Via de Climate Taskforce is samen met andere Europese maritieme regio's input geleverd op de consultatie van de Europese Commissie over de Langetermijn Strategie voor de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Deze lobby zal in CPMR-verband worden voortgezet volgend op de op 28 november 2018 door de Commissie gepubliceerde "strategische langetermijnvisie voor een bloeiende, moderne, concurrerende en klimaatneutrale economie tegen 2050".

In IPO verband is als reactie op bovengenoemde langetermijnvisie een position paper ontwikkeld met 'best practices' uit alle provincies voor een klimaatneutraal Europa. Gedeputeerde Van der Hoek heeft dit position paper in juni 2019 aan de Europese Commissie aangeboden .

In afwachting van de voorgenomen Green Deal van de nieuwe Europese Commissie heeft de Climate Taskforce, onder leiding van gedeputeerde Loggen, in 2019 een position paper opgesteld om de belangen van maritieme regio's bij internationale klimaatmaatregelen aan te kaarten. Dit position paper werd in oktober van dit jaar, tijdens de General Assembly van CPMR, unaniem aangenomen. In december 2019 vertegenwoordigde gedeputeerde Loggen CPMR tijdens COP25 (de VN klimaattop) in Madrid. Tijdens een sessie op het EU Paviljoen presenteerde hij de belangrijkste standpunten uit het position paper onder andere aan medewerkers van de Europese Commissie en het Europees Economisch en Sociaal comité.

Metropoolregio Amsterdam (MRA)

Binnen de MRA bekijken we op welke wijze we de relatie tussen MRA projecten en Europa kunnen versterken om daarmee regionale kansen beter te benutten. Hierbij wordt ingezet op vier sporen: beleidsbeïnvloeding, kennisuitwisseling, financiële middelen en zichtbaarheid. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande lijnen van de MRA partners richting Brussel. De vertegenwoordigers van de MRA-partijen die een kantoor in Brussel hebben – te weten de gemeente Amsterdam en de provincies Flevoland en Noord-Holland – komen met regelmaat samen om de samenwerking te stroomlijnen.

Op basis van eerdere verkenningen en een ronde langs partijen is besloten om in 2019 de mogelijkheden voor het MRA programma Circulaire Economie in relatie tot Europa nader te onderzoeken. Dit heeft geleid tot een advies om als MRA regio lid te worden van het Europese netwerk 'ACR+' (the Association of Cities and Regions for sustainable resource management), dat zich o.a. richt op Europese projectvorming (INTERREG, LIFE+), belangenbehartiging en kennisuitwisseling op het gebied van circulaire economie. Vanwege de huidige herijking van het MRA programma circulaire economie ligt dit advies voor ter overweging. Daarnaast wordt gewerkt aan een Engelse vertaling van de MRA roadmap 'circulair inkopen & opdrachtgeverschap' met als doel om de resultaten van dit innovatieve MRA proces op Europees niveau te delen en de MRA als circulaire regio te profileren.

Ook heeft de MRA zich in 2019 geprofileerd binnen het Europese netwerk METREX. Dit netwerk van Europese grootstedelijke regio's en gebieden biedt een platform voor de uitwisseling van kennis, expertise en ervaring op het gebied van grootstedelijke aangelegenheden. METREX heeft leden uit

ongeveer 50 grootstedelijke regio's en is een partner van Europese instellingen, kennisinstellingen, overheidsorganisaties en andere netwerken.

Tot slot is de MRA werkgroep Europa betrokken bij de ontwikkeling van de nieuwe MRA agenda die in 2020 van kracht moet worden. Kansen op Europees niveau voor zowel beleidsbeïnvloeding als financiering hebben in deze agenda daardoor een prominentere plek gekregen.

Huis van de Nederlandse Provincies

Als provincie willen we weten wat er speelt in de Europese Unie, zodat we kunnen anticiperen op nieuwe Europese wet- en regelgeving en op nieuwe investerings- en financieringsmogelijkheden vanuit de EU. En zodat we waar nodig kunnen opkomen voor onze belangen. Daarom is zaak dáár te zijn waar het gebeurt. In Brussel. De provincie Noord-Holland heeft twee medewerkers permanent in Brussel gestationeerd.
Die presentie in Brussel was en is een investering voor de (middel)lange termijn. Het kost immers tijd om gespecialiseerde kennis van inhoud en proces rond Brusselse besluitvorming en een functioneel netwerk op te bouwen. En op peil te houden. Door slim samen te werken met andere provincies en actief te zijn in toonaangevende Europese regionale netwerken behalen we efficiëntievoordelen, versterken we onze informatiepositie én vergroten we de slagkracht van onze provincie in Brussel. Samenwerken loont, zeker in Brussel.

Regio Randstad

De Provincie Noord-Holland werkt in Brussel nauw samen met de andere Randstadprovincies Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland. Het is een structureel partnerschap met een lange voorgeschiedenis. De eerste provinciale EU-vertegenwoordiger in Brussel werd begin jaren ’90 vanuit de Randstadprovincies benoemd. Samen vormen onze vier provincies een *shared service* waarbinnen relevante dossiers onderling zijn verdeeld. De nadruk binnen de samenwerking ligt op het gezamenlijk signaleren en duiden van nieuw Europees beleid. En dat zo ver mogelijk ‘upstream’ in het beleidsproces. Ook worden gezamenlijke activiteiten georganiseerd in Brussel voor de diverse stakeholders, o.a. tijdens de Europese Week van de Regio’s en Steden in oktober. De samenwerking wordt gefaciliteerd en aangejaagd door een *head of office* en een beleidsmedewerker, die beiden werken voor de gezamenlijkheid. De Europagedeputeerden van de vier provincies treffen elkaar regelmatig in het Bestuurlijk Overleg Randstad om actuele EU-ontwikkelingen te bespreken en onderling informatie uit te wisselen. Namens Noord-Holland neemt gedeputeerde Van der Hoek hieraan deel.

In de afgelopen Statenperiode is ook samengewerkt tussen de (Europagroepen van de) Staten van de vier Randstadprovincies, de P4. Er zijn publieksactiviteiten (‘Europafora’) georganiseerd en er werden om het jaar gezamenlijke werkbezoeken aan Brussel gebracht.

Afsluiting

Voor bovenstaande prioriteiten uit de Europastrategie zullen we ook in 2020 in Europees verband aandacht blijven vragen. De Europastrategie van Noord-Holland loopt tot 2021, maar de accenten op deze thema’s kunnen in de loop van 2020 veranderen. In het kader van de regionale economie blijven we de ontwikkelingen rondom de ‘Brexit’ en het MFK nauwlettend volgen. In IPO-verband zetten we de lobby rondom de totstandkoming van de structuurfondsen voort en zitten we aan tafel bij de totstandkoming van het nieuwe Cohesiebeleid. In 2020 wordt de Europastrategie geactualiseerd op basis van de afgelopen jaarlijkse rapportages, het coalitieakkoord 2019 en de ambities van de nieuwe Europese Commissie die in december 2019 is aangetreden. Hierbij worden de Provinciale Staten actief betrokken.

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2027
Extern Zaak ID	1324659
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	14.d
Omschrijving	Subsidies: Brief GS aan PS inz. Evaluatie eenmalige subsidies 2019 (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/O&I

Bijlagen
Brief aan PS over evaluatie eenmalige subsidies 2019.pdf
Rapport evaluatie eenmalige subsidies 2019 DEF.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Ruimte Wonen en Klimaat	13 januari 2020
Natuur Landbouw & Gezondheid	16 januari 2020
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**

Toelichting

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2019 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister geëvalueerd. De subsidie voor de vismigratierivier in de Afsluitdijk, de subsidie voor het project Schaalsprong naar de toekomst en de subsidie voor PAS-maatregelen Natura 2000gebied Kennemerland-Zuid.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M.E. de Winter
BEL/OI

Telefoonnummer +31235143566
winterm@noord-holland.nl

Verzenddatum

18 DEC. 2019

Kenmerk
1324659/1324661

Uw kenmerk

Betreft: Evaluatie eenmalige subsidies 2019

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:
Kennisneming van het evaluatierapport Evaluatie eenmalige subsidies 2019. U ontvangt het evaluatierapport hierbij.

Het rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland in 2016 zijn verstrekt. Het betreft de volgende eenmalige subsidies:

1. Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk
2. Subsidie EDBA Schaalsprong naar de toekomst
3. Subsidie PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

De evaluatie van deze drie subsidies is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies (vastgesteld door PS op 14 januari 2019). De resultaten van de evaluatie zijn als volgt:

Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk:
De vismigratierivier moet gaan bijdragen aan een verbetering van de stand van trekvissen in de Waddenzee, het IJsselmeer en regionale wateren. De mogelijke werkzaamheid van de vismigratierivier is goed onderzocht. Op grond van het beschikbare onderzoek is het aannemelijk dat de subsidie op termijn doeltreffend is. Dit kan op dit moment nog niet met feiten worden onderbouwd, omdat de vismigratierivier nog niet is gerealiseerd en nog geen aansluitende monitoring van de trekvissen heeft plaatsgevonden.
De provinciale subsidie maakt onderdeel uit van brede afspraken tussen rijk en regio over de toekomstige Afsluitdijk. De doeltreffendheid van de provinciale subsidie moet bezien worden in de context van de

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

gezamenlijke doelstellingen van de partijen betrokken bij de Ambitie Agenda Afsluitdijk.

EDBA Schaalsprong naar de toekomst:
Er kan geen duidelijke conclusie worden getrokken over de doeltreffendheid van de regeling op basis van de effecten en impact van de uitgevoerde projecten, omdat op dit niveau geen monitoring heeft plaatsgevonden in het project en daarom de benodigde gegevens ontbreken. Wel laten evaluaties van andere stimuleringsregelingen voor innovatie zien dat dergelijke investeringen in kennis en innovatie bij bedrijven effectief kunnen zijn. Vanaf de start van het project in 2011 heeft geen evaluatie van de effecten van de uitgevoerde projecten plaatsgevonden voor de regionale economie. Het rapport beveelt aan dat met de mede-financierende partners wordt gesproken over het uitvoeren van een evaluatie van de uitgevoerde projecten op effectiviteit en lessen voor de toekomst en dat een expliciete leerstrategie wordt ontwikkeld ten behoeve van een vergroting van de doeltreffendheid van de nieuwe economische strategie van de MRA gericht op grootstedelijke opgaven.

De conclusies en aanbevelingen van de evaluatie van de subsidie Schaalsprong naar de toekomst zijn helder verwoord. De wijze waarop binnen het economisch domein van de Metropoolregio Amsterdam (Platform Economie) economische en innovatieve projecten - waaronder de organisatie en activiteiten van de Amsterdam Economic Board - mogelijk worden gemaakt, is momenteel anders dan op het moment dat de subsidies voor de Schaalsprong werden afgegeven. Dit heeft ermee te maken dat de provincie haar bijdragen aan de MRA nu doet via afspraken in een convenant, en niet meer via subsidies. Daarnaast heeft de board zelf nu een andere werkwijze, namelijk niet meer via economische clusters maar via zogenaamde 'challenges'.

Gelet hierop vinden wij een evaluatie van alle projecten die via Schaalsprong zijn gefinancierd niet meer zo zinvol. Maar we willen wel graag in de MRA spreken over de wijze van monitoren en evalueren van de activiteiten van de board. Daarbij willen we ook bespreken hoe de partijen gezamenlijk lessen trekken uit projecten en hoe zij deze lessen in de gezamenlijke werkprocessen implementeren. In het Platform Economie is hier ook al over gesproken in het kader van de bredere evaluatie die er is gedaan van de MRA (niet door de provincie). De provincie zal deze evaluatie aangrijpen om het gesprek te voeren over mogelijke afspraken.

PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid:
De subsidie is noodzakelijk om de gewenste herstelmaatregelen door PWN te laten uitvoeren. Vanuit het oogpunt van de taken van de provincie (zorgen dat de juiste herstelmaatregelen worden uitgevoerd)

is de subsidie doeltreffend. De uitgevoerde maatregelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd op basis van de huidige inzichten over hun effecten. Monitoring op effecten vindt waar nodig via procesindicatoren plaats en er is een 'learning community' gecreëerd waarmee de kennis over herstelmaatregelen steeds verder verbetert. Het uiteindelijk bereiken van de beoogde impact van de maatregelen, het herstel van specifieke habitattypen en leefgebieden, kan op dit moment nog niet worden beoordeeld. Daarvoor is informatie nodig van habitat-karteringen, die met lange tussenpozen worden uitgevoerd. De effecten van maatregelen op het niveau van habitatherstel zijn in het algemeen ook pas op langere termijn zichtbaar. Een factor die de onzekerheid van realisatie van de doelen vergroot is dat de bron van de problemen (een hoge stikstofdepositie) vooralsnog niet is opgelost. Op provinciaal en rijksniveau wordt hier op dit moment aan gewerkt.

Ten algemene merken wij op dat het lastig is om op basis van deze evaluatie uitspraken te doen over de doeltreffendheid en het doelbereik van eenmalige subsidies.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Rapport Evaluatie eenmalige subsidies 2019

1324659/1324662

EVALUATIE EENMALIGE SUBSIDIES 2019

Sector Onderzoek & Informatie

Provincie Noord-Holland

Evaluatie eenmalige subsidies 2019

28-11-2019

Esther de winter

winterm@noord.holland.nl

Directie Beleid, sector Onderzoek & Informatie

Inhoudsopgave

Samenvatting 3
1 Inleiding 6
1.1 Aanleiding 6
1.2 Doel en werkwijze 6
1.3 Leeswijzer 7
2 Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk 8
2.1 Gegevens subsidie 8
2.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 8
2.3 Conclusies en aanbevelingen 10
3 Subsidie EDBA Schaalsprong naar de toekomst 12
3.1 Gegevens subsidie 12
3.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 14
3.3 Conclusies en aanbevelingen 18
4 PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid 19
4.1 Gegevens subsidie 19
4.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 19
4.3 Conclusies en aanbevelingen 23
Bijlage 1 Overzicht bronnen 25
Bijlage 2 Toelichting beleidscontext vismigratierivier 28
Bijlage 3 Toelichting opbouw en verdeling budget project Schaalsprong naar de toekomst 30
Bijlage 4 Toelichting beleidskader project Schaalsprong 31
Bijlage 5 Overzicht projecten 35
Bijlage 6 Evaluatie Pieken in de Delta en MIT 44
Bijlage 7 Toelichting op knelpunten in Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid 47

Samenvatting

Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland in 2016 zijn verstrekt. Het betreft de volgende eenmalige subsidies:

1. Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk
2. Subsidie EDBA Schaalsprong naar de toekomst
3. Subsidie PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

De evaluatie van deze drie subsidies is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies. De resultaten van de evaluatie zijn als volgt:

Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk

Naam project:	Vismigratierivier Deel 1 (coupure en openingen in strekdam spuikom)
Omvang subsidie:	€2.000.000,- in 2016
Ontvanger subsidie:	Provincie Friesland.
Doel project:	Realisatie van deel 1 van de 'vismigratierivier', een bijzondere vispassage door de Afsluitdijk.
Conclusie doeltreffendheid:	De vismigratierivier moet gaan bijdragen aan een verbetering van de stand van trekvissen in de Waddenzee, het IJsselmeer en regionale wateren. De mogelijke werkzaamheid van de vismigratierivier is goed onderzocht. Op grond van het beschikbare onderzoek is het aannemelijk dat de subsidie op termijn doeltreffend is, maar dit kan op dit moment nog niet met feiten worden onderbouwd, omdat de vismigratierivier nog niet is gerealiseerd en nog geen aansluitende monitoring van de trekvissen heeft plaatsgevonden. De provinciale subsidie maakt onderdeel uit van brede afspraken tussen rijk en regio over de toekomstige Afsluitdijk. De doeltreffendheid van de provinciale subsidie moet bezien worden in de context van de gezamenlijke doelstellingen van de partijen betrokken bij de Ambitie Agenda Afsluitdijk.
Aanbevelingen:	Er zijn geen aanbevelingen voor deze subsidie.

EDBA Schaalsprong naar de toekomst

Naam project:	Schaalsprong naar de toekomst
Omvang subsidie:	€1.380.000,- in 2016, bijdrage aan een groter regionaal budget.
Ontvanger subsidie:	Gemeente Amsterdam.
Doel project:	De doelstelling van het project is het organiseren van het leveren van een financiële bijdrage aan economische projecten die bijdragen aan het versterken van de economie in de MRA-regio.
Conclusie doeltreffendheid:	Er kan geen conclusie getrokken worden over de doeltreffendheid van de regeling op basis van de effecten en impact van de uitgevoerde projecten, omdat hierover geen informatie beschikbaar is. Wel laten evaluaties van andere stimuleringsregelingen voor innovatie zien dat dergelijke

	investeringen in kennis en innovatie bij bedrijven wel effectief kunnen zijn.
Aanbevelingen:	Vanaf de start van het project in 2011 heeft geen evaluatie van de effecten van de uitgevoerde projecten plaatsgevonden voor de regionale economie. Inmiddels hebben grote wijzigingen plaatsgevonden in de economische strategie van de MRA, waarbij niet meer op basis van clusters maar op basis van grootstedelijke opgaven wordt gewerkt. Aanbevolen wordt: 1. Dat de provincie in het daartoe aangewezen overleg de vraag voorlegt om als gezamenlijk financierende partijen te overwegen een evaluatie uit te voeren van de in het kader van het project Schaalsprong naar de toekomst uitgevoerde projecten. Doel is te onderzoeken welke lessen hieruit geleerd kunnen worden met het oog op de nieuwe strategie. 2. Dat de provincie in het daartoe aangewezen overleg het voorstel voorlegt om voor het nieuwe traject dat nu is ingegaan een goede leerstrategie te ontwikkelen, die uitgaat van korte feedbackloops. Dit maakt tijdige tussentijdse bijsturing mogelijk. De leerpunten zouden expliciet met alle deelnemende partijen gedeeld moeten worden. De korte feedbackloops (bijvoorbeeld van twee jaar) dragen bij aan het gewenste adaptieve beleid.

Subsidie PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

Naam project:	Project PAS-maatregelen Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland Zuid. De onderzochte subsidie heeft uitsluitend betrekking op het gebied Kennemerland Zuid.
Omvang subsidie:	€1.571.872,- in 2016.
Ontvanger subsidie:	Waterleidingbedrijf PWN
Doel project:	Het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in de duinen van Kennemerland-Zuid.
Conclusie doeltreffendheid:	De subsidie is noodzakelijk om de gewenste herstelmaatregelen door PWN te laten uitvoeren. Vanuit het oogpunt van de taken van de provincie (zorgen dat de juiste herstelmaatregelen worden uitgevoerd) is de subsidie doeltreffend. De uitgevoerde maatregelen worden zo goed mogelijk onderbouwd op basis van de huidige inzichten over hun effecten. Waar nodig wordt gemonitord op effect via procesindicatoren en er is een ‘learning community’ gecreëerd waarmee de kennis over herstel-maatregelen steeds verder wordt verbeterd. Het uiteindelijk bereiken van de beoogde impact van de maatregelen, het herstel van specifieke habitattypen en leefgebieden, kan op dit moment nog niet worden beoordeeld. Daarvoor is informatie nodig van habitatkarteringen, die met lange tussenpozen worden uitgevoerd. De effecten van

	maatregelen op het niveau van habitatherstel zijn in het algemeen ook pas op langere termijn zichtbaar. Een factor die de onzekerheid van realisatie van de doelen vergroot is dat de bron van de problemen (een hoge stikstofdepositie) vooralsnog nog niet is opgelost. Op provinciaal en rijksniveau wordt hier op dit moment aan gewerkt.
Aanbevelingen:	Er zijn geen aanbevelingen voor deze subsidie.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland in 2016 zijn verstrekt. De evaluatie van deze drie subsidies is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies.

Het Evaluatiekader geeft aan op welke manier de provincie Noord-Holland uitvoering geeft aan haar wettelijke verplichting op grond van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:24) om subsidies periodiek op doeltreffendheid te evalueren. Het Evaluatiekader is door Provinciale Staten vastgesteld[1] en heeft tot doel de provincie meer inzicht te geven in de mate van doeltreffendheid van de door haar verstrekte subsidies. Het Evaluatiekader bevat criteria, randvoorwaarden en uitgangspunten op basis waarvan bepaald wordt welke subsidies en subsidieregelingen op welk moment op doeltreffendheid geëvalueerd moeten worden.

De drie in deze rapportage besproken subsidies zijn[2]:

1. Subsidie Vismigratierivier Afsluitdijk
2. Subsidie EDBA Schaalsprong naar de Toekomst
3. Subsidie PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid

Deze subsidies vormen een steekproef uit het Subsidieregister 2016 conform de werkwijze zoals omschreven in het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies 2018[3]. Daarbij is random geselecteerd uit de subsidies met een omvang boven €500.000, rekening houdend met de verdeling van de subsidies over de verschillende begrotingsprogramma's en met voorrang aan subsidies groter dan €1.000.000,-.

1.2 Doel en werkwijze

Doel

De evaluatie van eenmalige subsidies heeft tot doel inzicht te krijgen in de doeltreffendheid ervan. Voor een positieve beoordeling van de doeltreffendheid van een subsidie, moet er aan drie voorwaarden zijn voldaan:

1. Er moet sprake zijn van (tenminste gedeeltelijk) doelbereik;
2. De subsidie moet noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) zijn voor dat doelbereik;
3. En er moet (idealiter) een causaal verband zijn tussen het doelbereik en de subsidie.

Werkwijze

De in dit rapport onderzochte subsidies zijn eenmalig. Dit vraagt om een evaluatie op maat, die afwijkt van het protocol voor de evaluatie van uitvoeringsregelingen. De nadruk van deze evaluaties ligt op het inzicht krijgen in de onderbouwing van de uitgave gerelateerd aan provinciale doelen en op de realisatie van de uitgaven. Op basis daarvan worden uitspraken over doelbereik en doeltreffendheid gedaan. Omdat het om eenmalige financieringen gaat, is het brede leereffect van de evaluatie mogelijk beperkt..

[1] Het Evaluatiekader is voor het eerst in 2013 vastgesteld. Op 14 januari 2019 is een geactualiseerde versie van het evaluatiekader subsidies vastgesteld, met aangepaste criteria.
[2] Naam conform de vermelding in het Subsidieregister 2016
[3] Paragraaf 2.2.2 Aanpak eenmalige subsidies

Onderzoeksvragen
Voor elk van de eenmalige subsidies worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?
2. Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?
3. Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd? (output)
4. Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd? (effect)
5. Hebben de uitgevoerde activiteiten en effecten bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen? (impact)
6. Zijn de provinciale doelen en beoogde effecten gerealiseerd *dankzij* de subsidie en de in het kader daarvan uitgevoerde activiteiten en geleverde prestaties?

Op basis van de beantwoording van deze vragen wordt vervolgens een uitspraak gedaan over de doeltreffendheid van de subsidie.

Uitvoering van het onderzoek
Voor elk van de subsidies heeft allereerst een documentenonderzoek plaatsgevonden. Daarbij heeft een analyse plaatsgevonden van de basisstukken in het subsidiedossier, relevante beleidsnota's, jaarverslagen en onderzoeksrapporten. Op basis van de bevindingen daaruit is aanvullende informatie verzameld via gesprekken met en/of schriftelijke vragen aan betrokken provinciale beleidsmedewerkers. Alleen voor de subsidie 'EDBA Schaalsprong naar de toekomst' is er ook contact met externen geweest (gemeente Amsterdam). De bevindingen uit de documentenanalyse en het contact met betrokkenen zijn in onderlinge samenhang geanalyseerd en zijn neergelegd in dit rapport.

1.3 Leeswijzer
Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies. Iedere subsidie heeft een eigen hoofdstuk dat steeds op dezelfde wijze is opgebouwd:

- een introductie met basisgegevens over de subsidie, zoals naam, omvang, ontvanger van de subsidie, doel van het project, overige betrokkenen en eventueel context van de subsidie.
- een paragraaf met de beantwoording van de onderzoeksvragen. Geprobeerd is de antwoorden compact te houden, zodat de antwoorden snel te overzien zijn. Daar waar meer toelichting nodig is, is deze in één of meer bijlagen opgenomen.
- een paragraaf met een conclusie over de doeltreffendheid van de subsidie en indien van toepassing aanbevelingen voor de toekomst.

2 Subsidie vismigratierivier Afsluitdijk

2.1 Gegevens subsidie

Naam project:	Vismigratierivier Deel 1 (coupure en openingen in strekdam spuikom)
Omvang subsidie:	€2.000.000,- in 2016
Ontvanger subsidie:	Provincie Friesland. De provincie Friesland maakt de bijdrage voor de vismigratierivier over aan Rijkswaterstaat. Het betreft een afkoopsom, op basis waarvan Rijkswaterstaat de overeengekomen werkzaamheden meeneemt in haar werkzaamheden om de Afsluitdijk te versterken en verhogen.
Doel project:	Realisatie van deel 1 van de 'vismigratierivier', een bijzondere vispassage door de Afsluitdijk. Dit project lift mee met de werkzaamheden van Rijkswaterstaat om de Afsluitdijk te versterken en verhogen. Deel 1 bestaat uit het maken van een doorgang door de dijk en de havendam door Rijkswaterstaat.

Eventuele overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers): De totale afkoopsom voor Rijkswaterstaat om de vismigratierivier te realiseren en te onderhouden bedraagt €17,8 miljoen. De andere financiers zijn de provincie Friesland, het Waddenfonds en het Ministerie van Infrastructuur & Milieu.

2.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

2.2.1 Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

Antwoord: Ja.

Toelichting antwoord: De subsidie voor de vispassage is verstrekt in vervolg op het afsluiten van een bestuursovereenkomst voor het meenemen van extra ambities bij de versterking van de Afsluitdijk (Bestuursovereenkomst Toekomst Afsluitdijk, 2011). Deze bestuursovereenkomst leidde tot het programma De Nieuwe Afsluitdijk en de bijbehorende Ambitie Agenda Afsluitdijk (2011). Als partner in het programma De Nieuwe Afsluitdijk is de provincie mede verantwoordelijk voor het uitvoeren ervan. Op grond daarvan heeft de provincie de vismigratierivier actief gesteund, o.a. met deze subsidie. De werking van de vismigratierivier is goed onderzocht (Programma Naar een rijke Waddenzee, Rapport Vismigratierivier Afsluitdijk, haalbaarheid en projectplan, november 2012). De effecten zijn relevant voor de KRW-doelen en Natura2000-doelen van het rijk voor de rijkswateren Waddenzee en IJsselmeer. De vismigratierivier heeft volgens het genoemde onderzoek waarschijnlijk ook positieve effecten op de stand van trekvispopulaties in de regionale wateren, waarvoor de provincie de ecologische

doelen vaststelt. Het relevante provinciale beleidskader voor de subsidie is de Watervisie 2021. Zie voor een nadere toelichting bijlage 2.

2.2.2 Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?

Antwoord: Ja.

Toelichting antwoord: Het gevraagde subsidiebedrag is gebaseerd op de financiële bijdragen die zijn afgesproken in de SOK-vismigratierivier (2014). Deze SOK is in 2016 opgevolgd door een realisatieovereenkomst (ROK) vismigratierivier (2016). Hierin staan de definitieve afspraken voor de aanbestedingsprocedure en dekking van de kosten voor aanleg, beheer en onderhoud en eisen waaraan de betreffende onderdelen moeten voldoen. Het gevraagde bedrag voor de bijdrage van de provincie Noord-Holland in de ROK komt overeen met dat in de SOK.

2.2.3 Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd? (output)

Antwoord: Nog niet, maar dit is conform planning.

Toelichting antwoord: De planfase van het project is gestart op 1 januari 2015. Rijkswaterstaat is in april 2019 gestart met de uitvoering van de eerste werkzaamheden voor de dijkversterking. De realisatiefase van het project moet voltooid zijn op 31-12-2022.

De activiteiten die met de subsidie worden gefinancierd betreffen aanpassingen aan de primaire waterkering. Er worden voor de Vismigratierivier twee openingen in de strekdam van de spuikom en een coupure (doorgang) bij Kornwerderzand gerealiseerd. Deze zaken zijn nog niet gereed, maar worden naar verwachting volgens afspraak door Rijkswaterstaat gerealiseerd.

2.2.4 Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd? (effect)

Antwoord: Nog niet, maar dit wordt wel verwacht.

Toelichting antwoord: De beoogde prestatie is de realisatie van een functionele vismigratierivier. Er is een uitgebreide haalbaarheidsstudie naar de vismigratierivier uitgevoerd, waarin is gekeken naar de optimale uitvoering ervan om het gewenste effect op de migratie van vissen te bereiken (Programma Naar een rijke Waddenzee, rapport Vismigratierivier Afsluitdijk, projectplan en haalbaarheidsstudie, november 2012).

Als de in paragraaf 2.2.3 genoemde aanpassingen in de Afsluitdijk gerealiseerd zijn, nemen de regionale partners de realisatie, het beheer en het onderhoud van de overige onderdelen van de vismigratierivier voor hun rekening. Dit betreft o.a. de realisatie van de vismigratierivier tussen beschermende dammen aan de IJsselmeerzijde en een bezoekerscentrum met parkeerplaatsen, paden etc. Zij zorgen ervoor dat de vismigratierivier uiterlijk eind 2023 voldoende functioneert als vismigratievoorziening. De verwachting op dit moment is dat de voorziening begin 2023 in gebruik kan worden genomen (Notitie Overkoepelende monitoring van vissen in het Waddengebied, Waddenacademie, juni 2018).

2.2.5 Hebben de uitgevoerde activiteiten en effecten bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen? (impact)

Antwoord: Nog niet, maar bij realisatie van de vismigratierivier volgens plan is een positieve impact wel aannemelijk.

Toelichting antwoord: Volgens de uitgevoerde haalbaarheidsstudie zal de Vismigratierivier een positief effect hebben op de populaties trekvissen in de Waddenzee en het grotere, regionale IJsselmeergebied. Dit heeft mogelijk ook positieve effecten voor de trekvispopulaties in regionale wateren. De waterschappen hebben de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de KRW-doelen in de regionale wateren, de provincie heeft een gedeelde verantwoordelijkheid voor het behalen van deze KRW-doelen.

In hoeverre de populaties trekvissen in de Waddenzee en het IJsselmeer verbeteren, wordt via onderzoek en monitoring bepaald. Verwacht wordt dat de vismigratierivier begin 2023 in gebruik kan worden genomen. Het onderzoek naar de trekvissen wordt vermoedelijk uitgevoerd vanaf medio 2023 tot medio 2026. Monitoring en onderzoek wordt inhoudelijk afgestemd met de Waddenacademie, en uitgevoerd door diverse externe partijen, waaronder onderzoeksinstituten en hogescholen (Notitie Overkoepelende monitoring van vissen in het Waddengebied, Waddenacademie, juni 2018). De monitoring van ecologische waarden in de regionale wateren wordt uitgevoerd door de Waterschappen op basis van de KRW-systematiek. Daarbij wordt gekeken naar vier biologische parameters: vis, overige waterflora/waterplanten, macrofauna, algen/fytoplankton). Het kan enige tijd duren voor een verbetering in IJsselmeer en Waddenzee effect heeft in de regionale wateren.

2.2.6 Zijn de provinciale doelen en beoogde effecten gerealiseerd dankzij de subsidie en de in het kader daarvan uitgevoerde activiteiten en geleverde prestaties?

Antwoord: Deels.

Toelichting antwoord: De realisatie van de vismigratierivier is een project met een financiële omvang van €17,8 miljoen. Er is voor gekozen dit te financieren door middel van financiële bijdragen van verschillende partijen. Het is niet te bepalen of het project ook doorgang zou hebben gevonden zonder de bijdrage van de provincie Noord-Holland. De bijdrage van 2 miljoen is niet doorslaggevend, maar wel substantieel ten opzichte van het totaal van €17,8 miljoen.

2.3 Conclusies en aanbevelingen

2.3.1 Conclusie doeltreffendheid

Gezien de vele onderzoeken die zijn uitgevoerd is het aannemelijk dat de subsidie op termijn doeltreffend is, maar dit kan op dit moment nog niet met feiten worden onderbouwd. De doeltreffendheid van de provinciale subsidie moet bezien worden in de context van de gezamenlijke doelstellingen van de partijen betrokken bij de Ambitie Agenda Afsluitdijk.

Toelichting: De subsidie is bevorderlijk voor de realisatie van het project, maar de werkzaamheden die met de subsidie worden gefinancierd zijn nog niet uitgevoerd. Verwacht mag worden dat het werk conform afspraken wordt uitgevoerd én dat eenmaal gerealiseerd de vispassage de beoogde ecologische effecten en impact heeft. De impact betreft vooral de biodiversiteitsdoelstellingen van het rijk voor IJsselmeer en Waddenzee. De regionale wateren,

waarvoor geldt dat de provincie een gedeelde verantwoordelijkheid heeft voor de realisatie van de KRW-doelstellingen, zullen naar verwachting mede profiteren van de maatregel.

De verwachte effectiviteit van de voorziening is goed wetenschappelijk onderbouwd. Er zijn veel externe factoren die de mate van doelbereik beïnvloeden, in de vorm van de vele andere factoren en maatregelen die de ontwikkeling van de biodiversiteit in het IJsselmeer, de Waddenzee en regionale wateren beïnvloeden. Of de gewenste ecologische impact in de rijkswateren ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt zal pas duidelijk worden na uitvoering van de monitoringwerkzaamheden die op dit moment gepland staan voor 2023 tot en met 2026. Een eventueel effect op de trekvispopulatie in de regionale wateren moet op langere termijn uit de monitoring van de kwaliteit van het oppervlaktewater (waarbij ook de visstand gemonitord wordt) door de waterschappen naar voren komen.

2.3.2 Aanbevelingen

Er zijn geen aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek naar deze subsidie.

3 Subsidie EDBA Schaalsprong naar de toekomst

3.1 Gegevens subsidie

Naam project: Schaalsprong naar de toekomst

Omvang subsidie: €1.380.000,- in 2016.
Deze financiële bijdrage van de provincie in 2016 vormt onderdeel van een groter regionaal budget van totaal €23 miljoen dat is opgebouwd in de periode 2011 tot en met 2016. In totaal bedraagt de bijdrage van de provincie tot en met 2016 €7.980.000,- (zie bijlage 3 voor een overzicht per jaar).

Met ingang van 1 januari 2017 is de vernieuwde MRA-samenwerking gestart, vastgelegd in het MRA-convenant. Dit betekent onder meer dat alle MRA-partners, waaronder de provincie Noord-Holland, jaarlijks een vaste bijdrage aan deze samenwerking beschikbaar stellen (op basis van het aantal inwoners). Hierdoor wordt na 2016 het instrument subsidie niet meer gebruikt voor het regionaal budget.

Ontvanger subsidie: Gemeente Amsterdam.
Het project is een tussen provincie Noord-Holland en gemeente Amsterdam overeengekomen oplossing voor de bijdrage van de provincie aan het regionale budget voor de MRA. De gemeente Amsterdam treedt hierbij op als penvoerder en beheerder van de gelden. Vanuit het project worden subsidies verstrekt door de gemeente Amsterdam. De gemeente verzorgt ook de financiële controles op deze subsidies. Het project was oorspronkelijk opgezet uitgaande van een eenmalige bijdrage. In latere jaren is besloten tot aanvullingen op het regionale budget, waarmee het project steeds met een jaar is verlengd tot uiteindelijk 31 december 2018.

Doel project: De doelstelling van het project is het organiseren van het leveren van een financiële bijdrage aan economische projecten die bijdragen aan het versterken van de economie in de MRA-regio. Het gaat in het project om de organisatie van de adviesvorming en besluitvorming over projecten en het regelen van de cofinanciering daarvan vanuit het regionaal budget economie. Het betreft projecten waarover door de Amsterdam Economic Board positief is geadviseerd en door het BO PRES (nu Platform Economie) positief is besloten.
Het project biedt een oplossing voor het wegvallen van het regionale stimuleringsprogramma Pieken in de Delta van het Rijk, waarvoor de provincie in de voorgaande periode cofinanciering leverde.

Eventuele overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers): In het regionale budget zijn in de loop van de jaren bijdragen opgenomen vanuit het Rijk (decentralisatie-uitkering in verband met opheffen Pieken in de Delta),

gemeente Amsterdam, Stadsregio Amsterdam en andere gemeenten in de MRA (individueel en via PRES). Dit heeft geresulteerd in een totaal budget van ruim €23 miljoen.

Context van de subsidie: Sinds 2006 stelde de provincie cofinanciering beschikbaar voor het rijksprogramma Pieken in de Delta Noordvleugel. In dit rijksprogramma werden omvangrijke, regionale innovatieprojecten gefinancierd in de Noordvleugel van de Randstad, waar overheden, bedrijven en kennisinstellingen aan bijdroegen. Begin 2011 is deze landelijke Pieken in de Delta-regeling door het rijk beëindigd. Dit gebeurde als uitvoering van de in het regeerakkoord opgenomen decentralisatie van het regionaal economisch beleid. Met name voor het bedrijfsleven en de kennisinstellingen was een abrupte beëindiging echter niet wenselijk. Daarop is vanuit het rijk een éénmalig transitiebedrag per regio betaald, om het beleid in elk geval op de korte termijn te kunnen voortzetten. Daarbij was de verwachting dat regionale overheden eveneens een bijdrage zouden leveren, zoals voorheen op projectniveau gebeurde (cofinanciering). De regionale bestuurders maakten de volgende afspraken over de besteding van deze middelen:

- De gemeente Amsterdam werd aangewezen als beheerder van deze middelen en penvoerder voor de regio;
- De middelen moesten analoog aan de adviezen van de Economic Development Board metropoolregio Amsterdam (huidige naam en hierna te noemen: Amsterdam Economic Board) worden ingezet. De Kennis- en Innovatieagenda van de Amsterdam Economic Board vormde hierbij de leidraad;
- Om de regionale spreiding van de middelen te garanderen, vond de definitieve besluitvorming over de besteding plaats in het Bestuurlijk Overleg van het Platform Regionaal Economische Structuurversterking (PRES). Dit overleg is inmiddels vervangen door het Platform Economie[4].

De provincie Noord-Holland heeft in 2011 voor het eerst besloten tot een bijdrage van 1.000.000,- aan het nieuwe gezamenlijke budget voor versterking van de economische kracht van de MRA (GS-besluit 2011 – 58656). Met als doel de investering zoals die met Pieken in de Delta was gedaan, voort te zetten en uit te breiden. Tevens wilde de provincie hiermee alvast een stap zetten in de uitvoering van de Economische Agenda 2012-2015. In de Economische Agenda 2012-2015 is opgenomen dat de provincie de Kennis- en Innovatieagenda van de Amsterdam Economic Board en de 7 economische clusters die daarin benoemd zijn, ondersteunt. De provincie heeft als aanvullende eis bij de subsidie meegegeven dat de projecten die met de subsidie worden ondersteund, moeten aansluiten op de geformuleerde doelen in de Economische Agenda 2012-2015 van de provincie Noord-Holland.

[4] Samenwerkingsverband van wethouders Economie uit de MRA-gemeenten.

De provincie is sinds de oprichting eind 2010 lid van de Amsterdam Economic Board (GS-besluit 2010-68355) en neemt deel aan het PRES/Platform Economie en kan dus meebeslissen over de inzet van de middelen.

3.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

3.2.1 Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

Antwoord: Deels.

Toelichting antwoord: Het overkoepelende beleidskader van de provincie voor het project is de Economische Agenda 2012-2015. Het project schaalsprong naar de toekomst bevat verschillende onderdelen (zie overzicht in bijlage 5), die elk hun eigen beleidsonderbouwing kennen. Het grootste deel van het budget (ca. 65%) wordt besteed aan de financiering van projecten die voldoen aan de selectiecriteria uit de Kennis- en Innovatieagenda (KIA) van de Amsterdam Economic Board. Deze agenda is onderbouwd met theoretische en praktische kennis. De doelen van de agenda en de bijbehorende clusterstrategieën zijn voor een deel scherp (SMART) uitgewerkt. De inhoud van de KIA wordt expliciet onderschreven in de Economische Agenda 2012-2015 van de provincie (zie voor een nadere toelichting bijlage 4). Andere thema's waaraan het budget wordt besteed zijn de projectorganisatie van de Amsterdam Economic Board (20%), het PRES-programma (7%), een reservering voor arbeidsmarktbeleid (4%) en iconische projecten (2%).

De Economische Agenda 2012-2015 is in 2015 geëvalueerd (Provincie Noord-Holland, Meegewerkt!, evaluatie Economische Agenda 2012-2015, december 2015). In de evaluatie is geconcludeerd dat het beleid in deze agenda voldoende onderbouwd is op basis van ervaringen, onderzoek, veronderstelde werkingsmechanismen en beleidscontext om het op doeltreffendheid te kunnen beoordelen. De conclusie van de evaluatie is dat het maar ten dele aannemelijk is te maken dat het beleid doeltreffend is geweest voor het geformuleerde doel 'verbeteren van de internationale concurrentiepositie van Noord-Holland'. Dat heeft o.a. te maken met gebrek aan inzicht in de afwegingen die bedrijven maken om voor Noord-Holland te (blijven) kiezen en met een gebrek aan doorwerking van het beleid op deze afwegingen door bedrijven. Experts zouden voor een doeltreffend beleid graag vooral meer inzet zien op kenniseconomie, innovatie en arbeidsmarkt & onderwijs. De algemene conclusie is wel dat de provincie met de agenda meebewogen en meegewerkt heeft aan de verdere ontwikkeling van de regionale economieën van Noord-Holland.

Er zijn enkele kritische kanttekeningen bij het KIA en de uitvoering daarvan te plaatsen:

- De waarde van de doelstellingen is beperkt doordat voor de doelen geen duidelijke nulwaarden zijn gespecificeerd. In de KIA is sprake van het uitvoeren van een nulmeting en het opzetten van een monitoringsystematiek (Hoofdstuk 6 Ambitie en doelen, paragraaf Monitoring & evaluatie). Dit is in de praktijk niet gerealiseerd. Wel heeft de Amsterdam Economic Board een dashboard met economische feiten en cijfers ontwikkeld (https://data.amsterdameconomicboard.com) en worden jaarlijks economische verkenningen uitgevoerd. Maar de gegevens hierin worden niet expliciet gelinkt aan de doelstellingen in de KIA.

- Voor een deel van de doelen, zoals de omvang van de economische groei in de MRA en bovengemiddelde groei van de zeven clusters, geldt dat deze beïnvloed worden door vele andere factoren. Deze doelen zijn daarom maar beperkt geschikt voor het bepalen van de effecten van de agenda.
- Een evaluatie van de in het KIA gestelde doelen voor 2020, waarbij geleerd gaat worden van de op basis van het KIA geselecteerde en ondersteunde economische projecten, lijkt niet meer aan de orde. De doelen zijn gesteld voor 2020, maar de agenda is inmiddels vervangen door een nieuwe visie van de Amsterdam Economic Board (Koersdocument 2019-2022). Hierin is de clusteraanpak verlaten en wordt gewerkt via een cross-sectorale inzet aan grootstedelijke uitdagingen en belangrijke transities (energie, digitaal en circulair). Met het oog op de snel veranderende omgeving wordt daarbij een meer adaptieve strategie gehanteerd. Het nieuwe koersdocument is tot stand gekomen op basis van een analyse van relevante trends en ontwikkelingen, een interne evaluatie onder boardleden en boardmedewerkers in het voorjaar van 2017 en gesprekken met betrokken stakeholders uit de triple helix eind 2017 en begin 2018. Er wordt in het nieuwe koersdocument niet gesproken over leerpunten uit tot dan toe uitgevoerde projecten uit het regionale budget.

3.2.2 Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?

Antwoord: Dat is op dit moment nog niet bekend.

Toelichting antwoord: De subsidie betreft een bijdrage aan een gemeenschappelijk budget dat in de loop van meerdere jaren wordt besteed aan een veelheid aan projecten. De gemeente Amsterdam bewaakt de financiële verantwoording van de individuele projecten en houdt daarbij ook overzicht over verleende en uiteindelijk vastgestelde subsidiebedragen.

In de jaarlijkse voortgangsrapportage heeft de gemeente Amsterdam steeds aangegeven voor welke projecten het budget wordt ingezet en hoeveel vrij besteedbaar budget nog resteert. In de laatst beschikbare voortgangsrapportage van 30 juni 2017 geeft de gemeente aan: “Na bovenstaande besluiten van BO Platform Economie resteert nog een vrij besteedbaar budget van bijna ca. 0,8 miljoen. Dit bedrag zal worden overgeheveld naar het nieuwe regionaal budget economie”.

Het is op dit moment niet bekend in hoeverre het aan de verschillende projecten toegekende budget is uitgegeven en of het volledig wordt uitgeput. De gemeente werkt op dit moment aan een eerste tussentijdse vaststelling van afgeronde projecten. Deze rapportage wordt voorzien voor 1 januari 2020.

3.2.3 Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd? (output)

Antwoord: Deels.

Toelichting antwoord: De subsidie beoogt de financiering van projecten te organiseren. De projectorganisatie heeft dit gedaan door ingediende projecten te laten toetsen aan de criteria van de Kennis- en Innovatieagenda van de Amsterdam Economic Board. De toetsing hierop werd aan het begin van het project uitgevoerd door een speciale commissie (de commissie Stroink) en later door de Amsterdam Economic Board zelf. Alle projecten zijn ook ter goedkeuring

voorgelegd aan het BO PRES, later het Platform Economie. Vervolgens heeft de gemeente Amsterdam de subsidieverlening verzorgd.

De activiteiten die worden uitgevoerd zijn zeer divers. Bijlage 5 geeft een overzicht van de opgestarte projecten voor het onderdeel 'Financiering projecten binnen MRA' op basis van de beschikbare tussenrapportages door de gemeente Amsterdam. Een deel van deze projecten is inmiddels afgerond, een deel loopt nog. De gemeente Amsterdam houdt een overzicht bij van alle nog lopende en reeds afgeronde projecten. Een eerste rapportage hierover ten behoeve van de subsidievaststelling is voorzien voor 1 januari 2020.

3.2.4 Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd? (effect)

Antwoord: Hierover kan op basis van de beschikbare informatie geen uitspraak worden gedaan.

Toelichting antwoord: Het effect van het project Schaalsprong naar de toekomst is de optelsom van het effect van de individuele projecten die zijn geselecteerd en gefinancierd. Alle uitgevoerde projecten voldoen in theorie aan het Strategisch kader van de Kennis- en Innovatieagenda. Dit vormt immers het selectiekader dat is gehanteerd bij de advisering aan het BO PRES voor de financiering van projecten. De selectiecriteria in het strategisch kader richten zich o.a. op inhoudelijke aspecten van projecten gekoppeld aan de na te streven doelen, de bijdrage aan structurele oplossingen, het oplossen van knelpunten en ook op de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de projecten. Uitgaande van een gedegen uitvoering van de selectie en een goede uitvoering van de projecten, is het in theorie aannemelijk dat de met de projecten beoogde effecten zijn gerealiseerd. In de praktijk kunnen projecten echter anders uitpakken dan verwacht en kunnen de aannames en vooronderstellingen in het strategisch kader en/of over het effect van activiteiten gedeeltelijk onjuist blijken. Zoiets moet blijken uit een evaluatie van de projecten waar de verschillende partijen allemaal financieel aan hebben bijgedragen.

In het oorspronkelijke projectplan voor het project Schaalsprong naar de toekomst is sprake van het opstellen van 'uitgebreide evaluaties' van afgeronde projecten en 'een uitgebreide evaluatie' door de Board zelf van de projecten. Het plan werd echter opgesteld in een periode waarin de taken van de Board nog niet geheel uitgekristalliseerd waren. In de praktijk is de hele coördinatie en het beheer van de projecten bij de gemeente Amsterdam ondergebracht. Onder evaluatie wordt nu uitsluitend een inhoudelijke en financiële verslaglegging over de projecten verstaan. De inhoudelijke verslaglegging is daarbij vooral gericht op output, dat wil zeggen het concrete resultaat (maar niet de effecten) van uitgevoerde activiteiten. Ook de KIA zelf is nog niet geëvalueerd. Omdat de KIA inmiddels is vervangen door een nieuwe visie, lijkt het niet waarschijnlijk dat dit nog gaat gebeuren, tenzij de gezamenlijke organisaties hiertoe nog expliciet beslissen.

3.2.5 Hebben de uitgevoerde activiteiten en effecten bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen? (impact)

Antwoord: Dit kan niet worden aangetoond.

Toelichting antwoord: Zoals is gebleken in voorgaande paragraaf 3.2.4 is geen informatie beschikbaar over het effect van de in het kader van de Schaalsprong naar de toekomst uitgevoerde projecten. Daarmee kunnen ook geen uitspraken worden gedaan over de impact ervan in relatie tot de provinciale economische doelen.

Er zijn wel evaluaties beschikbaar van andere subsidieregelingen die zich richten op het stimuleren van kennis en innovatie. Dit betreft:

- Een evaluatie van de rijksregeling Pieken in de Delta. Het project Schaalsprong is de opvolger van deze regeling. De subsidieregeling Pieken in de Delta is in 2010 geëvalueerd (Berenschot, Pieken in de Delta, evaluatie subsidieregeling, juli 2010). De evaluatie betreft de periode 2006-2009. In 2012 heeft nog een aanvullend onderzoek plaatsgevonden op deze evaluatie, waarin vooral gekeken is naar de langetermijneffecten van de uitgevoerde projecten op het gebied van o.a. samenwerkingsrelaties, extra omzet of winst, nieuwe werkgelegenheid of extra bedrijvigheid (Agentschap NL, Tweede evaluatie Pieken in de Delta, augustus 2012).
- Een evaluatie van de MKB Innovatiestimuleringsregeling Topsectoren (MIT) van het rijk, waarvoor de provincie zelf ook cofinanciering levert. Deze evaluatie is opgesteld in 2017 en betreft de uitvoeringsperiode 2013-2016 (Technopolis-group, Evaluatie MKB Innovatiestimuleringsregeling Topsectoren (MIT), 2013-2016, maart 2017).

Op grond van de uitkomsten van deze evaluaties lijkt het aannemelijk dat de uitgevoerde projecten in het kader van de Schaalsprong naar de toekomst bijdragen aan de provinciale economische doelen (een samenvatting van de uitkomsten van de evaluaties is opgenomen in bijlage 6). De vergelijking moet echter wel met de nodige voorzichtigheid worden gedaan: de uitvoeringsperiode (met bijbehorende economische context) en uitvoeringsvoorwaarden van beide regelingen zijn niet gelijk aan die van het project Schaalsprong naar de toekomst. Om te kunnen bepalen wat de effecten en impact van de specifieke projecten uitgevoerd in het kader van Schaalsprong naar de toekomst zijn, is een eigen evaluatie nodig. Deze heeft sinds de start van het project in 2011 nog niet plaatsgevonden. Een dergelijke evaluatie levert o.a. een toetsing op van de aannames en veronderstellingen in de selectiecriteria voor de projecten, maar kan ook lessen opleveren uit de uitgevoerde projecten zelf die relevant kunnen zijn voor toekomstige regelingen. Dit is relevant omdat in het kader van het economisch beleid voor de MRA nog steeds sprake is van het verstrekken van subsidies via de subsidieregeling Economische ontwikkeling en innovatie van de gemeente Amsterdam (mei 2018).

3.2.6 Zijn de provinciale doelen en beoogde effecten gerealiseerd dankzij de subsidie en de in het kader daarvan uitgevoerde activiteiten en geleverde prestaties?

Antwoord: Ja.

Toelichting antwoord: Het project gaat uit van cofinanciering met andere overheden om tot een regionaal budget voor economische projecten in de MRA te komen. Om te komen tot een toezegging van een rijksbijdrage als overgangsregeling voor het beëindigen van het rijksprogramma Pieken in de Delta, hebben gesprekken plaatsgevonden tussen het rijk en de andere betrokken overheden over het leveren van een eigen bijdrage. In de definitieve toezeggingsbrief spreekt de minister van Economische zaken, Landbouw en Innovatie op basis van deze gesprekken de verwachting uit dat ook de provincie Noord-Holland een bijdrage zal leveren (brief minister ELI aan gemeente Amsterdam, 10 maart 2011). De bijdrage van de provincie was dus een voorwaarde om tot de gemaakte afspraken met het rijk te komen.

De provincie Noord-Holland levert (alle bijdragen bij elkaar opgeteld) circa een derde van het beschikbare budget en levert daarmee een aanzienlijke bijdrage aan de beoogde doelen en

effecten van het project. Deze bijdrage strookt met het feit dat de provincie hiermee ook de eigen provinciale doelen invult, in de vorm van het stimuleren van de regionale economie.

3.3 Conclusies en aanbevelingen

3.3.1 Conclusie doeltreffendheid

Er kan geen conclusie getrokken worden over de doeltreffendheid van de regeling op basis van de effecten en impact van de uitgevoerde projecten, omdat hierover geen informatie beschikbaar is. Wel laten evaluaties van andere stimuleringsregelingen voor innovatie zien dat dergelijke investeringen in kennis en innovatie bij bedrijven wel effectief kunnen zijn.

3.3.2 Aanbevelingen

Vanaf 2011 wordt geïnvesteerd in projecten gericht op het stimuleren van de regionale economie in de MRA via het project Schaalsprong naar de toekomst. Tot op heden heeft geen evaluatie van de effecten van deze projecten plaatsgevonden. Inmiddels hebben grote wijzigingen plaatsgevonden in de economische strategie van de MRA, waarbij niet meer op basis van clusters maar op basis van grootstedelijke opgaven wordt gewerkt. Aanbevolen wordt:

1. Dat de provincie in het daartoe aangewezen overleg de vraag voorlegt om als gezamenlijk financierende partijen te overwegen een evaluatie uit te voeren van de in het kader van het project Schaalsprong naar de toekomst uitgevoerde projecten. Doel is te onderzoeken welke lessen hieruit geleerd kunnen worden met het oog op de nieuwe strategie.
2. Dat de provincie in het daartoe aangewezen overleg het voorstel voorlegt om voor het nieuwe traject dat nu is ingegaan een goede leerstrategie te ontwikkelen, die uitgaat van korte feedbackloops. Dit maakt tijdige tussentijdse bijsturing mogelijk. De leerpunten zouden expliciet met alle deelnemende partijen gedeeld moeten worden. De korte feedbackloops (bijvoorbeeld van twee jaar) dragen bij aan het gewenste adaptieve beleid.

4 PAS-maatregelen Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid

4.1 Gegevens subsidie

Naam project:	Project PAS-maatregelen Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland Zuid. De onderzochte subsidie heeft uitsluitend betrekking op het gebied Kennemerland Zuid.
Omvang subsidie:	€1.571.872,- De subsidie is verleend op 9 december 2016.
Ontvanger subsidie:	Waterleidingbedrijf PWN
Doel project:	Het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in de duinen van Kennemerland-Zuid.

Eventuele overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers): Bij de uitvoering van de PAS-maatregelen in de duinen van het Noord-Holland Duinreservaat en Kennemerland Zuid zijn meerdere beheerders/uitvoerders betrokken. Andere betrokkenen zijn Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Waternet, Staatsbosbeheer en het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. De onderzochte subsidie betreft uitsluitend de werkzaamheden van PWN in de duinen in Kennemerland-Zuid.

Context subsidie:	Deze subsidie is verstrekt in het kader van een kortlopende uitvoeringsregeling (Uitvoeringsregeling subsidie maatregelen Programma Aanpak Stikstof Noord-Holland 2015). Voor 2015 en 2016 was in totaal ruim €28 miljoen voor deze regeling beschikbaar. De uitvoering van de maatregelen loopt tot juli 2021.

4.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

4.2.1 Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

Antwoord: Ja

Toelichting antwoord: Allereerst is het belangrijk vast te stellen dat het rijk primair verantwoordelijk is voor realisatie van de doelen voor Natura 2000-gebieden (resultaatverplichting). De provincie is uitvoerder van beleid en maatregelen die beiden landelijk zijn bepaald. Het provinciaal doel bestaat uit zorgen dat de benodigde maatregelen worden uitgevoerd (inspanningsverplichting). De gekozen maatregelen worden daarbij nationaal en

internationaal gereviewd. De provincie houdt verder de vinger aan de pols over de realisatie van de doelen via monitoring en veldbezoeken en rapporteert hierover aan het rijk.

De maatregelen waarvoor de onderzochte subsidie is verstrekt zijn opgenomen in het Natura 2000-beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022 (hierna: beheerplan). Dit beheerplan is door Gedeputeerde Staten vastgesteld op 4 april 2018 (995527/995533). Naar aanleiding van het in werking treden van het PAS zijn voor alle Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige habitats PAS-gebiedsanalyses opgesteld. In deze analyses zijn onder andere maatregelen beschreven die nodig zijn voor het betreffende gebied om de Natura 2000-doelen te halen (zie bijlage 7 voor een nadere toelichting op de knelpunten in het gebied). De benodigde maatregelen zijn in het beheerplan opgenomen. Naast het beheerplan zijn in een raamovereenkomst afspraken vastgelegd tussen provincie en beheerders over de financiering van de uitvoering van de maatregelen (Raamovereenkomst PAS-maatregelen Natura 2000-gebieden Noord-Holland 2015, 2 juli 2015). De verstrekte subsidie vloeit voort uit deze overeenkomst.

4.2.2 Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?

Antwoord: Nee, er zijn verhogingen aangevraagd vanwege hogere kosten.

Toelichting antwoord:
In zijn voortgangsrapportage licht PWN toe welke maatregelen zijn uitgevoerd en tot welke nieuwe inzichten dat eventueel heeft geleid. In het algemeen geldt dat de uitvoering van de maatregelen loopt volgens de geplande ambities in het beheerplan en de gebiedsanalyse. De daadwerkelijke kosten wijken daarbij enigszins af van wat begroot is in de subsidieaanvraag. Soms blijkt het in de praktijk nodig bepaalde maatregelen op een andere manier uit te voeren of over een groter of kleiner oppervlak, waardoor de kosten anders uitvallen. Er zijn bij de start afspraken gemaakt over normbedragen voor maatregelen. Zo blijken in Kennemerland Zuid maatregelen door complexiteit in het veld (extra kosten rijplaten) en stijgende tarieven in de markt soms duurder uit te vallen dan het geldende normbedrag. Ook de voorbereidingskosten zijn hoger dan verwacht. Dit heeft voor een groot deel te maken met de weerstand vanuit de omgeving tegen een deel van de maatregelen. Dit vraagt om extra communicatie en aanpassingen in de aanpak (o.a. voor de vergunningen en voor archeologie). Ook de maatregelen voor exotenbestrijding blijken eerder te laag te zijn ingeschat. De kosten hiervan blijken hoger te zijn, ondanks de inzet van vrijwilligers en eigen middelen. Deze maatregelen kunnen moeilijk worden uitgesteld. Niet ‘doorpakken’ kan eerder behaalde resultaten in de exotenverwijdering verloren doen gaan.

Als ervaringen erop wijzen dat aanpassingen nodig zijn in uit te voeren maatregelen of normbedragen, dan vindt daarover overleg plaats tussen de uitvoerende organisatie en de provincie. In augustus 2019 heeft PWN in verband met voorziene extra kosten voor de aanpak van exoten een wijzigingsverzoek ingediend. PWN vraagt een ophoging van de subsidie met € 705.486,--. De provincie onderzoekt nog of het mogelijk is dit te bekostigen uit vrijvallende PAS-middelen uit een ander project.

4.2.3 Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd? (output)

Antwoord: Ja

Toelichting antwoord: PWN stelt jaarlijks een uitgebreide voortgangsrapportage op, waarin wordt toegelicht welke maatregelen waar zijn uitgevoerd. In de praktijk blijken soms afwijkingen nodig te zijn in oppervlaktes waarop werkzaamheden worden uitgevoerd en in habitattypen. Dit gebeurt in overleg met de provincie.

PWN meldt in zijn voortgangsrapportage over juni 2018 tot juni 2019 dat de verwachting is dat de doelen voor uitvoering van activiteiten worden gehaald. Alleen de hoeveelheid te realiseren stuifkuilen blijft op papier achter bij de doelstelling. Tabel 1 geeft een overzicht van de doelen (afgesproken prestaties) en de huidige inschatting van de mate van realisatie zoals gemeld door PWN.

Tabel 1 Inschatting uitgevoerde activiteiten Kennemerland-Zuid

Activiteit	Prestatie (Ha)	Uitgevoerd (Ha)	Inschatting % uitgevoerd
Aanleg stuifkuilen	16,9	2,84	19%
Stuifkuil zeereep	0,7	0	0%
Plaggen/chopperen	5,3	13,5	100%
Exotenbestrijding	27,1	1338,45	100%
Exotenbestrijding 20%	7,4	7,4	100%
Drukbegrazing	239	239	100%
Verwijderen duindoorn buitenduin	29,3	170,1	100%

Volgens de huidige inschatting kan in Zuid Kennemerland 19% van het gestelde doel voor aan te leggen stuifkuilen worden gerealiseerd. Het gaat dan echter uitsluitend om stuifkuilen die doelbewust zijn gecreëerd. In de praktijk zijn er door het uitvoeren van andere activiteiten zoals begrazing, exotenbestrijding, plaggen en chopperen ook stuifkuilen ontstaan. Deze zijn vanwege afspraken over de wijze van rapporteren niet meegenomen in de resultaten voor stuifkuilen. In de praktijk worden door het verwijderen van bomen en exoten al voldoende stuifplekken gerealiseerd. Daarbij is belangrijk is dat het bij stuifkuilen uiteindelijk niet draait om het realiseren van een oppervlakte aan stuifkuilen, maar om een effect dat men wil bereiken met het maken van de stuifkuilen. De stuifkuil zelf is geen doel, maar een middel om in de buurt liggend duin te laten overstuiven met vers zand. Het beeld is op dit moment dat de huidige hoeveelheid stuifkuilen voldoende bijdraagt aan het behalen van een goede kwaliteit van de habitats. Dit moet nog door onderzoek worden bevestigd (zie paragraaf hierna).

4.2.4 Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd? (effect)

Antwoord: Het effect van de uitgevoerde maatregelen is deels direct zichtbaar, maar moet deels ook op langere termijn nog worden beoordeeld. De verwachting van deskundigen van o.a. het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) is dat de uitgevoerde maatregelen bijdragen aan het realiseren van de beoogde effecten.

Toelichting antwoord: De maatregelen die worden uitgevoerd zijn geselecteerd op basis van hun veronderstelde effecten op de ontwikkeling van de vegetatie. Met sommige maatregelen is al veel ervaring, waardoor de effecten redelijk voorspelbaar zijn. Voorbeelden hiervan zijn het verwijderen van duindoorn of exoten en het plaggen. In de jaarlijkse voortgangsrapportage van de uitvoerende TBO zijn foto's opgenomen, waarin de situatie voor en na de uitgevoerde

activiteit zichtbaar is. Voor andere maatregelen, bijvoorbeeld het realiseren van stuifkuilen, geldt dat de benodigde ervaring nog moet worden opgedaan. Daarom monitort de provincie de effectiviteit van deze maatregel door middel van specifieke indicatoren[5]. In 2018 is hiervoor de nul-situatie vastgelegd van te reactiveren en al aanwezige stuifkuilen. Via veldopnames en data-analyse wordt een beeld bepaald van het effect van de stuifkuilen. Eind 2020 verschijnt een evaluatierapport met een beschrijving van de onderzoeksresultaten en een oordeel van het uitvoerende bureau over de resultaten van de maatregelen. Het effect van de maatregel drukbegrazing wordt pas duidelijk bij het uitvoeren van een habitatkartering. Dergelijke habitatkarteringen worden met lange tussenpozen uitgevoerd, dat wil zeggen eens in de 6 tot voor sommige onderdelen zelfs eens in de 12 jaar. Deze lage frequentie heeft te maken met het lage tempo waarin veranderingen in habitats plaatsvinden.

In aanvulling op het monitoren van procesindicatoren is een belangrijk onderdeel van de uitvoering van het beheerplan het realiseren van een intensieve kennisuitwisseling tussen deskundigen. Hiervoor wordt het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) benut. Het Kennisnetwerk OBN ontwikkelt en verspreidt kennis met als doel het structureel herstel en beheer van natuurkwaliteit. Het is een onafhankelijk en innovatief platform waarin mensen uit beheer, beleid en wetenschap samenwerken (https://www.natuurkennis.nl/). Dit al bestaande netwerk biedt een stevige basis voor de inzet van de subsidiegelden.

Jaarlijks gaan de betrokken provinciale beleidsmedewerkers op veldbezoek naar het gebied Kennemerland Zuid om een algemene indruk te krijgen van de ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden en om het gesprek aan te gaan over of de ontwikkeling gaat zoals verwacht. Omdat het gebied Kennemerland Zuid groot is en vele terreinbeheerders kent, wordt het gebied waar deze subsidie betrekking op heeft niet ieder jaar bezocht. Tijdens de veldbezoeken krijgen de provinciemedewerkers een toelichting van de terreinbeheerder op de gerealiseerde effecten in het gebied. In 2016 is een eerste veldbezoek in het gebied waarop deze subsidie betrekking heeft uitgevoerd om de startsituatie te bekijken. In 2017 en 2018 zijn gebieden onder beheer van Natuurmonumenten en Waternet bezocht. Er heeft nog geen vervolgbezoek in het beheergebied van PWN plaatsgevonden.

4.2.5 Hebben de uitgevoerde activiteiten en effecten bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen? (impact)

Antwoord: De verwachting over de volledige realisatie van de doelen is onzeker. De resultaatsverplichting voor deze doelen ligt bij het rijk.

Toelichting antwoord:
Het provinciaal doel bestaat uit zorgen dat de benodigde maatregelen worden uitgevoerd (inspanningsverplichting). Dit doel strekt zich dus niet verder uit dan het niveau van effecten (paragraaf 4.2.4).

De gesubsidieerde maatregelen zijn nodig om de Natura 2000-doelstellingen te behalen. Het zijn feitelijk Natura 2000-herstelmaatregelen, die vooral nodig zijn om de achteruitgang van de kwaliteit van stikstofgevoelige habitats te stoppen. Om de maatregelen op lange termijn succesvol te laten zijn, is het essentieel dat de stikstofbelasting van de gebieden wordt

[5] Het betreft hier de zogenaamde 'procesindicatoren' die inzicht moeten geven in het verloop van de natuurlijke processen die men met de maatregelen probeert te bevorderen.

verminderd door het treffen van bronmaatregelen. Op dit moment werkt de provincie naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State over de PAS aan een gebiedsgerichte aanpak voor stikstof, waarin per Natura2000-gebied bronmaatregelen worden bepaald. Daarnaast neemt het rijk bronmaatregelen. Ook bij een afname van de uitstoot van stikstof blijven de herstelmaatregelen voor de natuur noodzakelijk. Het kan nog vele, mogelijk tientallen jaren, duren voordat het effect van de langdurige te hoge stikstofdepositie uit voorgaande jaren teniet is gedaan. Dit heeft ermee te maken dat de verzuring en vermesting die het gevolg zijn van de hoge stikstofbelasting accumulerende effecten hebben op de bodemkwaliteit. En deze effecten worden ernstiger naarmate de stikstofbelasting langer aanhoudt. Dit alles werkt door in flora en fauna (Van den Burg et al., Einde van het PAS, Nu inzetten op winst voor natuur!, Vakblad natuur bos landschap, oktober 2019).

Of de Natura 2000-doelen op termijn gerealiseerd worden is alles bij elkaar onzeker: de effectiviteit van sommige maatregelen moet zich op termijn nog bewijzen en het verminderen van de stikstofbelasting vraagt zowel nationaal als internationaal beleid.

4.2.6 Zijn de provinciale doelen en beoogde effecten gerealiseerd dankzij de subsidie en de in het kader daarvan uitgevoerde activiteiten en geleverde prestaties?

Antwoord: Ja.

Toelichting antwoord: De subsidie is noodzakelijk voor PWN om de herstelmaatregelen te kunnen uitvoeren. Zoals hiervoor al is toegelicht is het uitvoeren van de maatregelen geen garantie dat de beoogde effecten en doelen ook worden gehaald.

4.3 Conclusies en aanbevelingen

4.3.1 Conclusie doeltreffendheid

De subsidie is noodzakelijk om de gewenste herstelmaatregelen door PWN te laten uitvoeren. Vanuit het oogpunt van de taken van de provincie (zorgen dat de juiste herstelmaatregelen worden uitgevoerd) is de subsidie doeltreffend. De uitgevoerde maatregelen worden zo goed mogelijk onderbouwd op basis van de huidige inzichten over hun effecten. Waar nodig wordt gemonitord op effect via procesindicatoren en er is een ‘learning community’ gecreëerd waarmee de kennis over herstelmaatregelen steeds verder wordt verbeterd.

Het uiteindelijk bereiken van de beoogde impact van de maatregelen, het herstel van specifieke habitattypen en leefgebieden, kan op dit moment nog niet worden beoordeeld. Daarvoor is informatie nodig van habitatkarteringen, die met lange tussenpozen worden uitgevoerd. De effecten van maatregelen op het niveau van habitatherstel zijn in het algemeen ook pas op langere termijn zichtbaar. Een factor die de onzekerheid van realisatie van de doelen vergroot is dat de bron van de problemen (een hoge stikstofdepositie) vooralsnog nog niet is opgelost. Op provinciaal en rijksniveau wordt hier op dit moment aan gewerkt.

4.3.2 Aanbevelingen

Voor realisatie van de doelstellingen van de provincie is het op dit moment het meest belangrijk dat de provincie zich ervoor blijft inspannen dat de kennisbasis voor het bepalen van de juiste maatregelen via monitoring van procesindicatoren, de OBN-community en veldbezoeken steeds

verder vergroot wordt. Dit lijkt op dit moment voldoende gewaarborgd. Daarom zijn er geen specifieke aanbevelingen voor deze subsidie.

Bijlage 1 Overzicht bronnen

Bronnen Subsidie Vismigratierivier

Schriftelijke bronnen

- Subsidieaanvraag Vismigratierivier Deel 1 (coupure en openingen in strekdam spuikom)
- Provincie Noord-Holland, GS-besluit verlenen subsidies Afsluitdijk, 12 juli 2016
- Provincie Noord-Holland en Fryslân, gemeenten Wieringen, Súdwest-Fryslân en Harlingen, Ambitieagenda Afsluitdijk, december 2011.
- Bestuursovereenkomst Toekomst Afsluitdijk, 23 december 2011
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Samenwerkingsovereenkomst Vismigratierivier Afsluitdijk, 27 november 2014
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Realisatieovereenkomst Afsluitdijk Vismigratierivier, 6 juli 2016
- Programma Naar een rijke Waddenzee, Rapport Vismigratierivier Afsluitdijk, haalbaarheid en projectplan, november 2012
- Waddenacademie, Notitie Overkoepelende monitoring van trekvissen in het Waddengebied, juni 2018

Geconsulteerde medewerkers provincie

- Chris Lansink, Directie Beleid, sector Ruimtelijke Ontwikkeling
- Ad Stavenuiter, Directie Beleid, sector Omgevingsbeleid

Bronnen Subsidie Schaalsprong naar de Toekomst

Schriftelijke bronnen

- Provincie Noord-Holland, GS-besluit Bijdrage activiteiten EDBA, 22 november 2011 (2011-58656)
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, brief bevestiging afspraken bestuurlijk overleg Noordvleugel Randstad op 10 februari 2011, 10 maart 2011
- Gemeente Amsterdam, Projectplan Schaalsprong naar de toekomst bij aanvraag subsidie Amsterdam Economic Board, 23 oktober 2012
- Provincie Noord-Holland, Beschikking wijzigen subsidieverlening (verhoging subsidie) project Schaalsprong naar de toekomst, 15 december 2016 (80417/896858)
- Gemeente Amsterdam, voortgangsrapportages subsidie Schaalsprong naar de toekomst 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 (subsidiedossier provincie)
- Provincie Noord-Holland, Economische Agenda 2012-2015, januari 2012
- Provincie Noord-Holland, Meegewerkt!, evaluatie Economische Agenda 2012-2015, december 2015
- Provincie Noord-Holland, Strategisch Beleidskader Economie 2016-2019, maart 2016
- Amsterdam Economic Board, Kennis- en Innovatieagenda, november 2011
- Amsterdam Economic Board, Wonen, werken, wereldplek, programma 2014-2020
- Amsterdam Economic Board, Koersdocument 2019-2022, versie oktober 2018

- Berenschot, Pieken in de Delta, evaluatie subsidieregeling, juli 2010
- Agentschap NL, Tweede evaluatie Pieken in de Delta, augustus 2012
- Technopolis-group, Evaluatie MKB Innovatiestimuleringsregeling Topsectoren (MIT), 2013-2016, maart 2017

Websites

- www.amsterdameconomicboard.com
- https://data.amsterdameconomicboard.com

Geconsulteerde medewerkers provincie en gemeente Amsterdam

- Kalle van Seeters, Directie Beleid, sector Regionale Economie en Erfgoed
- Ton Berkhout, Directie Beleid, sector Regionale Economie en Erfgoed
- Hans Vonk, Directie Beleid, sector Regionale Economie en Erfgoed
- Paul Jansen, Directie Concernzaken, Sector Subsidies en Inkoop
- Marlyn Paesch, Directie Concernzaken, Sector Subsidies en Inkoop
- Johan Bos, Gemeente Amsterdam, Economische Zaken
- Saskia Verkruisen, Gemeente Amsterdam, Economische Zaken

Bronnen Subsidie PAS-maatregelen PWN Kennemerland-Zuid

Schriftelijke bronnen

- Subsidieaanvraag PWN Uitvoeringsregeling PAS Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid, 18 november 2016
- Beschikking verlenen subsidie project PAS-maatregelen Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland Zuid, 9 december 2016
- Provincie Noord-Holland, Natura 2000-beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022, 4 april 2018
- PWN, Voortgangsrapportage 2017-2018, juli 2018
- PWN, Voortgangsrapportage 2018-2019, juli 2019
- Provincie Noord-Holland, Verslag veldbezoek Kennemerland-Zuid, september 2016
- H.R. de Ruiter et al., Luchtkwaliteit Noord-Holland, Emissiebronnen en mogelijke maatregelen, RIVM Briefrapport 2017-0205
- Van den Burg et al., Einde van het PAS, Nu inzetten op winst voor natuur!, Vakblad natuur bos landschap, oktober 2019

Websites

- www.natuurkennis.nl (duinen: https://www.natuurkennis.nl/natuurtypen/n08-open-duinen/)
- Compendium voor de Leefomgeving
    - https://www.clo.nl/indicatoren/nl0184-verzurende-depositie
    - https://www.clo.nl/indicatoren/nl0179-herkomst-verzurende-depositie
    - https://www.clo.nl/indicatoren/nl0189-vermestende-depositie
    - https://www.clo.nl/indicatoren/nl0507-herkomst-vermestende-depositie

Geconsulteerde medewerkers provincie

- Jasper van Daalen, Directie Beleid, sector Groen
- Coen Verstand, Directie Beleid, sector Groen
- Michael Leito, Directie Concernzaken, Sector Subsidies en Inkoop

Bijlage 2 Toelichting beleidscontext vismigratierivier

Bestuursovereenkomst en Samenwerkingsovereenkomst (SOK)
In 2011 hebben Rijk en Regio een bestuursovereenkomst gesloten. In die overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de samenhang tussen de regionale ambities en de rijksopgave rondom de Afsluitdijk en de wijze van samenwerking. Partners in de bestuursovereenkomst zijn Rijkswaterstaat en het regionale samenwerkingsverband De nieuwe Afsluitdijk. In dit regionale samenwerkingsverband hebben de provincies Fryslân en Noord-Holland en de gemeenten Súdwest-Fryslân, Hollands Kroon en Harlingen zich verenigd.

Op basis van de bestuursovereenkomst hebben de regionale partners binnen De Nieuwe Afsluitdijk de Ambitie Agenda Afsluitdijk (Triple A) in 2012 opgesteld. De Ambitieagenda is dus additioneel aan de rijksopgave voor de Afsluitdijk. De Ambitieagenda richt zich op versterking van de regionale economie (recreatie en toerisme), natuur en duurzame energievoorziening. De afspraken over uit te voeren projecten in het kader van deze samenwerking zijn vastgelegd in vier samenwerkingsovereenkomsten (SOK-en) tussen Rijkswaterstaat en de regio, waarvan er één specifiek betrekking heeft op de vismigratierivier.

De vismigratierivier is een bijzondere passage voor vissen door de Afsluitdijk. In de SOK Vismigratierivier is afgesproken dat Noord-Holland een financiële bijdrage levert aan de aanleg van deze passage. De bijdrage van Noord-Holland heeft betrekking op deel 1 van de vismigratierivier, dat is het deel dat rechtstreeks meelift met de werkzaamheden door Rijkswaterstaat. In vervolg daarop zullen nog andere werkzaamheden nodig zijn voor inrichting van de passage, die door andere partijen worden gefinancierd.

Bijdragen van het project aan beleidsdoelen
Het project draagt bij aan het oplossen van vismigratieknelpunten. Dankzij de vismigratierivier krijgen trekvissen weer de mogelijkheid om via een geleidelijke overgang van zoet naar zout water te migreren tussen het IJsselmeer en de Waddenzee. Uit een uitgevoerde haalbaarheidsstudie naar de vismigratierivier blijkt dat deze een positief effect zal hebben op de populaties trekvissen in de Waddenzee en het grotere, regionale IJsselmeergebied (rapport Vismigratierivier Afsluitdijk, haalbaarheid en projectplan, november 2012 in kader van het programma Naar een rijke Waddenzee). De grootte van dit effect was bij het onderzoek op basis van de bestaande informatie niet verder te kwantificeren.

De realisatie van de Vismigratierivier draagt bij aan de realisatie van rijksdoelen voortvloeiend uit de *Kaderrichtlijn Water-doelstellingen* op het gebied van de ecologische kwaliteit van de Waddenzee en het IJsselmeer en aan het ontwikkelen van buitendijkse kwelders. De vismigratierivier biedt een kans voor recreatie en toerisme doordat de vispassage beleefbaar wordt gemaakt door middel van een observatorium. Tenslotte biedt de vismigratierivier mogelijkheden voor een bijdrage aan *Natura2000-doelen* voor de Waddenzee en het IJsselmeer:

- Er komen zachte kwelders aan buitenrand van de vismigratierivier in het Waddengebied. Deze zijn ideaal voor vogels.
- Spiering en Stekelbaars zijn het stapelvoedsel van visetende vogels in het IJsselmeer. Deze vogelpopulaties vertonen een neerwaartse trend door voedselgebrek. Een effectieve grootschalige vispassage levert een belangrijke bijdrage aan de draagkracht van het IJsselmeer voor diverse visetende vogels.

Het IJsselmeer en de Waddenzee zijn rijkswateren. Dit betekent dat de rijksoverheid verantwoordelijk is voor het realiseren van de KRW-doelen en Natura 2000-doelen voor deze wateren.

Relatie met provinciale beleidskaders en doelen
Het provinciale beleidskader voor dit project is de Watervisie 2021 (november 2015). Hierin wordt genoemd dat de provincie:

- de vismigratie in haar eigen vaarwegen wil verbeteren
- participeert in het 'programma vismigratierivier'
- integrale en innovatieve projecten wil stimuleren, daarin wil participeren en daarbij wil zoeken naar synergie tussen waterbeheer en andere beleidsterreinen
- bij dijkversterkingen wil investeren in ruimtelijke kwaliteit, waaronder natuurkwaliteit.

De provincie heeft geen formele rol voor de KRW-doelen in rijkswateren zoals de Waddenzee en het IJsselmeer. De vismigratierivier heeft waarschijnlijk ook een positief effect op de trekvispopulaties in de regionale wateren van Noord-Holland, en dus op de ecologische kwaliteit van deze wateren. Waterschap, provincie en Rijk hebben een gedeelde verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het regionale oppervlaktewater. Het waterschap is kwaliteitsbeheerder van het regionale oppervlaktewater en neemt maatregelen om de ecologische doelen te halen. De provincie stelt de ecologische doelen vast en draagt met haar beleid, zoals haar natuur- en landbouwbeleid, bij aan het bereiken van de doelen. De provincie Noord-Holland heeft zich in de Watervisie tevens tot doel gesteld om de vismigratie in haar eigen vaarwegen te verbeteren. Het Rijk tenslotte heeft een belangrijke invloed door het stellen van de kaders (b.v. mestwetgeving en wetgeving op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen).

Bijlage 3 Toelichting opbouw en verdeling budget project Schaalsprong naar de toekomst

Opbouw bijdrage provincie

De opbouw van de subsidie voor het project Schaalsprong naar de toekomst over de periode 2011 tot en met 2016 is weergegeven in onderstaande tabel.

datum beschikking	kenmerk	bedrag	Totaal	Geraamde projectkosten	Percentage	Projectperiode
14-12-2011	2011-68395	1.000.000		7.600.000	13%	31-dec-14
20-12-2012	80417/103932	1.500.000	2.500.000	9.100.000	27%	31-dec-15
16-12-2013	80417/284503	1.400.000	3.900.000	11.050.000	35%	31-dec-16
2-12-2014	80417/510489	1.200.000	5.100.000	15.180.000	34%	31-dec-17
2-12-2015	80417/731161	1.500.000	6.600.000	16.980.000	39%	31-dec-18
15-12-2016	80417/896858	1.380.000	7.980.000	23.073.000	35%	

Met ingang van 1 januari 2017 is de vernieuwde MRA-samenwerking gestart, vastgelegd in het MRA-convenant. Dit betekent onder meer dat alle MRA-partners, waaronder de provincie Noord-Holland, jaarlijks een vaste bijdrage aan deze samenwerking beschikbaar stellen (op basis van het aantal inwoners). Hierdoor wordt na 2016 de methodiek van deze subsidie niet meer gebruikt voor het regionaal budget.

Verdeling projectbudget

De verdeling van het beschikbare budget over verschillende onderdelen van het project Schaalsprong naar de toekomst is als volgt:

Activiteit	Begroot (situatie 2019, in Euro)	Percentage van totaal
Uitwerking iconische projecten	400.000	2%
Reservering arbeidsmarktbeleid	1.000.000	4%
Financiering projecten binnen MRA	15.438.000	67%
Projectorganisatie Board	4.660.000	20%
PRES-programma	1.600.000	7%
Totaal	***23.098.000***	

Bijlage 4Toelichting beleidskader project Schaalsprong

Provinciaal beleidskader
Het relevante provinciale beleidskader voor het project Schaalsprong naar de Toekomst is de Economische Agenda 2012-2015. Hierin worden de activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van de Amsterdam Economic Board als volgt beschreven: *"De verbondenheid via de AEB vergroot de mogelijkheid om met meer en verschillende partijen initiatieven aan te pakken en zo een hefboomeffect te bereiken. Hiermee kunnen we de regionale economie een krachtiger impuls geven dan voorheen."* De Economische Agenda beschrijft vervolgens dat de provincie zich in de beleidsperiode wil inzetten om de Amsterdam Economic Board tot een succes te maken en de economische groei in de MRA te stimuleren. Daarbij sluit ze zich aan bij de door de Board gekozen aanpak via innovatie-stimulering en samenwerking in zeven economische clusters. Deze aanpak is gebaseerd op desk-research, interviews, bestuurlijke overleggen in PRES en Kenniskring Amsterdam. Een rapport van de Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD) van 2009 over hoger onderwijs in relatie tot regionale ontwikkeling in de MRA vormde ook een belangrijke input. De OECD gaf in dit rapport aan dat de kennisproductie en de bedrijvigheid in de MRA beide van hoog niveau zijn, maar dat er onvoldoende uitwisseling is. De kern van de aanpak van de Amsterdam Economic Board is dan ook het samenwerken van bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden, ook wel de triple-helixsamenwerking genoemd. Met deelname in de Amsterdam Economic Board onderschrijft de provincie de doelstellingen van de Board en de ambities die de Board heeft geformuleerd in de Kennis- en Innovatieagenda (KIA)van november 2011.

Ambities en beoogde resultaten van de Kennis- en Innovatieagenda
De provincie beschrijft in de Economische Agenda de doelen die de Board zichzelf heeft gesteld in de KIA. Deze doelen zijn:

- Economische groei: structureel jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde in de MRA met 1 procentpunt meer dan de rest van Nederland;
- Regionale specialisatie: bovengemiddelde groei van de 7 clusters door toegenomen specialisatie ten opzichte van de rest van Nederland;
- Internationalisering: versterking van de internationale concurrentiepositie en significante groei van het aandeel nieuwe buitenlandse bedrijven in deze clusters;
- Versterking van de kennisinfrastructuur en talentbasis;
- Verdubbeling van R&D;
- Verdubbeling van het aantal nieuwe 'spin-offs'

De doelen zijn uitgewerkt in (kwantitatief) meetbare programmadoelen in het zogenoemde Strategisch Kader, dat als bijlage bij het KIA is gevoegd. Dit strategisch kader (zie figuur 1) dient als toetsingsinstrument om te bepalen of een project in aanmerking komt voor cofinanciering vanuit het regionale budget (waaraan deze subsidie bijdraagt).

Figuur 1: Strategisch kader uit de Kennis- en Innovatieagenda november 2011

Bijlage I: Strategisch kader

In het strategisch kader zijn de doelen van de Kennis & Innovatieagenda van de metropoolregio Amsterdam (MRA) uitgewerkt in (kwantitatief) meetbare programmadoelen voor de clusterstrategieën. Naast inhoudelijke criteria zijn programmadoelen ook beoordeeld op effectiviteit, evenwichtigheid en haalbaarheid. De strategische criteria zijn als volgt vastgesteld:

A. Het programma en de projecten dragen bij aan de verwezenlijking van de doelen van de Kennis & Innovatieagenda

De clusterstrategieën zijn uitgewerkt en beoordeeld op basis van een set van programmadoelen. Hierbij is specifiek gekeken in hoeverre de algemene doelen van de Kennis & Innovatieagenda zijn verwoord in de clusterstrategieën, de concreetheid en onderbouwing van programmadoelen binnen de clusterstrategieën en de mate van uitwerking van de doelen in projecten. Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze programmadoelen.

Tabel I Programmadoelen clusterstrategieën

Programmadoelen clusterstrategieën	Indicatoren
I. Schaalsprong en clusterkracht	
Versterking coherentie en zelforganisatie	Compleetheid keten, wisselwerking binnen cluster (MKB), mate van focus, innovatie in samenwerking, regiobrede samenwerking.
Versterking synergie tussen de clusters	Samenwerking en uitwisseling met andere clusters, onderlinge versterking clusters.
Versterking internationale positie	Positie t.o.v. nationale cluster, internationale positie (Europees, mondiaal).
II. Innovatief vermogen regio	
R&D inspanningen	Vergroten R&D inspanningen in de MRA van bedrijven en kennisinstellingen (gemeten in investeringen, mensen en patenten).
Kennisinfrastructuur en talentbasis	Realisatie van vier topopleidingen, vergroten aandeel buitenlandse studenten, doorwerking vraag bedrijfsleven naar onderzoeksagenda.
Nieuwe bedrijvigheid	Versterking innovatief ondernemerschap, verdubbeling aantal nieuwe spin-offs vanuit de kennisinstellingen.
III. Economisch rendement	
Bruto regionaal product	Structureel 1 procentpunt hogere economische groei in de MRA ten opzichte van de rest van Nederland.
Regionale specialisatie	Toegenomen regionale specialisatie van de zeven sterke clusters in de MRA (in termen van toegevoegde waarde en werkgelegenheid).
Internationalisering	Versterking van de internationale concurrentiepositie en groei aandeel nieuwe buitenlandse bedrijven in de zeven clusters.
IV. Maatschappelijk rendement	
Bijdrage aan maatschappelijke doelen	Directe en indirecte bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken (zoals zorg, energiegebruik, duurzaamheid).

B. De programmadoelen en projecten dragen op een effectieve en efficiënte wijze bij aan de Kennis & Innovatieagenda

De effectiviteit is onder meer bepaald door de bijdrage aan de verwezenlijking van de programmadoelen die de Board zich stelt onder het eerste criterium. Voor een rijker beeld van de economische betekenis is het daarnaast noodzakelijk te kijken naar andere, meer generieke, principes. Drie vragen staan hierbij centraal:

- Pakt het voorstel de structurele problemen aan?
- Worden onmiddellijke knelpunten aangepakt?
- Leidt de inzet van middelen tot een hoog multipliereffect?

C. De programmadoelen en projecten dragen op een evenwichtige wijze bij aan de Kennis & Innovatieagenda

Een evenwichtige, strategische afweging bestaat niet uitsluitend uit de doel-middel-afweging die hiervoor is beschreven, maar houdt ook rekening met andere principes zoals:

- Is er aansluiting of versterking met andere initiatieven c.q. beleid (systeemeffectiviteit)?
- Zijn de inbreng en belangen tussen de betrokken stakeholders in productieve balans?
- Is er sprake van een evenwichtige verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en marktpartijen?

D. De programmadoelen en projecten dragen op een haalbare wijze bij aan de Kennis & Innovatieagenda

In het strategisch kader is tenslotte ook rekening gehouden met de verschillende factoren in de omgeving waarin de resultaten moeten worden behaald. Het gaat hier om de haalbaarheid in zowel de technische als in de politiek-bestuurlijke betekenis van het woord:

- Is het voorstel realistisch en uitvoerbaar (haalbaarheid in technische zin)?
- Zijn de relevante stakeholders bereid om mee te werken (politiek en bestuurlijke haalbaarheid)?

Naast deze aspecten is voor het bepalen van de haalbaarheid op voorhand rekening gehouden met financiële en juridische eisen en procedures die mogelijk een belemmering zijn, alsmede voorwaarden die verbonden zijn aan het verlenen van staatssteun.

Overige doelen subsidie

Het grootste deel van de subsidie is bedoeld voor bijdragen aan projecten in de MRA die voldoen aan de selectiecriteria van de KIA, zoals hierboven beschreven. Daarnaast wordt het regionaal budget ook ingezet voor drie andere typen activiteiten:

1. *Reservering arbeidsmarktbeleid (ca. 4% van het totale regionale budget)*

Dit betreft een aanjaagbudget, te besteden op advies van de Board conform het Actieplan Arbeidsmarkt & Onderwijs Het actieplan kent vijf hoofdactiesporen, nl:

1) Veiligstellen voldoende arbeidspotentieel MRA op middellange en lange termijn
2) Versterking van de vraagarticulatie van en in het bedrijfsleven
3) Verbetering van de vraaggerichtheid van de vraagsturen in het onderwijs
4) Inspelen op Human Capital-lijn van het Topsectorenbeleid van het Rijk
5) Kennis bundeling en aanvullend onderzoek.

Het Actieplan is opgegaan in het Boardprogramma Human Capital “Werk maken van Talent” 2014–2020.

2. *Projectorganisatie (ca. 20% van het totale regionale budget)*

Dit betreft een bijdrage aan het werkbudget en operationele kosten van de uitvoeringsorganisatie van de Amsterdam Economic Board. De financiering van de Board is afkomstig van overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen. De Amsterdam Economic Board is een onafhankelijke stichting die is opgericht om de samenwerking tussen

bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden te verbeteren met als doel het verder versterken van de welvaart en het welzijn in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

3. *PRES-programma (ca. 7% van het regionale budget)*
   Dit onderdeel is vanaf 2015 toegevoegd aan het regiobudget Economie. Het gaat bij dit onderdeel om projecten die van belang zijn voor de hele metropoolregio. Hieronder worden het doel van de projecten en relevantie voor de provincie kort aangegeven:
   - Plabeka. Het Platform Bedrijven en Kantoren richt zich op een goede afstemming tussen vraag en aanbod van werklocaties (bedrijventerreinen en kantoren). De provincie gebruikt de jaarlijkse monitor Plabeka voor het meten van de voortgang van het beleid op het bestrijden van de leegstand van kantoren. De provincie is ambtelijk voorzitter van Plabeka en is betrokken bij de werkgroep die de jaarlijkse monitor organiseert.
   - Projectbureau Herstructurering Bedrijventerreinen (PHB). PHB is opgericht ter ondersteuning van de herstructureringsopgaven van de MRA-gemeenten in het kader van Plabeka. Het bureau in opdracht van de MRA uitgevoerd door SADC en adviseert gemeenten, ondersteunt bij het verkrijgen van HIRB-subsidies (van de provincie NH) en draagt zorg voor kennisontwikkeling en –uitwisseling.
   - Economische Verkenningen MRA. Deze worden jaarlijks uitgevoerd. Het eindproduct zijn de Economische Verkenningen, die de stand van de regionale economie in beeld brengen en een jaarlijks grootschalige congres (‘State of the region’), waar deze verkenningen voor een breed publiek gepresenteerd worden. De verkenning is voor de provincie relevant bij het maken van economisch beleid.
   - MRA Vastgoedmarketing. Dit project heeft tot doel internationale vastgoedinvesteerders aan te trekken. Het aantrekken van internationale bedrijven is opgenomen in het Strategisch beleidskader economie 2016-2019 van de provincie.
   - Regionale Hotelstrategie 2016-2022. Deze strategie richt zich op het breder regionaal spreiden van hotelontwikkeling. Met het motto 'het juiste hotel op de juiste plek' is een nieuw beleidskader ontwikkeld, die in de regionale hotelstrategie 2016-2022 is uitgewerkt. Van een vast aantal hotelkamers over een langere termijn (2007-2015), naar jaarlijks gericht kansgebieden aanwijzen binnen de hele regio op basis van actuele cijfers (2016-2022). Uit te voeren acties zijn:
     - de hotelladder MRA, waarmee van nieuwe hotelinitiatieven worden getoetst of zij een vernieuwende en toegevoegde waarde hebben. De Hotelladder bestaat uit een monitor, een kansenkaart en ruimtelijke en kwalitatief/economische criteria, om te beoordelen of een initiatief voldoet.
     - De strategie wordt ondersteund en uitgevoerd door een multidisciplinair regionaal adviesteam, dat monitort en rapporteert, fungeert als expertisecentrum- en informatieloket, hotel-initiatieven toetst en hierover adviseert aan besturen én - indien mogelijk - hotelontwikkelingen in de regio stimuleert.

     De provincie is betrokken in een samenwerkingsverband van de MRA voor toerisme, waarin de beleidslijn voor spreiding van toerisme is opgenomen.

Het onderdeel ‘iconische projecten’ is niet gefinancierd met medegebruik van provinciale middelen en wordt hier daarom verder niet besproken.

Bijlage 5 Overzicht projecten

Deze bijlage geeft een overzicht van de projecten die zijn of worden uitgevoerd in het kader van het onderdeel ‘financiering van projecten binnen MRA’ van het project Schaalsprong naar de toekomst. Dit onderdeel vormt budgettair het grootste deel van het project. Het overzicht is gebaseerd op de jaarlijkse voortgangsrapportages door de gemeente Amsterdam in het kader van het subsidietraject. In deze voortgangsrapportage is aangegeven welke regionale projecten gesubsidieerd worden op basis van de besluitvorming in het BO PRES. Hieronder is aangegeven welke projecten in de voortgangsrapportages zijn opgenomen. Tussen haakjes is het jaar aangegeven waarin het project genoemd is in de voortgangsrapportage. De toelichting is afkomstig uit de voortgangsrapportage. De projecten in het kader van de reservering Arbeidsmarkt & Onderwijs en het PRES-programma zijn hier niet opgenomen.

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
Open Data Exchange (2012)	500.000	Open Data Exchange Amsterdam (ODE) is geschreven in opdracht van de Amsterdam Economie Board en is de invulling van het clusterdoorsnijdende iconische thema "Open Data". Het project heeft tot doel om de metropoolregio Amsterdam economisch te versterken door beschikbare databronnen te ontsluiten voor bedrijven en consumenten. ODE creëert een data-infrastructuur die door bedrijven en consumenten gebruikt kan worden en die daarmee innovatie en nieuwe business genereert. ODE onderscheidt zich van andere Open Data-projecten doordat het gericht is op het samenbrengen van databezitters, ontwikkelaars en consumenten en niet op een los onderdeel. ODE Amsterdam is relevant voor meerdere clusters binnen de Amsterdam Economie Board, waarbij de kracht van de creatieve en ICT sector wordt ingezet voor andere clusters. Het project is gericht op beschikbaarheid, ontsluiting en gebruik van data in de metropoolregio. Hiertoe zijn zes werkpakketten geformuleerd: Governance, Beschikbaarmaking, Open Data Portaal 2.0, Gebruik, Servicecentrum en Communicatie. Resultaten worden in vier milestones gerealiseerd.
Seamless Connections (2012)	500.000	Seamless Connections is een geheel van concrete innovaties, die via negen pilotprojecten in en door de markt worden uitgevoerd. Hiérbij wordt de input van kennisinstellingen en overheden gebruikt door marktpartijen. Er wordt nauw samengewerkt om de obstakels in de logistieke ketens weg te halen. ICT speelt daarbij een rol, evenals de aanpassing van regels en gewoontes. Alle pilotprojecten hebben als doel aan- en afvoerprocessen binnen de MRA te versnellen, verbinden en versterken. Daarbij wordt de MRA, met alle logistieke infrastructuur, beschouwd als een draaischijf waarmee de afhandeling van de goederenstromen wordt versneld, nieuwe en hoogwaardige goederenstromen worden aangetrokken en volumes en toegevoegde waarde kunnen groeien.
Almere Data Capital (2012)	300.000	Het project is gericht op het investeren in de opzet van een ecosysteem rondom opslag, distributie en bewerking van 'big data' in Almere. Einddoel is een florerende campus van bedrijvigheid en kennis - rondom (nieuwe) datacenters - die een werkgelegenheid van vijfduizend banen oplevert op een termijn van enkele decennia. Hiervoor zijn als eerste stap regie-inspanningen nodig in de periode 2011-2014 waarvoor een bijdrage van € 1,6 miljoen aan de Board (overheden) wordt gevraagd. Daarnaast leveren bedrijfsleven en zorgsector een gekapitaliseerde bijdrage van € 2,2 miljoen. Almere DataCapital past als dragend project binnen de

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		clusterstrategie ICT en beoogt in te spelen op de opkomst van 'big data' en de benodigde paradigmaverschuiving ten aanzien van toegang en toepassingen van data. Er wordt daarbij in het project een sterke koppeling met de zorgsector gelegd. Het project wordt geplaatst in het perspectief van de schaalsprong Almere, waarbij Almere als 'maakbare' stad de mogelijkheden heeft om de benodigde ruimtelijke en infrastructurele investeringen te doen. Het project is ingediend vanuit de Economie Development Board Almere.
World Smart Capital (2012)	250.000	Het World Smart Capital (WSC) concept is een clusterverbindend citypromotie project dat laat zien wat de regio Amsterdam te bieden heeft op het terrein van de inzet van duurzame technologieën en slimme ICT-systemen (energieconsumptie, watergebruik, afval en emissiereductie). Daarnaast worden successen onder de aandacht gebracht m.b.t. slimme steden strategieën en ontwikkelingen (drivers voor cultuur, creativiteit, maatschappelijke en economische activiteit). WSC-project zet in op Amsterdam e.o. als pilot stad om het WSC-concept voor de jaren 2012-2013 verder te ontwikkelen. De idee is dat Amsterdam als initiatiefnemer voor de titel WSC als eerste wordt uitgeroepen tot WSC waarna in het vervolg de competitie wereldwijd jaarlijks zal leiden tot het uitroepen van een andere stad tot WSC, waarbij Amsterdam een centrale plek blijft voor de WSC-organisatie. In de Boardvergadering van 7 december is geadviseerd om een aanjaagbudget ter beschikking te stellen en (daarmee) het project nog verder uit te werken.
The Amsterdam Campus (2012)	500.000	The Amsterdam Campus is een bundeling van bestaande en nieuwe activiteiten op het vlak van ICT en creativiteit, met als doel om meer regie te kunnen uitoefenen op de concurrentiekracht en innovatie in de sector. Het bestaat uit een netwerk van samenwerkende triple-helixpartijen, die via een breed programma (onderzoek, onderwijs, ondernemen en events/matchmaking) proberen de economische en maatschappelijke toegevoegde waarde van de sector te vergoten. Het is een fysieke en virtuele ontmoetingsplek voor bedrijven en kenniswerkers, bundelt bestaande activiteiten en stimuleert gerichte nieuwe kansen en initiatieven. In de Boardvergadering van 1 februari zijn 4 projecten positief geadviseerd. De overige activiteiten moeten terug naar de Board zodra deze verder uitgewerkt zijn.
Airlink (2013)	96.000	Airlink is één van de pilotprojecten van het innovatieprogramma Seamless Connections, een initiatief van logistiek bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen gericht op het versnellen, verbinden en versterken van logistieke ketens in de Metropoolregio Amsterdam. Het doel van Airlink is het versnellen van het afhandelingsproces van vrachtlading op Amsterdam Airport Schiphol. Een versnelling van het inkomend en uitgaand vrachtvervoer op de luchthaven leidt tot een concurrentievoordeel voor de Metropoolregio Amsterdam als logistieke hub. Snellere afhandeling door digitalisering van het proces leidt tot kostenvoordeel voor afhandelaars en expediteurs. Door betere planning kunnen bovendien de vervoersbewegingen over de weg efficiënter worden ingericht en verminderd. Drukte op de luchthavenplatforms neemt

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		af. Digitalisering van administratieve overdrachtsmomenten verhoogt de 'kwaliteit' van informatie doordat de kans op fouten en fraude kleiner is.
Green Forensics (2013)	750.000	In het kader van de samenwerking met de UvA maakt de Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (NakTuinbouw) deel uit van de Green Life Sciences Hub. In dit parapluproject, tevens icoonproject van de Board, worden verschillende projecten ondergebracht om ten dienste van het veredelingsbedrijfsleven kennis te ontwikkelen. Om de bedrijven in Seed Valley, Greenport Aalsmeer, de Bollenstreek en daarbuiten te kunnen bedienen is het project 'Green Forensics' opgesteld. Via dit project kunnen nieuwe en bestaande rassen met de nieuwste DNA-technieken geregistreerd en beschermd worden. Zo komt er expertise beschikbaar om illegale en onveilige tuinbouwproducten te identificeren. Samen met de UvA en andere instellingen kennis worden ontwikkeld om de identiteit en herkomst van plantmateriaal vast te stellen. Dit stelt bedrijven in staat vast te stellen of derden illegaal gebruik maken van hun rassen, of dat rassen op andere locaties worden geteeld. Dit kan indien het vermoeden op inbreuk bestaat, maar kan ook preventief worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door het nemen van steekproeven op de veiling.
ALOHA RSV (2013)	495.000	Dit projectvoorstel behelst het ontwikkelen en toepassen van (nieuw ontwikkelde) kennis door een uniek samenwerkings-verband van twee publieke partners (Emma en CVI) en één sterke private partner (AlMM) in de MRA. De resultaten van het project zullen leiden tot betere behandelingsmogelijkheden voor (ernstig) zieke kinderen en ouderen met een luchtweginfectie veroorzaakt door RSVirus.
TracerCenterAmsterdam (2013)	750.000	Realisatie van het TracerCenterAmsterdam, een hightech faciliteit binnen het VUmc Imaging Center voor geavanceerd biomedisch onderzoek en geneesmiddelenontwikkeling in de Amsterdamse Kennisinstellingen Het centrum heeft als doel het zelf leveren van toonaangevend onderzoek en aanbieden van services ten bate van onderzoek. Het centrum is gericht op een krachtige valorisatie. TCA zal een technologie hub worden op het gebied van imaging en tracerdevelopment waarbinnen nauw samengewerkt wordt met de Amsterdamse kennisinstellingen en innovatieve bedrijven (farmaceutische en biotech industrie en industrie die gericht is op imaging technology).
Onderzoek Amsterdamse Kringlopen (2013)	46.350	Op verzoek van het Bestuurlijk Overleg Duurzaamheid van de gemeente Amsterdam heeft Wageningen UR offerte uitgebracht voor het in kaart brengen van de 'Amsterdamse' kringlopen. De opdracht bestaat uit 3 stappen. Stap 1: ontwikkelen van een expert oordeel en advies over de 'Amsterdamse kringlopen' Voedsel, Fosfaat, Afval, Water, Elektriciteit en Warmte. De nadruk ligt op ontbrekende schakels, het in beeld brengen van betrokken partijen, schaalniveaus en de relatie met andere kringlopen. Stap 2: 4 expert meetings waarin potentiële oplossingen, concrete maatregelen en cruciale kennisvragen worden uitgewerkt. Stap 3: opstellen van een plan van aanpak voor de vervolgstappen, inclusief een verkenning van EU-financiering voor maatregelen en programma's. In de uitvoering van deze opdracht wordt gekeken naar de kringlopen in de Amsterdamse metropoolregio. De uitkomsten van het onderzoek zijn relevant voor - en zullen gedeeld worden met de partners in - de Metropoolregio Amsterdam.

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
World Smart Capital (2013)	100.000	Het scheppen van een platform dat de kennisuitwisseling over (duurzame) stedelijke oplossingen en ontwikkelingen wil bevorderen. De MRA is voor 2013 de pilot city waar het WSC-concept verder in de praktijk wordt ontwikkeld.
Rockstart Energy Accelerator (2013)	250.000	Een Accelerator is een intensief programma om de meest getalenteerde en innovatieve ondernemers te helpen met de eerste groeifase van hun start-up. Rockstart Accelerator ondersteunt 10 teams in 100 dagen. Rockstart Energy zal zich richten op veelbelovende 'duurzame start-ups'.
De Clinic 2.0 (2013)	324.000	Start-ups in de creatieve, informatie en communicatiesector lopen in de beginfase van hun onderneming tegen veel gecompliceerde juridische vragen aan. Er is behoefte aan meer integrale juridische ondersteuning. Studenten krijgen de gelegenheid om praktijkervaring op te doen, in samenspraak met gespecialiseerde advocaten.
Amsterdam Connects (2014)	300.000	Meerdere malen per week worden delegaties van steden, utilities of bedrijven in de Metropoolregio ontvangen om kennis te nemen van de kennis en kunde die in Amsterdam en de regio aanwezig is. Vaak wordt daarna nog advies gevraagd aan de lokale overheden over hoe e.a. te implementeren is, met daarbij nog specifieke kennis van bedrijven of kennisinstellingen. Ondanks de vele bezoeken leidt dit niet vaak tot concrete "business", terwijl steden als Barcelona, Parijs of Helsinki daar wel in slagen. Het effect daarvan is dat bedrijven die in het ecosysteem van die stad actief zijn, daar vervolgens ook concrete opdrachten uit krijgen. Met de groeiende urbanisering is de mogelijke markt voor stedelijke oplossingen voor stedelijke problemen honderden miljarden. Nederland en de Amsterdamse regio in het bijzonder zou daar marktleider in kunnen zijn. We hebben nu eenmaal het beste energienet ter wereld, het schoonste water, state of the art urban planning, de snelste digitale verbindingen en een erg vooruitstrevend mobiliteitsmanagementsysteem. Allemaal oplossingen waar niet 1 of 2 partijen een bijdrage aan leveren, maar soms wel 10 of 15 bedrijven. Vaak consortia met daarin eigenlijk altijd een lokale overheid. Met dit project wordt een Amsterdam propositie opgetuigd en wordt in publiek-private samenwerking opgetrokken om oplossingen die in Amsterdam en de regio zijn toegepast te verkopen (Amsterdam connects). Heel praktisch betekent dit dat deze initiële investering zal leiden tot een aantal proposities die gemeenschappelijk naar buiten worden gebracht.
From the Guggenheim to the Cobra Museum (2014)	70.000	Het project heeft tot doel via een 'multi-mediaal marketing offensief de expositie van vijftig internationale topwerken uit de Guggenheim-collectie in het Cobra museum Amstelveen breed onder de aandacht te brengen van het nationale en internationale publiek. Het evenement zal tevens gebruikt worden voor Business to Business events door de US community (770 US bedrijven in de regio). Ook Amsterdam inBusiness zal hier haar jaarlijkse grote relatie event houden (vorig jaar in Rijksmuseum en Concertgebouw, in 2012 in Stedelijk Museum).
Zorginc (2014)	300.000	Zorglnc houdt zich bezig met het ontwikkelen en aanbieden van diensten en activiteitenprogramma voor eHealth startups en netwerkpartners, het organiseren van living lab-activiteiten en het succesvol ontwikkelen van de bedrijven community en het kenniscentrum voor eHealth in Amsterdam. Zorglnc. wordt in Amsterdam de eerste Nederlandse eHealth incubator en accelerator. Deze stichting helpt startups bij het succesvol en sneller ontwikkelen, testen, op de markt brengen en opschalen van

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		kansrijke eHealth innovaties.
Made in Amsterdam (2014)	300.000	Made in Amsterdam (www.madeinams.org) is een platform ter promotie en ondersteuning van regionale maakbedrijven. Het belangrijkste doel van "Made in Amsterdam" is het terugbrengen van lokale productie naar de regio om daarmee een ecologisch duurzame en diverse regionale economie te bevorderen, door intensieve begeleiding van ondernemerschap door operationele, financiële en strategische adviezen te geven. Bij het platform - nu 40 MKB maakbedrijven groot- zijn over 3 jaar naar verwachting 200 lokale maakbedrijven aangesloten. Het richt zich op MKB maakbedrijven, van startend tot gevestigd, van non food tot foodproducten, meubels, kleding en accessoires tot lampen en fietsen. De organisatie zorgt voor gezamenlijke branding en promotie en ondersteunt makers bij de start en doorgroei. Verder wil het de drempel voor maak start-ups verlagen. Deze activiteiten leiden ertoe dat bestaande maakbedrijven in de metropoolregio Amsterdam doorgroeien, er meer lokale en duurzaam producerende start-ups komen en hiermee de regio rondom Amsterdam als maakregio op de kaart wordt gezet.
IBC congres (International Broadcasting Congres) (2015)	250.000	Internationale congressen zijn een belangrijke economische factor in de MRA; direct vanwege de hoge bestedingen van de zakelijke bezoekers, en indirect vanwege privé-herhaal bezoek, acquisitie mogelijkheden voor bedrijven en de waarde die dergelijke grote congressen hebben voor de acht sterke economische clusters van de MRA. Het behouden van congressen en het aantrekken van meer zakelijke bezoekers is dan ook een belangrijk onderdeel van de PRES Agenda. Momenteel doet de MRA het redelijk goed op de verschillende ranglijsten voor congressteden en het aantal congressen en deelnemersdagen is in 2013 sterk gegroeid t.o.v. voorgaande Jaren. Deze positie is geen gegeven. Als de sector zich niet intensief blijft inspannen om concurrerend te blijven, dreigen congres-bids verloren te gaan. Het openbaar vervoer rondom congressen, van congresbezoekers naar de stad, naar hotels, naar de luchthaven, van en naar de congreslocatie, naar musea, enzovoort is een belangrijke factor in bids om congressen binnen te halen. Kwaliteit en comfort zijn belangrijk, de prijs is een breekpunt. Heel concreet speelt dit bij het International Broadcasting Congres (IBC). Dit congres trekt ruim 55.000 bezoekers die 5 tot 6 dagen in de MRA verblijven, en daarbij zo'n € 360,- per persoon per dag besteden. Alleen al aan directe bestedingen levert IBC zo'n € 55 miljoen euro op. Voor het komende IBC congres, begin september 2014 is echter een urgent probleem ontstaan. Waar in voorgaande Jaren het GVB tegen een aanzienlijk lager bedrag vervoer ter beschikking stelde voor de IBC congresgangers, geeft het GVB aan dat dit Jaar door de teruglopende subsidie voor openbaar vervoer vanuit het Rijk niet langer te kunnen doen. Het GVB geeft aan daarom voortaan hogere kosten in rekening te brengen, namelijk € 350.000 voor het vervoer rond IBC. Nu het GVB meer kosten in rekening gaat brengen doordat zij de opdracht hebben om bedrijfsmatiger te werken, worden de bids van Amsterdam ernstig verzwakt. Hier moet een structurele oplossing voor komen, maar die zal voor het komende IBC congres te laat komen. Reden voor PRES om eenmalig € 250.000 vanuit het regionaal budget ter beschikking te stellen, zodat het vervoer rondom het IBC in september 2014 zeker gesteld kan worden, en IBC niet plots met een rekening geconfronteerd wordt. Dit zou niet alleen een breuk zijn met het contract dat met IBC is afgesloten, maar voor hen ook een aanleiding kunnen zijn om

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		voortaan voor een andere stad te kiezen.
De 3D Makers Zone Metropoolregio Amsterdam (2015)	150.000	De 3D Makers Zone MetropoolregioAmsterdam is een excellence center voor 3DPrinting, gericht op de industrie en onderwijs. Het biedt één loket voor alles wat te maken heeft met (industriële) toepassingen van 3D-printen. Als erkend fieldlab van de Smart Industry Actie agenda kan de uitrol de regio met 3D-printen snel en goed op de kaart zetten. De 3D Makers Zone is qua huisvesting en machinerie gefinancierd vanuit het bedrijfsleven en partners en gaat in maart/april 2015 open en zal een fysieke plek zijn met professionele 3D-printers, scanners, software en materialen. Opgezet als regionaal initiatief vanuit het bedrijfsleven begrijpt de 3D Makers Zone als geen ander hoe ondernemers denken en wordt er gedacht vanuit Smart Industry-gedreven vernieuwende businessmodellen. De bijdrage van PRES is ervoor om de aansluiting van de onderwijssector bij de 3DMakers Zone te borgen. Het nu creëren van een duurzame samenwerking tussenonderwijs en arbeidsmarkt is essentieel om op termijn personeel met de juiste vaardigheden en kennis op te leiden.
Amsterdam Logistics Board (2015)	100.000	De Amsterdam Logistics Board (ALB) is het platform waar het (logistieke) bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen bij elkaar komen en die gezamenlijk sturing en uitvoering geven aan het programma om de bovengeschetste ambitie te realiseren voor het cluster Logistiek. In 2014 heeft de ALB een nieuwe visie vastgesteld. De vier strategische tafels gaan dit jaar aan de hand van uitvoeringsagenda's aan de slag met de uitvoering van het programma en relevante projecten. De uitvoering van het programma berust bij de programma- en projectmanagers van de deelnemende organisaties van de ALB. De deelnemende organisaties brengen zelf programma's, projecten en middelen in die bijdragen aan de ambitie, visie en strategie van de ALB. De kosten voor de clustercoördinatie, communicatie en uitvoering van het programma worden voor het grootste deel gedragen door de deelnemende organisaties. Maar om de ambitie van de ALB te kunnen realiseren is net een stap meer nodig. De gevraagde bijdrage van de PRES wordt gebruikt voor de communicatie, uitbrengen van een monitor/dashboard logistiek en voor een beperkt deel voor aanvullend onderzoek.
Regio Vastgoedmarketing (2015)	191.000	Al diverse jaren neemt de MRA deel aan verschillende beurzen en andere activiteiten om het vastgoed te laten realiseren door ontwikkelaars en investeerders. Steeds nadrukkelijker kwam de wens naar voren om dit gestructureerd en in een kader te doen. Daarom is in het PRES besloten een vastgoedstrategie te ontwikkelen voor onze metropool. In de vastgoedmarketing-strategie worden verschillende segmenten aan potentiële investeerders benoemd en een benaderingswijze voorgesteld. Overigens is deze strategie niet alleen van toepassing op woningbouw, hoewel daar wel het zwaartepunt blijkt te liggen. Ook voor overig vastgoed, zoals commercieel vastgoed is de strategie inzetbaar. Dit vraagt om heldere onderlinge afstemming en coördinatie in de MRA. Een dergelijke inzet begint met het organiseren van breed draagvlak binnen de regio waarin nut en noodzaak wordt gevoeld. Een kernteam van de gemeenten Amsterdam, Amstelveen, Haarlemmermeer, Zaanstad, Lelystad en Almere gaat de strategie verder uitwerken. Om dit kernteam heen wordt samengewerkt in een bredere groep bestaande uit de 10 regiogemeenten die elk weer voor hun eigen gebied met omliggende gemeenten optreden. Om dit geheel in te richten

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		wordt een kwartiermaker vastgoedmarketing aangesteld voor de gehele regio.
Regio open calls (2016)	1.000.000	Al eerder is in PRES verband besloten om komend jaar een pilot op te starten met 'open calls'. Via deze systematiek willen we het bedrijfsleven en overige partners uitdagen om met voorstellen te komen om op een bedrijfsmatige wijze 'metropolitane vraagstukken' (mede) te helpen oplossen, via een gefaseerde aanpak. Via deze nieuwe manier van uitvragen kan het maximum aan innovatie over een bepaald onderwerp uit de markt gehaald worden. Op advies van de Amsterdam Economie Board en BO PRES is als onderwerp connectiviteit gekozen, waarbinnen voor het thema digitale economie een prijsvraag is uitgeschreven. Er was veel belangstelling vanuit de markt en door een onafhankelijke, deskundige jury zijn de vijf beste voorstellen gekozen in twee ronden. Met de twee winnaars is Amsterdam op dit moment in gesprek over de realisatie van de voorstellen.
Actieprogramma Toerisme in de MRA (2015)	325.000	In het BO PRES van september 2014 is de Strategische Agenda Toerisme in de MRA 2025 vastgesteld. Daarbij heeft het BO PRES ook opdracht gegeven deze Strategische Agenda uit te werken in een concreet Actieprogramma. In het Actieprogramma zijn de acties opgenomen die op de korte en lange termijn nodig zijn om de (sub)doelstellingen uit de Strategische Agenda te verwezenlijken. De korte termijn acties (=voor 2015 en 2016) zijn daarbij uitgewerkt. Tweejaarlijks zal het Actieprogramma worden geüpdatet, waarbij de korte termijn acties voor de daaropvolgende twee jaar zullen worden uitgewerkt. Een Regionaal Programmateam met beleidsmedewerkers vanuit de MRA is verantwoordelijk voor het opstellen van het Actieprogramma en het coördineren van de uitvoering ervan. Voor de uitvoering van de acties is ook financiering noodzakelijk. BO PRES heeft besloten om hiertoe een raambudget van € 325.000,- als cofinanciering hiervoor Beschikbaar te stellen.
Amsterdam Green Campus (2016)	227.500	De Amsterdam Green Campus (AGC) is een regionaal innovatie platform, waarin de regionale onderwijs- en kenniscentra zich dusdanig organiseren, dat de kennis t.b.v. innovatie-trajecten in het regionaal MKB optimaal gefaciliteerd kunnen worden. De AGC verbindt de kennis- en onderwijs instellingen, bedrijven en overheidsorganisaties in de regio en zorgt voor een optimalisatie van het ecosysteem voor valorisatie van Groene Kennis in de MRA. Met de bijdrage van € 227.500 voor drie jaar wordt de opstart gefaciliteerd. Na driejaar moet het AGC kostendekkend zijn. Het project komt voort uit initiatieven van de Amsterdam Economic Board.
Techniekcampus Techport (2016)	100.000	Met het project "Techniekcampus Techport" wordt de bedrijfsschool Tata Steel Academy omgebouwd naar een open bedrijvenschool Techport Academy met als doel de drempel voor om- her- en bijscholing voor MKB bedrijven te verlagen, het scholingsaanbod efficiënter in te richten en het algehele kennisniveau van werknemers en werkgevers in de maakindustrie te verhogen. Project is onderdeel van de 'Human Capital Agenda' van de Board en sluit aan op het Techniekpact Metropoolregio Amsterdam (afspraken tussen rijk en regio over versterken techniek-onderwijs).
Onderwijs & Arbeidsmarkt (2016)	500.000	In het kader van het regionaal onderwijs-arbeidsmarkt beleid (en daarbinnen het Techniekpact Noordvleugel), ondersteunt het PRES MBO-opleidingen bij hun vernieuwing van het onderwijs aanbod, waarbij nadrukkelijk ingespeeld wordt op de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. Dit sluit ook goed aan bij het landelijk

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		beleid. Eén van de landelijke stimuleringsmaatregelen is het zgn. 'Regionaal Investerings Fonds (RIF)'. MBO-opleidingen kunnen uit dit fonds financiële bijdragen krijgen t.b.v. investeringen in (nieuwe) opleidingen. Voorwaarde daarbij is cofinanciering vanuit de regionale overheden. Om hierin te voorzien heeft PRES een budget van € 500.000 gereserveerd. Deze bijdragen komen beschikbaar als scholen vanuit het RIF een subsidieverzoek gehonoreerd krijgen.
Expatcenter (2016)	100.000	Om de toetreding van nieuwe (kleinere) gemeenten te bevorderen en de financiële relatie tussen het Expatcenter en de groeiende groep MRA-gemeenten te vereenvoudigen stelt BO PRES voor om een jaarlijkse bijdrage van € 100.000 uit het Regionaal Budget ter beschikking te stellen aan het Expatcenter. Deze bijdrage komt in de plaats van vaak zeer kleine bijdragen die individuele gemeenten aan het Expatcenter doen.
Internationale School (2016)	2.000.000	In de gehele MRA groeit het tekort aan plaatsen op internationale scholen dusdanig, dat het effecten krijgt op het (potentiële) vestigingsgedrag van internationale bedrijven. De Internationale School Amsterdam (ISA; in Amstelveen) heeft aangegeven bereid te zijn om tot een verdere uitbreiding over te gaan voor circa 700 leerlingen. Voor de geplande uitbreiding van ISA is, naast de investering van € 45-50 miljoen die de school zelf doet, €5,9 miljoen nodig voor het verplaatsen van sportvelden, het verplaatsen/vernieuwen van clubgebouwen, dekking voor (grote) infrastructurele aanpassingen in de openbare ruimte en een garantstelling van € 3,5 miljoen voor de ISA gedurende de eerste 5 jaar na voltooiing van de uitbreiding. Amsterdam en Amstelveen zijn voornemens een substantiële bijdrage te leveren in de genoemde kosten ad € 5,9 miljoen en de garantstelling. Vanuit het Regionaal Budget is PRES bereid een bijdrage van € 1 miljoen beschikbaar te stellen. Daarnaast wordt een bedrag van € 1 miljoen gereserveerd voor soortgelijke (en nieuwe) initiatieven met betrekking tot internationaal onderwijs in de MRA. Dit brengt de totale PRES bijdrage aan internationaal onderwijs in de MRA op € 2 miljoen.
Startups in de MRA (2016)	274.500	Het project Start-ups MRA richt zich op het koppelen van start-ups in de MRA met potentiële private investeerders. Dit project wordt uitgevoerd in verschillende gemeenten binnen de MRA. Ter ondersteuning van dit project heeft BO PRES een bijdrage van € 274.550 beschikbaar gesteld.
House of Skills (2017)	1.000.000	Als gevolg van technologische ontwikkelingen en digitalisering komen steeds meer banen in vooral het lagere en middensegment onder druk te staan. Tegelijkertijd is het voor het midden- en klein bedrijf in innovatieve en groeiende sectoren moeilijk om geschikt personeel te vinden. Deze mismatch is weliswaar van alle tijden, maar de snelheid waarmee de arbeidsmarkt veranderd is groter dan ooit. Het heeft grote effecten heeft op de economie en vraagt om investeren in duurzame inzetbaarheid. Een intensieve samenwerking tussen alle relevante partners op lokaal en regionaal niveau kan een concrete aanzet geven tot deze verandering. Met het House of Skills krijgt de regionale aanpak Leven Lang Leren concreet vorm en inhoud. Het is een (virtuele) plek waar iemand: · een skill assessment (beoordeling van beschikbare vaardigheden) kan doen op basis kan worden bepaald wat voor carrièrepaden er mogelijk zijn; · actuele en toegankelijke informatie krijgt over kansrijke beroepen; · overzicht wordt geboden over bijscholing in de huidige sector,

Naam project	Toegekend budget	Toelichting
		dan wel omscholing naar een nieuwe sector. Aan de hand hiervan kan deze persoon zich aanmelden voor modulaire trainingen van onderwijsinstellingen, stages of leerplekken. House of Skills is voor werkgevers ook een centraal punt waar ze cross-sectoraal werknemers kunnen vinden die direct op maat kunnen worden klaargestoomd voor hun vacatures. Daartoe gaat het House of Skills ook skill validatieprogramma's (om elders verworven competenties te waarderen) ontwikkelen. Tevens actualiseert het House of Skills modulair mbo-trainingsaanbod op basis van de vraagontwikkeling in de markt. De ambitie is om in 3 jaar tijd 5000 mensen te bereiken met dit programma. Relevante partners delen deze ambitie en zijn bereid te investeren. De 18 opleidingshuizen in de MRA vormen de basis de uitvoering van het House of Skills. De opleidingshuizen zijn publiek-private samenwerkingen van ROC's en ruim 500 bedrijven. Zij leveren een inhoudelijke en financiële bijdrage. Het House of Skills vormt daarmee dus een samenwerkingsverband van diverse partners en is een netwerkorganisatie. De totale omvang van het programma betreft €10,2 miljoen. Daarnaast is maximaal €1,2 miljoen nodig voor cofinanciering vanuit private O&O-fondsen. De dekking kent drie delen: - €5 miljoen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds (ESF) - €2,9 miljoen cofinanciering van de partners bij de EFRO/ESF middelen - €3,5 miljoen, waarvan maximaal €2,5 miljoen van de gemeente Amsterdam en €1 miljoen van het Platform Economie van de Metropoolregio Amsterdam, Deze middelen worden ingezet voor onder meer de regionale uitrol van het House of Skills en het cofinancieren van scholing van deelnemers die buiten het gebied wonen waar de ESF-middelen mogen worden ingezet (Amsterdam minus stadsdeel Centrum) zodat er een gelijk speelveld gecreëerd wordt.

Bijlage 6 Evaluatie Pieken in de Delta en MIT

Evaluatie Pieken in de Delta
De evaluatie van de regeling Pieken in de Delta heeft plaatsgevonden in twee stappen:

- In 2010: Evaluatie over de periode 2006-2009 (Berenschot, Pieken in de Delta, evaluatie subsidieregeling, juli 2010).
- In 2012: aanvullend onderzoek op deze evaluatie, waarin vooral gekeken is naar de langetermijneffecten van de uitgevoerde projecten op het gebied van o.a. samenwerkingsrelaties, extra omzet of winst, nieuwe werkgelegenheid of extra bedrijvigheid (Agentschap NL, Tweede evaluatie Pieken in de Delta, augustus 2012).

De conclusies uit de tweede evaluatie van Agentschap NL luiden als volgt:

'In het algemeen is Berenschot positief over de effectiviteit van de subsidieregeling Pieken in de Delta (PID). Men constateert dat er korte termijn effecten zichtbaar zijn op:

- *verbeterde en sterkere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;*
- *een verbeterde samenwerking en kennisdeling tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijven;*
- *het ontstaan van nieuwe producten en diensten.*

Daarnaast is Berenschot hoopvol over de langere termijn effecten als

- *beter opgeleid en gekwalificeerd personeel;*
- *de vestiging van nieuwe bedrijven;*
- *het realiseren van kwalitatief goede en concurrerende producten en diensten.*

In dit onderzoek is voortgebouwd op deze conclusies en zijn 19 interviews afgenomen. Met de analyse van de interviews is een nadere indicatie verkregen van de effecten op langere termijn.

1. In hoeverre zijn de samenwerkingsrelaties bestendigd?
De resultaten van de interviews onderbouwen de door Berenschot geconstateerde plausibiliteit van langere termijn effecten. Uit de interviews blijkt dat in bijna alle gevallen de projecten geleid hebben tot het versterken en intensiveren van de samenwerking tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden in de programmagebieden. Zoals ook uit het Berenschot onderzoek naar voren kwam, zouden veel samenwerkingsverbanden niet zijn ontstaan zonder PID-subsidie. Bovendien is niet alleen samenwerking gecreëerd maar in veel gevallen ook gecontinueerd en/of verbreed. De verbetering van het organiserend vermogen in de programmagebieden door PID lijkt daarmee
bestendigd.

2. Zijn er producten / extra omzet of winsten uit de (innovatie)projecten voortgekomen?
Ten tijde van het Berenschot onderzoek bevonden veel projecten zich nog in de fase van kennisontwikkeling of –verspreiding. Inmiddels hebben veel projecten of vervolgprojecten geleid tot concrete producten of diensten. Daarmee sprake is van valorisatie van kennis, de ontwikkeling van kansrijke product-markt combinaties en een verbetering van omzet/winst.

3. In hoeverre hebben de projecten nieuwe werkgelegenheid opgeleverd?
Gebleken is dat de (vervolg)projecten tot extra, hoogwaardige werkgelegenheid hebben geleid, hoewel Berenschot dit in 2010 minder waarschijnlijk achtte. Hierbij moet wel worden aangetekend dat niet is onderzocht of deze arbeidsplaatsen gesubsidieerd zijn of waren.

4. In hoeverre hebben de projecten extra bedrijvigheid (vestigingen van buiten de regio) en/of starters opgeleverd?
Meer dan de helft van de respondenten meldt de vestiging van nieuwe bedrijven in de regio of de ontwikkeling van start-ups, als spin off van de PID-projecten of het vervolg daarvan. De verwachtingen die er hieromtrent waren ten tijde van het Berenschot onderzoek zijn daarmee ook daadwerkelijk gerealiseerd.

5. Welke andere relevante zaken zijn er ten aanzien van het effect van de subsidieregeling, de totstandkoming en/of de uitvoering van de projecten?

Door PID is niet alleen de samenwerking binnen de eigen Piek verbeterd. Het blijkt dat veel partijen hun netwerk ook buiten de eigen sector hebben vergroot. Dergelijke cross-sectorale samenwerkingsrelaties zijn belangrijk voor het ontstaan van innovaties.

De administratieve belasting van de PID regeling is soms als hoog ervaren. Dit komt voor een belangrijk deel door de slechte afstemming van de eisen van de rijksoverheid en de co-financiers. Overigens moet hierbij in ogenschouw worden genomen dat het onderzoek betrekking heeft op projecten uit de eerste jaren van de regeling. Vanaf 2009 zijn de administratieve lasten die uit de regeling voortvloeien aanzienlijk verlaagd met de introductie van het Kaderbesluit EZ-subsidies. Hierin is onder meer geregeld dat projecten automatisch worden bevoorschot.'

Evaluatie MIT-regeling

In het kader van de MIT wordt door bedrijven vooral veel gebruik gemaakt van haalbaarheidssubsidies, subsidies voor R&D-samenwerkingsprojecten en kennisvouchers. De conclusies ten aanzien van de effectiviteit van de regeling (stimuleert de MIT innovatie bij het MKB?) worden in de samenvatting van het rapport als volgt verwoord:

Deelname aan de MIT heeft naar de inschatting van respondenten van de survey verschillende positieve effecten voor het mkb. Het is nog te vroeg om iets te kunnen zeggen over de harde economische resultaten, omdat nog niet alle MIT-projecten zijn afgelopen en het soms ook enige tijd duurt voordat economische resultaten optreden. Tevens geven de resultaten van de evaluatie aan dat er door de MIT additionele activiteiten worden uitgevoerd. De econometrische resultaten lijken te wijzen op een grotendeels redelijk effectieve regeling, omdat haalbaarheidsstudies en R&D-samenwerkingsprojecten lijken te zorgen voor additionele investeringen in innovatie. De econometrische resultaten zijn echter met veel onzekerheden omgegeven, daarom kunnen op basis daarvan geen harde uitspraken worden gedaan. Er kan ook nog niets worden gezegd over de gevolgen op de langere termijn van deelname aan een MIT-instrument.

Doelstelling	**Stimuleert de MIT innovatie bij het mkb door het bevorderen van innovatie-activiteiten en R&D samenwerking en het gebruik van met publieke middelen gegenereerde kennis?**	
Hypothese	***Bevestigd?***	***Uitleg***
De MIT is bekend bij mkb'ers die er gebruik van zouden kunnen maken.		Geen harde conclusies, wel duidelijke indicaties dat bekendheid geen probleem is. Van de regeling wordt steeds meer gebruik gemaakt, veel instrumenten zijn flink overtekend en de MIT wordt onder de aandacht gebracht via derden.
Zonder MIT zouden dezelfde activiteiten (R&D, samenwerking) niet of in andere vorm of later gestart zijn (additionaliteitshypothese).		Een klein deel van projecten is of zou volgens respondenten in zelfde vorm zijn uitgevoerd zonder MIT. Projecten die wel begonnen zijn zonder MIT, lopen achter. Ook vanuit econometrische analyse blijkt dat er additionele activiteiten zijn uitgevoerd.
Dankzij MIT wordt met publiek geld ontwikkelde kennis beter benut		De respondenten zien succesvollere innovatietrajecten, beter innovatief vermogen, betere samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen.
Middels de diverse MIT-instrumenten wordt het langetermijn-innovatievermogen van het deelnemende mkb vergroot.		Ruime meerderheid respondenten ziet meer inhoudelijke en proceskennis; bij meerderheid een veranderde bedrijfscultuur richting innovatie.
De verschillende MIT-instrumenten vullen elkaar goed aan.		Op zich vormen de diverse instrumenten een continuüm, maar ze zouden beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Tot nu ook nog geen gebruik van opeenvolgende instrumenten.
De MIT-instrumenten vullen andere instrumenten (nationaal o.a. IPC en Eurostars en regionale innovatie-instrumenten) goed aan. Het sluit goed aan op het instrumentarium in het voortraject (toegepast/fundamenteel onderzoek) en op het vervolgtraject (kredieten, participaties).		MIT-deelnemers maken nauwelijks gebruik van andere instrumenten. Slechts 21% van de afgewezen aanvragers vraagt een vergelijkbare subsidie aan. Wel is er een duidelijke overlap qua doelstelling en opzet met EFRO en in enkele regio's ook met andere instrumenten. Dit leidt in de regio tot de nodige complexiteit.

Doelstelling	Stimuleert de MIT innovatie bij het mkb door het bevorderen van innovatie-activiteiten en R&D samenwerking en het gebruik van met publieke middelen gegenereerde kennis?	
De MIT leidt (via succesvolle innovatieprojecten) tot vergroting van business (omzet, werkgelegenheid) en/of internationalisering bij deelnemende bedrijven.		Nog te vroeg om te zeggen op basis van harde indicatoren, maar indicaties dat de MIT leidt tot vergroting van business.

Groen = hypothese is bevestigd, geel = hypothese is deels bevestigd en rood = hypothese is niet bevestigd. Als een hypothese wordt bevestigd, is dat een positief signaal (invulling van een (sub)doelstelling van de regeling).

Bijlage 7Toelichting op knelpunten in Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid

Nederland telt ruim 160 Natura 2000-gebieden. Ze maken deel uit van een samenhangend netwerk van natuurgebieden binnen de Europese Unie. Dit netwerk is bedoeld om de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa te stoppen. Kennemerland-Zuid is een van de aangewezen Natura 2000-gebieden. Daarmee is het gebied beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (nu Wet natuurbescherming (Wnb)): er mogen in beginsel geen activiteiten plaatsvinden die de Natura 2000-doelen voor het gebied in gevaar brengen. Deze doelen heeft het Rijk vastgesteld in een aanwijzingsbesluit. De Natura 2000-doelen zijn geformuleerd in zogenoemde instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en (leefgebieden van) diersoorten.

Kennemerland-Zuid wordt beschermd als Natura 2000-gebied vanwege de bijzondere natuur van de duinen. Het Natura 2000-beheerplan bevat een uitwerking van de Natura 2000-doelen in omvang, ruimte en tijd, en beschrijft de maatregelen die genomen moeten worden om die doelen daadwerkelijk te bereiken. De voorgestelde maatregelen zijn gebaseerd op uitgebreide gebiedsanalyses, waarin de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingen zijn onderzocht.

In het beheerplan zijn de knelpunten als volgt omschreven: "*De belangrijkste knelpunten om de doelstellingen voor behoud en verbetering in de open duinen te realiseren, zijn de hoge stikstofneerslag, die leidt tot vermesting en versnelde ontkalking, en het gebrek aan dynamiek/verstuiving vanuit de zeereep door vastlegging. Deze zorgen ervoor dat de karakteristieke open duinen dichtgroeien en vergrassen, waardoor de plantensoorten die van lichte en voedselarme omstandigheden houden, verdwijnen. Daarmee verdwijnen ook de insecten en andere dieren die van deze planten afhankelijk zijn. De processen van verstarring en dichtgroeien van het open duin worden versterkt door de lage konijnenstand.*

Duinbossen hebben te lijden van te hoge stikstofneerslag waardoor de samenstelling van de ondergroei verandert. Vochtige duinvalleien worden te voedselrijk door de stikstofneerslag en ontkalken door het gebrek aan overstuiving met kalkrijk zand. In alle delen van het gebied vormen zogenoemde invasieve en gebiedsvreemde soorten, zoals de Amerikaanse vogelkers, een probleem. Ten slotte zorgt overbegrazing door damherten voor een achteruitgang van de kwaliteit van kruidenrijke vegetaties en belemmert het bosverjonging."

Ten aanzien van benodigde maatregelen meldt het beheerplan het volgende: "*In de afgelopen jaren hebben de terreinbeherende organisaties veel natuurherstelmaatregelen uitgevoerd om de knelpunten aan te pakken. Voor duurzaam behoud zijn ook in de komende jaren nog maatregelen nodig. Voor alle habitattypen, behalve Kruipwilgstruwelen, zijn ten opzichte van het reguliere beheer aanvullende maatregelen nodig. Het gaat om beheer- en inrichtingsmaatregelen zoals het maken van stuifplekken, plaggen, opslag verwijderen, invasieve soorten bestrijden, drukbegrazing, (extra) maaien en oevers verflauwen. Deze maatregelen zijn voor een deel nodig vanwege de te hoge stikstofneerslag op het gebied. Ze zijn bedoeld om de negatieve effecten van stikstof tegen te gaan en zijn overgenomen uit de 'gebiedsanalyse' die in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is opgesteld voor Kennemerland-Zuid. In het kader van het PAS worden op landelijk niveau ook brongerichte maatregelen genomen – om de neerslag van stikstof te verminderen.*"

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	2128
Extern Zaak ID	1332548
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	14.e
Omschrijving	Economie: Brief GS aan PS inz. evaluatie en vervolg investeringsgereedprogramma PIM en versnellingsprogramma GO!-NH (c-agenda EFB 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Evaluatie PIM en GO!-NH_eindrapport.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	13 januari 2020
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**
Ingekomen stukken ter kennisname	31 januari 2020

Toelichting

In het coalitieakkoord is budget gereserveerd voor het voortzetten van de MKB-innovatie-instrumenten. Aangezien PIM en GO!-NH in 2020 opnieuw aanbesteed moeten worden, zijn de innovatie-instrumenten door een extern bureau geëvalueerd. Gedeputeerde Staten hebben naar aanleiding van de positieve evaluatie besloten om beide innovatie-instrumenten voort te zetten voor een periode van drie jaar.

Evaluatie
Investeringsgereedprogramma PIM en Versnellingsprogramma GO!-NH

Eindrapport
Uitgebracht in opdracht van de provincie Noord-Holland
Amersfoort, 10 december 2019

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

Inhoud

1. Inleiding 1
   - 1.1 Aanleiding en doel 1
   - 1.2 Verantwoording aanpak 3
   - 1.3 Leeswijzer 5
2. Inhoud en opzet programma's 7
   - 2.1 Inleiding 7
   - 2.2 Achtergrond en inhoud 7
   - 2.3 Opzet en werkwijze programma's 11
3. Bevindingen GO!-NH 16
   - 3.1 Inleiding 16
   - 3.2 Inhoud programma 16
   - 3.3 Uitvoering GO!-NH 24
   - 3.4 Doelrealisatie GO!-NH 30
4. Uitkomsten voor PIM 36
   - 4.1 Inleiding 36
   - 4.2 Inhoud programma 36
   - 4.3 Uitvoering PIM 43
   - 4.4 Doelrealisatie PIM 49
5. **Samenhang innovatie-instrumentarium** **58**
   - 5.1 Inleiding 58
   - 5.2 Uitkomsten integraliteit 58
6. **Conclusies en aanbevelingen** **61**
   - 6.1 Inleiding 61
   - 6.2 Samenvattende conclusies GO!-NH 61
   - 6.3 Aanbevelingen GO!-NH 63
   - 6.4 Samenvattende conclusies PIM 65
   - 6.5 Aanbevelingen PIM 67
   - 6.6 Conclusies en aanbevelingen integraliteit 68

Bijlage I **Onderzoeksvragen** **70**

Bijlage II **Geraadpleegde personen** **72**

Bijlage III. **Andere programma's** **73**

Bijlage IV **Tabellenboek** **77**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Versterking van de innovatiekracht van het (MKB-)bedrijfsleven vormt een belangrijk speerpunt van het provinciale beleid in Noord-Holland. De beleidsinzet op innovatie laat zich enerzijds verklaren door het feit dat de concurrentiekracht van het Nederlandse bedrijfsleven steeds meer afhankelijk wordt van kennisintensieve producten en diensten. Anderzijds kunnen innovaties ook bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken als duurzaamheid en mobiliteit. Om invulling te geven aan haar beleidsambities zet de ***provincie Noord-Holland*** verschillende typen beleidsinstrumenten in. Deze instrumenten richten zich op uiteenlopende fasen van de innovatiecyclus.

Het programma Duurzame MKB-innovaties bestaat uit vier, elkaar aanvullende typen instrumenten, namelijk het Versnellingsprogramma voor duurzame innovaties GO!-NH, het Programma Investeringsgereed MKB (PIM), de uitvoeringsregeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT-regeling) en een tweetal fondsen: het Innovatiefonds Noord-Holland en het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland. Daarmee wordt met het provinciale innovatiebeleid in feite de hele innovatiecyclus (idee, ontwikkelen, testen, uitrollen) 'afgedekt' (zie verderop schema 5.1 in paragraaf 5.2).

Voor de initiële fasen van de innovatiecyclus beschikt de provincie over een tweetal instrumenten, namelijk GO!-NH en PIM. Het ***'Versnellingsprogramma voor duurzame innovaties GO!-NH'*** richt zich op de idee- en ontwikkelingsfase van de innovatiecyclus. Doel van dit programma is het stimuleren van vernieuwende ideeën op het gebied van circulaire economie en duurzame mobiliteit. In een programma van drie maanden worden ondernemers begeleid met het verder uitwerken van hun innovatieve idee of oplossing door middel van trainingen en individuele coaching, zodat ze versneld hun innovaties op de markt kunnen brengen. In de periode 2018-2019 zijn in totaal vier GO!-NH programma's uitgevoerd, namelijk twee GO!-NH versnellings-programma's rondom het thema duurzame mobiliteit en eveneens twee versnellings-programma's rondom het thema circulaire economie.[1] Het versnellingsprogramma GO!-NH wordt uitgevoerd door Innomics. Beoogd wordt dat een aantal innovaties, die vanuit het GO!-NH programma ondersteund worden, doorstromen naar andere innovatie-instrumenten waarover de provincie Noord-Holland beschikt.

Het andere vroege fase instrument betreft het ***'Programma Investeringsgereed MKB (PIM)'***. Doel van dit programma is om innovatieve en duurzame starters en MKB-bedrijven in Noord-Holland te ondersteunen bij het verkrijgen van de juiste financiering. Daartoe richt dit programma zich op het transparant maken van de financieringsmarkt, het vergroten van de kennis over financiering(sopties) bij starters en MKB-bedrijven, het bieden van maatwerkondersteuning en ondersteuning bij het investeringsgereed en gefinancierd krijgen van businessplannen. Het PIM-programma wordt uitgevoerd door een consortium bestaande uit KplusV, Innovate Today en ACE.

[1] Op het moment van de evaluatie was de GO!-NH Accelerator Circulaire Economie 2019 nog gaande. De ervaringen met dit programma zijn in de evaluatie in beperkte mate meegenomen.

Eind 2019 loopt de opdracht voor GO!-NH af, terwijl de overeenkomst voor PIM per 1 juni 2020 verloopt. De bedoeling is dat in 2020 beide programma's worden voortgezet. Daarom bestond bij de provincie Noord-Holland de behoefte aan een ***externe evaluatie*** van beide innovatie-instrumenten. Hiermee wil de provincie bouwstenen verkrijgen voor de wenselijke inhoud en uitvoering van deze programma's in de periode vanaf 2020. Bureau Bartels heeft deze evaluatie uitgevoerd in de maanden augustus tot en met november 2019. In dit rapport doen we verslag van de uitkomsten daarvan.

Doelstelling en onderzoeksvragen

Het ***centrale doel*** van de evaluatie was om tot een beantwoording van de volgende vraag te komen:

> *Hoe kan de inhoud van GO!-NH en PIM worden beoordeeld, hoe is de uitvoering en doelrealisatie van deze programma's verlopen en wat zijn bouwstenen voor de toekomst?*

Om deze doelstelling te beantwoorden is in de evaluatie allereerst teruggeblikt door het in kaart brengen van de ervaringen van verschillende typen betrokkenen met de inhoud en uitvoering van elk van beide programma's. Verder is in de evaluatie ook aandacht besteed aan (de voortgang in) de doelrealisatie van het programma GO!-NH respectievelijk PIM. Ten slotte hebben we, vanuit de resultaten van de evaluatie, een blik op de toekomst geworpen en voor elk van de programma's aanbevelingen geformuleerd voor de inrichting van beide instrumenten vanaf 2020.

In Bijlage I zijn de onderzoeksvragen opgenomen die in deze evaluatie beantwoord dienden te worden. In onderstaand schema is weergegeven welke onderwerpen in deze onderzoeksvragen aan bod komen en waar in het rapport deze beantwoord worden.

	GO!-NH	PIM
A. Inhoud		
▪ Oordeel doelgroep over inhoud GO!-NH respectievelijk PIM	§ 3.2	§ 4.2
▪ Aansluiting inhoud/opzet instrumenten bij behoeften doelgroep	§ 3.2	§ 4.2
▪ Waardering onderdelen instrumenten	§ 3.2	§ 4.2
▪ Functioneren loketfunctie bij PIM	-	§ 4.2
▪ Ervaringen ondernemers met maatwerkondersteuning PIM	-	§ 4.2
▪ Onderscheidende kenmerken van GO!-NH in 'landschap' versnellingsprogramma's	§ 3.2	-
▪ Conclusies over inhoud en opzet instrumenten	§ 6.1	§ 6.1
B. Uitvoering		
▪ Ervaringen doelgroep met voorlichting over GO!-NH en PIM	§ 3.3	§ 4.3
▪ Beoordeling selectieprocedure en eventuele verbeterpunten	§ 3.3	-
▪ Beoordeling intake en selectie bij PIM	-	§ 4.3
▪ Ervaringen met TRL-model	-	§ 4.3
▪ Ervaringen doelgroep met ondersteuning vanuit GO!-NH respectievelijk PIM	§ 3.3	§ 4.3
▪ Samenwerking en afstemming tussen betrokken partijen	§ 3.3	§ 4.3
▪ Samenwerking en afstemming met andere (provinciale) innovatie-instrumenten	§ 5.2	§ 5.2
▪ Doorstroom van GO!-NH en PIM naar andere (provinciale) innovatie-instrumenten	§ 5.2	§ 5.2
▪ Conclusies over uitvoering van GO!-NH respectievelijk PIM	§ 6.1	§ 6.1

C. Doelrealisatie		
▪ Bereikte en niet-bereikte ondernemers met GO!-NH respectievelijk PIM	§ 3.4	§ 4.4
▪ Meerwaarde programmaonderdelen voor ondernemers	§ 3.4	§ 4.4
▪ Bijdrage GO!-NH en PIM aan provinciale doelstellingen duurzaamheid en versterking (innovatief) MKB	§ 3.4	§ 4.4
▪ Voortgang doelrealisatie PIM-taakstellingen	-	§ 4.4
▪ Bijdrage PIM aan transparantie financieringsmarkt en investeringsgereed krijgen	-	§ 4.4
▪ Bijdrage aan PIM aan financiering van innovatiever en duurzamer MKB	-	§ 4.4
▪ Doelrealisatie maatwerkondersteuning geselecteerde duurzaamheidsthema's	-	§ 4.4
▪ Bijdrage GO!-NH aan versnellen innovatieprocessen	§ 3.4	-
▪ Doorstroom vanuit GO!-NH naar PIM	§ 5.2	§ 5.2
▪ Bijdrage GO!-NH aan samenwerking tussen deelnemers en met andere partijen	§ 3.4	-
▪ Conclusies over voortgang doelrealisatie van GO!-NH respectievelijk PIM	§ 6.1	§ 6.1

D. Bouwstenen voor de toekomst		
▪ Aansluiting bij actuele provinciale beleidscontext	§ 5.2	§ 5.2
▪ Kansen betere aansluiting GO!-NH op behoeften doelgroep	§ 6.3	-
▪ Mogelijkheden (verdere) verbetering uitvoering en opzet van GO!-NH	§ 6.3	-
▪ Versterking nazorg van deelnemers aan GO!-NH	§ 6.3	-
▪ Lessen voor inhoud en opzet van PIM	-	§ 6.5
▪ Lessen voor uitvoering van PIM	-	§ 6.5
▪ Mogelijkheden verbetering voorlichting en communicatie over GO!-NH en PIM	§ 6.3	§ 6.5
▪ Mogelijkheden versterken doeltreffendheid van GO!-NH respectievelijk PIM	§ 6.3	§ 6.5
▪ Kansen voor (verdere) uitbouw samenwerking en doorstroom tussen programma's	§ 5.2	§ 5.2
▪ Versterking samenhang tussen GO!-NH en PIM en met andere (provinciale) innovatie-instrumenten	§ 6.6	§ 6.6
▪ Mogelijkheden verbetering samenwerking met partners/launching customers en rol provincie daarbij	§ 6.3	-
▪ Lessen uit ervaringen andere instrumenten	§ 6.3	-

1.2 Verantwoording aanpak

Aanpak evaluatie

Voor de evaluatie van de programma's GO!-NH en PIM is een aantal samenhangende activiteiten ontplooid. Allereerst is ***deskresearch*** verricht. Hierbij zijn verschillende (digitale) bronnen bestudeerd, waaronder beleidsdocumenten van de provincie, de projectplannen voor beide programma's, de websites en ander voorlichtingsmateriaal over de programma's en voortgangsrapportages vanuit de uitvoerders.

Respons sleutelpersonen

In de tweede plaats zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de provincie Noord-Holland en de uitvoerders van GO!-NH respectievelijk PIM. Bij de provincie ging het daarbij om de programmaleider MKB innovatie-instrumenten en (voormalige) beleidsadviseurs op het gebied van circulaire economie en innovatie die GO!-NH respectievelijk PIM 'in portefeuille hebben'. Bij de uitvoerders is gesproken met de programmaleiders en personen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van specifieke programmaonderdelen. In het navolgende duiden we deze categorie respondenten ook wel aan als ***sleutelpersonen***. Het doel van de gesprekken met sleutelpersonen was om goed zicht te krijgen op de beleidscontext van de programma's, de wijze waarop de programma's uitgevoerd worden en de ervaringen vanuit zowel de provincie als de uitvoerders. In totaal zijn acht sleutelpersonen geconsulteerd (zie Bijlage II).

Respons partners

Bij de uitvoering van beide programma's wordt ook samengewerkt met ***partnerorganisaties***. In het geval van GO!-NH gaat het bijvoorbeeld om partijen als Techport en gemeenten die in de afgelopen periode aanvullende challenges binnen het programma aangeboden hebben. Voorbeelden van partners van PIM zijn banken, fondsen en investeerders die 'in kunnen stappen' als een business case van een ondernemer investeringsgereed is gemaakt met ondersteuning vanuit het programma. Het doel van deze interviews is om meer zicht te krijgen op hun ervaringen met de uitvoering van en de samenwerking met de programma's alsmede op de meerwaarde voor het Noord-Hollandse bedrijfsleven. Ook de geraadpleegde tien partners zijn in Bijlage II opgenomen.

Respons andere versnellingsprogramma's

Verder zijn ook interviews afgenomen met vertegenwoordigers van enkele andere ***versnellings-programma's***, die eveneens in Noord-Holland of daarbuiten uitgevoerd worden. Het doel hiervan was om na te gaan of er met het oog op de toekomstige invulling van PIM en GO!-NH lering getrokken kan worden uit ervaringen elders. In Bijlage III zijn deze programma's beschreven.

Respons ondernemers

De kern van de evaluatie bestond uit het ***raadplegen*** van de ***doelgroep*** van beide programma's. Het gaat hierbij om innovatieve MKB'ers die zich voor GO!-NH of PIM aangemeld hebben en al dan niet geparticipeerd hebben. Hierbij maken we onderscheid tussen ***deelnemers*** en ***niet-deelnemers***. Bij GO!-NH hebben we de deelnemers gedefinieerd als ondernemers die op de selectiedagen geselecteerd zijn en dus verdere ondersteuning bij de versnelling van hun idee/innovatie vanuit het programma ontvangen hebben. De niet-deelnemers bestaan uit ondernemers die weliswaar hun idee op de selectiedagen voor de jury gepitcht hebben, maar die in de selectiefase afgevallen zijn. In de evaluatie van PIM verstaan we onder deelnemers ondernemers die maatwerkondersteuning hebben gekregen, terwijl niet-deelnemers ondernemers zijn die zich wel voor de maatwerkondersteuning aangemeld hebben maar deze niet hebben gekregen.

Voor de raadpleging van de ondernemers zijn steekproeven getrokken onder deelnemers en niet-deelnemers van beide programma's. Bij deze steekproeftrekking is rekening gehouden met een spreiding over de verschillende versnellingsprogramma's binnen GO!-NH[2] en jaargangen waarop men zich bij PIM meldde. De ondernemers zijn vanuit de uitvoeringsorganisaties geïnformeerd over de evaluatie en voor deelname aan de evaluatie benaderd.

De bovenstaande benadering van de doelgroep heeft geresulteerd in de volgende respons (zie tabel 1.1). Daaruit blijkt dat er vanuit het bedrijfsleven sprake was van een grote bereidheid om te participeren in de evaluatie. Per saldo heeft bijna vier vijfde van de benaderde bedrijven ons te woord gestaan om hun ervaringen met GO!-NH respectievelijk PIM te delen.

[2] In de rest van dit document hanteren we de term 'versnellingsprogramma' daar waar we (één van de) vier specifieke programma's binnen GO!-NH bedoelen.

Tabel 1.1 Respons onder bedrijven

Aspect	Totaal
Bruto aantal	79
▪ Contactpersoon niet bereikt	3
▪ Contactpersoon herkent programma niet*	3
Netto aantal	73
▪ Geen tijd	9
▪ Geen interesse	6
Respons (absoluut)	**58**
Respons (relatief)	**79%**

* Dit zijn deelnemers aan PIM die naar eigen zeggen niet vanuit het programma maar door één van de uitvoerders ondersteund zijn.

We hebben de ondernemers aan de hand van telefonische interviews geraadpleegd. Hiervoor is per instrument een gestructureerde, modulaire vragenlijst ontwikkeld.

Zoals hiervoor aangegeven, hebben we van beide innovatie-instrumenten zowel deelnemers als niet-deelnemers geraadpleegd. De uitkomsten over de geraadpleegde MKB'ers die hierna gepresenteerd worden, zijn gebaseerd op:

- 20 waarnemingen onder deelnemers aan GO!-NH;
- 5 waarnemingen onder niet-deelnemers aan GO!-NH;
- 23 waarnemingen onder deelnemers aan PIM;
- 10 waarnemingen onder niet-deelnemers aan PIM.

De gegevens die we met bovenstaande activiteiten hebben verkregen, hebben we geanalyseerd en de uitkomsten daarvan zijn in dit rapport vervat. Vanwege de naderende aanbestedingsprocedure heeft de provincie besloten om het conceptrapport niet met de uitvoerders van beide programma's te bespreken.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van deze rapportage is als volgt. In het volgende hoofdstuk starten we met de beleidscontext en opzet en werkwijze van beide innovatie-instrumenten. Vervolgens presenteren we in de hoofdstukken 3 en 4 de uitkomsten voor GO!-NH respectievelijk PIM. In deze hoofdstukken beantwoorden we achtereenvolgens de onderzoeksvragen over de inhoud, de uitvoering en de doelrealisatie van het instrument. In hoofdstuk 5 gaan we nader in op de samenhang tussen beide instrumenten. We sluiten het rapport af met samenvattende conclusies en aanbevelingen voor de toekomst (hoofdstuk 6). Bijlage IV bevat het tabellenboek met enkele uitgebreide tabellen.

Bij de presentatie van de uitkomsten van de raadpleging van ondernemers merken we nog het volgende op. Bij een aantal vragen – bijvoorbeeld over de informatievoorziening over het instrument – presenteren we uitkomsten van zowel deelnemers als niet-deelnemers. Dit omdat de betreffende module van de vragenlijst aan beide groepen ondernemers voorgelegd is. Bij de uitkomsten van andere onderdelen beperken we ons uitsluitend tot de deelnemers, omdat alleen zij daarmee in de praktijk te maken hebben gehad. Dit betekent dat het aantal waarnemingen per vraag verschilt.

Verder merken we op dat vanwege afrondingsverschillen percentages niet altijd ‘optellen’ tot 100%.

2. Inhoud en opzet programma's

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we allereerst inzicht in de achtergrond en inhoud van het versnellingsprogramma GO!-NH en van het investeringsgereedprogramma PIM (paragraaf 2.2). Vervolgens bespreken we de opzet van beide innovatie-instrumenten en de werkwijze die daarbij gehanteerd wordt (paragraaf 2.3).

2.2 Achtergrond en inhoud

In deze paragraaf gaan we eerst in op de bredere beleidscontext waarbinnen beide programma's gepositioneerd kunnen worden. Vervolgens schenken we aandacht aan de doelstellingen die met beide programma's worden beoogd.

Beleidscontext

Voor de vorige coalitieperiode 2015-2018 heeft de provincie Noord-Holland als ambitie geformuleerd om de regionale economie aan te jagen door ruimte te geven aan drie richtinggevende principes, namelijk vernieuwing, duurzaamheid en ondernemerschap.[3] Om deze ambitie te verzilveren en verder vorm en inhoud aan het economisch beleid van de provincie te geven, werd in maart 2016 het Strategisch Beleidskader Economie 'Noord-Holland, duurzaam, vernieuwend en ondernemend' vastgesteld. In dit beleidskader werd de volgende missie van het provinciaal economisch beleid geformuleerd, namelijk '*Wij maken ons sterk voor welvaart en welzijn in Noord-Holland door een duurzame, vernieuwende en ondernemende economie*'. Daarbij wordt onder meer ingezet op groei, innovatie en ondernemerschap in het MKB en versterking van de duurzaamheid.

Op het gebied van ***duurzaamheid*** was het voornemen van de provincie om vooral in te zetten op de circulaire economie, duurzame mobiliteit en de energietransitie. Hiermee kan vanuit het provinciale beleid een bijdrage geleverd worden aan de transitie naar een duurzame economie. In de *Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019* is nader uitgewerkt waartoe een duurzame economie in de optiek van de provincie dient te leiden (op het gebied van Planet), namelijk minder CO_2-/fijnstofuitstoot, afname van het gebruik van (fossiele) grondstoffen, een zorgvuldig en efficiënte benutting van ruimte, een toename van duurzame energie en behoud/toename van biodiversiteit en natuur. Innovaties leveren een belangrijke bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen. Bij ***vernieuwing*** werd gedoeld op het vergroten van het innoverend vermogen van de Noord-Hollandse economie. Dit door samen met regionale partners de juiste randvoorwaarden te creëren om innovatie te stimuleren. Bij de ***ondernemende economie*** werd het stimuleren van ondernemerschap en professionaliteit voorzien, zowel bij gevestigde MKB-ondernemers als startups. Het versnellingsprogramma GO!-NH en het investeringsgereedprogramma PIM past bij dit beleidsvoornemen (zie verderop).

Beide instrumenten dienen ook in het perspectief van het provinciale ***innovatiebeleid*** te worden geplaatst. De missie voor dit beleid heeft de provincie als volgt verwoord[4]: '*De provincie Noord-Holland investeert in een duurzaam en innovatief MKB. Om meer (duurzame) innovaties binnen het*

[3] *Coalitieakkoord 'Ruimte voor Groei'*, mei 2015.
[4] *Strategisch Beleidskader Economie 'Noord-Holland, duurzaam, vernieuwend en ondernemend'*, maart 2016.

MKB te stimuleren helpt de provincie bij het wegnemen van (financiële) knelpunten. De provincie draagt zo bij aan een duurzame economie en aan een gezond innovatief bedrijfsleven in Noord-Holland.'

Een belangrijk knelpunt van MKB-ondernemers dat aandacht zou moeten krijgen is de financiering van innovaties. In het voornoemde Strategisch Beleidskader Economie werden hiervoor twee oorzaken genoemd, namelijk enerzijds een tekort aan het juiste kapitaal voor (de juiste fase van) innovatie en anderzijds een gebrek aan toegang tot kapitaal voor het innovatief MKB. Om het vraagstuk van een gebrekkige toegang tot kapitaal aan te pakken werd voorgesteld om de transparantie voor MKB'ers op de kapitaalmarkt te vergroten door enerzijds inzicht te geven in het bestaande aanbod van kapitaal. Anderzijds een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de investeringsgereedheid van innovaties, om daarmee de kans op externe financiering van deze innovaties te vergroten. Om hier vorm en inhoud aan te geven heeft de provincie het programma PIM en het versnellingsprogramma GO!-NH geïnitieerd.

De financieringsmogelijkheden voor innovatieve en duurzame MKB-ondernemers zijn daarnaast verruimd door de instelling van een tweetal MKB-innovatiefondsen, namelijk het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland en het Innovatiefonds Noord-Holland.[5] Hiervoor werd door de provincie 10 miljoen euro (eerder dit jaar verhoogd met nog eens 11 miljoen euro) respectievelijk 8 miljoen euro aan middelen beschikbaar gesteld. Deze fondsen zijn aanvullend op bestaande fondsen en regelingen. In hoofdstuk 5 komt de samenhang tussen PIM en GO!-NH en deze fondsen aan de orde.

Doelstelling en inhoud GO!-NH

Eén van de instrumenten binnen het provinciale innovatiebeleid van Noord-Holland heeft betrekking op het versnellingsprogramma voor duurzame MKB-innovaties GO!-NH. Na een aanbestedingsprocedure heeft Innomics in 2017 de opdracht gekregen voor de uitvoering van GO!-NH. Het doel van het GO!-NH programma is het stimuleren van duurzame innovaties op het gebied van circulaire economie en duurzame mobiliteit en – in het verlengde hiervan – een betere doorstroming van deze duurzame innovaties naar de andere innovatie-instrumenten. Er is door de provincie voor de thema's circulaire economie en duurzame mobiliteit bij GO!-NH gekozen omdat innovaties op dit gebied moeilijker van de grond komen. Bij circulaire economie staat het slim gebruik of hergebruik van grondstoffen centraal. Duurzame mobiliteit werd afgebakend als verduurzaming van alle vormen van vervoer en van de provinciale infrastructuur. In het najaar van 2017 is met de uitvoering van GO!-NH gestart. Oorspronkelijk werd voorzien in een tweetal versnellings-programma's in 2018, namelijk één voor elk thema. Bij de start werd er al rekening mee gehouden dat verlenging mogelijk was. Gaandeweg de uitvoering van het programma is besloten om van deze mogelijkheid gebruik te maken en in 2019 nogmaals twee versnellingsprogramma's uit te voeren.

In elk van deze vier versnellingsprogramma's worden startups en innovatieve MKB-ondernemingen[6] uitgedaagd om met innovatieve oplossingen te komen voor vraagstukken

---

5 In het Strategisch Beleidskader Economie 'Noord-Holland, duurzaam, vernieuwend en ondernemend' werden deze fondsen aangekondigd als Duurzaam Innovatiefonds respectievelijk MKB Innovatiefonds.

6 In informatiemateriaal wordt naast de primaire doelgroepen startups en MKB-ondernemingen ook gesproken van een additionele doelgroep namelijk (innovatie)teams van grote bedrijven en kennisinstellingen (als hogescholen en universiteiten). Uit het gesprek met de uitvoerders is gebleken dat dergelijke teams niet geparticipeerd hebben in GO!-NH.

binnen de circulaire economie respectievelijk duurzame mobiliteit. Naast inschrijving op thema is het ook mogelijk om voor specifieke challenges in te schrijven. Startups en innovatieve MKB-ondernemingen die toegelaten worden tot het programma – zie volgende paragraaf de wijze waarop geselecteerd wordt – krijgen in een programma van drie maanden ondersteuning in de vorm van training, tools, expertise, netwerk en begeleiding.[7] In het GO!-NH programma wordt ook aandacht besteed aan mogelijke financiering en het op de markt brengen van het innovatieve idee. Daarbij wordt doorverwezen naar PIM, de MIT-regeling en de genoemde innovatiefondsen.

In schema 2.1 is weergegeven op welke thema's binnen de vier reguliere GO!-NH versnellingsprogramma's en aanvullende (regionale) challenges – zie hierna – ingeschreven kon worden.

Schema 2.1 Inhoud versnellingsprogramma's en challenges binnen GO!-NH

Versnellingsprogramma/challenge		Thema's
DM	GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2018	▪ Slimme mobiliteit ▪ Slimme logistiek ▪ Transporttechnologie ▪ Fysieke en digitale infrastructuur ▪ Data en Internet of Things ▪ Energietransitie
	Techport challenge	▪ Duurzame maakindustrie
CE	GO-NH! Circulaire Economie 2018	▪ Nieuwe verdienmodellen ▪ Biobased solutions ▪ Modulair ontwerp ▪ Afval als grondstof ▪ Circulaire energie
	Techport challenge	▪ Circulaire maakindustrie
	Gem. Haarlemmermeer challenge	▪ Energie en Ruimte
DM	GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2019	▪ Slimme mobiliteit ▪ Slimme logistiek ▪ Duurzame infrastructuur ▪ Data en Internet of Things ▪ Energie
	Provincie challenges	▪ Verbeteren luchtkwaliteit provinciale wegen ▪ Nauwkeurige locatiebepaling
CE	GO!-NH Circulaire Economie 2019	▪ Afval als grondstof ▪ Energie ▪ Biobased solutions ▪ Circulaire economie in industrie ▪ Nieuwe verdienmodellen ▪ Modulair ontwerp
	Provincie challenges	▪ Natuurinclusieve landbouw ▪ Circulaire Relatiegeschenken
	Gemeente Hilversum	▪ Green Deal Media Park

Legenda: DM = Duurzame Mobiliteit
CE = Circulaire Economie

Bron: Provincie Noord-Holland, 2019

Per versnellingsprogramma is het de bedoeling om tien innovatieve ideeën (en dus bedrijven) te selecteren die verder ondersteund gaan worden. Daarnaast hebben partners de mogelijkheid om met additionele challenges ondernemers te selecteren voor ondersteuning vanuit het GO!-NH

[7] Innomics, *Projectvoorstel Versnellingsprogramma Duurzame MKB Innovatie*, september 2017.

programma. Dit door ***regionale challenges*** in te brengen waarop startups en MKB-bedrijven in kunnen tekenen. Regionale challenges zijn vraagstukken van regionale partners die op zoek zijn naar innovatieve oplossingen van het vraagstuk. Het gaat hierbij om de volgende partners, namelijk het samenwerkingsverband voor de maak- en onderhoudsindustrie in IJmond en Techport regio, de gemeente Haarlemmermeer en de gemeente Hilversum. Op het aanhaken van partners met regionale challenges is gericht gestuurd. Een doelstelling van GO!-NH is namelijk ook om tot versterking te komen van het innovatie-ecosysteem, door innovatieve ondernemers in contact te brengen met de provincie en relevante organisaties.

Ook heeft de provincie zelf nog enkele ***additionele challenges*** gekoppeld aan het GO!-NH programma (zie schema 2.1). Bij de challenges vanuit de provincie tijdens de GO!-NH Accelerator Duurzame Mobiliteit 2019 zijn uiteindelijk onvoldoende inschrijvingen binnengekomen. Deze challenges zijn daarmee vervallen. Tijdens CE 2019 is een tweetal challenges geïnitieerd vanuit provincie Noord-Holland, te weten op het gebied van natuurinclusieve landbouw en circulaire relatiegeschenken. Daarnaast hebben interne teams van de provincie Noord-Holland de mogelijkheid om met hun innovatieve idee/project mee te doen aan het GO!-NH programma. Op deze manier kunnen zij hun innovatieve project versneld verder brengen binnen de provincie. Datalab en een team vanuit infrastructuur hebben op deze manier deelgenomen aan het versnellingsprogramma.

Doelstelling PIM

Het Programma Investeringsgereed Innovatief MKB (PIM) helpt innovatieve en duurzame MKB-ondernemers met financieringsvragen. Het programma vervult in het innovatie-ecosysteem een loketfunctie ten opzichte van bestaande initiatieven en (markt)partijen die een rol kunnen spelen bij de financiering van innovatieve plannen van de doelgroep. Dit programma kent meerdere doelstellingen (die met specifieke activiteiten bereikt dienen te worden, zie hierna). De eerste doelstelling van PIM is om in de richting van de doelgroep ***meer transparantie*** over financieringsmogelijkheden te geven, zodat ze inzicht krijgen in verschillende vormen van financiering en de voorwaarden die daarbij gesteld worden. Beoogd wordt dat de MKB-ondernemers daarmee inzicht krijgen in de (mix van) financieringsvorm(en) die voor hun situatie het meest geschikt is. Deze doelstelling wordt onder meer bereikt vanuit de loketfunctie die PIM vervult. De tweede doelstelling van het programma is het ***investeringsgereed maken*** van kansrijke innovatieve plannen van de doelgroep. Dit houdt in dat de business case van de ondernemer op een hoger plan gebracht wordt, zodat een financierbare propositie ontstaat en dus de kansen op financiering vergroot worden. De derde en laatste programmadoelstelling heeft betrekking op het bij elkaar brengen van de vraag naar en het aanbod van kapitaal, dus het ***matchen*** van het investeringsgerede plan en de financiering daarvan. Bij deze toeleiding naar financiering brengt PIM ondernemers in contact met partijen uit haar netwerk, zoals financiers, andere bedrijven en potentiële klanten.

In het projectvoorstel van het consortium dat uitvoering geeft aan PIM – KplusV, Innovate Today en Amsterdam Center for Entrepreneurship (ACE) – wordt de (primaire) doelgroep van PIM als volgt afgebakend, namelijk innovatieve startups en scale-ups en bestaande innovatieve MKB-ondernemingen. Daarnaast wordt in dit voorstel aangegeven dat ook niet-innovatieve MKB-ondernemingen via voorlichting en events vanuit PIM gemobiliseerd worden om te gaan innoveren. Verder zijn voor de uitvoering van het programma concrete taakstellingen geformuleerd (zie paragraaf 4.4). Eén van de taakstellingen heeft betrekking op het ondersteunen

van duurzame bedrijvigheid. Bij de helft van het aantal bedrijven dat maatwerkondersteuning vanuit PIM krijgt, dient de focus te liggen op één van de volgende terreinen, namelijk duurzame mobiliteit, duurzame energie en circulaire economie. De andere helft van de maatwerk-ondersteuning is bedoeld voor overige, innovatieve MKB-ondernemingen.

2.3 Opzet en werkwijze programma's

In deze paragraaf schetsen we de opzet en werkwijze van beide programma's. De inhoud hiervan is gebaseerd op deskresearch en gesprekken met de provincie en uitvoerders van GO!-NH respectievelijk PIM.

GO!-NH

In het versnellingsprogramma GO!-NH staan thema's centraal waarin startups en gevestigde (MKB-)bedrijven uitgedaagd worden om innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken aan te dragen. Tijdens de selectiedagen worden startups en MKB'ers geselecteerd, die vervolgens een ondersteuningsprogramma van drie maanden aangeboden krijgen. Het programma wordt, zoals gezegd, uitgevoerd door Innomics. De provincie Noord-Holland fungeert als opdrachtgever, maar heeft daarnaast bij een aantal deelstappen ook een uitvoerende rol. Hieronder geven we inzicht in de werkwijze die gehanteerd wordt voor de selectiefase en de uitvoering van het ondersteuningsprogramma.

Scouting en werving

Bij elk van de vier versnellingsprogramma's binnen GO!-NH bereiden Innomics en de provincie een aantal thema's voor waarop ingetekend kan worden. Daarnaast worden specifieke challenges met maatschappelijke vraagstukken die om innovatieve oplossingen vragen, geformuleerd. Vervolgens wordt gestart met de scouting en werving van innovatieve ondernemers voor het programma. Via diverse communicatiekanalen en partijen als de provincie en partnerorganisaties wordt bekendheid gegeven aan de thema's en challenges. Hiervoor wordt een 'mix' van online communicatie, persoonlijk contact alsmede nieuwsberichten toegepast. Zo is voor het programma een website ontwikkeld, waarop de programmaonderdelen uitgelegd zijn, (film)verslag wordt gedaan van eerdere programma's binnen GO!-NH, de gedeputeerde een oproep doet en testimonials van eerdere deelnemers te zien zijn. In aanvulling hierop wordt gebruik gemaakt van social media als Facebook en LinkedIn. Vanuit Innomics, de provincie en partners wordt ook gericht gezocht naar mogelijk geïnteresseerde ondernemingen.

Daarnaast worden voor elk van de versnellingsprogramma's introductiebijeenkomsten georganiseerd waar alumni van GO!-NH met geïnteresseerde ondernemers in gesprek gaan. Tijdens deze bijeenkomsten komen eerdere deelnemers aan het programma aan het woord om uitleg te geven over het programma en de ervaren meerwaarde. Verder wordt tijdens deze bijeenkomsten ook de verbinding met PIM en andere innovatie-instrumenten van de provincie gemaakt. Ook de Demo Day wordt als middel ingezet om nieuwe belangstelling voor het volgende GO!-NH versnellingsprogramma op te wekken.

Startups, innovatieve MKB'ers en grote organisaties die op deze wijze geïnteresseerd zijn geraakt, kunnen zich via een digitaal inschrijfformulier op de website van GO!-NH aanmelden. Naast het kenbaar maken van hun interesse dienen ze daarbij ook een toelichting te geven op hun innovatieve idee dat zij voor het thema of een specifieke challenge aandragen. Verder is er een upload-mogelijkheid om filmpjes over de onderneming en het idee in te sturen.

Selectie

Na sluiting van de inschrijvingen vindt er een ***voorselectie*** plaats, waarbij een commissie – bestaande uit vertegenwoordigers van de provincie, GO!-NH, het PIM-programma en het Innovatiefonds Noord-Holland – een eerste schifting van de ingediende ideeën maken. De leden van deze voorselectiecommissie beoordelen de inschrijvingen op een aantal criteria, namelijk de mate van innovatie, of het probleem en de oplossing duidelijk gedefinieerd zijn, de potentiële impact van de aangedragen oplossing, kenmerken van het bedrijf (aanwezigheid van een interdisciplinair team, mate van ervaring, samenwerking met partners, etc.) en of de oplossing past bij het thema van de accelerator.

De 20 à 25 geselecteerde bedrijven worden uitgenodigd om deel te gaan nemen aan de ***selectiedagen***. Deze selectiedagen – die 2,5 dagen duren[8] – bestaan in de eerste plaats uit een intensief proces om de innovatie verder uit te werken. Daartoe worden verschillende activiteiten ontplooid, zoals workshops om de propositie uit te werken, speeddaten met andere deelnemers en het netwerk van de provincie en coaching door mentoren. Ook wordt een pitchtraining gegeven ter voorbereiding op de presentatie van het idee aan de jury op de afsluitende finaledag. Deze jury wordt voor elke accelerator opnieuw samengesteld.[9] In de jury zit in ieder geval de gedeputeerde die inhoudelijk betrokken is bij het onderwerp van de betreffende accelerator, inhoudelijke experts en vertegenwoordigers van partnerorganisaties.

De jury komt tot een definitieve selectie van 10 ondernemers die toegelaten worden tot GO!-NH. De deelnemende bedrijven krijgen een programma van drie maanden waarin zij worden begeleid bij het ontwikkelen van nieuwe businessmodellen en gevalideerde producten, waarmee een versnelling van de marktgereedheid gerealiseerd wordt. Voor de verschillende regionale challenges is ook een jury die één of twee plekken extra kunnen weggeven. Deze komen dus bovenop de 10 plekken voor GO!-NH en nemen ook deel in het versnellingsprogramma.

Versnellingsprogramma

Kort na de selectie wordt een ***vierdaagse bootcamp*** georganiseerd waaraan de geselecteerde (teams van) bedrijven deelnemen. Tijdens deze bootcamp worden verschillende methoden gebruikt om het idee/de innovatie inhoudelijk verder te brengen, zoals bijvoorbeeld Lean Startup, Agile work, Customer Development en Business Modelling. Daar wordt een ***serie*** van tien ***workshops*** over uiteenlopende onderwerpen georganiseerd. Deze workshops vinden ongeveer elke week of twee weken plaats op een andere, aantrekkelijke locatie van betrokken partners. Door deze workshops bij partners op locatie te organiseren, wordt bevorderd dat de geselecteerde ondernemers kennis maken met die partners en daarmee bijgedragen aan versterking van het innovatie-ecosysteem. De (teams van) bedrijven krijgen daarnaast individuele ondersteuning vanuit coaches en mentoren. Ook krijgen zij een leadcoach. Deze leadcoach wordt aan een team gekoppeld, ieder team heeft elke week of twee weken contact met deze leadcoach. De leadcoach vormt de rode draad voor het team, ondersteunt bij het maken van voldoende voortgang en is de linking pin naar extra expertise zoals de hiervoor genoemde coaches en mentoren.

---

[8] Uit het interview met vertegenwoordigers van Innomics blijkt dat de selectiedagen in de eerste accelerator drie dagen duurden. Dit werd in de daaropvolgende accelerators teruggebracht tot 2,5 dag, namelijk woensdagmiddag, donderdag en ten slotte de jurering op vrijdag.

[9] De aanpalende challenges van Techport in samenwerking met de Rabobank, Haarlemmermeer, Hilversum en van de provincie zelf hadden een eigen jury of jurylid.

Demo Day

Na drie maanden volgt een afsluitende ***GO!-NH Demo Day***. Tijdens deze dag presenteren de ondernemers hun propositie aan het publiek, bestaande uit vertegenwoordigers van de provincie, investeerders, andere bedrijven, partnerorganisaties en eigen relaties. Het doel van deze Demo Day is om de resultaten te tonen van de teams, interesse voor de innovatie te genereren en contacten op te doen die bij kunnen dragen aan de verdere ontwikkeling en marktintroductie van de innovatie. Daarnaast worden tijdens deze dag de successen en leerervaringen gedeeld met andere en eerdere deelnemers aan en partijen van het programma.

Alumni-programma

Na afloop van hun deelname aan het programma worden de deelnemende teams opgenomen in het ***GO!-NH alumni-programma***. Dit houdt in dat ze regelmatig uitgenodigd worden voor bijeenkomsten, zoals Demo Day aanvullende workshops zoals Growth Hacking en Scaling maar ook 'meet-ups' met experts/partners uit het netwerk. Het doel van deze nazorg is om een netwerk (of 'ecosysteem') te vormen waarin deelnemers en experts elkaar ontmoeten en versterken. Op het moment van de evaluatie bestond dit netwerk uit 36 deelnemende bedrijven en meer dan 60 partnerorganisaties. Inmiddels (inclusief GO!-NH CE 2019) is het aantal deelnemende bedrijven uitgegroeid tot meer dan 50.

In hoofdstuk 3 geven we weer welke ervaringen geraadpleegde bedrijven met elk van deze onderdelen van het programma opgedaan hebben.

PIM

Zoals hiervoor aangegeven, heeft PIM een drietal doelstellingen met bijbehorende typen activiteiten.

Loketfunctie

Vanuit de ***loketfunctie*** die het programma [10] vervult – in het projectvoorstel het 'MKB-innovatieloket' genoemd – wordt voorlichting gegeven over financieringsmogelijkheden en de ondersteuningsmogelijkheden vanuit het programma. Daarnaast behoren de scouting, de screening en de doorverwijzing naar de maatwerkondersteuning (of naar andere, meer passende initiatieven) tot dit programmaonderdeel. Uit de gesprekken met programma-uitvoerders blijkt dat niet afgewacht wordt tot MKB-bedrijven zich melden, maar wordt proactief naar bedrijven gespeurd waarvoor het programma een meerwaarde zou kunnen hebben. Naast eigen scoutingsactiviteiten worden ook partners in het innovatie-ecosysteem en op de kapitaalmarkt (zoals fondsen en banken) gemobiliseerd om bedrijven uit de doelgroep op het spoor van PIM te zetten. In paragraaf 4.4 is weergegeven welke doelstelling was geformuleerd voor het aantal bedrijven dat zich zou moeten aanmelden bij het programma.

Voor PIM is een marketingplan opgesteld en in uitvoering genomen, waarin uitgewerkt is op welke wijze het programma 'uitgevent' wordt. Belangrijke communicatiekanalen die daarbij ingezet worden zijn de website, social media van het programma en van individuele PIM-teamleden (om geïnteresseerde ondernemers te verleiden om de website te bezoeken), het zelf

[10] In het projectvoorstel worden het inrichten van het MKB-innovatieloket om het programma bekend te maken bij de doelgroep en deelnemers te werven enerzijds en de voorlichting over (het transparant maken van) de financieringsmogelijkheden) anderzijds als twee aparte werkpakketten beschouwd. In de praktijk zijn deze activiteiten nauw aan elkaar verbonden.

organiseren van events (bijeenkomsten en masterclasses), aanwezigheid op en leveren van bijdragen aan bijeenkomsten van andere partijen op de kapitaalmarkt en in het innovatie-ecosysteem (waaronder ook van GO!-NH, banken, gemeenten en clusterorganisaties) en het samen organiseren van bijeenkomsten met deze partijen alsmede het benutten van de eigen contacten/netwerken en die van de provincie en van andere partijen. De events hebben enerzijds als doelstelling om de zichtbaarheid van het programma te vergroten (en daarmee zoveel mogelijk ondernemers uit de doelgroep te informeren) en anderzijds ook kennis over te dragen over financiering van innovaties (en dus bij te dragen aan meer transparantie over financieringsmogelijkheden).

Intake en selectie

Na de aanmelding (via de website van het programma) volgt er in de meeste gevallen een telefonisch contact met de ondernemer om tot een eerste voorselectie voor verdere ondersteuning te komen. Met een deel van de aangemelde ondernemers vindt een persoonlijk ***intakegesprek*** plaats met twee PIM-adviseurs op locatie van de onderneming. In dit gesprek wordt informatie verzameld over of het product/de dienst innovatief is en voldoende marktpotentie heeft, of er sprake is van een goed businessmodel en of de ondernemer coachbaar en gecommitteerd is. Aan de hand van de verkregen inzichten in deze gesprekken komt het PIM-projectteam tot de definitieve ***selectie*** voor de zogenoemde maatwerkondersteuning. Criteria die daarbij worden gehanteerd hebben betrekking op vestiging in Noord-Holland, de ondernemer moet coachbaar zijn, product/dienst moet innovatief zijn en voldoende marktpotentie hebben en er moet sprake zijn van een goed businessmodel.

Maatwerkondersteuning

Het investeringsgereed maken van geselecteerde MKB-ondernemers vindt plaats via de ***maatwerkondersteuning***. Deze ondersteuning kan zowel op individueel niveau als in groepsverband worden gegeven. Bij de individuele ondersteuning gaat het om ***een op een begeleiding en advisering*** van ten hoogste zes dagen. De eerste adviesdag is gratis, voor de andere dagen wordt een bijdrage gevraagd (zie verderop). Bij deze ondersteuning op maat wordt als basis het Funding Canvas model toegepast, waarbij de ondernemer vanuit het perspectief van financier/investeerder inzichtelijk krijgt welke onderdelen uitgewerkt dienen te worden om de kans op het aantrekken van financiering te maximaliseren. De collectieve maatwerk-ondersteuning heeft betrekking op (een cyclus van) ***masterclasses***. Hierin wordt in groepsverband kennis overgedragen en ervaringen uitgewisseld over aspecten die van belang zijn voor een businessplan en het investeringsgereed maken ervan. Diverse onderwerpen zijn in deze masterclasses aan de orde gekomen, zoals bouwen van goede teams, verleiden van investeerders, financieren van groei, crowdfunding, circulair ondernemen en financieren van duurzame businessmodel. Uit de deskresearch en de gesprekken met betrokkenen blijkt dat het vrij lastig is gebleken om voldoende belangstelling voor deze masterclasses te krijgen (zie paragraaf 4.3).

Matching

De laatste trap van de 'drietrapsraket' van het PIM-programma bestaat uit het ***matchings-programma***, dus het ondersteunen van de investeringsgerede MKB-ondernemer bij het aantrekken van kapitaal. Dit gebeurt door de ondernemer in contact te brengen met financiers en te assisteren bij de onderhandelingen of het opzetten van een crowdfunding campagne. Bij de matching kan het gaan om (een mix van) verschillende typen financieringsbronnen. Ook subsidies, zowel vanuit provinciale als landelijke regelingen, worden in dit verband als kapitaal

beschouwd. In paragraf 4.4 komt aan de orde welke resultaten PIM heeft geboekt met deze matchingsactiviteiten.

3. Bevindingen GO!-NH

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de evaluatie van GO!-NH centraal, waarbij we eerst kijken naar de inhoud en opzet van het programma (paragraaf 3.2). Vervolgens komt in paragraaf 3.3 de uitvoering aan bod. In paragraaf 3.4 bespreken we de doelrealisatie van het programma.

3.2 Inhoud programma

Alvorens de bevindingen over de inhoud van GO!-NH te presenteren, geven we eerst weer welke onderzoeksvragen beantwoord worden (voor de volledig uitgeschreven onderzoeksvragen verwijzen we naar Bijlage I).

- Oordeel doelgroep over inhoud GO!-NH
- Aansluiting inhoud/opzet GO!-NH bij behoeften doelgroep
- Waardering onderdelen instrument
- Onderscheidende kenmerken van GO!-NH in 'landschap' versnellingsprogramma's

In het onderstaande presenteren we eerst de uitkomsten van het veldwerk onder de deelnemende en niet-deelnemende ondernemers. Aan het eind van de paragraaf volgt de input vanuit de partners.

Beoordeling inhoud en werkwijze

We hebben aan 25 ondernemers gevraagd hoe zij in het algemeen de in hoofdstuk 2 geschetste inhoud en werkwijze van GO!-NH beoordelen. Dit betreft zowel ondernemers die het gehele traject hebben doorlopen, als ook ondernemers die alleen hebben deelgenomen aan de selectiedagen. Uit de resultaten van figuur 3.1 blijkt dat vrijwel alle respondenten (zeer) positief zijn over de inhoud en werkwijze van GO!-NH. Vooral het enthousiasme dat vanuit het programma wordt geëtaleerd en de inspirerende uitwisseling tussen de deelnemers onderling werden daarbij als argumenten aangevoerd.

Figuur 3.1 Beoordeling inhoud en werkwijze GO!-NH door ondernemers (N=25)

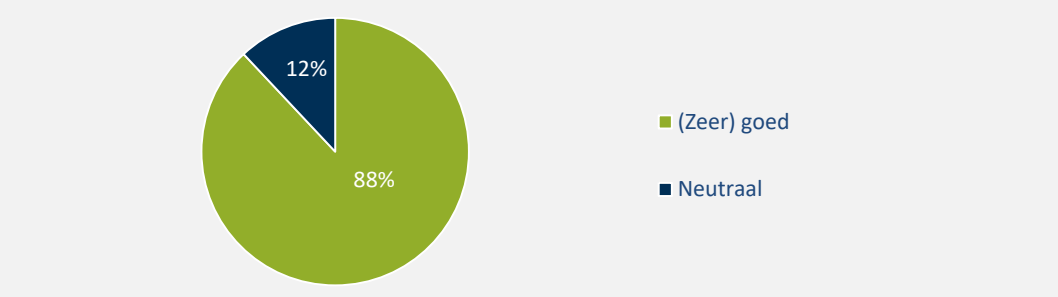

Een drietal respondenten – twee niet-deelnemers en één deelnemer – is neutraal in hun oordeel. Twee van hen zijn tijdens de selectiefase afgevallen. De derde ondernemer licht toe dat hij moeite had met sommige gehanteerde methoden tijdens de bootcamp (bijvoorbeeld de lean-startup methode). Deze methoden vond hij niet goed bij de onderneming passen. Geen enkele ondernemer was negatief over de inhoud en werkwijze van GO!-NH.

Vervolgens hebben we de ondernemers gevraagd hoe zij de ondersteuning die ze vanuit GO!-NH hebben gekregen per saldo – met een rapportcijfer – waarderen. Deze vraag is zowel aan deelnemers als niet-deelnemers gesteld. Zoals hiervoor aangegeven, hebben niet-deelnemers in de selectiefase ondersteuning gekregen via een selectiebootcamp en een coach. Desondanks geven drie van de vijf niet-deelnemers aan dat zij de ondersteuning niet met een rapportcijfer kunnen beoordelen, omdat zij niet geselecteerd werden voor deelname aan het versnellings-programma. In totaal waarderen de overige respondenten (20 deelnemers en 2 niet-deelnemers) de ondersteuning gemiddeld met een 8 (zie figuur 3.2). De rapportcijfers variëren van een 7 tot een 9.

Figuur 3.2 Waardering ondersteuning vanuit GO!-NH in rapportcijfer (N=22)

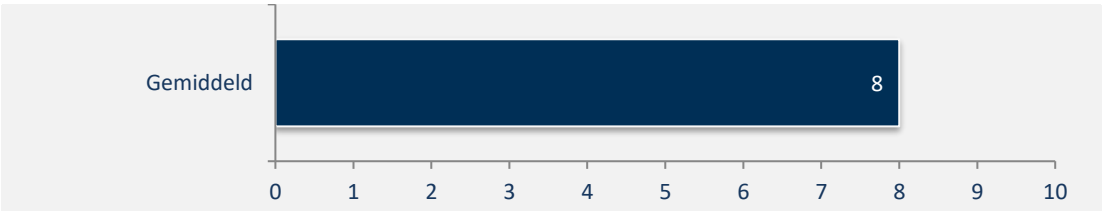

Sterke en zwakke punten

We hebben de ondernemers ter verdieping gevraagd wat zij als ***sterke punten*** van het versnellingsprogramma GO!-NH beschouwen. In totaal 24 ondernemers (96% bij N=25) konden hiervoor punten aandragen. De volgende punten zijn daarbij meer dan eens naar voren gebracht:

- het programma is leerzaam en inspirerend door het hoge kennisniveau en de ingebrachte expertise vanuit GO!-NH (13 keer genoemd);
- de netwerkvorming: de contacten die gelegd worden met experts, andere ondernemers en partners (9 keer genoemd);
- goede opbouw van het programma met goede, professionele begeleiding (8 keer genoemd);
- de energie, motivatie en het enthousiasme tijdens alle onderdelen van het programma (4 keer genoemd);
- de diversiteit van de deelnemersgroep, wat het programma leerzaam en inspirerend maakt (4 keer genoemd);
- de praktische aard van het programma (3 keer genoemd).

"De trainers zijn uitstekend, ze zijn ervaren en hebben kennis van zaken" - deelnemer GO!-NH

Op eenzelfde wijze konden desgevraagd 20 van de 25 ondernemers (waarvan 17 deelnemers en 3 niet-deelnemers) ***zwakke punten*** van het versnellings-programma noemen. De volgende aspecten zijn daarbij vaker dan één keer genoemd:

- niet altijd voldoende individuele aandacht voor het eigen innovatieve idee (5 keer genoemd);
- ontbreken van aandacht vanuit de provincie om de uitgewerkte ideeën verder te brengen naar marktintroductie, bijvoorbeeld door te koppelen aan haar (interne) netwerk of zelf opdrachten uit te besteden (4 keer genoemd);
- de route naar financiering, klanten en stakeholders krijgt onvoldoende aandacht in het programma (4 keer genoemd);
- het programma is erg tijdsintensief, zeker voor startups[11] (4 keer genoemd);

[11] Tegelijkertijd nuanceren deze respondenten dit zwakke punt door aan te geven dat de tijd die ze hebben vrijgemaakt voor het programma ook nodig was en dat de opbrengst van de tijdsinvestering erg waardevol is.

- onduidelijke organisatie en communicatie over tijden en locaties van bijeenkomsten (4 keer genoemd) [12];
- in het begin van het programma worden hoge verwachtingen gewekt, bijvoorbeeld rondom het introduceren binnen netwerken, die niet altijd waar gemaakt worden (2 keer genoemd).

Waardering onderdelen instrument

De ondernemers die door de jury geselecteerd worden voor deelname aan het versnellingsprogramma, krijgen een programma van drie maanden aangeboden. Gedurende deze periode krijgen ze verschillende soorten ondersteuning aangeboden om hun innovatieve idee verder uit te werken tot een kansrijke propositie. In figuur 3.3 staan deze programmaonderdelen weergegeven alsmede de beoordeling daarvan door de geraadpleegde deelnemers. Uit deze figuur blijkt dat elk van de onderdelen over het algemeen goed gewaardeerd worden.[13]

Figuur 3.3 Beoordeling elementen versnellingsprogramma door deelnemers (N=20)

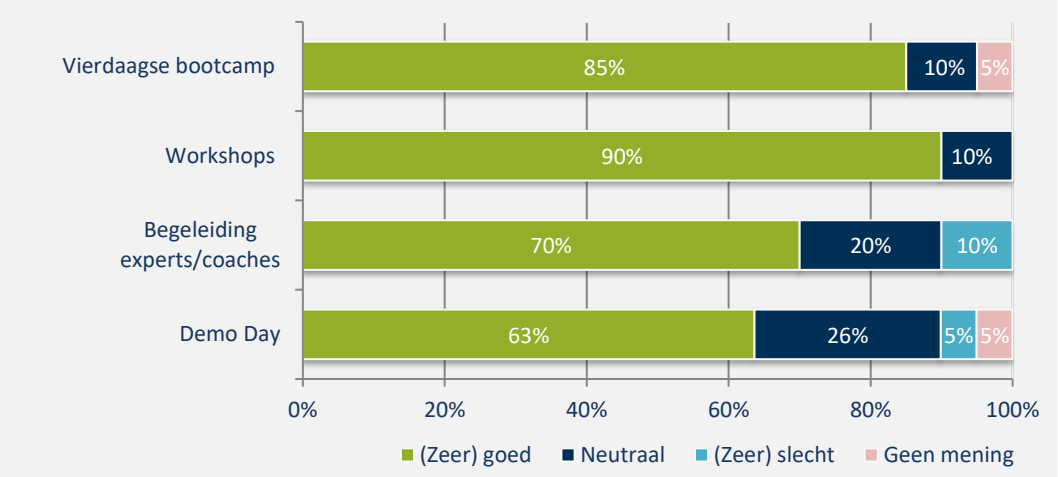

In het onderstaande lichten we de uitkomsten van elk van de onderdelen van het programma nader toe.

Bootcamp

Zoals in paragraaf 2.3 aangegeven, volgt kort op de selectiedagen een vierdaagse bootcamp. Uit bovenstaande figuur blijkt dat de deelnemers veel waardering hebben voor de invulling en het programma van deze bootcamp, en dat deze als enorm leerzaam wordt ervaren. Dit blijkt ook als naar de sterke punten van dit programmaonderdeel wordt gevraagd. 30% van de deelnemers ziet de aangereikte methoden en theorie alsmede de veelzijdigheid daarvan als sterk punt van de bootcamp. Overige sterke punten van de bootcamp die desgevraagd door de respondenten naar voren zijn gebracht hebben betrekking op:

- teambuilding en energiek groepsgevoel (6 keer genoemd);
- goed programma met goede begeleiding (5 keer genoemd);

> *"Ik heb tijdens de bootcamp heel veel nieuwe dingen geleerd, zoals bijvoorbeeld methoden om markthaalbaarheid te berekenen."*
> deelnemer GO!-NH

[12] Dit werd uitsluitend door respondenten die deelnamen aan de versnellingsprogramma's in het eerste jaar genoemd. Sleutelpersonen en partners hebben dit ook naar voren gebracht, maar tevens aangegeven dat de communicatie over bijeenkomsten verderop in het programma verbeterd is.

[13] De uitkomsten van de interne evaluatie door Innomics – met gemiddelde rapportcijfers rondom de 8 voor de verschillende onderdelen – worden hiermee bevestigd.

- aanscherping en verdieping van eigen business-case/plan (4 keer genoemd).

Er zijn ook enkele verbeterpunten van de bootcamp genoemd. Het gaat daarbij met name om het tijdsbeslag van dit onderdeel. Het vier dagen 'stil leggen' van het bedrijf was voor sommige deelnemers lastig (4 keer genoemd). Daar staat wel tegenover dat deze respondenten erkennen dat een intensieve tijdsinvestering nodig is voor de verdere uitwerking van de businesscase. Enkele deelnemers (4) noemen ook de specifieke invulling van de bootcamp als verbeterpunt. Enerzijds werden sommige onderwerpen te vluchtig of te oppervlakkig besproken, anderzijds werden sommige onderwerpen juist veel te uitgebreid behandeld. Dit hangt bijvoorbeeld samen met de fase waarin een bedrijf zit of de kennis die een team zelf al beschikbaar had. Niet alle onderwerpen worden door deze ondernemers daarom als even waardevol gezien.

Workshops

Na de bootcamp kunnen de ondernemers deelnemen aan een serie workshops en deep dives. Elke veertien dagen wordt een bijeenkomst gehouden op steeds wisselende, aansprekende locaties in de provincie Noord-Holland. Zoals hiervoor aangegeven, vinden deze bijeenkomsten bij partnerorganisaties plaats. Uit figuur 3.3 blijkt dat de deelnemers over het algemeen positief zijn over de workshops die zij bijgewoond hebben. Met name de praktische aard en de focus op het eigen bedrijf werden als sterke punten van deze workshops ervaren, evenals de hoge kwaliteit en verrassende input van de sprekers.

Gevraagd naar verbeterpunten voor de workshops werd vooral het ontbreken van individuele aandacht naar voren gebracht (5 keer genoemd). Sommige workshops zijn voor bepaalde ondernemers en de fase waarin zij zich bevinden enorm interessant. Deze ondernemers zouden tijdens de workshops graag meer een-op-een aandacht willen vanuit de expert voor hun specifieke situatie. Ook hier is genoemd dat niet alle onderwerpen even relevant zijn voor alle ondernemers (3 keer genoemd) en enkele ondernemers missen hier aandacht voor het vraagstuk van financiering van hun innovatie (2 keer genoemd).

Overigens was deelname aan alle workshops niet verplicht. Vanuit de uitvoerders is naar voren gebracht dat sommige teams over bepaalde onderwerpen die centraal stonden in een workshop intern al voldoende kennis hebben. In dat geval ligt het ook voor de hand dat de betreffende workshop niet bijgewoond wordt. Bij de geraadpleegde deelnemers hebben we getoetst in hoeverre zij alle workshops of een deel daarvan bijgewoond hebben. Toch bleek 75% van de respondenten (nagenoeg) het volledige workshopprogramma te hebben gevolgd, terwijl 25% aangeeft een deel van de workshops bijgewoond hebben. Als redenen om niet alle workshops bij te wonen geven de respondenten het volgende op, namelijk: het tijdsbeslag (5 keer genoemd) en er was intern al voldoende kennis over het onderwerp (1 keer genoemd).

Coaching

Niet alleen tijdens de selectiedagen maar ook tijdens het gehele programma kunnen de deelnemende teams een beroep doen op experts en coaches. De inbreng en de begeleiding van deze personen bij de verdere uitwerking en ontwikkeling van het innovatieve idee werden doorgaans goed gewaardeerd (zie figuur 3.3). We hebben de respondenten gevraagd naar de kennis en/of contacten die vooral vanuit de experts en coaches ingebracht en van meerwaarde zijn. De experts en coaches worden door de meeste respondenten als behulpzame en ervaren vraagbaak beschouwd over diverse aspecten die bij ondernemen komen kijken, zoals

teambuilding, netwerken, presenteren en het testen van aannames die binnen het bedrijf heersen. 80% van de respondenten heeft een waardevolle inbreng van de experts en coaches ervaren. De overige respondenten zijn in mindere mate of helemaal niet tevreden met de begeleiding en inbreng van de coaches. Dit komt volgens hen vooral omdat de coach nauwelijks tijd voor hen had (2 keer genoemd), hen niet actief coachte en echt uitdaagde (2 keer genoemd) of omdat er geen klik was met de coach (1 keer genoemd).

Demo Day

Als sluitstuk van het versnellingsprogramma wordt een Demo Day georganiseerd. Zoals hiervoor aangegeven presenteren de deelnemers tijdens deze dag hun propositie aan investeerders, mogelijke partners, launching customers[14] en het netwerk van de provincie. Daarnaast worden ook successen en leerervaringen gedeeld. De Demo Day wordt uiteenlopend gewaardeerd door de deelnemers (zie ook figuur 3.3). Veel deelnemers vinden het een spannende maar leuke afsluiting van het programma. Ook de opkomst wordt als positief gewaardeerd. Het rendement aan waardevolle contacten valt voor een deel van de deelnemers echter tegen. De helft van de geraadpleegde ondernemers zegt tijdens Demo Day geen nieuwe contacten te hebben opgedaan. 45% van de respondenten heeft daarentegen wel nieuwe contacten opgedaan die van belang zijn voor het op de markt brengen van hun idee. Het ging hierbij dan vooral om nieuwe contacten met mogelijke samenwerkingspartners (7 keer genoemd) en de provincie (3 keer genoemd).

De respondenten zijn ook in de gelegenheid gesteld om mogelijke verbeterpunten voor de Demo Day aan te dragen. 16 van de 20 geraadpleegde deelnemers hebben verbeterpunten aangereikt, waarbij twee verbeterpunten – elk vijf keer genoemd – de boventoon voeren, namelijk:

- minder omvangrijk programma/programma niet uit laten lopen;
- meer interessante stakeholders voor vervolgstappen uitnodigen.

Alumni-programma GO!-NH

De oordelen van de GO!-NH deelnemers over de nazorg vanuit het programma lopen uiteen. Uit figuur 3.4 blijkt dat iets meer dan de helft van de deelnemers de nazorg niet goed, maar ook niet slecht beoordeelt. Zij vinden het op zich positief dat er iets aan nazorg in de vorm van een alumni-programma wordt gedaan, maar men mist individuele aandacht en ondersteuning om innovatie verder te brengen. 40% van de deelnemers was daarentegen positief over de nazorg. Deze respondenten vinden het alumni-programma een prettig onderdeel van deze nazorg.

Figuur 3.4 Beoordeling nazorg vanuit GO!-NH door deelnemers (N=20)

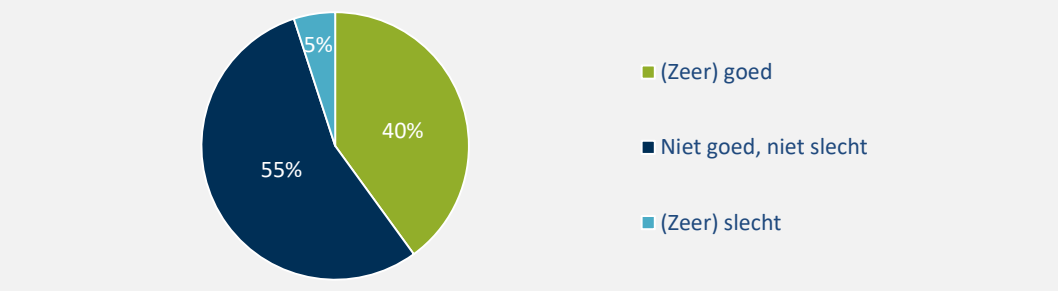

[14] Een klant die een belangrijke rol speelt bij de marktintroductie van een innovatie, door als eerste klant op te treden.

Wanneer we specifiek vragen naar de ervaringen van de ondernemers met het ***alumni-programma*** geeft de overgrote meerderheid aan hiermee positieve ervaringen te hebben (80% bij N=15)[15]. De alumni-workshops worden als inspirerend en nuttig ervaren. De overige 20% staat neutraal tegenover het programma.

Wanneer gevraagd wordt naar eventuele verbeterpunten voor het alumni-programma, kan een derde van de deelnemers (35% bij N=20) deze noemen. Verbeterpunten die meerdere keren genoemd worden zijn: data kiezen die niet te kort op het GO!-NH programma zitten en deze eerder communiceren (3 keer genoemd), (nog) meer begeleiding van de provincie in het nazorgtraject, bijvoorbeeld bij de financiering van de innovatie (2 keer genoemd).

Stimuleringsbijdrage

Binnen het GO!-HN programma Duurzame Mobiliteit 2019 is voor het eerst 'geëxperimenteerd' met een stimuleringsbijdrage om het innovatieve idee verder te valideren.[16] De stimulerings-bijdrage bedraagt maximaal 1.500 euro, terwijl de deelnemer zelf 500 euro voor eigen rekening neemt. De stimuleringsbijdrage moet worden uitgegeven aan activiteiten (tools/hulpmiddelen) voor validatie van hun idee/innovatie. Geselecteerde teams moeten dit in samenspraak met hun leadcoach aanvragen. Aan de zes geraadpleegde deelnemers aan het versnellingsprogramma Duurzame Mobiliteit 2019 hebben we de vraag voorgelegd in hoeverre zij hiervan gebruik hebben gemaakt. Dit is het geval bij drie deelnemers.[17] Deze respondenten blijken deze bijdrage vooral benut te hebben voor marktonderzoek over de innovatie en het ontwikkelen van websites om marktonderzoek te kunnen doen. De meerwaarde van de stimuleringsbijdrage wordt door twee van de drie gebruikers overigens als beperkt aangemerkt. Hiervoor was het aanvraagproces te onduidelijk en gecompliceerd en de bijdrage te laag.

Aan de overige drie deelnemers is gevraagd waarom zij geen gebruik van de stimuleringsbijdrage hebben gemaakt. Als redenen is aangevoerd dat zij de (beperkte) bijdrage niet nodig hebben of niet goed kunnen bepalen waarvoor ze deze bijdrage willen gebruiken.

Rol provincie

Aan de geraadpleegde ondernemers is gevraagd hoe zij de rol van de provincie in het GO!-NH programma beoordelen. Van de 25 respondenten konden 21 deze vraag beantwoorden. Ruim de helft van deze respondenten (52%) was (zeer) positief over de rol van de provincie. Zij waarderen vooral de interesse en betrokkenheid die getoond wordt in de duurzame en circulaire projecten waar zij mee bezig zijn. 43% van de respondenten was neutraal, terwijl één respondent (5%) zich negatief uitsprak over de rol van de provincie. De ondernemers die niet (volledig) positief zijn over de rol van de provincie in het programma zouden graag een nog actievere (voortrekkers)rol van de provincie zien bij de implementatie van de innovatie na afloop van het programma (zie ook hieronder).

---

15 Van de 20 deelnemers hebben 15 deze vraag beantwoord. Voor de overige vijf respondenten geldt dat hun deelname zo recent is dat zij nog geen bijeenkomst binnen het alumni-programma hebben kunnen bijwonen. Zij kunnen hierover dus ook nog geen mening geven.

16 Ook in het lopende GO!-NH versnellingsprogramma Circulaire Economie 2019 wordt een dergelijke stimulerings-bijdrage beschikbaar gesteld.

17 In totaal hebben 5 van de 9 ondernemers uit de GO!-NH accelerator duurzame mobiliteit gebruik gemaakt van de stimuleringsbijdrage.

Verbetersuggesties GO!-NH

We hebben alle respondenten gevraagd in hoeverre zij nog verbetersuggesties hebben voor GO!-NH zodat het programma in de toekomst nog beter aansluit bij de behoeften van ondernemers met innovatieve ideeën. Per saldo hebben 12 ondernemers (48% bij N=25) verbetersuggesties aangedragen voor GO!-NH. Slechts een klein deel van de aangedragen verbetersuggestie heeft betrekking op de inhoud van het programma. Enkele ondernemers geven aan dat het programma in hun optiek meer aandacht kan schenken aan vraagstukken die met ondernemerschap te maken hebben. Het gaat daarbij om de geschiktheid van de ondernemer, versterking van ondernemersvaardigheden, veranderingen binnen de onderneming en valkuilen als de innovatie tot groei gaat leiden.

Het meest genoemde verbeterpunt is dat het GO!-NH programma een grotere bekendheid zou mogen genieten. Enkele van deze ondernemers geven aan dat er nu een sterke focus is op de regio Amsterdam, terwijl zij ook graag zouden zien dat er meer bekendheid komt in Noord-Holland Noord. Anderen merken op dat zij de verhouding startups en MKB-bedrijven niet in balans vinden. Zij zouden graag zien dat onder beide typen ondernemingen bekendheid ontstaat over GO!-NH. Op die manier kan het programma in hun optiek een (nog) grotere mix van ondernemers aantrekken. Overigens blijkt uit de cijfers die in paragraaf 3.4 worden gepresenteerd dat weliswaar getalsmatig de meeste deelnemers uit de regio Amsterdam afkomstig zijn, maar dat deze regio relatief juist ondervertegenwoordigd is in de deelname aan GO!-NH.

Ook hebben we de ondernemers gevraagd of zij nog bepaalde ***vormen van ondersteuning missen*** op het gebied van het versnellen van innovaties. Door 65% (N=25) werden missende zaken naar voren gebracht. Bijna al deze ondernemers geven aan dat GO!-NH meer kan betekenen in het traject na het programma. Het zoeken naar financiers, het lanceren van het uitgewerkte idee bij verschillende partijen en het zoeken naar een markt zijn zaken die gemist worden bij GO!-NH. Respondenten geven aan dat op dit punt de provincie een grotere rol kan spelen. Zo kan de provincie in de optiek van deze respondenten de innovaties verder brengen door deze toe te passen in eigen projecten. Dit is echter geen doelstelling van GO!-NH en de provincie heeft er bewust voor gekozen om geen launching customer-rol te vervullen.

Bij het bovenstaande merken we op dat in GO!-NH weliswaar aandacht wordt besteed aan mogelijke financiering voor de innovatie, maar dat dit een van de doelstellingen van PIM is. Vanuit GO!-NH wordt dan ook doorverwezen naar PIM en de andere innovatie-instrumenten. In hoofdstuk 5 komen we daar nader op terug. Daarnaast kan op het verder brengen van de innovaties lering getrokken worden van andere versnellingsprogramma's (zoals Startup in Residence Amsterdam en Mobility Lab, zie Bijlage III). In deze programma's wordt een sterke koppeling gemaakt tussen de 'probleemhouder' van een challenge en de deelnemende ondernemer met een innovatief idee. Door actief een pilotfase aan te bieden krijgt de innovatieve ondernemer de kans om praktijkervaring op te doen. Bij een succesvolle pilot treedt de opdrachtgever op als launching customer en geeft zo een kickstart aan de marktintroductie van de innovatie.

Ervaringen partners met inhoud

> *"Over het GO!-NH programma is goed nagedacht en het is allemaal op wetenschappelijke basis."*
> partner GO!-NH

Partners geven aan dat zij het waarderen dat de provincie initiatief neemt om duurzame innovatieve ideeën te versnellen. Uit de gevoerde gesprekken met de partners komt naar voren dat een inhoudelijk sterk programma neergezet is. Er is vooral waardering voor het feit dat de stappen die tijdens het programma worden doorlopen – selectiedagen als poort naar het programma, bootcamp, workshops en eindigend in de Demo Day – goed uitgedacht zijn en een duidelijk doel dienen. Zo worden deelnemers tijdens het programma bijvoorbeeld gedwongen om na te denken over aspecten waar ze nog niet bij stil hebben gestaan, maar die wel van wezenlijk belang zijn om het innovatieve idee verder tot ontwikkeling te brengen. Voorbeelden hiervan zijn het valideren van het innovatieve idee bij de beoogde gebruikersgroep en het uitwerken van het meest geschikte businessmodel. Ook wordt het niveau van de ondersteuning als hoog en professioneel aangemerkt. In de optiek van vrijwel alle gesprekspartners doet het programma dan ook wat het beoogt, namelijk deelnemende bedrijven daadwerkelijk (sneller) ondersteunen bij het uitwerken van hun innovatie.

Ook de initiatiefnemers van de aanvullende challenges gekoppeld aan GO!-NH zijn zeer positief over het programma. Zij geven aan dat zij zich graag bij GO!-NH aansluiten omdat het programma volgens hen goed in elkaar zit. De begeleiding aan de ondernemers binnen het programma wordt door hen zeer gewaardeerd evenals de aanjaagrol die het programma heeft rondom het stimuleren van innovatieve ideeën. Daarnaast heeft het programmamanagement van GO!-NH expertise en kennis in huis over de uitvoering van dergelijke programma's, waarover de gemeenten/Techport zelf niet beschikken.

Unieke eigenschappen GO!-NH

Hoewel dit niet met cijfers valt te staven – voor zover wij weten is hierover geen inventariserend onderzoek geweest – worden er steeds meer 'versnellingsprogramma's' door verschillende partijen aangeboden. Er is dan ook sprake van een zich steeds verder uitdijend 'landschap' van min of meer vergelijkbare initiatieven. De onderhavige evaluatie heeft geen allesomvattende en scherpe foto van dit landschap opgeleverd, dit viel buiten de scope van de opdracht. Wel is op grond van deskresearch en gesprekken met uitvoerders en partners een eerste inzicht verkregen in eigenschappen van GO!-NH die niet (vaak) bij andere versnellingsprogramma's aangetroffen worden. Hierbij zijn de volgende zaken naar voren gekomen waarin GO!-NH zich vooral onderscheidt van andere initiatieven om innovaties te versnellen:

- de inhoudelijke reikwijdte van GO!-NH, namelijk circulaire economie en duurzame mobiliteit. Elders worden dit type programma's vaak voor één thema georganiseerd (bijvoorbeeld specifiek voor circulaire economie, mobiliteit, energie, zorg e.d.);
- de doelgroep die aangesproken wordt door het programma, namelijk zowel startups als gevestigde MKB-bedrijven (waarbij startups overigens wel in de meerderheid zijn, zie paragraaf 3.4). Andere programma's zijn vaak uitsluitend op startups gericht;
- de wijze van uitdagen van bedrijven om met innovatieve ideeën te komen, namelijk door vrij breed omschreven thema's te formuleren waarop ingeschreven kan worden (zie schema 2.1). Elders wordt dikwijls de aanpak van gerichte challenges voor specifieke vraagstukken binnen thema's gehanteerd (zoals overigens ook bij de aanvullende, regionale challenges wordt gedaan);

- de doorlooptijd van het versnellingsprogramma zelf, namelijk een kortdurend en (tijds)intensief programma dat geselecteerde deelnemers in een periode van drie maanden doorlopen om de innovatie verder uit te werken. Andere versnellingsprogramma's hanteren een veel langere termijn van ondersteuning;
- de wijze van ondersteuning binnen het versnellingsprogramma zelf, namelijk in collectief verband werken aan eigen innovaties waarbij ook ruimte wordt geboden aan individuele begeleiding door coaches. Hiervoor hebben we gezien dat juist het ontmoeten van andere deelnemers en de onderlinge uitwisseling tijdens het programma erg gewaardeerd worden door de deelnemers. Elders doorlopen deelnemers vaak uitsluitend een individueel begeleidingstraject;
- het versterken en activeren van het innovatie-ecosysteem, door het betrekken van steeds meer partijen uit dit ecosysteem. Dit is in het geval van GO!-NH een doelstelling waar gericht op wordt ingezet, bijvoorbeeld door partners de gelegenheid te bieden om aanvullende challenges te organiseren, door hen in te zetten als expert in de ondersteuning van deelnemers en hen te betrekken bij/uit te nodigen voor bijeenkomsten (waaronder de afsluitende Demo Day). Een dergelijke doelgerichte en brede inzet op versterking van het innovatie-ecosysteem zien we niet (vaak) terug bij andere versnellingsprogramma's;
- bij GO!-NH wordt bij voorbaat geen beloning in de vorm van kapitaal of opdrachten in het vooruitzicht gesteld voor geselecteerde bedrijven die hun innovatie uitgewerkt hebben. Er is bewust voor gekozen om niet de aanpak van launching customer te hanteren, zoals elders wel wordt gedaan.

3.3 Uitvoering GO!-NH

Op een vergelijkbare wijze als hiervoor met de inhoud van het GO!-HN programma bespreken we in deze paragraaf de uitkomsten voor de uitvoering van dit programma. Allereerst geven we inzicht in de onderzoeksvragen die daarbij beantwoord worden.

- Ervaringen doelgroep met voorlichting over GO!-NH
- Beoordeling selectieprocedure en eventuele verbeterpunten
- Ervaringen doelgroep met ondersteuning vanuit GO!-NH
- Samenwerking en afstemming tussen betrokken partijen

Ervaringen ondernemers met informatievoorziening

Een belangrijk aspect van de uitvoering is de informatievoorziening over het GO!-NH programma. Om GO!-NH bekend te maken bij de doelgroep is communicatie over de inhoud en opzet van het programma cruciaal. In de communicatie over GO!-NH wordt niet alleen uitleg gegeven over het programma en de thema's en challenges waarop ingeschreven kan worden, maar ook welke stappen doorlopen worden en wat van geïnteresseerde bedrijven verwacht wordt. Hiervoor is in paragraaf 2.3 weergegeven welke communicatiemiddelen ingezet worden in de voorlichting.

In de interviews met de ondernemers is aandacht besteed aan hun ervaringen met de informatievoorziening over het GO!-NH programma. Daarbij zijn de ervaringen van geraadpleegde deelnemers en niet-deelnemers samengenomen.

Allereerst zijn we nagegaan hoe ondernemers op het spoor zijn gekomen van GO!-NH. Een actieve benadering vanuit (de uitvoerder van) het programma – Innomics – blijkt daarbij het belangrijkste kanaal te zijn geweest. Ruim een kwart van de ondernemers is via deze weg op een

thema of challenge binnen het programma gewezen. Verder vormen andere ondernemers – eerdere deelnemers aan het programma –, de andere provinciale innovatie-instrumenten en de partners van GO!-NH een belangrijke rol in de eerste kennismaking met het programma (zie tabel 3.1). Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat het opgebouwde netwerk van het programma effectief ingezet wordt in de werving van potentiële deelnemers.

Tabel 3.1 Kennismaking met GO!-NH (N=25)

Bron	Aandeel
GO!-NH	28%
Andere ondernemer(s)	20%
Innovatie-instrumenten van de provincie (PIM, IFNH, PFDENH)	20%
Partner van GO!-NH	12%
Informatiebijeenkomst/workshop	8%
Ander innovatieprogramma	4%
Intermediaire organisatie (bijvoorbeeld MRA, Kamer van Koophandel, ONHN)	4%
Internet	4%
Sociale media	4%
Een bericht in een blad/krant	4%
Anders (bijvoorbeeld kennis, gemeente)	12%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere redenen konden noemen.

We zijn daarnaast nagegaan van welke informatiekanalen over GO!-NH de respondenten gebruik hebben gemaakt om duidelijkheid te krijgen waarvoor en voor wie het programma bedoeld is en welke ondersteuningsmogelijkheden aangeboden worden. Dit levert het volgende beeld op (zie tabel 3.2). De website en medewerkers van het programma vormen de meest gebruikte informatiebronnen, op enige afstand gevolgd door bijeenkomsten.

Tabel 3.2 Gebruik informatiekanalen over GO!-NH (N=25)

Informatiekanaal	Aandeel
Website van GO!-NH	64%
Medewerkers van GO!-NH	52%
(Intro)bijeenkomsten	36%
Flyer over het versnellingsprogramma	8%
Partner van GO!-NH	4%
Anders	4%
Weet niet	4%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere redenen konden noemen.

In het verlengde van het bovenstaande is aan de respondenten de vraag voorgelegd hoe zij de informatievoorziening over het versnellingsprogramma en de wijze waarop deelgenomen kon worden ervaren hebben. In figuur 3.5 zijn de uitkomsten op deze vraag weergegeven. Daaruit blijkt dat de overgrote meerderheid van de geraadpleegde ondernemers positief is over deze informatievoorziening terwijl maar enkele respondenten hier neutraal tegenover stonden.

Figuur 3.5 Beoordeling informatievoorziening GO!-NH door ondernemers (N=25)

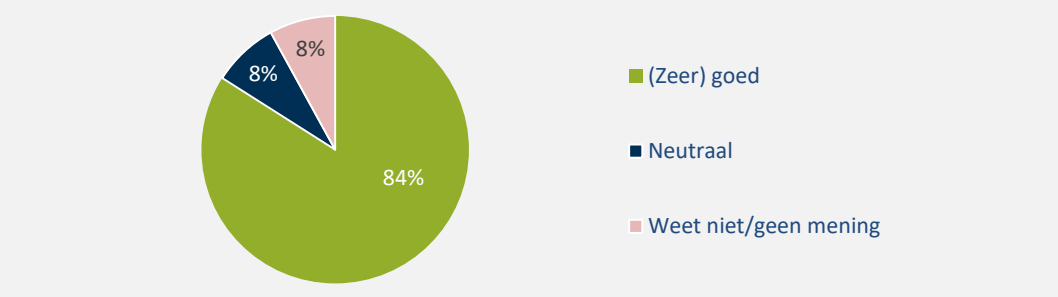

Desgevraagd konden acht ondernemers punten noemen die zij gemist hebben in de informatievoorziening. Deze ondernemers brachten daarbij de volgende zaken naar voren (waarbij we ons beperken tot aspecten die meer dan één keer genoemd zijn):

- informatie over de gevraagde intensiteit (tijdsbeslag) van deelname aan het programma (4 keer genoemd);
- informatie om te achterhalen of GO!-NH aansluit op de behoeften van het bedrijf (bij wat nu nodig is) (2 keer genoemd).

Er is daarnaast ook getoetst of bij de respondenten bekend was dat GO!-NH een programma van de provincie Noord-Holland is. Dit bleek bij nagenoeg alle geraadpleegde ondernemers het geval te zijn (96% bij N=25).

Intake en selectie

Om deel te nemen aan GO!-NH melden de ondernemers zich aan via een online inschrijfformulier. In dit formulier moet onder andere worden aangegeven voor welk thema of challenge men zich aanmeldt binnen het betreffende versnellingsprogramma en welk innovatie ingebracht wordt. We hebben de deelnemende en niet-deelnemende ondernemers gevraagd naar hun ervaring met de aanmelding voor het GO!-NH programma. Uit figuur 3.6 blijkt dat een ruime meerderheid daar (zeer) positief over is. Deze respondenten hebben geen enkele moeite gehad met de aard en de hoeveelheid gegevens die bij de inschrijving aangereikt moesten worden.

Figuur 3.6 Ervaringen met aanmelding voor GO!-NH, naar type respondent en totaal

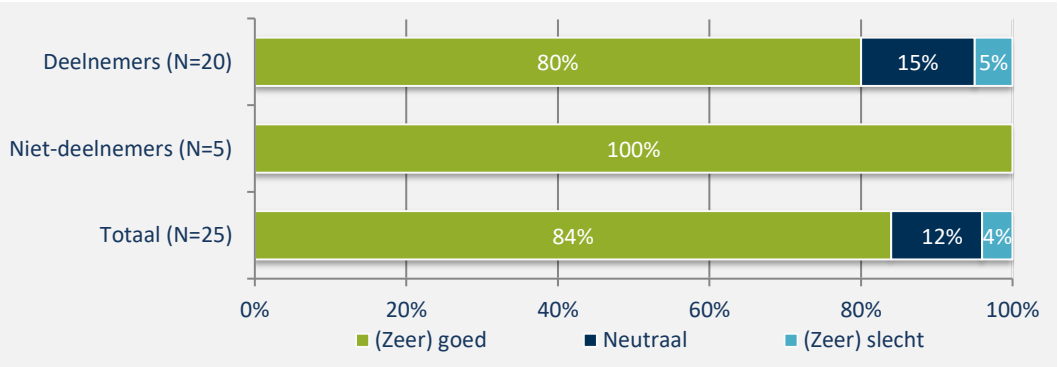

De meeste respondenten hebben geen enkele moeite gehad met de aard en de hoeveelheid gegevens die bij de inschrijving aangereikt moesten worden. Een klein deel van de ondernemers (namelijk vier deelnemers) is iets minder enthousiast over de aanmelding voor GO!-NH. In de optiek van deze respondenten moesten veel gegevens aangeleverd worden.

Ruim een kwart van de ondernemers (28% bij N=25) heeft desgevraagd aangegeven ***knelpunten*** te hebben ervaren bij de aanmelding. Deze knelpunten hebben, zoals hierboven al aangegeven, betrekking op de hoeveelheid informatie die aangereikt dient te worden. Dit is door vijf deelnemers aan verschillende versnellingsprogramma's naar voren gebracht.[18] Overigens merken we hierbij op dat tussentijds – in het tweede en derde versnellingsprogramma – al aanpassingen in het inschrijfformulier doorgevoerd zijn. Verder merken twee ondernemers op dat het verplicht moeten inzenden van een filmpje kan afschrikken, omdat het technische vaardigheden vereist die niet iedereen bezit. Vanuit uitvoerders is daarentegen juist aangegeven dat dit filmpje essentieel is om tot een eerste (voor)selectie te komen.

Selectiedagen

Een deel van de inschrijvers van het GO!-NH programma wordt uitgenodigd voor de ***selectiedagen***. Deze selectiedagen bestonden uit een selectiebootcamp om het idee verder uit te werken en een finaledag waarin het idee aan de jury gepresenteerd wordt. In de interviews met deelnemers en niet-deelnemers zijn enkele vragen over deze selectiedagen gesteld. Allereerst is gevraagd hoe zij de selectiedagen in zijn algemeenheid hebben ervaren. Daaruit kwam het volgende beeld naar voren (zie figuur 3.7).

Figuur 3.7 Ervaringen met selectiedagen, naar type respondent en totaal

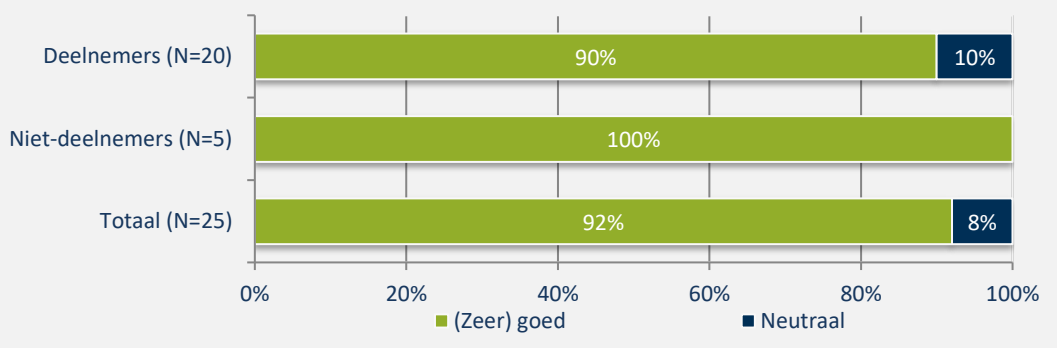

De selectiedagen zijn door nagenoeg alle respondenten als positief ervaren. Deze dagen worden als waardevol bestempeld omdat hier toegewerkt wordt naar het formuleren van de kern van het innovatieve idee. Ondernemers zijn ook erg positief over het ontmoeten van de andere kandidaten. Twee respondenten oordelen neutraal over deze stap. Deze respondenten vonden dit onderdeel erg zwaar en hadden achteraf gezien graag vooraf al wat meer willen weten over het programma van de selectiedagen zodat zij zich hadden kunnen inlezen.

Vervolgens hebben we de geraadpleegde ondernemers een aantal deelaspecten van de selectiedagen voorgelegd en gevraagd om deze te beoordelen. In figuur 3.8 zijn de gemiddelde rapportcijfers voor elk van deze aspecten weergegeven.

[18] Hierbij gaat het om de vier deelnemers uit figuur 3.6 die de aanmeldingsprocedure neutraal of (zeer) slecht hebben ervaren plus één niet-deelnemer die de aanmeldprocedure over het algemeen als (zeer) goed heeft beoordeeld.

Figuur 3.8 Beoordeling aspecten van selectiedagen (in gemiddeld rapportcijfer) (N=25)

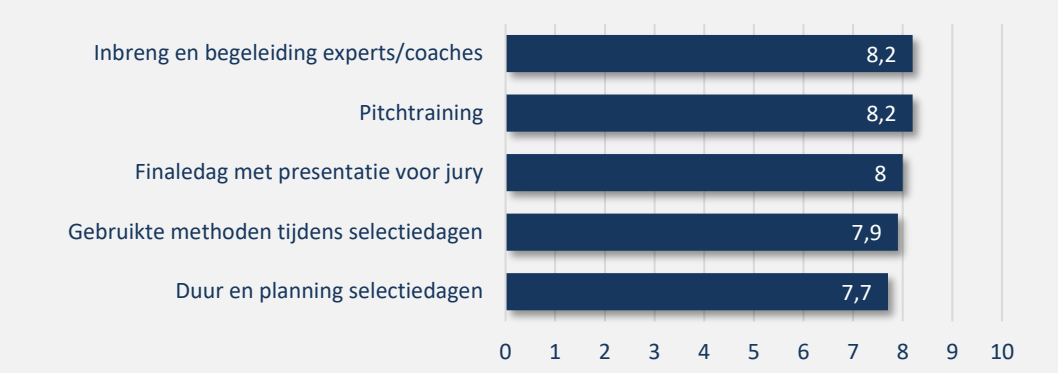

Elk van de voorgelegde aspecten van de selectiedagen kan op veel waardering van de deelnemers rekenen. Gemiddeld gaat de meeste waardering uit naar de inbreng en begeleiding van de experts en coaches, evenals de pitchtraining. De hoge kwaliteit en expertise van de trainers en coaches maakten de selectiedagen voor veel ondernemers erg leerzaam. De duur en planning van de selectiedagen – 2,5 dag, namelijk woensdagmiddag en de donderdag en vrijdag de gehele dag – blijkt relatief het minst gewaardeerd, maar nog steeds met een gemiddelde van een 7,7. Enkele respondenten vinden het tijdsbeslag van de selectiedagen aan de ruime kant. In hun optiek zou dit iets beperkter kunnen, hoewel zij beseffen dat de intensiteit van de selectiedagen ook leidt tot kwaliteit. Ook geven zij aan dat voor hen pas laat bekend werd wanneer de selectiedagen precies zouden plaatsvinden en dat maakte de planning voor hen lastiger.

Hierboven is al opgemerkt dat we ook enkele ondernemers (5) geraadpleegd hebben die tijdens de selectiedagen niet door de jury geselecteerd zijn voor deelname aan het versnellings-programma. Uit de interviews met deze niet-deelnemers blijkt dat zij, op één na, naar eigen zeggen voldoende uitleg hebben gekregen over de redenen waarom zij niet geselecteerd werden. Verder blijkt dat de niet-deelnemers tijdens de selectiefase vanuit het programma verder op weg zijn geholpen als zij daar behoefte aan hadden. Zij zijn in contact gebracht met een andere partij, of zijn op andere wijze betrokken geweest bij het GO!-NH programma. Uiteindelijk zijn drie van de vijf niet-deelnemers verder gegaan met de ontwikkeling van hun idee.

Ervaringen uitvoerder, provincie en partners

Uit het voorgaande blijkt al dat twee partijen centraal staan in de organisatorische opzet van GO!-NH, namelijk Innomics en de provincie Noord-Holland. Deze partijen vervullen niet alleen de rol van opdrachtnemer/uitvoerder respectievelijk opdrachtgever. De provincie heeft ook een uitvoerende rol. Tussen deze partijen wordt intensief overleg gevoerd over de uitvoering en voortgang van het programma, namelijk maandelijks op tactisch niveau en twee keer per maand op operationeel niveau.

Het was nadrukkelijk de bedoeling dat het GO!-NH programma verbindingen zou leggen met andere spelers in het innovatie-ecosysteem van Noord-Holland. In dit laatste is men goed geslaagd: er zijn enkele tientallen partnerorganisaties in meer of mindere mate betrokken bij het programma. Zij vervullen verschillende rollen, zoals het inbrengen van aanvullende specifieke challenges, het leveren van expertise en coaches, het promoten van het programma op hun website, beschikbaar stellen van ruimtes voor bijeenkomsten, het delen van elkaars netwerken en het aandragen/doorverwijzen van mogelijke kandidaten voor de GO!-NH accelerators. Ook andersom komt het voor dat deelnemers aan GO!-NH doorverwezen worden naar een

partnerorganisatie voor (verdere) ondersteuning. Deze interactie tussen Innomics, de provincie en partners verloopt volgens de betrokkenen goed. In de optiek van sommige gesprekspartners draagt GO!-NH hiermee bij aan een betere samenwerking binnen en werking van het innovatie-ecosysteem.

Het aanhaken van specifieke challenges aan GO!-NH (zoals vanuit Techport, Haarlemmermeer en Hilversum) versterkt dit ecosysteem, omdat op deze manier nog intensievere samenwerking ontstaat. De professionaliteit en het bereik van GO!-NH zijn voor de opdrachtgevers van deze aanvullende challenges van grote meerwaarde. Als verbeterpunt dragen deze partijen desondanks aan dat het voor hen in het begin niet altijd duidelijk was wat zij in de uitvoering zelf moesten doen en wat werd opgepakt door Innomics (het delen van verantwoordelijkheid). Dit is in hun ogen in een later stadium echter voldoende opgehelderd.

De werving van kandidaten voor de GO!-NH accelerators blijkt in de praktijk een tijdsintensieve aangelegenheid te zijn. Omdat het aantal spontane aanmeldingen beperkt is, is gekozen voor een persoonlijke benadering, zowel via het eigen netwerk van Innomics en de provincie als via partners (zoals bijvoorbeeld Impact Hub die potentiële kandidaten naar GO!-NH doorverwijst). Met de nodige inspanningen zijn uiteindelijk voldoende potentiële deelnemers geworven voor de selectiedagen. Uit de gevoerde gesprekken zijn drie mogelijke verklaringen naar voren gekomen voor het feit dat het moeite kost om voldoende deelname te krijgen. In de eerste plaats is de mogelijke concurrentie van andere versnellingsprogramma's aangevoerd. In de tweede plaats kan het ook te maken hebben met de fase waarin innovaties op de betreffende thema's zich bevinden. Uit paragraaf 3.4 blijkt namelijk dat de interesse voor circulaire economie veel groter was dan die voor duurzame mobiliteit.[19] Een mogelijke verklaring hiervoor is dat innovaties op dit laatste terrein al veel meer volwassen zijn dan die op het eerste terrein. In de derde plaats is vanuit enkele partners aangevoerd dat de communicatie over het programma meer aanslaat bij startups dan bij gevestigde bedrijven, waardoor deze laatste groep minder bereikt wordt. Startups zijn namelijk veel meer vertegenwoordigd in de deelnemende teams dan innovatieve MKB-bedrijven.

Ook de communicatie vanuit GO!-NH richting de partners wordt over het algemeen als prettig ervaren. Hierbij plaatsen sommige partners wel als kanttekening dat, zeker in het begin van het programma, de communicatie onduidelijk was of dat bepaalde zaken pas laat bekend waren (zoals data of locaties). Opmerkingen die hierover vanuit partners zijn gemaakt, werden goed opgepakt en hebben tot verbeteringen in de communicatie geleid. Ook de communicatie tussen Innomics en de provincie wordt aan beide zijden zeer positief ervaren. Er is sprake van een intensieve samenwerking tussen deze twee partijen. De rol- en taakverdeling tussen hen wordt als helder ervaren. Daarnaast is vanuit de provincie aangegeven dat vanuit Innomics goed gecommuniceerd wordt over de voortgang en de resultaten van het programma.

De rol van de provincie in het GO!-NH programma wordt door alle betrokken partijen over het algemeen als positief ervaren. De actieve betrokkenheid wordt door de provincie zelf ook als zeer zinvol en leerzaam ervaren: de provincie kan zo aan bedrijven laten zien met welke vraagstukken zij bezig is. Omgekeerd krijgt zij op deze wijze direct contact met bedrijven waarmee van nature niet veel contact is. Vanuit partners is opgemerkt dat de provincie wel meer betrokkenheid kan

[19] Zie de kolom 'Belangstelling' in tabel 3.3. Tellen we de aantallen voor de reguliere GO!-NH en de aanvullende challenges op dan is de belangstelling (inclusief dubbelingen) voor Circulaire Economie twee keer zo groot dan die voor Duurzame Mobiliteit.

tonen bij het verder doorontwikkelen en op de markt brengen van innovaties die vanuit GO!-NH voortgebracht worden. Zoals hiervoor al aangegeven, heeft GO!-NH als doelstelling een versnelling van de ontwikkeling van innovatie teweegbrengen. De nazorg wordt als een minder sterk punt van het GO!-NH programma aangemerkt[20]. Ondanks dat er sprake is van een alumni-programma zou de provincie na afloop van het programma een stimulerende rol kunnen vervullen in de fase van implementatie en op de markt brengen van de innovaties. Dit door bijvoorbeeld de deelnemende bedrijven actief te blijven volgen en kijken of zij in staat zijn om hun innovaties te 'vermarkten' en of zij daarbij nog ondersteuning kunnen gebruiken (vanuit de provincie zelf of haar andere innovatie-instrumenten). Sommige gesprekspartners pleiten ervoor dat de provincie, indien de betreffende innovatie het toelaat, ook meer de rol van launching customer zou kunnen oppakken om de implementatie van de ontwikkelde innovaties verder bevorderen. In het geval van GO!-NH is er echter bewust voor gekozen om geen launching customer aanpak te hanteren.

Andere versnellingsprogramma's

Uit de gevoerde gesprekken met andere versnellingsprogramma's in Noord-Holland komt het beeld naar voren dat er weliswaar over en weer contacten tussen deze programma's zijn, maar dat van een inhoudelijke en organisatorische afstemming en samenwerking geen sprake is. Hier valt volgens sommige gesprekspartners nog wel winst te behalen. Dit door in de communicatie naar de doelgroepen meer samen op te trekken, de thema's en challenges inhoudelijk meer op elkaar af te stemmen (om dubbelingen te voorkomen) en ondernemers naar elkaar door te verwijzen. Ook vanuit betrokkenen bij enkele andere versnellingsprogramma's wordt (h)erkend dat de samenwerking nu nog onvoldoende is en dat hier kansen liggen.

3.4 Doelrealisatie GO!-NH

In paragraaf 2.2 zijn de doelen van het GO!-NH programma beschreven. In deze paragraaf geven we weer in hoeverre deze doelen inmiddels zijn gerealiseerd. Hierbij tekenen we overigens wel aan dat de doelrealisatie over doorstroom van en naar de andere provinciale innovatie-instrumenten in hoofdstuk 5 aan de orde komt. Hieronder presenteren we wederom eerst de thema's die centraal staan in de onderzoeksvragen op het gebied van de doelrealisatie.

- Bereikte en niet-bereikte ondernemers met GO!-NH
- Meerwaarde programmaonderdelen voor ondernemers
- Bijdrage GO!-NH aan versnellen innovatieprocessen
- Bijdrage GO!-NH aan provinciale doelstellingen duurzaamheid en versterking (innovatief) MKB

Bereik GO!-NH

In de voornoemde uitvoeringsagenda staat bij het speerpunt 'Sterk innovatieklimaat' voor GO!-NH een outputindicator weergegeven aan de hand waarvan het bereik kan worden gemeten, namelijk het aantal ondersteunde en/of opgerichte innovatieve (duurzame) bedrijven.[21] In het geval van GO!-NH gaat het hierbij primair om de (teams van) bedrijven die na de selectiedagen zijn toegelaten tot het programma. Bij een bredere afbakening van het bereik kunnen ook de bedrijven die deelnemen aan de selectiedagen maar niet door de jury geselecteerd zijn, meegenomen worden. Ook zij hebben, zoals uit de evaluatie blijkt, meerwaarde ervaren van deelname aan het programma van deze selectiedagen (zie paragraaf 3.2).

[20] Dit is ook door de deelnemende ondernemers naar voren gebracht, zie vorige paragraaf.
[21] Dezelfde indicator geldt ook voor PIM. Zie pagina 24 van de *Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019*.

In tabel 3.3 is – voor de vier reguliere versnellingsprogramma's en de aanvullende challenges – weergegeven hoeveel (teams van) bedrijven belangstelling hadden voor deelname aan GO!-NH en dus innovatieve ideeën aangedragen hebben, hoeveel van hen na de voorselectie uitgenodigd werden voor de selectiedagen, hoeveel daarvan daadwerkelijk deelgenomen hebben aan de selectiedagen en hoeveel door de jury werden geselecteerd. Voor de reguliere versnellings-programma's was een streefaantal van 10 deelnemers per accelerator – dus in totaal 40 deelnemers – geformuleerd. Uit tabel 3.3 blijkt dat dit aantal ook daadwerkelijk is gerealiseerd. In totaal hebben 65 (teams van) bedrijven deelgenomen aan de selectiedagen voor deze programma's, waarvan er 40 bedrijven ook daadwerkelijk tot het programma zijn toegelaten.

Tabel 3.3 Bereik GO!-NH

Accelerator		Belangstelling	Uitgenodigd selectiedagen	Deelname selectiedagen	Geselecteerd voor GO!-NH
DM	GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2018	36	21	17	10
	Aanvullend (Techport/Rabobank)	14	6	6	2
CE	GO!-NH Circulaire Economie 2018	38	20	18	11*
	Aanvullend (Techport/Rabobank, Haarlemmermeer, PNH Datalab)	29	15	15	4
DM	GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2019	26	18	14	9
CE	GO!-NH Circulaire Economie 2019	42	18	16	10
	Aanvullend (Hilversum, Natuurinclusieve landbouw, Circulaire relatiegeschenken, PNH IGI team)	60	26	21	7
Totaal**		**177**	**106**	**83**	**53**

* Inclusief een additioneel team dat door Afvalzorg is ondersteund.
** Er zit overlap in de teams die zich voor meerdere challenges hebben ingeschreven. Deze dubbelingen zijn niet in het totaal opgenomen.
Legenda: DM = Duurzame Mobiliteit
CE = Circulaire Economie

Bron: Innomics, 2019

Het totale bereik van het GO!-NH programma is echter groter dan de 40 deelnemers aan de reguliere versnellingsprogramma's. Zoals hiervoor aangegeven, is er ook een aantal aanvullende challenges georganiseerd, die door partners van GO!-NH aangedragen zijn. Dit heeft nog eens 18 extra deelnemers aan de selectiedagen opgeleverd, waarvan er 13 door een jury zijn geselecteerd voor verdere ondersteuning. Het totaal aantal ondersteunde bedrijven – deelnemers aan het versnellingsprogramma zelf – is hiermee op 53 uitgekomen. In Bijlage IV is een totaaloverzicht van de belangstelling voor en het bereik van elk van de programma's en challenges binnen GO!-NH opgenomen.

Op het evaluatiemoment hebben nagenoeg alle geselecteerde (teams van) bedrijven het volledige versnellingsprogramma – tot aan de Demo Day – voltooid. In één geval is de deelname aan het GO!-NH programma stopgezet. Bij de betreffende deelnemer ontbrak de focus op de ontwikkeling van het idee. In onderling overleg tussen Innomics en de deelnemer is toen besloten om het team terug te trekken.

De deelnemers aan GO!-NH bestaan voor een belangrijk deel uit startups. Van de 20 geraadpleegde deelnemers in de evaluatie bleken er 16 een startup te zijn. Van de 36 deelnemende bedrijven kan een zestal bedrijven worden aangemerkt als MKB of groot bedrijf. Dit

beeld wordt bevestigd door Innomics. Zij heeft een aantal voorbeelden van begeleide MKB-bedrijven (vanaf 20 tot 250 medewerkers) en een enkel grootbedrijf (tot 900 medewerkers) gegeven.

Bezien we de regionale spreiding van de 53 MKB-bedrijven die aan het GO!-NH programma hebben deelgenomen, dan ziet de verdeling over de verschillende regio's binnen Noord-Holland er als volgt uit (zie tabel 3.4). Dit hebben we afgezet tegen de regionale verdeling van het Bruto Regionaal Product van 2014, zoals dat is weergegeven in het eerdergenoemde Strategisch Beleidskader Economie. We zien daarbij dat de regio Amsterdam relatief ondervertegenwoordigd is in de deelname aan het programma, terwijl de regio Zuid-Kennemerland naar verhouding veel deelnemers kent. Dit patroon zien we verderop ook terug bij PIM. Een mogelijk verklaring hiervoor is dat ondernemers uit Amsterdam veel initiatieven, innovatiemogelijkheden, programma's en activiteiten aangeboden krijgen om hun innovatie te versnellen. Anderzijds is in Haarlem (onderdeel van Zuid-Kennemerland) vanaf de start van GO!-NH sprake van een actief netwerk van partners en innovatieve MKB-bedrijven uit de maakindustrie.

Tabel 3.4 Regionale spreiding deelnemers GO!-NH

Regio	Deelnemers GO!-NH	Aandeel	Verdeling BRP 2014
Kop van Noord-Holland en West-Friesland	3	6%	7%
Regio Alkmaar (Noord-Kennemerland)	5	9%	5%
Regio IJmond	3	6%	5%
Regio Zaanstad	1	2%	4%
Regio Zuid-Kennemerland	10	19%	5%
Regio Groot-Amsterdam (incl. Amstelland-Meerlanden en Waterland)	24	45%	67%
Regio Gooi en Vechtstreek	2	4%	7%
Overige teams buiten Noord-Holland	5	9%	-
Totaal	**53**	**100%**	**100%**

Bron: Strategisch Beleidskader Economie, 2016

Belang ondersteuning

In de interviews met de deelnemers aan het GO!-NH programma hebben we een aantal vragen gesteld over de effecten die met hun deelname aan het programma zijn bereikt. Hier tekenen we aan dat op het moment van de evaluatie bij een deel van de respondenten de deelname aan het versnellingsprogramma nog maar net achter de rug is. Bij deze deelnemers kunnen alle effecten dan ook nog niet uitgekristalliseerd zijn. Wat dit betreft moeten de onderstaande uitkomsten als een eerste, voorlopig beeld van de effectiviteit van het innovatie-instrument worden gezien.

> *"Door GO!-NH zijn we nu echt bekend geworden met de circulaire startup wereld in Noord-Holland, we hebben daar nu een plekje tussen kunnen krijgen."*
> deelnemer GO!-NH

Allereerst hebben we aan de respondenten een open vraag gesteld wat de deelname aan het versnellings-programma opgeleverd heeft. Hieruit komen verschillende typen opbrengsten naar voren. Voor sommige deelnemers heeft de deelname aan GO!-NH ertoe geleid dat hun idee of innovatie daadwerkelijk tot de oprichting van een onderneming heeft geleid (4 keer genoemd). Voor een ander deel heeft het vooral persoonlijke ontwikkeling opgeleverd (5 keer genoemd). Dat het GO!-

NH programma een groter netwerk en relevante contacten heeft opgeleverd, is het meest genoemd (11 keer genoemd).

Een indicatie van de effectiviteit kan ook worden verkregen door te kijken naar het belang van de deelname aan het programma voor het bedrijf van de ondernemer. Als ondernemers de deelname aan een innovatie-instrument als onbelangrijk ervaren, dan kunnen ook niet veel effecten van deelname worden verwacht. Uit figuur 3.9 blijkt dat het overgrote deel van de geraadpleegde deelnemers (veel) belang hecht aan hun deelname aan GO!-NH. Geen enkele respondent heeft de deelname aan het programma als onbelangrijk ervaren.

"Deelname aan GO!-NH is belangrijk geweest voor de vorming en richting van ons bedrijf."
deelnemer GO!-NH

Figuur 3.9 Ervaren belang van deelname aan GO!-NH, volgens deelnemers (N=20)

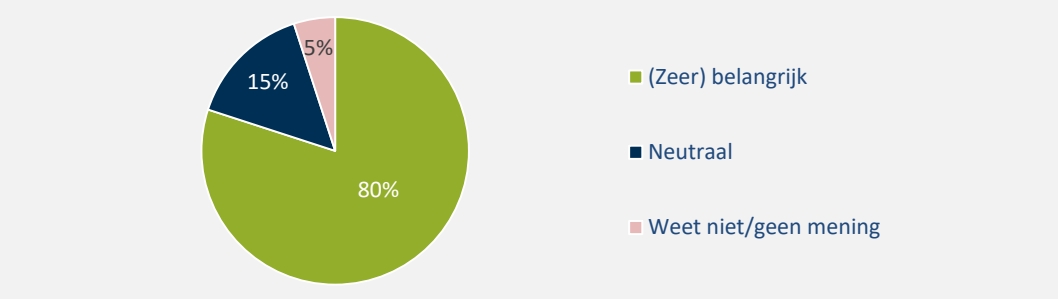

Drie respondenten hebben het belang van hun deelname aan het programma als neutraal ervaren. Deze deelnemers geven aan dat zij zonder het programma ook wel verder zouden zijn gekomen in de ontwikkeling van hun idee of startup. De deelname aan het programma heeft in hun geval echter wel een bijdrage geleverd aan het opbouwen van een netwerk en/of de persoonlijke ontwikkeling.

Effecten ondersteuning

Om de meerwaarde van deelname aan GO!-NH verder te toetsen hebben we de ondernemers een aantal stellingen voorgelegd over de ervaren effecten van de verkregen ondersteuning. Figuur 3.10 geeft inzicht in deze stellingen alsmede de reactie daarop van ondernemers. Daaruit concluderen we in de eerste plaats dat bij nagenoeg alle deelnemers effecten zijn opgetreden als gevolg van deelname aan GO!-NH. Per saldo heeft maar één deelnemer gemeld dat er bij zijn bedrijf (nog) niets veranderd is als gevolg van deelname. Door de overige ondernemers zijn dus één of meerdere effecten van hun GO!-NH deelname ervaren. Dit betekent dat geen enkele twijfel bestaat over een positieve bijdrage van het GO!-NH programma aan de versterking van het (innovatief) MKB.

Figuur 3.10 Effecten ondersteuning vanuit GO!-NH, volgens geraadpleegde deelnemers (N=20)

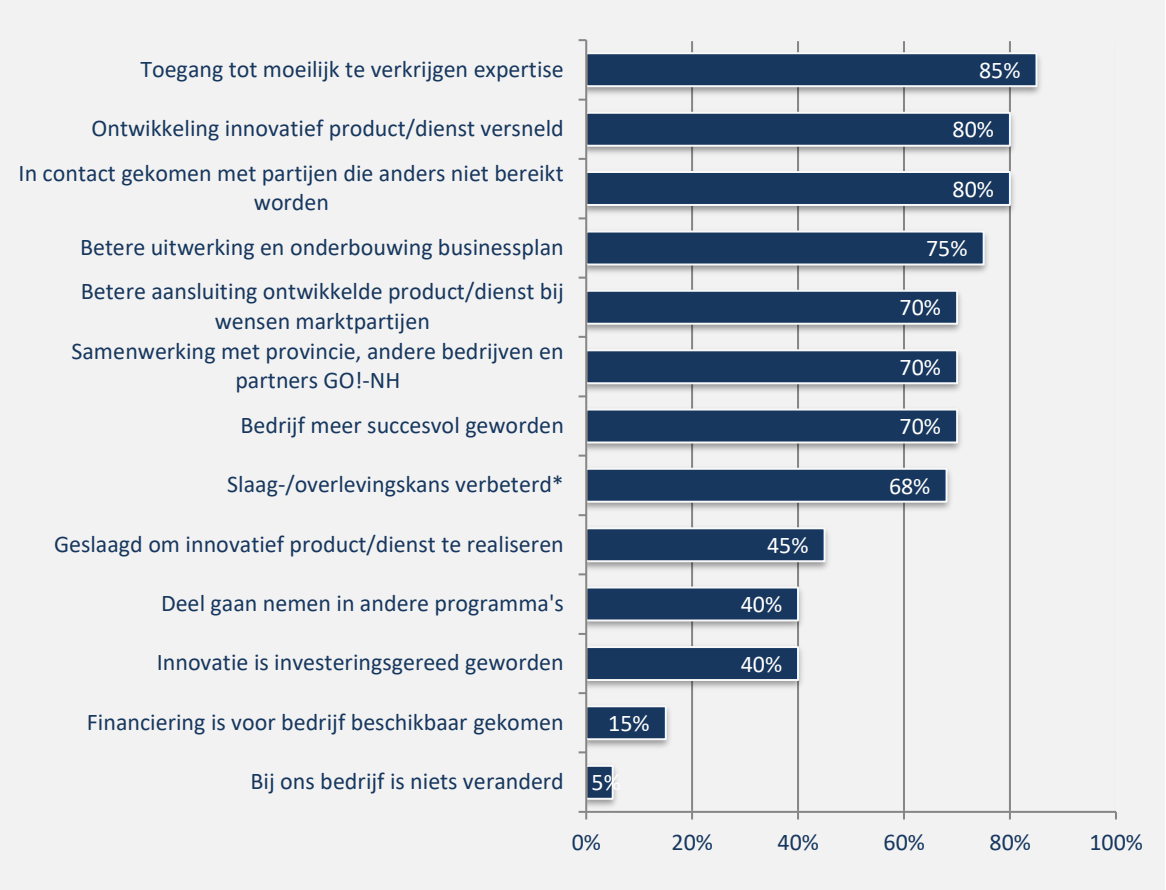

* Op basis van 19 waarnemingen.

In de Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019 staat als effectindicator dat GO!-NH bij moet dragen aan meer en snellere innovaties.[22] Uit de resultaten van bovenstaande figuur kan geconcludeerd worden dat het GO-NH! programma doet wat wordt beoogd, namelijk bijdragen aan de versnelling van de ontwikkeling van een innovatief product of dienst. Dit is door 80% van de respondenten als effect ervaren. Voor bijna de helft van de deelnemers heeft deelname aan GO!-NH bijgedragen aan het feitelijk realiseren van de innovatie (45%). Uit het voorgaande blijkt dat nog niet alle deelnemers op het moment van de evaluatie al de stap naar implementatie van de innovatie hebben gezet.

Verder draagt GO!-NH ook bij aan de validatie en betere uitwerking van de innovatie. Voor 70% van de respondenten geldt dat de innovatie beter aansluit bij de wensen van beoogde gebruikers. Een betere onderbouwing van het businessplan werd door driekwart van de deelnemers als effect ervaren.

"Het programma heeft ons naast kennis ook contacten met stakeholders bij de provincie Noord-Holland opgeleverd."
deelnemer GO!-NH

Dat het programma ook mogelijkheden biedt om interessante contacten te leggen, blijkt uit het feit dat 80% van de respondenten in contact is gekomen met partijen die zij anders niet bereikt hadden, zelfs 85% van de respondenten (ook) een betere toegang tot expertise heeft ervaren en 70% als gevolg van hun deelname is gaan samenwerken met de provincie, andere

[22] Zie pagina 24 van deze uitvoeringsagenda.

bedrijven en/of partners van GO!-NH. Ook vanuit de provincie is aangegeven dat inhoudelijk betrokken collega's binnen de provincie en het relevante externe netwerk uitgenodigd worden om de ontwikkelde oplossingen te aanschouwen tijdens de Demo Day. In een aantal gevallen leidt dit tot nieuwe contacten.

Vier op de tien deelnemers heeft ook als effect aangegeven dat door deelname aan GO!-NH hun innovatie (meer) investeringsgereed is geworden. Bij deze bedrijven is dus sprake van een kapitaalbehoefte voor de doorontwikkeling en het op de markt brengen van de innovatie. Op het moment van de evaluatie hebben drie deelnemers inmiddels ook al financiering voor hun innovatie gekregen. De matching met financieringsbronnen is geen doelstelling van het GO!-NH programma. Op dit punt wordt samengewerkt met PIM (zie hoofdstuk 5).

Overige doelrealisatie

Uit paragraaf 2.2 blijkt dat het GO!-NH ook in het perspectief van het provinciale beleid op het gebied van duurzaamheid geplaatst dient te worden. De provincie Noord-Holland zet namelijk in op het realiseren van een duurzame economie. Hiervoor is al aangegeven welke duurzaamheids-effecten de provincie wat dit aangaat nastreeft (zie paragraaf 2.2). Innovaties vormen een belangrijke randvoorwaarde om bij te dragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen. Uit de voorgaande uitkomsten blijkt dat GO!-NH daadwerkelijk leidt tot meer en snellere innovaties op het gebied van circulaire economie en duurzame mobiliteit.

Hoewel het meten van duurzaamheidseffecten bij de ondersteunde ondernemers geen onderdeel van de evaluatie was, mag aangenomen worden dat van het programma een positieve invloed uit zal gaan op de duurzaamheidsdoelstellingen. Van een dergelijk effect zal echter pas sprake zijn als het ook tot implementatie van de ontwikkelde innovaties komt. Uit het voorgaande blijkt dat het hiervoor veelal nog te vroeg is. Het duurzaamheidseffect zal dan ook pas later in de tijd optreden. Uitspraken over de mate waarin in de toekomst een bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen optreedt, zal moeilijk te doen zijn. Dit wordt namelijk niet vanuit het GO!-NH programma of de provincie gemonitord.

4. Uitkomsten voor PIM

4.1 Inleiding

De uitkomsten die met de evaluatie van PIM zijn verkregen, komen in dit hoofdstuk aan bod. We hanteren daarbij dezelfde structuur als in het vorige hoofdstuk bij GO!-NH. We presenteren namelijk eerst de bevindingen over de inhoud van het programma (paragraaf 4.2), vervolgens de uitvoering van het programma (4.3) en ten slotte de doelrealisatie (paragraaf 4.4.).

4.2 Inhoud programma

In deze paragraaf staat de beantwoording van de onderzoeksvragen over de inhoud van PIM centraal. Deze onderzoeksvragen hebben betrekking op de volgende aspecten (zie onderstaand kader). Voor de volledig uitgeschreven onderzoeksvragen verwijzen we naar Bijlage I. Dit geldt ook voor de onderzoeksvragen die in de volgende paragrafen beantwoord worden.

- Oordeel doelgroep over inhoud PIM
- Aansluiting inhoud/opzet PIM bij behoeften doelgroep
- Waardering onderdelen instrument
- Functioneren loketfunctie bij PIM
- Ervaringen ondernemers met maatwerkondersteuning PIM

Op een vergelijkbare wijze als in het voorgaande hoofdstuk presenteren we wat dit onderwerp betreft eerst de uitkomsten van het veldwerk onder de deelnemende en niet-deelnemende ondernemers. Aan het eind van de paragraaf komen de ervaringen van de geraadpleegde partners aan bod.

Beoordeling inhoud en werkwijze PIM

De geraadpleegde ondernemers hebben we allereerst in de gelegenheid gesteld om de inhoud en werkwijze van PIM te beoordelen. De uitkomsten op deze vraag staan in figuur 4.1 weergegeven. Van de 33 respondenten waren 30 in staat om een oordeel te geven.

Figuur 4.1 Beoordeling inhoud en werkwijze PIM door ondernemers (N=30)

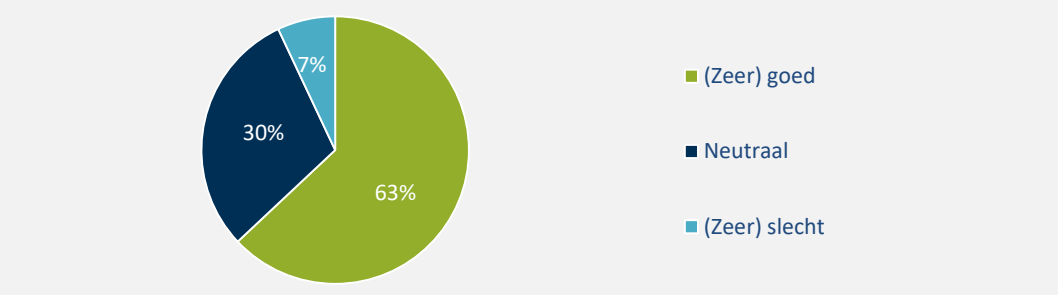

Bijna twee derde van respondenten blijkt positief tot zeer positief over de inhoud en werkwijze van PIM te zijn. Hierin zien we geen verschil tussen deelnemers en niet-deelnemers. Bij deze positieve beoordeling geven de ondernemers vooral aan dat PIM hen heeft geholpen om stappen te zetten in de ontwikkeling van hun bedrijf.

Drie op de tien respondenten was neutraal in hun oordeel. Daarbij werd naar voren gebracht dat zij zelf al veel van de aangereikte kennis van PIM in huis hadden of dat zij het lastig vinden om PIM

als programma te beoordelen, omdat zij hier naar eigen zeggen alleen een beeld hebben van KplusV. Twee respondenten – één deelnemer en één niet-deelnemer – waren negatief over PIM. De deelnemer geeft aan dat het concept van het programma goed in elkaar zit, maar dat de ondersteuning vanuit de adviseur voor de verdere ontwikkeling van het bedrijf in zijn optiek ondermaats was. De niet-deelnemer heeft het intakegesprek met de PIM-adviseurs als onprettig ervaren, omdat het voelde als een verkooppitch van het programma en niet als een oprechte interesse in het verder helpen van de onderneming.

Overall gezien kan de ondersteuning die vanuit PIM wordt gegeven bij het investeringsgereed maken van innovatieve plannen en het matchen naar financieringsbronnen op veel waardering rekenen. Dit blijkt uit het gemiddelde rapportcijfer dat deelnemers voor de verkregen ondersteuning hebben gegeven (zie figuur 4.2). Van de 23 geraadpleegde deelnemers hebben 19 hun waardering kenbaar gemaakt, terwijl vier aangaven geen rapportcijfer te kunnen geven. Gemiddeld komt de waardering uit op een 7,6. Ondernemers geven aan over het algemeen goed geholpen te zijn met het zetten van de juiste stappen richting financiering. Slechts één respondent beoordeelt de ondersteuning met een onvoldoende.

Figuur 4.2 Waardering ondersteuning vanuit PIM in rapportcijfer (N=19)

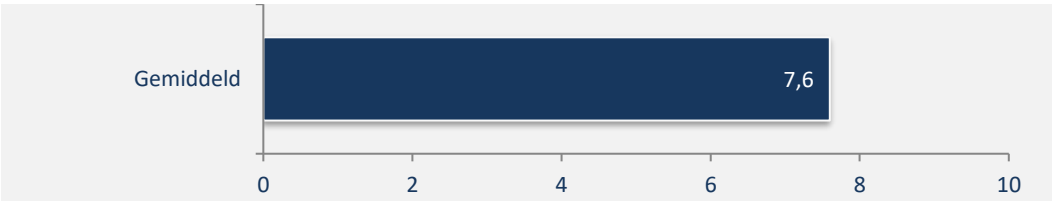

Sterke en zwakke punten

Van de geraadpleegde ondernemers (N=33) waren 27 respondenten (82%) in staat om sterke punten van het PIM-programma te noemen (20 deelnemers en 7 niet-deelnemers). De volgende punten zijn daarbij meer dan één keer genoemd:

- PIM levert waardevolle en accurate kennis en advies (10 keer genoemd);
- deskundige en geïnteresseerde adviseurs (8 keer genoemd);
- duidelijke communicatie over het proces bij de PIM-ondersteuning (6 keer genoemd);
- de kosten voor deelname – de eigen bijdrage – zijn betaalbaar, zeker voor startups (4 keer genoemd);
- PIM heeft een waardevol en uitgebreid netwerk (3 keer genoemd);
- PIM wijst de weg en dwingt je tot het zetten van stappen (3 keer genoemd);
- door PIM is mijn idee duidelijk geworden voor investeerders (2 keer genoemd).

> *"Het PIM-programma is motiverend, het geeft je een gevoel dat financiering gewoon mogelijk is"*, deelnemer maatwerkprogramma PIM

Desgevraagd waren 21 ondernemers (64%) van mening dan het programma (ook) zwakke punten bevat. Hierbij valt overigens wel op dat geen enkel zwak punt de boventoon voert. De volgende aspecten zijn daarbij vaker dan één keer genoemd:

- weinig kennis bij de adviseur over specifieke sectoren en/of thema's (bijvoorbeeld circulaire economie of de agrarische sector) (3 keer genoemd);
- van te voren is niet geheel duidelijk wat voor soort programma PIM is en hoe het ondersteuningstraject van PIM eruit ziet (uit de eerste informatie konden de respondenten

niet opmaken of PIM een incubator, versnellingsprogramma of iets anders was en dat PIM zelf geen fondsen heeft) (3 keer genoemd);
- weinig duidelijkheid en transparantie over de relatie tussen de PIM-organisatie en de individuele uitvoerders, bijvoorbeeld waar het gaat om de scheiding tussen de publieke dienstverlening van PIM en de commerciële dienstverlening van de uitvoerders zelf (3 keer genoemd);
- PIM is erg gefocust op Amsterdam (2 keer genoemd). Dit is overigens een aanname die in paragraaf 2.4 weerlegd wordt. Weliswaar is Amsterdam in absolute zin het meest vertegenwoordigd in de deelname, maar relatief gezien is deze regio zelfs iets ondervertegenwoordigd.
- het traject van ondersteuning verliep rommelig (bijvoorbeeld steeds een andere adviseur toegewezen) (2 keer genoemd).

Waardering onderdelen instrument

In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat PIM uit verschillende vormen van ondersteuning bestaat. In de evaluatie hebben we de verschillende typen dienstverlening die vanuit het programma aangeboden worden, voorgelegd aan de respondenten. Achtereenvolgens gaan we in op de loketfunctie, de maatwerkondersteuning en het matchingsproces met financiers.

Loketfunctie

Eén van de doelen van PIM is om meer transparantie te realiseren op de financieringsmarkt voor innovaties van MKB-ondernemers (zie paragraaf 2.3). Om dit doel te realiseren vervult PIM een loketfunctie op het gebied van financiering. Deze loketfunctie is overigens in de praktijk breder: vanuit het MKB-loket van PIM wordt ook bekendheid gegeven aan de ondersteuningsmogelijkheden van PIM zelf (op de voorlichting over het programma komen we in de volgende paragraaf terug). Beperken we ons op de eerste functie van het loket – inzicht geven in de verschillende financieringsvormen – dan wordt dit enerzijds vervuld door op de website van het programma informatie over verschillende financieringsmogelijkheden en over bestaande regelingen en subsidies te presenteren. Anderzijds krijgen ondernemers uit de doelgroep informatie over financieringsmogelijkheden aangereikt in de contacten met medewerkers van het programma. In het onderstaande presenteren we de ervaringen van de geraadpleegde bedrijven met deze loketfunctie.

Allereerst is gevraagd in hoeverre de respondenten – deelnemers en niet-deelnemers – beide aspecten van de loketfunctie over de financieringsvormen benut hebben. Uit onderstaande tabel blijkt dat de loketfunctie in de praktijk vooral in de persoonlijke contacten met de PIM-medewerkers tot uitdrukking komt. Ruim een derde van de respondenten heeft via deze vorm informatie over typen financiering en regelingen gekregen. De informatie op de website is in veel mindere mate gebruikt.

Tabel 4.1 Gebruik loketfunctie PIM door geraadpleegde ondernemers (N=33)

Aspect	Aandeel
Informatie over typen financiering/regelingen in contact met PIM-medewerkers	36%
Informatie over typen financiering/regelingen opgezocht op website PIM	18%

Vervolgens hebben we de respondenten die vanuit PIM informatie over financieringsmogelijkheden en/of regelingen/subsidie aangereikt hebben gekregen om een oordeel over de aangereikte informatie gevraagd. Uit figuur 4.3 blijkt dat een ruime meerderheid van de

respondenten hierover positief oordeelt. Vooral de duidelijke uitleg en het overzicht over de bestaande financieringsmogelijkheden en subsidies waarderen deze respondenten.

Figuur 4.3 Beoordeling aangereikte informatie over financieringsmogelijkheden vanuit PIM door ondernemers (N=13)

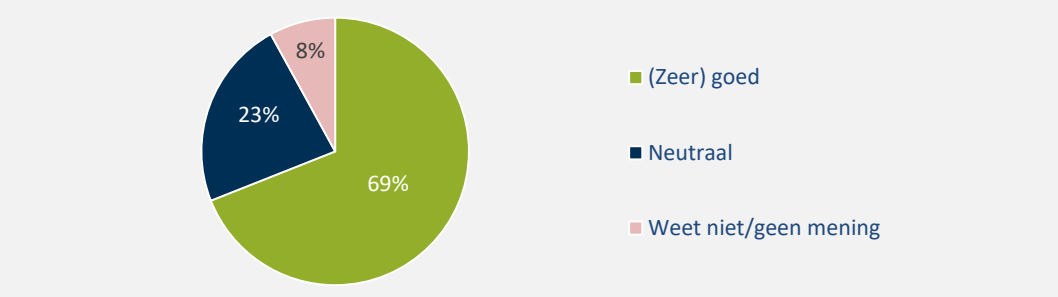

De respondenten die neutraal oordelen over de aangereikte informatie onderbouwen dit door aan te geven dat zij zelf ook al de nodige kennis in huis hebben over financieringsmogelijkheden en dat de aangereikte informatie daar niet veel aan toevoegde.

Het belang van de aangereikte informatie over de verschillende financieringsmogelijkheden via de loketfunctie is over het algemeen beperkt. Slechts 23% van de ondernemers die deze informatie via PIM heeft gekregen (N=13) hecht hier (zeer) veel waarde aan. Voor de overige respondenten geldt dat deze informatie voor een belangrijk deel al bekend was en/of dat deze informatie niet altijd ook resulteerde in concrete financieringsmogelijkheden. De doelgroep blijkt niet zozeer geïnteresseerd in algemene informatie over financieringsmogelijkheden maar wel in de meest ideale (mix van) financieringsvorm(en) voor hun concrete situatie.

Maatwerkondersteuning

Zoals eerder aangegeven, wordt bij de maatwerkondersteuning onderscheid gemaakt tussen individuele ondersteuning en collectieve ondersteuning. Aan de geraadpleegde deelnemers hebben we gevraagd van welke ondersteuning (binnen deze twee vormen) zij gebruik gemaakt hebben. Dit levert het volgende beeld op (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Gebruik PIM-maatwerkondersteuning door geraadpleegde deelnemers (N=23)

Type/onderdeel	Aandeel
Individueel	
▪ Strategische sessies/sparringsessies	91%
▪ Ondersteunen bij het uitwerken van een businessplan	70%
▪ Maken financieel model	65%
▪ Anders	19%
Collectief	
▪ Masterclasses	9%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere onderdelen konden noemen.

Alle deelnemers hebben gebruik gemaakt van de individuele vorm van maatwerkondersteuning. Wat dit type dienstverlening vanuit PIM betreft blijkt vooral gebruik te zijn gemaakt van de strategische sessies en sparringsessies. Ongeveer twee derde van de geraadpleegde deelnemers heeft ook hulp gehad bij het vervaardigen of verder uitwerken van het businessplan en het invullen van een financieringsmodel.

De masterclasses is door een beperkt aandeel geraadpleegde deelnemers gebruikt. Deze masterclasses moeten als aanvullend op de individuele ondersteuning worden beschouwd. Uit de gesprekken met het PIM-programmamanagement blijkt dat het lastig is gebleken om deelname aan de masterclasses te verkrijgen. Enerzijds had dit te maken met het ruime aanbod van masterclasses binnen de provincie, anderzijds kwamen niet alle aangemelde ondernemers opdagen. Om het wegblijven te voorkomen is tussentijds besloten om een kleine deelnamevergoeding in rekening te brengen. Dit heeft volgens het PIM-programmamanagement het beoogde effect gehad.

De verkregen maatwerkondersteuning wordt door ondernemers die participeerden positief gewaardeerd. Driekwart van de respondenten die hiervan gebruik heeft gemaakt, vond deze ondersteuning goed tot zeer goed (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4 Beoordeling maatwerkondersteuning vanuit PIM door deelnemende ondernemers (N=23)

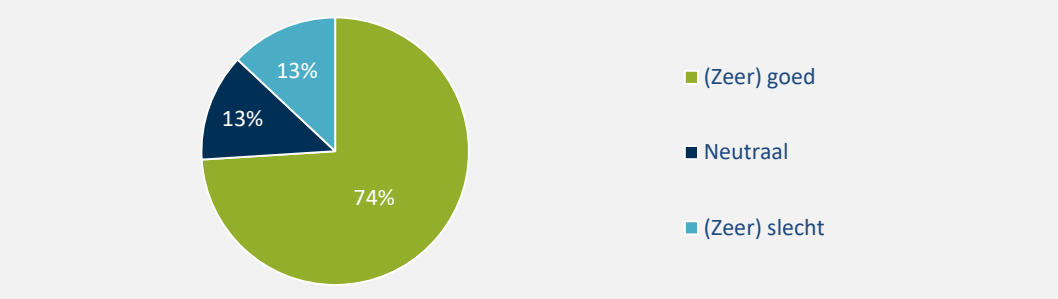

Enkele respondenten waren minder tevreden over de maatwerkondersteuning die zij vanuit PIM hebben verkregen. Hiervoor werden twee argumenten aangevoerd, namelijk enerzijds het eerdergenoemde punt van het ontbreken van kennis bij de PIM-adviseurs over de sector of het type bedrijf (waardoor niet de klik met de betreffende adviseur ontstond) en anderzijds dat de maatwerkondersteuning (nog) niet geresulteerd heeft in een financiering. Bij dit laatste is het verwachtingsmanagement niet geheel juist geweest. De betreffende ondernemers zijn teleurgesteld omdat zij in de veronderstelling waren dat de stap naar matching met kapitaal gemaakt zou worden als de plannen via de maatwerkondersteuning verder uitgewerkt en verdiept worden.

In totaal 12 deelnemers van maatwerkondersteuning hebben verbeterpunten aangegeven. Het gaat hierbij om de volgende twee verbetersuggesties (die meer dan één keer genoemd zijn en) die aansluiten bij de bovenstaande kritiekpunten, namelijk:

- inzet van adviseurs met kennis van de sector/type bedrijf (6 keer genoemd);
- betere communicatie over wat PIM wel en niet kan betekenen/beter verwachtings-management rondom de intensiteit van de ondersteuning en het niet kunnen garanderen van resultaat van matching (3 keer genoemd).

Voor de individuele maatwerkondersteuning vanuit PIM wordt een bijdrage in de kosten gevraagd. Van de maximaal zes dagen ondersteuning is de eerste dag gratis, terwijl voor de overige dagen een dagtarief van 500 euro wordt gerekend. Voor duurzame bedrijven op de thema's circulaire economie, duurzame mobiliteit en energietransitie wordt een tarief van 250 euro per dag gerekend. We hebben de respondenten gevraagd wat zij van deze eigen bijdrage vinden in verhouding tot de kwaliteit en het belang van de advisering. Het overgrote deel van de

respondenten is van mening dat de eigen bijdrage reëel is voor wat zij ervoor krijgen (78% bij N=23), terwijl een klein deel (13%) de bijdrage zelfs relatief laag vindt. Voor slechts 9% van de ondernemers geldt dat zij naar eigen zeggen te veel hebben betaald voor de verkregen maatwerkondersteuning.

Gevraagd naar de voorkeur voor een model van een eigen bijdrage – de huidige systematiek met een vergoeding voor uren boven een bepaald volume aan adviesuren of een bijdrage afhankelijk van het resultaat van de matching met financiers (een vorm van no cure, no pay) – levert een duidelijk beeld op. In grote meerderheid gaat de voorkeur uit naar de systematiek zoals die nu gehanteerd wordt (61% bij N=23), terwijl een kwart voor een resultaatafhankelijke vergoeding gaat (26%). Voor de overige drie geraadpleegde deelnemers geldt dat zij geen specifieke voorkeur voor een variant hebben. Op dit punt zien we geen onderscheid tussen gevestigde ondernemingen en startups.

Matching

Voor businesscases die voldoende investeringsgereed zijn gemaakt, wordt vanuit het programma PIM ondersteuning aangeboden bij het aantrekken van kapitaal of subsidies. De ondersteuning bij deze matching kan verschillende vormen aannemen. In tabel 4.3 is weergegeven van welke typen diensten de geraadpleegde deelnemers gebruik hebben gemaakt. Hierbij tekenen we aan dat 10 van de geraadpleegde 23 deelnemers op het moment van het interview inmiddels in de matchingsfase was aanbeland. Vandaar dat de N in onderstaande tabel lager is dan hiervoor. Bovendien tellen de percentages niet tot 100% op, omdat een respondent van meerdere diensten gebruik kan hebben gemaakt. Bij onderstaande tabel merken we op dat dit niet een totaalbeeld geeft van de verkregen ondersteuning op het gebied van matching (maar uitsluitend is gebaseerd op de ervaringen van respondenten). Verderop blijkt namelijk dat er wel degelijk ook kapitaal is opgehaald door middel van crowdfunding. Ook zijn (veel) deelnemers via PIM in contact gekomen met leveranciers en/of klanten.[23]

Tabel 4.3 Gebruik typen matchingdiensten PIM door geraadpleegde deelnemers (N=10)

Type	Aandeel
In contact gebracht met financiers	80%
Assisteren bij de onderhandelingen met financiers	40%
Doorverwezen naar subsidieloket	30%
Ondersteund bij opzetten van crowdfundingcampagne	-
In contact gebracht met leveranciers en/of klanten	-

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere onderdelen konden noemen.

> *"Het was zeer nuttig. Ik ben op een laagdrempelige manier geïntroduceerd bij financiers"*,
> deelnemer matching PIM

De dienstverlening vanuit PIM bij de matching blijkt bij de betreffende respondenten vooral betrekking te hebben op het in contact brengen van de ondernemer met een financier, op enige afstand gevolgd door het assisteren bij de onderhandelingen met deze financiers en doorverwijzing naar een subsidieloket.

[23] Dit laatste – niet-financiële matching – is niet meegenomen in de aangereikte monitorgegevens.

Zeven van de tien respondenten kon een oordeel geven over de rol van PIM bij de matching, bij de overige twee respondenten kwam deze vraag te vroeg omdat dit nog in volle gang was. Vier respondenten vonden de matchingsdiensten vanuit PIM (zeer) positief. De ondersteuning die zij hebben verkregen, werd als zeer waardevol ervaren om in contact te komen met financiers. Twee respondenten waren neutraal in hun oordeel en één negatief. Deze respondenten voeren hetzelfde argument aan als onderbouwing van hun oordeel, namelijk dat zij een intensievere begeleiding vanuit PIM hadden verwacht. Ook sommige geraadpleegde partners brengen het punt naar voren dat het verwachtingsmanagement op dit punt niet altijd goed geweest is. Ondernemers hebben soms de verwachting dat zij bij de hand worden genomen en volledig 'ontzorgd' worden in het matchingsproces. Dit laatste is overigens niet reëel om te verwachten aangezien PIM niet als een soort subsidieadviesbureau moet worden gezien.

"Er werd eerst een longlist gemaakt van mogelijke financiers en daarna een shortlist. Dit schieten met hagel levert niet echt iets op",
deelnemer matching PIM

Twee derde deel van de deelnemers die in PIM-verband met matching met kapitaal te maken hebben gehad, heeft desgevraagd verbetersuggesties voor deze dienstverlening vanuit PIM. Deze suggesties hebben vooral betrekking op het duidelijker communiceren vanuit PIM over wat wel en niet kan worden verwacht (4 keer genoemd) en een meer intensievere ondersteuning (3 keer genoemd).

Van de geraadpleegde PIM-deelnemers blijkt ten tijde van de evaluatie meer dan de helft (13 van de 23) (nog) niet met matchingsdiensten te maken te hebben en dus ook niet gekoppeld te zijn aan financiers of een subsidie. We zijn bij deze respondenten nagegaan wat de achterliggende redenen daarvoor zijn. Vier redenen werden door deze respondenten meer dan één keer te berde gebracht, namelijk dat:

- het nog te vroeg is om te zoeken naar financiering (omdat het proces van investeringsgereed maken nog niet voltooid is) (3 keer genoemd);
- de ondernemer geen verdere ondersteuning nodig heeft bij het zoeken naar financiers (3 keer genoemd);
- PIM op dit punt, om uiteenlopende redenen, niet de ondersteuning kon bieden die zij nodig hadden (3 keer genoemd);
- het onduidelijk was wat PIM voor hen op dit punt kon betekenen.

Ervaringen partners met inhoud

Net als bij GO!-NH hebben wij partners van PIM gevraagd naar hun mening over de inhoud van het programma PIM. Van de 'drietrapsraket' – loketfunctie, maatwerkondersteuning en matching – blijken vooral de laatste twee 'trappen' op veel waardering te kunnen rekenen bij de partners. Als argumenten worden daarbij in de eerste plaats aangevoerd dat deze programmaonderdelen professioneel en kundig worden uitgevoerd. In de optiek van de partners bestaat bij de uitvoerende partijen veel expertise over het investeringsgereed maken en het matchen van vraag naar en aanbod van kapitaal. De maatwerkondersteuning wordt dan ook als waardevol voor MKB-ondernemers aangemerkt (zelfs in een situatie waarbij het uiteindelijk niet tot matching met kapitaal leidt). In

"PIM vult een leemte in de markt wat betreft het ondersteunen van bedrijven."
partner van PIM

de tweede plaats wordt opgemerkt dat PIM in een behoefte voorziet die niet door andere partijen wordt ingevuld. Wat dit aangaat voegt het programma dan ook echt wat toe om de kapitaalbehoefte bij de doelgroep en het aanbod van kapitaal vanuit de verschillende typen financieringsbronnen bijeen te brengen. PIM heeft dan ook een breed netwerk van uiteenlopende financieringsbronnen tot stand gebracht dat effectief wordt ingezet. Het volume aan gematcht kapitaal wordt dan ook als een belangrijke prestatie van het programma ervaren. Hier is door PIM efficiënt op gestuurd: meer dan 70 bedrijven hebben door PIM financiering weten te krijgen.

De loketfunctie daarentegen komt in de optiek van verschillende gesprekspartners minder goed uit de verf (zoals hiervoor ook al bleek uit de uitkomsten van de raadpleging van ondernemers). Gewaardeerd wordt dat er echt een loket is voor financieringsvraagstukken rondom innovaties waar ondernemers zich kunnen melden. Dit loket vervult dan meer de functie als 'entree' tot het programma en in veel mindere mate als generieke informatiebron voor uiteenlopende financieringsmogelijkheden. Achteraf gezien is het ook de vraag of de doelgroep wel zoveel belang hechten aan transparantie over financieringsmogelijkheden. Zij zijn er vooral bij gebaat om toegeleid te worden naar de juiste financieringsbron of -bronnen.

4.3 Uitvoering PIM

De onderzoeksvragen over de uitvoering van PIM die in deze paragraaf beantwoord worden, hebben betrekking op de volgende aspecten.

- Ervaringen doelgroep met voorlichting over PIM
- Beoordeling intake en selectie bij PIM
- Ervaringen doelgroep met ondersteuning vanuit PIM
- Samenwerking en afstemming tussen betrokken partijen
- Ervaringen met TRL-model

Ervaringen ondernemers met voorlichting over PIM

Op een vergelijkbare wijze als hiervoor bij GO!-NH staan we ook stil bij de (ervaringen met de) informatievoorziening over PIM. De geraadpleegde deelnemers en niet-deelnemers zijn via de volgende kanalen op het spoor gekomen van het programma (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Kennismaking met PIM (N=33)

Bron	Aandeel
Benaderd vanuit (één van de partijen binnen) het PIM-programmamanagement	36%
Internet	15%
Ander innovatieprogramma	12%
Provincie Noord-Holland	9%
Fondsen (bijvoorbeeld het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland	6%
Andere ondernemer	6%
Investeerder	6%
Informatiebijeenkomst/event	6%
Anders (Milieufederatie Noord-Holland en crowdfundingplatform)	6%
Weet niet meer	3%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere bronnen konden noemen.

Voornamelijk een (persoonlijke) connectie of contact met medewerkers van het PIM-programmamanagement zorgt voor een eerste kennismaking met PIM. Internet en andere programma's voor innovatieve MKB-ondernemers volgen op enige afstand. Wat dit laatste betreft, zijn de volgende programma's genoemd van waaruit de betreffende respondenten naar PIM zijn doorverwezen, namelijk GO!-NH (zie in het volgende hoofdstuk meer over de verwijzing vanuit dit programma), Impact Hub, Demonstrator Lab en een ready-to-scale programma.

Bezien we de informatiekanalen die door de respondenten benut zijn om informatie te achterhalen over het doel en de mogelijke ondersteuningsmogelijkheden vanuit PIM, dan valt op dat met name medewerkers van het PIM-team genoemd zijn. Dit is namelijk door 70% van de respondenten naar voren gebracht. De overige kanalen spelen een veel mindere rol van betekenis in de informatievoorziening (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5 Gebruik informatiekanalen over PIM (N=33)

Informatiekanaal	Aandeel
Medewerkers van PIM	70%
Website van PIM	55%
Nieuwsbrieven/publicaties van PIM	9%
Bijeenkomsten	9%
Sociale media	6%
Anders	4%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere redenen konden noemen.

Een ruime meerderheid van de respondenten is positief over de informatievoorziening over PIM: 61% spreekt van een (zeer) goede informatievoorziening over het programma. Met name de persoonlijke interactie, tijdens een informatiebijeenkomst maar ook tijdens een telefonisch gesprek, wordt als helder en motiverend ervaren. Een zesde van de respondenten was neutraal over de informatievoorziening. Over het algemeen was deze voor hen duidelijk, hoewel sommige aspecten meer belicht hadden kunnen worden (zoals de rol van de uitvoerende organisaties binnen PIM of de hoogte van de eigen bijdrage). Drie respondenten waren negatief over de informatievoorziening. In hun optiek kregen ze meer informatie over de commerciële dienstverlening vanuit de uitvoerende partij dan over de dienstverlening vanuit het publieke PIM-programma.

Figuur 4.5 Beoordeling informatievoorziening PIM door ondernemers (N=33)

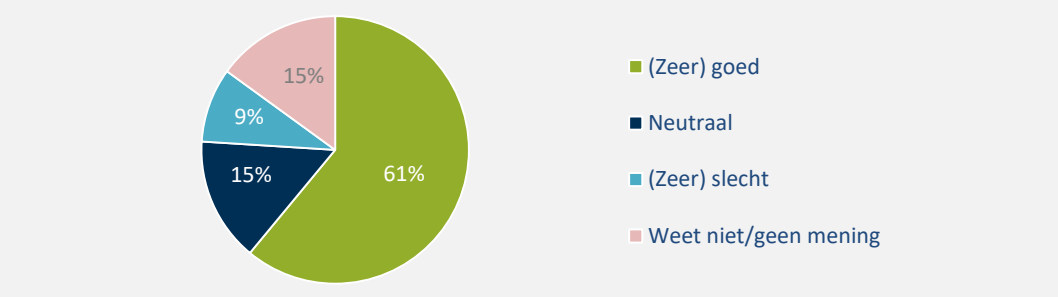

Net als bij GO!-NH is onder de geraadpleegde ondernemers algemeen bekend dat het programma een initiatief is van de provincie Noord-Holland (94% wist hiervan).

Aanmelding en intake voor maatwerkondersteuning

Om voor de maatwerkondersteuning in aanmerking te komen, dienen de ondernemers zich eerst

aan te melden bij PIM. Op basis van de aangereikte gegevens vindt een intakegesprek met twee adviseurs van het PIM-programma plaats. In dit gesprek wordt bepaald in hoeverre deelname aan de maatwerkondersteuning wenselijk en zinvol is.

De geraadpleegde ondernemers hebben we gevraagd naar hun ervaringen met de aanmelding en het intakegesprek. Deze vraag is voorgelegd aan zowel deelnemers als niet-deelnemers. Uit figuur 4.6 blijkt dat beide typen ondernemers in overgrote meerderheid positief over de aanmelding en intake zijn. Veel respondenten geven aan dat zij de adviseurs vriendelijk, deskundig en behulpzaam vonden. Bovendien wordt het aanreiken van informatie voor de aanmelding niet als belastend ervaren.

Figuur 4.6 Beoordeling aanmelding en intake voor PIM, naar type respondent en totaal

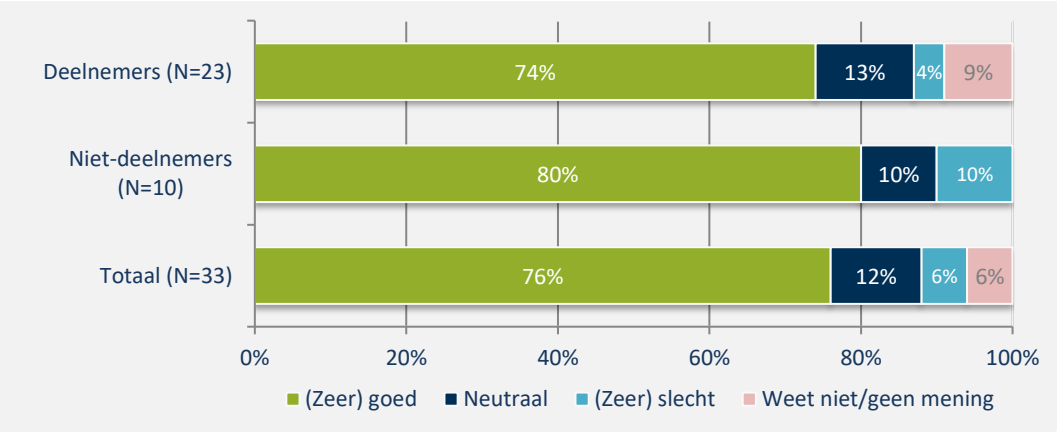

Een klein deel van de respondenten is meer kritisch over de aanmelding en intake. Enkele van hen hebben het intakegesprek meer als een verkooppitch van partijen binnen het PIM-programma ervaren. Daarnaast vindt een enkeling de betreffende adviseurs te onervaren in hun sector. Dit laatste wordt ook bevestigd als gevraagd wordt naar eventuele knelpunten bij de aanmelding en/of het intakegesprek. Het enige knelpunt dat meerdere keren (drie keer) werd aangevoerd had betrekking op het ontbreken van kennis en ervaring van de betreffende PIM-adviseur die het intakegesprek leidde in de tak van sport van de ondernemer, bijvoorbeeld circulaire economie of een specifieke bedrijfstak als de agrarische sector.

In figuur 4.7 is weergegeven in hoeverre de ondernemers bepaalde typen meerwaarde hebben ervaren naar aanleiding van het intakegesprek. Uit onderstaande figuur blijkt dat het intakegesprek vooral van betekenis is geweest om beter inzicht te verkrijgen in de stappen die nog gezet moeten worden om de onderneming investeringsgereed te krijgen, het zicht krijgen op de ondersteuningsmogelijkheden van PIM en het verkrijgen van inhoudelijke feedback op het innovatieve plan. Meer dan driekwart van de respondenten heeft op deze punten een grote of enige meerwaarde van het intakegesprek ervaren.

Figuur 4.7 Meerwaarde intakegesprek voor onderneming respondent, naar type meerwaarde (N=31)[24]

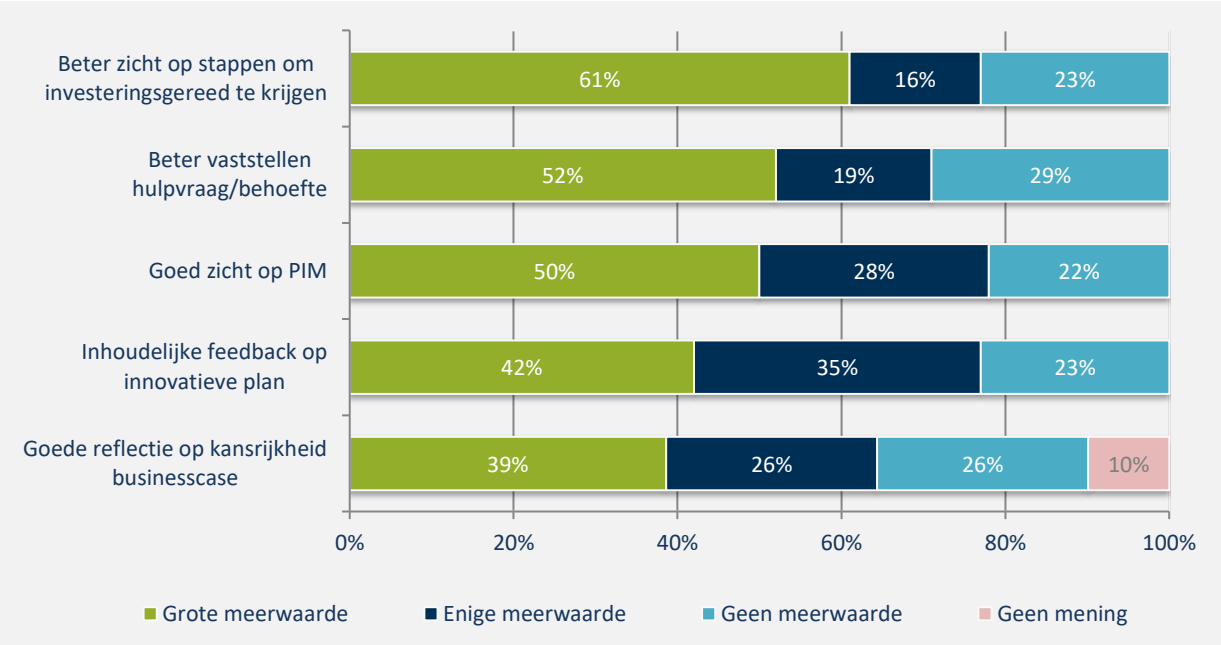

Daarnaast heeft bij een meerderheid van de respondenten het intakegesprek ook een (grote) meerwaarde gehad voor het beter vaststellen van de hulpvraag of ondersteuningsbehoefte en het verkrijgen van inzicht in de kansrijkheid van de businesscase. Overigens merken we op dat er geen verschil is aangaande bovenstaande antwoorden van deelnemers en niet-deelnemers aan de maatwerkondersteuning.

Voor 10 geraadpleegde ondernemers geldt dat zij geen gebruik hebben gemaakt van de maatwerkondersteuning binnen het PIM-programma. We hebben deze niet-deelnemers gevraagd wat hiervan de redenen waren. De volgende redenen zijn meerdere keren naar voren gebracht, namelijk:

- onze plannen moesten eerst verder uitgewerkt worden alvorens voor ondersteuning in aanmerking te komen (3 keer genoemd). Dit argument is ook vanuit het PIM-programmamanagement naar voren gebracht als argument om ondernemers niet toe te laten tot het programma.;
- de eigen bijdrage voor het maatwerkadvies die de ondernemer niet kan of wil betalen (3 keer genoemd);
- ik had geen verdere ondersteuning nodig (2 keer genoemd).

Eén van de geraadpleegde niet-deelnemers is door PIM doorverwezen naar een ander programma of partij. Zes van de tien niet-deelnemers zijn erin geslaagd financiering voor hun onderneming te verkrijgen. Hierbij werden de volgende bronnen voor financiering genoemd: een partij uit hun eigen netwerk, een EU-programma en het Innovatiefonds Noord-Holland.

De respondenten hebben we gevraagd of ze op het gebied van investeringsgereed maken van innovatieplannen en de matching aan financiering nog bepaalde vormen van ondersteuning missen. Dit bleek nauwelijks het geval te zijn: 15% van de respondenten heeft naar eigen zeggen iets gemist. Zij geven aan dat de ondersteuning van PIM eventueel ook nog breder doorgetrokken

[24] Twee respondenten konden deze vraag niet beantwoorden, vandaar dat N=31 (in plaats van N=33).

kan worden, bijvoorbeeld door steun te bieden bij het daadwerkelijk binnenhalen van een subsidie of een koppeling te maken met Europese investeerders.

Ervaringen uitvoerders, provincie en partners

Zoals hiervoor aangegeven, heeft een consortium van drie partijen – KplusV, Innovate Today en ACE – destijds de aanbesteding van het programma gewonnen. Deze partijen vormen tezamen het PIM-programmamanagement. Naast de rol van opdrachtgever ondersteunt de provincie Noord-Holland het PIM-programmamanagement door onder meer aanvullende communicatie over het programma en – net als andere partijen in het innovatie-ecosysteem – het aandragen van kandidaten voor de maatwerkondersteuning (dit laatste blijkt ook uit tabel 4.4, waaruit blijkt dat een tiende van de deelnemers via de provincie op het spoor van PIM was gezet).

Een eerste conclusie over de uitvoering van PIM die uit de verschillende gesprekken afgeleid kan worden is dat PIM in relatief korte tijd veel naamsbekendheid heeft weten te bereiken. Daartoe zijn niet alleen de eigen netwerken van de partijen gebruikt en communicatie-inspanningen ontplooid (bijvoorbeeld via social media, websites en bijeenkomsten[25]), maar is ook gebruik gemaakt van de mogelijkheden die andere partijen binnen het innovatie-ecosysteem bieden. Door op verschillende locaties in de provincie aanwezig te zijn op bijeenkomsten wordt PIM als heel actief en zichtbaar ervaren. De marketing richting andere partijen – om zo een positie in het innovatie-ecosysteem in te nemen – en richting de doelgroep is dan ook effectief geweest. Uit de volgende paragraaf blijkt namelijk dat de deelname aan PIM op schema ligt.

De samenwerking tussen het PIM-programmamanagement en de provincie en de onderlinge communicatie worden door beide partijen als positief en constructief ervaren. Vanuit de provincie wordt opgemerkt dat de uitvoering strak verloopt en dat gericht gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstellingen. Door voor een deel van deze doelstellingen afrekenbare KPI's te hanteren (zie volgende paragraaf) wordt adequaat gestuurd op het leveren van afgesproken prestaties. De periodieke rapportages worden ook als helder en duidelijk aangemerkt. Eventuele worstelingen bij de uitvoering worden goed 'gedeeld' met de opdrachtgever. Het PIM-programma-management ervaart een goede betrokkenheid op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau van de provincie. Dit laatste geldt vanaf het begin voor de betrokken provinciale medewerkers die zich met innovatie in het MKB bezighouden. Het betrekken van de subsidieafdeling van de provincie en de inhoudelijke afdeling op het gebied van duurzaamheid blijkt in de praktijk wel voortdurende aandacht te vergen. Door PIM regelmatig bij medewerkers van deze afdelingen onder de aandacht te brengen groeit de interesse voor PIM, wat zich uit in het steeds meer spontaan aandragen van informatie en/of bedrijfscontacten.

> *"PIM is een belangrijke vindplaats van deelnemers voor ons."* partner van PIM

Over het algemeen verlopen ook de samenwerking en de onderlinge informatie-uitwisseling tussen PIM en de partners goed. Vanuit PIM wordt doorverwezen naar andere partijen als MKB-ondernemingen nog niet klaar zijn om investeringsgereed te worden gemaakt, als specifieke expertise nodig is om investeringsgereed te worden of als bedrijven – nadat ze investeringsgereed zijn gemaakt – concreet een kapitaalbehoefte ingevuld willen hebben. Omgekeerd verwijzen kapitaalverschaffers ook bedrijven door naar PIM als zij nog investeringsgereed gemaakt moeten

[25] Waarbij de organisatie van het Innovatiefestival in Alkmaar spontaan door meerdere gesprekspartners als hoogtepunt is genoemd.

worden. Een belangrijk deel van hen komt vervolgens later met een beter onderbouwd businessplan terug.

Ervaringen met TRL-model

Een onderzoeksvraag heeft betrekking op de ervaringen met het zogenoemde TRL-model. TRL staat voor de 'Technology Readiness Levels (TRL)'. De TRL-indeling is een internationale standaard voor de aanduiding van de ***fasen van innovatie en productontwikkeling***. TRL1 staat daarbij voor technologie aan het begin van de ontwikkeling en TRL9 voor technologie die technisch en commercieel gereed is. Deze indeling wordt ook wel gebruikt om de doelgroep van innovatie-instrumenten nader af te baken. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) hanteert deze indeling bijvoorbeeld bij (een deel van hun) subsidieregelingen. Daarbij zijn de negen TRL-fasen teruggebracht naar een grovere indeling naar vier fasen (zie de legenda onder figuur 4.8). De TRL geeft dus niet de mate van nieuwheid van een product of dienst aan, wel de afstand tot een eventuele marktintroductie.

In het monitoringsysteem van PIM wordt bij deelnemers aan de maatwerkondersteuning op twee momenten de TRL-fase vastgelegd, namelijk op het moment van de start van de deelname en na afloop van de ondersteuning. In het kader van de gehanteerde Funding Canvas methodiek wordt bij thema 'kenmerken van het product of de dienst' informatie verzameld om de TRL te bepalen. In de verantwoording in de richting van de provincie speelt de TRL geen rol. De TRL na afloop van de maatwerkondersteuning kan eventueel een hulpmiddel zijn in de matching naar geschikte financiering (zoals subsidieregelingen).

Van de helft van de deelnemende MKB-bedrijven aan het maatwerkprogramma (150 van de 274, september 2019) is de TRL bij de start van hun deelname vastgelegd. De spreiding over vier fasen van innovatie en productontwikkeling – zoals die ook door RVO wordt gehanteerd bij hun subsidieregelingen – ziet er als volgt uit (zie figuur 4.8).

Figuur 4.8 Spreiding PIM-deelnemers over fase van innovatie en productontwikkeling (N=150)

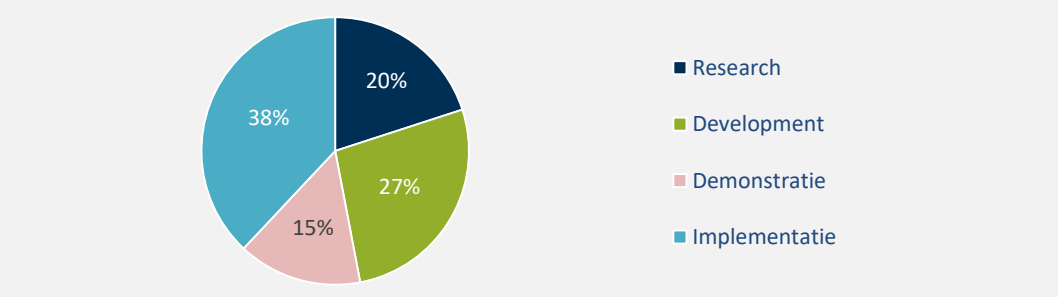

Legenda: Research = TRL1-TRL3
Development = TRL4-TRL6
Demonstratie = TRL7-TRL8
Implementatie = TRL9

Uit bovenstaande figuur blijkt dat bijna twee derde van de vernieuwingsprojecten van de MKB-ondernemingen bij de start van hun deelname aan PIM in de Research & Development- of demonstratiefase zitten. Deze projecten zitten nog (redelijk) ver van marktintroductie af. De overige een derde van de ondernemingen zit in de laatste fase van productontwikkeling, namelijk de implementatiefase.

Hoewel het TRL-model niet bedoeld is om de mate van innovativiteit vast te stellen, is uit de bovenstaande uitkomst wel een indicatie te verkrijgen dat het bij PIM om innovatieve MKB-bedrijven gaat die ondersteund worden. De producten of diensten waarvoor ondersteuning (in de vorm van het investeringsgereed maken en matching met kapitaal) wordt gezocht zijn bij aanvang nog ver van marktintroductie af. Een andere indicatie kan worden verkregen uit de matchingsresultaten, namelijk het beperkte aandeel dat banken innemen in het verstrekt kapitaal. Banken zijn namelijk over het algemeen risicomijdend in de kapitaalverschaffing, waardoor bedrijven voor de innovaties doorgaans moeilijk bancair krediet kunnen krijgen. Bij de matching wordt 90% van het kapitaal uit andere bronnen dan bancair krediet verkregen (zie volgende paragraaf).

4.4 Doelrealisatie PIM

In deze paragraaf staat de doelrealisatie van PIM centraal. De beoordeling hiervan doen we aan de hand van de volgende onderzoeksvragen.

- Voortgang doelrealisatie PIM-taakstellingen
- Bereikte en niet-bereikte ondernemers met PIM
- Doelrealisatie maatwerkondersteuning circulaire economie, energietransitie en duurzame mobiliteit
- Meerwaarde programmaonderdelen voor ondernemers
- Bijdrage PIM aan vergroten transparantie financieringsmarkt en investeringsgereed krijgen
- Bijdrage PIM aan financiering van innovatiever en duurzamer MKB
- Bijdrage PIM aan provinciale doelstellingen duurzaamheid en versterking (innovatief) MKB

In het onderstaande staan we eerst stil bij het bereik van PIM.

Voortgang PIM-taakstellingen

Voor PIM zijn voor de programmaperiode concrete taakstellingen geformuleerd voor de verschillende onderdelen van het programma. Deze taakstellingen dienen aan het eind van het driejarige programma – dus medio 2020 – gerealiseerd te zijn. Bij deze doelstellingen wordt onderscheid gemaakt tussen ***KPI's*** en ***streefwaarden***. In het eerste geval – de KPI's – gaat het om financieel afrekenbare taakstellingen, waarover tussen opdrachtgever en opdrachtnemer afspraken over een malus zijn gemaakt als de betreffende KPI niet behaald wordt. Het gaat hierbij dan om het aantal bedrijven dat deelneemt aan de maatwerkondersteuning, het aantal gefinancierde bedrijven en het aan te trekken kapitaal. [26] In het tweede geval zijn het doelstellingen waarop niet (financieel) wordt afgerekend. Streefwaarden zijn geformuleerd voor het aantal events, het aantal aanmeldingen, het aantal intakegesprekken en het aantal matches.

In tabel IV.2 in Bijlage IV zijn de realisatiecijfers (per kwartaal) voor zowel de KPI's als de streefwaarden weergegeven. Daaruit valt ook de laatste 'tussenstand' per 1 oktober jl. af te leiden. De genoemde aantallen hebben – tenzij anders vermeld – betrekking op het aantal bereikte ondernemers.

Zoomen we in op de ***KPI's*** dan ziet de ontwikkeling van de prestaties van het PIM-programmamanagement er als volgt uit (zie figuur 4.9). Met de horizontale streep op 75% is aangeduid waar de realisatie per 1 oktober – op driekwart van de programmaperiode – zou moeten liggen. Uit figuur 4.9 blijkt dus dat de KPI's goed op schema liggen. Voor het aantal

[26] Deze KPI's zijn in tabel IV.2 in Bijlage IV blauw gearceerd.

deelnemende bedrijven aan de maatwerkondersteuning en het aantal gefinancierde bedrijven geldt namelijk dat op 1 oktober jongstleden rond de 75% van de taakstelling voor deze KPI's was gerealiseerd.

Figuur 4.9 Ontwikkeling realisatie KPI's voor PIM, per kwartaal (cumulatief)

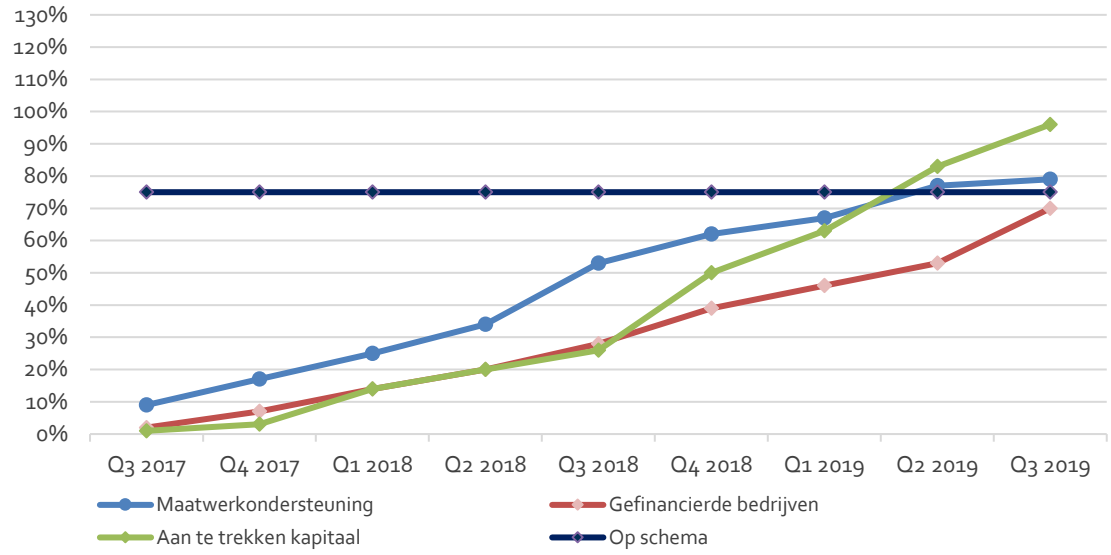

De realisatie van de taakstelling van aan te trekken kapitaal is ver boven verwachting. Op driekwart van de programmaperiode is de beoogde 30 miljoen euro als resultaat van het matchingsprogramma al bijna in zicht. Aangezien op het evaluatiemoment nog lang niet alle deelnemers aan het maatwerkprogramma in de fase van matching aanbeland zijn, mag verwacht worden dat het volume aan gematcht kapitaal nog sterk gaat groeien in de resterende programmaperiode. Dit is een eerste bouwsteen voor de conclusie dat PIM een grote bijdrage levert aan de financiering van het innovatieve MKB in Noord-Holland.

Vanuit PIM zelf wordt geen subsidie of kapitaal verstrekt aan de deelnemende ondernemingen. Het programma vormt, zoals hiervoor aangegeven, een loket naar andere spelers op de kapitaalmarkt (en bijbehorende financieringsbronnen). In het maatwerkprogramma en bij de matching wordt de meest geschikte financieringsvorm of mix ervan uitgedacht en indien mogelijk gerealiseerd. Uit de monitoringgegevens blijkt bij de realisatie van de matching een grote spreiding over ***typen financieringsbronnen***. Ongeveer een derde van het aangetrokken kapitaal blijkt afkomstig van business angels, een vijfde bestaat uit subsidies en een ongeveer vergelijkbaar aandeel uit venture capital. Op afstand volgen private equity, strategische partnerships, bancair kapitaal, crowdfunding en overige financieringsvormen (met elk minder dan 10%).

In figuur 4.10 is de realisatie van de andere doelstellingen – dus de ***streefwaarden*** uit het programmavoorstel – weergegeven. Zoals hiervoor aangegeven wordt op deze streefwaarden niet gestuurd door de provincie en het PIM-programmamanagement.

Figuur 4.10 Ontwikkeling realisatie streefwaarden voor PIM, per kwartaal (cumulatief)

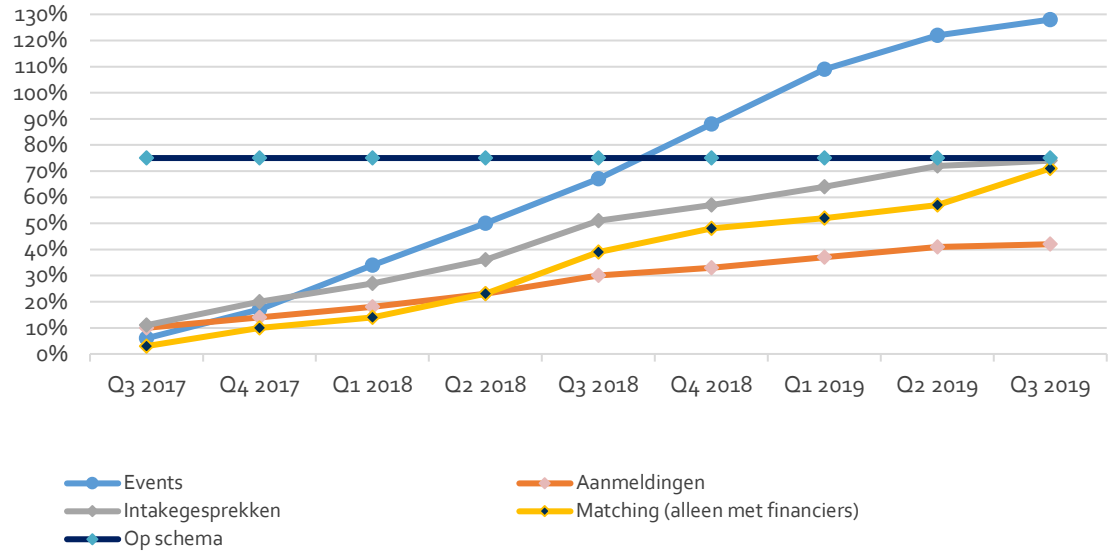

In het geval van het aantal ***events*** gaat het om (eigen) bijeenkomsten en masterclasses. De schaalgrootte en functies van bijeenkomsten en masterclasses verschillen van elkaar. De meer grootschalige voorlichtingsbijeenkomsten hebben vooral als doel om PIM op het netvlies van de doelgroep te krijgen, de masterclasses zijn kleinschaliger en hebben als doel om op interactieve wijze aangereikte kennis toe te passen en ervaringen uit te wisselen. In het oorspronkelijke programmavoorstel zijn voor beide typen bijeenkomsten separate taakstellingen geformuleerd.[27] Uit het bovenstaande blijkt dat – op driekwart van de programmaperiode – het aantal georganiseerde events (bijeenkomsten en masterclasses) inmiddels het streefaantal van 32 ruim is overschreden.

De streefwaarden voor het aantal ***intakegesprekken*** en ***matches*** liggen op het evaluatiemoment op schema. Bij matches merken we op dat vanuit het PIM-programmamanagement alleen op financiële matches wordt gerapporteerd. De niet-financiële matches – dus het koppelen aan businesspartners die mogelijk interesse hebben in het afnemen van het innovatieve product/dienst – zijn dus niet meegenomen in figuur 4.9.

Het aantal ***aanmeldingen*** loopt als enige achter bij de streefwaarde zoals die in het programmavoorstel was opgenomen. Op 1 oktober jl. hadden 635 MKB-ondernemers zich aangemeld bij PIM voor ondersteuning op het gebied van de financiering van innovaties. De realisatie staat op het evaluatiemoment op iets meer dan 40% van de streefwaarde van 1.500 aanmeldingen. Dit moet overigens niet negatief geduid worden. Het is namelijk een indicatie dat in veel grotere mate MKB-bedrijven zich aanmelden die ook daadwerkelijk voor ondersteuning c.q. deelname aan het maatwerkprogramma in aanmerking komen. In het programmavoorstel werd ervan uit gegaan dat 350 van de 1.500 aangemelde bedrijven toegelaten zouden worden tot het maatwerkprogramma (1 op 4,3 aanmeldingen). In de praktijk gaat het om 278 van de 635 aangemelde bedrijven, dus 1 op 2,2. Dit impliceert dat naar verhouding veel minder bedrijven teleurgesteld worden omdat zij geen maatwerkondersteuning vanuit PIM ontvangen.

[27] Namelijk 32 eigen bijeenkomsten en – binnen het werkpakket 'PIM-ondersteuning' – 32 masterclasses. Nadat bleek dat het masterclassprogramma onvoldoende aansloeg bij de doelgroep en vanuit GO!-NH ook groepsgewijze ondersteuning in de vorm van workshops georganiseerd gingen worden, is in onderling overleg tussen opdrachtgever en opdrachtnemer besloten om de streefwaarde voor het aantal events aan te passen naar 32 eigen bijeenkomsten en masterclasses.

Bereik PIM

In de Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019 staat – bij het speerpunt 'Sterk innovatieklimaat' – voor PIM een outputindicator voor het bereik weergegeven, namelijk het aantal ondersteunde en/of opgerichte innovatieve (duurzame) bedrijven.[28] In het geval van PIM heeft het bereik betrekking op het aantal ondernemers dat via deelname aan het maatwerkprogramma ondersteund wordt. Ten tijde van de evaluatie staat de teller voor het bereik op 278 MKB-ondernemingen (zie Bijlage IV, tabel IV.2). Hierbij tekenen we overigens aan dat niet hoeft te betekenen dat niet-deelnemende bedrijven niets aan het contact met PIM hebben gehad. Hiervoor is namelijk aangegeven dat een deel van de geraadpleegde niet-deelnemers meerwaarde ontleend hebben aan het intakegesprek (zie paragraaf 4.3).

Uit tabel IV.2 blijkt dat voor maatwerkondersteuning ook nog een nader onderscheid gemaakt wordt in het bereik van ***typen ondernemers***. Bij de KPI 'maatwerkondersteuning' is namelijk bepaald dat de helft van de deelnemers zou bestaan uit innovatieve duurzame en circulaire MKB-ondernemers (hierna gemakshalve 'duurzame MKB-ondernemers' genoemd[29]) en de andere helft uit overige, innovatieve MKB-ondernemers. Voor beide typen ondernemers geldt dus een taakstelling van 175 deelnemers aan het maatwerkprogramma. Uit tabel IV.2 blijkt dat op 1 oktober jongstleden in totaal 114 duurzame MKB-ondernemers en 164 overige innovatieve MKB-ondernemer aan het PIM-maatwerkprogramma deelgenomen hebben of nog deelnemen. Dit betekent dat de doelrealisatie voor het bereiken van duurzame MKB-ondernemers iets achterloopt (65% terwijl dit 75% had moeten zijn om op schema te liggen). Bij de overige innovatieve MKB-bedrijven ligt PIM juist sterk voor op de planning; 94% van de taakstelling is hierbij inmiddels gerealiseerd.

De verhouding tussen beide typen ondernemers is op dit moment dus ongeveer 40%-60%. Op het bereiken van duurzame MKB-ondernemers – en dus het bewaken van deze verhouding – wordt vanuit het PIM-programmamanagement gericht ingezet en gestuurd. Dit door onder meer in de marketing van het programma en de scouting van potentiële deelnemers, partners te betrekken die actief zijn op het gebied van duurzaamheid en circulaire economie (zoals het GO!-NH programma, het programma Startup in Residence, Het Versnellingshuis Nederland circulair! en het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland). De verwachting is dat deze verhouding in de resterende periode rechtgezet gaat worden, ook omdat er binnenkort geen ruimte meer is om overige innovatieve MKB-ondernemers toe te laten tot het maatwerkprogramma (omdat de 175 deelnemers voor die categorie dan bereikt zal zijn).

Bij het bovenstaande merken we ter verduidelijking nog op dat PIM bij de matching voor duurzame MKB-bedrijven juist beter presteert dan voor overige innovatieve MKB-bedrijven. Hoewel bij de KPI 'aangetrokken kapitaal' geen taakstelling is geformuleerd voor de verhouding tussen beide typen ondernemingen, nemen duurzame MKB-bedrijven circa 53% van het aangetrokken kapitaal (bijna 15,5 miljoen euro) voor hun rekening tegenover 47% voor de overige innovatieve MKB-bedrijven (de resterende rum 13,5 miljoen euro).

Net als hiervoor bij GO!-NH hebben we de PIM-deelnemers toegedeeld naar de zeven Noord-

---

[28] Dezelfde indicator geldt ook voor GO!-NH. Zie pagina 24 van de *Uitvoeringsagenda Economie 2016-2019*.

[29] De aanduiding 'duurzame MKB-ondernemers' geldt voor duurzaamheid binnen de drie thema's duurzame mobiliteit, circulaire economie en energietransitie. Duurzame bedrijven op andere thema's worden hier niet onder geschaard, deze bedrijven vallen onder de categorie 'overige MKB-ondernemingen'.

Hollandse ***regio's*** zoals die zijn afgebakend in het Strategisch Beleidskader Economie. Uit tabel 4.6 blijkt dat de regio Groot-Amsterdam iets onderverdeeld is in de deelname aan PIM, terwijl de regio Zuid-Kennemerland naar verhouding juist veel deelnemers aan PIM kent. Dit patroon troffen we hiervoor ook al bij GO!-NH aan (zie paragraaf 3.4).

Tabel 4.6 Regionale spreiding deelnemers aan maatwerkondersteuning PIM

Regio	T/m Q3 2019	Verdeling	Verdeling BRP 2014
Kop van Noord-Holland en West-Friesland	18	7%	7%
Regio Alkmaar (Noord-Kennemerland)	20	7%	5%
Regio IJmond	6	3%	5%
Regio Zaanstad	8	3%	4%
Regio Zuid-Kennemerland	53	19%	5%
Regio Groot-Amsterdam (incl. Amstelland-Meerlanden en Waterland)	168	60%	67%
Regio Gooi en Vechtstreek	5	2%	7%
Totaal	**278**	**100%**	**100%**

Het PIM-programma is zowel voor ***startups*** als voor ***gevestigde MKB-bedrijven*** bedoeld. Voor de verhouding van beide typen ondernemers binnen de deelnemerspopulatie van PIM is – in tegenstelling tot duurzame respectievelijk overige innovatieve MKB-ondernemers (zie hiervoor) – geen taakstelling geformuleerd. Van sturing op deze verhouding is dan ook geen sprake. Uit aangereikte informatie vanuit het PIM-programmamanagement blijkt dat de meeste bedrijven die aan het maatwerkprogramma deelnemen uit ***startups*** bestaan. In september jongstleden bestond 65% van de deelnemers uit startups, terwijl de overige 35% gevestigde MKB-bedrijven zijn (N=274). Een mogelijke verklaring voor het feit dat startups meer bereikt worden dan gevestigde bedrijven kan zijn dat bij de eerste categorie de ondersteuningsbehoefte op het gebied van financiering van innovaties (en hun bedrijf) wellicht groter is dan die van gevestigde bedrijven en dat de eerste categorie mogelijk eerder op zoek gaat naar externe ondersteuning bij dit type vraagstukken. In één van de gesprekken met partners is naar voren gebracht dat naar de toekomst toe voor PIM nog wel 'winst' te behalen valt in het bereiken van gevestigde MKB-bedrijven. Dit door nog meer dan nu het geval is netwerken van deze bedrijven (banken, accountants en andere typen externe dienstverleners) aan te boren.

Aan de hand van de monitoringgegevens zoals die door de uitvoerders van PIM bijgehouden worden, is de spreiding van deelnemers over ***sectoren*** in kaart gebracht. Daaruit blijkt een grote variatie van sectoren waarin de deelnemende MKB-bedrijven actief zijn. De volgende sectoren kwamen vaker dan 10 keer voor binnen deelnemers aan het maatwerkprogramma (tussen haakjes staat het aantal vertegenwoordigers binnen de deelnemerspopulatie weergegeven):

- ICT en nieuwe media (40);
- agro (inclusief biobased) (31);
- industrie en technologie (27);
- groot- en detailhandel (24);
- creatieve industrie (22);
- gezondheid (18);
- persoonlijke diensten (18);

- energie (17);
- High Tech System & Materials (15);
- recreatie en toerisme (12);
- bouw (10);
- logistiek (10).

De bovenstaande spreiding duiden er niet op dat bepaalde sectoren of bedrijfstakken nog niet bereikt worden met de PIM-ondersteuning.

Belang ondersteuning

Net als bij GO!-NH hebben we ook bij PIM in de interviews met de deelnemers zicht proberen te krijgen op de effecten van de ondersteuning, namelijk de deelname aan de maatwerk-ondersteuning en de resultaten van de matching. Hier past de nuancering dat PIM nog niet heel lang loopt en dat van volledig uitgekristalliseerde effecten nog geen sprake kan zijn. Zo is bij een deel van de geraadpleegde deelnemers de maatwerkondersteuning nog gaande. Zij kunnen per definitie nog niets van de matching hebben ervaren, omdat zij deze fase nog niet bereikt hebben. Van de 23 geraadpleegde deelnemers waren er 10 op het moment van de evaluatie zover dat er sprake is (geweest) van matchingdiensten vanuit PIM. De navolgende uitkomsten moeten dan ook met de nodige voorzichtigheid worden betracht: deze bevindingen vormen namelijk geen eindbeeld van de effectiviteit van PIM.

Aan de deelnemers van PIM hebben we de vraag voorgelegd hoe belangrijk de maatwerk-ondersteuning en – indien daarvan al sprake was – de matching met financiers is geweest voor het bedrijf. Voor vier van de tien geraadpleegde PIM-deelnemers die inmiddels in de matchingsfase aanbeland waren, was het matchingsproces nog gaande. Voor hen kwam de vraag om het belang van de matching te duiden, te vroeg. Bij de overige zes PIM-deelnemers was op het evaluatiemoment al wel resultaat geboekt bij de matching. Dit kan zowel betrekking hebben op financiële matching als niet-financiële matching (zie verderop).

Figuur 4.11 Ervaren belang maatwerkondersteuning en matching, volgens deelnemers

In paragraaf 4.2 blijkt al dat de maatwerkondersteuning en de matchingdiensten vanuit PIM goed gewaardeerd werden. Uit de bovenstaande figuur valt af te leiden dat beide vormen van PIM-ondersteuning voor een groot deel van de ondernemers ook als (zeer) belangrijk aangemerkt wordt. Deelnemers aan de maatwerk-ondersteuning kwalificeren dit als (zeer) belangrijk en zien de verkregen ondersteuning als een belangrijke stap om verder te komen naar de volgende fase van het bedrijf. Dit doordat

> *"De blik van buiten was essentieel om de beren op de weg te zien én te benoemen, en dus heel belangrijk voor onze startup."* deelnemer PIM

het businessplan beter uitgewerkt en onderbouwd is en beter zicht is verkregen op de kapitaalbehoefte van het bedrijf (zie ook figuur 4.12).

Het grote belang van de matching is dat PIM ertoe bijgedragen heeft dat kapitaal is aangetrokken en/of contacten zijn gelegd met businesspartners die belangrijk zijn voor de toekomstige afzet/groei van de onderneming (dus de niet-financiële matching).

De ondernemers die neutraal oordelen over het belang van de maatwerkondersteuning geven aan dat het verkrijgen van financiering niet uitsluitend op het conto van PIM te schrijven is, maar dat ook anderen daarbij een rol hebben gespeeld, of dat het nog niet gelukt is om financiering aan te trekken. Zij waarderen wel de feedback en de begeleiding die ze hebben ontvangen hieromtrent.

Voor twee op de tien PIM-deelnemers had de deelname aan de maatwerkondersteuning (tot dusver) niet geleid tot financiering, omdat zij nog niet in die fase van PIM-ondersteuning zijn beland (zie hierboven). Op het moment van de evaluatie was de maatwerkondersteuning dan ook nog niet essentieel of belangrijk voor hun bedrijf.

Effecten ondersteuning

In de uitvoeringsagenda is wat betreft de effectiviteit van PIM een tweetal outcome-indicatoren benoemd, namelijk een betere toegang tot bestaande financieringsbronnen voor het MKB en vergroting van de transparantie en investment readiness. Net als hiervoor bij GO!-NH hebben we ook bij de deelnemers aan PIM meer zicht gekregen op de effectiviteit door hen een aantal stellingen voor te leggen. Deze stellingen sluiten aan bij de doelstelling en beoogde werking van de PIM-ondersteuning (en dus bij bovenstaande outcome-indicatoren). De uitkomsten hiervan zijn in figuur 4.12 weergegeven. De antwoordcategorie 'weet niet' is in deze figuur buiten beschouwing gelaten.

Figuur 4.12 Effecten PIM-ondersteuning, volgens geraadpleegde deelnemers[30]

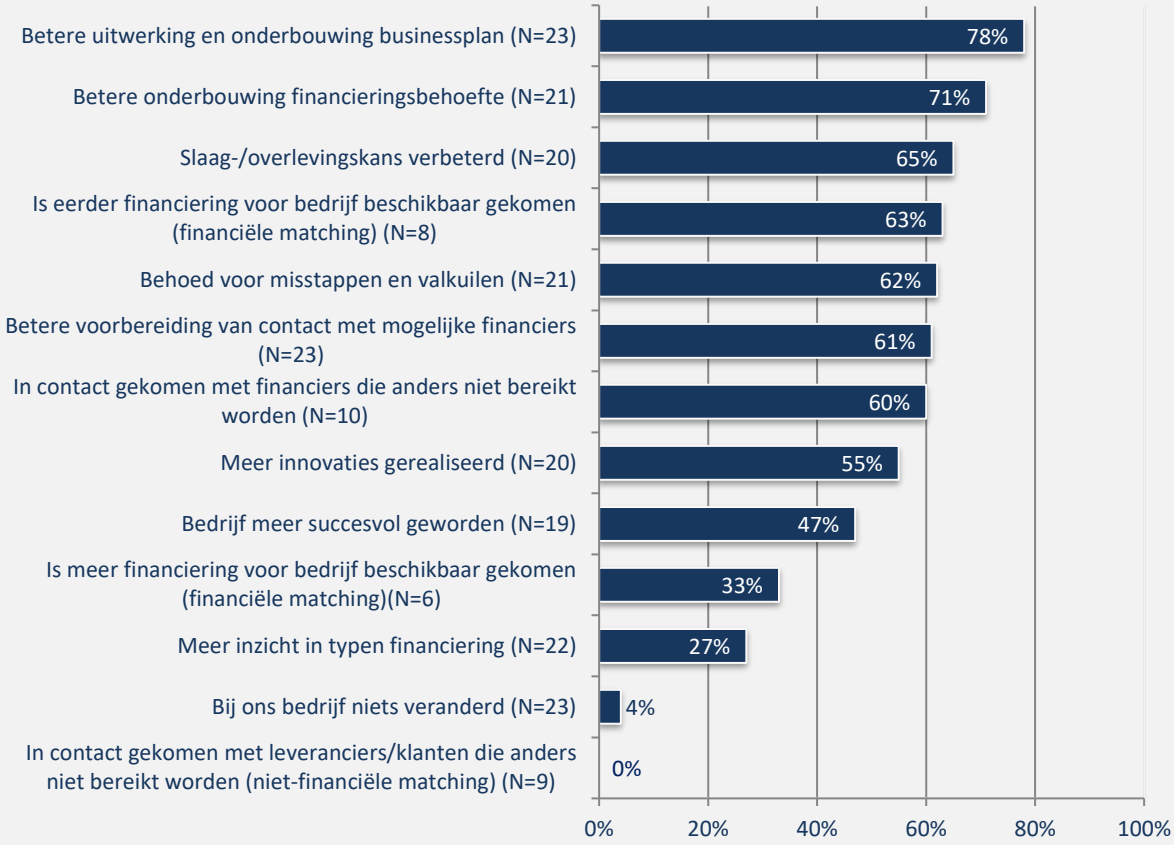

Een eerste constatering is dat – net als bij GO!-NH – ook voor PIM geldt dat bij nagenoeg alle deelnemers één of meerdere effecten van de verkregen ondersteuning is ervaren. Slechts één deelnemer heeft namelijk aangegeven dat er bij hun bedrijf niets veranderd is als gevolg van de ondersteuning vanuit PIM. Door de overige ondernemers zijn dus één of meerdere effecten van PIM ervaren.

Dat PIM effectief is voor het investeringsgereed maken van innovatieplannen/de onderneming, blijkt uit het feit dat 78% van de geraadpleegde PIM-deelnemers een betere uitwerking van hun businessplan en 71% van de deelnemers (ook) een betere onderbouwing van de financieringsbehoefte heeft ervaren. Zij zijn hierdoor een stap verder gekomen in de ontwikkeling van hun onderneming. In het verlengde hiervan geeft een ruime meerderheid van de respondenten ook aan hierdoor de slaag- of overlevingskans vergroot is, dat zij behoed zijn voor misstappen en valkuilen en/of dat zij (hierdoor) beter voorbereid zijn op het contact met mogelijke financiers (telkens door zes op de tien respondenten genoemd).

Dat de matchingsactiviteiten van PIM effectief zijn, blijkt hiervoor als naar de doelrealisatie op de indicator 'aangetrokken kapitaal' wordt gekeken. De bijdrage van PIM aan een effectieve matching blijkt ook doordat de betreffende ondernemers[31] ervaren hebben dat zij door de

[30] De effecten over contacten met financiers, financiële matching en niet-financiële matching zijn uitsluitend voorgelegd aan de respondenten die op het moment van de evaluatie in de matchingsfase aanbeland waren. Vandaar dat het aantal waarnemingen voor deze typen effecten aangepast is.

[31] Deze effecten zijn uiteraard alleen voorgelegd aan de respondenten waar ook daadwerkelijk matchingsactiviteiten hebben plaatsgevonden.

ondersteuning vanuit PIM eerder financiering krijgen en in contact komen met financiers die anders buiten hun bereik liggen. Beide effecten werden door zes op de tien deelnemers aan het matchingsprogramma ervaren. PIM heeft in deze gevallen dus daadwerkelijk tot een betere toegang tot financiers geleid. Twee deelnemers hadden naar eigen zeggen door PIM meer financiering gekregen.

Meer zicht op verschillende typen financieringsmogelijkheden werd door 27% van de geraadpleegde deelnemers als effect ervaren. Op dit punt van het realiseren van meer transparantie op de financieringsmarkt draagt PIM wel degelijk bij, maar dit effect doet zich minder sterk voor dan de andere effecten. Hiervoor is opgemerkt dat het bevorderen van deze transparantie één van de doelstellingen van de loketfunctie van PIM is. In paragraaf 4.2 zagen we al dat maar een relatief klein deel van de respondenten met deze functie wordt bereikt.

Op grond van bovenstaande evaluatie-uitkomsten stellen we vast dat het PIM-programma effectief is en dus – op elk van de genoemde outputindicatoren – positieve effecten teweegbrengt bij de deelnemende bedrijven. Het effect op de toegankelijkheid van kapitaal voor het innovatieve MKB en de matching – die voortvloeien uit de een op een dienstverlening vanuit het maatwerk- respectievelijk het matchingsprogramma – komt nadrukkelijker naar voren dan het meer algemene effect van het realiseren van meer transparantie op financieringsvormen.

Overige doelrealisatie

Dat PIM bijdraagt aan de provinciale doelstelling van versterking van het (innovatief) MKB kan uit voorgaande uitkomsten zonder twijfel geconcludeerd worden. Plaatsen we het instrument in het kader van het provinciale duurzaamheidsbeleid, dan moet de vraag beantwoord worden of de ondersteuning aan de ondernemers ook leidt tot de duurzaamheidseffecten. In paragraaf 2.2 is nader toegelicht om welke typen effecten het daarbij dient te gaan.

Over het al dan niet manifesteren van de duurzaamheidseffecten worden geen gegevens opgevraagd en bijgehouden bij de deelnemende MKB-bedrijven. Op indirecte wijze kan wel aangenomen worden dat er (in de toekomst) wel degelijke duurzaamheidseffecten op kunnen treden. Uit het voorgaande blijkt namelijk dat gestuurd wordt op de ondersteuning van duurzame MKB-bedrijven en dat hierbij ook resultaat wordt geboekt. Op het moment van de evaluatie is het PIM-programmamanagement erin geslaagd om 114 duurzame MKB-ondernemers op de drie thema's te werven voor de maatwerkondersteuning. Deze duurzame ondernemers zijn getalsmatig in de minderheid, maar nemen wel meer dan de helft van het aangetrokken kapitaal voor hun rekening (zie hiervoor). Uit het voorgaande blijkt dat PIM ook bijdraagt aan een grotere slaagkans van ondersteunde onderneming en aan meer innovaties (zie figuur 4.12). Dit geldt ook voor duurzame bedrijven die met hun bedrijfsactiviteiten bijdragen aan één of meerdere doelstellingen op dit gebied.

5. Samenhang innovatie-instrumentarium

5.1 Inleiding

Uit hoofdstuk 1 valt op te maken dat GO!-NH en PIM in samenhang met andere provinciale innovatie-instrumenten voor het Noord-Hollandse MKB moeten worden beschouwd. Zij vormen namelijk samen met de MIT-regeling, het Innovatiefonds Noord-Holland en het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland een samenhangend geheel: het programma Duurzame MKB-innovaties. In dit hoofdstuk geven we weer in hoeverre deze samenhang ook tot uitdrukking komt in samenwerking en onderlinge interacties.

5.2 Uitkomsten integraliteit

Om tot een oordeel te komen over de werking van de bovenstaande innovatie-instrumenten binnen het geheel van het programma Duurzame MKB-innovaties staan we in deze paragraaf stil bij de volgende onderzoeksvragen:

- Samenwerking en afstemming met andere (provinciale) innovatie-instrumenten
- Doorstroom vanuit GO!-NH naar PIM
- Doorstroom van GO!-NH en PIM naar andere (provinciale) innovatie-instrumenten

Samenhang

Om tot een adequate beantwoording van bovenstaande onderzoeksvragen te komen, lichten we eerst de beoogde samenhang tussen de genoemde innovatie-instrumenten toe. Dit doen we aan de hand van figuur 5.1. In dit schema zijn de instrumenten langs de fasen van de innovatiecyclus gelegd. Bovendien is daarbij aangegeven in hoeverre de instrumenten duurzame MKB-ondernemers en/of overige innovatieve MKB-ondernemers als doelgroep hebben.

Figuur 5.1 Samenhang innovatie-instrumenten binnen programma Duurzame MKB-innovaties

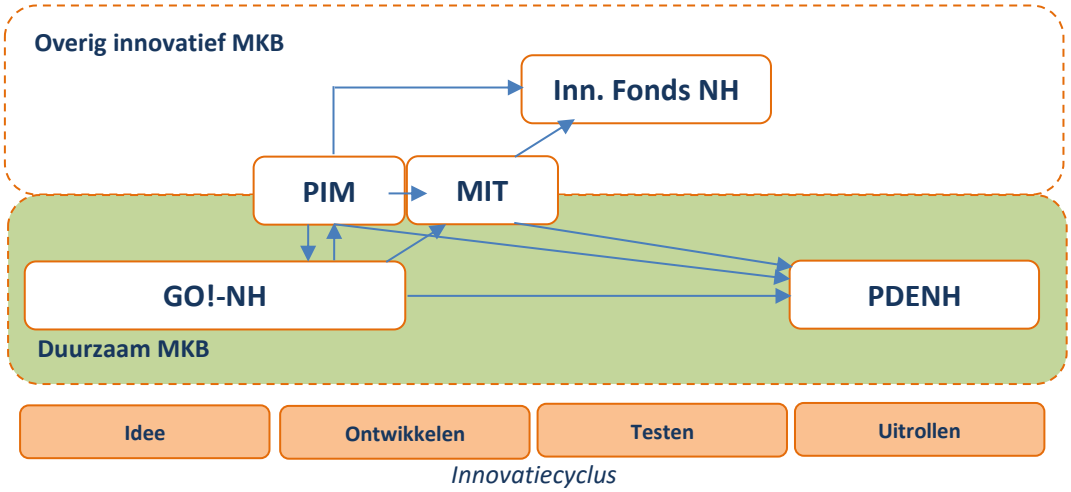

Legenda: *Offerteaanvraag evaluatie investeringsgereedprogramma PIM en versnellingsprogramma GO!-NH*, juli 2019 (bewerkt)

Het doel en de werking van de vroege fase instrumenten GO!-NH en PIM zijn hiervoor al voldoende toegelicht. De ***MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)*** is een landelijke subsidieregeling waarvan de uitvoering gedecentraliseerd is naar de regio. Vanuit deze regeling wordt subsidie verstrekt om in topsectoren innovaties in het MKB te stimuleren. Bij deze

topsectoren gaat het om water, agri & food, tuinbouw en uitgangsmaterialen, energie, biobased, creatieve industrie en logistiek. Het kan daarbij zowel om duurzame MKB-innovaties als algemene MKB-innovaties gaan. Het ***Innovatiefonds Noord-Holland*** bevindt zich verderop in de innovatiecyclus, namelijk in de fase waarin het ontwikkelde product uitgewerkt wordt tot een mogelijk te vermarkten product. Vanuit dit zogenoemde Proof of Concept fonds worden aan startups en MKB-bedrijven converteerbare leningen verstrekt van minimaal 50.000 tot maximaal 300.000 euro.[32] Het ***Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland*** stimuleert duurzame ondernemersinitiatieven. Dit fonds zit aan het eind van de innovatiecyclus. Het fonds verstrekt eigen en vreemd vermogen in de vorm van seed capital, projectfinanciering, aanloopkapitaal en expansiekapitaal. Dit kan zowel in de vorm van aandelenparticipatie als leningen. De minimumomvang van de deelneming/lening bedraagt 250.000 euro, het maximum is 7 miljoen euro. Het fondsbeheer is in handen van KplusV en StartGreen Capital.[33]

Samenwerking en interactie GO! NH en PIM

Hiervoor is al opgemerkt dat PIM op verschillende manieren betrokken is bij de uitvoering van GO!-NH. Zo heeft een vertegenwoordiger van PIM zitting in de commissie die de voorselectie van kandidaten voor de selectiedagen doet. Verder geeft PIM presentaties over haar rol en typen dienstverlening tijdens de selectiedagen en tijdens de workshops die in het kader van het GO!-NH programma georganiseerd worden. Ook tijdens de afsluitende Demo Day zijn vertegenwoordigers van PIM aanwezig. De samenwerking die op deze manier tot stand is gebracht wordt vanuit beide programma's als prettig en waardevol aangemerkt.

De achterliggende gedachte van de aanwezigheid van PIM in de verschillende fasen van het GO!-NH programma is dat ideeën voor innovaties die via GO!-NH versneld worden, vervolgens bij PIM terecht kunnen om daar verder ondersteund te worden bij het investeringsgereed maken en daarna eventueel de matching met kapitaalverschaffers. Uit opgave vanuit PIM blijkt dat op 1 oktober jongstleden twee deelnemers aan de maatwerkondersteuning doorgestroomd waren uit het GO!-NH programma. Het ging daarbij om gevestigde MKB-bedrijven die deelgenomen hadden aan een versnellingsprogramma voor duurzame mobiliteit. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat bij een deel van de GO!-NH deelnemers behoefte bestaat aan meer ondersteuning na afloop van hun deelname. Hier liggen kansen om de samenhang tussen beide initiatieven verder te versterken. We komen hier bij de aanbevelingen op terug (zie paragraaf 6.6).

In omgekeerde richting is er ook sprake van interactie tussen PIM en GO!-NH. Uit tabel 3.1 blijkt dat 20% van de geraadpleegde ondernemers voor het eerst van GO!-NH hoorden via een ander innovatie-instrument van de provincie, waaronder ook PIM. Vanuit het PIM-programma-management is aangegeven dat zij ondernemers die zich melden maar waarvan het idee nog niet rijp is voor het investeringsgereed maken actief doorverwijzen naar andere programma's en initiatieven. Sinds de start van PIM zijn circa 30 leads naar GO!-NH overgedragen.

Doorstroom naar andere innovatie-instrumenten

Zowel GO!-NH als PIM hebben netwerken van partners opgebouwd, waarvan ook de genoemde fondsen onderdeel uitmaken. PIM onderhoudt daarnaast ook contacten met de uitvoerders van de MIT-regeling. Van PIM zijn gegevens bekend over de mate waarin deze contacten ook geresulteerd hebben in geslaagde matches met de andere innovatie-instrumenten. Het gaat

[32] Bron: interview met en website van Innovatiefonds Noord-Holland.
[33] Bron: website PDENH.

hierbij in totaal om acht succesvolle matches, namelijk:

- drie bedrijven zijn door doorverwezen naar c.q. in contact gebracht met de MIT-regeling. Dit leverde in totaal 73.000 euro aan MIT-subsidie op;
- eveneens drie bedrijven hebben via PIM met succes een beroep gedaan op het Innovatiefonds Noord-Holland. Met de verstrekte leningen uit dit fonds was een bedrag van 900.000 euro gemoeid;
- ten slotte zijn twee MKB-bedrijven via PIM doorverwezen naar het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland. Vanuit dit fonds is 1,75 miljoen euro verstrekt voor het op de markt brengen van de innovaties.

Het bovenstaande betekent dat op 1 oktober jongstleden ruim 2,7 miljoen euro aan kapitaal vanuit de andere innovatie-instrumenten is verstrekt aan PIM-deelnemers. Dit staat gelijk aan bijna 10% van het op dat moment aangetrokken kapitaal, als direct resultaat van de dienstverlening op het gebied van matching vanuit PIM. Ook vanuit GO!-NH wordt doorverwezen naar MIT en andere innovatie-instrumenten.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit afsluitende hoofdstuk trekken we op grond van de voorgaande bevindingen de conclusies. Daarbij trekken we conclusies over:

- De inhoud en opzet van beide instrumenten
- De uitvoering van het instrument
- De voortgang van de doelrealisatie
- De samenwerking en afstemming met andere provinciale innovatie-instrumenten
- De doorstroom van GO!-NH en PIM naar deze andere instrumenten

De laatste twee aspecten (onderzoeksvragen) komen in de afsluitende paragraaf aan bod.

Bovendien presenteren we een aantal bouwstenen voor de toekomst in de vorm van concrete aanbevelingen.

6.2 Samenvattende conclusies GO!-NH

Conclusies inhoud en opzet GO!-NH

Op grond van de uitkomsten die met de evaluatie zijn verkregen, concluderen we dat GO!-NH qua inhoud en opzet een sterk en aantrekkelijk programma is dat in een behoefte van de doelgroep voorziet. Zowel de doelgroep als de betrokken partners hebben veel waardering voor de wijze waarop dit programma ingevuld is. Bijna negen op de tien respondenten van de doelgroep is positief over de inhoud en werkwijze. Het programma wordt als leerzaam en inspirerend beschouwd. Ook de professionele begeleiding werd als sterk punt aangemerkt, net als het netwerk van experts en andere ondernemers dat door deelname voor hen beschikbaar komt. De ondersteuning vanuit het programma wordt met een gemiddeld rapportcijfer van een 8 gewaardeerd. Hoewel het alumni-programma op zichzelf door vier op de vijf deelnemers positief gewaardeerd wordt, lopen de meningen over de nazorg na afloop van het programma uiteen. Een deel van de geraadpleegde ondernemers had een meer actieve en ondersteunende rol van de provincie verwacht om de ontwikkelde innovatie verder naar de markt te brengen en te financieren.

Zoomen we in op de ervaringen met de verschillende onderdelen van GO!-NH dan blijkt hier veel waardering onder de doelgroep te bestaan. De inschrijving voor GO!-NH verloopt doorgaans zonder problemen. Een deel van de ondernemers is wel van mening dat via het inschrijfformulier veel gegevens aangereikt moeten worden. De selectiedagen worden door zowel deelnemers als niet-deelnemers goed gewaardeerd. Alle deelaspecten van de selectiedagen – de begeleiding door coaches, de pitchtraining, de finaledag, de methodes tijdens de bootcamp en de duur/planning – worden goed gewaardeerd (met gemiddelde rapportcijfers van 7,7 tot 8,2).

Ondernemers die geselecteerd zijn voor deelname aan het versnellingsprogramma hebben veel waardering voor de bootcamp en de workshops. Deze worden als interessant, leerzaam en waardevol ervaren. Het overgrote deel van de respondenten is ook positief over de experts en coaches die tijdens en na afloop van de bootcamp ingezet worden. Voor twee op de tien respondenten geldt dat zij neutraal over de meerwaarde van deze experts/coaches zijn, terwijl bij

één op de tien deelnemers deze experts/coaches niet aan de verwachtingen voldaan hebben. Hoewel een ruime meerderheid positief over de Demo Day is, hebben relatief veel respondenten verbetersuggesties voor dit afsluitende evenement gemaakt. Deze verbeteringen liggen dan vooral in de duur van het programma en het meer betrekken van stakeholders die van belang zijn voor het verder brengen van het idee naar de markt. De eerste ervaringen met de stimuleringsbijdrage duiden niet op een grote meerwaarde van deze vorm van ondersteuning. Hiervoor is de bijdrage te laag.

Conclusies uitvoering GO!-NH

De geraadpleegde ondernemers blijken vooral via een actieve benadering vanuit Innomics, andere ondernemers, andere provinciale instrumenten en partnerorganisaties op het spoor te zijn gekomen van GO!-NH. Om nadere informatie over het programma te verkrijgen, is vooral gebruik gemaakt van de website van het programma en van contact met het programmamanagement en in iets mindere mate de introductiebijeenkomsten. Deze informatievoorziening werd door maar liefst 84% van de respondenten als (zeer) goed ervaren. Door enkele respondenten wordt wel meer informatie over het gevraagde tijdsbeslag van deelname aan het programma verwacht. Bij hen is het verwachtingsmanagement op dit punt niet helemaal geslaagd.

De uitvoering van GO!-NH verloopt in grote lijnen volgens plan. In het geval van GO!-NH is sprake van een 'lerend programma' waarbij tussentijds zaken bijgesteld worden in de uitvoering als deze verbetering behoeven. Hiervoor is nauw contact met de provincie als opdrachtgever. De werving van potentiële deelnemers aan de accelerators blijkt wel een tijdsintensieve aangelegenheid. Daarbij worden niet alleen eigen netwerken van de uitvoerder en de provincie benut, maar ook die van partners. Rondom het programma is een netwerk van partners opgebouwd die bijdraagt aan meer uitwisseling van kennis en expertise en samenwerking binnen het innovatie-ecosysteem. Er zijn weliswaar contacten met andere versnellingsprogramma's, maar ook kansen om de inhoudelijke samenwerking en onderlinge doorverwijzing van potentiële deelnemers te versterken.

Naast Innomics als uitvoerder is ook de provincie zelf intensief bij de uitvoering van het programma betrokken. Deze betrokkenheid bij de uitvoering is voor de provincie van grote waarde. Hierdoor komt zij in contact met een segment van het bedrijfsleven waarmee van nature niet veel contact is. De betrokkenheid van de provincie wordt door alle betrokkenen (zowel ondernemers als partners) erg gewaardeerd. Zowel door de partners als geraadpleegde ondernemers wordt wel ervaren dat de provincie tot dusver geen actieve betrokkenheid heeft bij de nazorg na afloop van het programma. Bij het ondersteunen van de implementatie van de ontwikkelde innovaties kan zij namelijk ook een wezenlijke rol vervullen.

Conclusies doelrealisatie GO-NH!

Binnen GO!-NH zijn zowel vier reguliere versnellingsprogramma's als een aantal aanvullende, reguliere challenges van andere partijen – zoals Techport en enkele gemeenten – georganiseerd. Na de werving en voorselectie zijn ruim 100 bedrijven uitgenodigd voor de selectiedagen. Hiervan hebben 83 bedrijven ook daadwerkelijk geparticipeerd in deze selectiedagen. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in de deelname van 53 (teams van) bedrijven, namelijk 40 aan de reguliere versnellingsprogramma's en 13 aan de aanvullende challenges. Tot dusver heeft slechts één bedrijf haar deelname voortijdig gestaakt. Hoewel het programma open staat voor zowel startups als gevestigde (MKB-)bedrijven worden met GO!-NH vooral de startups bereikt. Verder is de regio

Amsterdam getalsmatig het meest vertegenwoordigd in de deelname, maar relatief ondervertegenwoordigd. De regio Zuid-Kennemerland telt juist relatief veel deelnemers.

Uit de evaluatie blijkt dat het GO!-NH programma doet wat het beoogt te doen, namelijk de ontwikkeling van innovatieve producten en diensten versnellen. Vier op de vijf deelnemers heeft dit namelijk ervaren. Voor hen is de deelname aan het GO!-NH programma (zeer) belangrijk geweest. De versnelling wordt gerealiseerd door verschillende typen ondersteuning vanuit het programma, namelijk toegang tot relevante expertise, contact met partijen die anders niet bereikt worden, versterking van het businessplan, betere aansluiting bij wensen van marktpartijen en meer samenwerking. Zeven op de tien deelnemers is van mening dat GO!-NH positief uitpakt op het succes en de slaagkans van de onderneming.

6.3 Aanbevelingen GO!-NH

Op grond van de voorgaande uitkomsten reiken we enkele bouwstenen voor de toekomstige invulling van GO!-NH aan. Onderstaande onderzoeksvragen zijn vooraf aan de evaluatie hieromtrent geformuleerd en de gepresenteerde bouwstenen grijpen, waar passend, hierop terug.

- Aansluiting bij actuele provinciale beleidscontext
- Kansen betere aansluiting GO!-NH op behoeften doelgroep
- Mogelijkheden (verdere) verbetering uitvoering en opzet van GO!-NH
- Versterking nazorg van deelnemers aan GO!-NH
- Mogelijkheden verbetering voorlichting en communicatie over GO!-NH
- Mogelijkheden versterken doeltreffendheid van GO!-NH
- Mogelijkheden verbetering samenwerking met partners/launching customers en rol provincie daarbij
- Lessen uit ervaringen andere instrumenten

Hieronder presenteren we deze bouwstenen in de vorm van concrete aanbevelingen. Daarbij formuleren we telkens eerst de aanbeveling en daaronder de onderbouwing om tot deze aanbeveling te komen. De eerste twee aanbevelingen vormen de kern van de bouwstenen voor de toekomst, terwijl de overige drie aanbevelingen betrekking hebben op het (nog verder) optimaliseren van het programma.

1. Houd de opzet en invulling van GO!-NH in stand.

Toelichting

Bij de deelnemers bestaat veel waardering voor de invulling van het programma. Zij ervaren de stappen als nuttig en effectief. Uit de evaluatie komt naar voren dat het instrument effectief is in die zin dat duurzame innovaties daadwerkelijk versneld worden door deelname aan het programma. Voor zowel het thema duurzame mobiliteit als circulaire economie is GO!-NH erin geslaagd om voldoende interesse vanuit het bedrijfsleven op te wekken en het beoogde aantal deelnemers te realiseren. Ook in het huidige beleid van de provincie Noord-Holland is aandacht voor verdere verduurzaming van de economie (zie het coalitieakkoord). Binnen deze nieuwe beleidscontext past dan ook een programma als GO!-NH. Mogelijk dat in de toekomst andere thema's centraal zouden kunnen staan in de challenges. Vanuit de evaluatie kan geen argument gevonden worden om in de toekomstige opzet en invulling van het programma wezenlijke veranderingen door te voeren.

2. *Pak als provincie een actieve rol op in de nazorg aan GO!-NH deelnemers.*

Toelichting

De opbouw en invulling van het huidige GO!-NH programma is onderbouwd en volgt een logisch patroon. Voor de invulling van het versnellingsprogramma zelf bestaat veel waardering van de doelgroep. De belangrijkste omissie zit in de 'post GO!-NH' fase, namelijk de nazorg na afloop van deelname aan het versnellingsprogramma. Het alumni-programma voldoet momenteel (nog) niet aan de behoefte van de oud-deelnemers. Hier constateren we een ondersteuningsbehoefte van de doelgroep die op dit moment nog onvoldoende aandacht krijgt, namelijk verdere ondersteuning om de fase naar marktintroductie van de ontwikkelde innovatie – dus de volgende fasen van de innovatiecyclus – te overbruggen. Door hier meer aandacht aan te besteden kan de effectiviteit van het GO!-NH programma verder worden vergroot. Versnelling in de vroege fasen van de innovatiecyclus wordt door GO!-NH al bereikt, in versnelling in de latere fasen van deze cyclus kan winst worden geboekt.

Zowel deelnemers als partners verwachten in de nazorg een actievere rol van de provincie dan tot dusver is vervuld. Deze provinciale rol kan verschillende vormen aannemen, zoals het (nog) actiever verwijzen naar of betrekken van andere programma's (waaronder PIM, zie paragraaf 6.6) of in de sfeer van het verstrekken van opdrachten voor implementatie van de innovatie (launching customer aanpak). Voor dit laatste kan ook inspiratie opgedaan worden bij andere versnellings-programma's die met een dergelijke aanpak werken. Een andere leerervaring vanuit andere programma's is het ondersteunen van een duidelijk afgebakende pilotfase voor het testen van het ontwikkelde product.

3. *Optimaliseer de voorlichting over GO! NH door nog meer aandacht te besteden aan de gevraagde tijdsinvestering van deelnemers.*

Toelichting

De informatievoorziening over GO!-NH wordt goed gewaardeerd door de doelgroep. Wel is het verwachtingsmanagement wat betreft de tijdsinvestering voor deelname aan het programma niet in alle gevallen optimaal geweest. Deelname aan GO!-NH vergt veel inzet en commitment van deelnemende bedrijven. Hiermee hebben de deelnemers overigens in de praktijk geen problemen: de tijdsinvestering weegt absoluut op tegen de meerwaarde die het programma voor de deelnemers heeft.

4. *Overweeg een andere invulling van de stimuleringsbijdrage.*

Toelichting

De eerste ervaringen met de stimuleringsbijdrage wijzen niet op een (grote) meerwaarde voor de deelnemers. De hoogte van de bijdrage is hiervoor te gering. Voor de toekomst kan wat deze bijdrage betreft twee mogelijke richtingen worden gekozen. De eerste richting is het fors verhogen van de bijdrage (zoals ook in andere versnellingsprogramma's het geval is). Mocht dit niet wenselijk of mogelijk zijn dan kan – als tweede richting – ervoor gekozen worden om de stimuleringsbijdrage geheel af te schaffen.

5. *Bevorder dat GO!-NH meer intensief gaat samenwerken met andere versnellings-programma's.*

Toelichting

Hoewel er vanuit GO!-NH inmiddels met meerdere versnellingsprogramma's contacten worden onderhouden, wijzen de gevoerde gesprekken met vertegenwoordigers van elk van deze

programma's (nog) niet op een samenwerking. Van een inhoudelijke afstemming en/of samenwerking is dan ook geen sprake. Hier valt echter winst te behalen, bijvoorbeeld waar het gaat om profilering van de programma's naar de doelgroepen toe en het werven van potentiële deelnemers.

6.4 Samenvattende conclusies PIM

Conclusies inhoud PIM

Uit de evaluatie blijkt dat PIM een waardevol en effectief instrument is om innovatieve startups en MKB-bedrijven te ondersteunen bij het investeringsgereed maken en de matching met kapitaal. Het transparant maken van verschillende vormen van financiering gebeurt weliswaar (via het loket), maar lijkt voor de doelgroep een minder wezenlijke vorm van ondersteuning.

Er bestaat brede waardering over de inhoud en werkwijze van PIM: bijna twee derde van de doelgroep oordeelt hierover positief. Vooral de ingebrachte kennis en het gegeven advies worden als waardevol en accuraat ervaren. Andere sterke punten zijn de deskundige en geïnteresseerde adviseurs, de duidelijkheid van de stappen die bij de PIM-ondersteuning worden gezet en de hoogte van de eigen bijdrage. Bij een deel van de deelnemers kan de match met sectorkennis of kennis van het type bedrijf wel verbeterd worden. Desondanks hebben de geraadpleegde deelnemers over het algemeen veel waardering over de verkregen ondersteuning: gemiddeld wordt hiervoor een 7,6 als rapportcijfer gegeven. Bij PIM wordt niet iets wezenlijks gemist in de verleende ondersteuning.

De individuele maatwerkondersteuning wordt goed gewaardeerd: bijna driekwart van de deelnemende ondernemers beoordeelt deze als (zeer) goed. De eigen bijdrage voor deze ondersteuning levert geen problemen op: ruim driekwart van de respondenten vindt dat zij waar voor hun geld krijgen, terwijl nog eens 13% de eigen bijdrage te laag vindt. Voor de collectieve maatwerkondersteuning – in de vorm van masterclasses – bestond minder belangstelling dan vooraf gedacht.

De laatste trap van de 'drietrapsraket' van het PIM-programma bestaat uit het matchingsprogramma, dus het ondersteunen van de investeringsgerede MKB-ondernemer bij het aantrekken van kapitaal. Daar waar respondenten (al) met de PIM-dienstverlening op het gebied van matching te maken hebben gehad, lopen de meningen uiteen. Een deel is zeer positief omdat de ondersteuning waardevol is geweest voor het verkrijgen van kapitaal. Andere respondenten hadden een intensievere begeleiding van PIM bij de matching verwacht.

Conclusies uitvoering PIM

Door een goede marketing in de richting van partnerorganisaties en de doelgroep heeft PIM in korte tijd een belangrijke positie en naam weten te verwerven. Een proactieve benadering en de aanwezigheid van PIM op diverse 'podia' verspreid over de provincie hebben hieraan bijgedragen. Persoonlijk contact vanuit het programmamanagement, internet en andere programma's blijken de meest effectieve kanalen voor het bereiken van de doelgroep van PIM. Het contact met de medewerkers van PIM (in casu het intakegesprek) en de website van het programma vormen de belangrijkste informatiebronnen voor de respondenten. Zes op de tien respondenten is (zeer) positief over de informatievoorziening vanuit het programma, enkele respondenten waren hierover niet tevreden.

Rondom de aanmelding en intake doen zich geen noemenswaardige knelpunten voor. Het intakegesprek blijkt vanuit meerdere invalshoeken van (grote) meerwaarde voor de respondenten. De samenwerking en onderlinge communicatie tussen het PIM-programmamanagement en de provincie verlopen positief. Dit geldt ook voor de samenwerking en informatie-uitwisseling met partners. PIM weet het netwerk van partners goed te mobiliseren. Omgekeerd verwijzen kapitaalverschaffers ook MKB-bedrijven door als deze nog investeringsgereed gemaakt moeten worden.

Conclusies doelrealisatie PIM

Voor PIM is een aantal KPI's vastgesteld die aan het eind van de programmaperiode medio 2020 bereikt dienen te worden. De drie financieel afrekenbare KPI's – het aantal deelnemers aan het maatwerkprogramma, het aantal gefinancierde bedrijven en het volume van aan te trekken kapitaal – liggen (ruim) 'op schema'. Voor de maatwerkondersteuning geldt dat inmiddels 278 (van de beoogde 350) MKB-ondernemingen zijn bereikt. Twee derde van deze deelnemers bestaat uit startups, een derde uit gevestigde ondernemingen. De verhouding circulaire en duurzame ondernemers versus 'reguliere' innovatieve ondernemers is hierbij nog iets scheef (40%-60%), maar dit zal in de resterende programmaperiode in balans worden gebracht. Ook het aantal gefinancierde ondernemers ligt met 71 van de beoogde 102 'op schema'. De beoogde 30 miljoen euro aan aangetrokken kapitaal is al bijna bereikt. De 'teller' staat namelijk op bijna 29 miljoen euro. Business angels vormen met ongeveer een derde van dit kapitaal de belangrijkste bron, gevolgd door subsidies en venture capital (met beide een aandeel van ongeveer een vijfde).

Naast KPI's zijn ook enkele streefwaarden geformuleerd waarop niet zozeer gestuurd wordt door het PIM-programmamanagement en de provincie, namelijk het aantal events, het aantal aanmeldingen, het aantal intakegesprekken en het aantal matches. Waar het gaat om het aantal events, is het streefaantal inmiddels ruimschoots overschreden. Ook het aantal intakegesprekken en matches liggen goed op schema. Hoewel het aantal aanmeldingen enigszins achterblijft bij het streefaantal, hoeft dit niet negatief opgevat te worden. In de praktijk blijkt namelijk dat naar verhouding een groter aandeel van de aangemelde bedrijven ook daadwerkelijk wordt ondersteund (en dus minder bedrijven teleurgesteld zijn doordat ze niet toegelaten worden).

De individuele maatwerkondersteuning en de matching met financieringsbronnen worden door partners als sterke punten van PIM aangemerkt. Het consortium dat het PIM-programmamanagement invult, beschikt op deze terreinen over veel expertise en netwerken. Het volume aan aangetrokken kapitaal wordt dan ook als een belangrijke prestatie van het programma ervaren. De loketfunctie daarentegen is nu vooral gericht op het toeleiden van MKB-ondernemers naar het programma. Het verspreiden van generieke kennis over uiteenlopende financieringsmogelijkheden komt minder tot recht (ook omdat dit minder aansluit bij de behoeften van de doelgroep).

Bij de deelnemers aan PIM is sprake van een grote spreiding over branches. Bij de regionale spreiding van de deelnemende MKB-ondernemers zien we hetzelfde patroon als bij GO!-NH, namelijk relatief veel uit de regio Zuid-Kennemerland en naar verhouding minder uit de regio Amsterdam. De overige Noord-Hollandse regio's zijn evenredig vertegenwoordigd. Startups worden wel meer bereikt dan gevestigde MKB-bedrijven.

Ook een ruime meerderheid van PIM-deelnemers hecht (veel) belang aan de dienstverlening zoals die vanuit het programma is verkregen. De PIM-ondersteuning draagt vooral bij aan het kunnen zetten van volgende stappen met het bedrijf. Ruim driekwart van de deelnemers heeft door PIM een beter uitgewerkt businessplan, zeven op de tien ervaart een beter onderbouwde financieringsbehoefte. Waar ondersteuning op het gebied van matching heeft plaatsgevonden, zegt zes op de tien ondernemers dat zij in contact zijn gekomen met financiers die zij anders niet bereikt hadden. Ook is voor een deel van hen eerder of meer financiering beschikbaar gekomen.

6.5 Aanbevelingen PIM

Op een vergelijkbare wijze als hiervoor bij GO!-NH hebben we uit de resultaten van de evaluatie ook voor PIM een aantal aanbevelingen voor de toekomstige invulling van PIM geformuleerd. De volgende onderzoeksvragen worden aldus beantwoord.

- Lessen voor de inhoud en opzet van PIM
- Lessen voor uitvoering van PIM
- Mogelijkheden verbetering voorlichting en communicatie over PIM
- Mogelijkheden versterken doeltreffendheid van PIM

Ook in het onderstaande formuleren we eerst de aanbeveling en vervolgens de onderbouwing.

1. Heroverweeg de loketfunctie van PIM tot uitleg over de mogelijke ondersteuning vanuit het programma.

Toelichting

De eerste trap van de 'drietrapsraket' van het PIM-programma bestaat uit een brede loketfunctie om meer transparantie over verschillende financieringsvormen te bieden aan de doelgroep. In de praktijk gebeurt dit in zekere mate ook, maar dan niet zozeer via de website maar wel via de contacten met medewerkers van het PIM-team. Het loket is nu vooral gericht op de informatie-voorziening over de ondersteuningsmogelijkheden vanuit het programma. De evaluatie levert indicaties op dat het vergroten van de transparantie over uiteenlopende financierings-mogelijkheden niet de primaire interesse van de doelgroep is. De bedrijven die deelnemen aan PIM zijn vooral geïnteresseerd in c.q. hechten belang aan ondersteuning vanuit de andere twee programmaonderdelen, namelijk het investeringsgereed maken en de matching met de juiste financieringsbron (of mix van bronnen).

2. Vraag naar de toekomst toe meer aandacht voor de werving van gevestigde MKB-bedrijven.

Toelichting

PIM heeft zowel innovatie startups als innovatieve MKB-bedrijven als doelgroep. Voor beide typen bedrijven geldt dat er een duidelijke behoefte aan ondersteuning bij het investeringsgereed maken en matchen met kapitaal. Dit wordt ook door partners als banken aangegeven. Uit de evaluatie blijkt dat startups veel meer bereikt worden dan gevestigde bedrijven. Wat dit laatste betreft kan naar de toekomst toe nog de nodige winst worden behaald. Hierbij kan gedacht worden aan het (nog) intensiever betrekken van bestaande netwerken van en dienstverleners aan dit type bedrijven. Een andere mogelijkheid is het meer uitdragen van succesvolle voorbeelden van ondersteuning aan innovatieve MKB-bedrijven.

3. *Houd de individuele maatwerkondersteuning voor het investeringsgereed maken in stand.*

Toelichting

De individuele maatwerkondersteuning sluit aan op de behoeften van ondernemers. Uit de evaluatie blijkt dat deze ondersteuning over het algemeen goed gewaardeerd wordt door deelnemers en in een groot deel van de gevallen inmiddels ook al effectief is. Dit blijkt uit de hoge waardering vanuit deelnemers voor de maatwerkondersteuning (gemiddeld een 7,6) en de effecten die zij ervaren, zoals het uitwerken en/of verbeteren van hun businessplan. Collectieve maatwerkondersteuning daarentegen (door middel van masterclasses) is niet per se nodig. De deelname hieraan is dan ook relatief beperkt, mede doordat ook elders dergelijke collectieve vormen van kennisoverdracht plaatsvindt.

4. *Optimaliseer de match tussen deelnemend bedrijf en adviseur.*

Toelichting

De kennis vanuit de adviseurs over financieringsvraagstukken staat buiten kijf. Hiervoor bestaat grote waardering bij de PIM-deelnemers en de partners. Bij een klein deel van de startups en MKB-bedrijven die gebruik maken van de maatwerkondersteuning, plaatsen echter wel kritische kanttekeningen bij de aanwezige kennis bij specifieke adviseurs over de sector of type bedrijf van de deelnemer. Voor zover dit nog niet gebeurt, zou overwogen kunnen worden om de match tussen het deelnemende bedrijf en de adviseur te optimaliseren.

5. *Laat een verdere afbakening/definitie van innovaties en innovatieve MKB-ondernemers achterwege.*

Toelichting

Uit de evaluatie zijn geen indicaties verkregen dat niet-innovatieve MKB-ondernemers toegelaten zijn tot PIM. Zowel uit de beschreven en toegelichte werkwijze als de ervaringen van partners komt naar voren dat ondernemingen die tot het maatwerkprogramma worden toegelaten met innovatieve trajecten bezig zijn (en – als spiegel – niet-innovatieve bedrijven niet toegelaten worden). Het is daarom niet nodig om in het vervolg tot een verdere afbakening of definitie van termen als 'innovaties' en 'innovatieve MKB-ondernemers' te komen.

6. *Houd de eigen bijdrage, zoals die nu is vastgesteld, ook in de toekomst in stand.*

Toelichting

Vanuit de deelnemers komt naar voren dat men een voorkeur heeft voor de huidige vorm van de eigen bijdrage (betaling voor dienstverlening en niet resultaatafhankelijk). Men vindt de hoogte van de bijdrage reëel ten opzichte van de verkregen dienstverlening. Desondanks zijn er enkele niet-deelnemers die de eigen bijdrage (mede) als argument aandragen voor niet-deelname. Het is wel de vraag of zij voldoende duidelijk in beeld hebben welke dienstverlening hier tegenover staat.

6.6 Conclusies en aanbevelingen integraliteit

Tot slot besteden we aandacht aan de samenhang tussen de verschillende innovatie-instrumenten die de provincie Noord-Holland heeft geïnitieerd in het kader van het programma Duurzaam MKB. Daarbij beantwoorden we de volgende onderzoeksvragen:

- Conclusies en aanbevelingen over versterking van de samenhang tussen GO!-NH en PIM en met andere (provinciale) innovatie-instrumenten

GO!-NH en PIM zijn op verschillende manieren met elkaar verbonden. Vertegenwoordigers van Pim participeren bijvoorbeeld in de voorselectie van GO!-NH en de Demo Day. Daarnaast verzorgt PIM presentaties tijdens workshops en treden zij op als mentor. Tot nu toe zijn twee deelnemers aan de maatwerkondersteuning doorgestroomd naar PIM vanuit het GO!-NH programma. Aangezien bij een deel van de GO! NH deelnemers behoefte bestaat aan meer ondersteuning na afloop van hun deelname, liggen hier kansen om de samenhang tussen beide initiatieven verder te versterken. Mogelijk zijn er nog meer manieren waarop de doorverwijzing van GO!-NH naar PIM versterkt kan worden. Anders wordt ook vanuit PIM aandacht gegenereerd voor GO!-NH: indien ondernemers zich melden bij PIM terwijl zij nog niet klaar zijn voor het investeringsgereed maken, worden zij waar mogelijk doorgestuurd naar GO!-NH. Dit is tot op heden circa 30 keer gebeurd.

GO!-NH en PIM bevinden zich daarnaast in samenhang met andere instrumenten zoals MIT, Innovatiefonds Noord-Holland en Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland. Met deze fondsen en regeling onderhouden PIM en GO!-NH contact via het netwerk dat zij hebben opgebouwd. Uit doorverwijzingen vanuit PIM naar deze andere instrumenten blijk dat 2,7 miljoen euro aan kapitaal vanuit de andere innovatie-instrumenten is verstrekt aan PIM-deelnemers. Dit komt neer op bijna 10% van het op dat moment aangetrokken kapitaal en is daarmee – gezien de relatief korte doorlooptijd – zeer succesvol.

Op grond van de bovenstaande uitkomsten komen we voor de samenhang tussen de instrumenten op de volgende twee aanbevelingen.

1. ***Haak het PIM-programma nog sterker aan op de gevraagde nazorg voor de GO!-NH deelnemers.***

2. ***Optimaliseer de onderlinge samenwerking tussen PIM en GO!-NH en andere provinciale innovatie-instrumenten.***

Bijlage I Onderzoeksvragen

A. Inhoud

- Hoe beoordelen ondernemers uit de doelgroep (innovatieve/duurzame starters en MKB-bedrijven in Noord-Holland) en uitvoerders de inhoud en voorwaarden van GO!-NH respectievelijk PIM?
- In hoeverre sluiten de inhoud en opzet van GO!-NH respectievelijk PIM aan bij de behoeften van ondernemers uit de doelgroep? Op welke punten doen zich eventueel afwijkingen voor?
- Hoe waarderen ondernemers uit de doelgroep de verschillende onderdelen van GO!-NH respectievelijk PIM? Welke onderdelen van deze programma's worden goed dan wel minder goed beoordeeld en wat zijn mogelijke verklaringen daarvoor?
- Hoe functioneert de loketfunctie bij PIM, bijvoorbeeld waar het gaat om de vindbaarheid/zichtbaarheid en doorverwijzing naar andere PIM-onderdelen en (provinciale) innovatie-instrumenten?
- Hoe ervaren ondernemers de maatwerkondersteuning van PIM en in welke mate sluit deze ondersteuning aan bij hun verwachtingen? Hoe vergaat het ondernemers na deze ondersteuning?
- Hoe ziet op dit moment het 'landschap' van groei- en versnellingsprogramma's in Noord-Holland eruit? Hoe verhoudt het programma GO!-NH zich tot deze programma's? Wat zijn onderscheidende kenmerken van GO!-NH?
- Welke conclusies kunnen er per saldo worden getrokken over de inhoud en opzet van het programma GO!-NH respectievelijk PIM? Wat zijn hierin de belangrijkste sterke en zwakke punten?

B. Uitvoering

- Welke ervaringen hebben ondernemers uit de doelgroep en uitvoerders met de voorlichting en communicatie rondom GO!-NH en PIM? Welke hiaten worden hierin eventueel gesignaleerd?
- Hoe beoordelen ondernemers en betrokken uitvoerders de procedure zoals die bij GO!-NH wordt gehanteerd om ideeën te selecteren die vanuit het versnellingsprogramma ondersteund worden? Wat gaat hierin goed en wat is nog voor verbetering vatbaar?
- Hoe beoordelen ondernemers de intake bij PIM? In hoeverre is het Investment Readiness Canvas een geschikt selectiemiddel om te bepalen of een ondernemer in aanmerking komt voor maatwerk-ondersteuning bij PIM? Wat zijn de voor- en nadelen van deze tool?
- Is het TRL-model – zoals dat bij PIM wordt gehanteerd – een geschikt middel om de fasering in de innovatieketen te bepalen? Wat zijn de pro's en contra's daarvan?
- Wat zijn de ervaringen van ondernemers met de wijze waarop de ondersteuning vanuit het programma GO!-NH respectievelijk PIM aangeboden en georganiseerd wordt? Over welke aspecten zijn zij meer of minder tevreden en wat zijn de achtergronden daarvoor?
- Hoe verloopt de samenwerking en afstemming tussen partijen die betrokken zijn bij het programma GO!-NH respectievelijk PIM en met partijen van andere (provinciale) innovatie-instrumenten? Op welke punten doen zich eventueel fricties voor?
- Welke activiteiten worden er ontplooid om doorstroom van GO!-NH en PIM naar andere (provinciale) innovatie-instrumenten te bevorderen en welke ervaringen zijn daarmee opgedaan?
- Welke conclusies kunnen er per saldo worden getrokken over de uitvoering van het programma GO!-NH respectievelijk PIM? Wat zijn belangrijke aandachtspunten voor de toekomst?

C. Doelrealisatie

- Welke typen ondernemers worden wel en niet bereikt met het programma GO!-NH respectievelijk met PIM en wat zijn verklaringen daarvoor?
- Welke meerwaarde ontlenen ondernemers aan (de verschillende onderdelen van) het programma GO!-NH en PIM?
- Welke bijdrage levert GO!-NH respectievelijk PIM aan het realiseren van de provinciale doelstellingen op het gebied van duurzaamheid en versterking van het (innovatief) MKB in Noord-Holland?

- Hoe verloopt de (voortgang van de) doelrealisatie van de taakstellingen zoals die voor PIM zijn geformuleerd (bereiken 30.000 MKB'ers, maatwerkondersteuning bij 350 bedrijven, realiseren 30 miljoen euro aan financiering voor 100 projecten, e.d.)?
- Welke bijdrage levert PIM aan het vergroten van de transparantie van de financieringsmarkt en aan het investeringsgereed krijgen van ideeën/innovaties/business cases van ondernemers?
- Wat is de bijdrage van PIM aan de financiering van een innovatiever en duurzamer MKB in de provincie Noord-Holland? Wat zijn redenen voor het niet tot stand komen van financiering?
- In hoeverre wordt bij PIM het doel gerealiseerd dat circa 50% van de maatwerkondersteuning binnen de thema's circulaire economie, energietransitie en duurzame mobiliteit dient te vallen?
- In welke mate draagt het programma GO!-NH bij aan het versnellen van innovatieprocessen, het investerings- en marktgereed maken van innovaties en het bevorderen van doorstroom naar andere (provinciale) innovatie-instrumenten zoals PIM?
- Hoe wordt bij het programma GO!-NH de samenwerking met de provincie en partners ervaren? In hoeverre is er samenwerking ontstaan tussen deelnemers, met de provincie en/of partners?
- Welke conclusies kunnen er op grond van de beantwoording van bovenstaande vragen worden getrokken over de voortgang van de doelrealisatie van het programma GO!-NH respectievelijk PIM?

D. Bouwstenen voor de toekomst

- In hoeverre sluit het programma GO!-NH respectievelijk PIM aan bij de actuele provinciale beleidscontext? Welke mogelijkheden zijn er eventueel om deze aansluiting nog verder te versterken?
- Wat leert de evaluatie over de inhoud en opzet van het programma GO!-NH? Welke kansen zijn er voor het (nog) beter bereiken – en aansluiten bij de behoeften – van de verschillende doelgroepen?
- Welke mogelijkheden zijn er voor (verdere) verbetering van de uitvoering en opzet van GO!-NH, bijvoorbeeld waar het gaat om de scouting en werving, inzet stimuleringsbijdragen, netwerk per thema, rol van de provincie en participatie van partners?
- Hoe kan de nazorg van deelnemers aan het programma GO!-NH versterkt worden? Wat zijn wat dit aangaat de ervaringen met het alumni-programma en hoe kan daarmee nog meer aansluiting worden gerealiseerd bij de behoeften van ondernemers?
- Welke lessen zijn er uit de evaluatie te destilleren waar het gaat om de inhoud en opzet van PIM? Welke aanpassingen zijn wat dit aangaat eventueel aan te bevelen en waarom?
- Welke lessen voor de uitvoering van PIM komen uit de evaluatie naar voren? Hoe kan de uitvoering van dit programma (verder) geoptimaliseerd worden?
- Hoe kan de voorlichting en communicatie rondom het programma GO!-NH respectievelijk PIM (verder) verbeterd worden?
- Welke mogelijkheden zijn er om de doeltreffendheid van het programma GO!-NH respectievelijk PIM (verder) te versterken?
- Welke kansen zijn er voor (verdere) uitbouw van de samenwerking en doorstroom tussen het programma GO!-NH en PIM en met andere (provinciale) innovatie-instrumenten?
- Hoe kan de samenhang tussen de programma's GO!-NH en PIM – en met andere (provinciale) innovatie-instrumenten – (verder) versterkt worden?
- Hoe kan bij GO!-NH respectievelijk PIM de samenwerking met partners/launching customers verbeterd worden en welke rol kan de provincie daarbij spelen?
- Welke lessen voor de programma's GO!-NH en PIM zijn er te destilleren uit de ervaringen die andere provincies opgedaan hebben met min of meer vergelijkbare instrumenten?

Bijlage II Geraadpleegde personen

Naam contactpersoon	Organisatie
André Knol	Innomics
Arthur Tolsma	IDEA
Bas Bisschop	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord (ONHN)
Bouwe van den Oever	Provincie Noord-Holland
Edwin Netjes	KplusV
Erik Meiberg	Generation-E
Geert van Vlijmen	Leadcoach/mentor
Gerik ten Berge	Techport
Gijs Ossenkoppele	Rabobank
Hans Janssen	BFly Ventures
Ilse Kwaaitaal	Impact Hub
Janneke Brouwer	Mobility Lab
Jessica Schonewille	Provincie Noord-Holland
Joost Reimert	Amsterdam Center for Entrepreneurship
Kalle van Seeters	Provincie Noord-Holland
Leonie van der Kruk	Provincie Noord-Holland
Michiel de Klein	Innomics
Mike Rijkers	Innovate Today
Minouche Cramer	Startup in Residence Amsterdam
Niina Pussinen	Circl/ABN AMRO
Oscar Jansen	Gemeente Hilversum
Richard Hoving	Amsterdam Economic Board
Servaz van Berkum	Pakhuis De Zwijger
Thijs Pennink	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord (ONHN)
Tom van de Schoot	KplusV
Vincent Bakker	Gemeente Haarlemmermeer
Wouter Keij	Innovatiefonds Noord-Holland

Vanuit het oogpunt van vertrouwelijkheid zijn de geraadpleegde ondernemers niet vermeld.

Bijlage III. Andere programma's

In de evaluatie is ook een blik geworpen op enkele andere versnellingsprogramma's binnen en buiten Noord-Holland. Hieronder beschrijven we achtereenvolgens Startup in Residence in Amsterdam, Mobility Lab in Zuidwest Nederland en Noord-Brabant en Generation-E in Gelderland.

Startup in Residence Amsterdam

Startup in Residence Amsterdam (SiR Amsterdam) wil de aanschaf van innovatieve producten en diensten door de gemeente Amsterdam stimuleren door het inkooptraject voor startups toegankelijk te maken. Op deze manier worden (ideeën van) innovatieve startups en maatschappelijke opgaven van de gemeente Amsterdam bij elkaar gebracht. In 2015 zijn de eerste challenges uitgezet en inmiddels zijn staat de teller van het totaal aantal uitgezette challenges op 51.

Na een inventarisatieronde binnen de gemeente, selecteert SiR een aantal challenges. Deze challenges hebben betrekking op verschillende aspecten rond het leven en werken in de stad Amsterdam, bijvoorbeeld 'openbare ruimte', 'sociale innovatie' of 'gezonde stad'. De geselecteerde challenges zet SiR breed uit binnen het eigen netwerk en via andere kanalen, waarbij aan startups gevraagd wordt om een innovatieve oplossing aan te dragen voor de maatschappelijke opgave. Hoewel startups zich zelf kunnen aanmelden voor het programma, worden zij overwegend benaderd vanuit medewerkers of partners van SiR. Een jury kiest uit de startups voor elke challenge een winnaar aan de hand van selectiecriteria volgens drie hoofdthema's:

1. Visie & innovatie: hoe uniek, creatief en innovatief is de oplossing? Wat is de bedrijfsvisie van de startup?
2. Impact: wat is de impact van het product of dienst op lange en korte termijn? In hoeverre wordt de maatschappelijke opgave hiermee opgelost?
3. Realisatie & implementatie: hoe haalbaar is de oplossing technisch, financieel en qua tijdsplanning? Hoe zit het praktische gezien met implementatie (en wat is de rol van de gemeente daarbinnen)?

Aan deze geselecteerde startups wordt allereerst een ervaren ondernemer als mentor toegewezen. Samen met deze mentor en de ambtenaar die de challenge heeft uitgeschreven gaat de startup vervolgens door middel van deep dives aan de slag. Deze eerste fase is erop gericht om elkaar goed te leren kennen, de plannen van de startup volledig uit te spitten en een planning te maken. Vervolgens volgt een trainingsprogramma waarbij de startups onder begeleiding van coaches en trainingen hun idee verder uitwerken. Deze trainingen worden gegeven door succesvolle ondernemers, coaches en professionele trainers vanuit diverse invalshoeken. Tijdens dit trainingsprogramma is namelijk ruimte voor verschillende soorten aspecten; van financiën en het opzetten van een bedrijfsstructuur tot het technisch verder uitwerken van het idee en het leren hoe de gemeente Amsterdam werkt (bijvoorbeeld wat betreft besluitvorming). Daarnaast krijgen de Amsterdamse ambtenaren tijdens dit traject trainingen in het werken met startups en leren zij (nog) meer open te staan voor het inzetten van experimentele producten en diensten.

De volgende stap in het programma is de pilotfase, waarin de ontwikkelde producten of diensten getest worden en indien nodig verbeterd. Hierbij staat het build, measure, learn-principe centraal. In de eindfase van het programma wordt vanuit alle betrokken partijen die samen aan een

challenge hebben gewerkt gekeken naar deze samenwerking. Op een demonstratie dag ('Pitch Forward') krijgen de startups de kans om hun innovatieve oplossing te presenteren aan een groter publiek. Indien een product of dienst succesvol blijkt, kan de gemeente besluiten om deze in te kopen. Hiermee worden zij de zogeheten 'launching customer' van de startup, die hierdoor een boost krijgt. Het is echter ook mogelijk dat de gemeente de startup op een andere wijze ondersteunt, door bijvoorbeeld een partnerschap aan te gaan. De demonstratie dag is daarom niet zozeer een eindpunt van een programma, maar meer een startpunt van een publiek-private samenwerking. Het kan echter ook nodig zijn om eerst de pilotfase op grotere schaal te herhalen voordat er een besluit wordt genomen. De uitkomst van het programma voor de startup is daarom nooit precies hetzelfde, maar is afhankelijk van het traject en de interactie met de gemeente. In totaal duurt het feitelijke SiR-programma voor een startup ongeveer zes maanden. Hoewel er nu ook al sprake is van een alumninetwerk en partijen na afloop zelf contact met elkaar houden, zijn er plannen om dit nog verder uit te bouwen en te professionaliseren.

Bijzonder aan het SiR-programma is dat de ambtenaren die de challenge aandragen zeer intensief betrokken worden bij het traject. Als 'eigenaar' van het vraagstuk – en als potentiële opdrachtgever – zorgt de samenwerking met hen voor een extra verdieping in het programma dat de startup doorloopt. Het feit dat deze samenwerking tussen publieke en beginnende private partijen binnen het kader van een officieel programma plaatsvindt heeft voor beide partijen een grote meerwaarde. Allereerst is het voor de startups prettig om 'erkend' te worden als een volwaardige partner van de gemeente. Dit kan voor hen deuren openen of kennis ontsluiten die anders verborgen zou blijven. Aan de andere kant geeft deze 'officiële' samenwerking aan ambtenaren de ruimte om met deze experimentele potentiële partners in zee te gaan omdat zij kunnen verwijzen naar hun deelname aan dit programma. SiR fungeert derhalve als brug tussen de overheid en innovatieve startups.

Tot nu toe zijn er 340 aanmeldingen binnen gekomen van startups die een oplossing hebben voor een maatschappelijke opgave. 43 van hen zijn geselecteerd om dit binnen het SiR-programma verder uit te werken.

Mobility Lab

Het doel van Mobility Lab is tweeledig: door het koppelen van mobiliteitsvraagstukken aan startups worden innovatieve oplossingen gezocht voor vraagstukken én startups krijgen de mogelijkheid om hun prototype te testen in de praktijk. Mobility Lab kan daardoor gezien worden als vervolg op een incubatorprogramma. Van startups wordt namelijk verwacht dat ze (zeer binnenkort) in bezit zijn van een prototype. De eerste twee edities van Mobility Lab (in 2017 en 2018) matchte veelbelovende startups aan partijen die mogelijk als launching customer zouden kunnen dienen. Hierbij stond dus het idee van de startup rondom mobiliteit centraal. In 2019 is echter besloten om te gaan werken met challenges zoals deze ook bekend zijn vanuit GO!-NH, zodat het vraagstuk rondom mobiliteit meer centraal is komen te staan. Een ander bijkomend voordeel is dat de opdrachtgevers van de challenges nu vanaf het begin actief betrokken zijn bij het traject.

Nadat de challenges onder de partners van Mobility Lab zijn verzameld wordt via diverse kanalen geprobeerd om startups te werven (social media, netwerken, startup-events, et cetera). In 2019 hebben via deze wegen in totaal 70 startups zich aangemeld. Hieruit wordt door het projectteam van Mobility Lab een eerste selectie gemaakt van 25 startups. Tijdens deze selectiefase wordt bijvoorbeeld gekeken in hoeverre de startup al een uitgewerkt idee heeft. Alleen startups die al

toe zijn aan het ontwikkelen van een prototype – of al een prototype ontwikkeld hebben – komen in aanmerking om mee te doen. De 25 uitgekozen startups komen in een volgende selectiefase terecht. Ze krijgen de kans om te speeddaten met de launching customers. Hiervoor hebben zij een pitchtraning ontvangen om het speelveld zo gelijk mogelijk te houden. Aan het eind van de selectiedag worden 15 van de 25 startups uitgekozen op basis van het oordeel van een jury – bestaande uit provincieambtenaren, professionals en andere experts – over de pitch en de beoordeling van de launching customers.

Er wordt binnen een paar maanden geprobeerd om matches tot stand te brengen met de launching customers en de startups. Het belangrijkste einddoel hierbij is om samen een pilot te ontwikkelen rondom het testen van het prototype van de startup in een praktijksituatie. Hierbij worden deze twee partijen geholpen door accountmanagers, maar het is ook de bedoeling dat ze zelf proberen om eruit te komen. Ook krijgt elk team een budget dat zij kunnen spenderen aan het inkopen van expertise op allerlei gebieden, zoals marketing, financiering of juridische ondersteuning. Dit budget moet over meerdere expertises verdeeld worden (dus niet alles mag gaan naar marketing o.i.d.). Hierbij is gekozen voor individuele in plaats van collectieve begeleiding, omdat collectieve begeleiding vaak minder specifiek voor een startup relevant is. Gemiddeld duurt het matchen circa 3 maanden. Hierna gaat de pilotfase van start.

Tijdens de pilotfase wordt het prototype getest in samenwerking met de launching customer. Hiermee haalt de startup belangrijke testresultaten binnen die zij kan gebruiken om het product/dienst te verbeteren of om het product/dienst in de markt te zetten. De launching customer daarentegen kan op deze manier testen of de betreffende oplossing geschikt is voor zijn vraagstuk. Beide partijen doen daarnaast veel netwerkcontacten op en komen op een laagdrempelige manier met elkaar in contact. Hoewel de startup en de launching custormer idealiter gezien na het programma een samenwerking aangaan, hoeft dit niet altijd het geval te zijn.

Er is momenteel nog geen alumniprogramma. Wel worden de deelnemers aan vorige edities uitgenodigd om bij navolgende programmaonderdelen aanwezig te zijn (en waar mogelijk te participeren).

Een pluspunt van het programma is dat het relatief gezien weinig tijdsintensief is. Uit ervaring weten ze dat het lastig is om startups goed betrokken te houden wanneer het programma veel van ze vraagt. Door te kiezen voor individuele begeleiding, hoopt Mobility Lab de tijdsinzet zo effectief mogelijk te gebruiken. In de communicatie richting potentiële deelnemers is dit daarom een belangrijk aspect. Ook is het interessant voor potentiële deelnemers dat het programma onder gunstige voorwaarden een lening kan verstrekken tot maximaal 25.000 euro ten behoeve van de pilot.

Generation-E

Regio Arnhem is van oudsher het energiecentrum van Nederland. Daarom bestond de wens om in deze regio een programma op te zetten dat zich richt op het samenbundelen van incubators op het gebied van duurzame energie. Specifieke doelstelling hierbij is het bijdragen aan de regionale economie, bijvoorbeeld door het creëren van werkgelegenheid.

In 2017 is Generation-E (met als uitvoerder KplusV) van start gegaan. Tijdens een traject van 18 maanden kregen startups ondersteuning op het gebied van technologieontwikkeling,

marktverkenningen en financieringsmogelijkheden. Daarnaast konden zij gebruik maken van een online en offline netwerk voor het binnenhalen van kennis en expertise. Na 14 maanden is echter besloten om het programma stil te leggen omdat bleek dat het programma in deze vorm niet voldeed aan de originele doelstelling (bijdragen aan de lokale economie). De vier grootste knelpunten die zich hierbij voordeden, zijn:

- De financieringspropositie ondervond hinder op basis van instabiel overheidsbeleid, waardoor de markt niet structureel kon worden bediend.
- Er ontstond in 2018 een basisinfrastructuur in Gelderland voor startups. Daarnaast dragen startups naar verhouding weinig bij aan de regionale economie en hadden de partners een hogere ambitie.
- Het programma in zijn oude vorm liet weinig ruimte voor kennis van lokale partners.
- De rol van investeerders in het programma was onduidelijk.

Na een periode van reflectie is besloten om met een ander format verder te gaan. Eind 2019 wordt dit nieuwe format gelanceerd en de verwachting is dat men begin 2020 echt kan beginnen met de uitvoering.

Het nieuwe format richt zich op scale-ups in plaats van startups. Dit betekent dat een bedrijf voor het begin van het programma een omzet moet draaien van minimaal 100.000 euro per jaar. Zodra de bedrijven toegang krijgen tot het programma, worden zij begeleid op twee fronten. Allereerst is er 150 uur beschikbaar voor begeleiding van het groeiplan (bijvoorbeeld op het gebied van arbeidsmarktverkenning et cetera). Daarnaast wordt er maar liefst 500 uur beschikbaar gesteld voor de begeleiding van industrialisatie. Het doel hiervan is om een plan te ontwikkelen voor een fabriekje, zodat op industriële schaal geproduceerd kan worden. Zodra dit plan na deze intensieve begeleiding ontwikkeld is, komt pas de investeringsbehoefte van de scale-up in beeld. In dit format – in tegenstelling tot de eerste versie van Generation-E – is het aantrekken van financiering dus het einddoel van het traject, in plaats van een middel om op te starten. De begeleiding van de scale-ups zal hoofdzakelijk een individueel programma volgen, hoewel er ook collectieve elementen in verwerkt zullen zijn. De partners en investeerders zullen daarnaast als een netwerk rondom het programma staan, waar informatie en expertise uit gehaald kan worden.

De nieuwe aanpak leidt er toe dat Generation-E ten opzichte van de oude aanpak beperkt is in het aantal deelnemers dat zij kunnen helpen. In het komende jaar willen zij graag twee tot drie scale-ups ondersteunen met een goed uitgewerkt industrialisatieplan om zo te komen tot de bouw van nieuwe fabriekjes. Hierbij geldt het motto: minder kwantiteit, meer kwaliteit. Door in te zetten op industrialisatieprocessen sluit de nieuwe vorm van Generation-E beter aan bij het oorspronkelijke hoofddoel: bijdragen aan de regionale economie.

Generation-E heeft al met al een interessant leerproces doorgemaakt. Toen bleek dat het originele plan niet goed (genoeg) werkte en niet bijdroeg aan de doelstelling, hebben ze besloten om het op een andere manier aan te pakken. Het is belangrijk om continu de relevantie van een programma in de gaten te houden: voegt het programma daadwerkelijk iets toe aan het huidige aanbod en draagt het programma bij aan ons einddoel? Daarnaast wil Generation-E graag aan de provincie Noord-Holland meegeven dat het soms net zo waardevol is om te verdiepen of te versterken wat al goed loopt als om iets nieuws op te starten. Door over te stappen van startups naar scale-ups is Generation-E bijvoorbeeld in staat om meer economische impact te genereren voor de regio. Zo wordt het einddoel het beste bereikt.

Bijlage IV Tabellenboek

Tabel bij hoofdstuk 3

Tabel IV.1 Totaaloverzicht belangstelling en bereik voor GO!-NH

Versnellingsprogramma	Belangstelling	Uitgenodigd selectiedagen	Deelname selectiedagen	Geselecteerd voor GO!-NH
GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2018	36	21	17	10
Techport Challenge	14	6	6	2
Totaal GO!-NH 1e editie*	***42***	***24***	***18***	***12***
GO!-NH Circulaire Economie 2018	38	20	18	10
Additioneel (E-Waste Arcade) betaald door Afvalzorg	-	-	-	1
Challenge Energie en Ruimte Haarlemmermeer 2018	12	8	8	3
Techport Challenge	16	6	6	1
PNH DataLab team	1	1	1	1
Totaal GO!-NH 2e editie*	***42***	***26***	***24***	***16***
GO!-NH Duurzame Mobiliteit 2019	26	18	14	9
Totaal GO!-NH 3e editie*	***26***	***18***	***14***	***9***
GO!-NH Circulaire Economie 2019	42	18	16	9
Challenge Green Deal Media Hilversum 2019	15	10	9	2
Natuurinclusieve Landbouw	11	5	5	3
Circulaire Relatiegeschenken	32	10	6	1
PNH IGI team	2	1	1	1
Techport Challenge	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Totaal GO!-NH 4e editie*	***67***	***38***	***27***	***16***
Totaal*	**177**	**106**	**83**	**53**

* Totaal aantal unieke belangstellenden/deelnemers, dus exclusief 'dubbelingen' (teams die zich binnen een editie van GO!-NH voor meerdere thema's/challenges ingeschreven hebben).

Tabel bij hoofdstuk 4

Tabel IV.2 Ontwikkeling KPI's en streefwaarden PIM, per kwartaal (cumulatief)

KPI/Streefwaarden	Doel	2017		2018				2019		
		Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Bijeenkomsten/masterclasses*	32	1	6	11	16	22	28	35	39	41
% streefwaarde		6%	17%	34%	50%	67%	88%	109%	122%	**128%**
Aanmeldingen	1.500	155	213	272	343	444	486	548	612	635
▪ % streefwaarde		10%	14%	18%	23%	30%	33%	37%	41%	**42%**
Intakegesprekken	675	75	132	181	246	345	387	431	484	501
▪ % streefwaarde		11%	20%	27%	36%	51%	57%	64%	72%	**74%**
Maatwerkondersteuning	350	33	60	87	118	184	216	235	268	278
▪ duurzaam/circulair/energie	175	0	15	37	46	79	93	97	110	114
▪ innovatief MKB	175	33	45	50	72	105	123	136	158	164
▪ % taakstelling KPI		9%	17%	25%	34%	53%	62%	67%	77%	**79%**
Matching *(gecorrigeerd voor alleen financiële matches)***	143	4	15	20	33	56	69	74	82	101
▪ % streefwaarde		3%	10%	14%	23%	39%	48%	52%	57%	**71%**
Gefinancierde bedrijven	102	2	7	14	20	28	40	47	54	71
% taakstelling KPI		2%	7%	14%	20%	28%	39%	46%	53%	**70%**
Aan te trekken kapitaal***	30	0,33	1,01	4,19	6,10	7,83	15,08	18,83	24,79	28,91
▪ % taakstelling KPI		1%	3%	14%	20%	26%	50%	63%	83%	**96%**

* *In aantal bijeenkomsten*

** *Uitsluitend matches met kapitaalverschaffers (financiële matching), niet met businesspartners (niet-financiële matching). Op grond van het resultaat voor gefinancierde bedrijven (op dit moment 70%) is in samenspraak met het PIM-programmamanagement de oorspronkelijke streefwaarde voor matches (van 235) opgedeeld in 70% financieel en 30% niet-financieel. Vandaar dat in de tabel 143 als streefwaarde staat, namelijk 70% van 235*

*** *In miljoenen euro's*

Bron: PIM-programmamanagement, 2019

Opmerking: blauw gearceerde taakstellingen hebben betrekking op financieel afrekenbare KPI's.

Herengracht 23
2511 EG Den Haag
telefoon (070) 888 12 12
www.ipo.nl

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De heer drs. R.W. Knops
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

Interprovinciaal Overleg

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
03 september 2019	2019-0000457237	ALG 10269/2019	28 november 2019

onderwerp
Constitutionele Zaken en Wetgeving

Geachte heer Knops,

Op 3 september jl. verzocht de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties mevrouw Ollongren het Interprovinciaal Overleg te reageren op het conceptwetsvoorstel tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verkiezing, de inrichting en samenstelling van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en de bepaling inzake veranderingen in de Grondwet. De belangrijkste reden die hiervoor werd opgevoerd was omdat Provinciale Staten een belangrijke rol spelen in de procedure van verkiezing van de leden van de Eerste Kamer.

De minister gaf aan in verband met de verdere voortgang onze reactie zo spoedig mogelijk - maar uiterlijk 15 oktober 2019 - te willen ontvangen. Op 1 oktober jl. gaven zowel IPO Bestuur als Algemene Vergadering aan het van groot belang te vinden alle Provinciale Staten te consulteren alvorens een reactie namens het IPO te kunnen geven. Daarop hebben wij wat extra tijd gekregen, hetgeen wij zeer geapprecieerd hebben.

Met verwijzing naar het besluit van het IPO Bestuur op 21 november jl. verzoekt het IPO aan u om allereerst kennis te nemen van alle door Provinciale Staten aangedragen voors en tegens, kanttekeningen, vraagpunten, wensen en andere oplossingen en deze – opgenomen in de reacties van Provinciale Staten - aan te bieden aan de Raad van State en aan de Staten-Generaal in het wetgevingsproces.

Voorts wenst het Bestuur u erop te attenderen dat het opmerkelijk is dat met het voorliggende voorstel een aantal elementen uit het rapport Staatscommissie Remkes zijn gehaald, vooruitlopend op het bredere debat over de bevindingen, en afwijkt van het advies van de commissie.

Daarnaast attendeert het Bestuur u erop dat de waterschappen ook belang hebben bij dit wetsvoorstel met name in relatie tot de opkomst, omdat de waterschapsverkiezingen op dezelfde dag plaatsvinden als de Statenverkiezingen.

Verder wenst het Bestuur u nog in overweging mee te geven dat de provincies gekend willen worden in het onderzoek naar de uitwerking van dit voorstel in de Kieswet en specifiek daarbij naar het neveneffect van de verhoging van de kiesdeler.

Inlichtingen bij : Janneke Braam
Telefoonnummer : 0627577579
Bijlagen : 20

Ten slotte wil het Bestuur aan u meegeven dat de provincies, als constructieve partners van het Rijk, altijd bereid zijn nader te spreken over het wetsvoorstel of alternatieven daarvoor.

Uiteraard ben ik te allen tijde bereid nadere toelichting op deze reactie te geven.

Hoogachtend,
Namens het Bestuur van het Interprovinciaal Overleg,

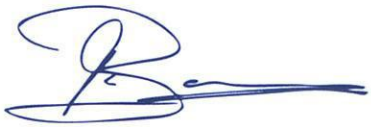

drs. Th.J.F.M. Bovens
voorzitter

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500EA Den Haag

Interprovinciaal Overleg
T.a.v. de voorzitter, drs. Th.J.F.M. Bovens
Herengracht 23
2511 EG DEN HAAG

Constitutionele Zaken en Wetgeving

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500EA Den Haag

Contactpersoon
Steven Hillebrink

T 0652809565
steven.hillebrink@minbzk.nl

Kenmerk
2019-0000457237

Bijlage(n)
1

Datum 03 SEP 2019
Betreft Consultatie grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer

Geachte heer Bovens,

Hierbij bied ik u een conceptwetsvoorstel aan, houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verkiezing, de inrichting en samenstelling van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en de bepaling inzake veranderingen in de Grondwet.

Dit voorstel vloeit voort uit het kabinetsstandpunt over het eindrapport van de Staatscommissie parlementair stelsel (*Kamerstukken II*, 2018/19, 34 430, nr. 10). Het behelst mede het voorstel om de Eerste Kamer voortaan voor zes jaar te kiezen, waarbij om de drie jaar beurtelings 37 of 38 Kamerleden worden gekozen.

Omdat de provinciale staten een belangrijke rol spelen in de procedure van verkiezing van de Eerste Kamer, leg ik dit conceptwetsvoorstel aan u voor om zo de reactie van het Interprovinciaal Overleg daarop te vernemen.

In verband met de verdere voortgang zou ik het op prijs stellen uw reactie zo spoedig mogelijk – maar uiterlijk 15 oktober aanstaande – te mogen ontvangen.

Hoogachtend,
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verkiezing, de inrichting en samenstelling van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en de bepaling inzake veranderingen in de Grondwet

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de verkiezing, de inrichting en samenstelling van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en de bepaling inzake veranderingen in de Grondwet;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I

Er bestaat grond het hierna in de artikelen II en III omschreven voorstel tot verandering in de Grondwet in overweging te nemen.

Artikel II

In de Grondwet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A

Artikel 52 komt te luiden:

Artikel 52

1. De zittingsduur van de Tweede Kamer is vier jaren.
2. De zittingsduur van de Eerste Kamer is zes jaren. Om de drie jaren treden beurtelings achtendertig leden en zevenendertig leden af.

B

In artikel 55 vervalt de laatste volzin.

C

In artikel 64, vierde lid, vervalt de laatste volzin.

D

Artikel 137 van de Grondwet wordt als volgt gewijzigd:

1. In het vierde lid wordt 'overwegen beide kamers in tweede lezing het voorstel tot verandering, bedoeld in het eerste lid' vervangen door 'overwegen de Staten-Generaal in verenigde vergadering in tweede lezing het voorstel tot verandering, bedoeld in het eerste lid'.
2. In het vijfde lid wordt 'De Tweede Kamer kan' vervangen door 'De Staten-Generaal in verenigde vergadering kunnen'.

Artikel III

Aan de Grondwet worden de volgende additionele artikelen toegevoegd:

Artikel III

1. Binnen drie maanden na de dag waarop de leden van provinciale staten voor de eerste maal na de inwerkingtreding van dit artikel worden gekozen, wordt een verkiezing van de leden van de Eerste Kamer gehouden. Bij deze verkiezing van de leden van de Eerste Kamer worden achtendertig leden gekozen voor een duur van zes jaren en worden zevenendertig leden gekozen voor een duur van drie jaren. De artikelen 52 en 64 van de Grondwet naar de tekst van 1983 blijven van kracht tot het tijdstip waarop de zittingsduur van de bij de in de vorige volzin bedoelde verkiezing gekozen Eerste Kamer aanvangt.

2. Indien voor de inwerkingtreding van dit artikel een wijziging van artikel 55 van de Grondwet in werking is getreden die ertoe strekt ten behoeve van Nederlanders die geen ingezetenen zijn een kiescollege voor de Eerste Kamer te introduceren, wordt in artikel II, onderdeel B, 'artikel 55' vervangen door 'artikel 55, eerste lid'.

Artikel IV

1. Artikel 137 van de Grondwet zoals dat luidde voor de inwerkingtreding van dit artikel, blijft van kracht ten aanzien van een voorstel tot verandering in de Grondwet waarvan de wet die verklaart dat zij in overweging zal worden genomen, is bekendgemaakt vóór de datum waarop de Tweede Kamer is gekozen die zitting heeft op de datum van inwerkingtreding van dit artikel.

2. Zolang artikel 137 van de Grondwet niet verenigbaar is met het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden wordt een voorstel als bedoeld in artikel 55, derde lid, van het Statuut in tweede lezing behandeld door de beide kamers afzonderlijk.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemeen deel

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel beoogt bij te dragen aan een goede positionering van de Eerste Kamer in het tweekamerstelsel en een heldere rolverdeling tussen de beide Kamers der Staten-Generaal. Daartoe wordt een aanpassing van de verkiezingswijze van de Eerste Kamer voorgesteld en tevens een aanpassing van de wijze van behandeling van voorstellen tot herziening van de Grondwet in tweede lezing. Deze voorstellen zijn aangekondigd in het standpunt van het kabinet over het eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel.[1]

Dat de Staten-Generaal uit twee Kamers bestaan die hun bevoegdheden onafhankelijk van elkaar uitoefenen, versterkt het stelsel van *checks and balances*, dat een van de fundamenten is van de Nederlandse staatsinrichting. Een tweekamerstelsel vergt dat er een zekere samenhang is tussen de werkzaamheden van de Kamers. Die samenhang wordt bevorderd door een duidelijke rolverdeling. Met de staatscommissie benadrukken wij het belang van evenwicht in het tweekamerstelsel. Dit moet vooral tot uitdrukking komen in de opstelling van actoren als regering, Raad van State, Kamers en fracties en hun leden, maar tevens in een uitgebalanceerde institutionele vormgeving.

Er bestaat al geruime tijd een vrij grote mate van consensus over de gewenste rolverdeling, die onderschreven wordt in het eindrapport van de staatscommissie. Binnen die rolverdeling ligt het politieke primaat bij de direct gekozen Tweede Kamer,[2] dat onder meer tot uitdrukking komt in een groter aantal bevoegdheden en vooral ook in een intensiever gebruik van die bevoegdheden. De Tweede Kamer neemt vanuit dit politieke primaat na de verkiezingen ook het initiatief voor de vorming van een kabinet. Het regeerakkoord is een overeenkomst tussen fracties in de Tweede Kamer. In het functioneren van de Eerste Kamer ligt het zwaartepunt op de heroverweging van wetsvoorstellen vanuit een grotere distantie tot het kabinet en het regeerakkoord en met bijzondere aandacht voor rechtmatigheid, doeltreffendheid, doelmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid.[3]

Het functioneren van de Eerste Kamer binnen dit stelsel creëert onvermijdelijk spanning tussen enerzijds het politieke karakter dat zij als (getrapt) gekozen orgaan nu eenmaal heeft en anderzijds haar rol als *chambre de réflexion* die niet gebaat is bij een sterke politieke profilering. Deze inherente spanning ligt aan de basis van de terughoudendheid die de opstelling van de Eerste Kamer doorgaans kenmerkt en van haar focus op de kwaliteit van de wetsvoorstellen.

De rolvastheid van de hoofdrolspelers bepaalt in grote mate de werking van het tweekamerstelsel. De staatscommissie roept de actoren in dit verband op om in het feitelijk handelen de rolverdeling te respecteren. Senatoren zouden niet aan het regeerakkoord gebonden moeten zijn (of worden), Tweede Kamerleden zouden niet de indruk moeten wekken dat zij het stemgedrag van hun partijgenoten in de Eerste Kamer bepalen en de Eerste Kamer zou bijvoorbeeld terughoudendheid moeten betrachten bij het houden van beleidsdebatten.[4] Wij onderschrijven het belang van

---

[1] Kamerstukken II 2018/19, 34430, nr. 10.
[2] In 1983 is de Tweede Kamer vooropgesteld in artikel 51 van de Grondwet, waarmee beoogd werd om 'de grotere betekenis van de Tweede Kamer' tot uitdrukking te brengen. Zie Kamerstukken II 1976/77, 14222, nr. 3, p. 9.
[3] *Lage drempels, hoge dijken. Democratie en rechtsstaat in balans* (Eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel), Boom 2018, p. 292-99. Zie in gelijke zin het verslag van de Tijdelijke commissie werkwijze van de Eerste Kamer, Kamerstukken I 2016/17, CXXIV, A, p. 14.
[4] *Lage drempels, hoge dijken*, p. 293 en 298.

dergelijk feitelijk en rolvast handelen voor een goede werking van het stelsel. Verantwoordelijkheid hiervoor ligt allereerst bij de Kamers zelf, die deze verschillende rollen in hun handelen accentueren. De regering draagt daarvoor mede een verantwoordelijkheid, die onder meer inhoudt dat er alleen bij uitzondering gebruik wordt gemaakt van zogenoemde novelles om tegemoet te komen aan wensen van de Eerste Kamer en terughoudendheid wordt betracht bij het doen van toezeggingen aan de Eerste Kamer.

De institutionele vormgeving is hierbij echter ook van belang. In het kabinetsstandpunt over het eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel heeft het kabinet twee onderdelen van de Grondwet geïdentificeerd die een goede werking van het tweekamerstelsel kunnen verhinderen. Het gaat om de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer en de wijze waarop voorstellen tot wijziging van de Grondwet in tweede lezing door de Staten-Generaal behandeld worden.

De verkiezingswijze van de Eerste Kamer waar in 1983 voor gekozen is, leidt ertoe dat iedere vier jaar de vraag prominent aan de orde is of de coalitiepartijen een meerderheid behalen in de Eerste Kamer via de verkiezing van de provinciale staten. Niet alleen raakt hierdoor het provinciale aspect van de statenverkiezingen uit zicht, maar er komt zo ook te veel de nadruk te liggen op het politieke karakter van de Eerste Kamer. In haar *Tussenstand* wees de staatscommissie op de mogelijkheid om terug te keren naar de wijze van verkiezing die gold tussen 1922 en 1983. Zij wees erop dat het conceptueel niet past bij de verhouding tussen de Kamers dat de Eerste Kamer af en toe over een recenter mandaat beschikt dan de Tweede Kamer en dat de huidige wijze van verkiezing de Eerste Kamer meer in verband brengt met de mogelijkheid om af te rekenen met de coalitie die is gevormd op basis van de voorgaande Tweede Kamerverkiezingen.[5]

De regering weegt de door de staatscommissie gesignaleerde gevolgen en bezwaren van de huidige verkiezingswijze zwaarder dan de staatscommissie in haar eindrapport doet en stelt daarom voor om terug te keren naar de wijze van verkiezing die tot 1983 werd gebruikt. Hierbij wordt elke drie jaar de helft van de leden van de Eerste Kamer voor zes jaar gekozen. Wij menen dat deze verlenging van de zittingsduur van de leden in combinatie met een minder directe koppeling aan een concrete verkiezingsuitslag meer recht doet aan de eigen legitimatie door de verkiezing door de leden van provinciale staten en past bij een indirect gekozen volksvertegenwoordiging die functioneert vanuit een zekere afstand tot de dagelijkse politiek. Dit voorstel wordt nader toegelicht in paragraaf 2.

Ook de huidige vormgeving van de behandeling van Grondwetsherzieningen in tweede lezing creëert een risico op een verstoring van het evenwicht tussen de Kamers. De staatscommissie wijst erop dat in tweede lezing de situatie kan ontstaan dat een beperkte minderheid van de indirect gekozen Eerste Kamer een Grondwetswijziging verhindert die gesteund wordt door een grote meerderheid (van ten minste twee derden) van de Tweede Kamerleden die direct gekozen zijn in verkiezingen die mede tot doel hebben om kiezersinvloed op die Grondwetswijziging mogelijk te maken. Hiermee kan een impasse ontstaan in de verhouding tussen de Kamers onderling, mede in relatie tot het kabinet en de kiezers. Deze situatie achten wij met de staatscommissie onwenselijk en daarom stellen wij een wijziging voor die ertoe strekt om de tweede lezing van Grondwetsherzieningen te behandelen in een verenigde vergadering van de beide Kamers. Dit voorstel wordt nader toegelicht in paragraaf 3.

De staatscommissie beval tevens aan om de Eerste Kamer een terugzendrecht toe te kennen. Zoals in het kabinetsstandpunt over het eindrapport van de staatscommissie is opgemerkt, zal het kabinet zich nader beraden op deze aanbeveling.

---

[5] *Tussenstand*, Den Haag, juni 2018, p. 100.

2. De wijze van verkiezing van de Eerste Kamer

In dit wetsvoorstel wordt voorgesteld dat de Eerste Kamer een zittingsduur heeft van zes jaren en dat om de drie jaren beurtelings achtendertig leden en zevenendertig leden worden gekozen. Deze aanpassing heeft als oogmerk om de zittingsduur en de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer beter aan te laten sluiten bij haar staatkundige positie, eigen legitimatie en de rolverdeling in het tweekamerstelsel.

In veel andere tweekamerstelsels wordt de rolverdeling tussen de kamers ondersteund door een verschil in de zittingsduur en de wijze van verkiezing. Het is niet ongebruikelijk, zeker in eenheidsstaten zoals Nederland, dat de ene kamer (lagerhuis) direct wordt gekozen door de kiezers terwijl de legitimatie van de andere kamer (hogerhuis of senaat) via een andere procedure tot stand komt. Dit gebeurt bijvoorbeeld via verkiezing door regionale of lokale volksvertegenwoordigers (Frankrijk), door afvaardiging van deelstaatbestuurders (Duitsland) of via benoemingen door de regering (Verenigd Koninkrijk, Canada).

Het idee hierachter is dat de senaat in samenstelling moet afwijken van het lagerhuis om zijn toegevoegde waarde te verzekeren. Naast een andere wijze van verkiezing wordt in dit licht soms ook gekozen voor een langere zittingsduur van de leden.[6] Een langere zittingsduur benadrukt tevens dat het gezag van een hogerhuis mede wordt ontleend aan de ervaring en deskundigheid van zijn leden. Een langere zittingsduur is verder een stabiliserende factor in het politieke systeem. In aansluiting hierop is het internationaal niet ongebruikelijk om het hogerhuis in delen te kiezen,[7] wat eveneens wordt gezien als bevorderlijk voor de continuïteit.[8]

Dit alles leidt tot een legitimatie voor een hogerhuis die afwijkt van het mandaat van het direct gekozen lagerhuis en die past bij de reflecterende rol die vaak wordt toegedicht aan een hogerhuis. De wijze van verkiezing is aldus onderdeel van een streven naar een evenwicht tussen enerzijds een invloedrijke, specifiek gelegitimeerde senaat en anderzijds duidelijkheid over de vraag bij welke verkiezingen de kiezer een effectief oordeel kan geven over het gevoerde regeringsbeleid en een voorkeur kan uitspreken voor toekomstig beleid.

De staatscommissie constateert in dit licht dat een directe verkiezing van de Eerste Kamer een bedreiging vormt voor een goed functioneren van het tweekamerstelsel. Ook de opties van een gelote Eerste Kamer of een verkiezing door de gemeenteraden worden door de staatscommissie afgeraden. Met de staatscommissie zijn wij van mening dat de verkiezing van de Eerste Kamer door de provinciale staten (en de kiescolleges in de Caribische openbare lichamen) de voorkeur heeft.[9] Wel zien wij – anders dan de staatscommissie – goede redenen om verschil te maken tussen de zittingsduur van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer.

Tot 1983 verschilde in Nederland de zittingsduur van Eerste Kamerleden altijd van die van Tweede Kamerleden. Toen Nederland in 1848 koos voor invoering van de directe verkiezing van de Tweede Kamer is tegelijk een indirecte verkiezing van de Eerste Kamer ingevoerd, waarbij de zittingsduur op negen jaar werd gesteld, en om de drie jaar een derde van de senatoren werd gekozen. De Kamers moesten niet teveel op elkaar gaan lijken en de Eerste Kamer moest meer 'vastheid' hebben.[10] Vanaf 1922 werden senatoren gekozen voor zes jaar, waarbij om de drie jaar de helft werd gekozen. Ook toen was het argument dat de Eerste Kamer zich mede in haar

---

[6] Zie in dit verband de database van de Interparlementaire Unie, https://data.ipu.org.
[7] Voorbeelden zijn Frankrijk, Tsjechië, de Verenigde Staten, Australië, India en Japan.
[8] Meg Russell, *Reforming the House of Lords. Lessons from Overseas*, Oxford University Press 2000, p. 33.
[9] *Lage drempels, hoge dijken*, p. 308-10.
[10] *Handelingen van de regering en de Staten-Generaal over de herziening der grondwet 1847-1848*, Eerste Deel, Belinfante 1848, p. 344 en 523.

zittingsduur moest onderscheiden van de Tweede Kamer. Voorkomen moest worden dat de Eerste Kamer een doublure zou worden van de Tweede Kamer.[11] Hiermee zou immers de grond voor een tweekamerstelsel, en het bestaansrecht van de Eerste Kamer aangetast worden.

De staatscommissies-Van Schaik en -Cals/Donner adviseerden echter om over te stappen op een vierjaarlijkse verkiezing van de Eerste Kamer als geheel. De commissies zagen een nadeel in het onregelmatige tempo waarin de verkiezingen elkaar opvolgden. Soms vonden de Eerste Kamerverkiezingen snel na de statenverkiezingen plaats, maar daar kon ook één, twee of drie jaar tussen zitten. Doordat de provincies in de toenmalige Kieswet in vier kiesgroepen waren ingedeeld, waarbij beurtelings twee kiesgroepen de helft van de Eerste Kamer kozen, kon het bovendien voorkomen dat sommige provinciale staten niet konden deelnemen aan een Eerste Kamerverkiezing. Deze bezwaren waren nog wel te accepteren als de behoefte aan 'een grotere duurzaamheid' van de Eerste Kamer nog zou bestaan, maar dat was naar het oordeel van de staatscommissies toen niet het geval. Ook werd betoogd dat de heterogene natuur van de beide delen van het parlement geen versterking behoefde door een verschillende zittingsduur of een niet collectieve verkiezing van een der delen.[12] Deze argumentatie vormde voor de regering de basis om de huidige regeling in de Grondwet voor te stellen.[13] Bij de parlementaire behandeling van het desbetreffende grondwetsvoorstel is er echter al op gewezen dat deze regeling ongewenste gevolgen zou kunnen hebben voor de verhouding tussen beide kamers. Tegenstanders vreesden dat de verkiezing van de Eerste Kamer uiterlijk binnen drie maanden na de verkiezing van de provinciale staten zou kunnen leiden tot een sterkere positie van de Eerste Kamer.[14]

De afgelopen decennia is het politieke karakter van de Eerste Kamer meer naar voren gekomen, zoals tegenstanders van de wijziging als voorzienbaar gevolg hadden genoemd. De integrale verkiezing van de Eerste Kamer, die steeds kort na de provinciale statenverkiezing plaatsvindt,[15] benadrukt sinds 1983 het politieke karakter van de Eerste Kamer. Tegelijk is de gemiddelde zittingsduur van senatoren afgenomen.[16] Beide ontwikkelingen verhouden zich minder goed tot de rol van de Eerste Kamer als college van reflectie en heroverweging. Sindsdien is een aantal malen voorgesteld om terug te keren naar het stelsel van vóór 1983, ook om het eigen karakter van de directe verkiezingen voor provinciale staten meer betekenis te geven.[17]

Een langere zittingsperiode van de Eerste Kamerleden en een gefaseerde doorwerking van de nationale wijzigingen in de electorale verhoudingen versterken naar onze mening het noodzakelijke evenwicht tussen het politieke karakter van de Eerste Kamer enerzijds en haar rol als instantie van heroverweging en reflectie anderzijds. Met de voorgestelde wijze van verkiezing zal de Eerste Kamer (als geheel) niet over een recenter politiek mandaat van de kiezer beschikken dan de Tweede Kamer. Het onderhavige voorstel ondersteunt derhalve de rolverdeling tussen Tweede Kamer en Eerste Kamer.

---

[11] De regering en de Tweede Kamer waren destijds voorstander van een zittingsduur van vier jaar, maar dit voorstel werd verworpen door de Eerste Kamer. Zie P.J. Oud, *Het jongste verleden*, deel 1, Van Gorcum 1947, p. 358-91.
[12] Eindrapport van de staatscommissie tot herziening van de Grondwet (Van Schaik), Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf 1954, p. 51 en Eindrapport van de staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet (Cals/Donner), Staatsuitgeverij 1971, p. 101-2.
[13] Kamerstukken II 1976/77, 14223, nr. 3, p. 6.
[14] Zie bijvoorbeeld de inbreng van het Eerste Kamerlid J. Vis (D66), Handelingen I 1980/81, 4e vergadering, p. 42.
[15] Artikel 55 van de Grondwet schrijft voor dat de verkiezing van de Eerste Kamer uiterlijk drie maanden na de statenverkiezingen plaatsvindt.
[16] Zie p. 17 van bijlage 6 bij het eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel, gepubliceerd op www.staatscommissieparlementairstelsel.nl.
[17] Zie Kamerstukken II 1996/97, 21247, nr. 164, p. 13 en 16 en Kamerstukken II 1999/2000, 26976, nr. 1, p. 11-12.

Welke effecten zijn te verwachten?

De belangrijkste beoogde effecten van de versterkte rolzuiverheid en verbeterde werking van het tweekamerstelsel zijn hierboven reeds toegelicht.

Daarnaast valt ook te verwachten dat de voorgestelde wijze van verkiezing ertoe zal leiden dat de verkiezing van de provinciale staten minder wordt overschaduwd door de verkiezing van de Eerste Kamer en de aandacht voor landelijke thema's die daar mede een gevolg van zijn. Hiermee wordt recht gedaan aan het belang van een zo zuiver mogelijk politiek mandaat voor besluitvorming op provinciaal niveau.

Minder waarschijnlijk is dat een wijziging van de zittingsduur van de Eerste Kamer substantiële gevolgen heeft voor de verschillen tussen de politieke samenstelling van de Kamers. Het wordt soms wel aangenomen dat de huidige wijze van verkiezing deze verschillen vergroot, of dat deze verschillen meer schoksgewijs optreden. De staatscommissie parlementair stelsel heeft berekend hoe de Eerste Kamer zou zijn samengesteld als de zittingsduur in 1983 niet was aangepast en de uitslagen van de provinciale statenverkiezingen hetzelfde waren geweest. De verschillen tussen de Kamers bleken niet sterk beïnvloed te worden door de verandering in zittingsduur.[18]

Een mogelijk effect kan zijn dat het soms iets langer zal duren voordat de opkomst van nieuwe politieke stromingen in volle omvang tot uitdrukking komt in de samenstelling van de Eerste Kamer.[19] Deze enigszins vertraagde doorwerking van veranderingen in het partijlandschap past naar onze mening bij de eigensoortige rol van de Eerste Kamer in het staatsbestel. Het politieke primaat ligt bij de Tweede Kamer. De verkiezing van deze Kamer – en niet de verkiezingen voor de provinciale staten – vormt tevens de democratische basis voor nieuw beleid op nationaal niveau.

Een effect van het stelsel voor 1983 was dat sommige provinciale staten in bepaalde gevallen niet stemden voor de Eerste Kamer, omdat zij deel uitmaakten van een groep die niet aan de beurt kwam tijdens hun vierjarige zittingsduur. Dit sloot aan bij de uitgangspunten van het stelsel maar was hiervan geen dwingend gevolg omdat het berustte op een wijze van uitwerking in de toenmalige Kieswet. Het is aan de wetgever om hierin een keuze te bepalen bij de wijziging van de Kieswet die noodzakelijk is als de thans voorgestelde wijziging van de Grondwet gerealiseerd wordt.

Een neveneffect van het onderhavige voorstel is dat de kiesdeler zal toenemen, omdat het bij elke afzonderlijke verkiezing om minder zetels gaat dan nu het geval is (37 of 38 in plaats van 75). Bij de uitwerking van het onderhavige voorstel in de Kieswet wordt onderzocht op welke wijze dit effect beperkt kan worden.

Een laatste aspect betreft de ontbinding van de Eerste Kamer. Op grond van de huidige regeling kan een ontbinding en tussentijdse verkiezing van de Eerste Kamer slechts onder bepaalde omstandigheden enig effect hebben voor de politieke verhoudingen binnen de Kamer. Bij een zittingsduur van zes jaar waarbij om de drie jaar de helft van de Kamer gekozen wordt, kan een tussentijdse ontbinding naar verwachting in bepaalde omstandigheden feitelijk een groter effect hebben op de samenstelling van de Kamer. Tussen 1922 en 1983, toen dit stelsel bestond, is echter behoudens de destijds voorgeschreven ontbindingen wegens herziening van de Grondwet nooit gebruikgemaakt van de bevoegdheid tot ontbinding van de Eerste Kamer.[20]

3. De tweede lezing van voorstellen tot wijziging van de Grondwet

[18] *Lage drempels, hoge dijken,* p. 311.
[19] *Lage drempels, hoge dijken*, p. 312.
[20] Sinds 1848 is de Eerste Kamer slechts eenmaal (in 1904) ontbonden vanwege een conflict met de regering. Zie J.J. Vis, *De ontbinding van het parlement*, Wolters-Noordhoff 1987, p. 131.

Voorgesteld wordt om de tweede lezing van Grondwetswijzigingen voortaan in een verenigde vergadering te behandelen en niet meer in de beide Kamers afzonderlijk. Het doel van dit voorstel is het wegnemen van een kwetsbaarheid in de huidige procedure die is gesignaleerd door de staatscommissie, met behoud van de waarborgen voor een zorgvuldige procedure van Grondwetswijziging, met inbegrip van twee lezingen, een tweede lezing na directe verkiezingen en een versterkte meerderheid in de Staten-Generaal.[21]

Voorstellen tot herziening van de Grondwet doorlopen eerst de normale wetsprocedure (dit wordt de eerste lezing genoemd). Nadat er een nieuwe Tweede Kamer is gekozen, moet het voorstel nogmaals aanvaard worden door de Staten-Generaal en de regering. Bijzonder aan deze tweede lezing is dat de regering en de Tweede Kamer het voorstel niet meer mogen wijzigen[22] en dat er in beide Kamers een meerderheid voor het voorstel moet zijn van ten minste twee derde van de uitgebrachte stemmen.[23]

De Tweede Kamerverkiezingen die moeten plaatsvinden tussen de eerste en de tweede lezing bieden de kiezer de mogelijkheid om de Grondwetsherziening te laten meewegen in de stemkeuze. Het is een waarborg voor versterkte volksinvloed op fundamentele beslissingen. In de praktijk is het effect van deze regeling vooral dat er gedurende een langere periode brede politieke steun moet zijn voordat een wijziging tot stand kan komen. Dit neemt niet weg dat de procedure kiezers de garantie biedt dat zij hun stem mede kunnen laten bepalen door een voor hen belangrijke Grondwetsherziening. Hierdoor 'blijft de kiezersraadpleging een waarborg die onder omstandigheden haar volle betekenis kan herkrijgen'.[24]

De Eerste Kamerverkiezingen bieden geen mogelijkheid voor de kiezer om de uitkomst van een procedure van Grondwetswijziging te beïnvloeden. De Eerste Kamer wordt sinds 1995 niet meer verplicht ontbonden wegens een herziening van de Grondwet omdat de vierjaarlijkse integrale verkiezing van de Eerste Kamer een tussentijdse ontbinding vrij betekenisloos maakte. Een terugkeer naar de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer van voor 1983 brengt daarin enigszins verandering, maar niet in het feit dat de Eerste Kamer gekozen wordt door provinciale statenleden die niet zijn gekozen met het oog op een tweede lezing van een voorstel tot herziening van de Grondwet door de Eerste Kamer. De Eerste Kamer ontbeert om deze reden 'de verhoogde representativiteit' van de na een eerste lezing van een voorstel tot herziening van de Grondwet herkozen Tweede Kamer.[25] Dit alles betekent dat de democratische legitimatie van de Kamers in het kader van de tweede lezing verschillend van aard is.

De staatscommissie wijst erop dat dit verschil in democratische legitimatie problematisch wordt als het debat in de Kamers tot verschillende uitkomsten leidt, in het bijzonder als een voorstel in tweede lezing niet wordt aangenomen omdat de drempel van twee derde van de uitgebrachte stemmen in de Eerste Kamer nét niet gehaald wordt.[26] In die situatie verhindert een beperkte minderheid van de senatoren een wijziging die gesteund wordt door een meerderheid van de Eerste Kamer en een ruime meerderheid van de Tweede Kamer die (anders dan de Eerste Kamer) gekozen

---

[21] *Lage drempels, hoge dijken,* p. 312-14.
[22] De Tweede Kamer heeft wel de mogelijkheid om het voorstel te splitsen.
[23] De procedure is geregeld in artikel 137 van de Grondwet.
[24] Advies van de Raad van State over het voorstel tot verandering in de Grondwet, strekkende tot het vervallen van de bepaling inzake het voorzitterschap van de gemeenteraad en van provinciale staten, Kamerstukken II 2006/07, 31013, nr. 4, p. 3.
[25] Eindrapport van de staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet (Cals/Donner), 1971, p. 334.
[26] *Lage drempels, hoge dijken*, p. 313. Ook de staatscommissie-Cals/Donner constateerde dat 'het redelijk [zou] zijn te verlangen, dat een herziening, waarvoor zich twee derden der Tweede Kamer hebben uitgesproken, niet door een minderheid in de Eerste Kamer kan worden tegengehouden' (Eindrapport, 1971, p. 334).

is om de tweede lezing mogelijk te maken. Deze situatie doet zich niet vaak voor, maar is zeer onwenselijk. Zij gaat rechtstreeks in tegen een van de bedoelingen van de tweede lezing, namelijk het faciliteren van volksinvloed via een verplichte tussenliggende Tweede Kamerverkiezing. Een dergelijke situatie maakt de Eerste Kamer als instituut kwetsbaar voor kritiek. Het probleem wordt echter niet veroorzaakt door de Eerste Kamer of door het stemgedrag van senatoren, maar door de institutionele vormgeving.

In het verleden hebben voorgaande kabinetten als alternatief voor de huidige procedure van herziening van de Grondwet voorgesteld om de tweede lezing af te schaffen,[27] of om Grondwetswijzigingen in een speciale Grondwetskamer te behandelen,[28] of de tweede lezing alleen in de Tweede Kamer te behandelen.[29] Aan elk van deze voorstellen kleefden echter nadelen.

Net als de staatscommissie hechten wij eraan dat de hoofdelementen van de huidige procedure behouden blijven, dat wil zeggen: twee lezingen met een tussentijdse verkiezing van de Tweede Kamer, waarbij in tweede lezing een versterkte meerderheid vereist is en de inbreng van de Eerste Kamer ook in de tweede lezing gewaarborgd is. Zo heeft de kiezer de mogelijkheid om een wijziging van de Grondwet mee te laten wegen in zijn stemkeuze en wordt voorkomen dat er op basis van één verkiezingsuitslag drastische veranderingen in het staatsbestel worden doorgevoerd. Dat vergroot de weerbaarheid van de democratische rechtsstaat.[30]

De staatscommissie beveelt op basis van deze uitgangspunten aan om de tweede lezing niet langer in beide Kamers afzonderlijk te behandelen maar in een verenigde vergadering. De Eerste Kamer kan zo niet meer in de situatie komen dat een minderheid van haar leden een verandering blokkeert waarvoor op democratische wijze brede steun in de Staten-Generaal is verworven.

De leden van de Eerste Kamer kunnen aldus volop participeren in het debat en de besluitvorming in tweede lezing. Gezien de bijzondere aandacht die in de Eerste Kamer doorgaans bestaat voor de rechtsstatelijkheid en de juridische kwaliteit van wetsvoorstellen, is het een bijkomend voordeel dat de inbreng van de Eerste Kamerleden in een verenigde vergadering tevens van directe invloed kan zijn op de stembepaling van de leden van de Tweede Kamer. Eerste Kamerleden krijgen in de verenigde vergadering verder de bevoegdheid om voor te stellen om een wijzigingsvoorstel te splitsen, een bevoegdheid die nu alleen toekomt aan de regering en leden van de Tweede Kamer.[31] Mede gelet op de directe, actuele en specifieke legitimatie van de opnieuw gekozen Tweede Kamer tijdens de tweede lezing is het redelijk dat de stemverhoudingen in de Tweede Kamer (als gevolg van het groter aantal leden) in de verenigde vergadering zwaarder meewegen dan de verhoudingen in de Eerste Kamer.

4. Financiële gevolgen

De financiële gevolgen van het voorstel om de zittingsduur van de Eerste Kamer te wijzigen, zijn verwaarloosbaar. De verkiezingen voor de Eerste Kamer worden primair georganiseerd door de provincies en de Caribische openbare lichamen. De organisatie van de verkiezingen en de vaststelling van de uitslag zijn eenvoudig, aangezien alleen de leden van provinciale staten en de kiescolleges in Caribisch Nederland kiesgerechtigd zijn. Zoals hiervoor en in de toelichting op onderdeel A van artikel II is opgemerkt, wordt het aan de gewone wetgever overgelaten op welke wijze de driejaarlijkse verkiezing van de achtendertig onderscheidenlijk zevenendertig leden

---

[27] Kamerstukken II 1920/21, 451, nr. 11.
[28] Kamerstukken II 1945/46, 189, nr. 2 en Kamerstukken II 1951/52, 2341, nr. 2.
[29] Nota inzake het grondwetsherzieningsbeleid, Kamerstukken II 1973/74, 12944, nr. 2, p. 16.
[30] *Lage drempels, hoge dijken*, p. 312.
[31] Artikel 137, vijfde lid, van de Grondwet. Zie hierover nader de artikelsgewijze toelichting.

van de Eerste Kamer zal plaatsvinden. Indien wordt gekozen voor driejaarlijkse verkiezingen in een deel van de provincies en de Caribische openbare lichamen, hoeven de provincies en de Caribische openbare lichamen nog slechts een keer in de zes jaren - in plaats van een keer in de vier jaren - een verkiezing te organiseren en nemen de uitgaven dus navenant af. Indien wordt gekozen voor driejaarlijkse verkiezingen in alle provincies en Caribische openbare lichamen, zullen zij elke drie jaren een verkiezing moeten organiseren en nemen de uitgaven dus iets toe.

De voorgestelde wijziging van de Grondwetsherzieningsprocedure heeft geen financiële gevolgen.

Artikelsgewijs deel

Artikel II, onderdeel A (artikel 52)

Op dit moment is de zittingsduur van beide Kamers vier jaren. De zittingsduur van de Tweede Kamer blijft vier jaren (eerste lid). Zoals in het algemeen deel is toegelicht strekt het wetsvoorstel ertoe de zittingsduur van de Eerste Kamer te verlengen tot zes jaren, waarbij elke drie jaren een verkiezing plaatsvindt van een deel van de Eerste Kamer. Beide elementen zijn opgenomen in het tweede lid van artikel 52. De formulering van de tweede volzin van dit artikellid is ontleend aan die van artikel 101 van de Grondwet naar de tekst van 1972. Dat artikel liet het aan de wetgever over om te bepalen op welke wijze de driejaarlijkse verkiezing van de achtendertig onderscheidenlijk zevenendertig leden van de Eerste Kamer plaatsvond. Op grond van de Kieswet vonden de verkiezingen plaats in vier groepen van provincies en werden elke drie jaar in twee van die groepen de leden van de Eerste Kamer gekozen. Een andere invulling, bijvoorbeeld een waarbij de verkiezingen elke drie jaar in alle provincies plaatsvinden, was ook mogelijk geweest. Ook het onderhavige wetsvoorstel laat het aan de wetgever over om de verkiezingswijze nader te regelen. Artikel 59 van de Grondwet biedt hiervoor de grondslag. Daarbij moet worden aangetekend dat, anders dan vóór 1983, het kiesrecht voor de Eerste Kamer niet uitsluitend toekomt aan de leden van provinciale staten, maar eveneens aan de leden van de kiescolleges in de Caribische openbare lichamen.

Het tweede lid van het huidige artikel 52 bepaalt dat indien voor de provinciale staten bij de wet een andere zittingsduur dan vier jaren wordt vastgesteld, daarbij de zittingsduur van de Eerste Kamer in overeenkomstige zin wordt gewijzigd. Aangezien het onderhavige wetsvoorstel de zittingsduur van de Eerste Kamer niet langer koppelt aan die van de provinciale staten, bestaat aan deze bepaling niet langer behoefte.

Artikel II, onderdeel B (artikel 55)

De tweede volzin van het huidige artikel 55 van de Grondwet bepaalt dat de verkiezing van de Eerste Kamer (behoudens in geval van ontbinding) wordt gehouden binnen drie maanden na de verkiezing van de leden van provinciale staten. Nu het onderhavige wetsvoorstel de zittingsduur van de Eerste Kamer niet langer koppelt aan die van de provinciale staten, maar voorziet in een driejaarlijkse verkiezing van een deel van de Eerste Kamer, dient deze bepaling te vervallen.

Artikel II, onderdeel C (artikel 64)

Ingevolge artikel 64, eerste lid, van de Grondwet kan elk der kamers bij koninklijk besluit worden ontbonden. In dat geval vindt een nieuwe verkiezing voor de ontbonden kamer plaats (tweede lid). Het vierde lid van artikel 64 regelt de gevolgen voor de zittingsduur van een na ontbinding optredende kamer. De laatste volzin van dit artikellid bepaalt thans dat de zittingsduur van een na ontbinding optredende Eerste Kamer eindigt op het tijdstip waarop de zittingsduur van de ontbonden kamer zou zijn geëindigd. Deze bepaling houdt verband met de koppeling van de zittingsduur

van de Eerste Kamer aan die van de provinciale staten. Die koppeling wordt als gezegd met het onderhavige wetsvoorstel losgelaten. Daarom kan ook deze volzin vervallen.

Artikel 64, vierde lid, bevat een grondslag voor een wettelijke regeling van de (maximale) zittingsduur van een na ontbinding optredende Tweede Kamer. Die is bedoeld om de verkiezingen van de Tweede Kamer zoveel mogelijk in een vaste periode van het jaar te kunnen laten plaatsvinden. Naar het oordeel van de regering is een regeling om die reden niet nodig voor de verkiezingen van de Eerste Kamer na ontbinding. Ook voor 1983 liet de Grondwet de maximale zittingsduur van de Eerste Kamer in het midden. Het vervallen van de laatste volzin van artikel 64, vierde lid, heeft tot gevolg dat een na ontbinding optredende Eerste Kamer een vaste zittingsduur van zes jaren heeft, met dien verstande dat een deel van de leden na drie jaren zal aftreden en de overige leden na zes jaren (op grond van het nieuwe artikel 52). Het is aan de wetgever hieraan invulling te geven.

Artikel II, onderdeel D (artikel 137)

De wijziging in het vierde lid van artikel 137 van de Grondwet is in het algemeen deel toegelicht. Het vijfde lid van artikel 137 bepaalt thans dat de Tweede Kamer een grondwetsvoorstel in tweede lezing kan splitsen. Wij stellen voor de splitsingsbevoegdheid toe te kennen aan de verenigde vergadering; dit sluit aan bij artikel 84 van de Grondwet, op grond waarvan een voorstel van wet dat door de verenigde vergadering moet worden behandeld, door haar kan worden gewijzigd.

Artikel III (additioneel artikel III)

Onderdeel 1
Dit onderdeel strekt ertoe de voorgestelde wijziging van de zittingsduur van de Eerste Kamer pas te laten ingaan op het moment dat de zittingsduur eindigt van de Eerste Kamer die in functie is op het moment dat deze wijziging in werking treedt. De zittingsduur van de Eerste Kamer, ook die van een na ontbinding optredende Eerste Kamer, eindigt op grond van de huidige Grondwet binnen drie maanden na de verkiezing van de leden van provinciale staten. In deze periode van drie maanden wordt de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer voorbereid en vindt de stemming plaats. Om te voorkomen dat dit proces zou worden verstoord, bepaalt dit onderdeel dat als de onderhavige wijziging van de Grondwet in werking treedt in deze periode, de Eerste Kamer nog gewoon volgens de huidige regeling wordt gekozen. Pas de daaropvolgende Eerste Kamer zal dan een zittingsduur van zes jaren hebben.

Indien de onderhavige wijziging van de Grondwet in werking treedt in de periode waarin de verkiezing van de leden van provinciale staten wordt voorbereid, maar voor de dag waarop de stemming plaatsvindt, wordt de volgende Eerste Kamer volgens de nu voorgestelde nieuwe regeling gekozen. Met het oog hierop wordt in dit onderdeel de term 'gekozen' gebruikt, in plaats van de term 'verkiezing'. De grondwetgever verstaat onder die laatste term namelijk 'het totaal der verkiezingshandelingen, dus kandidaatstelling én stemming'.[32]

De eerste keer dat de Eerste Kamer volgens de nieuwe regeling wordt gekozen, worden achtendertig leden gekozen voor een duur van zes jaren en worden zevenendertig leden gekozen voor een duur van drie jaren. Aangezien dit afwijkt van de hoofdregel van artikel 52 (nieuw) is dit in artikel III, onderdeel 1, expliciet geregeld.

Onderdeel 2

---

[32] Kamerstukken II 1976/77, 14223, nr. 3, p. 13. Zie ook Kamerstukken II 2009/10, 32191, nr. 8, p. 2.

Dit onderdeel regelt de samenloop met het Grondwetsvoorstel dat ertoe strekt ten behoeve van Nederlanders die geen ingezetenen zijn een kiescollege voor de Eerste Kamer te introduceren. Indien dat voorstel eerder in werking treedt dan het onderhavige, kan de in artikel II opgenomen wijzigingsopdracht niet onverkort worden gehandhaafd.

Artikel 138, eerste lid, onderdeel a, van de Grondwet biedt weliswaar een grondslag om in tweede lezing aangenomen voorstellen tot verandering in de Grondwet bij wet voor zoveel nodig aan elkaar aan te passen, maar om te zijner tijd vertraging te voorkomen is ervoor gekozen nu reeds een samenloopbepaling op te nemen.

Artikel III (additioneel artikel IV)

Het in de wet van 1 november 2017, houdende verandering in de Grondwet, strekkende tot het opnemen van een constitutionele basis voor Caribische openbare lichamen en het regelen van een kiescollege voor de Eerste Kamer (Stb. 2017, 426) opgenomen additionele artikel IV is van rechtswege uitgewerkt (als bedoeld in aanwijzing 6.25 van de Aanwijzingen voor de regelgeving). Daarom kan dit artikel worden benut voor een nieuwe overgangsrechtelijke voorziening.

Onderdeel 1
Het is mogelijk dat de onderhavige wijziging van de Grondwet in werking treedt tijdens de zittingsduur van een Tweede Kamer die is gekozen na de bekendmaking van een verklaringswet als bedoeld in artikel 137, eerste lid, van de Grondwet en die op grond van het huidige vierde lid van dit artikel tot taak heeft het in de verklaringswet opgenomen voorstel in tweede lezing te overwegen. Op grond van onderdeel 1 van artikel IV wordt in dat geval de tweede lezing nog volgens de huidige herzieningsprocedure afgerond, dat wil zeggen door de beide kamers afzonderlijk.

Onderdeel 2
Artikel 55, derde lid, van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden bepaalt dat indien en voor zover een voorstel tot wijziging van het Statuut afwijkt van de Grondwet, het voorstel wordt behandeld op de wijze, als de Grondwet voor voorstellen tot verandering in de Grondwet bepaalt, met dien verstande, dat de beide kamers in tweede lezing de voorgestelde verandering bij volstrekte meerderheid der uitgebrachte stemmen kunnen aannemen. De in dit wetsvoorstel voorgestelde besluitvorming in tweede lezing door de verenigde vergadering is hiermee niet verenigbaar. In het licht van artikel 5 van het Statuut, op grond waarvan de Grondwet de bepalingen van het Statuut in acht neemt, bevat onderdeel 2 van artikel IV daarom een overgangsrechtelijke voorziening. Die strekt ertoe dat in de situatie, bedoeld in artikel 55, derde lid, van het Statuut besluitvorming in tweede lezing vooralsnog plaatsvindt in de beide kamers afzonderlijk. Het streven is erop gericht om na de inwerkingtreding van de onderhavige wijziging van de Grondwet artikel 55, derde lid, van het Statuut met deze wijziging in overeenstemming te brengen.

Deze memorie van toelichting wordt ondertekend mede namens de Minister-President, Minister van Algemene Zaken.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

Consultatie BZK/IPO over grondwetsherziening verkiezingswijze EK

Inventarisatie reacties vanuit de fracties PS Drenthe.

- De regering wijkt op dit punt af van het advies van de Staatscommissie Parlementair Stelsel (de commissie-Remkes). Wat onze fractie, de SP, betreft is het zo een staatsrechtelijke 'losse flodder' en geen erg zinvol voorstel. Bij de Algemene Politieke Beschouwingen in de Eerste Kamer is dat door de SP ook zo benoemd. De vraag wordt ons voorgelegd zonder dat er een debat over is geweest; de Eerste Kamer is nog niet om een standpunt gevraagd (het komt ook niet voor in het adviesrapport van de commissie-Remkes). Vanuit onze fractie op dit moment dus geen inbreng hierop.
- Wij, de fractie van D66, hebben twijfels of de wijzigingen leiden tot het gewenste doel. Zolang de Eerste Kamer bestaat en door partijen gevormd zal er een landelijke dominantie blijven bestaan. Wij hebben geen bezwaar tegen het voorstel, slechts twijfels.
- Standpunt Partij voor de Dieren: in dit conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging stelt de minister van BZK voor om terug te keren naar de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer die werd gebruikt voor 1983. Hierbij wordt elke drie jaar de helft van de Eerste Kamer voor zes jaar gekozen. De Partij voor de Dieren heeft bezwaar tegen dit voorstel.

  Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.

  Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De driejaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de Statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

- Reactie ChristenUnie Drenthe:
  De Eerste Kamer heeft middels een motie de staatscommissie Remkes ingesteld om met verbetervoorstellen te komen voor het functioneren van de Eerste Kamer. Dit vanwege afnemend vertrouwen in de democratie – een deel van de kiezers blijft thuis - èn omdat de democratische rechtstaat wordt bedreigd door nepnieuws en manipulatie. Wat ons betreft belangrijke redenen om onze democratische rechtstaat en parlement te versterken.
  Tot onze verbazing vraagt het kabinet nu - zonder dat de Eerste Kamer zelf is betrokken of geraadpleegd - van ons via IPO een reactie op het voorstel. Een voorstel waarbij het kabinet erg selectief is geweest in het kiezen van maatregelen en een voorstel dat geen antwoord geeft op de analyse die de staatscommissie over het onderhoud dat nodig is aan het stelsel.
  Wat ons betreft doet dat voorstel geen recht aan de vraag van de Eerste Kamer. Zo is het maar zeer de vraag wat het losmaken van de Eerste Kamerverkiezing van de Statenverkiezing zal betekenen voor de opkomstpercentages. Snelheid en angst voor verlies van de meerderheid lijkt voor het kabinet belangrijker dan doelmatigheid en zorgvuldigheid. Wat onze ChristenUnie fractie betreft brengt IPO dan ook een negatief advies uit en verwijst het kabinet terug naar de tekentafel. Tot slot willen we nog meegeven dat de prioriteit bij de Minister zou moeten liggen bij versterken en schragen van onze representatieve democratie - op dat punt is er echt wel werk aan de winkel.
- De fractie van de PvdA Drenthe heeft een lichte voorkeur voor de voorgestelde wijziging van de Grondwet. De fractie is niet unaniem in haar opvatting.
- Forum voor Democratie (FVD) heeft met afkeuring kennisgenomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel FVD erkent dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwd door de verkiezingen van de Eerste Kamer, biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. Los van de vraag of de Eerste Kamer nog bestaansrecht heeft in ons parlementaire stelsel (het voert te ver om daar nu op in te gaan), zouden de leden daarvan direct moeten worden gekozen door alle (kiesgerechtigde) Nederlanders, in

plaats van (getrapt) door de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers worden bewerkstelligd dat de uitkomst van de PS-verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer.
Het voorstel zou er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. FVD wil Nederlanders niet minder, maar méér mogelijkheden bieden om beleid dat tegen hun belangen indruist vlot af te straffen en bij te sturen.
Wanneer de Provinciale Statenverkiezingen geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer vermoedelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen namelijk eerder thuisblijven. In een land waarin sprake is van een toenemende kloof tussen lager en hoger opgeleiden, zou dit een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming in de Eerste Kamer, die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt verkozen. De Eerste Kamer is dan immers in mindere mate een afspiegeling van de voorkeuren van alle kiesgerechtigde Nederlanders.
In dit licht verwerpt FVD dit conceptwetsvoorstel en stellen wij in plaats daarvan voor om de Eerste Kamer, zolang zij bestaat, direct in plaats van indirect te verkiezen, gelijktijdig met de Provinciale Statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij al deze verkiezingen gegarandeerd, waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt: de Provinciale Staten verkrijgen een mandaat dat niet door aandacht voor nationale thema's is verwaterd. Voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem voor de Eerste Kamer uit.

- Wij, GroenLinks, vinden de discussie over herziening voorbarig gelet op de ophef over het rapport van de Commissie Remkes van ruim 300 pagina's. Daarin staat een aantal zaken aangaande de Eerste kamer. Eerst wil onze fractie dat er gesproken wordt in de Eerste Kamer over het rapport van de Staatscommissie Remkes in plaats van nu te reageren op een 'losse flodder' van het Kabinet. Dit is slechts een onderdeel uit een pakket van voorstellen. Ook de Raad van State heeft nog geen advies gegeven. Daarnaast is onze fractie van mening dat onze Eerste en Tweekamerfractie eerst aan de beurt zijn zich over de voorstellen te buigen.
- Naar het oordeel van de CDA-fractie draagt het voorstel bij aan minder nationale invloed op provinciale verkiezingen en doet het dat door de Eerste Kamer minder politiek te laten functioneren, zoals dat ook in onze staatsrechtelijke verhoudingen is bedoeld. De CDA Tweede Kamerfractie zal na de consultatieronde de wet natuurlijk op alle onderdelen kritisch bekijken, bijvoorbeeld op het effect van de verkiezingswijze op kleinere fracties in de Eerste Kamer. Maar de richting die het kabinet kiest is wat ons betreft de juiste. Het CDA Drenthe is verder in de opvatting dat we in dit voorliggend proces helderheid en zuiverheid steeds moeten hebben om het proces dat voorligt van draagvlak te voorzien in de provincies.
- De consultatieronde van de Minister van Binnenlands Zaken, Mevr. Ologren, over een nieuwe procedure om de Eerste Kamer te verkiezen, doet in eerste instantie sympathiek aan, maar het is een vreemde situatie als blijkt dat haar voorstel afwijkt van het voorstel zoals geformuleerd door de commissie Remkes die daar een advies over heeft uitgebracht, aldus de fractie van de PVV. Het lijkt nu of de provincies te hulp worden geroepen om toch haar gelijk te verkrijgen. Het is een belangrijke en ook politieke kwestie: laat de discussie in de Tweede Kamer plaats vinden. Laat de minister met een wetsvoorstel komen en zien dat ze daar een meerderheid voor krijgt. De politieke discussie kan dan gevoerd worden op grond van haar onderbouwing en het advies van de commissie. Deze consultatie is een mistig gebeuren, het lijkt een ad hoc procedure en het komt de Minister blijkbaar goed uit. Hoe worden de verschillende adviezen van de partijen/de fractieleiders gewogen en samengevat tot een conclusie en wie heeft daar dan nog iets over te zeggen na afloop van de consultatie ronde.
  De problemen bij een grondwetswijziging zijn nog meer dan een mogelijke nieuwe verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer, een onderwerp dat thuishoort in de Tweede Kamer. De Regering gaat de provincies toch niet vaker consulteren over belangrijke landelijke politieke thema's? Of gebeurt dat alleen als dat de Regering goed uitkomt. Laat de Tweede Kamer zijn landelijke taak doen en val de provincies niet lastig met consultaties over landelijke politieke onderwerpen.

Assen, 12 november 2019

TRANSCRIPT VAN DE PROVINCIALE STATEN VAN DE PROVINCIE GELDERLAND
d.d. 30 oktober 2019

---

1. **Opening en mededelingen van de voorzitter**
2. **Afscheid Marga Schoots - Van Duren (VVD)**
3. **Toelating en beëdiging van dhr. De Looff ter vervulling van de vacature Schoots - Van Duren**
4. **Vaststelling van de agenda**
5. **Vaststelling van de besluitenlijst van de vergadering op 9 oktober 2019 (PS2019-688)**
6. **Ingekomen stukken**
7. **Verordening rechtspositie Staten- en commissieleden Gelderland 2019 (PS2019-695)**
8. **Machtiging IPO voor ondertekening Klimaatakkoord (PS2019-678)**
9. **Startnotities Regionale Energiestrategieën (PS2019-663)**
10. **Consultatie door IPO over voorstel Grondswetwijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer (PS2019-719)**

    De voorzitter: Ben ik nu en dat kunnen we net voor de pauze van 6 uur misschien doen. Ik moet even misschien zeggen. Agendapunt 10, consultatie door IPO over voorstel Grondwetwijziging herziening verkeerswijze ... verkiezingswijze Eerste Kamer. Wie mag ik daar het woord over geven? Ik heb een sprekerslijst. Ja komt u maar. VVD, mevrouw Van der Woude. Ja, als ik iets anders had gewild dan moest u weer gaan zitten natuurlijk maar u mag hoor.

    Mevrouw Van der Woude (VVD): Vandaag mogen wij naar het IPO aangeven wat wij vinden van de door de regering voorgestelde grondwetswijziging verkiezingen Eerste Kamer en wij mogen wat vinden omdat wij een procedurele rol daarbij hebben. Tegelijk is er een versterking van de reflectiekracht van de Eerste Kamer aan de orde. Iets wat alle Nederlanders en dus ook ons aangaat. En wij vinden ook wat, omdat die verkiezingen op dit moment aan onze verkiezingen gekoppeld is en bij de verkiezingen afgelopen voorjaar was een alom gehoorde verzuchting, de verkiezingen gaan zo niet meer over ons. Niet over de provincie, niet over de waterschappen. Het gaat enkel nog over de landelijke politiek. Een verandering kan dus aangewezen zijn. Het voorliggende voorstel is kort en krachtig. Terugkeer naar de situatie zoals het tot 1983 gehanteerd. Enkel de 55-plussers hier en niet eens allemaal hebben nog in dat systeem gestemd, namelijk voor Provinciale Staten op 24 maart 1983. Terugkeer naar dat systeem zouden wij kunnen kwalificeren als een conservatief behoudend voorstel. Tegelijk is terugkeer naar een oude situatie een voorstel dat niet of zelden wordt gedaan door Nederlandse overheden. Het is tot de dag van vandaag een soort taboe. Voorstellen gaan steeds om doorontwikkeling. De falen van het nieuwe systeem ondervangen en dergelijke uitdrukkingen. En in dat opzicht is het dus een bestuurlijk vernieuwend en progressief voorstel. Tegelijk versterkt het voorstel de reflectiekracht van de Eerste Kamer door er 6 jaar van te maken en er ontstaat ook een loskoppeling van de nauwe verbinding met de verkiezingen van PS. Voor de VVD is de conclusie dan ook helder, wie kan dan nog op dit voorstel van de regering tegen zijn? Wij in ieder geval niet.

De voorzitter: Ja, de overbuur. Mag ik mevrouw Van der Woude nog even wachten. De heer Ruitenberg, ga uw gang. SGP.

De heer Ruitenberg (SGP): Ja dank u wel, voorzitter. Ik hoor dat mevrouw Van der Woude aangeeft dat het belangrijke of een belangrijk argument is versterking van de reflectiekracht van dit nieuwe stelsel. Nou ja oud of nieuw, daar kunnen we het niet over hebben maar weet u dat de overgang van het oude stelsel naar het nieuwe stelsel exact hetzelfde argument inhield?

Mevrouw Van der Woude: Ja en daarom vind ik het ook zo bestuurlijk vernieuwend dat bestuurders durven toe te geven dat ze het niet zo goed zagen maar ja goed je moet wel 55-plus zijn om het nog meegemaakt te hebben.

De heer Ruitenberg: We moeten ...

Mevrouw Van der Woude: Ik overigens heb ook één keer mogen stemmen.

De voorzitter: Mevrouw Faber, PVV.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst (PVV): Ja dank u, voorzitter. Ja ik ben 55-plus maar goed maakt niet uit. Ja ik heb nog wel een vraag aan collega van de VVD, want heeft u ... heeft zij, vraag ik via de voorzitter, contact gehad met de fracties van de VVD in Den Haag hierover?

Mevrouw Van der Woude: Ik heb daar geen contact mee gehad, want het gaat ... ik word niet gevraagd om hier te vertellen wat de Eerste Kamer vindt of wat de Tweede Kamer vindt. Ik vertel hier wat wij in Provinciale Staten ervan vinden en wat dat voor ons oplost want wij zijn een andere bestuurslaag en hebben daar ook een heel ander belang bij. Zeker omdat het ja omdat dit echt gaat over het functioneren van bestuurslagen moet je daar voorzichtig mee zijn, vind ik.

De voorzitter: Mevrouw ...

Mevrouw Van der Woude: Wij houden niet van dubbel mandaat weten we sinds vanochtend.

De voorzitter: Ja.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Nou ik heb een dubbel mandaat en daarom weet ik ook namelijk wat er in Den Haag zich afspeelt en daarom zou ik u er graag op wijzen van neem ook eens contact op want u kunt wel in een politiek spagaat op deze manier.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Is een hele ...

Mevrouw Van der Woude: Dank u wel voor deze tip.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dank u wel mevrouw Van der Woude. Forum voor Democratie was een novum. We kregen uw bijdrage gemaild, maar dat ... nee, u wordt verwacht om hier het gesprek met elkaar daarover te voeren of het debat te voeren. Ja. Anders kunnen we alles schriftelijk afdoen. Dat is ook een ... '...' dan zit ik hier helemaal in m'n eentje. Elektronisch stemmen. Maar goed, daar hebben we het niet over. U bent aan het woord. Prima, toe maar.

De heer De Kok (FVD): Dank u Statenleden, gedeputeerden, voorzitter. Ja het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft met haar de minister heeft met haar ministerie een grondwetswijziging voorbereid om de Eerste Kamer voortaan voor 6 jaar te kiezen waarbij om de drie jaar beurtelings 37 of 38 senatoren worden gekozen. Dat is het voorliggende voorstel. Provinciale Staten die spelen een heel

belangrijke rol in de procedure van de verkiezingen van de Eerste Kamer. Het is ons als Provinciale Staten van Gelderland door uw minister via een consultatie van het IPO gevraagd om met een reactie te komen. Nou die reactie die heb ik al in de mail gegeven, maar ik werd verzocht dit nog toe te lichten. Ja het is een bijzonder voorstel, want op verzoek van beide Kamers heeft de regering vorig jaar een staatscommissie ingesteld om te adviseren over de toekomstbestendigheid van het parlementaire stelsel en op 13 december 2018 heeft de staatscommissie parlementair stelsel haar eindrapport uitgebracht en in dit eindrapport adviseert de staatscommissie parlementair stelsel nadrukkelijk en uitdrukkelijk om de wijze van de verkiezing van de Eerste Kamer niet aan te passen. Het is een feit dat door deze wijziging het gevolg zal hebben dat het langer duurt voordat de opkomst van nieuwe politieke partijen volledig tot uitdrukking komt in de Eerste Kamer. Ik kan mij, laat ik maar zeggen persoonlijk dan ook niet aan de indruk onttrekken dat de minister Ollongren die al eerder met succes zich heeft ingespannen het raadplegend referendum af te schaffen zich er nu ook voor inspant om nieuwe partijen zoals Forum Democratie immers wij zijn in één klap de grootste partij in de Eerste Kamer geworden in de toekomst hierin maximaal te gaan belemmeren. Dat ze daarmee ingaat tegen het nadrukkelijk advies van de statencommissie parlementair stelsel om de verkiezing van de Eerste Kamer niet aan te passen, is eigenlijk dus niet zo vreemd want de commissie heeft namelijk ook geadviseerd om het bindend collectief referendum in te voeren. Kan me wel voorstellen dat Ollongren zich daar ook niet in vindt. Daarom is onze reactie om het voorstel als volgt, Forum voor Democratie heeft met afkeuring kennis genomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel wij erkennen dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwt door de verkiezingen van de Eerste Kamer biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. In onze optiek zouden de leden der Eerste Kamer direct moeten worden gekozen door alle kiesgerechtigde Nederlanders in plaats van getrapt via de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers bewerkstelligd worden dat de uitkomst van de Provinciale Staten verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer. Het voorliggende voorstel zal er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement en de senaat vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders juist het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. Forum voor Democratie wil Nederlanders niet minder maar meer bij de politiek en de mogelijkheden betrekken en het beleid daartegen druist dan ook in en moet zo snel mogelijk .... Nee, de mogelijkheden bieden om het beleid dat tegen hun belangen in druist zo snel mogelijk bij te sturen of af te straffen. Wanneer de Provinciale Staten geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer van de Provinciale Staten verkiezingen mogelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen mogelijk er eerder dan voor kiezen om maar thuis te blijven. Dit zou juist een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming van de Eerste Kamer die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt gekozen. Maar dan eens in de zes jaar. De Eerste Kamer ...

De voorzitter: Ja. De heer Kanis, D66.

De heer Kanis(D66): Ja ik ... allereerst even een korte constatering. Blij om te horen dat Forum voor Democratie zo veel waarde hecht aan adviescommissies van de regering. Dat onthoud ik zo voor het stikstofdebat. Ten tweede, u zegt we boeten aan legitimiteit in op het moment dat de Eerste Kamer verkiezing niet meer gekoppeld is aan die Provinciale Staten verkiezing, maar vergroot het dan niet juist de legitimiteit van de Provinciale Staten?

De heer De Kok Nee ik heb niet gezegd dat wij inboeten aan legitimiteit. Ik heb gezegd dat als je dit loskoppelt van de Provinciale Staten, de Eerste Kamer verkiezing daarvan los wil koppelen dat mogelijk mensen minder geïnteresseerd zijn in Provinciale Staten verkiezingen. We hebben juist kunnen zien dat de opkomst en de aandacht voor de Provinciale Staten vergroot is de afgelopen verkiezingen. Wat wij dus voorstellen, wat hier nu in staat is om tegelijkertijd de Provinciale Staten te houden, de Eerste Kamer

verkiezingen te houden en de waterschapsverkiezingen te houden. Nou u hebt drie redenen om naar een stembus te gaan, lijkt ons een hele goede opkomst maar je kunt dan ook separaat gericht voor de Eerste Kamer kiezen.

De voorzitter: Ja de heer Kanis nog? Nee, dank u wel. Vervolg uw betoog of uw bijdrage eigenlijk.

De heer De Kok: Ik ben er nog een klein beetje op vooruit gelopen vrees ik. In dit licht verwerpt Forum voor Democratie het conceptvoorstel en wij stellen in plaats daarvoor de Eerste Kamer zolang zij bestaat direct in plaats van indirect te gaan kiezen. Gelijktijdig met Provinciale Staten verkiezingen en waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij deze verkiezingen gegarandeerd waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming ook gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt, de Provinciale Staten verkrijgen het mandaat dat niet door de aandacht van nationale thema's is verwaterd en voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem uit. Ik dank u.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Ben ik nu bij de heer Bos, CDA bijdrage. De bijdrages worden gebundeld zoals u weet door de griffie en dan gaan ze richting het IPO.

De heer Bos (CDA): Voorzitter, het rapport wat verscheen vanuit de staatscommissie lage drempels hoge dijken geeft reden om goed na te denken over ons stelsel. Hoe hebben we het georganiseerd, hoe zit dat met die borging en hoe zorgen we er nou voor dat daar waar nodig aanpassingen worden doorgevoerd? Het voorstel wat nu ter consultatie voorligt, trouwens wel een mooie bijzondere procedure om op deze manier vanuit het Gelderse mee te praten over een de wetgeving in Den Haag maar goed even dat daar gelaten, en geeft ook aanleiding om daar toch maar wat kritische kanttekeningen bij te plaatsen maar ook dat wel te doen in de besef dat die zes jaar termijn op zich een niet een rare termijn is. Iets langere zittingsperiode geeft ook misschien juist wel meer slagkracht voor Kamerleden die daar hun werk doen. Meer ervaring, meer collectief geheugen wat je langer vasthoudt heeft ook zo z'n voordelen. Maar voorzitter, even los daarvan één van de dingen waar dit wetsvoorstel ook uit voortvloeit is toch wel de politisering van de Eerste Kamer waarvan we zeggen van ja dat is gewenst, minder gewenst, daar zijn weer opvattingen over verdeeld. Maar als we dan kijken naar dit voorstel, dan lost dit voorstel dat probleem als zodanig niet op. Wat wel helder is, is door de politisering van de Eerste Kamer de eigenlijke taak van de Eerste Kamer medewetgever controleur van de regering wel wat meer naar de achtergrond is gekomen. En daar is het misschien wel goed om het daar ook vooral over te hebben met mekaar. Hoe zien we nou die rolopvatting vanuit die Eerste Kamer als medewetgever, controleur en van de regering in plaats van als politiek instituut op zich. Voorzitter, ik zou daar een hele uitgebreide beschouwing over kunnen gaan doen maar dat ga ik niet doen. Nog twee opmerkingen. Eén van de nadelen van dit systeem is wel dat de kiesdrempel omhoog gaat en dat het dus voor kleinere partijen lastiger wordt om in de Eerste Kamer en ook een zetel te verwerven. Dat is niet de bedoeling van de wetgever, maar het vloeit wel uit voort. In die zin is het voorstel nog wel iets om eens even goed naar te kijken van is dit neveneffect nou zodanig dat je dat ook wil accepteren als je kijkt naar het doel van deze wetgeving. Ten slotte, voorzitter, als je in een gezamenlijke vergadering dan die tweede lezing doet, Eerste en Tweede Kamer en dan dus cijfermatig gaat kijken naar de uitslag neem je daarmee ook op de koop toe dat juist die rol van medewetgever en controleur van de Eerste Kamer nog meer onder druk komt te staan. Dat verhoudt zich in de adviezen die de commissie Remkes geeft wel wat lastig met alle teksten die daar ook over gebezigd zijn. Dus wat ons betreft, voorzitter, IPO ga vooral met de minister daarover rond tafel. Deze kanttekeningen neem die nog eens mee om te zeggen van jongens we snappen de verlenging naar zes jaar, we snappen ook dat daar in die wisseling van om de drie jaar een verkiezing maar kijk nog eens goed naar die nadelen. Kunnen we daar niet iets slims op verzinnen? En volgens mij zijn de wetgevers in Den Haag heel slim en creatief en moet dat mogelijk zijn om daar toch voldoende borging te doen maar wel de goede beweging te maken.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Bos. Mevrouw Duursma, GroenLinks.

Mevrouw Duursma (GL): Ja dank u wel, voorzitter. Eigenlijk gaat het over de rol van de Eerste Kamer. Mijnheer Bos zei daar ook al wat over. En het was een Kamer die eigenlijk bedoeld was om de kwaliteit van wetgeving te controleren. Is het niet strijdig met de grondwet, niet strijdig met internationale verdragen, welke impact heeft wetgeving op onze grondrechten? Dat was de taak van de Eerste Kamer. Nou de vraag is of je als je om de drie jaar gaat kiezen of je de Eerste Kamer dan minder politiek maakt. Dat is maar de vraag maar dat is volgens mij waar het eigenlijk over zou moeten gaan. Je zou er ook wat pragmatischer naar kunnen kijken en zeggen de PS verkiezingen komen juist mooi in the picture door de Eerste Kamer verkiezingen. Daar is ook wat voor te zeggen, maar is wel heel pragmatisch. Stel wij zouden dit doen, dan krijg je wel een aantal bijkomende problemen. Eigenlijk verhoog je de kiesdrempel. Nou of dat wenselijk is, heel interessante discussie maar volgens mij is dat niet een discussie die wij hier horen te voeren maar terwijl een bijeffect met serieuze gevolgen voor hoe die volksvertegenwoordiging eruit gaat zien en welke groepen vertegenwoordigd zijn in de Eerste Kamer. Een ander bijkomend probleem is dat het toch vreemd is dat de ene PS twee keer gaan stemmen en de andere één keer. Goed. Nou wij hebben wel contact gehad met de onze andere fracties. Wij overleggen en wij maken wel een eigen standige afweging, maar wij begrijpen dat de Eerste Kamer nog niet eens gesproken heeft hierover en wij vinden het heel mooi dat PS in staat gesteld wordt om een mening te geven maar het zou ook wel heel logisch zijn dat de Eerste Kamer zelf daar ook op kan reageren. En wij vinden dit dus wel een heel voortvarend advies en ons advies is dat het ... wij zouden zeggen het is nu prematuur om hier een besluit over te nemen, laat ook de Eerste Kamer hierover eens in debat gaan en laten we er dan nog eens naar kijken met elkaar.

De voorzitter: Ja, dank u wel mevrouw Duursma. GroenLinks. Partij van de Arbeid, de heer Spoelstra.

De heer Spoelstra (PvdA): Het werkt. Voorzitter, het is wel bijzonder dat we geconsulteerd worden en het is nog bijzonderder dat we geconsulteerd worden over een grondwetswijziging waarover eerst een Tweede Kamer nog niet gesproken hebben naar aanleiding van een rapport van de commissie staatscommissie Remkes zal ik maar zeggen. Toch een gerenommeerd en respectabel VVD'er in mijn ogen die toch wel zware klussen mag aanpakken, maar die dit nadrukkelijk niet heeft geadviseerd wat nu voorligt. En dan komt het kabinet met een voorstel voor grondwetswijziging om het ... om de Eerste Kamer minder politiek te maken en dan vraag je je af wie bedrijft hier nu politiek en waarom. Wij hebben uiteraard contacten gehad met onze fractie in de Eerste Kamer, maar we vragen ons wel af voor welk probleem is dit nu een oplossing. Waarom moet het nu gewijzigd worden? Conservatief teruggaan naar 1983, wat ons betreft hoeft dat niet. Wij denken dat je met de huidige manier van werken een aantal voordelen hebt die opwegen tegen de nadelen van het verhaal wat nu voorligt, want als je het doet dan ... dit zou doen, dan zitten er wel een aantal argumenten in die ook naar voren zijn gebracht en ook anderen. De kiesdrempel wordt in feite verhoogd zou je kunnen zeggen doordat en daardoor wordt het voor kleinere partijen steeds lastiger om deel te kunnen nemen en als een kleine partij deelneemt en die niet een lang leven heeft, blijft die vervolgens wel lang in de Eerste Kamer zitten dus de vraag is of je dat nou wel zou moeten willen. Wat ons betreft zou het systeem niet zo moeten werken. De vraag of het politieke wordt door de ... of niet. De koppeling Eerste Kamer verkiezingen, Provinciale Staten verkiezingen. Je kunt natuurlijk zeggen, het is heel zuiver om die twee uit mekaar te halen maar ik denk wel als je ze ontkoppelt dat de opkomst voor de Provinciale Staten daardoor niet hoger wordt. En dat zien wij toch wel als een nadeel. En kleinere partijen, ik zei het al, de kiesdrempel wordt verhoogd en dat kan ook eigenlijk niet de bedoeling zijn dus alles overziend denken wij dat het procesmatig niet de juiste aanvliegroute is geweest van dit kabinet en dat uiteindelijk de op inhoud de wijziging wat ons betreft ook niet zou moeten doorgaan.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. De heer Kanis, D66.

De heer Kanis (D66): Ja voorzitter, nou ja zoals door voor door verschillende collega's is er al beschouwd op de mate waarin dit de reflectiviteit van de Eerste Kamer beïnvloedt of het feit dat er een kiesdrempel komt, maar voor D66 Gelderland nou ja wil ik hier eigenlijk niet over spreken want wat ons betreft is dat nou echt een zaak voor de Eerste en Tweede Kamer en daarin wens ik ze vanaf deze plek in ieder geval veel wijsheid. Ik wil even kort wat zeggen over hetgeen wat ons volgens mij wel aangaat en dat zijn namelijk onze eigen verkiezingen. Daar ontstaat zeker een invloed op. Is ook door verschillende collega's genoemd. Aan de ene kant zal de opkomst waarschijnlijk lager worden, omdat er landelijke component in de Provinciale Staten verkiezingen mist. Aan de andere kant, de mensen die wel opkomen die stemmen tenminste echt voor de Provinciale Staten. Voor onze fractie is dit een weging waarvan we nu nog niet kunnen zien in welke van de twee doorslaat dus nou ja ik ben blij dat deze bijdrage dan door wordt gestuurd aan de Eerste en Tweede Kamer en met dit in het achterhoofd veel wijsheid dus.

De voorzitter: Dank u wel. Ja er zijn nog twaalf of elf moet ik zeggen. Oh, wacht even. De heer Ruitenberg, SGP. Gaat uw gang.

De heer Ruitenberg: Ja mijnheer Kanis. Voorzitter, dank u wel voor het woord. Als ik het voorstel van zeg maar de Kamer gelezen heb ... van het kabinet gelezen heb dan staat daar niet in dat de Provinciale Staten niet de Eerste Kamer blijven kiezen en uw voorstel dat is tenminste zoals ik het hoor een andere dat de Eerste Kamer maar loskomt van de Provinciale Staten. Is dat wat u voorstelt?

De heer Kanis: Nee hoor, nee. Dat is dan een misvatting. Ik bedoelde directe koppeling van de verkiezingen dus het feit dat die nu een paar maanden later is en dat daar straks misschien wel een paar jaar tussen kan zitten.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Even verduidelijkende vraag die gesteld wordt. De heer Kamp, ChristenUnie.

De heer Kamp (ChristenUnie): Dank u wel, voorzitter. De Eerste Kamer heeft middels een motie de staatscommissie Remkes ingesteld om met betere voorstellen te komen voor het functioneren van de Eerste Kamer. Tot onze verbazing vraagt het kabinet nu zonder dat de Eerste Kamer zelf is betrokken of geraadpleegd van ons via IPO een reactie op het voorstel. Een voorstel waarbij het kabinet erg selectief is geweest in het kiezen van maatregelen en ook nog eens lijnrecht ingaat tegen het advies van de staatscommissie die goed onderbouwd voorstelt om de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer niet aan te passen. Wat ons betreft doet dat voorstel geen recht aan de vraag van de Eerste Kamer. Zo is het maar zeer de vraag wat het losmaken van de Eerste Kamerverkiezing van de statenverkiezingen zal betekenen voor onze opkomstpercentages. Zorgvuldigheid in het versterken van onze repRES'entatieve democratie is wat ons betreft dan ook geboden. Wat onze ChristenUnie-fractie betreft brengt het IPO een dus een negatief advies uit en verwijst het IPO het kabinet terug naar de tekentafel. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Faber, PVV.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst (PVV): Ja dank u, voorzitter. Voorzitter, tot mijn verbazing spreken wij vandaag over een concept wetvoorstel grondwijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer. Het lijkt wel alsof ik in de Eerste Kamer sta, maar dit is toch echt het provinciehuis. Ten eerste is mijn fractie van mening dat in eerste instantie het aan de Tweede Kamer is om dit voorstel te behandelen en niet de Provinciale Staten. Natuurlijk mogen Provinciale Statenleden een mening hebben, maar die kunnen ze gewoon bespreken intern binnen hun eigen partij. De SP zelf voor de VVD wil ik noemen. Dan heb je geen dubbel mandaat voor nodig. Dat kan ook gewoon met een enkel mandaat, want die telefoon hebben we gewoon allemaal om even te bellen. Goed. Voorzitter, in feite is het een zwaktebod van de D66-minister Ollongren van Binnenlandse Zaken om via het IPO een consultatie voor te leggen bij de Provinciale Staten. Blijkbaar is zij dondersgoed bewust dat zij met dit wetsvoorstel ingaat tegen het advies van de

staatscommissie Remkes. Op commissie geleid door nota bene een coalitiegenoot de VVD'er Remkes. Door op slinkse wijze de provincie achter zich te krijgen via een consultatie krijgt zij een extra argument in handen om in te gaan tegen het advies van de staatscommissie. Dat luidt als volgt, ik citeer. De staatscommissie adviseert niet om de wijze van de verkiezing van de Eerste Kamer aan te passen. Einde citaat. Deze stelling wordt ook onderbouwd. Ik citeer nogmaals. Uit het rapport van Remkes, één van de genoemde argumenten was dat de lange zittingsduur en de verkiezingen in twee helften ervoor zorgden dat de samenstelling van de Eerste Kamer wat verder af komt staan van de actuele voorkeuren van de kiezer wat onwenselijk werd geacht. De commissie acht de actuele voorkeur van de kiezer van belang. Chapeau. Dat is ook in lijn met de opdracht aan de commissie. Zij moest namelijk advies uitbrengen aan de regering over de toekomstbestendigheid van het parlementair stelsel. Daarbij in overweging nemende dat de Nederlandse burger meer betrokken bij beleid en politiek ambieert, hetgeen blijkt uit het onderzoek van het sociaal cultureel planbureau. Dan wil ik nog even ingaan voordat ik verder ga op mevrouw Duursma. Zij zei ... gaf heel goed aan van nou ja laat de Eerste Kamer eerst zelf hierover in debat gaan. Nou ik kan mededelen dat de commissie binnenlandse zaken bij de Eerste Kamer die heeft ... die is de door de minister van Binnenlandse Zaken betrokken bij dit geheel en die waren daar nogal hoogst verbaasd over dat hen werd gevraagd om mee te doen aan consultatieronde, want zij zeggen nou laten ze maar komen met dat wetsvoorstel en dan nadat de Tweede Kamer het heeft behandeld dan gaan wij ons daarover buigen. Dus ik denk dat we het gewoon wel ordentelijk in de juiste volgorde moeten doen. Daarom het volgende, nadat de D66-minister eerst het referendum heeft afgeschaft doet zij nu een poging om de kiezer nog meer op een zijspoor te zetten en dat tracht zij te doen met medewerking van de Provinciale Staten. De PVV-fractie is van mening meewerken aan een dergelijke constructie is ongewenst en roept dan ook de andere partijen op om niet mee te werken aan deze constructie. Namens mijn fractie dien ik dan ook de volgende motie in met het dictum Provinciale Staten spreken uit om de consultatie inzake de grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer naast zich neer te leggen en hier niet aan mee te werken.

De voorzitter: Dank u wel. Motie 19 M49 wordt het.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Tot zover, dank u.

De voorzitter: Ja dank u wel, mevrouw Faber namens de PVV. De SP, mevrouw Hoezen.

Mevrouw Hoezen (SP): Dank u wel, voorzitter. Ja in navolging van enkele van de voorgaande sprekers. De SP vindt het ook vreemd dat dit voorstel tot wijziging van de grondwet nu ter consultatie ligt terwijl de beide Kamers hier nog niks van hebben kunnen vinden. De staatscommissie die is ingesteld die weegt idealiter integraal het staatsbelang af voor alle bestuurslagen. De SP heeft dus ook helemaal geen behoefte om hier vanuit de provincie inhoudelijk iets van te vinden. Liever zien we dat het advies van de staatscommissie serieus wordt genomen en omdat de wetswijziging niet voorkomt uit de commissie Remkes en sterker nog de commissie kritisch was op invoering van dit stelsel zijn wij van mening dat dat advies opnieuw als grondslag zou moeten dienen van een stelselwijziging. Aangezien dat nu niet aan de orde is, kunnen wij ons niet vinden in het voorstel. Wij adviseren dan ook om het advies van de commissie ter harte te nemen en met een nieuw voorstel te komen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Ruitenberg, SGP.

De heer Ruitenberg (SGP): Ja dank u wel, voorzitter. De Bijbel die zegt dat in de veelheid der raadslieden des konings wijsheid ligt. Dus wat dat betreft ben ik het niet eens met de sprekers die hier voorafgaand zeiden dat het niet goed is om ook Provinciale Staten te raadplegen. We kunnen zeggen dat wij ook enige betrokkenheid hebben bij dit onderwerp dus dat het goed is om ons te consulteren, maar het is natuurlijk het enige goede wat ik van dit voorstel zeggen wil, voorzitter. Net al aangegeven bij interruptie dat het

argument wat nu gehanteerd wordt in het wetsvoorstel om te ook te gaan of terug te gaan liever gezegd tot de methodiek die in het verleden gold dat dat exact hetzelfde argumenten is dat toen ook gehanteerd werd om er juist van af te stappen. Dan denk ik, nou je gaat toch niet terug naar iets waarvan je met dezelfde argument gezegd hebt dat het niet goed was. Daarnaast is het zo en dat is door anderen ook benoemd dat voor kleinere partijen de verhoging van de kiesdrempel niet gunstig is en ook daarom zijn wij tegen het voorstel dat er ligt en ja voor mij is het nog steeds vreemd dat inderdaad een belangrijke commissie die toch onderzoek gedaan heeft juist tegenovergestelde adviseert van wat er in dit voorstel is. Dus wat ons betreft mag het IPO ook een geluid laten horen dat tegenovergesteld is aan het voorstel wat er van het kabinet zijde is gekomen. Dank u wel.

De voorzitter: Ja dank u wel, mijnheer Ruitenberg. Is het woord aan de heer Van der Veer, Partij voor de Dieren.

De heer Van der Veer (PvdDieren): Voorzitter, dank u wel. Paragraaf 723 van het rapport lage drempels, hoge dijken van de staatscommissie parlementair stelsel legt duidelijk uit dat teruggaan naar het kiessysteem zoals dat voor 1983 gold geen veronderstelde problemen oplost. Problemen die er wat onze fractie betreft helemaal niet zijn. Een belangrijk nadeel van het oude kiessysteem, dat van voor 1983 dus, is dat meer kiezers zich niet in de Eerste Kamer vertegenwoordigd zullen zien omdat voor beginnende partijen de kiesdrempel als ik het even zo mag noemen twee keer zo hoog wordt. Voorzitter, het ondermijnt het vertrouwen in de politiek als grotere partijen zouden besluiten om onder het mom van stabiliteit beginnende partijen de toegang tot de Eerste Kamer te ontzeggen. Het is ook een bijna niet uit te leggen systeem dat in drie Statenperiodes, twee Provinciale Staten één keer mogen stemmen en één Provinciale Staten twee keer. De stabiliteit van het landelijk bestuur die in het geding zou zijn, is beter geholpen door beleid goed en transparant uit te leggen en naar reacties te luisteren om populisme te voorkomen of tegen te gaan. Voorzitter, of een regelsysteem stabiel is, is een technisch vraagstuk waaraan gerekend kan worden. Ik raad de Tweede Kamer aan als ze toch iets zouden willen aanpassen eerst een deskundige op het gebied van meet- en regeltechniek te raadplegen. Onze fractie raadt het teruggaan naar de situatie van voor 1983 ten sterkste af en we zullen de motie van de PVV dan ook steunen. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Niet aangemeld, maar ik vraag het voor de zekerheid even. Ja 50PLUS. Mijnheer Bruins, ga uw gang.

De heer Bruins (50PLUS): Ja dank u wel, voorzitter. Ik heb de Eerste en Tweede Kamer wel geïnformeerd en gevraagd van wat hun standpunten waren en het blijkt dat wij toch tegen dit proces stemmen om de kleine partijen ook in de toekomst kans te blijven geven om ook democratisch hun stem te kunnen uitbrengen. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dank u wel. Behandeling van dit voorstel is ook in één termijn. U weet dat de beraadslaging van u wordt in dit geval netjes natuurlijk schriftelijk weergegeven en gaat richting het IPO via onze griffie. Laat onverlet dat er altijd uiteraard ruimte is om een motie in te dienen dus dat betekent dat de motie zo in stemming gebracht gaat worden. Voordat ik dat doe, vraag ik nog even is er behoefte aan stemverklaringen over de motie. Ja, komt u maar naar het spreekgestoelte hoor. Mevrouw Duursma. GroenLinks. Nee, hier gewoon vanaf het spreekgestoelte. Of pardon vanaf het interruptiemicrofoon.

Mevrouw Duursma: Ja dank u wel, voorzitter. Nou in grote lijnen zijn we het wel eens. We zeggen ook laat eerst die Tweede Kamer en de Eerste Kamer naar eerst naar kijken, maar de zin wij willen hier niet aan meewerken dat is toch niet hoe wij het zien, want wij willen wel teruggeven aan de minister dat we vinden dat de Tweede en Eerste Kamer zich hierover moeten buigen en dat rechtdoen aan de speciale rol van de Eerste Kamer voorop moet staan en dat het maar de vraag is of dit voorstel daaraan bijdraagt.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Van der Woude, VVD.

Mevrouw Van der Woude: Ja, ik voel mij natuurlijk toch enigszins getriggerd. Ik zou willen vragen of wij nu ook gaan stoppen met onze consultatie omtrent de omgevingsverordening, want ik stel voor dat nu eerst er een nieuwe omgevingsverordening komt. Dat wij dan besluiten en dat er vervolgens dan wel zien wat de gemeenteraden ervan vinden. Ik vind het echt een omkering van de wereld. Wij zijn belanghebbende bij dit voorstel. De regering heeft een idee wat ze willen. Dan ga je de omgeving consulteren. Dat zijn in dit geval onder andere de provincies en daarna ga je met een afgewogen voorstel richting Eerste en Tweede Kamer. Dat is de moderne manier van besturen en wat ik hier keer op keer hoor dat is echt heel, heel ouderwets en ik schrik daarvan want zo had ik deze Staten niet ingeschat.

De voorzitter: En dat betekent dat u dus tegen de motie bent als ik u goed begrijp? Ja tenminste zo interpreteer ik hem dan maar even. Dus ... de heer Van der Veer, Partij voor de Dieren. Stemverklaring.

De heer Van der Veer: Voorzitter, ik moet mezelf even corrigeren want ik ...

De voorzitter: Oh.

De heer Van der Veer: Want ik heb de motie inmiddels uitgereikt gekregen ...

De voorzitter: Ja, ja.

De heer Van der Veer: En ik meende na de bijdrage van mevrouw Faber te hebben begrepen dat we ons zouden uitspreken richting de Tweede Kamer om niet aan het voorstel mee te werken maar ik zie nu dat het totaal wat anders instaat. Namelijk dat we de consultatie naast ons neer gaan leggen. Kan ze dat nog verklaren? Bedoelt ze ... ja. Nee, ik denk dat we dan toch niet aan de motie mee kunnen doen.

De voorzitter: Oké. Er staat wat er staat dan maar ...

De heer Van der Veer: Misschien moeten we even schorsen voor dat het echt duidelijk is ...

De voorzitter: Nee, nee maar ...

De heer Van der Veer: Waar we voor stemmen. Oké. Ja, wacht even. Nou doet u twee dingen. U wilt zo nog even een schorsing, ga ik straks even voorstellen maar er staat wat er staat. Zo noem ik dat dan maar even. De heer Kanis, D66.

De heer Kanis: Ja ook ik heb zojuist in mijn bijdrage al aangegeven dat dit vooral aan de Eerste en de Tweede Kamer is. Ik heb binnen ... met dat in het achterhoofd een korte reactie gegeven en wat mij betreft mag dat best teruggestuurd worden naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken dus zullen we tegen deze motie stemmen.

De voorzitter: Dank u wel. Ja de heer Kamp, ChristenUnie.

De heer Kamp: Ja dank u wel, voorzitter. Ook wij zullen tegen deze motie stemmen. Wij denken dat het wel degelijk zinvol is om hier te blijk te geven van wat hier gezegd is. Namelijk dat de meerderheid van de partijen het niet met deze gang van zaken eens lijkt te zijn en dat dat een sterker signaal is dan helemaal niks zeggen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bos. CDA.

De heer Bos: Ja voorzitter, als je zegt van ik wil de consultatie naast je neerleggen, als je dat al politiek zou vinden ja dan ben je te laat als je halverwege de discussie dat gaat doen. Dan had je dat van te voren met een ordevoorstel moeten doen. We hebben nu met elkaar hierover van gedachten gewisseld en om dan te

zeggen we beschouwen dit maar als niet gedaan, vind ik niet gepast dus ik heb ook geen behoefte om überhaupt te zeggen consultatie doen we niet. Wat ons betreft gewoon netjes ordentelijk aan IPO kenbaar maken wat wij hier besproken hebben.

De voorzitter: Ja, gaan we doen. Zeker. De heer Spoelstra. Partij van de Arbeid.

De heer Spoelstra: We hebben in feite dezelfde argumenten als het CDA. We denken dat het goed is dat we aan de consultatie meedoen en we zijn tegen de motie.

De voorzitter: Dank u wel. Wil u nog een stemverklaring doen?

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Ja voorzitter, ja ik zou graag een opmerking willen maken. Ja ik heb geen ... ik kan mag ... ik mag geen stemverklaring doen over mijn eigen motie.

De voorzitter: Nee.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Dus vandaar het verzoek of ik misschien mag reageren op mijnheer Bos.

De voorzitter: Nou ik ga u even helpen, want er is net even een procedurevoorstel noem ik het dan even ...

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Ja.

De voorzitter: Door de heer Van der Veer van Partij voor de Dieren gedaan en daar mag u even op reageren. Wilt u een korte schorsing hebben om te overleggen? Nee, daarom. Ik geef u dus nu ... u heeft geen behoefte aan schorsing. Nee. Toe maar. Kom maar.

Mevrouw Faber-Van de Klashorst: Er waren hier dus net geluiden van ja had dan een ordevoorstel gedaan voordat we de discussie hadden gedaan, maar dat had ik natuurlijk niet kunnen doen want ik ben gekomen in mijn termijn met een onderbouwing waarom ik hiertoe gekomen ben en ik heb namelijk dat hele rapport doorgepluisd van de zomer en toen kwam ik ook tot de conclusie van ... daarom heb ik ook die citaten eruit gehaald heb om de mensen te kunnen overtuigen van wat er aan de hand is en dat had ik niet in een ordevoorstel kunnen brengen en dat had ik mijn termijn voor moeten houden.

De voorzitter: Oké. Nee, is helder. Is helder. Dank u wel. Niemand vergeten? Ga ik nu over tot stemming over de motie. Dus ik noem het voor formeel nog even natuurlijk, motie 19 M49. Wie is voor de motie? Wil die gaan staan. Dank u wel. Wacht even netjes. Ja, dus Forum voor Democratie en dat is de PVV-fractie. Dat betekent dat de motie is verworpen. Dank u wel. Dan is hiermee, ik noem het dan toch maar even de beraadslaging van agendapunt 10 afgerond.

10a. Debatverzoek stikstofcrisis

11.Vragenuur

12. Sluiting

19 M 49

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

V FVD
PVV

Vergadering Provinciale Staten op 30 oktober 2019

verworpen

Motie (art. 37 RvO)

Onderwerp: consultatie inzake Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer

Provinciale Staten van Gelderland, in vergadering bijeen op 30 oktober 2019

gehoord de beraadslagingen,

overwegende dat,

- het in eerste instantie aan de Tweede Kamer is om een initiatief wetsvoorstel te beoordelen;

spreken Provinciale Staten zich uit

om de consultatie inzake Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer naast zich neer te leggen en hier niet aan mee te werken

en gaan over tot de orde van de dag.

PVV
M.H.M. Faber-van de Klashorst

Standpunten IPO consultatie verkiezingen Eerste Kamer - fracties PS Groningen

PVV: Het is niet aan PS om een visie te geven over het voorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer. Dat is de verantwoordelijkheid van Tweede en Eerste kamer. De minister gaat met dit voorstel ook in tegen het advies van de door haar benoemde staatscommissie Remkes, waarin de minister wordt geadviseerd om de wijze van verkiezing van de Eerste kamer niet aan te passen omdat de actuele voorkeur van de kiezer blijft geborgd in de huidige verkiezingswijze. In de motie wordt dan ook uitgesproken de consultatie

ChristenUnie:
· Als een paal boven water staat voor ons het belang van representativiteit en daarmee ook de positie van minderheden en kleine partijen. Als elke drie jaar door alle Statenleden de halve Eerste Kamer laat kiezen zal dat grote gevolgen hebben voor de aanwezigheid van kleine partijen in de Eerste Kamer. Zolang hier geen oplossingen voor zijn kan er niet meegegaan worden met deze voorgestelde wijziging.
· Er is nog veel onduidelijk over de systematiek van de stemmingen. Het eens in de drie jaar kiezen kan vreemde gevolgen hebben. Het kan betekenden dat je in één Statenperiode twee keer moet kiezen voor de Eerste Kamer. In het oude systeem (voor 1983) werd er eens in de zes jaar gekozen door de helft van de Staten. Er waren dus twee regio's. In Groningen zouden wij dan dus eens in de zes jaar voor de eerste Kamer kiezen. Als ChristenUnie willen wij eerst meer duidelijkheid hebben hoe dit nieuwe systeem er daadwerkelijk uit komt te zien.
Kortom: Voor de ChristenUnie zijn er nog teveel onduidelijkheden en open vlakken om met de voorgestelde wijziging mee te kunnen gaan.

SP: Wij vinden het vreemd dat dit voorstel tot wijziging van grondwet nu ter consultatie ligt, terwijl beide Kamers nog niets over dit onderwerp hebben kunnen vinden. De wetswijziging komt niet voort uit de Staatscommissie Parlementair Stelsel (cie. Remkes) en sterker nog, de commissie was kritisch op invoering van dit stelsel. Wij zijn van mening dat dat advies de grondslag zou moeten zijn van een stelselwijziging. Dat is nu niet aan de orde. Wij kunnen ons daarom op dit moment ook niet vinden in dit voorstel en we adviseren de regering dan ook om het advies van commissie Remkes ter harte te nemen, dit wetsvoorstel nu dus niet door te zetten en met een alternatief te komen gebaseerd op de adviezen van de Staatscommissie Parlementair Stelsel.

Groninger Belang: Wij staan achter de lijn zoals is verwoord door onze OSF senator in de eerste Kamer. Het voorliggend voorstel is nadelig voor kleine partijen omdat de kiesdrempel wordt verdubbeld! Dus kleine partijen kunnen dan helemaal niet meer in de eerste kamer komen.
Maar er is een goed alternatief die aan alle redenen om het te willen wijzigen tegemoet komt. Namelijk het spreiden van de provinciale staten verkiezingen over meerdere jaren. Zo wordt deze niet meer gekaapt door de landelijke verkiezing voor de eerste kamer.

PvdA: De PvdA-fractie is ten eerste van mening dat het voorstel vooruitloopt op de zaken. Ten tweede zijn wij niet positief gestemd over het conceptvoorstel wat er nu is.
De regering wacht de behandeling van het eindrapport van de Staatscommissie parlementair stelsel (o.l.v. Johan Remkes) in de Tweede en Eerste Kamer niet af en komt met een eigen voorstel om elke drie jaar de helft van de leden van de Eerste Kamer laten kiezen door de Provinciale Staten, en de zittingstermijn voor Eerste Kamerleden te verlengen naar zes jaar. Niet alleen gaat de regering hiermee in tegen het advies van eerder genoemde commissie, ook zien wij meer nadelen dan voordelen.
Wij delen de analyse niet van de regering niet dat de Eerste Kamer te politiek is geworden, en dat dat dus een probleem is. Ook de commissie Remkes ziet dit probleem niet. Verder is het een relatief nieuw verschijnsel dat de coalitie in de TK gedurende de rit ook 'haar meerderheid' in de EK verliest. De ervaring met kabinet Rutte-Asscher was dat voorstellen beter en meer gedragen werden omdat de constructieve oppositie werd betrokken. De facto verdubbeling van de kiesdrempel binnen dit systeem

zien wij als een bedreiging voor de 'doordringbaarheid' van ons parlementair stelsel. Ten slotte verwachten we een lagere opkomst, door minder landelijke aandacht voor de verschillende verkiezingen.

Goedemorgen,

Per abuis is de reactie van de Partij voor de Dieren uit onze Groningse staten niet in het overzicht terechtgekomen dat jullie gisteren van ons hebben ontvangen. Hieronder alsnog deze reactie:

Als afgesproken de mening van de PvdD mbt de voorgestelde veranderingen 1e kamerverkiezing.

PvdD is tegen die verandering.

Motivatie:
Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De drie jaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

Vriendelijke groet,

Gerbrant van der Veen
Statenadviseur

Statengriffie provincie Groningen
Telefoon I algemeen: 050-316 4458

provincie groningen

www.pratenmetdestaten.nl

praten met de Staten

Van: Onrust W.J. < >
Verzonden: donderdag 7 november 2019 16:05
Aan: ' < >; ' < >
CC: Engels N. < >
Onderwerp: Reacties diverse fracties PS Groningen op voorstel Grondwetswijziging verkiezingswijze EK

Geachte mevrouw De Ruijsscher en mevrouw Braam,

Via uw voormalige collega Yolanthe Sinnige (namens Henry Meijdam) kreeg de griffie Groningen het verzoek om de leden van PS te consulteren over het conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer. De fracties zijn, na overleg in het presidium, in de gelegenheid gesteld om een schriftelijke reactie op het conceptwetsvoorstel bij de griffie aan te leveren. Dit heeft 5 reacties opgeleverd, welke in de bijlage zijn opgenomen. Omdat niet alle (13) fracties hebben gereageerd, is het niet mogelijk om een gezamenlijke/algemene reactie te geven op het wetsvoorstel.

Ik stel u daarnaast in kennis van het feit dat er tijdens de Statenvergadering van 13 november a.s. een motiedebat zal worden gevoerd over dit onderwerp. Mocht er een motie worden aangenomen, dan zal ik deze toesturen.

Met vriendelijke groet,
Wendy Onrust
Medewerker Statengriffie

Statengriffie provincie Groningen
Telefoon I algemeen: 050-316 4458
Aanwezig: dinsdag, woensdag en donderdag

provincie groningen

www.pratenmetdestaten.nl

praten met de Staten

Op onze website kunt u lezen welke dienstverlening u van ons mag verwachten.
https://www.provinciegroningen.nl/servicenormen/

Goedemorgen,

Ook D66 uit de Groningse Staten heeft nog een schriftelijke reactie gemaild:

"De vergroting van kiezersinvloed op beleid en bestuur is voor D66 als sinds de oprichting van de partij een belangrijk speerpunt. D66 kan zich daarom niet vinden in de indirecte verkiezing van de Eerste Kamer. Het heeft onze voorkeur de Eerste Kamer te vervangen door constitutionele toetsing door rechters. Aangezien dit nu niet aan de orde is, moet voorop staan dat de Eerste Kamer een Kamer van reflectie moet zijn die wetten toetst op rechtmatigheid, handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid van wetten. De Grondwetsherziening van 1983 en de daarmee veranderde kieswijze van senatoren heeft de Eerste Kamer in haar taak belemmert. De Eerste Kamer is een gepolitiseerd verlengstuk van de Tweede Kamer geworden. De ter consultatie aan ons voorgelegde Grondwetswijziging herstelt deels de kieswijze zoals deze tot 1983 was. Daarmee komt de Eerste Kamer meer los te staan van politieke actualiteit en kan ze haar rol als Kamer van reflectie weer invulling geven. Deze ontwikkeling vindt D66 positief."

Met vriendelijke groet,
Wendy Onrust

Van: Mariëlle de Ruijsscher < >
Verzonden: maandag 11 november 2019 13:21
Aan: Veen G. van der < >; Janneke Braam < >
CC: Engels N. < >; Onrust W.J. < >
Onderwerp: RE: onderbouwing PVV agenderingsverzoek FW: Reacties diverse fracties PS Groningen op voorstel Grondwetswijziging verkiezingswijze EK

Beste Gerbrant,

We hebben ook deze reactie in het overzicht opgenomen!

Met vriendelijke groet,

Mariëlle de Ruijsscher

Mariëlle de Ruijsscher
Interprovinciaal Overleg
Procesbegeleider
Herengracht 23
2511EG Den Haag
Tel:
Email:

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Het nieuws van, voor en door provincies ontvangen? Meld je dan nu aan voor de IPO-Newsroom

Nieuws

Naar een duurzaam Nederland: bekijk hier wat provincies in de praktijk doen op het gebied van de energietransitie.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. IPO, the Association of the provinces of the Netherlands, accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent to the electronic transmission of

messages.
Van: Veen G. van der < >
Verzonden: vrijdag 8 november 2019 11:16
Aan: Mariëlle de Ruijsscher < >; Janneke Braam < >
CC: Engels N. < >; Onrust W.J. < >
Onderwerp: RE: onderbouwing PVV agenderingsverzoek FW: Reacties diverse fracties PS Groningen op voorstel Grondwetswijziging verkiezingswijze EK

Goedemorgen,

Per abuis is de reactie van de Partij voor de Dieren uit onze Groningse staten niet in het overzicht terechtgekomen dat jullie gisteren van ons hebben ontvangen. Hieronder alsnog deze reactie:

Als afgesproken de mening van de PvdD mbt de voorgestelde veranderingen 1e kamerverkiezing.

PvdD is tegen die verandering.

Motivatie:
Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De drie jaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

Vriendelijke groet,

Gerbrant van der Veen
Statenadviseur

Statengriffie provincie Groningen
Telefoon 050-316 4226 I algemeen: 050-316 4458

provincie groningen

www.pratenmetdestaten.nl

praten met de Staten

Van: Onrust W.J. < >
Verzonden: donderdag 7 november 2019 16:05
Aan: CC: Engels N. < >

Onderwerp: Reacties diverse fracties PS Groningen op voorstel Grondwetswijziging verkiezingswijze EK

Geachte mevrouw De Ruijscher en mevrouw Braam,

Via uw voormalige collega Yolanthe Sinnige (namens Henry Meijdam) kreeg de griffie Groningen het verzoek om de leden van PS te consulteren over het conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer. De fracties zijn, na overleg in het presidium, in de gelegenheid gesteld om een schriftelijke reactie op het conceptwetsvoorstel bij de griffie aan te leveren. Dit heeft 5 reacties opgeleverd, welke in de bijlage zijn opgenomen. Omdat niet alle (13) fracties hebben gereageerd, is het niet mogelijk om een gezamenlijke/algemene reactie te geven op het wetsvoorstel.

Ik stel u daarnaast in kennis van het feit dat er tijdens de Statenvergadering van 13 november a.s. een motiedebat zal worden gevoerd over dit onderwerp. Mocht er een motie worden aangenomen, dan zal ik deze toesturen.

Met vriendelijke groet,
Wendy Onrust
Medewerker Statengriffie

Statengriffie provincie Groningen
Telefoon I algemeen: 050-316 4458
Aanwezig: dinsdag, woensdag en donderdag

provincie groningen

www.pratenmetdestaten.nl

praten met de Staten

Dag Mariëlle en Janneke,

Hierbij de reacties van drie fracties van de provincie Flevoland op het hiervoor vermelde onderwerp.

Met vriendelijke groet,

Renzo Kalk
Statenadviseur
Statengriffie Flevoland
0618300069

Standpunt PVV
Wat de PVV in Flevoland betreft is dit een onwenselijke verandering. Hiervoor hebben we verschillende argumenten:

- Alle volksvertegenwoordigers in Nederland worden gekozen voor een termijn van 4 jaar. De logica om in het geval van de Eerste Kamer hiervan af te wijken ontbreekt.
- Volksvertegenwoordigers moeten de professionaliteit kunnen opbrengen om dossiers op te bouwen en goede overdracht van deze dossiers en kennis te doen als zij na één termijn van 4 jaar niet worden herkozen. Dus continuïteit in langlopende dossiers mag geen reden zijn.
- Het lijkt erop alsof coalitiepartijen willen voorkomen dat de oppositie hun kan dwarsbomen als er (plotseling) geen meerderheid meer is in de Eerste Kamer. Dit mag geen argument zijn. Wetsvoorstellen worden beoordeeld op inhoud, ongeacht politieke achtergrond. Daarnaast loop je dit risico altijd als volksvertegenwoordigers zich afsplitsen en de zetel meenemen. Wat de PVV in Flevoland betreft zou het beter zijn als dit bij wetswijziging eens aan banden wordt gelegd.

Kortom, de PVV in Flevoland vindt dit een onwenselijke verandering. Het advies is derhalve dit niet te doen,

Met vriendelijke groet,
Chris Jansen
Fractievoorzitter PVV Flevoland

Standpunt DENK Flevoland

Herziening grondwetswijziging. Wij als Fractie DENK Flevoland kunnen hier kort over zijn. Wij zijn tegen deze grondwetswijziging.

Met vriendelijke groet,

Arief Khedoe

Fractievoorzitter
DENK Flevoland

Standpunt Partij voor de Dieren Voorstel Grondswetswijziging: herziening verkiezingswijze Eerste Kamer

In dit conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging stelt de minister van BZK voor om terug te keren naar de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer die werd gebruikt voor 1983. Hierbij wordt elke drie jaar de helft van de Eerste Kamer voor zes jaar gekozen. De Partij voor de Dieren heeft bezwaar tegen dit voorstel.
Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.

Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De driejaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

Hartelijke groet,
Leonie Vestering
Fractievoorzitter
Partij voor de Dieren Flevoland

disclaimer
http://www.flevoland.nl/Informatie/Disclaimer-e-mail

Van: Rosier, Arnold < >
Verzonden: dinsdag 12 november 2019 17:38
Aan: Janneke Braam < >
Onderwerp: reactie Fryslân op voorstel grondwetsherziening Eerste Kamerverkiezingen

Beste Janneke,

Het is voor de Friese Staten niet mogelijk om een reactie te geven binnen de gevraagde termijn. Wij hebben een brief aan de minister opgesteld met daarin een korte reactie dat de brief is ontvangen, maar dat een inhoudelijke reactie nog even op zich laat wachten. Wij zullen een afschrift van deze brief ook aan het IPO verzenden.

De reactie van Fryslân zal overigens een bespiegeling van de meningen in Fryslân zijn, niet een gemeenschappelijke mening van de Staten uit Fryslân.

Coalitiepartij de Fryske Nasjonale Partij (FNP) heeft in de media al laten weten dat het kabinetsvoorstel 'desastreus is voor kleine partijen'. Zij willen met een eigen voorstel komen. https://www.fnp.frl/nederlands/nieuws/674/

Enkele (landelijke) politieke partijen in Fryslân hebben aangegeven dat zij hun collega's in de Eerste en Tweede kamer via de interne partijlijn zullen voeden vanuit de regio.

Met vriendelijke groet,
Mei freonlike groetnis,

Arnold Rosier

Statengriffier

PROVINSJALE steaten
Tweebaksmarkt 52 (bezoekersadres)
Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
www.fryslan.frl/ps

Folgje ús

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet
Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet
Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Geachte mensen van BZK, IPO en Griffie,

Met aandacht heb ik kennis genomen van het voorgenomen wetsvoorstel om te komen tot een Grondwetswijziging in het kader van een herziene verkiezingswijze voor de Eerste Kamer.

Persoonlijk - zonder mijn fractie, partij of Provinciale Staten van Limburg hierover te hebben gesproken - heb ik toch wel moeite met dit voorstel. De kritiek zit op een aantal aspecten:

1. De verkiezingen van de Eerste Kamer blijven ten eerste gekoppeld aan enkel die van Provinciale Staten. Zelfs binnen drie maanden van de verkiezingen van Provinciale Staten. Daarmee blijft er ten alle tijde politieke (landelijke) druk op de verkiezingen van Provinciale Staten liggen in het kader van de indirecte verkiezingen voor de Eerste Kamer.
2. Ten tweede wordt de ambtsperiode voor een lid van de Eerste Kamer zes jaren. Dat klinkt in de praktijk fraai. Doch wordt er een getrapte verkiezing ingebouwd voor 37 dan wel 38 van de 75 leden van de Eerste Kamer iedere drie jaren. Dit betekent dat de continuïteit van de Eerste Kamer iedere drie jaren onder druk komt te staan en processen niet zomaar doorlopen. Hieraan gekoppeld wordt de verkiezingsfrequentie voor verkiezingen van de 37 dan wel 38 leden van de 75 leden van de Eerste Kamer geïntensiveerd. Alle twaalf Provinciale Staten zouden niet 4-jaarlijks, maar 3-jaarlijks moeten gaan stemmen voor 37 dan wel 38 van de 75 leden van de Eerste Kamer. In mijn optiek is dit zeer onwenselijk. Tevens blijft hiermee om de twaalf jaren de verkiezingen van de Eerste Kamer bijna gelijk vallen met de verkiezingen voor Provinciale Staten. De kritiek ad 1 werkt dan dubbelop.

Buiten enkel kritiek te geven tijdens deze consultatie denk ik graag als ervaringsdeskundige - inmiddels heb ik tweemaal gebruik mogen maken van mijn actief kiesrecht voor de verkiezingen van de Eerste Kamer (2015 en 2019) - constructief met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties mee. Een aantal denkrichtingen voor een ander wetsvoorstel doe ik graag hieronder uiteen zetten:

- De Eerste Kamer is een 'chambre de réflection'. Zij toetst in tweede instantie wetgeving, die in de maak is en stelt deze mogelijk vast (wetgevende macht). Zoals de diverse commissies hebben vermeld, moet dit op het vlak van rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid door de Eerste Kamer worden getoetst. Veel uitvoering van wetgeving zit bij andere Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO's); op Rijksniveau of decentraal. Mijn denkrichting is om de verkiezingen van de Eerste Kamer weliswaar indirect te houden, maar met de volksvertegenwoordigende ZBO's van de decentrale overheidslagen, te weten gemeenten, provincies en waterschappen, gezamenlijk. Dit zou betekenen - in mijn denkrichting - dat de samenstelling van de Eerste Kamer gewoonweg voor vier jaren dezelfde blijft, doch dat het actief kiesrecht bij alle gemeenteraden, Provinciale Staten en Algemene Besturen van Waterschappen tegelijk en samen komt te liggen. Zo komt ook de (landelijke) druk op de verkiezingen voor Provinciale Staten grotendeels te vervallen. Het zou dan ook beter zijn om de verkiezingen voor de Eerste Kamer op dezelfde dag

te laten plaatsvinden voor alle volksvertegenwoordigende ZBO's van de decentrale overheden tegelijk en samen. Dit zou in mijn beleving ongeveer twee jaren na gemeenteraadsverkiezingen of twee jaren na verkiezingen voor Provinciale Staten/Algemene Besturen van Waterschappen kunnen en moeten plaatsvinden. Ook op deze wijze wordt voorkomen dat bij verkiezingen voor gemeenteraden, Provinciale Staten of Algemene Besturen van Waterschappen er een directe (landelijke) verkiezingsdruk ligt voor de samenstelling van de Eerste Kamer. Deze verkiezing voor de Eerste Kamer komt op de midterm te liggen van gemeenteraden of Provinciale Staten/Algemene Besturen van Waterschappen. Momenteel wordt er aan de stem van ieder Statenlid een bepaald gewicht toegekend. Dit varieert enorm per provincie. Deze verschillende gewichten kunnen natuurlijk in onderlinge consultatie met de diverse decentrale overheidslagen worden afgestemd. Hierbij zou in mijn beleving het zwaarste totale stemgewicht bij gemeenten moeten komen te liggen, ten tweede bij provincies en ten derde bij de waterschappen. Het zwaarste totale stemgewicht van enig decentraal niveau moet echter nimmer een absolute meerderheid in de Eerste Kamer kunnen realiseren, dus in mijn denkrichting zouden de gemeenten gezamenlijk tot maximaal 37 Eerste Kamerleden moeten kunnen verkiezen. De overige, minimale 38 zetels moeten worden verdeeld tussen het totale stemgewicht van provincies en waterschappen. Door het actief kiesrecht te spreiden, wordt gestimuleerd dat ook het passief kiesrecht mogelijk intensiever wordt toegepast en gebruikt. Immers zou het zomaar kunnen dat aan de verkiezingen voor de Eerste Kamer kieslijsten gaan deelnemen die opkomen voor de belangen van de diverse ZBO's. Tot nu toe vervult de Onafhankelijke Senaatsfractie als enige fractie in de Eerste Kamer een dusdanige rol. Dit kan en moet anders. De politieke samenstelling in de Eerste Kamer is te veel gekoppeld aan die van de Tweede Kamer en ook aan de samenstelling dus van de twaalf Provinciale Staten. Ook de samenstelling van de twaalf Provinciale Staten blijft daardoor teveel gekoppeld aan landelijke partijen. Naar mijn mening dient de Eerste Kamer onafhankelijker te worden. Ook kan er meer provinciaal geluid in de twaalf Provinciale Staten worden verwezenlijkt.

- Bij de bovenstaande denkrichting zou het ook de overweging waard zijn om de taken van de Eerste Kamer nader te expliciteren in de Grondwet. De primaire politieke discussie over wetgevende trajecten vindt immers in de door de kiesgerechtige burger direct verkozen Tweede Kamer plaats. Hier moet het debat zo breed en los (lees: regelvrij) mogelijk blijven. In de tweede instantie van het wetgevingstraject in de Eerste Kamer dient dan ook een stringentere doch ook beperktere en naar mijn wens uitputtelijke en begrensde toetsting plaats te vinden. De leden van de Eerste Kamer zijn dan gekozen door kiesgerechtigde volksvertegenwoordigers op decentraal niveau, dus indirect.
- Bij nadere explicitering van de taken van de Eerste Kamer in de Grondwet zou ook weer in overweging genomen kunnen en moeten worden - naar mijn idee - of een constitutionele toetsing (inclusief Constitutioneel Hof) en/of een bindend correctief referendum voor één of beide Kamers van de Staten-Generaal moet worden ingevoerd.

Uit bovenstaande mag blijken dat ik de Minister persoonlijk zou adviseren dit wetsvoorstel niet naar de Staten-Generaal te sturen, maar opnieuw een brede dialoog te starten over de

samenstelling en verkiezing van de Eerste Kamer, maar ook de verkiezingen en dus samenstelling van de twaalf Provinciale Staten onafhankelijker te maken van de Haagse politiek.

Als lid van een landelijke partij (GroenLinks) is dit advies niet voor eigen belang, maar voor het belang van een zorgvuldig wetgevingstraject en een onafhankelijkere samenstelling van zowel de Eerste Kamer als de twaalf Provinciale Staten.

Ik kijk uit naar een reactie en ben altijd graag bereid hierover in gesprek te gaan.

Succes met de verdere consultatie.

Met vriendelijke groet,

A (Andy) Rossel | lid Provinciale Staten
GroenLinks
T +31 (0)6 53199121
E a.rossel@prvlimburg.nl
Postadres Postbus 5700 | 6202 MA Maastricht
Bezoekadres Limburglaan 10 | 6229 GA Maastricht
Kijk ook op www.limburg.nl<http://www.limburg.nl<http://www.limburg.nl<http://www.limburg.nl>>

Beste Alexander,

Wij vinden de discussie over herziening verkiezingswijze voorbarig, gelet op het rapport van de commissie Remkes van ruim 300 pagina's. Daarin staan een aantal zaken aangaande de Eerste Kamer. Ons inziens moeten we eerst integraal praten over het rapport (en de adviezen) in plaats van reageren op dit kleine onderdeel.

We zijn daarom tegen deze grondwetswijziging.

Met vriendelijke groet,

Namens GroenLinks Limburg
Thea Jetten
Fractievoorzitter

Beste Alexander

Het algemene standpunt van de PVV landelijk maar ook overige provincies en ook van onze Limburgse fractie is dat we een herziening van de verkiezingswijze geen goed initiatief vinden.
Indien nodig kan ik e.a. onderbouwen als dit wenselijk is.

Met vriendelijke groet,

drs. René Claasen
Statenlid Provincie Limburg
PVV Limburg

Addendum eerdere mail betreffende herziening verkiezing 1e kamer

1 PVV het belangrijk vindt dat de de 1e kamer de rol van wetscontroleur zou moeten hebben en niet de politieke agenda zou moeten bepalen of zelfs mag verdwijnen...

2 uit de commissie Remkens alleen de onderwerpen die Ollongren zelf wel een warm hart toedraagt aangeboden worden (c.q. openbaar worden gemaakt) te om armen is het onderwerp waar het hier om gaat niet een die we als PVV zullen steunen.

Met een vriendelijke groet,

drs. René Claasen
Statenlid Provincie Limburg
PVV Limburg

Beste Alexander,

De Partij voor de Dierenfractie is geen voorstander van onderstaand conceptwetsvoorstel. Kleine partijen hebben daardoor minder kans op een zetel, wat de evenredige vertegenwoordiging niet ten goede komt. Ook voor het dualisme vinden wij het beter als het kabinet niet automatisch een meerderheid heeft in beide kamers.

Met vriendelijke groet,

Pascale Plusquin
Fractievoorzitter PvdD Limburg

Standpunt Partij voor de Dieren Voorstel Grondswetswijziging: herziening verkiezingswijze Eerste Kamer

In dit conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging stelt de minister van BZK voor om terug te keren naar de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer die werd gebruikt voor 1983. Hierbij wordt elke drie jaar de helft van de Eerste Kamer voor zes jaar gekozen. De Partij voor de Dieren heeft bezwaar tegen dit voorstel.

Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.

Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De driejaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

Forum voor Democratie

23 oktober 2019

Forum voor Democratie (FVD) heeft met afkeuring kennisgenomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel FVD erkent dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwd door de verkiezingen van de Eerste Kamer, biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. Los van de vraag of de Eerste Kamer nog bestaansrecht heeft in ons parlementaire stelsel (het voert te ver om daar nu op in te gaan), zouden de leden daarvan direct moeten worden gekozen door alle (kiesgerechtigde) Nederlanders, in plaats van (getrapt) door de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers worden bewerkstelligd dat de uitkomst van de PS-verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer.

Het voorstel zou er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. Forum voor Democratie wil Nederlanders niet minder, maar méér mogelijkheden bieden om beleid dat tegen hun belangen indruist vlot af te straffen en bij te sturen.

Wanneer de Provinciale Statenverkiezingen geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer vermoedelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen namelijk eerder thuisblijven. In een land waarin sprake is van een toenemende kloof tussen lager en hoger opgeleiden, zou dit een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming in de Eerste Kamer, die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt verkozen. De Eerste Kamer is dan immers in mindere mate een afspiegeling van de voorkeuren van alle kiesgerechtigde Nederlanders.

In dit licht verwerpt FVD dit conceptwetsvoorstel en stellen wij in plaats daarvan voor om de Eerste Kamer, zolang zij bestaat, direct in plaats van indirect te verkiezen, gelijktijdig met de Provinciale Statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij al deze verkiezingen gegarandeerd, waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt: de Provinciale Staten verkrijgen een mandaat dat niet door aandacht voor nationale thema's is verwaterd. Voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem voor de Eerste Kamer uit.

Fractie Forum voor Democratie Limburg

Consultatie 'Grondwetsherziening zittingsduur Eerste Kamer en herzieningsprocedure'
Reactie van de fractie van Lokaal Brabant in Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vooraf
De reactie van de Lokaal Brabant fractie op de consultatie beperkt zich tot het voorstel voor zover dat betrekking heeft op de zittingsduur van de Eerste Kamer en de wijze van verkiezen. Wij gaan niet in op de voorstellen voor het terugzendrecht en de procedure voor het wijzigen van de grondwet in algemene zin.

Daarnaast is naar mening van de Lokaal Brabant fractie onvoldoende oog voor de effecten van het overschaduwen van de gemeenteraad-verkiezingen en de provinciale-verkiezingen door de grote partijen en pers. Dit steeds met als inzet meer inzicht te krijgen in de mening van de Nederlandse bevolking op het op dat moment in uitvoering zijnde regeringsbeleid. Door de grote invloed van de nationale pers op het keizersgedrag kent dit een enorme versterking richting de belangstelling voor "het nationale debat" terwijl het daar bij de provinciale en gemeenteraadsverkiezingen primair niet over gaat. Voor het gemak noemen we dit "het kapen van de gemeentelijke en provinciale verkiezingen" door de grote partijen en de pers. En dat dit kan leiden tot bijzondere situaties hebben de afgelopen provinciale statenverkiezingen duidelijk laten zien.

Voorstel regering voor de verkiezing van leden van de Eerste Kamer
Samengevat stelt het kabinet voor om de leden van de Eerste Kamer voor een termijn van 6 jaar te verkiezen, waarbij om de drie jaar 37 respectievelijk 38 leden van de Kamer worden verkozen. Het voorstel verwijst naar de situatie van voor 1983, toen dat eveneens het geval was. Hiervoor is een wijziging van artikel 52 lid 2 van de Grondwet nodig.

De beoogde reden voor de aanpassing is een betere rolverdeling van de beide kamers van de Staten-Generaal. De Memorie van Toelichting stelt dat de verkiezingswijze van de Eerste Kamer sinds 1983 ertoe leidt dat *'iedere vier jaar de vraag prominent aan de orde is of de coalitiepartijen een meerderheid halen in de Eerste Kamer via de verkiezing van de provinciale staten. [H]hierdoor [raakt] het provinciale aspect van de statenverkiezingen uit zicht, maar er komt zo ook te veel de nadruk te liggen op het politieke karakter van de Eerste Kamer.'*, aldus het kabinet. Het kabinet wijst er in dit verband op, dat de Eerste Kamer af en toe over een meer recent mandaat beschikt dan de Tweede Kamer.

Het kabinet vindt, vanwege de staatkundige positie, dat de senaat in samenstelling moet afwijken van de Tweede Kamer en dat het een stabiliserende factor moet vormen binnen het politieke systeem. Naar de mening van het kabinet *'[versterken] een langere zittingsperiode van de Eerste Kamer en een gefaseerde doorwerking van de nationale wijzigingen in de electorale verhoudingen [...] het noodzakelijke evenwicht tussen het politieke karakter van de Eerste Kamer enerzijds en haar rol als instantie van heroverweging en reflectie anderzijds.'*

De effecten die het kabinet voorziet zijn de volgende:
1. De verkiezingen voor provinciale staten worden minder overschaduwd door de verkiezing van de Eerste Kamer en de aandacht voor landelijke thema's;
2. Minder waarschijnlijk zijn substantiële wijzingen in verschillen in politieke samenstelling van de Kamers (volgens staatscommissie geen grote veranderingen);
3. Het zal iets langer duren voordat nieuwe politieke stromingen in volle omvang tot uitdrukking komen in de samenstelling van de Eerste Kamer;
4. Bij elke afzonderlijke verkiezing worden minder zetels verdeeld. Bij de uitwerking in de Kieswet wordt onderzocht op welke wijze de effecten hiervan beperkt kunnen worden.

Reactie Lokaal Brabant Statenfractie
De Lokaal Brabant-Statenfractie onderschrijft dat de huidige wijze van verkiezing van de Eerste Kamer op punten problematisch is. De provinciale verkiezingen van 2019 werden overschaduwd door landelijke thema's. Het was mogelijk om als partij veel zetels in de Staten te behalen zonder een provinciaal programma te hebben of zonder deel te nemen aan provinciale verkiezingsdebatten.

Het voorstel van het kabinet zorgt er óók voor dat politieke stromingen minder plotseling groot in de Eerste Kamer kunnen komen, wat tot meer stabiliteit leidt. Wij zijn er niet van overtuigd dat daarvoor zowel een verkiezing in twee cohorten, als een verlenging van de zittingstermijn nodig is.

Waar wij als provinciale partij echter grote zorgen hebben, en met ons waarschijnlijk de meeste kleinere partijen, is dat een verdeling in twee cohorten er onvermijdelijk toe leidt dat het voor kleine partijen moeilijker zal worden om een zetel in de Eerste Kamer te bemachtigen. Onvermijdelijk zal dit leiden tot een verschuiving in de kiesdeler ten nadele van de kleinere partijen.

Natuurlijk is de uitwerking in de Kieswet van het voorstel nog niet bekend. De keuzes bij de uitwerking zullen cruciaal zijn. Indien teruggegrepen wordt op het model van voor 1983, komen er vier kiesgroepen, waarvan er elke drie jaar beurtelings twee kiesgroepen met een vast aantal zetels de helft van de kamer kiezen. Ook als er maar twee verkiezingen zullen zijn en twee kiesgroepen wordt de kiesdeler hoger. Kleine partijen die nu net aan 1/75 van het aantal stemmen genoeg hebben, zullen straks buiten de boot vallen. Effectief wordt de kiesdrempel verdubbeld! In de Memorie van Toelichting zegt het kabinet toe te onderzoek hoe dit effect kunnen worden beperkt, maar het geeft geen enkele suggestie of oplossingsrichting.

De staatscommissie parlementair stelsel heeft zich uitdrukkelijk tegen het voorstel van de regering uitgesproken vanwege de effectieve verdubbeling van de kiesdrempel en het relatief kleine gemeten effect op de volatiliteit van de Eerste Kamer, na een berekening van de huidige en voormalige (voor 1983) wijze van kiezen.

Vanuit het oogpunt van de Nederlandse traditie van het beschermen van (religieuze en politieke) minderheden en van de democratische openheid van het Nederlandse politieke bestel is het naar onze mening ondenkbaar dat de regerende partijen het kleine partijen onmogelijk gaan maken om in het Nederlandse politieke stelsel deel te nemen. Representativiteit van de verschillende stromingen is een groot goed, het voorkomt dat bepaalde groepen zich niet vertegenwoordigd voelen en zich op andere wijze gaan organiseren.

Tenslotte is de Lokaal Brabant-Statenfractie het eens met de Commissie BiZa/AZ in de Eerste Kamer, die verbaasd is over de haast die het kabinet maakt met de consultatie, zelfs voordat de eerste reactie van het kabinet op het rapport van de staatscommissie behandeld kon worden. Dit klemt te meer nu verschillende essentiële onderdelen van het wetsvoorstel of alternatieven onvoldoende onderzocht zijn.

Alternatieven voor een evenwichtige Eerste Kamer.

Natuurlijk zijn er alternatieven te bedenken. Maar zolang deze alternatieven niet doen met de kern van de problematiek "Het kapen van de verkiezingen door de grote partijen en de landelijke pers". Zullen we dit soort vraagstukken houden.

Een alternatief kan zijn:
De Lokaal Brabant fractie heeft een evenwichtig alternatief voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer, dat met een relatief kleine wijziging te realiseren is en weinig extra administratieve lasten voor burgers en bedrijven zal leiden.

In het Lokaal Brabant-voorstel blijft de verkiezing van de Eerste Kamer gelijk, eenmaal per vier jaar kiezen de leden van provinciale staten de leden van de Eerste Kamer. Daarentegen worden de verkiezingen voor provinciale staten over de periode van vier jaar verdeeld. Elk jaar vinden drie provinciale verkiezingen plaats, bij voorkeur op verschillende tijdstippen, waardoor deze ook echt zal gaan over de keuzes die in de provincie moeten worden gemaakt. Omdat er ten tijde van de verkiezing voor de Eerste Kamer statenleden zijn die tussen de nul en vier jaar geleden gekozen zijn, is de stabiliserende factor voldoende gegarandeerd.
Een alternatief kan zijn dat om de 2 jaar de helft van Nederland een nieuw provinciaal bestuur kiest en voor het overige volgen we hierbij dan de rest van dit alternatief.
Van "het kapen van de verkiezingen" zal dan ook aanzienlijk minder sprake zijn.

Artikel 52 lid 2 van de Grondwet kan ongewijzigd blijven. De zittingstermijn van provinciale staten, vier jaar volgens artikel 129 lid 4 van de Grondwet, blijft eveneens gelijk. Slechts de wijziging van het tijdstip van de verkiezingen van provinciale staten voor elke provincie afzonderlijk kan bij gewone wet worden geregeld.

Een ander alternatief kan zijn:
Niet provinciale staten de eerste kamer te laten kiezen maar de gekozen gemeenteraadsleden eenmaal per 4 jaar de eerste kamer te laten kiezen. Dit alternatief zal een meer representatieve vertegenwoordiging opleveren in de eerste kamer van alle kiezers.

Lokaal Brabant
Wil van Pinxteren

Van: Patricia van der Kammen
Verzonden: Monday, September 30, 2019 6:26:37 PM
Aan: Hagar Roijackers Hermen Vreugdenhil
CC: Kirsten ten Cate
Onderwerp: Re: Consultatie grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer

beste Hagar, Hermen,

Dank voor de gelegenheid tot consultatie. Namens de PVV wil ik de volgende overwegingen meegeven.

Doel van het wetsvoorstel is bijdragen aan goede positionering 1e kamer en heldere rolverdeling tussen de kamers, aldus het stuk. Wat de PVV betreft kan de 1e Kamer worden opgeheven: de taken kunnen namelijk op andere wijzen worden ingevuld. In het voorstel ligt dat echter niet voor.

Hoezeer in de memorie van toelichting ook wordt geprobeerd te onderbouwen dat directe verkiezing van de 1e kamer geen goed idee is blijven echt scherpe argumenten achterwege (zoals de passage "de wijze van verkiezing is aldus onderdeel van een streven naar een evenwicht tussen enerzijds een invloedrijke, specifiek gelegitimeerde senaat en anderzijds duidelijkheid over de vraag bij welke verkiezingen de kiezer een effectief oordeel kan geven over het gevoerde regeringsbeleid en een voorkeur kan uitspreken voor toekomstig beleid."). Men zou immers ook kunnen aanvoeren dat bij de Provinciale verkiezingen de kiezer een effectief oordeel behoort te geven over het gevoerde Gedeputeerde Statenbeleid en een voorkeur kan uitspreken voor toekomstig Provinciaal beleid. Deze verkiezingen dan bezwaren met de verkiezingen van de eerste kamer -of het nou om 37/38 of 75 leden gaat, is in dat licht bezien onzuiver. Daarom zouden wij tóch de directe verkiezing van de 1e Kamer als variant op tafel willen zien.

Het feit dat het provinciale aspect van de statenverkiezingen uit zicht raken vanwege de verkiezingen van de 1e kamer wordt in het stuk weliswaar genoemd, maar vervolgens niet deugdelijk geadresseerd. Het opsplitsen van de verkiezingen (naar 37/38 ipv 75) gaat geen oplossing bieden tav dat issue: nog steeds moet immers de helft van de 1e kamer worden gekozen na de verkiezingen van PS, en nog steeds kan daarbij dus de politieke meerderheid van de regeringscoalitie in het geding zijn. Aan dat feit verandert dit voorstel niets.

Wél brengt het met zich mee dat beurtelings PS eenmaal/tweemaal in hun zittingstermijn moeten stemmen. Het is de vraag of dat wel wenselijk is.

Áls de verkiezingen van PS dan daadwerkelijk minder over de verkiezing van de 1e kamer en méér over het provinciale aspect zouden moeten gaan zou beter gekozen kunnen worden voor het houden van de verkiezingen voor de 1e kamer halverwege de zittingstermijn van PS (met behoud van de

4-jaarstermijn en verkiezing van 75 leden ineens).

groet, Patricia

Beste Kirsten en Henske,

Een korte reactie van VVD Brabant op het voorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze EK.
Wij zien er geen bezwaar in dat elke drie jaar 37 of 38 nieuwe senatoren gekozen worden. Wellicht zou dit zelfs 'verfrissend' kunnen werken. Het zou namelijk het actuele politieke sentiment in de Senaat kunnen dempen, waardoor de Eerste Kamer leden meer vanuit expertise de wetsvoorstellen van de Tweede Kamer (technisch) zullen bespreken.

Met vriendelijke groet,

Suzanne Otters-Bruijnen
fractievoorzitter **VVD**
Provinciale Staten Noord-Brabant

tel.
**telefonisch bereikbaar op maan-, dins- en donderdag tussen 09.00 tot 15.00 uur en op woensdag tussen 09.00 uur tot 12.00 uur*

Van: STATENGRIFFIE < >
Verzonden: vrijdag 4 oktober 2019 16:36
Aan: Alexander van Hattem < >; Ankie de Hoon < >; Arend Meijer < >; Eric de Bie < >; Hagar Roijackers < >; Hermen Vreugdenhil < >; Jan-Frans Brouwers < >; Maarten Everling < >; Marco van der Wel < >; Stijn Smeulders < >; Suzanne Otters - Bruijnen < >; Wil van Pinxteren >
CC: Kirsten ten Cate < >
Onderwerp: Verzoek ivm consultatie PS voorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze EK

Beste fractievoorzitters,

Vorige week heeft Kirsten ten Cate u gevraagd om uw input t.a.v. de grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer over te brengen aan Hagar Roijackers en Hermen Vreugdenhil zodat zij deze konden inbrengen bij de AV-IPO vergadering van afgelopen dinsdag. Een drietal fracties heeft aan dit verzoek gehoor gegeven. U bent door Hagar geïnformeerd hetgeen naar aanleiding van deze reacties in de vergadering zou worden in gebracht.

Inmiddels zijn wij door het IPO geïnformeerd dat de reactietermijn is verlengd naar 1 november a.s.. Bijgaand treft u de mail met bijlage van het IPO aan. De fracties die tot nog toe niet hebben gereageerd op het eerdere verzoek kunnen op deze wijze alsnog hun input aanleveren. Om de gezamenlijke reacties tijdig richting het IPO te brengen, verzoek ik u uw reactie uiterlijk maandag 28 oktober aan mij kenbaar te maken.

Met vriendelijke groet,

Henske Gloudemans-Westerterp | Statenadviseur Griffie | | | Provincie Noord-Brabant | Postbus 90151 | 5200 MC 's-Hertogenbosch | www.brabant.nl | Bezoekadres: Brabantlaan 1 | 5216 TV 's-Hertogenbosch |

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1 | Postbus 90151 | 5200 MC 's-Hertogenbosch | Telefoon 073 6812812 | Fax 073 6807680 | contact | Twitter: @brabant | www.brabant.nl

Meer weten over de provincie Noord-Brabant?
Volg op Instagram: www.instagram.com/provincienoordbrabant

Reacties van de fracties vertegenwoordigd in Provinciale Staten van Noord-Holland op de IPO Consultatie PS over Conceptwetsvoorstel Grondwetwijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer:

D66:

D66 heeft gemengde gevoelens over de oplossing die nu voor ligt. Enerzijds is het niet wat wij als D66 echt willen. Namelijk het afschaffen van de Eerste Kamer in combinatie met een constitutionele toetsing door de rechter. Dit is een toetsing van de wetten aan de Grondwet door een rechter. Maar dit is niet wat nu voorligt en dit is niet aan ons als statenleden.

Anderzijds denken wij dat het opsplitsen van de verkiezingen van de Eerste Kamer in twee delen wel tot verbeteringen zou kunnen leiden. Verbeteringen op het vlak dat de Eerste Kamer meer gaat achterlopen op de politieke krachtsverhoudingen en daarmee minder met de ' Waan van de dag' bezig zal zijn, want dat is hun taak niet. Het primaat ligt en hoort te liggen bij de Tweede Kamer. Of het bij gaat dragen aan een zuiverder verkiezingen van de Provinciale Staten, hopen we wel maar daar hebben we grote twijfels over. Zelfs de gemeenteraadsverkiezingen lijken gedomineerd te worden door de landelijke politiek. Maar door deze oplossing wordt het zeker niet slechter.

Ook hebben we wel wat kanttekeningen bij deze oplossing. Conflicten tussen de eerste en tweede kamer kunnen naar onze mening beter opgelost worden op andere manieren. Bv. door het introduceren van een terugzendregeling voor de Eerste Kamer i.p.v. het vetorecht.

Wij zijn dus niet heel enthousiast over deze grondwetswijziging, maar we willen niet dwarsliggen. Zeker niet vanuit Noord Holland. Landelijk zullen ze dit verder moeten gaan oplossen.

PVV

Ons bekruipt het gevoel dat het IPO druk uitoefent op alle Provinciale Staten om snel met een reactie te komen.
Wij zijn van mening dat deze discussie eerst in de Tweede Kamer gevoerd moet worden en daarna pas in Provinciale Staten.

Forum voor Democratie

Standpunt: tegen het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen; het hiernavolgende is een toelichting.

Forum voor Democratie (FVD) heeft met afkeuring kennisgenomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel FVD erkent dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwd door de verkiezingen van de Eerste Kamer, biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. Los van de vraag of de Eerste Kamer nog bestaansrecht heeft in ons parlementaire stelsel (het voert te ver om daar nu op in te gaan), zouden de leden daarvan direct moeten worden gekozen door alle (kiesgerechtigde) Nederlanders, in plaats van (getrapt) door de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers worden bewerkstelligd dat de uitkomst van de PS-verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer.

Het voorstel zou er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. Forum voor Democratie wil Nederlanders niet minder, maar méér mogelijkheden bieden om beleid dat tegen hun belangen indruist vlot af te straffen en bij te sturen.

Wanneer de Provinciale Statenverkiezingen geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer vermoedelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen namelijk eerder thuisblijven. In een land waarin sprake is van een toenemende kloof tussen lager en hoger opgeleiden, zou dit een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming in de Eerste Kamer, die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt verkozen. De Eerste Kamer is dan immers in mindere mate een afspiegeling van de voorkeuren van alle kiesgerechtigde Nederlanders.

In dit licht verwerpt FVD dit conceptwetsvoorstel en stellen wij in plaats daarvan voor om de Eerste Kamer, zolang zij bestaat, direct in plaats van indirect te verkiezen, gelijktijdig met de Provinciale Statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij al deze verkiezingen gegarandeerd, waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt: de Provinciale Staten verkrijgen een mandaat dat niet door aandacht voor nationale thema's is verwaterd. Voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem
voor de Eerste Kamer uit.

CDA

Het CDA kan zich vinden in het voorstel van de Minister van BZK om leden van de Eerste Kamer voor de duur van 6 jaar te benoemen waarbij om de drie jaar respectievelijk 38 dan wel 37 leden worden gekozen.
Zo zal het bij de provinciale verkiezingen meer gaan over zaken die de Provincie Noord-Holland aangaan en zal een zekere afstand tot de dagelijkse politiek zich beter borgen door leden die langer dan de Tweede Kamerleden hun lidmaatschap zullen vervullen en zullen de politieke verhoudingen op het moment van de provinciale verkiezingen niet de gehele Eerste Kamer raken.

GroenLinks

GroenLinks kiest niet voor het Kabinetsstandpunt (terug naar vóór 1983 dus om de drie jaar de helft kiezen) omdat:
1. De grote invloed van Den Haag op PS-verkiezing ook dan nog steeds onvermijdelijk is;
2. De PS-verkiezing ook baat heeft bij die aandacht.

PvdA

De PvdA- fractie kan zich vinden in de analyse van de Cie Remkes. Samengevat zien wij in het voorstel niet de gewenste effecten om twee belangrijke redenen:

1. Ten eerste delen wij niet dat de Eerste Kamer te politiek is geworden. Het verliezen van een eventuele meerderheid in de eerste kamer zorgt in onze ogen juist voor dat nieuwe meerderheden gezocht moeten worden om tot gedragen voorstellen te komen. In het voorliggende voorstel duurt het ook nog eens veel langer voordat electorale verschuiving zichtbaar is in de Eerste Kamer.

Ten tweede verhoogt de wijze van verkiezing in het voorstel de kiesdrempel waardoor de kans voor minder grote partijen kleiner is om in de Eerste Kamer te komen. Dit is niet wenselijk omdat ook kleine belangen zich vertegenwoordigd willen zien.

ChristenUnie

In beginsel zijn wij als CU voor voorstellen die het mandaat van PS versterken; dus als verkiezingen voor PS ook juist gaan over provinciale thema's, juichen wij dit van harte toe. Dat wil nog niet zeggen dat we met dit voorstel akkoord kunnen gaan.

Wat ons bevreemd is dat via een niet democratisch gekozen orgaan, het IPO, de vraag is neergelegd om hierop te reflecteren, terwijl de Eerste Kamer zich nog niet zelf heeft gebogen over de vraag. De Eerste Kamer is als het goed is een a-politiek orgaan, dus een advies, puur technisch op de juridische en wettelijke aspecten, zou aan te bevelen zijn.

Wat nu voorligt is dus prematuur. Bovendien zijn de gevolgen van een impliciete verhoging van de kiesdrempel nog niet geadresseerd. Daarvoor zijn wel oplossingen, zoals restzetelverdeling via grootste overschot en niet via grootste gemiddelde. Alleen is dit op dit moment niet aan de orde.

De CU vindt het dan ook prematuur om hierover te spreken en zou graag zien dat de EK om een reflectie op dit voorstel wordt gevraagd alvorens hier nader over te spreken.

Partij voor de Dieren

Partij voor de Dieren NH is tegen deze wijziging, en wel om de volgende redenen:

1. Het is een verkapte kiesdrempel. Juist oppositie is in een democratie belangrijk. Een kiesdrempel is een drempel tegen diversiteit en nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen in de oppositie.
2. Termijn van 3/6 jaar zorgt voor raar beeld. In sommige gevallen zal één PS, twee keer in één termijn moeten stemmen. De reden dat de Eerste Kamer half gekozen wordt, is in die gevallen niet van toepassing. Zo'n PS bepaalt in twee stappen de voltallige Eerste Kamer.
3. Hoewel tijdens de PS verkiezingstijd, soms een raar beeld ontstaat dat óók de Eerste Kamer gekozen wordt. Is dit wel transparant. Het is goed uit te leggen dat de provinciale verkiezingen ergens over gaan. Bij het uit te pas laten lopen wordt de Eerste Kamer verkiezingen wordt dit een verborgen verkiezing. Betrokkenheid en vertegenwoordigingsgevoel van kiezers kan op dit manier verloren gaan. Dat is in een democratie geen goede zaak.

Denk

Wij van Denk Noord-Holland sluiten ons aan bij de constatering van het rapport van de commissie Remkes waarin wordt geadviseerd om niet terug te keren naar het stelsel van voor 1983.
Voor ons, als kleiner partij, zou het nóg moeilijker worden om zitting te nemen in de Eerste Kamer en de wijziging bemoeilijkt zodoende direct het afleveren van een senator voor in de toekomst.

SP

De SP-fractie is van mening dat geen steun gegeven kan en moet worden aan het kabinetsvoorstel. De commissie-Remkes is met een voorstel gekomen, en zij achten het verstandiger om aan de slag te gaan met die voorstellen en niet om toch nog met eigen voorstellen te komen.

Het op de voorgestelde wijze aanpassen van de verkiezingen van Eerste Kamerleden vormt geen onderdeel van de voorstellen van de commissie, niet aan beginnen dus.

Luttenbergstraat 2
Postbus 1461
8001 BL Zwolle
Telefoon 038 499 87 80

overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij
R. Wiggers
telefoon 038 499 87 80
R.Wiggers@overijssel.nl

Datum	Kenmerk	Pagina	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
06.11.2019	2019/1101536	1 van 4			

Onderwerp: Reactie Provinciale Staten Overijssel aan het IPO - Inzake consultatie grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer

Geachte mevrouw de Ruijsscher en mevrouw Braam,

Begin september heeft de minister van BZK het IPO per brief gevraagd te reageren op het voorstel betreffende 'grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer'. Naar aanleiding van uw verzoek is het wetsvoorstel aan de leden van de Overijsselse Provinciale Staten voorgelegd. Dit heeft plaatsgevonden in de vergadering van de commissie Bestuur en Financiën op 30 oktober. Daarnaast hebben enkele fracties schriftelijk gereageerd. We hebben van al onze Statenfracties een reactie ontvangen. Onderstaand vindt u de reacties per fractie.

Vervolg
U hebt aangegeven dat het IPO-bureau er zorg voor draagt dat de twaalf uitkomsten van de consultatie gebundeld worden ter agendering in het IPO-bestuur van 21 november as.
De Overijsselse Staten ontvangen graag een afschrift van de bundeling door het IPO die naar het ministerie van BZK gestuurd wordt.

Met vriendelijke groet,

Drs. R. Wiggers

Datum verzending

provincie Overijssel

Bijlage: Overzicht reacties Overijsselse Statenfracties

Forum voor Democratie Overijssel

Tijdens commissievergadering:

- Fvd heeft met afkeuring kennis genomen;
- De Ek moet niet meer getrapt worden verkozen;
- Opkomst van nieuwe partijen wordt vertraagd door dit voorstel;
- Fvd wil meer directe invloed van inwoners;
- Opkomst moet meer worden bevorderd. EK is dan in mindere mate een afspiegeling van de keuze van stemmers;
- EK moet direct worden verkozen, gelijktijdig met PS en Waterschapsverkiezingen.

Schriftelijke reactie Forum voor Democratie Overijssel

"Forum voor Democratie (FVD) heeft met afkeuring kennisgenomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel FVD erkent dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwd door de verkiezingen van de Eerste Kamer, biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. Los van de vraag of de Eerste Kamer nog bestaansrecht heeft in ons parlementaire stelsel (het voert te ver om daar nu op in te gaan), zouden de leden daarvan direct moeten worden gekozen door alle (kiesgerechtigde) Nederlanders, in plaats van (getrapt) door de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers worden bewerkstelligd dat de uitkomst van de PS-verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer.
Het voorstel zou er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. FVD wil Nederlanders niet minder, maar méér mogelijkheden bieden om beleid dat tegen hun belangen indruist vlot af te straffen en bij te sturen.
Wanneer de Provinciale Statenverkiezingen geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer vermoedelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen namelijk eerder thuisblijven. In een land waarin sprake is van een toenemende kloof tussen lager en hoger opgeleiden, zou dit een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming in de Eerste Kamer, die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt verkozen. De Eerste Kamer is dan immers in mindere mate een afspiegeling van de voorkeuren van alle kiesgerechtigde Nederlanders.
In dit licht verwerpt FVD dit conceptwetsvoorstel en stellen wij in plaats daarvan voor om de Eerste Kamer, zolang zij bestaat, direct in plaats van indirect te verkiezen, gelijktijdig met de Provinciale Statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij al deze verkiezingen gegarandeerd, waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt: de Provinciale Staten verkrijgen een mandaat dat niet door aandacht voor nationale thema's is verwaterd. Voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem voor de Eerste Kamer uit."

PVV Overijssel
De PVV is TEGEN een eventuele grondwetswijziging verkiezingswijze Eerste Kamer;

- Grotendeels eens met FvD;
- Kanttekening: EK andere functie;
- EK moet geen verlengstuk zijn van TK. Dit gebeurt wel d.m.v. directe verkiezingen.

CDA Overijssel
Steun voorstel

- Kan bijdragen aan bekendheid PS verkiezingen en doet meer recht aan eigenheid EK;
- Opmerking/kanttekening: verscheidenheid van belang, wat gaat het betekenen voor kleinere partijen? Scherp in beeld hebben. Hoe zit het daarmee?

VVD Overijssel
Steun voorstel.

- Minder politiek sentiment, EK los van dagelijkse politiek;
- PS verkiezingen minder overschaduwd;
- Langere zittingsduur geeft stabiliteit;
- Wel nadeel voor kleinere partijen

GroenLinks Overijssel
Tegen voorstel.

- Rapport van de Staatcommissie Remkes dat er onder ligt moet meer integraal worden opgepakt;

D66 Overijssel
Steunt het voorstel.

- EK is nodig;
- Meer continuiteit in de samenstelling van de EK.

PvdA Overijssel
Tegen voorstel.

- Moet eerst in Parlement en EK worden besproken;
- Doet geen recht aan de kiezer en maatschappelijke ontwikkeling;
- Is het überhaupt een probleem?;
- Kleine partijen krijgen het moeilijker door hogere kiesdrempel.
-

50Plus Overijssel
Tegen voorstel

- Zwaarwegende wijziging, dan ook een zwaarwegende aanleiding nodig;
- Staatscommissie 2018 heeft het nu voorliggende voorstel als niet wenselijk beoordeeld;
- Kiesdrempel verdubbeld, kleinere partijen moeilijker;
- Geen nieuwe werkwijze, eerder gebruikt van vóór 1983, waarom terug naar het oude stelsel?;
- Draag niet bij aan kloof verkleinen tussen kiezer en gekozene.

Schriftelijke reactie 50Plus Overijssel
De Grondwet is het fundament voor alle afspraken die we met elkaar maken. Wijzigingen ervan kennen terecht een zware procedure omdat we met elkaar vinden dat er niet lichtvaardig moet worden gedacht over het wijzigen van dat fundament.
Het huidige voorstel tot grondwetswijziging betreft onder meer een nieuwe manier van het kiezen van de Eerste Kamer. Of beter gezegd, een oude manier van kiezen, want het voorstel houdt in dat we zouden terugkeren naar de wijze van verkiezing die tussen 1922 en 1983 werd gebruikt. Het voorstel houdt in dat iedere drie jaar de helft van de Eerste Kamer gekozen wordt. De termijn van een Eerste Kamerlid wordt daarmee verlengd naar zes jaar in plaats van de huidige vier jaar.

50PLUS ziet geen zwaarwegende aanleiding voor deze Grondwetwijziging.
De staatscommissie parlementair stelsel heeft in haar eindrapport "Lage Drempels, Hoge Dijken (2018)" deze mogelijke aanpassing in overweging genomen en als niet wenselijk beoordeeld. Eén van de overwegingen van de staatscommissie is voor 50PLUS doorslaggevend om tegen deze grondwetswijziging te zijn, namelijk dat het voor kleine partijen (nog) moeilijker wordt om in de Eerste Kamer. Er zijn dan bij iedere verkiezing namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel (pag. 312, rapport Lage Drempels, Hoge Dijken). En die kiesdrempel is al hoog. Dat draagt niet bij aan ons streven om het parlementaire stelsel dichter bij de kiezer te brengen.
In de Memorie van toelichting wordt op pag. 7 aandacht aan dit probleem besteed, maar geen oplossing geboden. Er wordt gesteld dat nader wordt onderzocht hoe dit effect beperkt kan worden. Dit geeft volgens ons onvoldoende garantie dat er een goede oplossing komt.
Een tweede gevolg van deze wetswijziging is dat Eerste Kamerleden voor een periode van zes jaar gekozen worden. Dat zorgt ervoor dat de samenstelling van de Eerste Kamer verder af komt te staan van de actuele voorkeur van de kiezer. Wij vinden dat geen verbetering.

SP Overijssel
Tegen voorstel.

- Vorige stelsel werkte niet, dus dit gaat ook niet werken, niet teruggrijpen op wat eerder niet werkte;
- Kiesdrempel verhogen is onverstandig.

Partij voor de Dieren Overijssel
Tegen dit voorstel.

- Kiesdrempel wordt verdubbeld;
- Afgestapt van het systeem van vóór 1983 door democratische legitimatie EK. PS termijn blijft hetzelfde, EK verandert langzaam;
- Dan zouden er om de 4 jaar EK-leden gekozen (2x4 jaar i.p.v. 2x3 jaar) moeten worden met een totale termijn van 8 jaar en realiseert zich dat dat wel weer wat erg lang is.

Schriftelijke reactie PvdD Overijssel

Standpunt Partij voor de Dieren Voorstel Grondswetswijziging: herziening verkiezingswijze Eerste Kamer
De Partij voor de Dieren heeft bezwaar tegen het voorstel.
Een van de effecten is dat het voor kleinere partijen moeilijker dan nu is om in de Eerste Kamer te komen. Bij iedere verkiezing zijn er namelijk maar 37 of 38 zetels te verdelen in plaats van 75, wat feitelijk leidt tot een verdubbeling van de kiesdrempel. De vertegenwoordiging van nieuwe politieke stromingen kan daardoor zodanig worden vertraagd dat de representativiteit van de Eerste Kamer afneemt.
Een van de redenen waarom de staatscommissie-Van Schaik en de staatscommissie-Cals/Donner adviseerden om af te stappen van de verkiezing in twee delen, was omdat de democratische legitimatie van beslissingen in de Eerste Kamer zwakker is ten opzichte van het huidige systeem. De drie jaarlijkse verkiezing is tot wel drie jaar na de statenverkiezingen mogelijk. Hiermee kan de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen al jaren tevoren duidelijk maken dat de regering haar meerderheid verliest in de Eerste Kamer. De democratische legitimatie van de beslissingen in de Eerste Kamer kan daardoor in de tussentijd betwist worden.

CU Overijssel
Tegen voorstel

- 'Gênant voorstel' Nemen eigen staatscommissie niet serieus;
- Representativiteit kleinere partijen nog meer onder druk.

SGP Overijssel
Tegen voorstel

- Staatscommissie beveelt het niet aan;
- Los van bredere visie;
- Oordeel EK en TK niet bekend;
- Te politiek, valt over te twisten;
- Negatief voor kleinere partijen;
- Geen lijstverbindingen meer mogelijk.

PS-VERGADERING

3 0 OKT 2019

PROVINCIE :: UTRECHT

Provinciale Staten

Statenvoorstel

DATUM	16 oktober 2019	NUMMER PS	PS2019BEM15
DOMEIN	SGU	COMMISSIE	BEM
STELLER	Drs. T.J. Dorst	DOORKIESNUMMER	06 25 77 89 77
DOCUMENTUMNUMMER	81FBD067	PORTEFEUILLEHOUDER	CvdK

Titel : Consultatie PS voorstel Grondwetswijziging

Inhoudsopgave

Besluit	Pag. 3
Bijlagen:	Brief Minister BZK d.d. 2 sept. 2019: 'Consultatie grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer'

Aan Provinciale Staten,

Samenvatting

Wat betreft de verkiezingswijze van de Eerste Kamer stelt de minister van BZK voor om terug te keren naar de wijze van verkiezing die tot 1983 werd gebruikt. Hierbij wordt elke drie jaar de helft van de leden van de Eerste Kamer voor zes jaar gekozen. Met deze verlenging van de zittingsduur van de leden in combinatie met een minder directe koppeling aan een concrete verkiezingsuitslag wordt volgens de voorgestelde regeling meer recht gedaan aan de eigen legitimatie door de verkiezing door de leden van provinciale staten en past dit bij een indirect gekozen volksvertegenwoordiging die functioneert vanuit een zekere afstand tot de dagelijkse politiek. Het conceptwetsvoorstel wijkt hiermee af van het rapport van de commissie-Remkes. Deze heeft geadviseerd niet terug te keren naar het stelsel van vóór 1983.

Aanleiding

De minister van BZK heeft het IPO een conceptwetsvoorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze EK ter consultatie voorgelegd **(bijlage)**. In het voorstel wordt uitwerking gegeven aan het kabinetsstandpunt over het eindrapport van de Staatscommissie parlementair stelsel (Cie-Remkes) om de Eerste Kamer voortaan voor zes jaar te kiezen, waarbij om de drie jaar beurtelings 37 of 38 Kamerleden worden gekozen. Omdat provinciale staten een belangrijke rol spelen in de procedure van verkiezing van de Eerste Kamer, legt de minister dit conceptwetsvoorstel aan het IPO voor ter consultatie. Daarnaast bevat het een voorstel om de tweede lezing van een Grondwetswijziging voortaan in een verenigde vergadering van beide Kamers van de Staten-Generaal te behandelen. Dit voorstel is voor de provincies minder van belang.
In de Algemene Vergadering van het IPO 1 oktober is wat betreft de voorbereiding van de IPO-reactie op het wetsvoorstel afgesproken dat dit plaatsvindt door een consultatie van de leden van PS via de griffies.

Voorgeschiedenis
Dit voorstel vloeit voort uit het kabinetsstandpunt over het eindrapport van de Staatscommissie parlementair stelsel (Kamerstukken II, 2018/19, 34 430, nr. 10).

Bespreking en planning
Dit voorstel is besproken in de commissie Bestuur, Economie en Middelen 16 oktober 2019, waarna de reactive is opgesteld zoals verwoord in de bijlage bij dit voorstel.
Vanuit het IPO is verzocht om uiterlijk 1 november 2019 een reactie te versturen.

Financiële consequenties
Dit voorstel heeft geen financiële consequenties.

Besluit

Provinciale Staten van Utrecht, In vergadering bijeen op 30 oktober 2019;

Besluiten Provinciale Staten van 30 oktober 2019, inclusief aangenomen amendement:

aan het IPO naar aanleiding van de Consultatie Grondwetswijziging – Herziening verkiezingswijze Eerste Kamer – vanuit de Provinciale Staten van Utrecht de reactie te versturen, zoals verwoord in de bijlage van dit Statenvoorstel.

Voorzitter,

Griffier,

Bijlage: Reactie Provinciale Staten van Utrecht op consultatie grondwetswijziging

Een aantal fracties is verwonderd over de timing van deze consultatie. Waarom wordt alleen dit relatief kleine onderdeel ter consultatie voorgelegd en wordt het niet meegenomen in een bredere afweging n.a.v. het advies van de commissie Remkes?

Wijziging verkiezingswijze Eerste Kamer
Het merendeel van de Statenleden is géén voorstander van de voorgestelde wijziging. Hierbij worden verschillende argumenten gebruikt, zoals:
- de verhoging van de kiesdrempel, die negatief uitpakt voor kleinere partijen;
- het is geen oplossing voor het geschetste probleem;
- waarom terugkeren naar een systeem uit de vorige eeuw, wat immers niet voor niets ooit is aangepast?
- de commissie Remkes schetst in de rapportage overtuigend de nadelen van deze keuze.

Een minderheid van de Statenleden kan zich vinden in de door de Minister voorgestelde grondwetswijziging. Het zou goed zijn als met deze wijziging de Eerste Kamer minder 'politiek' wordt en weer meer een 'chambre de reflection'.

Gezamenlijke vergadering van de Staten Generaal bij een grondwetswijziging
Hier zijn de Utrechtse fracties geen voorstander van. Het is beter als ieder gremium in z'n eigen rol blijft, dus de Eerste Kamer juist als 'chambre de reflection'. Een ander argument tegen dit voorstel is dat de leden van de Eerste Kamer in een gezamenlijke vergadering overvleugeld worden door de leden van de Tweede Kamer en daardoor minder goed in staat zijn hun taak uit te voeren.

Provincie Zeeland

IPO
T.a.v. Mw. Y. Sinnige
Herengracht 23
2511 EG DEN HAAG

onderwerp	**kenmerk**	**behandeld door**	**verzonden**
Consultatie PS: herziening verkiezingswijze Eerste Kamer	19430475	Drs. S.E. Meijer +31 118 631213	7 november 2019

Middelburg, 7 november 2019

Geachte mevrouw Sinnige,

Op 3 oktober 2019 hebben wij uw verzoek namens het IPO ontvangen om de leden van Provinciale Staten van Zeeland te consulteren aangaande het voorstel Grondwetswijziging herziening verkiezingswijze Eerste Kamer. We willen waardering uitspreken voor het feit dat de leden van Provinciale Staten worden betrokken bij deze consultatieronde op een ook voor hen belangrijk onderwerp.

De voorgestelde wijziging van de verkiezingswijze van de Eerste Kamer maakt onderdeel uit van een pakket aan voorstellen dat door het kabinet naar voren is gebracht op basis van het rapport van de staatscommissie parlementair stelsel ("Lage drempels, hoge dijken"). Het kabinet geeft in haar reactie aan een deel van de 83 voorstellen van de staatscommissie te omarmen, maar wijkt op andere delen wel af van het advies. Een wijziging van de wijze waarop de Eerste Kamer wordt gekozen is evenwel een van de punten waar het kabinet voorstelt om af te wijken van het advies van de staatscommissie. De commissie zag in haar rapport geen grond in een mogelijke aanpassing van de wijze waarop de Eerste Kamer wordt verkozen, dat idee is door de commissie gewogen maar afgewezen.

In de vergadering van Provinciale Staten van vrijdag 25 oktober jl. hebben de leden van de Zeeuwse staten hun zienswijzen over het voorliggende wijzigingsvoorstel kenbaar kunnen maken. Uit de naar voren gebrachte zienswijzen blijkt dat de fracties zonder uitzondering van mening zijn dat het voorstel om terug te keren naar de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer zoals dit voor 1983 gebruikelijk was niet positief becommentarieerd kan worden.

De partijen kwamen zonder uitzondering tot bovenstaande conclusie maar er waren duidelijke verschillen in de wijze waarop het kabinetsvoorstel op dit punt werd gewogen en de argumenten die men aanvoerde om de beoordeling te onderbouwen. Voor de exacte formuleringen van de ingebrachte zienswijzen verwijs ik u naar de van deze vergadering gemaakte video-notulen [bij agendapunt 9.4].

In de volgende aandachtspunten konden alle woordvoerders in Provinciale Staten zich vinden:
- Voorstel van het kabinet gaat in tegen het afgewogen advies van de staatcommissie parlementair stelsel. Vertraagde doorwerking van de kiezersvoorkeur naar de Eerste Kamer zou de besluitvorming volgens de staatcommissies Van Schaik en Kals-Donner betwistbaar maken (democratische legitimiteit). Geen reden om daar nu weer naar terug te keren.

- Terugkeer naar het kiesstelsel van voor 1983 leidt er niet automatisch toe dat de senaat minder politiek wordt. Politisering schuilt eerder in cultuur dan in structuur.
- De kiesdrempel wordt verdubbeld. Kleine partijen dreigen met deze wijziging in het kiesstelsel te verdwijnen uit de senaat. In een democratie is het belangrijk dat minderheden beschermd worden, hier doet het kabinetsvoorstel geen recht aan.
- Voorstel draagt niet bij aan versterking van de legitimiteit van het mandaat van de senaat.

Opgemerkt werd dat het voorliggende voorstel in wezen geen terugkeer naar 1983 betekent, want door eerdere wetswijzigingen is de mogelijkheid voor het aangaan van lijstverbindingen komen te vervallen. Met behulp van dergelijke lijstverbindingen konden kleine partijen in het verleden toch vertegenwoordigd zijn in de Eerste Kamer.

Verder werd door een of enkele fracties naar voren gebracht:
- Er is wel degelijk een probleem met het mandaat van de Eerste Kamer. Het voorstel vormt echter niet de oplossing het verzwakt het mandaat eerder doordat de senaat hiermee verkozen zou worden op grond van een verouderd kiezers mandaat waarmee de legitimiteit van besluitvorming in de Eerste Kamer verder in het geding komt.
- Het zou beter zijn wanneer in de senaat alle provincies een gelijk aantal afgevaardigden zouden hebben.
- Het is onduidelijk welke maatregelen het kabinet wil treffen om het effect van het verdubbelen van de kiesdrempel te dempen.
- Verschillende partijen trekken in twijfel of de Eerste Kamer te politiek is geworden, het kabinet Rutte-2 kon tussen 2012 en 2017 ook rekenen op een constructieve samenwerking met de senaat juist door te werken met wisselende meerderheden. Ook werd ingebracht dat voor 1922 de senaat ook al als te politiek werd ervaren.
- Een aantal partijen was verrast dat het IPO (en vervolgens de leden van Provinciale Staten) eerder werden geconsulteerd over dit wetsvoorstel dan de leden van Eerste en Tweede Kamer.

Daarnaast waren er fracties die voor elementen van het voorstel waardering hadden. Onder meer op de volgende punten:
- De idee om de verkiezing van Provinciale Staten los te koppelen van landelijke verkiezingen zou kunnen bijdragen aan het versterken van het mandaat van Provinciale Staten. Echter vrezen meerdere partijen dat dit ten koste kan gaan van de opkomst voor PS verkiezingen.
- Er is waardering van verschillende partijen om bij landelijke verkiezingen de regionale binding van gekozenen te willen versterken.

Er werd ook nog een signaal afgegeven over de kerntaak van de Eerste Kamer als medewetgever. Het gaat daarbij om het toetsen van de wetgeving op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid en het controleren van de hoofdlijnen van beleid en de onderlinge samenhang van de verschillende regeringsplannen. Het signaal richt zich op de cultuur van de Eerste Kamer die geen doublure moet (willen) zijn van de Tweede Kamer maar daar lijkt het soms wel op en sterker nog, soms gedraagt een deel van de Eerste Kamer zich zo.

Met vriendelijke groet,

Statengriffier Provinciale Staten van Zeeland,
drs. F.J. van Houwelingen MPA.

Standpunten fracties van Provinciale Staten van Zuid-Holland met betrekking tot het voorstel tot grondwetsherziening verkiezingswijze Eerste Kamer

Forum voor Democratie

"Forum voor Democratie (FVD) heeft met afkeuring kennisgenomen van het voorstel om de verkiezingsprocedure van de Eerste Kamer te wijzigen. Hoewel FVD erkent dat het ongewenst is dat de verkiezingen van de Provinciale Staten kunnen worden overschaduwd door de verkiezingen van de Eerste Kamer, biedt het onderhavige voorstel daarvoor geen adequate oplossing. Los van de vraag of de Eerste Kamer nog bestaansrecht heeft in ons parlementaire stelsel (het voert te ver om daar nu op in te gaan), zouden de leden daarvan direct moeten worden gekozen door alle (kiesgerechtigde) Nederlanders, in plaats van (getrapt) door de Provinciale Staten. Alleen dan zal immers worden bewerkstelligd dat de uitkomst van de PS-verkiezingen los komt te staan van de samenstelling van de Eerste Kamer.

Het voorstel zou er bovendien toe leiden dat de opkomst van nieuwe politieke partijen in het parlement vertraagd wordt. Dit zal Nederlanders het gevoel geven dat hun invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer en daarmee het belang om te gaan stemmen nog verder afneemt. FVD wil Nederlanders niet minder, maar méér mogelijkheden bieden om beleid dat tegen hun belangen indruist vlot af te straffen en bij te sturen.

Wanneer de Provinciale Statenverkiezingen geen nationaal karakter meer hebben, zal het opkomstcijfer vermoedelijk dalen. Kiezers die hun teleurstelling over nationaal beleid willen uiten en verder relatief weinig interesse in de politiek hebben, zullen namelijk eerder thuisblijven. In een land waarin sprake is van een toenemende kloof tussen lager en hoger opgeleiden, zou dit een onwenselijke ontwikkeling zijn en afdoen aan de democratische legitimiteit van de besluitvorming in de Eerste Kamer, die in dit scenario nog steeds door de Provinciale Staten wordt verkozen. De Eerste Kamer is dan immers in mindere mate een afspiegeling van de voorkeuren van alle kiesgerechtigde Nederlanders.

In dit licht verwerpt FVD dit conceptwetsvoorstel en stellen wij in plaats daarvan voor om de Eerste Kamer, zolang zij bestaat, direct in plaats van indirect te verkiezen, gelijktijdig met de Provinciale Statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen. Zo blijft een relatief hoge opkomst bij al deze verkiezingen gegarandeerd, waarmee de democratische legitimiteit van de besluitvorming gewaarborgd blijft. Tegelijkertijd wordt het beoogde doel van het kabinet bereikt: de Provinciale Staten verkrijgen een mandaat dat niet door aandacht voor nationale thema's is verwaterd. Voor die nationale thema's brengt de kiezer immers een directe stem voor de Eerste Kamer uit."

Gideon van Meijeren
Statenlid Forum voor Democratie

Partij van de Arbeid

Vanuit de PvdA zijn wij tegen dit regeringsvoorstel. Hier hebben wij de volgende redenen voor:

1. Wij delen de analyse niet dat de Eerste Kamer te politiek is geworden, en dat dat een probleem is. Komt ook overeen met analyse van Remkes.
2. Het is tot nog toe een keer voorgekomen dat de coalitie in de TK gedurende de rit ook 'haar meerderheid' in de EK verloor, en wel afgelopen jaar. De ervaring met kabinet Rutte-Asscher was dat voorstellen beter en meer gedragen werden omdat de constructieve oppositie werd betrokken.

3. De verkiezing van de EK kannibaliseert de PS verkiezingen. Ik vrees dat er iets anders aan de hand is, juist omdat de PS verkiezingen (en waterschapsverkiezingen) indirect ook om de EK verkiezingen gaan, is de opkomst nog een beetje acceptabel.
4. Deze wijze van verkiezing verhoogt de kiesdrempel, waardoor kleine partijen minder kans hebben op zetels in de EK. Wij vinden een van de beste aspecten van het Nederlands stelsel dat het stelsel doordringbaar is voor ook kleine belangen. Niemand in Nederland kan zeggen dat hij of zij zich niet vertegenwoordigd voelt. Kleine partijen als de PvdD, SGP, DENK hebben een belangrijke rol in onze vertegenwoordigende democratie.
5. De regering schoffeert het parlement om voor bespreking van de commissie Remkes nu al met een grondwetswijziging te komen.

Uiteraard zijn er ook voordelen te benoemen, zoals dat EK leden zes jaar kunnen zitten en dat PS verkiezingen meer over de PS gaan.

Hopend u zo voldoende te hebben geïnformeerd.

Adem Mustafa Negash
Fractiemedewerker Provinciale Statenfractie PvdA Zuid-Holland

VVD

De fractie van de VVD is akkoord met het voorstel.

SP

Hierbij de reactie van de SP fractie:
Laat ik maar met een korte en krachtige samenvatting beginnen: wij zijn geen voorstander! Daar zijn verschillende redenen voor, die zal ik proberen uit te leggen.

De SP vindt het vreemd dat dit voorstel tot wijziging van grondwet nu ter consultatie ligt, terwijl beide Kamers nog niets over dit onderwerp hebben kunnen vinden. De wetswijziging komt niet voort uit de Staatscommissie Parlementair Stelsel (commissie Remkes) en sterker nog, de commissie was kritisch op invoering van dit stelsel. De SP is van mening dat het advies van de Staatscommissie Parlementair Stelsel de grondslag zou moeten zijn van een stelselwijziging. Dat is nu niet aan de orde. Wij kunnen ons daarom op dit moment ook niet vinden in dit voorstel en we adviseren de regering dan ook om het advies van commissie Remkes ter harte te nemen, dit wetsvoorstel nu dus niet door te zetten en met een alternatief te komen gebaseerd op de adviezen van de Staatscommissie Parlementair Stelsel. We stellen het uiteraard wel op prijs dat we betrokken worden bij de besluitvorming en worden dat bij een beter voorstel ook graag.

Hartelijke groet,
Lies van Aelst
Fractievoorzitter SP Zuid-Holland

GroenLinks

Hierbij het standpunt van de Zuid-Hollandse fractie van GroenLinks.

GroenLinks vindt het voorbarig om hier nu al een besluit over te nemen. Het betreffende voorstel maakt deel uit van een veel omvangrijker advies van de Staatscommissie parlementair stelsel onder voorzitterschap van de heer Johan Remkes. Wij zouden graag zien dat dit integraal afgewogen wordt.

Verder wordt voor ons onvoldoende aannemelijk gemaakt dat hier het gewenste effect mee wordt bereikt, te weten door de verkiezingen van de Eerste Kamer minder direct te koppelen aan die van de Provinciale Staten, zouden deze gedepolitiseerd worden, waarmee de verkiezingen van de Provinciale Staten een meer eigenstandige betekenis kunnen krijgen.

Tenslotte is de uitvoering nog niet uitgewerkt, want de voorgestelde werkwijze zou betekenen dat in de ene periode van 3 jaar Provinciale Staten 2x stemt en in de andere 1x.

Namens de fractie van GroenLinks,

Ariëtte Kasbergen
Statenlid Zuid-Holland (GroenLinks)

CDA

De CDA fractie kan instemmen met het voorliggende voorstel en zal in het kort beargumenteren waarom.

De provinciale Statenverkiezingen worden meer en meer gedomineerd door 'Haagse' politieke discussies. Het CDA hecht eraan dat de Provincie als volwaardige en zelfstandige overheid ook een eigen mandaat van de kiezer heeft. Daarbij moeten afwegingen over de samenstelling van de Eerste Kamer een bijrol en geen hoofdrol spelen. Door aanpassing van de verkiezingswijze van de Eerste Kamer, zeker de 'vernieuwing' om de drie jaar, kan de verkiezing van de Eerste Kamer niet snel gezien worden als een 'herkansing' voor de Kamerverkiezingen. Het nieuwe 'systeem' weert ook geen nieuwe partijen, al verloopt de aanspraak op senaatszetels anders dan nu.

Daarnaast dient de rol die de Eerste Kamer heeft bewaakt te worden. De senaat speelt een belangrijke rol als toetser van onder andere de kwaliteit en de uitvoerbaarheid van wetten. Maar het heeft een veel minder politieke rol in de grondwet toebedeeld gekregen dan de Tweede Kamer, die direct gekozen is. Doordat de politieke verhouding in de Eerste Kamer steeds belangrijker is geworden wordt de positie van de Eerste Kamer in de praktijk wel steeds vaker politiek. De voorgenomen gefaseerde verkiezingswijze van de Eerste Kamer zorgt ervoor dat de politieke verhoudingen tussen Eerste en Tweede Kamer minder snel veranderen, waardoor afwegingen rond coalitie's minder een rol spelen. Daarmee wordt de rol van de Eerste Kamer weer helder: als mede-wetgever en als controleur van de regering. Maar wel op de hoofdlijnen van beleid en de samenhang van de voorstellen van een kabinet.

Marieke Thommis
Fractiemedewerker CDA

ChristenUnie en SGP

Achtergrondinformatie en vraagpunten tbv consultatie wijziging Grondwet ivm verkiezing Eerste Kamer
22 oktober 2019

De regering heeft een wetsvoorstel in consultatie gegeven over verandering van de wijze van verkiezing van de leden van de Eerste Kamer en over de tweede lezing van voorstellen om de Grondwet te wijzigen. In deze notitie wordt alleen ingegaan op het eerste onderdeel, omdat dat rechtstreeks te maken heeft met de positie van de Provinciale Staten. Een deel van de in deze notitie genoemde punten heeft geen rechtstreekse relatie met de provincie. Voor de volledigheid zijn ze wel genoemd.

Inhoud voorstel

De minister stelt voor[1] om de Eerste Kamer niet langer ééns in de vier jaar te laten kiezen, maar in twee delen van resp. 38 en 37 leden die voor zes jaar gekozen worden. Er is dan elke drie jaar een verkiezing voor de helft van de Eerste Kamer. (Dit is ongeveer het stelsel zoals dit gold tussen 1922 en 1983.)
Dit model zou in moeten gaan bij de Provinciale Statenverkiezingen die plaatsvinden ná de inwerkingtreding van dit voorstel.
Dit voorstel regelt nog niet concreet hoe de twee helften worden verdeeld. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door elke drie jaar een verkiezing te organiseren in álle provincies voor de helft van de Kamer óf door eens in de zes jaar in de helft van de provincies een verkiezing te organiseren en in de andere provincies drie jaar later. De concrete uitwerking moet nog in een gewone wet plaatsvinden.

Rapport staatscommissie

Dit voorstel wordt gedaan naar aanleiding van het rapport 'Lage drempels, hoge dijken' van de Staatscommissie parlementair stelsel. Dit rapport doet juist ***niet*** de aanbeveling om terug te keren naar het stelsel van verkiezing van de Eerste Kamer, zoals dat vóór 1983 gold.

- Het is vreemd dat er wordt gekozen voor een voorstel over de Eerste Kamer dat los staat van een bredere visie op de Eerste Kamer.
- Het is nog onduidelijk hoe Tweede en Eerste Kamer over een dergelijk voorstel denken, omdat er nog geen debat over plaats heeft gevonden.

Naast deze procedurele punten is er ook inhoudelijk veel kritiek mogelijk op het voorstel en de eraan ten grondslag liggende argumentatie.

Politiek primaat Tweede of Eerste Kamer

Volgens de regering zou dit voorstel beter benadrukken dat het politieke primaat bij de Tweede Kamer ligt in plaats van bij de Eerste Kamer. De Eerste Kamer zou te politiek opereren sinds 1983.

- De Staatscommissie geeft aan dat de Eerste Kamer sinds de jaren '60 wat actiever en zelfbewuster is geworden en dat het niet waarschijnlijk is dat dit een gevolg zou zijn van de sinds 1983 geldende procedure.[2] Het percentage wetsvoorstellen dat door de Eerste Kamer wordt verworpen of door de regering in de Eerste Kamer wordt ingetrokken is iets groter dan eerder, maar nog steeds beperkt tot gemiddeld 1 of 2 voorstellen per jaar
- Juist het karakter van een tweekamerstelsel houdt automatisch in dat er verschil van inzicht kan ontstaan tussen beide Kamers. Dat is geen fout van de Eerste Kamer, maar een logisch gevolg van twee Kamers met eigen bevoegdheden.

---

[1] https://www.internetconsultatie.nl/staatscommissie
[2] Rapport Staatscommissie, blz. 311.

Ter aanvulling geldt dat overigens ook bij de Grondwetsherziening van 1922 (over de verandering van de kieswijze van Eerste Kamerleden) vanuit de Tweede Kamer al werd gesteld: 'De Eerste Kamer gaat tegenwoordig de grenzen van haar taak te buiten en wil meer en meer de rol vervullen, die aan de Tweede Kamer toekomt'.[3] Dergelijke kritiek dateert dus al van ruim voor 1983. In reactie gaf de regering destijds aan: 'De Grondwet spreekt van 'gemeen overleg' tusschen Koning en Staten-Generaal. Zal dat geen ijdel woord blijven dan hebben beide takken van Volksvertegenwoordiging, binnen den hun aangewezen kring, recht op eerbiediging van hunne zienswijze.'[4] Dat argument geldt nog steeds onveranderd. De Eerste Kamer hoeft niet slaafs te volgen wat de Tweede Kamer doet, maar moet een eigen afweging te maken.

- Wanneer het wel belangrijk gevonden zou worden om de positie van de Eerste Kamer te verzwakken ten opzichte van de Tweede Kamer, dan is het zeer de vraag of een verandering van de kieswijze daarvoor een logische keuze is. Een verandering van het kiesstelsel moet gericht zijn op de verbetering van het stemproces, niet op een ander (politiek) doel.[5]
- Het is maar zeer de vraag of dit voorstel daadwerkelijk effect zou hebben op het feitelijk gedrag van Eerste Kamerleden. Zo is bij vergelijkbare voorstellen in 2000 door de regering aangegeven dat het effect van een ander kiesstelsel 'vooral psychologisch van aard [is]. Welke invloed dit zal hebben, hangt mede af van de combinatie met andere factoren, die ook wel worden genoemd als mogelijke oorzaken voor het toegenomen politieke karakter van de Eerste Kamer, zoals personele factoren, het profiel van Eerste-Kamerleden en de aard van de te behandelen wetgeving.'[6]

Zuivere statenverkiezingen?

Er zou volgens de regering niet meer iedere vier jaar aan de orde zijn of de coalitiepartijen een meerderheid behouden in de Eerste Kamer. De Statenverkiezing zou dan ook meer over provinciale thema's kunnen gaan.

- Het is logisch om te veronderstellen dat de Statenverkiezingen nog steeds óók gaan over de mogelijke Eerste Kamerzetels. Er is immers ook als dit voorstel door zou gaan nog steeds een 'doorvertaling' naar Eerste Kamerzetels. Net als in de huidige situatie kan immers op grond van de verkiezingsuitslag ongeveer voorzien worden hoe de uitslag van de Eerste Kamerverkiezing zal zijn. Dit effect kan nu zelfs al tot drie jaar van tevoren bekend zijn.
- Juist als de uitslag van de komende verkiezing van de Eerste Kamer al zo lang bekend kan zijn, kan het voor een zittende of nieuwe regering ook juist heel aantrekkelijk zijn om de 'winst' bij de Statenverkiezingen alvast te verzilveren.
- Voor zover dit voorstel van de regering beoogt de Statenverkiezingen te versterken, is het zeer de vraag of dit voorstel daar echt een bijdrage aan levert. Voor de kiezer wordt het er in ieder geval niet duidelijker op of de Statenverkiezingen nu wel of niet mede over de Eerste Kamerverkiezingen gaan en waarom de ene keer wel een verkiezing van leden van de Eerste Kamer is en de andere keer niet. Of juist dat er twee verkiezingen in een periode zijn en een andere keer maar een.

Doorwerking Statenverkiezing op Eerste Kamerverkiezing

De regering geeft onvoldoende aandacht aan de gevolgen die dit voorstel heeft voor de verhouding tussen de Provinciale Staten en de Eerste Kamer.

- Wel wordt genoemd dat de verkiezing van de Provinciale Staten minder overschaduwd zal worden door de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. Daarin miskent de regering dat er ook in een veranderde situatie een rechtstreeks verband is tussen de verkiezingsuitslag en de verdeling van zetels in (een deel van) de Eerste Kamer. Het zou zelfs zo kunnen zijn dat de aandacht juist

---

[3] Kamerstukken 1921-1922, 507, nr. 7, blz. 5.
[4] Kamerstukken 1921-1922, 507, nr. 8, blz. 8.
[5] Zie bijv. ook de reactie op dit voorstel van prof. dr. T.W.G. van der Meer.
[6] Kamerstukken II, 26976, nr. 2, blz. 14.

sterker uitgaat naar de Eerste Kamerverkiezing, omdat de doorwerking van de verkiezingsuitslag zelfs tot negen jaar door kan werken in de samenstelling van de Eerste Kamer.

Bijv. Stel dat in een provincie de verkiezingen in 2023 zijn en de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer in die provincie pas in 2026. Die verkozen leden op grond van de uitslag van 2023 zullen dan tot 2032 in de Eerste Kamer zitten. Dan is de Eerste Kamer dus voor de helft samengesteld op grond van een verkiezingsuitslag van uiteindelijk negen (!) jaar geleden. In de tussentijd kunnen er dan al twee of drie keer Tweede Kamerverkiezingen zijn geweest.

- De Staatscommissie heeft berekend dat er weinig verschil zal zijn in samenstelling van de Kamers door verandering van de zittingsduur. Op grond daarvan geeft de Staatscommssie juist aan dat die kleine verschillen terugkeer naar het 'oude' stelsel niet rechtvaardigen.[7]
- Overigens kan het ook juist voorkomen in de huidige situatie van sterk wisselende verkiezingsuitslagen dat de doorwerking van partijen die slechts één periode in de Staten zitten veel langer gevolgen heeft voor de samenstelling van de Eerste Kamer.

Aantal verkiezingen per statenperiode

Afhankelijk van het model dat uiteindelijk wordt gekozen in de Kieswet zal er per periode van de Staten wisselend 0 keer, 1 keer of 2 keer een verkiezing zijn voor de Eerste Kamer.

- Wanneer gekozen wordt voor een model waarbij er een verkiezing is per groep provincies dan heeft dit tot gevolg dat de ene keer de Staten wél mogen stemmen voor de Eerste Kamer, terwijl dit in een andere periode niet het geval is. Hierdoor komt de gelijkwaardigheid van de verkozen Provinciale Staten op het spel te staan.

Bijv. In provincie X zijn de Staten gekozen in 2027. Zij kiezen bijvoorbeeld in 2029 samen met vijf andere provincies hun deel van de Eerste Kamer. De daaropvolgende staten in dezelfde provincies (gekozen in 2031) mogen niet stemmen voor de Eerste Kamer. Hun opvolgers die gekozen worden in 2035 weer wel. Intussen is de situatie in de zes andere provincies anders. De gekozenen in 2027 mogen niet voor de Eerste Kamer kiezen. Hun opvolgers uit 2031 weer wel in 2032. De daaropvolgende Staten in 2035 óók (namelijk in 2038).

- Wanneer gekozen wordt voor een model waarbij alle provincies tegelijkertijd de helft van de Eerste Kamer kiezen zal er weer een ander verschil zijn tussen Provinciale Staten. Sommige Staten mogen dan in twee lichtingen de hele Eerste Kamer kiezen, andere alleen de helft.

Bijv. In provincie X zijn de Staten gekozen in 2027. Zij kiezen bijvoorbeeld in datzelfde jaar de helft van de Eerste Kamer. Drie jaar later, in 2030, kiezen dezelfde staten óók de andere helft van de Eerste Kamer. Hun opvolgers uit 2031 mogen alleen in 2033 de helft stemmen. Hun opvolgers uit 2035 mogen in 2036 de andere helft bepalen. De opvolgers van 2039 mogen vervolgens weer twee keer een helft van de Eerste Kamer bepalen: in 2039 en 2042.

- Een specifieke situatie geldt nog voor de eerste keer dat de Eerste Kamer zou worden gekozen op grond van dit wetsvoorstel. De regering stelt in het voorstel voor dat er na de eerste PS-verkiezing na drie maanden een verkiezing zal zijn voor de *gehele* Eerste Kamer. In diezelfde periode zal er voor een deel van de Statenleden nóg een verkiezing zijn, omdat de helft van de Eerste Kamer de eerste keer na drie jaar aftreedt. (Op grond van artikel III)

---

[7] Rapport Staatscommissie, blz. 311.

Bijv. In 2027 mogen alle Statenleden na de Statenverkiezing samen de beide helften van de Eerste Kamer verkiezen. In 2030 mag een deel van de Statenleden dan nóg een keer stemmen over de helft van de Eerste Kamer.

Eerste Kamer stabieler?

Dit voorstel zou als voordeel hebben dat wijzigingen in de samenstelling van de Eerste Kamer minder schoksgewijs verlopen. Dit zou de stabiliteit ten goede komen.

- Hoewel de samenstelling van de Kamer inderdaad niet in één keer volledig verandert, zal er in dit voorstel niet elke vier jaar, maar zelfs elke drie jaar een (belangrijke) verschuiving zijn in de samenstelling van de Kamer. Dit heeft gevolgen in de Kamer zelf én ook voor de mogelijkheid dat de coalitiepartijen hun meerderheid behouden.
- Door de vertraagde doorwerking van de verkiezingsuitslag van de Provinciale Staten zal de samenstelling van de Eerste Kamer naar verwachting juist vaker afwijken van die van de Tweede Kamer. De Eerste Kamer is immers soms samengesteld op basis van een verkiezingsuitslag van de Provinciale Staten van zes tot negen jaar geleden.
- De kans op 'conflicten' door een heel verschillende samenstelling van de beide Kamers wordt door dit wetsvoorstel juist vergroot. De beoogde 'verbeterde werking van het tweekamerstelsel' zal mogelijk juist ervoor zorgen dat de regering vaker op zoek moet naar meerderheden in de Eerste Kamer.
- Ook is onduidelijk wat de gevolgen zijn voor de werkwijze van Eerste Kamerleden. Als zij voor zes jaar in plaats van voor vier jaar gekozen worden zou hun onafhankelijkheid ten opzichte van hun eigen partij juist toe kunnen nemen.
- De regering verwijst naar de verkiezing voor zes jaar die sinds 1922 gold. Dat was echter een *verkorting* van de periode van negen naar zes jaar. Die zes jaar was echter een compromisvoorstel, omdat de Eerste Kamer verdere verkorting tot vier jaar nog niet steunde. Bij de Grondwetsherziening in de jaren zeventig is er juist welbewust gekozen voor een periode van vier jaar.[8]

Verdubbeling kiesdrempel

De regering moet nog onderzoeken hoe de effecten van het feit dat er veel minder zetels te verdelen zijn opgevangen kunnen worden.

- Het is opvallend dat er een voorstel wordt gedaan voor wijziging van het kiesstelsel voor de Eerste Kamer, terwijl blijkbaar de consequenties niet overdacht zijn.
- Een belangrijk nadeel is dat het stelsel veel minder representatief zal zijn, zodat minder mensen zich in de samenstelling van de Eerste Kamer zullen herkennen. Een gevolg van het voorliggende voorstel is immers dat er (ten minste) een verdubbeling van de kiesdrempel zal zijn.[9] Dat heeft grote gevolgen voor partijen met weinig zetels in de Staten en daarmee op de representativiteit van de samenstelling van de Eerste Kamer. Hoewel er via bijvoorbeeld lijstverbindingen en een rechtvaardiger systeem van restzetelverdeling (grootste overschotten ipv grootste gemiddelden) een correctie aan te brengen is, is het niet te verwachten dat het nadelige effect van de dubbele kiesdrempel hierdoor grotendeels of helemaal kan worden gecompenseerd.
- Dit wordt nog versterkt doordat grotere partijen óók bij de Statenverkiezingen al bevoordeeld worden door het stelsel van grootste gemiddelden bij de restzetelverdeling. Bij de Statenverkiezingen hebben kleinere partijen dus al een hogere drempel om vertegenwoordigd te zijn in de Provinciale Staten. Vanwege de getrapte verkiezingen voor de Eerste Kamer geldt dat dezelfde effect nóg een keer voor kleinere partijen. Ook in het huidige stelsel hebben kleinere

[8] Kamerstukken II, 13472, nr. 1, blz. 2.
[9] Zie ook rapport Staatscommissie, blz. 312.

partijen dus al te maken met dubbele benadeling door het stelsel van grootste gemiddelden. De mogelijkheid die eerder bestond om dit door lijstverbindingen enigszins te compenseren is een aantal jaar geleden afgeschaft. Als dan ook de kiesdrempel verdubbeld wordt door het voorliggende voorstel, wordt dit negatieve effect voor kleinere partijen nog verder versterkt.

Willem de Wildt,
Beleidsmedewerker SGP Tweede Kamer

Goedemorgen Mariëlle en Janneke,

Hierbij de reactie van onze D66-fractie.
Met dank voor de extra tijd!

Onderwerp: Doorst: Consultatie grondwetsherziening, wetsvoorstel plus MvT

Beste Ellen,

Hierbij kort en bondig het standpunt van onze fractie. Ik schets hieronder in het kort de voors en tegens van het wetsvoorstel. MIjn fractie is een voorstander van het wetsvoorstel.

A. Voordeel tov nu: het wordt minder politiek in de zin dat de coalitie nu zijn meerderheid verliest na twee jaar en dat past beter bij de functie van de Eerste Kamer als hoeder van de Grondwet. D66 is voor afschaffing EK (Democratie nu) maar wel onder de voorwaarde dat er een constitutioneel hof komt dat aan de grondwet mag toetsen (en er gaat nog wat water door de Rijn voordat we zover zijn).

B. Ertegen pleit dat je te maken krijgt met een verouderde politieke werkelijkheid in de Eerste Kamer. Dat past wellicht bij een "Chambre de reflexion", maar het is maar zeer de vraag of ze zich ook daadwerkelijk zo op gaat stellen. En is minder democratisch, want reflecteert politieke constellatie van langer geleden. Het opkomen van nieuwe bewegingen duurt langer voordat het in de EK doordringt..

D66 spreekt zich uit voor lijn A. Hierboven. We vinden dat de EK zich moet opstellen zoals waar ze voor besteld is: het toetsen van wetsvoorstellen in het licht van de Grondwet. En zijn er tegenstander van dat het de laatste tijd in iets heel anders verandert.

Als je echt wat gaat veranderen, directe verkiezingen EK, afschaffen, whatever moet je het hele stelsel weer in zijn geheel opnieuw bekijken. Maar dat is nu (nog) niet aan de orde.

Tot zover!

Kirsten

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	1691
Extern Zaak ID	1223664
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	20 januari 2020
Agendapunt	16.a
Omschrijving	Diverse onderwerpen: Brief GS inz. afspraken Regio Deal ZaanIJ (C-agenda NLG en RWK 13-1-2020 en EFB en M&B 20-1-2020)
Organisatieonderdeel	BEL/IOT

Bijlagen
Brief aan PS over Regio Deal ZaanIJ.pdf
Convenant Regio Deal ZaanIJ 99% schoon 5 nov.docx

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2019
Overdracht vanuit GS	23 december 2019
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2019
Ruimte Wonen en Klimaat	13 januari 2020
Natuur Landbouw & Gezondheid	16 januari 2020
Economie Financiën en Bestuur	**20 januari 2020**
Mobiliteit & Bereikbaarheid	20 januari 2020

Toelichting

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking tussen Rijk en Regio (Zaanstad; Amsterdam; Oostzaan en de provincie).
Met de Regio Deal ZaanIJ werken partijen samen aan drie pijlers op het gebied van leefbaarheid, ontplooiingskansen en ondermijning.
In totaal draagt het Rijk € 7,5 miljoen bij en de Regio in totaal draagt ook € 7,5 miljoen bij. Hiervan is € 2,75 miljoen voor rekening van de provincie.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M.C. Sernee (BEL/IOT)
mw K. van Hoof (BEL/GROEN)

Telefoonnummer +31235144296
serneem@noord-holland.nl

Verzenddatum
17 DEC. 2019

Kenmerk
1223664/1308906

Uw kenmerk

Betreft: Regio Deal ZaanIJ

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:
Wij hebben besloten bijgaande Regio Deal ZaanIJ aan te gaan met het Rijk en de gemeenten Zaanstad, Amsterdam en Oostzaan.

De Regio Deal ZaanIJ is een samenwerking tussen Rijk en Regio (Zaanstad; Amsterdam; Oostzaan en de provincie).

Met de Regio Deal ZaanIJ werken partijen samen aan drie pijlers:

- hoe de leefkwaliteit te verbeteren met een natuurinclusieve inrichting, verbindingen en groene en gezonde activiteiten;
- hoe ontplooiingskansen gericht op onderwijs en werk voor de bestaande inwoners kunnen worden versterkt en
- hoe ondermijning en sociale ontwrichting kunnen worden voorkomen.

Tegelijkertijd benutten de samenwerkende partijen de Regio Deal ZaanIJ om de lange termijn opgave scherper te krijgen. Opgaven rond woningbouw, energietransitie, bereikbaarheid, natuur/recreatie en sociale, gezondheids- en veiligheidsopgaven hangen zo sterk samen dat hier vanuit Rijk en regio naar nieuwe oplossingen moet worden gezocht.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

In totaal draagt het Rijk € 7,5 miljoen bij en de Regio in totaal draagt ook € 7,5 miljoen bij. Hiervan is € 2,75 miljoen voor rekening van de provincie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Convenant Regio Deal ZaanIJ

Regio Deal ZaanIJ
99%
1 november 2019

Partijen

1. de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer drs. R.W. Knops, hierna te noemen: BZK;
3. de Minister van Justitie en Veiligheid, de heer F.B.J. Grapperhaus, hierna te noemen: J&V;
4. de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, de heer drs. A. Slob, hierna te noemen OCW.

Partijen genoemd onder 1 tot en met 4 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: het Rijk;

5. de gemeente Zaanstad, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zaanstad, namens deze de heer J. Hamming, en als zodanig handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zaanstad, hierna te noemen: gemeente Zaanstad;
6. de gemeente Amsterdam, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam, namens deze mevrouw F. Halsema, en als zodanig handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam, hierna te noemen: gemeente Amsterdam;
7. de gemeente Oostzaan, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Oostzaan, namens deze de heer R. Meerhof en als zodanig handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeesters en wethouders van de gemeente Oostzaan, hierna te noemen: gemeente Oostzaan;
8. de provincie Noord-Holland, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft, het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland, namens deze mevrouw E. Rommel, en als zodanig handelend ter uitvoering van het besluit van het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland hierna te noemen: provincie Noord-Holland.

Partijen genoemd onder 5 tot en met 8 hierna te noemen: Regio;

Partijen 1 tot en met 8 hierna gezamenlijk te noemen: Partijen.

Algemene overwegingen

1. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
2. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
3. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor de aanpak van deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop.
4. Deze integrale en gezamenlijke aanpak is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
5. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het einde, maar slechts het begin van de samenwerking.

6. Regio Deals gaan om meer dan een inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken.
7. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.
8. Met deze Regio Deal geven Partijen commitment aan een nieuwe manier van samenwerken. De Regio Deal is een 'coproductie' van bestuurlijke partners, waarbij het primair gaat om het samen oplossen van regionale vraagstukken. Als basis voor deze samenwerking maken Partijen wederzijdse afspraken over de aanpak van de regionale opgave, ieders (financiële) bijdrage daaraan en het gezamenlijk bewaken van de voortgang van de inzet. Partijen hebben de intentie om op reguliere basis samen te komen om de aanpak, bijdragen en voortgang te bespreken.
9. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten en inzet en aanpak zijn op initiatief van de Regio en in gezamenlijk overleg tussen Rijk en Regio tot stand gekomen en hebben niet als doel eenzijdig vanuit het Rijk voorwaarden te stellen en (financiële) consequenties te verbinden aan de uitkomsten.
10. De middelen uit de Regio Envelop worden beschikbaar gesteld als een decentralisatie-uitkering. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid. De decentralisatie-uitkering wordt beschikbaar gesteld aan een openbaar lichaam dat aldus zelf de inzet bepaalt van de verkregen middelen.

Specifieke overwegingen

Aansluiting bij regionale doelstellingen
De gemeenten Amsterdam, Zaanstad en tal van andere stakeholders werken aan de gebiedsontwikkeling ZaanIJ. Dit is de grootste binnenstedelijke transformatieopgave van de Metropoolregio Amsterdam (MRA), waarbij de stedelijke weefsels van de gemeenten Zaanstad en Amsterdam stapsgewijs aan elkaar worden gesmeed met hoogstedelijke woon-werkmilieus in het centrum van de metropool. Dit moet leiden tot verdere economische groei, werkgelegenheid en versterking van de brede welvaart in de MRA. ZaanIJ is vanuit de MRA een van de sleutelprojecten voor grote gebiedsontwikkelingen die input zijn voor de met het Rijk op te stellen verstedelijkingsstrategie (het sleutelgebied Noordelijke IJoever – Sloterdijken (fase 1 Havenstad) Amsterdam – Achtersluispolder- Kogerveld).

Rond ZaanIJ speelt een aantal belangrijke vraagstukken, waarvan er twee geadresseerd worden in deze Regio Deal:
1. <u>De balans en de verbinding tussen het stedelijk en het landelijk gebied:</u>
   De verstedelijkingsdruk is hoog en deze druk vertaalt zich door naar het omliggende landelijk gebied. Het streven is een groen-blauw dooraderd gebied, waarbij het groen in de wijken verbonden is met het landelijk gebied. Een gezonde leefomgeving voor de inwoners kan samengaan met een natuurinclusieve inrichting van het gebied, maar dit vergt wel een sterke inspanning van veel stakeholders.
   Binnen de Regio Deal ZaanIJ wordt met name gekeken naar (de verbinding tussen) de Noorder IJplas als toekomstig metropolitaan park en het stedelijk gebied, en naar de verbinding met het landelijk gebied aan de andere kant van de A10 (Oostzanerveld, recreatiegebied Het Twiske, het lintdorp Oostzaan).
2. <u>De aansluiting van bestaande wijken op de regionale dynamiek van de transformatiegebieden:</u>
   Teveel mensen in de MRA delen nog onvoldoende mee in de brede welvaart. Ruimtelijke uitsortering doet zich voor waarbij in bepaalde wijken relatief veel kwetsbare gezinnen wonen. Er dreigt een 'metropool van twee snelheden' te ontstaan. Dit proces is goed zichtbaar in Zaandam en Amsterdam-Noord. Het waterfront van Zaan en IJ zal in de toekomst hoogstedelijke woon-werkmilieus herbergen, maar aan de overkant van de weg zijn er oude volksbuurten, vaak sociaal maar ook fysiek geïsoleerd, in zichzelf gekeerd en kampend met problemen van sociaaleconomische aard en in sommige wijken ook ontwrichtende ondermijning. De noodzaak om elke buurt en wijk gelijkwaardig onderdeel te laten zijn van de stad en de metropool is essentieel voor een inclusieve, ongedeelde regio.

In het kader van deze Regio Deal ZaanIJ richten Partijen zich specifiek op de volgende vier wijken in het ZaanIJ-gebied: Poelenburg en Peldersveld in Zaanstad, en Tuindorp Oostzaan en Molenwijk in Amsterdam (hierna gezamenlijk: "Vier Wijken").

Meervoudige opgave en urgentie
In het gebied dat wordt bestreken met de Regio Deal ZaanIJ komen op een beperkt aantal vierkante kilometers veel maatschappelijke opgaven samen:

- De Noorder IJplas vormt het centrum van het gebied en de verbinding tussen de verschillende opgaven. Zij is de verbindende schakel tussen de gemeenten Amsterdam, Zaanstad en Oostzaan, de verbinding tussen het IJ en de groene scheg van Het Twiske en Oostzanerveld, en heeft een enorme potentie als ontmoetingsplek en plek voor activiteiten die bijdragen aan het vergroten van ontplooiingskansen en het bevorderen van de gezondheid. De transformatie van de Noorder IJplas in de richting van een metropolitaan park voor tienduizenden (oude en nieuwe) inwoners van Amsterdam-Noord en Zaanstad is complex. Cruciaal is hierbij vooral de aanpak van de slechte toegankelijkheid en bereikbaarheid door met name de barrièrewerking van de Coentunnelweg en andere infrastructuur (380 kV hoogspanningsleidingen).
- De transformatie van de bedrijventerreinen in dit gebied in de richting van hoogstedelijke woon-werkgebieden staat nog aan het begin. In Amsterdam gaat het hier om het Cornelis Douwesterrein en het Melkweggebied, in Zaanstad om de Achtersluispolder. In de toekomst zullen hier mogelijk tussen de 25.000 en 30.000 woningen te vinden zijn en tegen de 20.000 arbeidsplaatsen (nu: 6.500).
- De Vier Wijken zijn kwetsbaar, met een cumulatie van problemen van sociaaleconomische aard (onderwijs- en ontwikkelachterstanden, participatie en werkloosheid, armoede) en sociaal-fysieke aard (kwaliteit en samenstelling bestaande woningvoorraad, kwaliteit voorzieningen), alsmede in enkele van deze wijken ernstige problemen op het gebied van ondermijning. Tegelijkertijd verschillen de Vier Wijken onderling op het gebied van bijvoorbeeld bevolkingssamenstelling en migratieachtergrond.
- De druk op het landelijk gebied (veenweidegebied en recreatiegebied) vanuit de toenemende verstedelijking is groot. Met name de thema's bodemdaling en klimaat (zowel mitigatie als adaptatie) vragen om oplossingen.
- De energietransitie zal in het hele gebied ruimtelijk impact hebben vanuit de inpassing in het landelijk en het stedelijk gebied. Maar de energietransitie is in het geval van de Vier Wijken ook een sociaal vraagstuk.
- Het gebied van ZaanIJ valt in verschillende arbeidsmarktregio's, veiligheidsregio's, RIEC's[1], zorgkantoorregio's, er is sprake van twee verschillende Regionale Energiestrategieën en het is het werkgebied van twee waterbedrijven. Deze verschillende institutionele omgevingen en scheidslijnen in een gebied dat steeds meer één geheel wordt, maakt het versterken van samenhang en samenwerking een belangrijke opgave.

De maatschappelijke opgaven waar dit gebied voor staan zijn complex en vereisen een langjarige inspanning en investeringen van veel stakeholders. Er gebeurt al veel in het gebied, zowel in de Vier Wijken als in de transformatiegebieden en in het verbeteren van infrastructuur. Maar er is meer nodig. Partijen willen met deze Regio Deal op de korte termijn (2-4 jaar) gerichte activiteiten realiseren die het perspectief van de bewoners van de Vier Wijken verbeteren. Tegelijkertijd willen Partijen de komende jaren de (eerste) stappen zetten in de ontwikkeling van de lange termijn strategie en samenwerking gericht op twee ontwerpopgaven: (1) de fysieke verbinding van het landelijk en stedelijk gebied en de (2) sociaaleconomische en sociaal-fysieke opgaven in de Vier Wijken. Beide ontwerpopgaven raken elkaar uiteraard en kunnen dienen als input voor de betrokken Partijen om hun eigen beleid door te ontwikkelen en gezamenlijk de onderlinge samenwerking te verdiepen.

Aansluiting bij nationale beleidsdoelstellingen

[1] RIEC staat voor Regionaal Informatie- en Expertise Centrum.

Rijk en Regio willen met de Regio Deal ZaanIJ via een integrale aanpak de leefbaarheid van de Vier Wijken in ZaanIJ verbeteren en het perspectief van de bewoners op participatie, onderwijs en werk verbeteren. Deze aanpak past bij nationale beleidsdoelstellingen, bijvoorbeeld om onderwijsachterstanden te bestrijden, goede zorg voor iedereen op de juiste plek op het juiste moment te bieden via onder meer preventie en gezondheidsbevordering, het perspectief op werk voor kwetsbare groepen te verbeteren, de kwaliteit op het gebied van natuur en infrastructuur te verbeteren en het risico op ondermijning te verminderen.

De 'ZaanIJ-corridor' is binnen REOS (de Ruimtelijk-economische ontwikkelstrategie van Rijk en metropolitane regio's) een van de drie toplocaties binnen de Metropoolregio Amsterdam, en op nationale schaal één van de vijf geprioriteerde transformatielocaties. Poelenburg is een van de wijken die genoemd worden in de MRA-Woondeal in het kader van de aldaar geagendeerde (en ook in andere Woondeals genoemde) zoektocht naar een 'stedelijke vernieuwing 3.0'.

1. Ambitie, doel, beoogde resultaten en aanpak Regio Deal ZaanIJ

Artikel 1 – Ambitie

Partijen willen door een integrale aanpak bereiken dat de verbindingen tussen de steden Amsterdam en Zaanstad, tussen de Vier Wijken en het transformatiegebied ZaanIJ en tussen de Vier Wijken, de Noorder IJplas en het landschap versterkt worden, met aandacht voor een evenwichtige balans tussen ecologische waarde en gebruik. Met deze Regio Deal ZaanIJ willen Partijen ook bereiken dat de achterstand van de Vier Wijken op gebieden als werk, onderwijs, gezondheid, sociale cohesie en veiligheid ten opzichte van het gemiddelde in Amsterdam en Zaanstad in 2023 kleiner is geworden.

Artikel 2 - Doel

De Regio Deal ZaanIJ heeft twee doelen (hierna: "Doelen"):

Doel 1: <u>De balans en de verbinding tussen het stedelijk en het landelijk gebied:</u>
Partijen werken aan een toekomstbestendige fysieke omgeving, waarbij het metropolitane landschap voldoende toegang geeft tot de mogelijkheid van groene recreatie in ZaanIJ. De verbinding tussen stedelijk en landelijk gebied wordt verbeterd en een gezonde leefomgeving voor de huidige en toekomstige inwoners gecreëerd, waarbij een "groen-blauw" dooraderde en natuurinclusief ingerichte regio het uitgangspunt is.

<u>Doel 2: De aansluiting van bestaande wijken op de regionale dynamiek van de transformatiegebieden:</u>
Partijen werken aan de grote sociaaleconomische en sociaal-fysieke opgaven in de Vier Wijken en aan de verbinding van deze wijken met de dynamiek van de transformatielocaties en stadscentra (de ongedeelde wijk). Verbetering van het perspectief van de huidige bewoners van de Vier Wijken via maatschappelijke participatie, onderwijs en werk en het tegengaan van ondermijnende activiteiten is hierbij van groot belang.

De twee Doelen van deze Regio Deal worden aangepakt via drie pijlers (hierna: "Pijlers"):

1. <u>Leefkwaliteit en groen</u>
   Het verbeteren van de leefkwaliteit en bevorderen van de groene stedelijke omgeving, via investeringen in recreatieve en groen-blauwe verbindingen en voorzieningen.
2. <u>Ontplooiingskansen</u>
   Het vergroten van ontplooiingskansen voor de inwoners van de Vier Wijken, met bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren, via investeringen in voorzieningen en programma's, met name op het gebied van opvoeding en onderwijs, scholing, werk en gezondheid.
3. <u>Ondermijning en sociale ontwrichting</u>
   Het vergroten van de veiligheid en weerbaarheid van de inwoners en het aanpakken van ontwrichtende criminaliteit.

Het verwezenlijken van de onder artikel 1 genoemde ambitie en onder artikel 2 genoemde Doelen van deze Regio Deal vindt plaats binnen de context van de verstedelijkingsstrategie van de MRA, die zich zal richten op de ontwikkeling van de MRA tot 2050.
Met de Regio Deal ZaanIJ werkenPartijen tot aan 2023 aaneen versnelling in het proces in dit specifieke gebied, en formuleren Partijen gezamenlijk onderwerpen voor een meerjarige inzet, samenwerking en commitment.

Artikel 3 – Beoogde resultaten

Met de Regio Deal ZaanIJ willen Partijen een eerste wezenlijke stap zetten in het verbeteren en aantrekkelijker maken van de verbindingen tussen Amsterdam, Zaanstad, en Oostzaan, tussen de Vier Wijken onderling en tussen de Noorder IJplas en het landschap. Ook willen Partijen een eerste stap zetten in het verminderen van de achterstand van de Vier Wijken in ZaanIJ op terreinen als werk, onderwijs, gezondheid, sociale cohesie en veiligheid ten opzichte van het gemiddelde in elk van de twee steden (Zaanstad en Amsterdam).

Partijen gebruiken de volgende (outcome) indicatoren om de resultaten van de Regio Deal te monitoren:

Indicator **Wijk/gemeente**	**Leefbaarheid**		**Ervaren gezondheid (goed/zeer goed ervaren gezondheid)**		**Veiligheid**	
	2018	**Ambitie 2023**	**2018**	**Ambitie 2023**	**2018**	**Ambitie 2023**
Peldersveld	-0,53	-0,43	63%	65%	-0,16	-0,12
Poelenburg	-0,64	-0,54	64%	66%	-0,23	-0,19
Tuindorp Oostzaan	-0,35	-0,25	64%	66%	-0,13	-0,1
Molenwijk	-0,54	-0,44	62%	64%	-0,20	-0,16
Amsterdam	-0,13		74%		-0,20	
Zaanstad	-0,16		74%		-0,06	
Oostzaan	0,01		78%		0	
Indicator **Wijk/gemeente**	**Onderwijsachterstanden (peuters/PO)**		**Percentage bijstandsgerechtigden**			
	2018	**Ambitie 2023**	**2018**	**Ambitie 2023**		
Peldersveld	40%	36%	7,5%	6,5%		
Poelenburg	50%	45%	9,0%	7,0%		
Tuindorp Oostzaan	23%	20%	6,0%	4,5%		
Molenwijk	31%	26%	11,5%	9,5%		
Amsterdam	25%		5,5%			
Zaanstad	25%		3,5%			
Oostzaan	9%		1,5%			

Indicatoren Leefbaarheid en Veiligheid op basis van de Leefbaarometer (2019) (https://www.leefbaarometer.nl/home.php). Afwijking totaalscore t.o.v. de rest van Nederland en de bijdrage aan de afwijking per dimensie.
Indicator Ervaren gezondheid op basis van cijfers van RIVM.
Indicatoren Onderwijsachterstanden en Percentage Bijstandsgerechtigden op basis van cijfers CBS.

Aanvullend op deze indicatoren streven de samenwerkende partijen naar:

- Verhoging van het rapportcijfer voor de totaalindruk van de Noorder IJplas (op basis van Grote Groenonderzoek 2018 van gemeente Amsterdam). In 2018 bedraagt deze waarde 7,3, de ambitie voor 2023 is een waardering van 7,5.[2]

Partijen beogen binnen de drie Pijlers de hieronder genoemde (output) resultaten te behalen. De activiteiten/projecten in de Regio Deal staan daarbij niet los van elkaar, maar kennen diverse verbindingen met als doel de kwaliteit van leven, fysieke en veilige leefomgeving en de sociale en economische participatie van de bewoners van de Vier Wijken in ZaanIJ de komende jaren te verbeteren.

Pijler 1. Leefkwaliteit en groen

- Realisatie in de periode 2020 – 2022 van minimaal drie projecten/activiteiten per jaar, gericht op (gezond) bewegen, ontmoeten en ontspannen in het groen.
- Formulering van de gezamenlijke lange termijn ontwerpopgave van het gebied om de (natuurinclusieve) verbinding te maken tussen de drie gemeenten, de Vier Wijken en de verstedelijkingsopgave en tussen de stad en het landelijk gebied. Een pakket maatregelen is geïnventariseerd en minimaal drie maatregelen zijn uitgevoerd.

Pijler 2. Ontplooiingskansen

- Realisatie van fysieke plekken in de wijken waar sociale wijkfuncties en functies die te maken hebben met leren en werken samenkomen, specifiek het Huis voor de Wijk voor Poelenburg/Peldersveld.
- Realisatie van een adequate programmering voor deze ontmoetingsplekken.
- Aanpak van de onderwijsachterstanden door invoering van een verlengde leertijd op de basisschool voor kinderen in de wijken Poelenburg en Peldersveld.
- 1000 extra aantal jongeren en volwassenen zijn toegeleid naar werk.
- Ondersteuning van de ZaanCampus, gericht op de maakindustrie ten noorden van het IJ en realisatie van de Zaancampus als onderwijslocatie.
- Op minimaal twee plekken met broedplaatsen in de transformatiegebieden (bijvoorbeeld De Hoop in de Achtersluispolder) en in de wijken is meer ruimte gecreëerd voor ondernemerschap en werk.

Pijler 3. Ondermijning

- Realisatie van een gezamenlijk (datagedreven) ondermijningsbeeld, over de grenzen van gemeenten, regionale politie-eenheden en RIEC's heen, voor de Vier Wijken en op basis hiervan gewenste maatregelen inventariseren en implementeren om de samenwerking en informatie uitwisseling te verbeteren.
- Inzet van een veiligheidsregisseur (en bijbehorende extra capaciteit) voor met name de wijken Poelenburg en Peldersveld, waardoor er een centrale informatiepositie is ontstaan en signalen van ondermijning actief worden opgehaald en aangepakt.

Artikel 4 – Inzet en aanpak

Partijen zetten zich in om de hieronder uiteengezette aanpak van de Regio Deal ZaanIJ te realiseren. Elke pijler heeft een specifieke aanpak maar de activiteiten in de Pijlers raken ook aan elkaar.

Pijler 1. Leefkwaliteit en groen

De aanpak kent twee samenhangende onderdelen:

[2] Bron: Grote Groenonderzoek 2018 gemeente Amsterdam.

a) Organiseren en realiseren van een programma Groen en Sociaal in het gebied van de Regio Deal ZaanIJ door bestaande lokale initiatieven te verbinden en te versterken, aansluitend bij wensen van bewoners.

Onderzoek en praktijkervaringen laten zien dat groen om vele redenen van belang is voor gezondheid en leefbaarheid. Partijen spannen zich in om een samenhangend programma te ontwikkelen gericht op 'groen in de wijk'. Dit zijn activiteiten die de biodiversiteit en het gebruik van het groen en blauw in de wijken bevorderen, maar ook om vanuit de wijken het omliggend groen te "ontdekken". In het programma wordt aangesloten bij inspirerende initiatieven van inwoners, gemeenten of maatschappelijke organisaties via het netwerk "Groene gezonde leefomgeving" (provinciale aanpak Groen Kapitaal), zoals Gezond Natuurwandelen. Ook wordt samengewerkt met organisaties in het gebied die actief zijn op thema's als voedseltransitie, ecologische bewustwording en slow food. Voorbeelden zijn de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht, de *tiny forests*, waarvan de eerste in Nederland gerealiseerd werd in Poelenburg of het door VWS gesubsidieerde programma Gezonde Buurten.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Gezamenlijk een programma Groen en Sociaal voor de Vier Wijken van de Regio Deal ZaanIJ te ontwerpen en te implementeren, dat aansluit op lokale en regionale initiatieven en landelijke programma's om een gezonde levensstijl te stimuleren en sociale cohesie te bevorderen. Het betreft een samenhangend programma van activiteiten in het hele gebied, met een looptijd van drie jaar dat ook bouwstenen oplevert voor de langere termijn. Er komt een programmamanager om activiteiten te verbinden en aan te jagen. Daarnaast komt er een investeringsprogramma om nieuwe activiteiten ook echt mogelijk te maken, zowel voor organisatie van activiteiten als het daar voor fysiek geschikt maken van groene plekken in de Vier Wijken en Noorder IJplas. Partijen verkennen hierbij de mogelijkheid voor samenwerking met Staatsbosbeheer, gericht op het ondersteunen vanuit hun netwerk en het inzetten van hun expertise voor onderstaande lange termijnopgave. Hiermee wordt aangesloten op programma's als Jongeren op Gezond gewicht (JOGG) en maatregelen vanuit het Nationaal Preventieakkoord.
- Te onderzoeken hoe natuur- en milieueducatie een vast onderdeel kan worden in extra leertijd in het basisonderwijs en in het basiscurriculum in het voortgezet onderwijs, te beginnen met enkele pilots.
- Te verkennen of meer samenwerking tussen bijvoorbeeld Noordoogst in Amsterdam Noord (een stadslandbouwproject, gelegen tussen de A10 en Tuindorp Oostzaan/Molenwijk), onderwijs en natuur- en milieueducatiecentra kansen biedt, aansluitend bij het landelijke Programma DuurzaamDoor en het Fonds NME. Te denken valt aan de verduurzaming van onderwijscurricula of de relatie met de invulling van de verlengde leertijd (zoals omschreven in artikel 5 lid 2 onder a).

b) De lange termijn ontwerpopgave: Noorder IJplas transformeren tot metropolitaan park binnen een stedelijke omgeving. Het slechten van de barrière van de Rijkswegen en het uitwerken van fysieke groen/blauwe netwerk van wijk tot landelijk gebied.

Voor de lange termijn ligt er een grote ontwerpopgave voor ZaanIJ. Partijen willen in het kader van deze Regio Deal een eerste wezenlijke stap zetten in de uitwerking van deze ontwerpopgave.

Er komen in Zaanstad en Amsterdam Noord enkele tienduizenden woningen erbij. De toekomstige bewoners moeten kunnen wonen in een gezonde leefomgeving in hun eigen buurt en kunnen recreëren in de nabijheid ervan. De Noorder IJplas biedt die mogelijkheden en kan toegroeien naar een Metropolitaan Park, maar is vooralsnog moeilijk te bereiken en omringd door snelwegen.

In het veenweidegebied leiden bodemdaling en CO_2-uitstoot tot een complexe opgave. De aanpak van de bodemdaling in veenweidegebieden wordt aangepakt door Rijk, provincie en gemeenten in relatie tot het Klimaatakkoord en de NOVI. Via aquathermie kan de Noorder IJplas mogelijk een rol spelen in de energietransitie, met wellicht ook een positieve invloed op de waterkwaliteit. Klimaatadaptatie in zowel het stedelijk als landelijk gebied en het streven naar natuurinclusiviteit maken het panorama compleet van wat oprecht een uitdagende ontwerpopgave genoemd kan worden, vanuit het groen in de wijken tot het omliggend landelijk gebied (een groen-blauw dooraderd gebied).

Partijen beginnen niet bij nul. De MRA inspanningen op het gebied van Metropolitaan Landschap, IBP-Vitaal Platteland Amsterdam Wetlands (Innovatieprogramma Veen) en het

Programma Groene Metropool van Staatsbosbeheer bieden aanknopingspunten. In het stedelijk gebied geldt dat voor Haven-Stad in Amsterdam en MAAK.Zaanstad.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Het College van Rijksadviseurs te betrekken bij ontwerpend onderzoek dat in 2020 start, en dat gericht is op een betere fysieke (en/of visuele) verbinding tussen de gemeenten Zaanstad, Amsterdam en Oostzaan, de Vier Wijken en tussen de stad en het landelijk gebied. Daarbij is specifieke aandacht nodig voor de verbetering van de fiets- en wandelverbindingen en de OV-verbindingen (de HOV-lijn Amsterdam-Zaanstad) in het gebied, waarbij oplossingen moeten worden gevonden om de aanwezige (rijks)infrastructuur te passeren en zodoende de verschillende gebieden beter met elkaar te kunnen verbinden. De Noorder IJplas kan dan als scheggenpark tussen de steden en het landelijk gebied meer betekenis krijgen.
- In het verlengde van en deels parallel aan dit ontwerpend onderzoek op basis van het ontwikkelperspectief en toetsingskader voor de Noorder IJplas een pakket maatregelen te ontwikkelen en (deels) te implementeren waarmee op een aantrekkelijke en zo natuurinclusief mogelijke manier de bereikbaarheid via fiets- en wandelroutes van de Noorder IJplas en omgeving en de aantrekkelijkheid van het gebied wordt verbeterd. Het gaat hierbij dan zowel om het ontwerp als daadwerkelijk realiseren van de uitvoering. Dit kan worden gezien als de eerste noodzakelijke stappen van het lange termijn perspectief.

Pijler 2. Ontplooiingskansen

De aanpak kent vier samenhangende onderdelen:

a). Creëren van fysieke plekken in de wijken waar functies die te maken hebben met leren en werken en op sociale cohesie gerichte functies samenkomen.

Een centrale plek in de wijk waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, kunnen leren en werken en zo maatschappelijk (weer) actief worden is van groot belang. Daarbij gaat het zowel om de fysieke plek als om de programmering van voorzieningen en activiteiten.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- In samenwerking met woningcorporaties, onderwijsinstellingen en andere relevante stakeholders te investeren in een Huis voor de Wijk voor de wijken Poelenburg en Peldersveld. Hierin komen verschillende functies samen (zoals een bibliotheek, huiswerkbegeleiding en werkplaats voor techniek) die essentieel zijn voor de ontplooiing van kinderen en volwassenen. Regionale trajecten op het gebied van werk en participatie kunnen hier 'landen' in de wijk. Door bedrijven goed aan te laten sluiten op dit Huis van de Wijk kan dit dienen als een plek die de arbeidsmarkt voor inwoners dichterbij brengt en lokaal ontsluit. Partijen stimuleren beweging en kiezen voor natuurinclusief en duurzaam bouwen (programma Aardgasvrije scholen).
- Samen te werken aan een adequate programmering voor ontmoetingsplekken als het Huis voor de Wijk en zich in te spannen om leerervaringen van andere regio's, departementen en kennisinstituten te benutten.
- Te kijken hoe bij de realisatie van de voorzieningen in de wijken slim gebruik kan worden gemaakt van meekoppelkansen om te komen tot een vanuit verschillende beleidsinvalshoeken optimale vormgeving. Voorbeelden zijn onderwijshuisvesting, ontmoeting, werk, en klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen. Partijen spannen zich in om hiervoor (bestaande) financiële middelen te bundelen om in de genoemde wijken met voorrang te komen tot "frisse" (klimaatadaptieve en natuurinclusieve) en "energie neutrale" voorzieningen.

b). Het vergroten van de kansen voor de jeugd, "venster op de wereld".

Kansenongelijkheid is hardnekkig en de aanpak vereist een langdurige en integrale aanpak. De afgelopen periode verschenen er verschillende onderzoeken, die benadrukken dat de kansenongelijkheid in Nederland schrijnende vormen aanneemt en dat de concentratie van kwetsbare personen in wijken toeneemt. De hardnekkigheid van de problematiek is alarmerend. Dit komt door de cumulatie van factoren (leefbaarheid, taal, armoede), die bovendien van generatie op generatie overgedragen dreigt te worden. De regionale partners ontwikkelen met

kennisinstellingen een programmatische samenwerking, met betrokkenheid van OCW, mede op basis van de ervaringen van 'Opgroeien in de Banne' en in Rotterdam-Zuid.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Om over de taalontwikkeling van kinderen tot sluitende afspraken te komen met professionals in de geboortezorg, de preventieve zorg voor jeugd, kinderopvang, voorschoolse educatie en basisonderwijs. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de Regio, het Rijk kan meedenken.
- Samen met het Centre for Inequality Studies en de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam en onderwijsbesturen te werken aan een programmatische aanpak in de keten van onderwijs en opvoeding.
- Om vanaf 1 januari 2020 via invoering van verlengde leertijd kinderen in de wijken Poelenburg en Pelderveld meer ontplooiingskansen te bieden; binnen de looptijd van de Regio Deal ZaanIJ wordt geëvalueerd hoe deze maatregel werkt in relatie tot andere interventies en wordt besloten of en hoe deze maatregel kan worden voortgezet, mede op basis van uitwisseling kennis en ervaring in wijken elders in het land.

c. Leren, werken en ondernemerschap in de wijk en de regio.

Het toe leiden naar werk in de regio gebeurt in eerste aanleg vanuit de bestaande structuren in de arbeidsmarktregio's Groot-Amsterdam en Zaanstreek-Waterland. Aan de benodigde versterking van die structuren in de twee arbeidsmarktregio's wordt gewerkt vanuit het SZW-programma Perspectief op Werk. Tegelijkertijd zijn er plekken die nog onvoldoende profiteren van die bestaande structuren. Op de grens van Arbeidsmarktregio's Zaanstreek-Waterland en Groot-Amsterdam is in de Vier Wijken de (fysieke en mentale) afstand van inwoners tot de reguliere arbeidsmarkt dusdanig groot dat een gerichte extra impuls nodig is om het perspectief van jongeren en volwassenen op werk te vergroten. Dat werk bevindt zich meestal niet in de eigen wijk, en dat geldt ook voor regionale initiatieven op dit gebied. Er zijn wel veel sectoren zoals techbedrijven, maakindustrie, zorg en onderwijs waar een grote behoefte is aan mensen, jong of volwassen. Maatwerk en nabijheid van voorzieningen zijn sleutelwoorden.

In deze Regio Deal willen Partijen een brug slaan tussen wijk en werk, door fysieke plekken in de wijken te creëren (zie onder lid 2, onderdeel a) waar wijkbewoners in aanraking kunnen komen met 'werk' en door de buurteconomie een impuls te geven. Daarbij is de intentie van Partijen om maximaal gebruik te maken van bestaande infrastructuur op het gebied van werk (zowel landelijke als regionale/gemeentelijke infrastructuur) en bestaande en nieuwe initiatieven en programma's beter te verbinden met de aanpak in de wijken.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Onder de noemer "Banenplan ZaanIJ" met het bedrijfsleven een gezamenlijke werkgeversbenadering te ontwikkelen over de grenzen van twee arbeidsmarktregio's heen. De bestaande structuren (Werkgeversservicepunten) zijn het uitgangspunt op basis waarvan wordt gewerkt. Ambitie is om de komende jaren 1.000 personen extra aan werk te helpen.
- Knelpunten in wet- en regelgeving en in de bestaande structuur met twee arbeidsmarktregio's te inventariseren en waar mogelijk op te lossen.
- Partijen zoeken synergie met een aantal Rijksbrede initiatieven, zoals Perspectief op Werk, en werken samen met andere Regio Deals en City Deals, zoals Rotterdam-Zuid en Den Haag Zuidwest om ervaringen uit te wisselen en best practices toe te passen. Meerjarige financiering kan mogelijk plaats vinden via een Social Impact Bond en de haalbaarheid hiervan wordt door Partijen verkend.
- De verbinding te leggen tussen een aantal regionale initiatieven en de inwoners in de Vier Wijken. Het gaat hierbij in het bijzonder om:
    - De op jongeren gerichte initiatieven van de Amsterdam Economic Board zoals CODAM en MolenGeek. Het programma TechConnect van de Board is reeds gestart in Poelenburg/Peldersveld. Hier zal de derde Nederlandse vestiging van MolenGeek van start gaan.
    - De ZaanCampus, die een regionale functie zal hebben, gericht op met name de maakindustrie ten noorden van het IJ.

- Broedplaatsen die in de transformatiegebieden (bijvoorbeeld De Hoop in de Achtersluispolder) en in de wijken ruimte bieden voor ondernemerschap en ontmoeting, gericht op jongeren uit de Vier Wijken.
- House of Skills, een succesvol programma van Amsterdam Economic Board en MRA dat zich richt op een leven lang leren en dat aansluiting zoekt in de wijken, in het verlengde van de Werkvloer die in de Openbare Bibliotheek Amsterdam op 19 juni 2019 geopend is.

d) Stedelijke vernieuwing 3.0. Een toekomstagenda voor de wijken.

Met de onder a tot en met c genoemde onderdelen in deze Pijler geven de Partijen een impuls op de korte en middellange termijn. Voor de langere termijn is een meer omvattende aanpak nodig. Opgroeien en onderwijs, werk en participatie zullen hierbij een centrale plaats innemen, maar het gaat ook over onderwerpen als ondermijning, bereikbaarheid (van banen bijvoorbeeld) en wonen (samenstelling en de kwaliteit van de woningvoorraad), de energietransitie, voorzieningen en de openbare ruimte.
Onder de noemer 'Stedelijke vernieuwing 3.0' bouwen de Partijen hieraan.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Gezamenlijk een langere termijn aanpak te ontwerpen voor de Vier Wijken in de Regio Deal ZaanIJ waarbij de ervaringen van Rijkszijde vanuit diverse departementen m.b.t de wijkenaanpak, de Ontwikkelbuurten van Amsterdam, het Actieplan Poelenburg-Peldersveld en het pact voor Poelenburg-Peldersveld input zijn. Rotterdam-Zuid biedt hiervoor belangrijke inspiratie. Afstemming met de Regio Deals van Den Haag Zuidwest, Parkstad Limburg en de inspanningen van BZK in het kader van de Woondeals en City Deals zal gezocht worden. We betrekken hierbij de regionale component (bereikbaarheid van banen, OV-ontsluiting, regionale woningmarkt), mede in relatie tot de MRA Verstedelijkingsstrategie.
- De meekoppelkansen te verkennen binnen de sociaal-fysieke opgaven in de Vier Wijken vanuit bijvoorbeeld het Programma Aardgasvrije Wijken en de mogelijke inzet van de verhuurdersheffing.

Pijler 3. Ondermijning en sociale ontwrichting

De aanpak kent twee samenhangende onderdelen:

a) Intensiveringsslag in de wijk.

Ondermijning is niet alleen een criminaliteits-issue. Het heeft in zijn effecten een sociaal ontwrichtende werking, en sociaaleconomische factoren kunnen er een voedingsbodem voor vormen. In de wijken Poelenburg en Peldersveld wordt ondermijning in verschillende verschijningsvormen waargenomen. Er zijn criminele netwerken actief die zich onder andere bezig houden met drugshandel, hennepteelt, illegaal gokken, vastgoedfraude en witwassen. Daarnaast zijn er relatief veel wapenincidenten, zijn er aanwijzingen dat malafide en/of criminele ondernemers actief zijn in bepaalde bedrijfsbranches, is het een hotspot van hennepplantages en is er sprake van een gesloten (meld)cultuur met veel wantrouwen richting de overheid.

Om de ondermijning en sociale ontwrichting tegen te gaan en tevens de ontplooiingskansen te bevorderen wordt in aanvulling op alle lopende acties, geïnvesteerd in een effectievere en meer zichtbare aanpak in beide wijken. Dit gebeurt in afstemming met de RIEC-partners en de meer 'zachte' kant (wijkteam, organisaties in de wijk). Andere partijen kijken mee, o.a. op gebied van data en zo bouwen we aan meer inzicht in wat werkt en niet werkt.
De intensivering in de wijken kan niet los gezien worden van lopende initiatieven zoals de gebiedsgerichte, data gestuurde aanpak op flat Brandaris in Peldersveld vanuit de Landelijke Stuurgroep Interventieteams, het onder RIEC-vlag opschonen en weerbaarder maken van kwetsbare branches (zoals bijvoorbeeld de glazenwassersbranche) en de aanpak van woon- en adresfraude.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- De aanpak van de Landelijke Stuurgroep Interventieteams uit te breiden naar andere delen van de Vier Wijken van de Regio Deal ZaanIJ en te onderzoeken of er nog meer mogelijkheden zijn om integraal data gestuurd te werken. Daarbij worden ook de ervaringen/resultaten betrokken van de City Deal Zicht op Ondermijning.

- In te spelen op de bestaande behoefte om in de wijken Poelenburg en Peldersveld van de gemeente Zaanstad de extra functie van een veiligheidsregisseur plus uitvoeringscapaciteit te creëren waardoor er een centrale informatiepositie ontstaat en signalen actief worden opgehaald en voorzien van adequate opvolging.

b) Grensoverschrijdende samenwerking op ondermijning en sociale ontwrichting.

- Amsterdam en Zaanstad kennen een vergelijkbare problematiek, maar behoren tot twee verschillende politieregio's en RIEC's. Om verder in te zoomen op de gemeentegrens overstijgende ondermijningsproblematiek en zicht te krijgen op hoe nauwer samengewerkt kan worden, wordt in samenwerking met beide RIECs op basis van de informatie uit reeds beschikbare ondermijningsbeelden een gezamenlijk beeld opgesteld voor het geografische gebied waar deze Regiodeal betrekking op heeft. Hierbij worden ook ervaringen/resultaten betrokken van de City Deal Zicht op Ondermijning. Ook wordt onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden van intensievere samenwerking tussen relevante partijen uit beide regio's. Bij de uitwerking van de aanbevelingen worden de provincie Noord-Holland en de betrokken departementen (J&V, BZK, SZW en OCW) nauw betrokken.

Partijen beogen gezamenlijk de volgende doelen te behalen:

- Dat Amsterdam, Zaanstad en beide RIEC's op basis van informatie uit reeds beschikbare ondermijningsbeelden een gezamenlijk beeld laten opstellen (aangevuld met systeeminformatie) voor het geografische gebied waar deze Regio Deal betrekking op heeft en onderzoek laten doen naar hoe de gemeente-, politieregio- en RIEC-grens overstijgende ondermijningsproblematiek meer gezamenlijk aangepakt kan worden en geven gezamenlijk met de provincie Noord-Holland en betrokken departementen invulling aan de aanbevelingen. Hierbij worden ook de ervaringen/resultaten betrokken van de City Deal Zicht op Ondermijning.

2. Inzet middelen Regio Envelop

Artikel 5 – Gezamenlijke financiële bijdragen voor de Regio Deal ZaanIJ

1. Het realiseren van de in artikel 2 genoemde Doelen, vraagt volgens Partijen de volgende gezamenlijke indicatieve inzet van financiële middelen verdeeld aan de hand van de in dat artikel genoemde Pijlers Regio Deal ZaanIJ:

Pijler 1 Leefkwaliteit en Groen	6,5 miljoen
Pijler 2 Ontplooiingskansen	7,7 miljoen
Pijler 3 Ondermijning en Sociale Ontwrichting	0,8 miljoen
Totaal	15,0 miljoen

2. Partijen spreken af daarvoor de volgende bijdragen te doen voor de aanpak van de regionale opgaven van ZaanIJ en de in artikel 2 genoemde Doelen van de Regio Deal ZaanIJ:
   a. LNV reserveert € 7,5 miljoen inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als Rijksbijdrage;
   b. de Regio spant zich in een bijdrage van € 7,5 miljoen te leveren.
3. Partijen hebben de intentie de bijdrage uit de Regio Envelop en de bijdrage van de Regio zoals genoemd in het tweede lid, in te zetten voor het initiëren en/of realiseren van initiatieven en projecten in het kader van de Pijlers die voortvloeien uit de afspraken in de Regio Deal ZaanIJ, om bij te kunnen dragen aan de ambitie en Doelen van de Regio Deal ZaanIJ, zoals verwoord in artikelen 1 en 2.
4. De in het eerste lid genoemde verdeling van de gezamenlijke indicatieve inzet van financiële middelen op hoofdlijnen, geldt als een richtlijn voor de inzet van Partijen voor hun bijdragen zoals genoemd in het tweede lid.
5. LNV stelt de in het tweede lid en onder a, genoemde Rijksbijdrage in afstemming met BZK en de Minister van Financiën beschikbaar als een decentralisatie-uitkering. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid. De decentralisatie-uitkering wordt beschikbaar gesteld aan de gemeente Zaanstad die aldus zelf de inzet bepaalt van de verkregen middelen.
6. De in het vijfde lid genoemde decentralisatie-uitkering komt beschikbaar volgens een tweetal gelijke termijnen in de jaren 2019 en 2020.
7. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van de Regio Deal ZaanIJ, omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen voor de aanpak van de regionale opgaven van ZaanIJ. Jaarlijks wordt gezamenlijk door de Partijen bezien of er wijziging van de verdeling van de gezamenlijke indicatieve inzet wenselijk is en zij leggen eventuele nadere afspraken hierover vast.

Governance uitvoering Regio Deal ZaanIJ

Artikel 6 – Governance

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van de Regio Deal ZaanIJ en met andere samenwerkingspartners. Dit overleg zorgt voor het gezamenlijk uitwerken van de afspraken uit deze Regio Deal ZaanIJ en voor het volgen van de voortgang, inclusief de in artikel 7 bedoelde monitoring.
2. Het in lid 1 bedoelde overleg bestaat uit de volgende vertegenwoordigers:

a. vanuit de ministeries van het Rijk:
   i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (coördinerend ministerie);
   ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
   iii. Justitie en Veiligheid;
   iv. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

b. vanuit de regio:
   i. gemeente Zaanstad (coördinerend vanuit de regio);
   ii. gemeente Amsterdam;
   iii. gemeente Oostzaan;
   iv. provincie Noord Holland.

3. Het in het eerste lid bedoelde overleg heeft geen (beslissings)bevoegdheden, maar zorgt voor afstemming tussen Partijen. Hierbij kunnen ook programmatische en financiële ontwikkelingen besproken worden en indien gewenst adviseert het overleg hierover aan de Partijen.
4. Het overleg bedoeld in het eerste lid voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van de Regio Deal ZaanIJ maakt het overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. LNV voert het secretariaat van het overleg.

4. Monitoring, evaluatie en communicatie Regio Deal ZaanIJ

Artikel 7 – Monitoring en evaluatie

1. Partijen delen in het in artikel 6 beoogde overleg gegevens en documenten over de uitvoering van de Regio Deal ZaanIJ en informeren elkaar in dat overleg in elk geval over de haalbaarheid van voorgenomen initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal ZaanIJ en de voortgang van lopende initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal ZaanIJ.
2. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal ZaanIJ als geheel aan de hand van de informatie-uitwisseling als bedoeld in het eerste lid vindt door Partijen plaats op drie niveaus:
   a. op het niveau van de inhoudelijke realisatie van concrete programma's en uitputting van de beschikbare gezamenlijke financiële bijdragen;
   b. op het niveau van de in artikel 3 afgesproken beoogde resultaten en indicatoren;
   c. op het niveau van de in artikel 5, eerste lid, genoemde indicatieve verdeling van de gezamenlijke financiële inzet van middelen.
3. De uitkomsten van de monitoring hebben als doel inzicht te bieden in het verloop en de resultaten van de Regio Deal ZaanIJ alsmede de Regio Envelop in zijn geheel. De monitoring heeft niet ten doel eenzijdig vanuit het Rijk (financiële) consequenties te kunnen verbinden aan de uitkomsten.
4. Partijen zijn voornemens om op basis van deze monitoring, onder leiding van de Regio éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op te stellen over het voorafgaande jaar. Hierin wordt melding gemaakt van:
   a. de programmatische aanpak van de in artikel 2 genoemde Pijlers;
   b. de voortgang van het doelbereik in relatie tot de in artikel 3 afgesproken beoogde resultaten;
   c. de financiële realisatie van de uitvoering van de Regio Deal ZaanIJ op het niveau van de in artikel 2 genoemde Pijlers.
   Indien een voortgangsrapportage (in concept) wordt opgesteld is het voornemen dit te bespreken in het in artikel 6 bedoelde overleg.
5. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de Provinciale Staten en de gemeenteraden informeren. LNV gebruikt die rapportage als input voor de jaarlijkse voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer.
6. Partijen zijn voornemens om vanaf 2019 op vaste momenten met elkaar in overleg te treden op basis van de monitoring en jaarlijkse voortgangsrapportages.

7. Partijen spreken af dat de Regio de uitvoering en werking van de Regio Deal ZaanIJ evalueert en daarvan een eindevaluatie opmaakt conform de in het tweede lid onder a tot en met c genoemde onderdelen.
8. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio kan hier desgewenst in participeren.
9. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking, en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor het uitvoeren van de Regio Deals, op regionaal en op Rijksniveau hebben het ministerie van BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio kan hier desgewenst in participeren.

Artikel 8 – Communicatie

1. Partijen communiceren eensluidend over de Regio Deal ZaanIJ. Hiertoe wordt gewerkt met een kernboodschap. De kernboodschap is:

Op een beperkt aantal vierkante kilometers komen in de Regio Deal ZaanIJ veel en complexe maatschappelijke opgaven samen. De steden Amsterdam en Zaanstad groeien door binnenstedelijke verdichting en transformatie naar elkaar toe. Daartussen ligt de Noorder IJplas in potentie als "groen schakelpunt" naar het landelijk gebied van Oostzaan en recreatiegebied het Twiske. Bestaande wijken in dit gebied zijn maar beperkt verbonden met de stedelijke transformatiegebieden en het groen en kennen sociaaleconomische achterstanden.
Hier gaat op de lange termijn van alles veranderen, waarvoor grote inspanningen en investeringen nodig zullen zijn. Via de Regio Deal ZaanIJ gaan de samenwerkende partijen gericht enkele stappen zetten, die als katalysator voor de gewenste ontwikkeling kunnen dienen. Insteek is daarbij dat vooral de bestaande bewoners van de vier wijken – twee aan de Zaanse en twee aan de Amsterdamse kant van de Noorder IJplas - nu al moeten gaan merken dat zij fysiek worden verbonden met en meeprofiteren van deze ontwikkelingen. Met de Regio Deal ZaanIJ willen partijen er aan bijdragen dat de achterstand van inwoners in deze wijken op gebieden als werk, onderwijs, gezondheid, sociale cohesie en veiligheid ten opzichte van het gemiddelde in Amsterdam en Zaanstad in 2023 kleiner is geworden. De samenwerkende partijen richten zich daarbij vooral op drie pijlers:

- hoe de leefkwaliteit te verbeteren met een natuurinclusieve inrichting, verbindingen en groene en gezonde activiteiten;
- hoe ontplooiingskansen gericht op onderwijs en werk voor de bestaande inwoners kunnen worden versterkt en
- tegelijk ondermijning en sociale ontwrichting kunnen worden voorkomen.

Tegelijkertijd benutten de samenwerkende partijen de Regio Deal ZaanIJ om de lange termijn opgave scherper te krijgen. Opgaven rond woningbouw, energietransitie, bereikbaarheid, natuur/recreatie en sociale, gezondheids- en veiligheidsopgaven hangen zo sterk samen dat hier vanuit Rijk en regio naar nieuwe oplossingen moet worden gezocht.

2. De communicatie over de Regio Deal ZaanIJ verloopt via de bestaande kanalen van de Regio. Het Rijk draagt de kernboodschap ook uit via zijn eigen kanalen.

Slotbepalingen

Artikel 9 - Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van deze Regio Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 10 - Wijzigingen

1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Regio Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan LNV. LNV informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.

3. Nadat alle Partijen aan LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging wordt de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Regio Deal gehecht.

Artikel 11 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal ZaanIJ als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal ZaanIJ wordt gericht aan het programmateam Regio Portefeuille LNV. Het programmateam Regio Portefeuille LNV informeert Partijen en vraagt hen om instemming.
3. Zodra alle Partijen aan het programmateam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal ZaanIJ en gelden voor die partij de voor haar uit de deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlage aan de Regio Deal ZaanIJ gehecht.

Artikel 12 - Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de Regio Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 13 - Citeertitel

Deze Regio Deal ZaanIJ kan worden aangehaald als Regio Deal ZaanIJ.

Artikel 14 - Inwerkingtreding

Deze Regio Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2023.

Artikel 15 - Openbaarmaking

1. Deze Regio Deal wordt samen met andere afgesloten Regio Deals openbaar gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Regio Deals.
2. De Rijksoverheid rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer drs. R.W. Knops

De Minister van Justitie en Veiligheid, de heer F.B.J. Grapperhaus

De Minister van Basis – en Voortgezet Onderwijs, de heer drs. A. Slob

Gemeente Zaanstad, namens deze, de heer J. Hamming

Gemeente Amsterdam, namens deze, mevrouw F. Halsema

Gemeente Oostzaan, namens deze, de heer R. Meerhof

Provincie Noord Holland, namens deze, mevrouw E. Rommel

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

INGEKOMEN 2 0 DEC. 2019

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr M. Braam-Scholten
BEL/BS

Telefoonnummer +31235143435
braammi@noord-holland.nl

Verzenddatum
2 0 DEC. 2019

Kenmerk
1334785/1334792

Betreft: Beantwoording vragen commissie EFB 2 december 2019

Geachte leden,

In de commissie EFB van 2 december heb ik u toegezegd een aantal vragen schriftelijk te beantwoorden. Hieronder vindt u het antwoord op de gestelde vragen.

Mw. Strens (D66):

In artikel 2.5 van de voordracht financiële verordening 2019 staat vermeld dat PS spelregels voor grotere projecten opstellen. Geldt dit voor grote infrastructurele projecten en is daar momenteel sprake van?

Er wordt gedoeld op het op 31 oktober 2014 door PS vastgestelde "Afsprakenkader Grote Projecten".

Hierin is aangegeven wat wij verstaan onder Grote Projecten:

a. waarmee een investering van de provincie Noord-Holland is gemoeid van ten minste 100 miljoen Euro; voor de reeds lopende projecten zijn deze procesafspraken eveneens van toepassing en/of
b. die door gedeputeerde staten en/of provinciale staten vanwege het grote politieke en/of maatschappelijke belang of risico, of vanwege een samenhang met andere grote projecten, als zodanig worden aangemerkt.

Ines Kostiç (PvdD):

Vragen met betrekking op de voordracht laatste begrotingswijziging 2019:

Statenlid Kostic constateert dat veel subsidies voor ruimte en groene projecten zijn verdwenen. Kan de gedeputeerde de redenen hiervoor toelichten?

Zie hieronder een toelichting per programma:

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Programma 6 (Groen):

De twee subsidies aan de gemeente Haarlemmermeer (1. Invoering duurzaam watersysteem en aanleg ondiepe plas en 2. Groen-recreatieve projecten) worden doorgeschoven naar 2020. I.v.m. de vertraging van het project PARK21 lukte het de gemeente Haarlemmermeer niet om de subsidie in 2019 aan te vragen.

De subsidie aan Stichting Bijenvrienden; Bijenhotels voor Noord-Hollandse scholen, is omgezet in een sponsoring. Het project is inmiddels in uitvoering.

De reden van het verwijderen van de subsidie voor het project Verkenning verdienkracht Eilandspolder van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland is dat het project niet doorgaat.

Programma 5 (Ruimte):
De activiteiten onder 5.2.1 betreffen het programma OV-knooppunten. Deze zijn doorgeschoven naar 2020 omdat de plannen nog niet zo ver waren. Het gaat hier om complexe gebiedsontwikkelingen met meerdere partijen en financiële partners, waardoor planvorming langer heeft geduurd dan gepland.

Op pagina 41 staat vermeld dat er minder aanvragen zijn binnengekomen dan verwacht voor de uitvoeringsregeling duurzaamheidsinitiatieven. Daarom worden de uitgaven met 100.000 euro verlaagd. De PvdD vraagt zich af of de provincie de doelgroep van de regeling voldoende bereikt, want enkel de vermelding van deze regeling op de website is onvoldoende. Het gaat om bredere lokale duurzaamheidsinitiatieven. Kan de provincie meer inzetten op bekendmaking van deze regeling zoals via social media en door meer samen te werken met niet alleen de Vereniging Energie-initiatieven Noord-Holland maar ook met de Milieufederatie?

Het verlagen van de geplande uitgaven voor 2019 is een financieel administratieve handeling en zegt niets over het al dan niet succesvol zijn van de regeling. Aan het einde van 2018 moest het subsidieplafond voor 2019 worden vastgesteld. Dit plafond is bewust hoger vastgesteld dan het verwachte aantal aanvragen. Zo wordt voorkomen dat halverwege het jaar het plafond wordt bereikt en we energie coöperaties moeten teleurstellen. In 2018 hebben we circa 25 subsidies verleend en in 2019 43, waarmee wij de regeling succesvol beschouwen.

Omdat de regeling Energie Coöperaties als doelgroep heeft communiceren we rechtstreeks met hen over de regeling en via de door hen zelf opgerichte Vereniging van Energie initiatieven Noord-Holland (Vei-NH). Er is een goede balans in het beschikbare budget en het aantal te verlenen subsidies. Daarnaast ontvangen we geen aanvragen van buiten de doelgroep. Door ongericht te communiceren neemt de kans toe dat partijen subsidie aanvragen terwijl zij hier niet voor in aanmerking komen. Dit levert teleurstellingen op bij de aanvragers en belast onnodig het ambtelijk apparaat. Met het resterende budget is er voldoende in kas om in 2020 een vergelijkbaar aantal subsidies als in 2019 te verlenen.

Mw. Bezaan (PVV):

Mw Bezaan merkt op dat op bladzijde 3 van de laatste begrotingswijziging 2019 vermeld staat dat maatregelen zijn uitgevoerd voor het goed functioneren van de ecologische verbinding en natuurbrug over de Naarderstraat en bij de A1 bij Laren. Voor dit project is een krediet van 500.000 euro beschikbaar gesteld. Tijdens de realisatie van het project zijn een aantal risico's opgetreden, onder andere door omissies in het contract met de aannemer. Voor het mitigeren van deze risico's zijn meerwerkopdrachten verstrekt waarvoor een extra krediet van 60.000 euro wordt gevraagd. Om welke omissies in het contract gaat het en hoeveel bedraagt het meerwerk?

Het gaat om de volgende activiteiten die zijn uitgevoerd t.b.v. de N526 (faunamaatregelen, combi D project als onderdeel van het gebiedscontract Gooi en Vechtstreek):

- *Het verkrijgen van een vergunning m.b.t. archeologisch rijksmonument*
- *Het verwijderen van het bestaande faunaraster*
- *Het verwijderen van de bestaande amfibieschermen*
- *Het aanpassen van de inrit Prinses Julianalaan*
- *Het kappen van bomen*
- *Het aanbrengen van een schrikhek*
- *Het opbreken van het fietspad langs de N526*
- *Het doen van snelheidsmetingen op de N526*

Op bladzijde 2 van de voordracht vaststelling nazorgheffing stortplaatsen 2020 staat vermeld dat de exploitant van de stortplaats Insteekhaven dit jaar een verzoek heeft ingediend om een duurzame afdichting met zonnepanelen toe te passen. Op dit verzoek heeft de provincie positief gereageerd en daarom is uitstel verleend voor het nazorgplan dat in 2020 wordt verwacht. Graag een toelichting.

De exploitant van de stortplaats heeft een verzoek om uitstel tot het aanbrengen van een bovenafdichting bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied gedaan. De omgevingsdienst heeft dit verzoek gehonoreerd met een uitstel van een jaar. Helaas heeft de exploitant op basis van het onderzoek recent besloten om de stortplaats op deze wijze niet te gaan afdichten met zonnepanelen. De exploitant zal nu snel overgaan tot aanleg van een bovenafdichting met folie en het opstellen van een nazorgplan. Hierna zal de sluitingsprocedure worden doorlopen om tot sluiting over te gaan.

Dhr. Heijnen (CDA):

Dhr. Heijnen is geschrokken van de laatste begrotingswijziging 2019, niet van het kleine negatieve resultaat, maar met name van de 79 miljoen euro die niet tot besteding komen. Dit is 15% op een geplande onttrekking van totaal 675 miljoen euro. Wat gaan GS doen om 2019 op nul te eindigen en plannen alsnog tot realisatie te brengen? Het gaat met name om projecten voor mobiliteit, energietransitie en geothermie en natuur die niet tot besteding komen, terwijl hier grote uitdagingen liggen. Wat is hiervan de oorzaak en welke acties nemen GS om alsnog tot investering te komen?

Er is niet één oorzaak te benoemen voor de onderbesteding vanuit de bestemmingsreserves in 2019. De oorzaak verschilt per project, activiteit of subsidieregeling en dus ook per reserve. Echter, over het algemeen is er sprake van uitstel van de activiteiten van 2019 naar 2020 of later. Vaak is

hierbij sprake van een samenwerking met derden of een afhankelijkheid van subsidieaanvragers. Daarnaast is het zo dat budgetgerichte- en doelgerichte bestemmingsreserves voornamelijk worden ingesteld om meerjarige incidentele en relatief hoge budgetten te kunnen beheersen, die niet altijd precies in het geraamde jaar tot besteding komen. Het instrument reserves geeft de mogelijkheid om meerjarige, door externe factoren lastig te plannen grote uitgaven op een transparante manier te regelen. Wanneer een precieze financiële planning over jaarschijven mogelijk zou zijn, is dat over het algemeen reden om een exploitatiebudget te overwegen in plaats van een reserve. De beheersing van een reserve richt zich op de planning en verantwoording over het meerjarige beeld en minder op de precieze jaarschijf. Het is gezien de aard van het instrument daarom ook niet onlogisch dat juist de uitgaven vanuit de reserves gedurende het jaar bijgesteld worden. Wel wordt er gewerkt aan het versterken van de beheersing van onze bestemmingsreserves.

Dhr. Van den Heuvel (CU):

Dhr. Van den Heuvel kan instemmen met de legesverordening 2020 en bijbehorende tarieventabel. Er wordt een veel hogere vergoeding gevraagd in de Wadloopverordening voor natuurlijke personen die solo lopen of kleine groepen begeleiden, terwijl aan grotere organisaties die wel duizend wadlopers begeleiden, niet zo'n verhoging wordt opgelegd. Waarom is deze keuze gemaakt?

Tijdens de commissie is al een antwoord op deze vraag gegeven en beloofd om in contact te treden met de provincie Fryslan. Hier blijkt dat men al een discussie is gestart over dit punt. Wij volgen deze discussie en mocht dit leiden tot aanpassing van de wadloopverordening 2019 van de provincie Friesland dan kunnen de tarieven met terugwerkende kracht worden verlaagd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast